لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد

زنجیرەی ژیاندنەوەی کەلەپوری ئەدەبی کورد ـ ژمارە (٢)

شیرین و خوسرەو

شاکاری شاعیری ناوداری کورد

خانای قوبادی

محمدی مەلا کریم
ئەندامی یاریدەری کۆڕی زانیاری کورد

ساغی کردوەتەوە و فەرهەنگی بۆ ڕێکخستوە و
پێشەکیی بۆ نوسیوە

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد ـ بەغدا
١٩٧٥

منتدى اقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com
منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com
للكتب (كوردى , عربي , فارسي)

لە چاپکراوەکانی کۆڕی زانیاری کورد
زنجیرەی ژیاندنەوەی کەلەپوری ئەدەبی کورد ــ ژمارە (٢)

شیرین و خوسرەو

شاکاری شاعیری ناوداری کورد

خانای قوبادی

محمدی مەلاکریم
ئەندامی یاریدەری کۆڕی زانیاری کورد
ساغی کردوەتەوە و فەرهەنگی بۆ ڕێکخستوە و
پێشەکی بۆ نوسیوە

چاپخانەی کۆڕی زانیاری کورد ـ بەغدا
١٩٧٥

من مطبوعات المجمع العلمي الكردي

شيرين وخسرو

رائعة الشاعر الكردي الذائع الصيت

خاناى قبادى

حققه و رتب قاموسه و قدم له

محمد الملا عبد الكريم

العضو المؤازر للمجمع العلمي الكردي

مطبعة المجمع العلمي الكردي

بغداد ـ ١٩٧٥

خاناى قوبادى

وەك بە خەياڵى هونەرمەندى كورد (بديع باباجان)دا هاتوە

پێشەکی

تازە لە چاپکردنی (دیوانی مەولەوی) بوبوینەوە ، باوکم لە دانیشتنێکیا لەگەڵ خوا لێخۆشبو ئەحمەد بەگی توفیق بەگ ئاگادار ئەبێ کەوا ناوبراو (شیرین و خوسرەو)ێکی کۆنی (خانای قوبادی)ی لایە . لێی وەرئەگرێو ئەیهێنێتەوە . کە سەیرمان کرد و هەندێکمان لێ خوێندەوە هاتینە سەر ئەو باوەڕە کەوا پێویستە بینوسینەوە و ئامادەی بکەین بۆ چاپ .

(شیرین و خوسرەو)ەکەی ئەحمەد بەگ لە سالی (١٢٣٥) یا (١٢٤٥)ی کۆچی « ١٨١٩ ــ ١٨٢٠ یا ١٨٢٩ ــ ١٨٣٠ ی زایینی »دا لە دێی (کەیمنە) لە هەورامانی لوهۆن کە ئیستا بەر ئێران کەوتوە ، نوسرابوەوە . نوسخەیەکی ناتەواو بو نوسیارەکەشی باسی ئەوەی کردبو . وێنەی بۆ گەلێ دیمەنی ڕازەکەش کێشابو . ئەتوانم بلێم تێکڕای وێنەکانی لەو وێنانە سەرکەوتوتر بون کە لە هەندێ کتێبی لەم بابەتەی بە (چاپی بەرد) لەچاپدراوی ئەوسای ئێران و هیندا ئەیانبینین . بەداخەوە ئیستا ئەو نوسخەیەمان بە دەستەوە نیە تا زەنکۆگرافی ئەو وێنانە وەرگرین و وەك یادگاری هونەرمەندێکی کورد بلاویان کەینەوە . ئەگەر بۆم ڕێکەوت جارێکیتر ئەو نوسخەیەم بکەوێتەوە دەست ، هەوڵ ئەدەم ئەو وێنانە بە وتارێکەوە بلاو بکەمەوە .

لە ماوەی کاری نوسینەوەی ئەو نوسخەیەدا بۆمان دەرکەوت نوسخەکە هەلەیەکی زۆری تیایە و گەلێ شوێنیشی بە ئاسانی ناخوێنرێتەوە و پێویست بە دانەیەك یا زیاتری هەمان کتێبە بۆ بەراورد و ڕاست کردنەوە . بۆیە بانگەوازێکمان لە ڕۆژنامەی (ژین)دا* بلاو کردەوە بۆ داوای یارمەتی . ئەوەی بە دەنگمانەوە هات تەنها هاوڕێی ئەدیبم (کاکەی فەللاح) بو . دانەیەکی دەسنوسی لای هاونیشتمانێکی دارتاش بۆ پەیدا کردین و بۆی

---

* ڕۆژنامەی ژین ، ژمارە (١٦٧١)ی سالی (٣٧) ، ١٩٦٢/٥/٤

ناردێن . ڕاستەکەی ئەو دانەیە هەرچەند بە بەراورد لەگەڵ دانەکەی مـاڵی ئەحمەد بەگدا لەمێژ نەبو نوسرابوەوە ، گەلێکی یارمەتێ داین . ئـەم کتێبەی ئێستا لە بەردەستی خوێندەوارانایە بەرهەمی لەیەکدان و بەراوردی ئەو دوو دانەیەیە .

کە لێبۆینـەوە نوسخەکەی ماڵی ئەحمەد بەگمان دایـەوە بە خاوەنی و ئەوی سولەیمانێشمان ناردەوە بۆ کاکەی فەللاح . پاشان ، وەك زانیم ، کاکە ئەو نوسخەیەی لە خاوەنەکەی وەرگرتوە و ناردۆیە بۆ مامۆستا (م . ئەورەنگ) کە ڕۆشنبیرێکی کوردی ئێرانە ، خۆی بە تۆژینـەوەو لێکۆڵینەوەی زمان و کەلەپوری ئەدەبی کوردەوە خەریك کردوە .

نوسخە لێکۆڵراوەکەی ئێمە هەر وا بە بێکەس لەنـاو کتێبخانەکەماندا مایـەوە . ڕاستـەکەشی هەرچەنـد بێـرم لێ ئەکـردەوە لەچـاپدانی کتێبێکی وا زل چەنـد زۆری تێ‌ئەچێ ، هێوای لەچاپدانی لـە دڵم ئەبڕا و لە دڵی خۆما ئەموت با بۆ خۆی بکەوێ . تا ئەمسـاڵ پاش گەڕانەوەم لە مۆسکۆ لەگەڵ برای بەڕێزم دوکتۆر کەمال مەظهەر ئەحمەدی ئەمێنداری گشتێی ئەو سەردەمەی کۆڕی زانیاری کورددا باسی ئەم کتێبەم ئەکرد . دوکتۆر کەمـال بڕیاری دا بێخـاتە بەردەمی ئەنجـومەنی کۆڕ تا لە مەسـەلەی لەچـاپدانی بکۆڵنەوە . زۆری نەخایاند بڕیار درا و دەس‌کرا بە لەچاپدانی و ئەوەتا ئێستا لە بەردەستی خوێندەوارانی ئازیزدایە .

ڕاستتان ئـەوێ مەسـەلەی بڕیـاردانی چاپ‌کردنی ئـەم (شیرین و خوسرەو)ە زۆر زۆ بڕایـەوە . تا ئەو کاتە هێشتـا فەرهەنگۆکەکەی ئامادە نەکرابو . دیارە ئەم پێشەکییەشی بۆ نەنوسرابو .. خۆ ئاشـکراشە نەخرابوە سەر شێوەی ڕێنوسی کۆڕ . لەگەڵ دەست‌کردن بـە لەچاپدانیا وردە وردە خرایە سـەر ڕێنوسی کۆڕ و پاش لێبونەوەش لە چاپ فەرهەنگۆکەکەی ئامادە کرا . بۆیە ئەو ناتەواوییانەی بەر چاوی خوێندەوارانی خۆشـەویست ئەکەون هەندێکیان ئەگەڕێنـەوە بۆ کاری پەلـە ، بەڵام هەرچـۆن بێ ئەو بـە پەلە لەچاپدانە با ناتەواویش بێ ـ گەلێ لە لەچاپنەدان و هەل لەکیس‌دان چاترە.
بۆیە ، من بـەر لەوەی ڕەخنەگر ڕەخنـەم لێ بـکرن ، نەك لـە ترسی ڕەخنە ، بەڵکو چونکە بنیادەم خۆی بە ناتەواوێی خۆی بزانێ چاترە ، پێ لە ناتەواوییەکانی کارەکەم ئەنێم و ئەوانەیان‌هەستم پێ کردوۆن ئەیانخەمە ڕۆ. جا خوێندەواریش دەرکی بە چێ‌تر کرد زۆر پێ‌خۆش‌حاڵم گوێی بۆ ڕاگرم و بەڵکو ئەگەر جارێکی‌کە کەسێکی‌تر بـە جۆرێکی‌تـر ئەم شاکـاری ئەدەبی کوردەی

لەچاپدابەوە کەڵك لە ناتەواییەکانی کارەکەی من وەربگرێ و هەڵەکانم راست بکاتەوە و هەمۆشمان ئەزانین هیچ کارێك بەکەن دەردۆ بە تەواوێ و پوختەیێ نایەتە ئەنجام ، هەرچەند ناشبێ ئەمە بکەین بە پاساودەری کەم و کورتێ و ناتەواوێمان .

ناتەواوێی یەکەم ئەوەیە لەبەر ئەوەی لە سەرەتادا هەر نوسخەکەی ئەحمەد بەگم بە دەستەوە بو زیاتر پشتم بەو نوسخەیە بەستوە و جیاوازییەکانیم لەگەڵ نوسخەی سولەیمانێ لە پەراوێزەکەدا نۆسیوە « (أ)م کردوە بە نیشانەی نوسخەی ئەحمەد بەگو (ب)م کردوە بە نیشانەی نوسخەی سولەیمانێ » . کەچی پاشان لە کاتی لەچاپدانا بۆم دەرکەوت تێکڕا نوسخەکەی سولەیمانێ پشت پێ بەستراوترە ، هەم لەبارەی بەڕاستێ نۆسینەوە و هەم لەبارەی جیاوازێی هەندێ ڕستە و وشەشەوە .

ناتەواوییەکیتر ئەوەیە بەهۆی ئەوەوە کە شێوەی نۆسینەوەی کوردێی جاران وەك نۆسینەوەی فارسێ وابو ، زۆر جار (گ) ئەکرا بە (ك) و دۆ نوختە ئەبۆ بە یەك نوختە و بەپێچەوانەشەوە و ، (و)ی عەطف و (ی)ی ئیضافە ئەپەڕێن ــ هەندێ هەڵە لە نۆسینەوەدا ڕۆی داوە . لەوانەیە هەندێ وشەش بەهۆی نەنۆسینی جارانی حەرفی حەرەکەوە ، بە شێوەیەکی نادروست خوێنرابنەوەو لەبەرئەوە بە هەڵە نۆسرابنەوە* . هەندێ ناویش لە هەندێ شوێنا وەك خۆیان نەنۆسراونەتەوە . لەدوایێ ئەم کتێبەوە و لە (چەوت و ڕاست)ەکەیدا ئیشارەتم بۆ چەند شوێنێکی لەم چەشنە کردوە . هەرچۆن بێ من لام وایە ڕاست کردنەوەی تەواوی ئەو هەڵانە بەسراوە بە دۆزینەوەی نوسخەی ڕاست و دروستی جوان نۆسراوە و بە ئامادە کردنی فەرهەنگی زاراوەی (گۆرانێ)** و بەدەستەوە بۆنی فەرهەنگی زمانە ئێرانییە کۆنەکان و ، من خۆم ئەوەندە ئەتوانم بڵێم بەگوێرەی توانام درێغیم نەکردوە .

ناتەواوییەکیتر ئەوەیە ئەو خوێندەوارەی شارەزای زاراوەی گۆرانێ نەبێ تەنها بە سەیرکردنی فەرهەنگۆکی داوێنی کتێبەکە کاری بەتەواوێ مەیسەر نابێ . بەڵام چاریشم نەبو . ئەگەر بمویستایە هەمۆ شیعرێکی یا زوربەی شیعرەکانی لێك بدەمەوە کتێبەکە لای کەمی سێ ئەوەندەی ئیستای

---

* وەك خوێندنەوەی (موشك) و (موشکین) بە (میشك) و (میشکین) کە بە شێوەی نۆسینی کۆن وا ئەنۆسران (مشك) و (مشکین) .

** گۆرانێ ناوی ڕاستەقینە و زانستییانەی ئەو زاراوەیە ئیستا خەڵك پێیئەڵێن (هەورامێ) .

لێ دەرئەچوو . ئەوەش واتە لەچاپ نەدانی ، چونکە هەر کۆڕی زانیاری کورد بۆ توانی ئەرکی لەچاپ دانی بگرێتە ئەستۆی خۆی و ئەویش ئەو دەسەڵاتەی نەبو کتێبێکی لەمە قەبەتر لەچاپ بدا . سەرەڕای ئەوەش وشەیەکی زۆرم لە کتێبەکەدا هاتوەتە ڕێ مەعنایم نەزانیوە ، نەخوازەڵا ئەوانەی پەیوەندیان بە کەرەستەی جەنگ و شایی و خشڵ و جل و بەرگی ژنان و ڕاو و ڕابواردنی گەورە گەوران و ڕەنگ و شتیواوە هەیە . لێکدانەوەی ئەمانەش ئەبێ بکەوێتە ئەستۆی ئەوانەی شارەزای ژیانی ڕەسەنی کوردەواری و فۆلکلۆری میللی و زمانە ئێرانییە کۆنەکانن و بێگومان بە لێکۆڵینەوەی ئەم جۆرە وشانە سامانی زمانەوانی و ئەدەبی و فۆلکلۆریمان گەلێ دەوڵەمەند ئەبێ .

ئەمە ئەو ناتەواویانەن کە خۆم هەستم پێ کردوون . لە دەرەتانێکی زۆر تەسکا نەبێ ، کە ئەویش خۆم ئیشارەتم بۆ کردوە ، هەڵەم ڕاست نەکردوەتەوە لە ئەسڵی کتێبەکەدا . هەر دەسکارییەکیشم کردبێ لە پەراوێزەکەدا نوسیومە .

کە مەعنای وشەیەکم لە فەرهەنگۆکەکەدا لێدابێتەوە ، زیاتر تەنها ئەو مەعنایەم لێداوەتەوە کە ئێتشم پێ بوە . ئەگینا زوربەی وشەکان گەلێ مەعنای تریشیان هەیە . لە وشە ڕاستەوخۆ یا بە ڕەسەن عەرەبی و تورکییەکانیشا ئیشارەتێکم کردوە و زیاتر (ع)ێکم بە مەعنا (عەرەبی)و (ت)یەکم بە مەعنا (تورکی) نوسیوە . ئەموێست ئەوانیکەشیان بە (ف = فارسی) و (گ = گورانی) و (کخ = کرمانجیی خوارو) لێك جوێ بکەمەوە . بەڵام چونکە زوربەی ئەو وشانەی کە لە کتێبەکەدا هەبوون و لە زاراوەی کرمانجیی خواروودا نین ، لە فەرهەنگە ئێرانییەکانم دەرهێناون و لەو باوەڕەشدا نەبوم (خانا) ئەو وشانەی وەك وشەی فارسی بەکارهێنابێ ، هاتمە سەر ئەو باوەڕە کەوا ئەو وشانە بە مەعنای تەسکی وشەی فارسی فارسی نین ، وشەی ئێرانیی کۆنن تێکەڵن لەنێوان زاراوەی گورانی و زاراوە ئێرانییە کۆنەکانیتراو هەندێکیشیان ئیستاش لە زۆر لەو زاراوانەدا ماونەتەوە . من خۆم چونکە شارەزاییەکی زمانەوانیم نیە ناتوانم لەم ڕوەوە لەمە زیاتر بنوسم . هەر ئەوەندە ئەڵێم بە بەکارهێنانی ئەم جۆرە وشانە لە زاراوەی گورانیدا وام دێتە پێش چاو گورانی ــ کە هەورامیی ئیستا قوناغێکی تازەتریەتی ــ و زاراوە ئێرانییە کۆنەکان بەچکەی یەك دایکن و پەیوەندیەکی بەتینیان لەنێواندا هەیە. لەبەرئەوەش لە گەلێ شوێنا بەتەنها مەعنا لێدانەوەی یەك وشە کار مەیسەر نەئەبو چونکە (ضەمیر) لە زاراوەی گورانیدا وەك لە زاراوەی کرمانجیی خواروودا دانانرێ و لەیەككردنەوەی (فیعل) و (ضەمیر)یش ڕاست نەئەبو ،

لە گەڵێ شوێنا مەعنای ڕستەم پێکەوە لێداوەتەوە .

لەدوایێ ئەم بابەتانەشەوە ئەبێ بڵێم کەوا بۆ زانێنی مەعنـای وشـەکان کەڵکم لەم فەرهەنگە ئێرانییانە وەرگرتوە : (برهان قاطع ، باهتمام دکتر محمد معین) ، (فرهنگ عمید) ، (واژه نامهء نوین) ، (فرهنگ اورنگ) ، (فرهنگ مردوخ) . هەروەها (فەرهەنگی خاڵ) و (فەرهەنگی مەهاباد)یش . لەناو ئەمانەشدا کەڵکم لە (برهان قاطـع) و (فرهنگ عمید) لـەوانیکەیان زیاتر وەرگرتوە .

★ ★ ★

(شیرین و خوسـرەو)ی (خانای قوبادێ) ، وەك لـە خوێندنەوەی تێکستەکەیەوە بـۆ هەر (گۆرانێ) زانێك دەرئـەکەوێ ، تەنهـا چیرۆکێکی دڵـداریێی شیـرین و خوسـرەو و کارەسـاتی فەرهـاد و سـەرەنجامی تراژێدیایێیان و خۆ تێهەڵقورتاندنی پڕ لەنەگبەتێی شیرۆیەی کوڕی خوسرەو نیە لـە ژیـانی باوکیا . بـەر لە هـەرچی شاکارێـکی ئەدەبییـە لە شـێوەی داستانێکا . ئـەوەی فارسێ و گـۆرانێ بـزانێ و بەراوردێـکی خوسرەو و شیرینەکەی شاعیری بەناوبانگی بە دایك کورد* و بە باوك ئاذەربایجانێ و بە زمانی ئەدەب فارسێ : (نیظامێ گەنجەوێ) بکا لەگەڵ ئەم کارەی شاعیرێکی ناو و نیشان کـورد کردۆیەتی کـە بەداخەوە هـەر ئەوەندەی لـێ ئەزانێن پێیئەڵێن (خانای قوبـادێ) ، یاخود وەك خۆی لە شوێنێـکی کتێبەکەیا بە خۆی ئەڵێ (خانای خان قوباد) ، بۆی دەرئەکەوێ کارەکەی نیظامێ گەنجەوێ لە چاو کارەکەی ئەمـا وەك ئەسکالێتێـك دێتە پێش چاو خانـا بە پێشـاندانی دیمەنی جوان و وەصفی ورد و دەربڕ و ڕەوانبێژییانەی گۆشت و دەمار و پێستی پێ پۆشێبێ و خوێـنی تێزاندبێ و گیانی کـردبێ بە بـەرا ، لەگەڵ ئەوەشدا کە کارەکەی خانا (٥٥٢٦) بەیت و هینەکەی نیظامێ « بەگوێرەی

---

* نیظامێ گەنجەوێ لە (لەیلا و مەجنون)ەکەیدا وا باسی دایکی ئەکا :

گر مـادر من رئیسـهء کرد ،
مادر صفتانه پیش من مـرد ،
از لابـەگری کـرا کنـم یاد ،
تا پیش من آردش به فریـاد ؟

واتە ئەگەر دایکی من کە سەرۆکی کورد بو (یا ناوی « رئیسـة » بو و کورد بو) دایك ئاسایێ بەر لە من ، یا لە بەردەمی مـنا ، مرد ، من لە کوڕۆزانەوەی خۆما هاوارە کێ بکەم تا بێ بە هاوارمەوە و بیهێنێتە لام ؟

چاپی ۱۹٦۰ی ئەکادیمی‌ی ئاذەربایجان لە باکۆ » (٦۱۸۸) بەیتە و بەو پێیە ئەبۆ ئەمی نیظامی بالآتر بوایە چونکە قەوارەی ڕازەکە لای هەردوکیان تێکڕا وەك یەکە .

زۆر بە ئاواتەوە بۆم بـۆم بلوایە بەیت بەیتی ئەم شێــرین و خوسرەوە نازارەم لێك بدایەتـەوە تا بۆ هەمـو کورد زمانێـك وەك بۆ ئەوانە بـوایە کە زاراوەی گۆرانی ئەزانن . بەلاْم بەداخەوە کارێکی‌وا کاتێکی زۆری ئەویست و وەك وتم لەچاپدانیشی دارایەکی زۆری پێویست ئەکـرد و هێچیشیان لە دەسەلاْتا نەبو . بۆیە ئەمەی کـە ئیستا ئەیخەمە بەردەسـتی خوێندەوارانی کورد ، ئەگەر بمانەوێ بێ زیادە ڕەوێ بدوێین ، تەنهـا تێکستی لێك‌دراو و بەراورد کراوی دۆ نوسخەی جیا جیای شێرین و خوسـرەوە لەگەڵ نێمچە هەلاْوێردنێکی یەکێکیان لە هەندێ شوێنا و ئەویان لە هەندێ شوێنی‌تردا و هەولێکی سەرەتایی ڕاسـت کردنەوەی بەشی زۆری وشـە نەزانراوەکانی . دیارە مەبەستم ئەوە نیـە کارەکەی خۆم لە بـەردەمی خەڵکدا بە کەم پێشان بدەم . ڕاستەکەی ئەوەی من کردۆمە ئەوەتە تێکستێکم خستوەتە بەردەستی خوێنـدەواری کوردو کـاری لێکۆڵـەرەوەی دوازۆژم ئاسـانتر کـردوە و فەرهەنگۆکێکی پتـر لە (۳۲۰۰) وشـەیێ بەشـی هـەرە زۆر ــ گۆرانـیم لەم شێرین و خوسرەوە دەرهێناوە . جا ئەگەر هەر خۆم بۆم لوا جارێکی‌کە بەسەر کارەکەی خۆمدا بێمـەوە و پوخت‌تری بکەم ئەوە ئـارەزۆی دڵمە و ، ئەگینا بێ‌گومان ڕۆژێـك دێ نەك هەر ئـەم تێکستە ، هەمـو پاشماوەیەکی ئەدەبی‌ی نەتەوەکەمان بخـرێتە بەر تێشکی لێکدانەوە و لێکۆڵینـەوە و وەك پاشماوەی ئەدەبی‌ی گەلانی‌کە ئامادە بکرێن و کۆڕی ئەدەبیان پێ برازێنرێتەوە.

★ ★ ★

بەداخەوە ئێمە مێژۆی ژیانی (خانا) نازانین تا تێ‌بگەین ئاخۆ یەکێ بوە لە مەلا پایە بڵندەکانی کوردستان ، یا هەر یەکێك بوە لەوانەی پێیان ئـەوترا (میرزا) و چێژێـکی شیعر و ئەدەبیان هەبـو و بە هێزی خۆیـان توانایەکی ڕۆشنبیریـیان بۆ خۆیان پێك‌ئەهێنـا و هەر لـەم ڕێگایەوە هێ‌وایـان تیا هەڵئەکەوت ئەبو بە سەرامەدی دەوری خۆی . بۆیە ئەبێ بۆ زاڵ کردنی تێشکی ئاگاداری بەسـەر کەسایەتی‌ی خانادا ، تا ئەو ڕۆژەی شتێکی باوەڕ پێ‌کراوی بەش کردۆمان لەبارەیەوە بۆ دەرئەکەوێ ، پەنا هەر بەرینە بەر بەرهەمەکانی خۆی کە تائیستا لـەم شێرین و خوسـرەوە و لە چەنـد پارچە شـیعرێکی بەولاوەمان لەدەستا نیە .

لەو شیعرانەی خانا کە بۆ ئێمە ماونەتەوە (حەوت بەند)ەکەی نیشانەی ئەوەن کە هەم مەلایەکی ئاگـادار بوە و هەم پیاوێکی دڵ دڕدۆنـگیش بوە . مەسەلەی (جەبر و ئیختیار) واتە ئاخۆ بنیادەم خۆی دروستکەری کاری خۆیەتی وەك موعـتەزیلەکان ئەڵێـن ، یاخود خـوا بە زۆر پێـی ئەکا وەك جەبریەکان ئەڵێن ، یا نێمچە دەسەلاتێکی کەم یا زۆری هەیە وەك بەشەکانی ئەهلی سوننەت ئەڵێن ، مەسەلەیەکە نەك تەنها بیری خاوەن بیرانی پێشەوەی ئیسلام ، بەڵکو تێکڕای فەلسەفەی ئایدیایی خەریك کردوە . لەناو ئەوانـەدا کە لە سەدەکانی تاریکایی داهاتنی بیری ئیسلامدا ئازایانە مەشخەڵی بـیری ئازادیان هەڵگرتوە و ڕێگای پرس و توێژینەوە و گومانیان گرتـوەتە بەر خانا لوتکەیەکی ڕۆشنە . لەو (حەوت بەندە)یدا هەرچەند ناتوانێ دەس بە هەمو شتێکەوە بنێ ، جـێ پەنجەی خـۆی بە ژیانی بیریی جیـهانی ئیسلامەوە بەجێهێشتوە . ئێـرە جێگەی لێکۆڵینـەوەی ئەم بابەتە نیە و بـا بمێنێ بۆ شوێنی خۆی . من لەم نمونە هێنانەوە تەنها ئەوەندەم مەبەست بۆ بـگەمە ئەو ئەنجامە کە خانا (کۆلکە خوێندەوار) نەبوە ، ئەگینا پەنجەی نەئەخستە بابەتیوا قورس و پڕ مەترسییەوە .

نەك تەنها حەوت بەندەکەی، خۆش بەختانە ئەم شیرین و خوسرەوەشی لەبارەی ڕۆن کردنەوەی پایەی زانستیی خاناوە بابەتێکی هەزار و بێ دەرامەت نیە ، گەلێ شتی لێ هەڵئەکرێنرێ . بۆیە من لێرەدا وردە وردە ئیشـارەت بە هەندێ بابـەت ئەکەم کـە لە خوێندنـەوەی تێکستی کتێبـەکەوە دێـنە بەردەستی خوێندەوار و بەگوێرەی توانـا و پێویستیی شوێـن لەسەریان ئەنوسم .

لە چوار چێوەی ئەو پـەراوێزە ئەدەبییەدا کە خانـا بۆ تێکستی ڕازی ڕوداوەکانی شیـرین و خوسرەو و فەرهاد و شیـرۆیە و دەس و پێوەندی دەربار و کۆڕی جەنگ و ڕاوێژ و ڕابواردنی ئەمانەی کردوە ، گەلێ بابـەتی وامان دێتە ڕێ باری تێگەیشتن و بیر و باوەڕی خانامان لەبارەی گەلێ ڕوی ژیانەوە بۆ دەرئـەخەن . ئـەوەی ئەم داسـتانە ئەخـوێنێتەوە لـە هەستی شانازیی خانا بە خۆی ، بە کورد ، بە کوردستان ئاگادار ئەبێ .. بە باوەڕی لەبارەی سـتەم و داد پـەروەریێ و جۆری حوکمـڕانێ و ڕژێمی کۆمەلایەتێ ئاشنا ئەبێ .. هەڵوێستی دەربارەی ئافرەت و خۆشەویستێ و بەسەربردنی ژیان و گەلێ بابەتیتریاوە بۆ دەرئەکەوێ .. شارەزای گەلێ سەری ژیانی ناوەوەی دەرباری حوکمڕانان و پیلان گێڕانیان و پەیوەندی ڕاسـتەقینەی حوکمڕانان و کاربەدەستانی بەردەسـتیان و جـۆری بیر کردنـەوەی چینی

حوکمڕان ئەبێ .. لە فۆلکلۆری جەنگ و ڕاو و ڕابواردن و شایێ و شێوەن و گەلێ سەری‌تری ژیانی چینەکانی سەرەوەی کۆمەڵی کۆنی کوردەوارێ شارەزا ئەبێ .. بەڵێ ڕاستە خانا کە لەم باسانە ئەدوێ باسی سەردەمێکی تایبەتێ و کەسانێکی تایبەتێ ئەکا بەئاسانێ نابەسرێنەوە بە کوردستان و کۆمەڵگای کوردەوە . بەڵام من وای بۆ ئەچم خانا بۆ دروست کردن و خستنە قاڵبی ڕۆداو کەرەستەی لە ژیانی سەردەمی خۆی وەرگرتوە یاخود بە واتایەکی‌تر بێڵێین ژیانی بێرێ و کۆمەڵایەتێی کوردستانی دەوروبەری خۆی لە سەردەمی خۆیا لە چوار چێوەی ڕازی خۆشەویستێی شیرین و خوسرەودا خستوەتە ڕۆ . ئەوە زۆر ئاسان‌تر و عەقڵ گرتوترە ڕۆداوەکە بخەینە چوار چێوەی ژیانی سەردەمی خۆتەوە تا بڕۆی لەنێو پەڕەی کتێبە کۆنا باسی سەردەمی ڕابوردۆ و جۆری ژیانی ئەو سەردەمە بدۆزیتەوە و ڕۆداوەکەی لێ بئاڵێنی ، ئەمە ئەگەر بابەتی‌واش لەنێو پەڕەی کتێبە کۆنا دەسگیر ببێ .. ئەمە ڕاستییەکە بە درۆدا ناخرێتەوە و بۆیە ئەو شتانەی خانا لەم بابەتانەوە باسیان ئەکا نرخێکی تایبەتییان هەیە بۆ پەردە هەڵماڵێن لە ڕۆی ژیانی کۆمەڵایەتێی ئەو سەردەمەی ئەو ناوچانەی کوردستان کە خانا تیایانا ژیاوە و شارەزایان بوە و تێکڕا کوردستانی ڕۆژەڵات و ڕۆژەڵاتی باشوڕ ئەگرێتەوە .

خانا هەرچەند لە سەردەم و شوێنێکی پێشکەوتۆدا نەژیاوە گەوهەری بەهرەوەرێ و لێ‌هاتنی تیا تێشك بداتەوە ، خۆی ، خۆی باش ناسیوە و لە تاقێ کردنەوەی ژیان ئەوەندەش حاڵێ بوە کەوا پیاوی بەهرەمەند هەمیشە لەژێر خۆڵی پێ‌نەزانینا نامێنێتەوە . لەگەڵ ئەوەشدا کە زیاتر لە جارێ بە شان و باڵی (نیظامێ)یدا هەڵداوە ، خۆی لەو بە کەمتر دانەناوە . بە خۆی ئەڵێ بێتە مەیدانی کارەوە و بەرهەمێکی وەك بەرهەمەکەی نیظامێ شایان بخاتە بەردەست تا خەڵکیش بیناسن و بازاڕی ڕەواج پەیدا بکا و لای‌وایە بێ کارێکی‌وا عومری بە زایە ئەڕوا . تەنانەت وایش پێشان ئەدا ئەم ئەرکەی لە غەیبەوە خراوەتە ئەستۆ و نوسینی شیرین و خوسرەوەکەی بە گوێ‌ڕایەڵێی فەرمانی سرۆش دائەنێ :

ئەو ڕۆ کە خامەی عەنبەر شەمامە
وەش بۆ کەرد جە موشك ئینشای ئەی نامە

تەئریخ هیجرەت (ختم المرسلین)
موطیع دیوان شەرح شەرع و دین

ڕۆی دۆشەممە بی (ذی حجة الحرام)
هەزار و پەنجا و یەکصەد سێ تەمام

ناگا جه وەختێ مێنای صوبح دەم
جه جام خورشێد ڕەوشەن بێ چون چەم

جه پەردەی ئەسرار لامەکان ماوا
سرۆشێ بەی طەور بەگۆشم یاوا

واتێ : هەی شوعەرای خۆش نەظم و شێوە
جانشێن قەیس پەی لەیلا لێوە

چێش مبۆ چون نەظم (نیظامێ)ی دوڕ سەنج
به لەفظ شێرێن به بێ لاره و لەنج

جه وەصف فەرهاد شێرێن و پەروێز
باوەری به ڕەقص خامەی عەنبەربێز

عەیبەن پەرێ تۆ دانای دوڕ شناس
دەمێ چون صەڕڕاف یاقوت و ئەلماس

جەی بازار عەشق جه ڕای پڕ هۆشێ
مەشغوڵ بی به کار جەوهەر فرۆشێ

حەیفەن وێنەی تۆ جەواهیر بارێ
نەکەرۆ پەی وێش ڕەنگین بازارێ

خاطرت جەم بۆ جەوهەرێ لاڵ سەنج
دانای دوڕ شناس ، گەنجوور کۆی گەنج

هەرکەس وێنەی تۆ گەوهەر بارشەن
دانا و بزورگان خرێدارشەن

گوشاد کەر زوبان جەواهیر بارت
تا گەرم بۆ ظەریف سەودای بازارت

وەر نه جه دەوران تۆ جه بێ کارێ
عومرێ به زایه و به پۆش مویارێ

ئەم ئەرکەش لە هەستێکی خاوێنی نەتەوە پەروەرێ و شانازێ کردن بە کورد و کوردستانەوە ئەخاتە ئەستۆی خۆی و ئەڵێ هەرچەند فارسێ زمانێکی وەك شەکر شیرینە ، کوردیش لە فارسێ شیرین‌ترە و پێویستە لەم دنیای بەد ڕەفتارەدا (کە تا ئیستا ڕێی بەکارهێنانی زمانی خۆمانی لێ

گرتوین) هەرکەس ئەو زمانەی خۆی بەکار بێنێ کـە خوا پێی‌داوە و کەواتە ئەبێ ئـەم ڕازی شیـرینی شـیرین و خوسرەوەش ، وەك چـۆن نیظامی هۆنیویەتـەوە ، منیش بیهۆنمەوە و بـە کوردیش بیهۆنمـەوە تـا تێکڕای خەڵکی کوردستان لێی بەهرەمەند ببن :

یا ڕەب بە فیراق فەرهاد کۆکەن !
بە خورشید حوسن شیرین ئەرمەن !

بە ئیستیلای عەشق خوسرەو پەرویز !
بە خۆش خیرامیی گوڵگون و شەبدیز !

بە خامەی موشکین شاپوور چینی !
بە ناز شیرین ، بەو نازەنینی

بە ساز و بە لەحن شۆخ نیکیسا !
بە نەبێر ئاهەنگ موعجیزەی عیسا !

بە طوغیان دەرد بێ دەرمان عەشق !
بە طۆفان سەدد ئەسر مەینەت مەشق !

وینەی (نیظامی) صەیقەل دەر زەینم ..
بە سورمەی دانش ڕەوشەن کەر عەینم ..

تا کە ماجەرای شیرین و خوسرەو ،
سەنگ تاشیی فەرهاد ، سەرگوزەشت ئەو ،

باوەرۆ وە نەظم خاستەر جە گەوهەر
بە ڕەشح خامەی شۆخ بۆ عەنبەر

ڕاستەن مواچان فارسی شەکەرەن
کوردی جە فارسی بەڵ شیرین‌تەرەن

پەی چێش ؟ نە دەوران ئەی دنیای بەدکێش
مەحظوظەن هەر کەس بە زوبان وێش ..

مەعلومەن هەر کەس بە هەر زوبانێ ،
بواچۆ نەظمێ جە هەر مەکانێ ،

وینەی عورۆسان زیبای موشك چین ،
بکەرۆش جە حوسن عیبارەت شیرین ،

خاریج جە مەعنێ نمبۆ مەضمونش ،
کریابۆ چون شیعر (جامێ) مەوزونش ،

جە لای خیرەدمەند دڵ پەسەند مبۆ ..
شیرینتەر جە شەهد شیرەی قەند مبۆ ..

جە عەرصەی دنیای دوّن بەد فەرجام ،
بە دەستوور نەظم (نیظامێ) تەمام ،

بە لەفظ کوردێ ، کوردستان تەمام*
پێش بوان مەحظوظ . باقێ (والسلام) ...

خانا لە تاقێ کردنەوەی ژیـانی خۆیەوە گەیشتوەتە ئەو ئەنجـامە کە ڕژێمی ستەم دنیا بەڕێوە ئەبا و جیهان داد پەروەریێ تیا نیە :

خانا ، بۆ ، وەسەن زوبان درازێ ..
کوّن ئەو صاحیب عەدڵ تۆ پێش بنازی ؟ !

کوّتا کەر ئەی حەرف بە دەوان دەو
وێر دەر بە فرمان دڵگیر خوسرەو ..

هەستێکی قوڵی نارەزایێ لە جەور و ستەم و عەوداڵییەکی بەسۆزی بەدوای داد پەروەریـدا تیا بوە ، ژیانی خۆشی لە داد پـەروەریێ ڕژێمی کۆمەڵایەتییەوە ناسیوە :

جە گەرمێی ئافتاو عەدڵ و ئینصافش ،
جە بەرق شمشێر خارا شکافش ،

گورگ و مێش جە عەدڵ ئەو جەمێن چون شەم
صیغەی ئیخوانێ وەندشان وە هەم ..

---

* لامۆایە لەمەوە دەرئەکەوێ کەوا تا ئـەو سەردەمەش خانا ئەم کتێبەی نوسیوە ، شێـوەی (گورانێ) زمانی ئەدەبیێ یەکگـرتوی کوردستانی ڕۆژهەڵات بوە ، چونکە خانا ڕازەکەی بەم زاراوەیە هۆنیوەتەوە . بۆیـە من لێرەدا (کوردستان تەمام)ەکەی خانـا ئەخەمە تەنها چوار چێوەی کوردستانی ڕۆژهەڵاتەوە چونکە لە باکوور و ڕۆژاوای کوردستانی گەورەدا لەو سەردەمەدا زمانێکی ئەدەبیێتر بوە کە کرمانجیێ سەرووە .

به شاهێش مەردوم بەو طەور بێن خورسەند ،
بە عەدڵ و دادش مەوردن سەوگەند ..

سەنگ دڵەی سەخت ظاڵمان شۆم ،
نەرم بێ جە قورص ئوستورلاب مۆم ..

زەراعەت جە نۆر ئەو زولف بۆ عەنبەر
یەك بە صەد مكەرد ، بەڵكە زیادتەر ..

تەنانەت لای وابوە سەنگ و تەرازوی هەڵسەنگاندنی خەڵك لای خواش داد پەروەری و نا دادپەروەرییە و داد پەروەری بە بەهەشتی زانیوە ئەگەرچی كافریش بێ :

مەعلوم بۆ جە لای بزورگان دەور :
هەر كەس عادڵ بۆ چون هورمز بەی طەور

بەرگوزیدەی ذات حەیی ئەكبەرەن ..
مەحفوظەن جە نار ئەر صەد كافرەن ..

ئەڵێ ئەگەر پاشا دادپەروەر بێ ، واتە ئەگەر ڕژێمی كۆمەڵایەتی ڕژێمێ بێ بۆ سودی كۆمەڵانی خەڵك ، زەوی ئەبێ بە عەنبەری بۆن خۆش و ، بە پێچەوانەشەوە ئەگەر پادشا ستەمكار و بەد بێ و بیر لە سودی گشتی نەكاتەوە وڵات وێران ئەبێ و خەڵك حەسانەوە بە چاوی خۆیان نابینن :

بەڵێ جە خانای عەطارید خامە ،
مونشیی وەصف زولف عەنبەر شەمامە ،

بە سەمع شەریف بشنەو حیكایەت :
ئەر قەصدش خێرەن والیی ویلایەت ،

بە جای گوڵ زەمین ماوەرۆ گەوهەر ..
سەنگ مبۆ بە لاڵ ، خاكش بە عەنبەر ..

ئەر والی بێ عەدڵ ، شەرارەت پیشەن ،
بەد جینس ، بەد كار ، دور جە ئەندیشەن ،

ولگەی مەملەكەت كەی مەعمور مبۆ ؟
ئەیمەنی و ڕاحەت جە خەڵق دور مبۆ ..

بە پێویستی سەرشانی پادشاهانی دائەنێ كە دادپەروەر بن و لەگەڵ

نۆکەر و لەشکری خۆیانـا بگونجێن و دڵی خەڵکێ شـاد کەن و ئەمێن نەبن لەوە کە جارێك دوعـای ستەمدیدەیەکیان لێ بکەوێـتە کار تاج و تەختیان بشێوێنێ :

واتش : ئەی خوسرەو ، دانای خیرەدمەند ،
وینەی بابای ویت چێش مبۆ یەك چەند

چەنێ سوپاهێ و نۆکەر بسازی ؟
بتەرسی جە مەرگێ ، مەظلوم بنوازی ؟

دەمێ هەم بە عەدڵ مسکینان کەر شاد !
مەملەکەت بە عەدڵ دادت کەر ئاباد !

حەذەر کەر جە چەنگ سەرهەنگ ئەجەل
فەلای زیندەگیت بکەرۆ قەبەل ..

خۆف کەرە ، خوسرەو ، صوبحێ یا ئێوار
دوعای مەظلومێ لێت بگنۆ بە کار ...

شێوەی ڕاسـتی چارکردنی گیر و گرفت و بڕیـار دانیشی بە پرس و ڕاوێژ زانیوە و لای وا بوە تەنها لێکۆڵینەوە و ڕاوێژ بە یـەك کردنی کۆمەڵ ئەتوانێ کار مەیسـەر بکا و بیری تاقە کەس ، با ئـەو کەسەش زۆر وریا و خاوەن بیر بێ نامانگەیەنێتە ئەنجام :

بەڵێ دەستوورەن نە عەرصەی دەوران :
وەختێ کار سەخت ڕۆ دۆ نە ئینسان ،

ئەر چون ئەفلاطوون مۆ شکاو مبۆ ،
فرێ پێش خەریك هەم خەرکاو مبۆ ..

خوسرەو کەرد بە هۆش ڕەوشەنێی ضەمیر
ئەی کارە بە دەست ڕوجوع تەدبیر

پەی چێش ؟ مواچان : یە پەند پیرەن
تەحلیل موشکوڵ هەر بە تەدبیرەن ..

خانا ، وەك لە تێکسـتی شیرین و خوسرەوەکەیەوە پتر لە جارێ دیاری ئەدا ، لە مەیدانی مۆسیقادا شارەزایێ بوە . بۆ نمونە لە چەند شوێنا ناوی پەردەکانی مۆسیقا ئەهێنێ و وایشیان باس ناکا کە تەنها لە (نیظامی)یەوەی

وەرگێڕابێتە سەر کوردیی . لەم شیرین و خوسرەوەدا ناوی پەردەی (عێراقی) و (حیجاز) و (بزورگ شەهناز) و (گەنج باد ئاوەرد) و (گاو گەنج) و (گەنج سۆختە) و (شادڕەوان مرواریی) و (تەخت طاقدیسی) و (ناقوس) و (حوقەی کاوس) و (موشك دانە) و (ئارایش خورشید) و (نیمە ڕۆز) و (قوفل ڕۆمی) و (سەروستان) و (سەرو سەهی) و (نۆشین بادە) و (ساز نەورۆز) و (موشك مالی) و (دلارای شەودێز) و (شەب فەڕڕۆخ) و (ڕۆز فەڕڕۆخ) و (غونچەی کەبك دوریی) و (نەخچیرەگان) و (کین سیاوش) و (کین ئیرەج) و (باغ شیرین) و (نەورۆز) و (عوششاق) و (ماهۆر) و (مەغلوب) و هی‌تریش بەرچاو ئەکەوێ کە زۆربەیان وەك بە ناوەکانیانا دەرئەکەوێ (مۆسیقای تەصویریی)ن. هەروەها خانا ناوی گەلێ لە ئامرازەکانی مۆسیقاش ئەهێنێ وەك (ساز) و (چەنگ) و (نەی) و (دەف) و (عود) و (سەمتور) و هی‌کە .

بە درێژیش لە گەلێ موناسەبەتی باسی ئەستیرە گرتنەوەدا بۆ زانینی بەختەوەریی یا نەگبەتی ، شارەزایی خۆی لە زانستی ئاسمان شوناسی پیشان ئەدا و ناوی (زیج) و (ئوستورلاب) و ئەستیرەکان و بورجەکانی ئاسمان دێنێ ، هەر یەك لە جێی خۆیاندا و بەجۆرێك کە نیشانەی ئەوە بێ لە گۆترە قسە ناکا .

هەروەها لە خوێندنەوەی ئەم شیرین و خوسرەوەوە ئەگەینە ئەوە کە خانا شارەزایی لە زانستی ئابوریشدا هەبوە . قسە لە قانونی (پیشان و داوا ــ العرض والطلب) ئەکا و ئەڵێ :

پەی چێش ؟ کە دنیا یە بازارشەن
هەر جینسێ دوو کەس خڕیدارشەن

بەی طەورەن دەستور جە لای سەوداگەر
بەهای ئەو جینسە مبۆ گرانتەر

تەنانەت هەڵگرتنی کەل و پەلیش بە نیازی فرۆشتنی لە دوارۆژا بە گرانتر بە کارێکی سودمەند نەزانیوە لەبارەی ئابوریەوە و لای وا بوە ئابوریی فامی ڕاستەقینە مادەم کەل و پەلەکەی ڕەواجی بێ زۆ ئەیفرۆشێ و لای خۆی ڕاگیری ناکا و ئەو فرۆشتنەی و خستنەوە کاری پارەکەی بۆ کڕین و فرۆشتنی کەل و پەلی نوێ قازانجی زیاترە بە بەراورد لەگەڵ هەڵگرتنیا بۆ ماوەیەك کە بنیادەم خۆی نازانێ زۆر ئەخایەنێ یا کەم ئەخایەنێ ، بە نیازی فرۆشتنی بە گران و ئاخۆ پاشان ئەو پارەیە ئەکا کە ئەو مەبەستیەتی یا نە :

بەڵێ جە لای ئەهل دانای دیارێ
خاس نیەن کەرۆ کەس تیز بازارێ

مەتای هەرکەسێ خڕیدارشەن
ئەر زۆ بۆەرشۆ صەرفەی کارشەن

دەولەمەند ئەوەن کاڵای ویش دایم
چون ڕەواجش بۆ نەکەرۆش قایم

لە شیرین و خوسرەوی خاناوە دیاری ئەدا خانا خۆیشی دڵدار بوە . لەویادا کە باسی هۆیەکانی دانانی کتیبەکەی ئەکا ، ئەڵێ :

واتن : هەی شوعەرای خۆش نەظم و شیوە !
جانشین قەیس پەی لەیلا لیوە !

کەواتە وا خانا خۆی کرد بە جێنشینی مەجنون و خۆی بە شێتی لەیلایەك دایە قەڵەم . لە ڕاستیدا سەرەڕای ئەم پێ لێنانەی خانا خۆیشی زۆر دۆرە شاعیرێ بتوانێ ڕازی دڵدارییەك وا بەسۆزەوە بنوسێ ئەگەر لە تاقێ کردنەوەی ژیانی خۆی و ژانی تایبەتێی خۆیەوە کەرەستەی ڕازاندنەوەی کارەکەی وەرنەگرێ . توانایوا هەرگیز لە ئاگادارییەکی (نەظەرێ)ی خۆشەویستییەوە بۆ کەس مەیسەر نابێ . ئەوەی خانا دەریئەبڕێ ئەنجامی ئاگرێکی بەتینی عەشقە بەربوەتە دڵی و کارێکی لێ کردوە بڵێ :

بەڵێ ، زۆر عەشق ضەرب پەنجەی فەرد
سەدد ئەسکەندەر مکەرۆ بە گەرد

بەرق شۆڵەی عەشق نە ڕۆی عەرصەی دەور
بگنۆ بە هەرکەس چون ترێشقەی هەور

تا ظوهور سەخت ڕۆی (یوم القرار)
مکەرۆش وە پەند واتەی ڕۆژگار ..

سۆد سەودای عەشق دایم گریانەن ..
قنیاتش هەر زۆخ جەرگ بوریانەن ..

شەڵلا کەس سەرسام سەودای عەشق نەبۆ !
منەت زەدەی دەرد مەجنون مەشق نەبۆ !

بەڵام صەد داخ و صەد مخابن .. کڵاو ڕۆژنەیەك نیە لێیەوە بڕوانینە

مێژوی ڕابوردو بزانین ئەم لەیلای خانایە چۆن کچە کوردێك بوە .. ئاخۆ دڵی بەخشیوە بەم مەجنونە دڵسۆزەی ، یان ئەوینی ژمارەیەکی‌تری خستوەتە سەر دەفتەری شەهیدانی لە ژمارە نەهاتوی دەردی عەشق ؟!

★ ★ ★

ئەگەر بە وردی لەم شیرین و خوسرەوەی خانای قوبادی بکۆڵینەوە گەلێ داب و نەریتی کۆنی کوردەواریمان بۆ ڕون ئەبێتەوە کە مەگەر هەر لەم جۆرە بەڵگانەدا خرابنە سەر کاغەز و سەرچاوەیەکی نوسراوی تایبەتیان نیە . بۆ نمونە لە باسی لەدایك‌بونی خوسرەودا (ل ٢١ ـ ٢٣) چۆنیەتی بێشکە دروست‌کردن و ڕازاندنەوەی و بەشەکانی ئەو پۆشەمەنیبانەی لە بێشکەدا بەکار هێنراون و ئەو جل و بەرگانەی کراونەتە بەری خوسرەوی مناڵ (یا هەر مناڵێکی کەی چینی سەرەوەی کۆمەڵ) هەمو ڕون کراونەتەوە .

لە باسی جەنگی خوسرەو و بارامی چۆبینا (ل ٢٥١ ـ ٢٥٦) بە درێژی باسی لەشکر ئارایی و ئەو جۆرە چەکانەی هەردولا بەکاریان هێناوە و جۆری بە ڕوی یەکا هەڵشاخانیان لە شێوەیەکی ڕەوان بێژیانەی ڕازاوەدا ڕون کراوەتەوە .

لە باسی ئەنجومەن گرتنی خوسرەوا ، پاش بەزینی بارام چۆبین و بیستنی هەواڵی مردنی (ل ٢٨٩ ـ ٣٠٠) ، خانا بە درێژی جۆری بیر و باوەڕی پادشاهانی ئەو سەردەمە و ئایدیای حوکمڕانییان و هەڵوێستیان بەرابەر بەردەستیان پیشان ئەدا و نمونەی بیر و باوەڕیان ئەخاتە ڕو کە چۆن مێشکی خەڵکیان سڕ ئەکرد و کارێکیان ئەکرد کەس بیر لە بەربەرەکانێیان نەکاتەوە . لە باسی پیلان نانەوەی شیرۆیەیشدا بۆ کوشتنی باوکی و قایل کردنی پاسەوانەکانی و بێدەنگ کردنیان و پاشانیش سەر شۆڕ کردنی کاربەدەستە گەورەکانی دەوڵەت (ل ٦٦٩ ـ ٦٨١) نمونەیەکی ئەو حوکمڕانییانەمان دێتەوە پێش چاو کە لەسەر بناغەی سودی کۆمەڵ و وەفاداری بۆ ئایدیایەکی بەرز و پاك دانەمەزراون و پارێزگارەکانیان هەر کە لە سودی تایبەتی خۆیان بێ‌گومان بون و متمانەیان کرد توشی هیچ زیانێك نایەن ، زو دەستیان لێ ئەشۆنەوە و پشتیان ئەدەن بە زەویدا . هەروەها لەبەرئەوەش کە ئاشکرایە خانا یا هەر شاعیر و نوسەرێکی‌تر بۆ تۆمار کردنی ئەم جۆرە بابەتانە ، وەك وتمان ، زیاتر کەڵك لە باری هاوچەشنی دەور و چەرخی خۆی وەرئەگرێ تا لە کتێبی کۆن ، ئەتوانین بگەینە ئەو ئەنجامە کەوا ئەوەی خانا ئەیگێڕێتەوە و ئەیداتە پاڵ خوسرەو وێنەیەکی ژیانی چینی

سەرەوەی سەردەمی خۆشیەتی. ئەمەش ، بە تێگەیشتنی من ، بۆ لێکدانەوەی مێژۆی کۆمەڵایەتیمان ڕۆناکییەکی باش و کەرەستەیەکی بەکەڵکە ، نەخوازەلا کە ئێمەی کورد مێژۆمان لە گەلێ ڕووەوە بوە بە باخی بێ باخەوان و بەرهەمی کۆنەکراوەتەوە .

هەر لەو بابەتانەی ئەتوانێن وەك کەرەستەیەکی فۆلکلۆریێ کەلکێکی باشیان لێ وەرگرێن و خانا لەم کتێبەیدا جێی کردۆنەتەوە ، باسی لاواندنەوەی خوسرەوە لەلایەن شیرینەوە (ل ٧٠٦ ــ ٧٠٩) و باسی شتن و کفن کردنی (ل ٧١٠ ــ ٧١١) و گۆڕ بۆ هەڵکەندنی (ل ٧١٣ ــ ٧١٤) وجل و بەرگی ئازیەتباریێ لەبەرکردنی شیرین (ل ٧١٤ ــ ٧١٥) و باسی چۆنە گەرماوی و شتنی لەلایەن کەنیزەکەکانیەوە (ل ٧٤٩ ــ ٧٥١) و خشڵ و قوماشی جل و بەرگی ژنانە و خۆ ئارایشت دانی ژنان (ل ٧٥١ ــ ٧٥٦) . ئەمانە هەمۆ شایانی ئەوەن بکرێن بە سەرچاوەیەکی دەوڵەمەندی لێکۆڵینەوەی ژیانی ئەتنۆگرافیایێی کورد و گەلێ کەرەستەی بەنرخیان لێ دەربهێنرێ . سەرەڕای ئەوەش کەوا ئەم هەمۆ جۆرە جل و بەرگ و بۆن خۆشێ و کەلوپەلی ئارایشت و کەرەستەی جەنگ و ڕاو و ڕابواردن و خواردنەوە و خواردن و ئەم هەمۆ ڕەنگانەی کە خانا ناویان ئەهێنێ (ل١٨٧ و هەندێ شوێنیتر) نیشانەی پلەیەکی پێشکەوتوی شارستانەتین کە کوردستانی ئەو دەمەی پێ گەیشتبو .

★ ★ ★

خەباتی شیرین بۆ پاراستنی مایەی سەربەرزیێ خۆی و خۆ بە دەستەوە نەدانی و نەبۆنی بە هۆیەکی ڕابواردنی خوسرەو وبەرگریێ کردنی لە مافی خۆی لە پێکهێنانی ژیانێکی خاوێنی ژن و مێردێدا ، لەگەڵ ئەو هەمۆ تەقەلایەشدا کە خوسرەو دای بۆ ئەوەی بێ مارە بڕێن دەستی بەسەرا بگرێ ، کە بەشێکی زۆری کتێبەکەی گرتوەتەوە ، هەروەها خۆ بە کوشت دانی لەپێناوی وەفا و پارێزگاریێ ڕۆسوریێ خۆیا کە ئەمیش هەر لە سەرەنجامی شیرینەوە دیاری ئەدا ، لەلایەکەوە ئامۆژگارییەکی بەسۆدە بۆ ئافرەتان کە لە جیهانێکا ئەوان خاوەنی هیچ نین تیایا و پیاو خاوەنی هەمۆ شتێکە ، ئاگاداری خۆیان بن و بە قسەی لۆس پێیان هەڵنەخلیسکێ . لە لایەکیکەشەوە نمونەی شیری پاکی ئافرەت و بیری ورد و خاوێنیەتی نەخوازەلا ئەگەر بەراوردی لەگەڵ هەڵوێستی خوسرەو و شیرۆیەی کوڕی بکەین .

★ ★ ★

پێلان نانەوەی شیرینیش بۆ ژار دەرخوارد دانی مریەمی ژنی خوسرەو و کۆسپ هەڵگرتن لەڕێی خۆیدا (ل ـ ٤٢٤) و تەگبیر کردنی خوسرەو و پیاو ماقوڵانی بۆ لێبونەوە لە فەرهادی دڵدار (ل ـ٣٩٩) و کوشتنی خوسرەو لەلایەن شیرۆیەی کوڕیەوە کە تەماعی کردبوە شیرینی باوەژنی خۆی لەگەڵ ئەوەشدا کە دیارە لەچاو شیریندا زۆر منداڵ بوە ، چونکە لە ڕازەکەوە وا دەرئەکەوێ کە خوسرەو هەر لە شیرین هەر مریەمی هێناوە و ئەبێ شیرۆیە کوڕی مریەم بوبێ و ، دەست بە زاخا چۆنی شیرۆیە بە تۆڵەی شیرین کە هەوەس ڕانیی نازەوا کارێکی پێ کرد بە دەستی خۆی تەخت و تاراجی خۆی لە بن بێنێ (بەشی دوایی کتێبەکە) ، ئەمانەش هەمو نمونەی ژیانی بۆگەنی چینەکانی سەرەوەی کۆمەڵی دەرەبەگین خانا دەریان ئەخات بۆمان .

★ ★ ★

خانا وەك نوسەرێکی ئازاد و لە تانە و ناتۆرە لێنان نەترساو ، باسی ناسکترین دەمی بەیەکگەیشتنی پیاو و ئافرەتمان بۆ ئەکا و لە شێوەیەکی ڕازاوەی ئەدەبیدا چۆنیەتی ڕوودانی ئەو کارەمان بۆ ئەگێڕێتەوە (ل ٤٦٠ ـ ٤٦١) و (ل ـ ٤٦٩) و (ل ـ ٦٣٩) . من کە بەراوردی ئەو ڕۆژە و ئیستا ئەکەم کە هێشتا نوسەر ناتوانێ باسێکی کاری جینسی بخاتە چوار چێوەی ڕۆمان یا شیعر یا تەنانەت کتێبێکی ڕۆشنبیریی ڕوتیشەوە بێئەوەی توشی کێشە و سەر ئێشە و ڕێ لێ گرتنی بڵاو کردنەوە و بەر دەم کەوتنی خەڵکی هەڵەوەڕ ببێ ، تێئەگەم خانایەکی لە کوێرە دێیەکی لە ناخی چەرخی دەرەبەگیا ژیاوی ـ کوردستانا چۆن ئازایانە و بێپەروا بابەتێکی وا ناسکی هێناوەتە ئاراوە و زیاتر لە جارێ باسی لێکردوە .

★ ★ ★

لەم شیرین و خوسرەوەیدا ، خانا ناسکترین پارچە شیعری بۆ بابەتی دڵداریی و خۆشەویستی تەرخان کردوە . جوانترین شێوەی ئەدەبیی خۆی بەم مەسەلە نەمرەی مرۆڤایەتی بەخشیوە . هەر لایەکی ئەم کتێبە ئەگری نیشانەی ڕاستیی ئەم قسەیەیە . بۆ نمونە ئەو گفتوگۆ دوور و درێژەی نێوان خوسرەو و فەرهاد (ل ٣٦٧ ـ ٣٧٠) و ، ئەو لەبارەی دڵدارییەوە دوانەی نیکیسا و باربود بە زمانی شیرین و خوسرەوەوە (ل ٥٨٥ ـ ٦١٤) و ، ئەو هەمو گفتوگۆی دڵدارییەی لەنێوان شیرین و خوسرەو خۆیانا ڕابوردوە و ، ئەو هەمو ڕوداوانەی ڕازەکە گشتی و بەتایبەتی باسی فەرهاد ، کە هەمو نیشانەی هێزی خۆشەویستیی شیرین بۆ خوسرەو و فەرهاد بۆ شیرینن ، لە دنیای شیعری دڵداریدا گوڵی تەوقە سەر و سەر سنگ و یادگاری

هەرگیز کوێر نەبووەوە و مێژووی هەرگیز نەسڕراوەن و لە دەفتەری ئەدەبی کوردیشدا هەریەکە شاکارێکن ببڕای ببڕ گەردی زەمانەیان لێ نانیشێ و ڕووی سووریان خۆڵاوی نابێ .

★ ★ ★

خۆ ئەگەر وەك کارێکی ئەدەبیی ڕووت سەیری ئەم پاشماوە گرانبەهایەی خانا بکەین و بە چێژێکی ئەدیبانەوە چاوێك بە هەندێ بابەتیا بگێڕین وەك باسی باری دەروونیی فەرهاد لە کاتی هەڵکەندنی تونێلەکەی بیستوون و نەخشەکانی قەد تاشە بەردەکانا (ل ـ ٣٧٧ و پاشەوەی) و باسی ناشیرینیی ئەو ئافرەتەی شیرین خوسرەوی سەرخۆشی ناردبوە سەر جێگای (ل ـ ٦٣١) و باسی ئەو ئێوارەیەی شیرۆیە خوسرەوی باوکی تیا کوشت (ل ـ ٦٨١ و پاشەوەی) و باسی ئاکام هاتنی خوسرەو (٦٨٣ ـ ٦٨٤) و خۆ ئامادە کردنی شیرۆیە بۆ کوشتنی باوکی (ل ٦٨٧ ـ ٦٨٩) و کاتێ کە بەسەر سەری باوکیەوە وەستابو و هێشتا دەستی تێنەچوبو بیکوژێ و لە کێشەیەکی سەختی دەروونیدا بۆ لەنێوان چاکە و خراپەدا (ل ٦٨٦ ـ ٦٨٧ و ل ـ ٦٩٣) و کوشتنەکەی (ل ـ ٦٩٦) و گریان و لاواندنەوە بەسۆزەکەی شیرین بۆ خوسرەو (ل ٧٠٦ ـ ٧٠٧) و ماڵاوایی دڵگیرەکەی لە کەنیزەکەکانی (ل ٧٥٩ ـ ٧٦٠) و پیشاندانە هونەرییەکەی چاوەڕوانیی کردنی خوسرەو لەو دنیادا (ل ـ ٧٦٠) و لالانەوەی شیرین لەگەڵ خۆی و وەسفی دوا تاوەکانی ژیانی و شکاتی بە خەیاڵ لای خوسرەو کە شیرۆیە چیی کرد و چیی بەسەر وڵات هێنا و گفتوگۆ خەیالییەکەی لەگەڵ خوسرەوی نەماو لەبارەی بەهاری نوێوە و ئەنجا خۆ کوشتنەکەی (ل ٧٦٧ ـ ٧٨٢) ، بەڵێ ئەگەر بەچاوی هەڵسەنگاندنێکی ئەدەبییەوە ئەم بابەتانە بخوێنینەوە بۆمان دەرئەکەوێ خانا چۆن هونەرمەندێ بوە و کارەکەی لە جیهانی ئەدەبدا چ شاکارێکە و مایەی چۆن شانازییەکە بۆ ئەدەبی کورد .

خانا لەگەڵ گێڕانەوەی هەر کام لە ڕووداوەکانی ئەم داستانەیدا تابلۆیەکی ڕەنگین دروست ئەکا وەختە بڵێم ڕووداوەکەی لەناوا ون ئەبێ یا ئەبێ بە چەند پارچەی ورد وردەوە ، هەر کامێکیان شتێکی ئەوتۆی لێ پێك نایەت ، بەڵام لەگەڵ تێکڕای ئەو ڕەنگانەدا کە ئەو بە دەوروبەریا ڕشتویەتی شەبەنگە بە ڕۆژێك ، پەلکە زێڕینەیەکی پاش بارانی لێ پێك دێ بنیادەم هەر حەز ئەکا سەیری کا چۆن بە ئاسمانی ئەدەبی بەرزەوە خەرمانەی داوە .. ئەمە ، بە لای منەوە ، یەکێکە لە نیشانە هەرە دیارییەکانی شیرین و خوسرەوی خانا ، یەکێکە لەو نیشانانەی کە نیظامی بە قولە پێیشیدا ناگاتەوە تیایاندا .

بۆیە ، ڕۆداوەکانی داستانی شیرین و خوسرەو ، وەك خانا پێشانیان ئەدا ، شایانی ئەوەن بین بە کەرەستەی بەردەستی تاقمە هونەرمەندێکی بەهرەدار و لێهاتو کۆمەڵە تابلۆیەکیان لەسەر بکێشن مایەی شانازی بن هەم بۆ ئەدەبی کوردیش و هەم بۆ هونەری جیهانیش .

ئەو هونەرەی خانا لە کتێبەکەیدا بە گشتی و لەو پارچانەیدا تۆزێ لەمەو پێش پەنجەم بۆ ڕاکێشان بەتایبەتی ، دایهێناوە ، شایانی توێژینەوەیەکی پسپۆڕانەیە لەلایەن ئەدیبێکی بالآ دەستەوە کە چێژێکی ئەدەبیی وردی هەبێ و لەوە بەدەرە کە من توانای ئەوەم بێ بە درێژی لێی بدوێم و لەوە زیاتری لەبارەوە بڵێم کە لە چڵە پۆپەی وردی و ڕازاوەیی و جوانی و ڕەوانبێژیدایە . هەر لەمەشەوەیە وا بە متمانەوە ئەڵێم ئەگەر ئەم شیرین و خوسرەوەی خانا بە زمانی یەکێ لە گەلە بۆ لواوەکانی ڕۆژهەڵات یا ڕۆژاوا نوسرابوایە ئیستا یەکێ لە جوانترین و بەرزترین ئۆپێرا و بالێتەکانی جیهانی لێ ئامادە کرابو شانۆ پایە بڵندەکانی جیهان بە شانازییەوە پێشانیان ئەدا و باشترین نوماینەدەیەکی ئەدەبی کورد و گەلی کورد ئەبو لە کۆڕ و کۆمەڵەکانی جیهانی ئەدەب و هونەر و ڕۆشنبیریدا . بەڵام چارەڕەشی و نەگبەتییەکەی لەوەدایە بە کوردییە و هی کوردە !

لە چەند دێڕێکەوە کە خانا لە سەرەتای ئەم شیرین و خوسرەوەیدا نوسیویە دیاری ئەدا کەوا شارەزای هونەری هەڵسەنگاندنی ئەدەبیش بوە . پێوانەی خانا بۆ شیعری سەرکەوتو بریتییە لەوە لەبارەی ناوەڕۆکەوە بێمەعنا نەبێ ، لە ڕوی دارشتنەوە ڕازاوە و جوان بێ ، هاوسەنگیش بێ . ئەمە هەڵسەنگاندنێکی ڕاست و دروستە بۆ شیعر ئەگەر دیمەن و ناوەڕۆك لە یەك جوێ نەکەینەوە و ئەگەر نکوڵی لەوە نەکەین کە شیعر خاسیەتی هونەریی تایبەتیی هەیە لە پەخشانی جوێ ئەکاتەوە . ئێمە چیمان ئەوێ لە شیعر لە ناوەڕۆکێکی بەسود و دیمەنێکی هونەری و جوان و هاوسەنگیی تاکانی زیاتر ؟ تا ئەمڕۆ سەنگ و ترازویەکی لەمە وردتر بۆ شیعر نەدۆزراوەتەوە مەگەر لای ئەوانەی لە هەمو خاسیەتێکی ڕوتی ئەکەنەوە .

خانا ئەڵێ :

مەعلومەن هەر کەس بە هەر زوبانێ ،
بواچۆ نەظمێ جە هەر مەکانێ ،

وێنەی عوروسان زیبای موشك چین ،
بکەرۆش جە حوسن عیبارەت شیرین ،

خاریج جه مەعنی نەبۆ مەضمونش ،
کریابۆ چون شیعر (جامی) مەوزونش ،

جه لای خیرەدمەند دڵ پەسەند مبۆ ..
شیرینتەر جه شەهد شیرەی قەند مبۆ ..

لە ڕوی لێکۆڵینەوەی مێژوی ئەدەبی کوردیشەوە بابەتێك لەم شێرین و خوسرەوەدا سەرنجی منی ڕاکێشاوە ، ئەوەش ناهاوجوتی شیعری لاواندنەوەیە . هەندێ لەو شیعرانەی خانا بە زمانی شێرینەوە خوسرەویان پێ ئەلاوێنێتەوە (ل ـ ٧٠٧) هاوجوت نین. بۆ ؟ نازانم ! بەڵام بێگومانم لەوە کە ئەو جۆرە وشانەی لەم لاواندنەوەیەدا بەکارهێنراون لەوانە نین ئەوەندە کەم بەکاربهێنرێن هاوتایان بەئاسانی بۆ پەیدا نەکرێ . بڵێی ئەوە نیشانەی یەکێك لە خاسیەتەکانی شیعری کۆنی لاواندنەوە و شین و کوتەڵ بوبێ ؟ ئەمە بابەتێکە من ناتوانم بڕیاری تیا بدەم . بە ڕای من پێویستی بە لێکۆڵینەوەیەکی زیاترە . ئەوەش بەندە بە دەس‌خستنی تێکستی کۆمەڵێك شیعری جۆرجۆری لاواندنەوە بە کوتەڵەوە کە پتر لە ناوچەکانی ڕوژهەڵاتی باشوری کوردستانا باوە .

★ ★ ★

لە شێرین و خوسرەوی خانادا نیشانەی دەنگ دانەوەی بیر و کرداری شوڕشگێڕی گەلانی دراوسێ لە کوردستانا دیاری ئەدا . (عماد الدین نسیمی) شاعیر و ئازادبیرێکی ئازەربایجانی بوە لە ساڵی ٧٧١ی کوچی « ١٣٦٩ ـ ١٣٧٠ی . ز »دا لەدایك‌بوە و لە ساڵی ٨٢٠ « ١٤١٧ ـ ١٤١٨ »دا کونەپەرستان لە حەڵەب پێستیان گروەوە . خانا لە شیعرێکی شێرین و خوسرەوەکەیدا ناوی نەسیمی ئەهێنێ و وەك کەسێك کە لە بیر و باوەڕی خوی پاشگەز نەبێتەوە ـ یادی ئەکاتەوە . بە زمانی مریەمی ژنی خوسرەوەوە کە وێستویەتی وەفا و خوشەوێستیی خوی بو خوسرەوی مێردی دەربڕێ ، ئەڵێ :

ئەر چون نەسیمی مکەنان پوسم
هەرتا زیندەنان هەر تونی دوسم

ئەمە لەبارەی زانینی ڕادەی بڵاو بونەوەی دەنگ و باسی بیری ئازادی خوازی و شوڕشگێڕییەوە لە کوردستانا شتێکی بە بایەخە . پیاوێکی وەك نەسیمی لە حەڵەبدا بە فیتی کونەپەرستان بگرون و خانا لە کوێرە دێیەکی

کوردستانا دەنگ و باسی بزانێ و ناوی بخاتە ناو شیعریەوە ، نیشانەی ئەوەیە کوردستانیش لە کار تێ‌کردنی بیری شۆڕشگێڕێ بێ‌بەش نەبوە و لەتاریکایێ سەدەکانی ناوەڕاستا تیشکی بیری ئازادی گەیشتوەتێ .

★ ★ ★

لە لایەکی‌تری شیرین و خوسرەودا دەرئەکەوێ کەوا لە سەردەمی خانادا سەبێل کێشان گەیشتبوە کوردستان و کورد شارەزای تۆتن بوە . خانا سۆزی دڵی شیرین لە دوریێ خوسرەو ئەشوبهێنێ بە دوکەڵی توتنی توند و ئەڵێ :

جە دمای یەك ساڵ طوغیان کەرد دەردش
سەودا چون دوی توند تەماکو بەردش

ئەوەی تائیستا زانراوە ئەوەتە لە دەوروبەری ١٦٥٠ی زایینیدا ، واتە ١٠٠ ساڵێك بەر لە نوسینی خوسرەو و شیرینی خانا تۆتن گەیشتوەتە ئێران . مقو مقوی حەڵاڵێ و حەرامیێ دوکەڵ کردنیش لەناو مەلاکانا و ئاخۆ ڕۆژوی پێ ئەشکێ یا نە ، ئەگەڕێتەوە بۆ ئەم سەردەمە . هەرچۆن بێ وابزانم ئەمە یەکەمین بەڵگەیە مێژویەك بۆ پەیدا بونی تۆتن لە کوردستانا دیاریێ بکا .

★ ★ ★

مەسەلەیەکی گرنگ کە لە خوێندنەوەی تێکستی شیرین و خوسرەوەوە ئەتوانین بێگەینێ ئەوەتە شیرین خوسرەوی بە دڵ خۆش ویستوە هەرچەند نەشگەیشتوەتە ڕادەیەك خۆشەویستییەکەی بەسەر عەقڵیا زاڵ ببێ . بەڵام خوسرەو تەنها شوێن ئارەزو بازیێ خۆی کەوتوە و شیرینی بۆ ئەم مەبەستە ویستوە . لە لایەکی‌کەشەوە فەرهاد دڵداریکی ڕاستەقینەی شیرین بوە ، کەچی شیرین لەوەندە زیاتر نەبوە کە بەزەیێ پیا هاتوەتەوە و تەنانەت وەك برای خۆیشی تەماشای کردوە .

ئێمە ئەگەر سەرنجی ئەوە بدەین کە کچە شازادەیەکی وەك شیرین جارێك دەستی لە کەس و کاری خۆی هەڵگرتوە و ناشارەزا ڕێی گرتوەتەبەر لە ئەرمەنستانەوە تا مەدائین هاتوە و ساڵەها لە قەسری شیرین بە تەمای دڵ کوێرەوەریێ کێشاوە و جارێکی‌کەش دەس‌بەرداری تەخت و تاجی خۆی بوە و هاتوەتەوە بۆ مەدائین و ئەمجاریش چەند ساڵی ڕەبەق بە تەمای خوسرەو ژیانی تاڵ و سوێری لە کۆشکێکی دوور لە دەرباری شاهانەی خوسرەودا بردوەتە سەر و لەپێناوی خۆشەویستیدا ئەم هەمو جەور و جەفایەی کێشاوە و هەر ئەوەندە بوە بیری خۆی نەدوڕاندوە و خۆی نەداوە

بە دەستەوە و ، لە لایەکی‌کەشەوە سەرنجی ئەوە بدەین کە خوسرەو کە چەند ئارەزۆی گەیشتنی بە خوسرەو لە دڵا بوە ـ لەبەر سۆدی تایبەتیی خۆی گوێی بە خۆشەویستیی شیرین نەداوە و مریەمی کچی قەیسەری ڕۆمی هێناوە و پاشانیش گوایە لەبەر سۆدی ئەوەی کە خۆی ناوی ئەنێ تاج و تەخت نەهاتوە شیرین مارە بکا تا مریەم مردوە و لەوە زیاتر پاشانیش چوە ئافرەتێکی دەلاّلی ئەسفەهانیی هێناوە کە دەیان کەنیزەکی لە ماڵی خۆیا ڕاگرتوە بۆ پێ ڕابواردنی گەورە گەوران و نەیکردوە لەجیاتیی ئەو شازادەیەکی جوان و گیرۆدەی دەردی خۆشەویستیی ئەو خۆیی وەك شیرین مارە بکا و هەر تەقەلای فرێودان و هەڵخەڵەتاندنی بوە بۆئەوەی بە خۆڕایی خۆی بدا بە دەستەوە ، تا لەئەنجاما خۆ ڕاگرتنی شیرین و سەر شۆڕ نەکردنی ناچاری کردوە قایل ببێ بە مارە بڕینی ، ئەگەر ئەمە هەمو لێك‌بدەینەوە بۆمان دەرئەکەوێ ئەوەی پێی‌ئەڵێن خۆشەویستیی شیرین و خوسرەو هەر لەلایەن شیرینی ئافرەتی بەوەفاوە بوە کە پاشانیش هەر لەپێناوی ئەو وەفایەدا خۆی کوشت و ، خوسرەو لە کابرایەکی ئارەزۆ پەرستی ڕۆت و بەرەڵلا بەولاوە نەبوە .

کە سەرنجی ڕازی فەرهاد و شیرینیش ئەدەین و ئەبینین فەرهادی دڵدار کە بە یەکەم دیتن گرفتاری تیری خۆشەویستیی شیرین بوە ، چۆن لەپێناوی ئەم خۆشەویستییەیدا لە ڕۆی شایەکی گەورە و بەدەسەلاتی وەك خوسرەودا سەری هەڵبڕێ و چۆن بە هێزی دڵداریێ ئەو تونێلە مەزنەی تاق وەسانی کون کرد و ئەو هەمو نەخش و نیگارە مێژۆیی و نەمرەی لەو تاشە بەردانە هەڵکەند و چۆن پاشانیش کە هەواڵی درۆ و بە پیلان ساز کراوی مەرگی شیرینی بیست لەداخانا گیانی دەرچو ، کەچی شیرین لە هەستی بەزەیی هاتنەوەیەك بەولاوە بەرابەر بە فەرهاد هیچ لە دڵیا نەبو ، تەنانەت بە برای خۆیشی دایە قەڵەم (ل ـ ٥٥٧) ـ بۆمان دەرئەکەوێ لەم سەریشەوە خۆشەویستی هەر لە یەك لاوە بوە کە فەرهادە و شیرین خۆشەویستیی فەرهادی لە دڵا نەبوە و جیاوازییەکی زۆر لەنێوان خۆشەویستی و ڕێز لێ گرتن و بەزەیی پیا هاتنەوەدا هەیە .

★ ★ ★

بابەتێکی‌تر کە لە خوێندنەوەی ئەم ڕازەوە خۆی دائەسەپێنێ مەسەلەی دیاری کردنی نەتەوەی شیرینە . شیرین بە درێژایی تێکستەکە و لە فۆلکلۆری میللی‌یشدا هەر بە (شیرینی ئەرمەن) ناوبانگی دەرکردوە . لە سەرێکی‌کەشەوە ناوی شیرین ناوێکی کوردییە و لەناو ئەرمەندا باو نیە .

ڕەوشتی شیرینیش دەق لـە ڕەوشتی کچە کورد ئەچێ . ئـەو ناوچەیەش کە شیرینی تیا ژیاوە ئەگـەر کوردستانیش نەبێ دراوسـێی کوردستان و ناوچەیەکی فرە نەتەوەیە . چ (گەنجە) وچ (بەردەع) و چ (موغان) کە هەمۆ ئیستا ئەکەونە بەر ئازەربایجانی ئێران و سۆڤیەت لەو ناوچانە نێن کوردیان تیا نیە . خۆ (مەهستان)یش کە یەکێکی‌کەیە لەو شوێنانەی شیرینیان تیا ژیاوە ، دەق بەشێکی کوردستانە . لە سەرچاوەکانی پێش و پاش ئیسلامدا تا چـەند سەدەیـەکیش وشەی (کوردسـتان) بەرچـاو نـاکەوێ . کتێبە مێژۆییەکانی ئیسـلام کوردستانی باکوریان خستوەتە چـوار چێوەی وڵاتی (ئەرمێنیا)وە . کوردستانی‌باشور و ڕۆژهەڵاتیش یا (کوهسـتـان)ە کە بـە عەرەبێ کراوە بـە (قهستان) و (بـلاد الجبل) یا (مەهسـتـان)ە کە دیارە ناوچەی دەشت ئەگرێتەوە . من بە متمانەوە ناتوانم بێڵێم ، بەڵام وام بە خەیاڵا دێ شیرین هیچ نـەبێ دایکی کورد بوە . بـۆیەش ئەڵێم هەر دایکی چونکـە پۆری واتە خوشکی باوکی کە ناوی لە شیرین و خوسرەوەکەدا زیاتر بە (مەهێن بانۆ) دێ و ئەم ناوەش بـۆ کوردێ دەس ئەدا ، خانا خـۆی ئەڵێ بە زمانی ئەرمەنێ ناوی (شەمیرا) بوە . ئەمـە تەنها بـۆ چۆن و ڕێ تێ چۆنێکە من دەری‌ئەبڕم و ئەشزانم بـەڵگە هێنانەوەکانم لـە چوار چێوەی ڕێ و شوێنی زانستیدا نێن . بەڵام هەر چۆن بێ ڕێی خۆم نەدا ئەوەی لەم ڕوەوە بە بیرما هاتوە نەیخەمە سەر کاغەز .

★ ★ ★

لە دوا ــ دوایێ ئـەم سەرەتـایەدا ئەمـەوێ ڕۆی دەمـم بکەمە ئەو کوردانەی بەڵگەی دسـنۆسی کۆنیان لایـە و ، دەستەو داوێنیان بم کەوا بیرێ بکەنەوە.. کاتی ئەوە هاتوە سۆدی نەتەوەکەیان و ژیاندنەوەی کەلەپۆری دێرینی بخەنە پێش شێوەی تەسـکی بیر کردنـەوەی خۆیان‌و چیبیان لایـە بێخەنە ژێر دەسـەڵاتی دەسـگا زانستییـەکان بۆئەوەی مەیدانی کەڵك لێ وەرگرتنیان فەراهەم بێ و ئیتر بەس پاشماوەی دیرێنمان مۆرانە بێخوا و تۆزی لێ بنیشێ و لە سـۆچی تاق و کلاو ڕۆژنە و سـندۆقە شکاوی کۆنـا بفەوتێ .

محمدی مەلا کریم

کورتەی ژازی شیرین و خوسرەو

خانا لە سەرەتادا بەشێکی کتێبەکەی تەرخان کردوە بۆ باسی لەدایك‌بونی خوسرەوی پەروێز و بۆمان ئەگێڕێتەوە کەوا چۆن پەروێز پاش کۆچی دوایی ئەنەوشیرەوانی باوکی بۆ بە شاو و شایەتییەکی بە شان و شکۆی دەست دایە و لە کوڕێ زیاتر کە ببێ بە جێنشینی هیچی ناتەواو نەبو . خوا ئەو کوڕەشی دایە و ناویان نا خوسرەو و ئەستێرە شناسان تەماشای ئەستێرەیان بۆ کرد و خوێندیانەوە کەوا بەختی یار ئەبێ و شایەکی خاوەن پایە و جێگەی بەرزی لێ دەرئەچێ .

پاش باسی پەروەردە کردن و گەورە بونی خوسرو و سپاردنی بە (بوزورگ ئومێد)ی زانا و خاوەن بیر و ڕا بۆ پێ‌خوێندن و لە کاروباری حوکمڕانی فێر کردنی ، خانا دێتە سەر ئەوە کە جارێکیان خوسرەو لەگەڵ هەندێ لە دەست و پێوەندەکانیا ئەچێ بۆ ڕاو و لەوێ ڕێیان ئەکەوێتە دێیەکی خۆش . شەو لەوێ ئەمێننەوە تا بەیانی بە بەزم و ئاهەنگ و ڕابواردن بەسەر ئەبەن . لەوکاتەدا یەکێ لە نۆکەرەکانی ئەچێتە ناو باخی کابرایەکەوە هەندێ بەرسێلە لە مێوێك ئەکاتەوە . سبەینێ کە ئەگەڕێنەوە یەکێکی‌کە لە دەست و پێوەندەکانی ئەم هەواڵە بۆ پەروێزی باوکی ئەگێڕێتەوە و پەروێزیش زۆر لێی دلگیر ئەبێ و فەرمان ئەدا هەردو پێی ئەسپەکەی ئەبڕنەوە و زێن و لەغاوەکەی ئەدەن بە کابرای باخەوان و نێنۆکی نۆکەرەکەشی دەرئەهێنن و ، خۆشی لۆمە و سەرزەنشتێکی زۆری خوسرەو خۆی ئەکا . خوسرەویش دەست ئەکا بە گریان و زارییەکی بەسۆز و داوای خۆش بون ئەکا لە باوکیو گەورە گەورانی دەربار بۆی تێ‌ئەکەون و ئەبن بە تکاکار لای باوکی تا لێی ئەبورێ و ئەشی کا بە جێنشینی خۆی .

شەوێکیان ئەنەوشیرەوانی باپیری دێتە خەوی بەرابەر بەو سەرزەنشت و پێی ئەسپ بڕینەوەی کە وەختی خۆی پەروێزی باوکی لەگەڵی

کردبـو دڵخۆشـیی ئەداتەوە و مـژدەی ئـەداتێ کـەوا خوا لەجـیاتیی سەرزەنشتەکەی باوکی کچێکی جوانی دێنێتە ڕێ ئەبێ بە هاوڕێی و لەجیاتیی ئەسپە دەست و پێ بڕاوەکەی ئەسپێکی باشتری بۆ ئەنێرێ و مۆسیقاژەن و گۆرانیبێژی لێهاتویشی پێ ئەبەخشێ .

خوسرەو کـە خەبەری ئەبێتەوە لەم خـەوەی زۆر شادمان ئەبێ . لە بارەگای خوسرەودا وێنەکێشێکی هەڵکەوتو ئەبێ ناوی شاپۆر ئەبێ ، ڕۆژێ لە ڕۆژان وادیارە باسی ژنهێنان بۆ خوسرەو ئەکەن ، بۆی ئەگێڕێتەوە کەوا لە ناوچەی (مەهسـتان) لای دەریاچەی دەربەند « کـە دەریاچەی خەزەرە » شاژنێك هەیە ناوی بە ئەرمەنێ (شـەمیرا)یە کە بە زمانی خۆمان واتە (مەهێن بانۆ) شان و شکۆیەکی زۆری هەیـە و بێ مێرد بەسەر ئـەبا ، برازایەکی میراتبەریەتی کە ئەویش کچێکی شۆخە ناوی (شیرین)ە و ، زۆر بە باڵای شیرینا هەڵئەدا تا خوسرەو بەتەواوەتێ گیرۆدە و فریفتەی ئەبێ و لە نەدیتۆ دڵی لێ ئەچێ .

خوسرەو شاپۆر ئەنێرێ بـۆ وڵاتی مەهستان تا هـەواڵی شیرینی بۆ بێنێ و بزانێ چۆنی بخوازێ . شاپۆریش ڕێگایەکی دوور ئەبڕێ تا ئەگاتە ئەو ناوچەیـە و بە پرسـان پرسـان شـوێنی سـەیـران و ڕابـواردنی شیرین ئەدۆزێتەوە ، وێنەیـەکی خوسرەو ئەکێشـێ و لەسەر ڕێـگای شیرینا بە دارێکا هەڵیئەواسێ . شیرینیش کە بە عادەتەکەی خـۆی ئەچێ بۆ ڕاو و ڕابواردن لـە جێـگای حەسانـەوەی خۆیەوە ئەبێـنێ وێنەیەك بـە دارێکا هەڵواسراوە ئەنێرێ ئەیهێنن بۆی . هەر بە دیتـنی دڵی لێ ئەچێ و وەزعی ئەگۆڕێ . کەنیزەك و خوڵامەکانی ترسی ئەوەیان لێ ئەنیشێ ئەو کارە کاری دێو و جنۆکە بێ . لەبەرئەوە وێنەکە ئەدڕن و یاتاخ ئەپێچنەوە ئەڕۆن .

شاپۆر کە بەمە ئەزانێ جارێکیتر وێنەی خوسرەو ئەکێشێتەوە و لـە نزیکی نشێنگەی تازەی شیرینەوە هەڵیئەواسێتەوە . شیرین ئەم وێنەکەش ئەبێنێ ، لە جوانیی سەرسام ئەبێ . دەست و پێوەندەکانی دیسان وێنەکەی لێ دوور ئەخەنەوە و لەو شوێنەش بار ئەکەن . شاپـور دەس بەردار نابێ . بۆ سبەینێ جارێـکیکەش وێنەی خوسرەو ئەکێشێ و ئەیـکاتەوە بە دارا . شیرین ئەیبێنێ و زۆر بۆی پەرێشان ئەبێ و وەخت ئەبێ لە هۆشی خـۆی بچێ . کەنیـزەکەکانی دەور و پشتی ئەترسن مەسەلەکە ئاخـرێ خراپی لێ بوەشێتەوە ، بڕیار ئەدەن بکەونە پەیجۆر بەڵکو لەبارەی ئەو وێنەوە شتێك بزانن ، بەڵام هیچ ئەنجامێکیان دەسگیر نابێ . بۆ لە بیر بردنەوەی مەسەلەکە دەست ئەکەنـەوە بە بـەزمو ئاهەنگ . بـەڵام شیرین لەگـەڵ بەزمی مەی

خواردنەوەشدا هەر بە تەماشای وێنەکــەوە خەریك ئەبێ . شــاپوور کە لە شوێنێکا خۆی شــاردبووەوە ، تێ‌ئەگا شــیرین لە چ‌حاڵێــکدایە ، خۆی بە کەنیزەکەکانی شیرین ئەناسێنێ ، باسی وێنە و خاوەن وێنەکەیان بۆ ئەکا . یەکێکیان قسەکانی شاپوور بۆ شیرین ئەگێڕێتەوە . شیرین هەڵئەستێ ئەچێ بۆ لای شاپوور و لێی ئەپاڕێتەوە هەموو شتێکی بۆ ڕوون بکاتەوە . ئەویش زۆری بە شان و باڵی خوسرەودا بۆ دێ و تێی‌ئەگەیەنێ کەوا خوسرەو ناردوویە بــۆ ئەوێ هەواڵی شیرینی بۆ بزانێ .

شیرین زیاتر خوسرەوی ئەچێ بە دڵا . ئەکەوێتە بیر کردنەوە لــەوە چۆن پێی بگا . ڕوخسەت لە پووری ئەخوازێ ، سواری شەودێز ببێ بچێ بۆ ڕاو . لەگەڵ کۆمەڵێ کەنیزەکی خۆیا سوار ئەبن و ئەڕۆن . کە لە ئاوەدانێ دوور ئەکەونەوە ، ئەو تێی‌ئەتەقێنێ ئەڕوا و هاوڕێکانی بەجێ‌دێڵێ . ئەمانیش هەرچەند بەدوایا ئەڕۆن بەڵکو بیگرنەوە سوودی نابێ . ناچار بە دەم شین و زارییەوە دێنەوە بۆ مــاڵ و مەسەلەکە بۆ مەهین بانــوی پووری ئەگێڕنەوە . مەهین بانو ئەڵێ هەر ئەمزانێ ئەمەم دێتە ڕێ چونکە خەوم دیبو .

مەهین بانوی پووری زۆر دڵگیر ئەبێ و دەست ئەکا بە زاری و شین . بەڵام چــیی لە دەسەڵاتدا نــابێ . لەولاشەوە شیرین کــە ئەڕوا لە ڕێگەدا لە سەرچاوەیەك لا ئەدا خــۆی ئەشوا . لەوسەریشەوە خوســرەو هەمیشە چاوەڕوانی گەڕانەوەی شاپوور و هەواڵ هێنانی شیرین ئەبێ . لەو دەمەدا بە فیتنەی ئاژاوەگێڕ و پیاو خراپان ناکۆکییەك ئەکەوێتە نێــوان ئەو و باوکی . باوکی بڕیاری گرتنی ئەدا . بوزورگ ئومێدی مامۆستای ئامۆژگاریێ ئەکا کە بۆ ماوەیەك خــۆی ون بکا . ئەویش بڕیار ئەدا بچــێ بۆ ئەرمەنستانی وڵاتی شیرین . بەڵام پێشــــان پیاوەکانی ڕائەسپێرێ ئەگــەر کچێکیوا و وا هات حورمەتی بگرن و جێــگایەکی خۆشی بۆ ئامادە بکەن و کۆشــکێکی جوانی لە شوێنێکی باشا بۆ بکەنەوە و چیی ئەوێ بۆی بکەن تا ئەم خــۆی دێتەوە . پاشان ئەکەوێــتە ڕێ و ئەڕوا . کە ئەگاتــە سەرچاوەکە کە شیــرین لەوێ خەریکی خۆ شتن ئەبێ ئەیبینێ ، زۆر سەرسام ئەبێ لە جوانییەکەی . لــە شوێنێکی کلاوە دەست ئەکا بە سەیر کردنی . کە شیرین پێی‌ئەزانێ گورج لە ئاوەکە دێتە دەرەوە جلەکانی لەبەر ئەکا و ســوار ئەبێ ئەڕوا . کەسیان دڵنیا نابن لە یەکتر . بەڵام هەرکامیان بە دڵیانا دێ کە ئەمە ئەو کەسەیە ئەو بەدوایا ئەگەڕێ . خوسرەو پاش ڕۆیشتنی شیرین زۆر خەفەت ئەخوا کــە چۆن نەچوو بە لایــەوە و قسەی لەگەڵ نەکرد و خــۆی پێ نەناساند . بەڵام پەشیمانی بێ‌سوودە . لەملاوە شیرین ئەگاتە مەدائین و لەولاشەوە خوسرەو ،

ئەگاتە ئەرمەنستان . پیاوەکانی خوسرەو شیرین ئەناسنەوە و بەوجۆرە کە ئەو ڕای‌سپاردبو ئەچن بە دەمیەوە و خزمەتی ئەکەن و ئەویش بە چاوەڕوانیی خوسرەوەوە دائەنیشێ .

لەم سەربشەوە کە خوسرەو ئەگاتە (بەردەع) کە گەرمەسێری مەهێن بانۆی پۆری شیرین بوە پێشوازیەکی گەرمی لێ ئەکەن و تا خوسرەو لەوێ ئەبێ لە خزمەت کردنیا کەمتەرخەمی نانوێنن .

شیرین لەپاش چاوەڕوانییەکی زۆر لە مەدائین بێ‌تاقەت ئەبێ و داوا ئەکا بیگوێزنەوە بۆ شوێنێکی‌کە . بەڵام دەست و پێوەندی خوسرەو لەجیاتیی ئەوەی لەسەر ڕاسپێریی خوسرەو شوێنێکی خۆشی بۆ هەڵبژێرن خانۆی بۆ تیا بکەنەوە ، لەو شوێنەی ئیستا پێی‌ئەڵێن (قەسری شیرین) خانۆی بۆ ئەکەنەوە . شوێنەکە بە دڵی شیرین گەرم و ناخۆش ئەبێ ، بەڵام ئەڵێ چش . بە چاوەڕوانیی خوسرەوەوە لەوێ دائەنیشێ و کات بەسەر ئەبا .

لەولاشەوە شەوێکیان خوسرەو لە میوانخانەکەی خۆیدا ئەبێ لەگەڵ دەست و پێوەندەکانیا بە ئاهەنگ و ڕابواردنەوە خەریك ئەبێ . شاپۆر ڕازی دیتنی خۆی و شیرینی بۆ ئەگێڕێتەوە و تێی‌ئەگەیەنێ کە ئیستا لەوانەیە شیرین لە مەدائین بێ . خوسرەو بەوە زۆر شادمان ئەبێ و بڕیار ئەدا شاپۆر بنێرێتەوە بۆ مەدائین بەدوای شیریندا و ئەمەش بە مەهێن بانۆ ڕائەگەیەنێ . شاپۆر بە سواریی (گوڵگون) ئەڕواتەوە بۆ مەدائین و پاش مانگێ ئەگاتە بەرەوە ، ئەچێتە کۆشکەکەی شیرین ، ئەبینێ لە چحاڵێکی ناخۆشدایە ، زۆر بۆی خەفەتبار ئەبێ . شیرینیش سەرگوزەشتەی خۆی بۆ ئەگێڕێتەوە ، پاشان هەردوکیان پێکەوە بەرەو ئەرمەنستان ئەگەڕێنەوە .

لەم سەردەمەدا پەرویزی باوکی خوسرەو ئەمرێ و هەواڵ ئەگا بە خوسرەوی کوڕی . خوسرەو دێتەوە بۆ مەدائین . کە ئەگاتە جێ ئەزانێ شیرین لەگەڵ شاپۆردا گەڕاوەتەوە بۆ ئەرمەنستان ، زۆری پێ ستەم ئەبێ . شیرینیش لەگەڵ شاپۆر ئەگەنەوە ئەرمەنستان و پێشوازیەکی گەرم لە شیرین ئەکرێ . شیرین و پۆری بە دیداری یەك شاد ئەبنەوە .

کە خوسرەو لەسەر تەختی شایی دائەنیشێ زۆری پێ ناچێ (بارام چۆبین) کە یەکێ ئەبێ لە سەرکردەکانی لەشکر لێی یاخی ئەبێ و پیلانێکی بۆ ڕێك‌ئەخا بیگرێ و بۆ ئەم مەبەستە دەست لەگەڵ هەندێ لە سەرکردەکانی سوپادا تێکەڵ ئەکا . خوسرەو کە ئەزانێ لانی زەبون بوەو کەسی بە دەورا نەماوە لە تەنگانەدا فریای کەوێ ، هەر ئەوەندەی پێ ئەکرێ خۆی دەرباز

ئەکا و بەرەو ئەرمەنستان هەڵدێ .

کە خوسرەو ئەگاتــە بەرەوە شیــرین لە ڕاو ئەبێ . لە چــەقی ڕێگادا هەردو بە یەك ئەگەن و بــۆ یەکەمجار بە دیدار و ناسـینی یەك شاد ئەبن . پێکەوە ئەگەڕێنەوە بۆ دێوەخانی مەهین بانوی پوری شیرین . مەهین بانو دێ بە پێشوازیانەوە و خوسرەو لەوێ نیشتەجێ ئەبێ . مەهین بانو ئەترسێ بەر لەوەی خوسرەو خوازبێنیی شیرین بکا و بیهێنێ هەڵیفریوێنێ . بۆیە ئامۆژگارییــەکی زۆری ئەکا و وریای ئەکاتەوە . ئیتــر هەرچەند خوسرەو و شیرین بە یەك ئەگەن و پێکەوە دائەنیشن ئەنجامێکی ئەوتۆی بۆ خوســرەو نابێ و شیرین وەك کێوێکی سەخت لە ڕوویا ئەوەستێ .

بەوچەشنە گەلێ جار شیرین و خوســرەو پێکەوە ئەچن بۆ سەیران و ڕاو و ڕابــواردن و تەنانــەت جارێکیشــیان شێرێك هێرشیان بۆ دێنێ ، خوسرەو بە زەبری مشتەکوڵە ئەیکوژێ و ئەڵێ پێستەکەی بکورۆن . بەمــە ئەوەندەیتر بە دڵی شیرینا ئەچێ و تەنانەت شیرین بۆ یەکەم جار ماچێشی ئەداتێ . جارێکیان شیرین لەگەڵ کەنیزەکەکانی ئەچێتە مەجلیسی خوسرەو و پێشان ئامۆژگاریی کەنیــزەکەکانی ئەکا کە هەرکامــیان بە گۆرانی و بە دەم مۆسیقاوە چــەند شــیعرێك لەبــارەی دڵــداریی خــۆی و خوســرەووەوە بخوێننەوە و بەوجۆرە شیرین زیاتر دەروونی خوسرەو ئەوروژێنێ . خوسرەو بۆ گەیشتن بە شیرین ئەکەوێتە پەلەقاژێ ، بەڵام هەرچــەند لێیئەپاڕێتەوە سوود نابەخشێ و لەم مەیدانەدا گفتوگۆ و ڕاز و نیازێکی زۆر لەنێوانیانا ڕوو ئەدا کە خوسرەو هێچی لێ دەسگیر نابێ . دوا جار شیرین تانوتی ئەوەی لێئەدا کەوا ئەو تەخت و تاجی داگیر کراوە و ئەگەر پیاو بوایە جارێ ئەچوو تەخت و تاجەکەی بسەنێتەوە لەجیاتیی ئەوەی خۆی بە دڵــدارییەوە خەریك بکا .
خوسرەو لەمە تووڕە ئەبێ و ئەتۆرێ و ڕوو ئەکاتە وڵاتی ڕۆم بۆ داوای یارمەتی لە قەیسەر تا لەشکری بخاتە تەك بڕوا بارامی چۆبین بەزێنێ و حوکمڕانیی خۆی دەسخاتەوە . کە ئەگاتە بەرەوە قەیسەر پێشوازییەکی گەرمی لێ ئەکا و مریەمی کچی خۆی لێ مارە ئەبڕێ و لەشکری لەگەڵ ئەنێرێ بۆ سەر بارام . بارام لەپاش شەڕێکی سەخت و قورس ئەبەزێ و هەڵدێ و خوسرەو دێتەوە سەر تاج و تەختی خۆی و دەست ئەکا بە ئاوەدان کردنەوەی وڵات . بــەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کــە مریەمی کچی قەیسەری هێــناوە دڵی هەر بۆ شیرین ئەگرێ و وەزعی زۆر ناڕەحەت ئەبێ بۆی و دەسەڵاتی کــردنی هێچی نابێ . لەولاشەوە شیرین لەو ناڕەحەتتــر ئەبێ بۆ ئەو و ڕۆژ تا ئێوارە و ئێوارە تا بەیانێ هەر ئەکوڕوزێتەوە و گلەیی لە کردەوەی خۆی و چارەی سیای خۆی ئەکا .

لەو سەردەمەدا مەهێن بانوی پوری شیرین ئەمرێ و شیرین لەجێی ئەو ئەچێتە سەر تەختی شایی . بەڵام بیری هەر لای خوسرەو ئەبێ . تا ساڵێ بەوچەشنە بەسەر ئەبا . ئاخرێ ئارام و ئۆقرەی لێ ئەبڕێ و بەرەو مەدائین ئەکەوێتە ڕێ . خوسرەو ئاگادار ئەکەن کەوا شیرین هاتوە . بەڵام لە ترسی مریەمی ژنی ناوێرێ بچێ بە لایا . شیرین بۆ خۆی لە کۆشکەکەی خۆیدا نیشتەجێ ئەبێ .

لەو دەمەدا هەواڵی مەرگی بارام چۆبێن دێنن بۆ خوسرەو . خوسرەویش ئەندامانی ئەنجومەنی دەست و دائیرەی خۆی کۆئەکاتەوە و لەوبارەیەوە بۆیان ئەدوێ و هەرچەند بە دەم پێ ناخۆش بونی خۆی بۆ ئەو دوا ڕۆژە ڕەشەی هاتە ڕێی بارام ـ دەرئەبڕێ ، بەڵام لەڕاستیدا زۆری پێ خۆش ئەبێ و کۆڕی ڕابواردن ئەبەستێ و باربودی گۆرانیبێژی بەناوبانگ لەو ئاهەنگەدا گۆرانییان بۆ ئەڵێ و ئاوازی خۆشیان بۆ لێئەدا .

خوسرەو لە سۆزی شیرین خۆی پێ ڕاناگیرێ . داوا لە مریەم ئەکا ڕێی بدا شیرین بێنێ . بەڵام مریەم نەك هەر ڕێی نادا ، زۆریش ئاگاداری ئەکا بیر لە شتیوا نەکاتەوە . خوسرەو کە ناوێرێ خۆشەویستییەکەی بەسەر حوکمڕانییەکەیدا زاڵ بکا ، لەوە زیاتری بۆ نامێنێتەوە کە جار و بار پەیغامێ بنێرێتە لای شیرین . ئەم دەورە هەمو جارێ شاپور ئەیبینێ و پاکانەی بۆ لا ئەکا کە خوسرەو بەڕاستێ خۆشی ئەوێ ، بەڵام ناتوانێ سودی وڵاتەکەی ڕەچاو نەگرێ . شیرین لەم هەڵوێستەی خوسرەو زۆر دڵگیر ئەبێ و تۆڕە ئەبێ و پەت پەتییەکی زۆری پێ ئەکا .

لەم قۆناغەدا شتێکی تازە دێتە نێوان ڕازی دڵدارێی شیرین و خوسرەوەوە . ئەویش مەسەلەی فەرهادی بەرد هەڵکەن و پەیکەرتاشی چینییە .

شیرین لە کۆشکەکەی خۆیدا پێویستی بە شیر ئەبێ ، بەڵام ڕانی لێ دور ئەبێ و شیری بەئاسانێ پێ ناگا . ئەم خواستەی خۆی بۆ شاپور دەرئەبڕێ . شاپوریش باسی فەرهادی بۆ ئەکا کەوا هونەرمەندێکی ئەوەندە بەبەهرەو لێهاتوە ئەتوانێ جۆگەلەیەك لە بەرد هەڵکەنێ لەنێوان لەوەڕگەی ڕانەکە و کۆشکەکەی شیرینا لەوسەرەوە ئاژەڵی بدۆشنە ناو و شیرەکە بە جۆگەلەی بەردا بێت تا ئەگاتە کۆشکی شیرین .

شاپور فەرهادی بۆ بانگ ئەکا . شیرین پێشوازییەکی گەرم لە فەرهاد ئەکا . فەرهاد گوێ بۆ فەرموودەکانی شیرین شل ئەکا ، بەڵام هیچی لێ حاڵێ

نابێ چونکە هەر بە یەکەم دیتن گرفتاری تیری چاوی ئەبێ و ئەپێکرێ . هەر ئەوەندە ئەزانێ بڵێ بەڵێ و ئیتر بەس .. کە پاشان لە مەجلیسی شیرین ئەچێتە دەرەوە داوا لە شاپور ئەکا قسەکانی شیرینی بۆ دووبارە بکاتەوە . فەرهاد بە ئارەزووی دڵی شیرین ، جۆگەلەیەك لە بەرد هەڵئەکەنێ . بەڵام بە جۆرێ گرفتاری دەردی دڵداری ئەبێ جڵەوی لە دەستی خۆیا نامێنێ و باسی ئەبێ بە بنێشتە خۆشەی ژێر زمانی خەڵك .

خوسرەو بەمە ئەزانێ . ئەنێرێ بەدوای فەرهادا ئەیهێنن بۆ لای . گفتوگۆیەکی دوور و درێژ لەنێوانیانا ڕوئەدا . فەرهادی دڵداری ژێر تەئسیری دڵ کەوتو ، بێ ترس لە حوزووری خوسرەوا قسە ئەکا . خوسرەو بەدوای فێڵێکا ئەگەڕێ فەرهادی پێ لەناوبەرێ . شاخێکی بۆ دیارێ ئەکا هەڵیکەنێ و ڕێگایەکی پیا بکاتەوە خەڵك پێویستیان بەوە نەمێنێ سەرکەونە سەر کێو ، بە ڕێگاکەی ئەمدا تێپەڕن بچنە ئەودیو . فەرهاد ئەڵێ بەسەر چاو ، بەڵام بە مەرجێ ئەگەر توانیم و کارەکەم کرد دەس بەرداری شیرین ببێ بۆم . خوسرەو هەرچەند لەم قسەیەی فەرهاد زۆر توڕە ئەبێ ، بەڵام دان بە خۆیا ئەگرێ . لەو باوەڕەدا ئەبێ فەرهاد هەرگیز مەرجەکەی بۆ جێبەجێ ناکرێ ، لەبەرئەوە گفتی ئەداتێ . فەرهاد ئەڕوا و دەس ئەکا بە کار . تونێلەکە هەڵئەکەنێ . نەخش و نیگارێکی جوان بە شاخەکەوە دائەتاشێ کە ئیستاش ماوە . لەو نەخش و نیگارانەدا دیمەنی شیرین و خوسرەو و ڕاو و شەڕی خوسرەو و کارکردنی خۆی و گەلێ شتی تری دروست کردوە . فەرهادی دڵدار بە هێزی خۆشەویستی ئەو کارە گرانە ئەگەیەنێتە ئەنجام . شیرین کە بەمە ئەزانێ ئەچێتە سەیری . فەرهاد لە جاران زیاتر شێفتەی شیرین ئەبێ . لەو سەردانەدا ماینەکەی شیرین پێی هەڵئەخلیسکێ . بەڵام فەرهاد گورج ئەگاتە فریای و شیرین و ماینەکەی هەڵئەبڕێ و بۆ ئەوەی خوسرەو بە هاتنەکەی نەزانێ ئەیانگەیەنێتەوە جێی خۆیان . دوو زمان زۆر ئەبن . قسەکە بە خوسرەو ئەگەیەننەوە . خوسرەو ترسی ئەوەی لێ ئەنیشێ فەرهاد کارەکە تەواو بکا و ئەویش ناچار ببێ گفتەکەی خۆی بێنێتەدێ . ڕاوێژکەرانی دەربار کۆئەکاتەوە تا بیرێکی لێ بکەنەوە چۆن چاری ئەم مەسەلەیە بکەن . یەکێکیان پێشنیار ئەکا پیرەژنێکی ناشیرین بنێرن لای فەرهادا دەست بکا بە زارێ و شین کەوا شیرین مردوە ، بەڵکو فەرهادیش لەداخانا بمرێ یاخود خۆی بکوژێ . پیرەژن ئەڕوا و دەست ئەکا بە هاوار و فوغان و ڕۆ ڕۆ کەوا شیرین مردوە . فەرهاد کە ئەمە ئەبیستێ دەست لە کار ئەکێشێتەوە و قوڵەنگەکەی ئەدا بە تەپڵی سەری پیرەژندا ئەیسوێ بە تاشە بەردێکا . پاشان دەست ئەکا بە شینێکی بەسۆز و ئەڵێ ئیتر پاش مەرگی شیرین ژیانم

بۆ چییە ؟ سوجدەیەك ئەباتە سەر زەوێ و هەناسەیەك هەڵئەکێشێ و گیانی دەرئەچێ .

شیرین کە بەمە ئەزانێ زۆر دڵگران ئەبێ . دێتە سەر تەرمەکەی فەرهاد و بەسۆز ئەیلاوێنێتەوە . پاشان فەرمان ئەدا بە قەدر و حورمەتەوە بیشۆرن و کفنی پێوە بپێچن و بە خاکی بسپێرن . خوسرەویش پاش ئەوەی کە دڵی دائەمرکێتەوە و ترسی فەرهادی لە دڵا نامێنێ نامەیەك بۆ شیرین ئەنوسێ گوایە پەشیمانێی خۆی لەم کردەوەیە دەرئەبڕێ و داوای لێ ئەکا خەفەت نەخوا بۆ فەرهاد . شیرین لەم نامەیەی خوسرەو زۆر دڵگیر ئەبێ و لە کۆشکەکەی خۆیا بە خەمگینێ رۆژگار بەسەرئەبا .

هەر لەم سەردەمەدا مریەمی کچی قەیسەر و ژنی خوسرەویش ئەمرێ . شیرین سەرخۆشێ نامەیەك بۆ خوسرەو ئەنوسێ و لە دوایێدا داوای لێ ئەکا کە خەفەت نەخوا و پێی‌ئەڵێ هەرچەند مریەم بمرێ کەس قات نیە جێی بگرێتەوە و ، هەندێکیش سەر و گوێلاکی مریەمی ناشیرین لە نامەکەیدا ئەکوتێتەوە .

ئەو سەردەمە بڕۆزی پایە و شکۆی خوسرەو ئەبێ . خوسرەو هەر هەوڵی ئەوەی ئەبێ شیرین بێ مارە بڕین خۆی بدا بەدەستەوە . بەڵام شیرین لەوە زیرەکتر و داوێن پاکتر ئەبێ وا بەئاسانێ بۆ خوسرەو هەڵخەڵەتێ . شەوێکیان لە دیوەخانی خوسرەودا ئەکەونە باسی کچی جوان کە کوێ کچی زۆر جوانی تیایە . هەر یەکێك باسی وڵاتێك ئەکا . یەکێك لە دانیشتوەکان ناوی (شەکر) ناوێکی ئەسفەهانێ دێنێ . خوسرەو کە ناوبانگی جوانێ و شۆخێی شەکری بۆ باس ئەکەن ئەچێ بە دڵیا و ئەچێ بۆ ئەسفەهان بیبینێ . لەوێ خۆی ئەگەیەنێتە لای و پاش هەندێ بەند و باو کە لەنێوانیانا رۆ ئەدا ئەیهێنێ .

لەگەڵ ئەوەشدا خوسرەو شیرینی هەر لە بیر ناچێ . پاش ماوەیەك سەودای شیرین ئەیداتەوە لە کەللەی . بۆیە رۆژێکیان بە نیازی ڕاو دەرئەچێ و ئەڕوا تا ئەگاتە لای کۆشکەکەی شیرین . ئەیەوێ بچێتە ژورەوە ، بەڵام شیرین دەرگاکەی لە ڕوودا دائەخا و لێی ناکاتەوە . پاش پاڕانەوە و داوایەکی زۆری خوسرەو ، شیرین فەرمان بە کەنیزەکەکانی ئەدا لە کۆشکێکیکەدا جێی بۆ خۆش کەن و پاشان خۆشی ئەچێتە لای و گفتوگۆیەکی دوور و درێژ لەنێوانیانا ڕوو ئەدا ئەنجامێکی ئەوتۆی بۆ بەجێهاتنی ئامانجەکەی خوسرەو نابێ . بۆیە خوسرەو تۆڕە ئەبێ و ئەتۆرێ و دێتەوە بۆ ئۆردوگاکەی

خۆی و ئەو ماجەرایە بۆ شاپور ئەگێڕێتەوە . شاپوریش دڵی ئەداتەوە و پێی ئەڵێ سەبر بکا و خۆی ڕاگرێ و سەرەنجام هەمو شتێ بە مرازی دڵی ئەو ئەبێ .

بێینەوە سەر باسی شیرین . ئەویش زیاتر دڵی پڕ ئەبێ لە داخ و خەفەت کەوا خوسرەو تۆرا و ، خۆی پێ ڕاناگیرێ بەدوایا ئەڕوا و لەگەڵ سپێدەی بەرە بەیانا ئەگاتە ئۆردوگاکەی خوسرەو . خوسرەو بە هاتنی شیرین زۆر شادمان ئەبێ . شیرین پێشان (نیکیسا) و (باربود)ی گۆرانیبێژ و مۆسیقاژەن ئامادە ئەکا و هەندێ بابەتیان فێر ئەکا کە یەکەمیان بە زمانی خۆیەوە و دوەمیان بە زمانی خوسرەوەوە بە ئاواز و مۆسیقاوە بێڵێن . کە ئەم بەزم و ڕەزمە زۆ ئەدا و خوسرەو گوێی لەم (شەڕە شیعری دلداری)یە ئەبێ هەر بە یەکجارێ کەڵکی لێ ئەبڕێ و خۆ کە پاش ئەوەی شیرینیش خۆی دەرئەخا خوسرەو بەتەواوێ هێزی تیا نامێنێ و لەبەر دەست و پێی شیرینا ئەکەوێ . ئەو شەوە تا سبەینێ بە خواردنەوە و ڕابواردن و ماچ و مۆچەوە بەسەرئەبەن ، بەڵام شیرین خۆی هەر نادا بەدەستەوە . خوسرەو ناچاری بڕیاردانی مارە بڕینی شیرین ئەبێ و پرس و ڕاوێژ بە گەورە گەورانی وڵات ئەکا و ئەوانیش قایل ئەبن و پیرۆزبایی لێئەکەن و هەر ئەو شەوە ئەستێرەوان بانگ ئەکەن بەختیان ئەخوێننەوە ، بڕیار ئەدەن سبەینێ شایانی مارە بڕین و شایی کردنە . بەمجۆرە خوسرەو خۆی کۆئەکاتەوە و کەلوپەلی تەدارەکی شەکراو خواردنەوە و مارەبڕین ئامادە ئەکرێ و موغەکان بانگ ئەکەن شیرین لە خوسرەو مارە ئەبڕن و زۆر زۆ خوسرەو شیرین ئەگوێزێتەوە و بە مەرامی خۆی ئەگات .

لەم قۆناغە بەدواوە کەف و کوڵی خوسرەو ئەنیشێتەوە و هەمیشە لەگەڵ شیرین پێکەوە بە خۆشی ڕائەبوێرن و شیرینیش هەردەم ئامۆژگاریی خوسرەو ئەکا کەوا دادپەروەر بێ و ئاگاداریی ستەم لێکراوان بکا . تا شەوێکیان خوسرەو لە خەویا ئەبینێ شۆڕە سوارێك دێتە ڕێی داوای لێ ئەکا دەست لە ئاگرپەرستی هەڵبگرێ ، بەڵام خوسرەو ئەڵێ ئەگەر پارچە پارچەشم بکەن دەست لە ئایینی باو و باپیرم هەڵناگرم . شۆڕە سوارەکە سەرە ڕمێك ئەکا بە سنگیا . خوسرەو لەتاوانا خەبەری ئەبێتەوە . بۆ سبەینێ خەوەکەی ئەگێڕێتەوە بۆ شیرین . شیرین ئەڵێ با بڕۆینە گەنجینە هەندێ زێڕ و زیو و نقێمی گرانبەها بێنین بێکەین بە خێر تا لەم بەڵایە بە دوور بین . لە گەنجینەدا تۆمارێك ئەدۆزنەوە لەناو سندوقێکدا ، پێشانی گەنجینەدارەکەی ئەدەن بۆیان ئەخوێنێتەوە ، وەسیەت نامەی ئەردەشیری بابەکان ئەبێ بۆ

ئەوانەی پاش ئەو دێن کەوا پێغەمبەرێك لە مەککە پەیدا ئەبێ ناوی موحەممەدە و ئەبێ ئیمانی پێ بهێنن . خوسرەو بە دیتنی خەتەکە و بە بیستنی قسەکانی گەنجینەدارەکە موچوڕکەیەك بە لەشیا دێت . شیرین باوەڕ بە ڕاستیی ئەوەی لە تۆمارەکەدا نوسراوە ئەکات ، بەڵام خوسرەو ئەڵێ زۆرم نایەت دەست بەرداری ئایینی باو و باپیری خۆم ببم . هەرچیشم دێتە ڕێ ، چش با بێ !

زۆری پێ ناچێ کاغەزی پێغەمبەر (د) ئەگات بە خوسرەو ، داوای لێ ئەکا موسوڵمان ببێ . خوسرەو بە شێوەیەکی ناشیرین وەڵامی فروستادەکەی پێغەمبەر ئەداتەوە . بۆیە پێغەمبەر کە بەمە ئەزانێ دوعای شەڕی لێ ئەکا و زۆر ناخایەنێ نیشانەی نەگبەتیی خوسرەو دیاری ئەدا . شیرۆیەی کوڕی دڵی ئەچێ لە شیرینی باوەژنی و پیلانێك بۆ کوشتنی باوکی ئەنێتەوە ، دەس و پێوەندی دەربار و پاسەوانەکانی باوکیشی قایل ئەکا کە دەست نەهێننە ڕێی . شەوێك ئەچێتە سەر جێگەکەی باوکی و ئەیداتە بەر خەنجەر ساردی ئەکاتەوە . شیرین بە کوشتنی خوسرەوی مێردی وەزعی زۆر ناخۆش ئەبێ ، لە خەفەتا ئیسراحەتی لێ ئەبڕێ .

شیرۆیە پاش کوشتنی باوکی ئەچێتە سەر تەخت و گەورە گەورانی وڵات کۆئەکاتەوە و هەندێکیان لێ ئەکوژێ و هەڕەشە لەوانیکەشیان ئەکا کەوا هەرکامیان توزێ نیشانەی ملپێچیی لێوە دیاریێ بدا لە ملی ئەدا و بە دەردی ئەوانیکەی ئەبا . ئەوانیش ناچار هەموو سەری بۆ ئەخەوێنن و ئەبن بە پیاوی .

شیرۆیە ، وەك وتمان بە تەماعی داگیر کردنی شیرینی باوەژنی باوکی کوشت . بۆیە ئەنێرێ بەدوای شیرینا و ڕازی دڵی خۆی بۆ دەرئەبڕێ . شیرین هەرچەند ئەلاڵێتەوە لاڵانەوە سوود نادا . ناچار داوای مۆڵەتی چل ڕۆژ لە شیرۆیە ئەکا گوایە تا ئەو چل ڕۆژە پرسە ئەگرێ بۆ خوسرەو . شیرۆیە مۆڵەتی ئەداتێ و خۆی ئەچێ بۆ ڕاو . پاش چل ڕۆژەکە دێتەوە ، ئەنێرێتەوە بەدوای شیرینا . ئەمجارە شیرین داوای هەندێ شت لە شیرۆیە ئەکا کە تا نەیانکا شوی پێ ناکا . وەك ڕوخاندنی کۆشکەکانی باوکی و پەی کردنی ئەسپ و ماینە چاکەکانی و دابەش کردنی سامانی و قەلاچۆ تێخستنی مۆسیقاژەن و گۆرانیبێژەکانی . شیرۆیە پێی هەڵئەخەڵەتێ و هەموو داخوازییەکانی بۆ دێنێتەدێ . شیرین ئەچێ بۆ گەرماو خۆی بشوا و خۆی ئارایشت بدا گوایە بە بوکێ ئەبرێ بۆ شیرۆیە . لە ڕاستیشدا خەیاڵێکیتری لە کەللەدا ئەبێ . شیرۆیە ئاگای لە هێچ نابێ ، شیرین پاش خۆ شتن و

جل‌گۆڕێن کەنیزەکەکانی کۆئەکاتەوە ، ڕاستیی مەسەلەکەیان تێئەگەیەنێ و ماڵاواییان لێ ئەکا . کەنیزەکەکان هەرچەند ئەگرین و ئەپاڕێنەوە کە خۆی نەکوژێ ، داد نادا . شیرین ئەڵێ پاش خوسرەو لەگەڵ کەس سەر نانێمە سەر سەرین . ئەمە ئەڵێ و فەرمان ئەدا ماینەکەی بۆ زین ئەکەن ، سوار ئەبێ ئەچێ بۆ سەر گۆڕی خوسرەو .

لەسەر گۆڕی خوسرەو جارێکی‌کەش ، وەك شەوی کوشتنەکەی ، وەك ئەو ڕۆژەی بە زۆر بەکێشیان کرد بۆلای شیرۆیە ، بەکوڵ ئەگرێ و بەسەر خوسرەوا هەڵئەدا . ئەنجا خەنجەرەکەی کە لەژێر سوخمەکەیدا قایمی کردبو دەری‌دێنێ ، مشتوەکەی لەناو خاکا قایم ئەکا و بە گوڕ سنگی ئەدا بەسەر نۆکەکەیا و بەوجۆرە خۆی ئەکوژێ ، ناوی وەفا بۆ خۆی و بەدناوێ و حەرامزادەییش بۆ شیرۆیەی هەنەزای تۆمار ئەکا .

کە شیرۆیە بەمە ئەزانێ ئەدا بەسەری خۆیا . هەست ئەکا چ ئاخر شەڕییەکی بۆ مایەوە . ئەداتە کەژ و ئەچێ لە هەزار بە هەزارێکەوە خۆی هەڵئەداتە خوار ، هەپرۆن هەپرۆن ئەبێ . بە هەزار حاڵ هەندێ پارچەی لەملا و لەولاوە کۆئەکەنەوە . ئەویش و شیرینیش لەپاڵ خوسرەودا بە خاك ئەسپێرن .

بەمجۆرە پەردە بەسەر کارەساتی یەکێ لە بەسۆزترین دڵدارییەکانی مێژوودا ئەدرێتەوە . . .

● ● ●

بسم الله الرحمن الرحيم

به نام ئەوكەس (شیرین) ئەرمەن
پەیدا كەرد ، (فەرهاد) پەیش بێ بە كۆ كەن
هەر سوب تا ئێوار نە پای (بێستوون)
تەقتەی قولنگش یاوا بە گەردوون

نە ڕاش چەندین جەور ، چەند جەفا بەردش
ئاخر بە ناكام ئەروا سپەردش
(تعالی) جە صونع پەروەردگاریش
جە كار شیرین شیرین كرداریش

ساقی‌ی تەقدیرش بە شیشەی لەب ڕێز
گەردەن بە شەراب عەشق شۆر ئەنگێز ،
پەی نەظەربازان جە عەرصەی زەمین
ئاراست بیساطێ بە زەوق شیرین

منۆشان پێشان پەیاپەی پەیوەست
بەتەرتەر جە (قەیس) فەرهاد موان مەست

ئافەرین جە ذات بەخشندەی بەخشان
چ خاس بە خاصان خاس پێ مبەخشان

سەعی صەد ساڵەی شێخان کامڵ
بە نیم نیگاهێ مکەران باطڵ
ئەگەر ڕەزا بۆ صۆفیان صاف
ماوەرۆ بە دەس بێ درۆ و گەزاف
بەو دەستوور کەردەن شیرین شێوەشان
صەد کەس چون فەرهاد بیەن لێوەشان
وستەن نە ماڵەم شۆر عەشقشان
هەر جەفاو جەورن دایم مەشقشان
دیدەی مەستشان نە ڕۆی عەرصەی دەور
ڕشتەن بەی سورمەی نەزاکەت بەی طەور
شەرابێ بەی طەور (خانا)ی مەینەتبار
جە مەیخانەی عەشق خانەی مەینەتبار
جە لوطف و ئیحسان شەهریاریی وێش
منۆشا بادەی خۆش گەواریی وێش
دەرحاڵ جە شادیی مەست مبۆ سەرشار
ماوەرۆ بە ڕەقص خامەی عەنبەربار
تا کە بوازۆ جە مەحشەر شەفاش
نەدەران بە نار جەهەننەم سزاش[١]

* * *

(١) لە سەرەتاوە تا ئێرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

یاران ئەز کۆن میشکێن خامەیێ

کۆن قەڵەم بە دەس ، بۆ شانامەیێ(٢)

جە(٣) مەدداحیێ ذات شای (خیر البشر)

شەفاخوای ئومەت ڕۆی دەشت مەحشەر

چون شاپوور چێن نەقش عەنبەرێن(٤)

شیرێن‌تەر جە خاڵ بۆ میشک شیرێن

بکێشۆن(٥) بە ناز ئارۆ بە ضەرۆر

جە سەواد میشک ، جە لەوح کافوور

مەعلووم بۆ جە لای ڕەهرەوان دێن

عولەمای(٦) ئومەت (فخر العالمین)

هەرکەس چون خوسرەو طەبعش لاڵ پۆشەن

جە مەیخانەی پیر موغان مەی نۆشەن

ئیسا هەرکەسێ گەوهەر فرۆشەن

جە وەصڵ شیرێن وێش شەربەت نۆشەن(٧)

---

(٢) نیوەی دووەمی ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا بەم‌جۆرەیە :
کۆن قەڵەم دەوات بۆ شەمامەیێ

(٣) جە (ب) بە .

(٤) نەقش عەنبەرێن (ب) نەققاش دێرێن .

(٥) بکێشۆن (ب) مکێشۆن .

(٦) عولەمای (ب) شەفاخوای .

(٧) نیوەی یەکەمی ئەم شیعرە و نیوەی دووەمی شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نیە و لە نیوەی یەکەمی شیعری پێشەوە و نیوەی دووەمی ئەم شیعرە شیعرێك دروست بوە .

گا چون (نیظامی)[8] ، گا چون (مەولەوی)[9]
گا وێنەی (خوسرەو)[10] شوعەرای دەهلەوی

مکەرۆ جە وەصف (خیر للرسلین)
میخلات پڕ میشك خەتا خەط چین[11]

بە شنۆی نەسیم خامەی بۆ[12] سونبول
مشکاوۆ[13] غونچەی تەعریفش چون گول

جە وەنەوشەی وەصف ذات ئەو سەروەر
مکەرۆ پڕ عەطر عەرصەی هەفت کیشوەر

پەی چێش ؟ ئەو ڕەسوڵ قورەیشی لەقەب
خەطیب سەرخێڵ خوطەبای عەرەب[14]

---

(٨) نیظامی : نیظامی گەنجەوی ، خاوەنی (خەمسە)ی بەناوبانگ کە یەکێکیان (شیرین‌و خوسرەو)ە .

(٩) مەولەوی : مەولانا جەلالەددینی ڕۆمی خاوەنی (مەثنەوی) .

(١٠) خوسرەو : ئەمیر خوسرەوی دەهلەوی . خوسرەو (ب) باقی .

(١١) نیوەی دوهەمی ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە :
موحەللات بەو میشك خەططاط خەط شیرین

(١٢) بۆ (أ) بۆی .

(١٣) مشکاوۆ (أ) شکاوا .

(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە :
بواچۆن جە مەدح قورەیشی نەسەب
خەطیبو سەرخێڵ طایفەی عەرەب
هەروەها شیعری داهاتووەوە لەو نوسخەیەدا نیە تا ئەگانە شیعری (جیبرائیل چەنی مەلائیك بەدەو) لە باسی (میعراج نامە) دا . بڕوانە =

کەعبەی موعەظظەم عەرصەی ئافاقەن
هەشت بەهەشت بە دیتن دیدەش موشتاقەن
جێ وەرتەر گرتەن عەصای مۆسەوێ
وە گێسوێش ئیعجاز زانای مەعنەوێ
(لیلة المعراج) ئەو (قرة العین)
کەرد بە تاج عەرش موعەظظەم نەعلەین
شەمیم گوڵزار شەرعش بێ خیلاف
موعەططەر کەردەن جە قاف تا بە قاف
چون طەنطەنەی تەپڵ شاهان جەم طەرز
صەدای دارو گیر نە عالەم بێ بەرز
نەعرەتەی (لولاك) شەرەفنامەی ئەو
بەرزەن چون صەدای کۆس کەیخوسرەو
عەزیزەن بە نەص (لعمرك) ذاتش
نەیلا بە وەصف قەڵەم صیفاتش
(خانا) بە سەرکەرد بەرز پایەش بۆ
بە فیدای ڕەوضەی فەلەك سایەش بۆ
عەرض وەصف ذات (ختم الانبیا)
تا بە ئینقیراض ئەی دەور دنیا

= کۆمەڵە شیعرێك لە نوسخەیەکداو نەبوێنی لە نوسخەیەکیترا نیشانەی ئەوەن کە دانەر خۆی بە چەند شێوەی جیاجیا نوسیویە ، چونکە لە یەکخستنی دوێ نوسخەکەی بەردەستمانا گەلێ مەبەست دوبارە ئەبێتەوە .

•

ئەیۆ نە ضەبط خامەی خۆش تەقریر
بەی چێش ؟ کە ذاتش نەدارۆ نەظیر
ئیسە تۆیچ هەردەم شوعەرای دڵ پەسەند
سوخەن سەنج ، نەظم شیرین‌تەر جە قەند
جە شەربەت خانەی مەدح ئەو سەروەر
توتی‌ی خامەی وێت شەکەر سوخەن کەر
با جەلای شیعرت شیرین ڕەونەق بۆ
چون دوعای خاصان مەقبوڵ حەق بۆ
(عزیز القدر)ی ئەو چون (نیظامی)
بپەرسۆ تەئریخ ئەی نامەی نامی
(غەین)و (قاف)و (نون)، (جیم) کەرۆ حیساب (١٥)
لێش مبۆ ڕەوشەن چون قورص ئافتاب

* * * *

---

(١٥) ئەم تیپانە بە ژمارەی (تیپەکانی ئەبجەد) ئەکەنە ١١٥٣ی هیجری .

میعراج نامە[1]

شەوێ وێنەی شەمع تەجەللای کۆی طوور
عەرصەی سەرزەمین ڕەوشەن بێ جە نوور

چەتر چین چەرخ چون دێبای گوڵ دۆز
مدرەوشا جە دوڕ نەجم شەب ئەفرۆز

توراب تیرەی ئەرض عەنبەرین
مبەخشا شۆڵەی شەمس خاوەرین

سەقف زەبەرقوی چەرخ زەڕبەفت پۆش
گوڵ گوڵ بە ئەنجوم وێنەی گوڵ فرۆش

نەسیمش بۆی زوڵف شیرین مبێزا
جەوهەرش بۆی میشك خوتەن مخێزا

ئەو شەو مەر حامیل وەحی ڕەببانی
جە دەوڵەت سەرای ڕای (ام هانی)

واتەن پێش : سەیید صەومەعەی ئەفلاك
بەی طەور ئەمرشەن قەییوم بێباك

چەنی چەندین فەوج (اعلی علیین)
بشی وە پای تەخت (رب العالمین)

---

(١) ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەبێ و لە شوێنێکی نەگونجاویشدا دانرابێ ، ئێمە خۆمان گواستمانەوە بۆ ئێرە .

واچە پێش هەی نوور بورج فوتووەت
موتەووەج بە تاج ئالای نوبووەت[2]

بۆسە ڕەزاشەن پادشای کەونەین
تەخت عەرش کەری بە فەرش نەعلەین

جەودما بە ئەمر بێنای بیهتەرین
خازین بەهەشت جە ڕەوضەی بەرین

چەنێ بوراقێ چون بەرق ئەنجوم
ئادەمێ صوورەت ، شڵاخ ، طاوس دوم

سم قورص یاقووت ، سیای پڕ شەفاف
ناڵ نوقرەی ئەبیەض ، مێخ مرواریی صاف

باڵ خەیاتەی خام ، خۆش ڕەنگ بێ خەوش
وەش بۆتەر جە وەڵک وەنەوشەی وەنەوش

لوجام لاجیوەرد ، سینەبەند جە نوور
ڕەشک طوڕڕەی زوڵف پڕ گرنج حوور

---

(٢) لاموایە ڕاستەکەی لەجیاتیی (واچە) (وانەن) بێ ، چونکە (واچە) لەم شوێنەدا دەست نادا . مەعنای ئەم شیعرەو شیعری پاشەوەی لە چەشنی مەعنای دوو شیعرەکەی پێشیانەو ، مەعنایەکی تازەی‌وایان تیا نیە پاساوی بوونیان بدا لەپاڵ دوو شیعری پێشوودا . بەمەدا وادیارە (خانا) لە پەراوێزی کتێبەکەیدا نووسیبێتی تا پاشان لەگەڵ دوانەکەی بەرو بەراوردیان بکا ، ئەنجا کام جووتیانی بە جوانتر زانی ئەوەیان دانێ و ئەویان هەڵگرێ ، بەڵام لەپاشا نووسیار خستبێتیە ناو کتێبەکەو بەوجۆرە جێگیر بووبێ .

زێن جه یەك پارچەی لەعل بەدەخشان
تەنەشان جه یەشم مرواریۆ مەرجان
جه فیکر ئەصحاب هەستیی خۆشتەر
طەی مکەرد ساتێ نه چەرخ ئەخضەر
جیبرائیل چەنی میکائیل[٣] به دەو
ڕاهی بین به ڕا کێشاشان جلەو[٤]
به تەکبیر گۆیان ومر جه صوب شەبەق
شین وە پای سەرێر ڕەسول بەر حەق
ئەوشەو نه حوجرەی جای (ام هانی)
میهمان بی ڕەسول حەیی ڕەببانی
ئاخر به صەد عیزز ، به صەد ئیحتیرام
(مبلغ الوحی علیه السلام)
به میروەحەی باڵ قورس بۆ عەنبەر
بێدار کەرد جه خاو سالار مەحشەر
واتش :(یا سید ، لعمرك) مەقام
طەلەبکار تۆن[٥] (حی لاینام)
پەرێ سواریت بوراقێ جه نور
کیاستەن جەناب پادشای غەفور

---

(٣) میکائیل (ب) مەلائیك .
(٤) کێشاشان جلەو (ب) ئامان به یەك شەو .
(٥) تۆن (ب) ذات .

ئیدی کە شنەفتش شای (بدر الدجی)
بەصەد شادێ و زەوق هۆرێزا وە پا

قۆڵەی گرت جەناب جوبرەئیل بە ناز
سوار بێ حەبیب حەی بێ‌نیاز [6]

ئیسرافیل چەتێ مەلائیك بە دەو
گرتشان ڕیکاب هومایۆن ئەو

وێنەی غوڵامان حەڵقەی دوڕ نە گۆش
کێشاشان قودسێ غاشیەش بە دۆش

زومرەی صەبۆحێ گرد بێ [7] تەمام
وێنەی مەشعەڵدار [8] شاهان جەم جام

جوبرەئیل چەنێ مەلەء ئەعلا
ڕۆشان کەرد نە ڕای (مسجد الاقصى) [9]

رۆح هومایۆن ئەنبیا و ئادەم
ئامان وە پێشواز [10] سەیید خاتەم

---

(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم‌جۆرەیە :
قوبۆڵ کەرد بە ناز پێغەمبەر ئەو ڕاز
سوار بێ وە ئەسپ حەیی بێ‌نیاز
(٧) گرد بێ (ب) یەکسەر بە .
(٨) وێنەی مەشعەڵدار (ب) بە وێنەی مەشعەل .
(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٠) ئامان وە پێشواز (أ) کەردن ئیستیقباڵ .

رەسوڵ نە ئەوشەو بێ وە پێشواشان
ساتێ[١١] تێشت بە عەیش عوشرەت جە لاشان

دیسان[١٢] سوار بێ وە پشت بوراق
یاوا بە ئەیوان[١٣] گەردوَن شەش تاق

سەبعەی سەییارە چەتێ ماه و خوڵر
کەردشان پابۆس سەیید سەروەر

بەرجیس‌و ناهید ، کەیوان‌و بەهرام
بە خەطط شەریف عەطارید تەمام

سپەردن بە ئەو بزورگێ‌و نامێ
بە چەند ئیحتیرام نامێ‌و گیرامێ

میرڕێخ ڕیکابش بۆسا بە ئیمزاز
پەی نەصرش هەم نەسر طایر کەرد پەرواز

جە ڕەنگ ئامێزێی ڕەیحان ئەی باغ
نیا نە دیدەی وێش سورمەی (مازاغ)[١٤]

سا وەختێ طەی کەرد بە فەضڵ بێچوَن
صەد هەفت ئەوڕەنگ چەرخ بێستوَن

بە تەئیید ذات حەیی بێهەمتا
تەشریف بەرد بە صەدر سیدرەی مونتەها

---

(١١) ساتێ (أ) چۆگە .
(١٢) دیسان (أ) ئاخر .
(١٣) ئەیوان (أ) ذمروەی .
(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

جوبرەئیل چۆگە بە خاطر مەلۆل
عەرض کەرد بە پایەی سەریر ڕەسۆل
وات : ئەر من چەنێ تۆ بیۆن ڕاهێ
مسۆچۆن بە نۆر ذات ئیلاهێ
تا ئاخر ڕەسۆل سەیید سەروەر
جە سەواد عەرش ئەعظەم کەرد گوزەر
مەحرەمان غەیب گشت میننەت بەردن
ڕەفرەفێ جە نۆر پەرێش ئاوەردن
سوار بێ چۆگە بە ڕەفرەف هەی کەرد(۱۵)
ڕا گەی پانصەد ساڵ لامەکان طەی کەرد
وەختێ بە ذەروەی لامەکان یاوا
لەرزا جە هەیبەت هەتاکە تاوا
ئاما نیدا لێش نە پەردەی ئەسرار
واتێ : (لاتخف) سەیید موختار(۱٦)
عەرض کەرە دوعات (یا خیر الانام)
بە سوردایقات (حی لاینام)
ڕەسۆل بە جەناب صەنعەت ساز فەرد
هەرچێ بێ مەطلەب سەراسەر عەرض کەرد

---

(۱۵) هەی کەرد (ب) چون کەرد .

(۱٦) ئەم شیعرەو شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نیێن .

شای (کثیر اللطف) بێهەمتای وەهاب
جە ڕای مەرحەمەت کەردش موستەجاب
هەم ئەوشەو[17] قەیبۆم فەرد بێئەندێش
یاوناش دەرسات بە مەقام وێش
ئومێدم بە ذات بەخشندەی داوەر
(خانا)ی خەم خەیاڵ زام دڵ خەطەر
بەخشۆ گوناش جە عەرصەی مەحشەر
بەو شەمع میحراب ڕەسوڵ سەروەر

* * *

یا ڕەب[18] بە فیراق فەرهاد کۆ کەن
بە خورشێد حوسن شیرین ئەرمەن
بە ئیستیلای عەشق خوسرەو و پەروێز
بە خۆش خورامیی گوڵ گۆن و شەبدێز
بە خامەی میشکین شاپۆر چینی
بە ناز شیرین ، بەو نازەنینی
بە ساز و بە لەحن شۆخ (نیکیسا)
بە نەبیر ئاهەنگ موعجیزەی عیسا
بە طوغیان دەرد بێ دەرمان عەشق
بە طۆفان سەدد ئەسر مەینەت مەشق

(17) ئەوشەو (ب) شەو بی .
(18) ڕەب (ب) حەی .

وێنەی (نیظامی) صەیقەل دەر زەینم
بە سورمەی دانش ڕەوشەن کەر عەینم
تا کە ماجەرای شیرین و خوسرەو
سەنگ‌تاشی‌ی فەرهاد ، سەرگوزەشت ئەو
باوەرۆن وە نەظم خاستەر جە گەوهەر
بە ڕەشح خامەی شۆخ بۆ عەنبەر
جە لای عاقلان صاحیب عەقڵ و دین
دانا بزورگان کوردستان زەمین(١٩)

ڕاستەن مواچان فارسی شەکەرەن
کوردی جە فارسی بەڵ شیرین‌تەرەن

پەی‌چێش ؟ نە دەوران ئەی دنیای بەدکێش
مەحظوظەن هەرکەس بە زوبان وێش

مەعلومەن هەرکەس بە هەر زوبانی
بواچۆ نەظمی جە هەر مەکانی

وێنەی عوروسان زێبای میشك چین
بکەرۆش جە حوسن عیبارەت شیرین

خارج جە مەعنی نەبۆ مەضمونش
کریابۆ چون شیعر (جامی) مەوزونش

---

(١٩) لەم شیعرەوە تا شیعری (بە ڕەشح خامەی میشکین بۆ عەیب) لە نوسخەی (أ) دا نیە .

جه لای خیرەدمەند دڵ پەسەند مبۆ
شیرینتەر جە شەهد شیرەی قەند مبۆ
جە عەرصەی دنیای دوون بەدفەرجام
بە دەستوور نەظم (نیظامی) مەقام
بە لەفظ کوردی کوردستان تەمام
پێش بــوان مەحظوظ . باقی (والسلام)
مونشیی ئەی ئینشای شیرینتەر جە قەند
بەی طەور تەحریر کەرد نەظم دڵ پەسەند
ئەورۆ کە خامەی عەنبەر شەمامە
وەشبۆ کەرد جە میشك ئینشای ئەی نامە
تەئریــخ هیجرەت (ختم المرسلین)
موطیــع دیوان شەرح شەرع و دین
ڕۆی دوشەممە بی (ذیحجه الحرام)
هەزار و پەنجا و یەکصەد سێ تەمام
ناگا جە وەختێ میینای صوبح دەم
جە جام خورشید ڕەوشەن بی چون چەم
جە پەردەی ئەسرار لامەکان ماوا
سرۆشێ بەی طەور بە گۆشم یاوا
واتش : هەی شوعەرای خۆش نەظم و شێوە
جانشین قەیس پەی لەیلا لێوە

چێش مبۆ چون نەظم (نیظامی)ی دوڕ سەنج
بە لەفظ شیرین ، بە بێ لارە و لەنج
جە وەصف فەرهاد شیرین و پەروێز
باوەری بە ڕەقص خامەی عەنبەر بێز
عەیبەن پەرێ تۆ دانای زەڕ شناس
دەمێ چون صەڕڕاف یاقوت و ئەڵماس
جەی بازاڕ عەشق جە ڕای پڕ هۆشی
مەشغوڵ بی بە کار جەوهەر فرۆشی
حەیفەن وێنەی تۆ جەواهیر بارێ
نەکەرۆ پەی وێش ڕەنگین بازارێ
خاطرت جەم بۆ جەوهەری لاڵ سەنج
دانای دوڕ شناس ، گەنجور کۆی گەنج
هەرکەس وێنەی تۆ گەوهەر بارشەن
داناو بزورگان خریدارشەن
گوشاد کەر زوبان جەواهێر بارت
تا گەرم بۆ ظەریف سەودای بازارت
وەرنە جە دەوران تۆ جە بێکاری
عومرێ بە زایە و بە پڕۆش مویاری
سفارش ئێد بی یا کەردم تەمام
(سلام علیك) باقی (والسلام)

بەندەیچ (حسب الامر) ئەو سرۆش غەیب
بە ڕەشح خامەی میشكێن بێعەیب
بەی طەور كەردمان ئەی نامەی نامێ
ئینشا بە دەستوور نەظم (نیظامێ)
ئومێدەن بە ذات دانای شیرین كار
مەضموون ئەی نەظم جەواهێر نیگار
چون ڕاز شیرین نادیرەی ئەبیام
شیرین بۆ بە كام كاففەی خاص و عام

* * * *

تولد شدن خسرو[1]

شوعەرای شیرین نەظم ، شەکەر[2] ڕێزەی ڕاز
شێخ (نیظامی) طەور ، (شەفیما)[3] ئەنداز
بە ڕەشحی خامەی میشکین چون (مانی)
بەی طەور ئینشا کەرد[4] لەوح مەعانی
چون بە (حسب الامر) قەدیم لامەوت
نەوشیروان نۆشا مەی جە شیشەی فەوت[5]
بە ویفق[6] تەوفیق ذات ئیلاهی
هورمز نیشت نە تەخت فەڕبەخش شاهی
بە ڕەسم ئایین نەوشیروان پێش
مەعمۆر کەرد بە عەدل ویلایات وێش

---

(١) لەدایکبوونی خوسرەو . ئەم سەربابە تەنها لە نوسخەی (ب) دا هەبوو ، لەوێیش لەسەر شیعری پاشتر دانرابوو ، وامان بە جوان زانی پێشی خەین و بیهێنینە ئێرە .

(٢) شەکەر (ب) شیرین .

(٣) شەفیما (ب) ئەرەستو .

(٤) ئینشا کەرد (أ) کەرد ئەفشان .

(٥) نەوشیروان .. تاد (ب) نەوشیرەوان شا نۆشا بادەی فەوت .

(٦) ویفق (ب) حوکم .

کافەی[(٧)] مەساکێن دەور ڕۆزگار
جە حوسن سولتۆك ئەو فەڕۆخ تەبار
هەر ڕۆ تەپڵ عەیش عوشرەت مژەندن
دوەای (گەنجەلمەرش) پەرێش مەوندن
بەڵێ ئەو جەمشێد کەیخوسرەو نگێن
غەیر جە فرزەندێ نە ڕوَی سەر زەمێن
جە عەرصەی دەوران وێنەی ئەسکەندەر
هیچش کەم نەبێ جە گەنج و گوهەر
ئاخر خوداوەند بەخشندەی بێچوَن
کەریم بێباك ، کار (کن فیکون)
بە فەضڵ عەمیم لامەحصوَر وێش
فرزەند عەزیز فەرزانە دا پێش
فرزەند ، کام فرزەند ؟ فەڕۆخ سەرێرێ
(رفیع القدر)ێ ، ڕەوشەن ضەمیرێ[(٨)]
گیرامێ دوڕڕێ جە بەحر شاهێ
شەمعێ جە ئەنوار ذات ئیلاهێ
شەهەنشا جە زەوق ئەو (قرة العین)
ئەو (قوة الظهر) ظەریف[(٩)] پڕ زەین

(٧) کافەی (أ) عەجەزەی .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩) ظەریف (ب) مەحبوب .

شکاوش جه باغ دەروَن غونچەی دڵ
سوجدەی شوکرش بەرد ، خەندان بۆ چون گوڵ

فەرماش تا چل ڕۆژ بە صەد شادیّ و ناز
ژەندن بە ئاهەنگ[10] (عیراقیّ) و (حیجاز)

جە شادیّی فرزەند شۆخ مەهپارەش[11]
ناڵەی نای زەڕّین نرقەی نقارەش[12]

زڕەی جام سەنج ، شیّخەی شەیپوّرش
صەدای زڕّین کوّس ، زەمزەمەی شوّرش

مویەرد نە سەواد نۆ تاق ئەخضەر
خاستەر جە ڕۆی ڕەزم دارا و ئەسکەندەر

جەودما ئەصحاب (زیّج) و (ئوستورلاب)
ئەختەر شناسان ئەرەستوّ خیطاب

سەیر زایچەی طالیعش کەردن
وە لای شەهەنشاه مەصڵەحەت بەردن

واتن فرزەندت فەڕّ شاهیّشەن
نیشانەی دەوڵەت مەه تا ماهیّشەن

جەو بۆن بزورگان بەزم بەهەشت بێز
نامشان نیا (خوسرەو پەرویّز)

---

(١٠) بە ئاهەنگ (ب) ئاهەنگان .
(١١) مەهپارەش (أ) مەهپارش .
(١٢) نقارەش (أ) گوفتارش .

فەرماش شەهەنشای بەور دەریا دڵ
ئاومردن شەخصێ چۆب‌تاش[13] قابڵ

بە چەند ڕۆ چۆب‌تاش ئەو دانای پەیکەر
تاشا بێشکێ تە نیشان زەڕ[14]

بەرد نە کەمانش چەند یاقوت لاڵ
تەختش ڕەنگین کەرد بە شەنگەرف ئاڵ

دارچەی دێبای خارایێ گوڵ زەڕ
بەن دەزراچە جە یەشم و دوڕ پەڕ[15]

سەربێشك پەرێش ئۆسای خەتایێ
وراست جە زەڕبافت زەمێن[16] تەلایێ

ناز باڵشت جە چێت خاصەی قەڵەم‌کار
دۆشەك جە سەنجاب سۆسەنێی زەڕتار

دایەی سێم ئەندام سەمەن بۆ ئەنداز
تەدارەك کەردش پەرێش بە سەد ناز

---

(١٣) چۆب‌تاش (ب) نەجار .

(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم‌جۆرەیە :

بە چەند ڕۆ نەجار دانای هونەروەر
تاشـاش گەهوارەی تە نیشـان زەڕ

(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(١٦) زەمین (ب) خاصە .

بەوطەور کەرد نەققاش ئەی نەقش دێرین
طوڕڕەی نەوعورۆس سوخەن عەنبەرین
پەی خوسرەو بە ئەمر والیدەی پاك دین
دانای بەڵقیس قەدر مەریەم ئاستین
ئەووەڵ کڵاوێ جە زەڕبافت تاس(۱۷)
وراستن پەرێش ئوستادان خاص(۱۸)
بازۆش دانە بەند مروارێ کەردن
نە ڕۆی حاشیەش زومەڕڕەد بەردن
پەرێ لۆرتاخش زەڕگەران بە تاو
زەڕکاریش کەردن(۱۹) دانای مەڕ شکاو
سەرلۆلەش جە لاڵ دانەی بەدەخشان
ڕەخشانتەر جە قورص ڕەخشندەی ڕەخشان
تەخت جە یەك پارچە یاقوت بۆم زەرد
تە نیشان بە دوڕ فەیرۆزەی بێ‌گەرد
نیاشان نە فەرق پەروێز خوسرەو
درەخشا سەواد چون ستارەی شەو
کەردشان پێشدا دەستەی طاوس پەڕ
شیرینتەر جە تاج تۆمار گوڵ زەڕ

---

(۱۷) تاس (ب) تاك .
(۱۸) خاص (ب) پاك .
(۱۹) زەڕکاریش کەردن (أ) زەڕگەر کام زەڕگەر .

کراسێ بۆ میشك تافتەی تەمام ئاڵ
قەباێ جە لاڵ ، شەوخاوێ جە لاڵ

پۆشاشان بە سەوڵ قامەتش بە ناز
پۆل نەوهالان[20] شەکر رێزەی ڕاز

دایانش پێچاش بەو حەریرەوە
بە دێبای زەربافت بۆ عەبیرەوە

نیاش نە بێشك ، بێشك وێنەی خۆر
درەخشا نە مەهد گەردوون ئەخضەر

فراوان بە ناز رەنج چەنێش بەردن
بە شیرو شەکر پەروەردەش کەردن

هورمز هەر ساعەت وێنەی غونچەی[21] گوڵ
بۆ منیا نە بلاش بە دڵواز دڵ[22]

پەیچێش ؟ کە فرزەند بێنایی عەینەن
مەششاطەی زەوشەن[23] ئاینەی زەینەن

غەرەز ، تا ئەو طیفل نەوخێز ساوا
سینن شەریفش بە چاردە یاوا

---

(٢٠) نەوهالان (أ) نازداران .

(٢١) وێنەی غونچەی (أ) چون غونچەیی .

(٢٢) بە دڵواز دڵ (أ) وێنەی دەستەی گوڵ .

(٢٣) زەوشەن (ب) زۆپۆش .

هەر ڕۆ زیاتەر مبۆ شوهۆرش
خۆر مبۆ خەجڵ جە شوعلەی نۆرش

وەختێ پەخش مبۆ کاکۆڵ نە پێلش
مبۆ صەد شیرین گەرمەتێ وێلش

دایم هەر ئەدەب شاهێ بێ مەشقش
شێت مبۆ یۆسف کەنعان جە عەشقش

تەنتەنەی زانش وێنەی (توهەمتەن)
میاوا بە مولك خەتا تا خوتەن

جە سامش بە فەضڵ ذات ئیلاهێ
ملەرزا پای گاو جە پشت ماهێ

خەدەنگش مویەرد جە کلای سەنگ خار
چون نەسیم جە لول حەڵقەی زولف یار

مشکاوا شمشێر بڕندەش حەجەر
چون سینەی عاشق نە ئەبرۆی دڵبەر

* * *

ئەصحاب تەئریخ ئەی شیرین نامە
بەی طەور دا جەولان کومەیت خامە(٢٤)

---

(٢٤) ئەبێ ئێرە سەرباس بوایە ، چونکە لێرەوە باسی مامۆستا گرتنە بۆ خوسرەو . ڕەنگ بێ یا لەبەر کورتێی باسەکە سەرباسی بۆ دانەنرابێ ، یا نوسیار پەراندبێتی . بۆیە ئێمە بەم ئەستێرانە جیامان کردەوە

هورمز شا کە دیش فرزەندش بەی طەور
هەمتاش کەس نیەن نە ڕۆی عەرصەی دەور

زانا شکۆی سام ئەسکەندەریشەن
مەرتەبەی بزورگ دانشوەریشەن

ئەو (بزورگ ئومێد) نامش بۆ مەنشور
ئاگا بی جە عیلم ئەرەستۆ دەستور

طەڵەب کەرد وەبەر شەهەنشای عادڵ
پەی خوسرەو ئەو بەحر ژەرف دنیا دڵ

خوسرەو لاڵپۆش ئورەپیا سەرێر
نەجیب پاکزاد[25] ، ئەفلاتون تەدبیر

پەی ئیستیفادە جەو دەریای فەرهەنگ
پێکا بە صەد ناز نە دامانش چەنگ

جە فەیض حیکمەت ئەو فەڕڕوخ ئەندام
جە عیلم و حیکمەت ڕاسیخ بۆ تەمام

هورمز دیش خوسرەو بەی دانشمەندی
بەی عەقڵ و شوعور ، بەی دڵ پەسەندی[26]

فراوان کەردش شوکر خوداوەند
شیرین بۆ جە لاش شیرینتەر جە قەند

(٢٥) نەجیب پاکزاد (ب) نێکزاد نیك نام .

(٢٦) دڵ پەسەندی (ب) هۆشمەندی .

پەی حیفظ ذاتی جە گاە مەظڵوم
بڕیش بێخ ظوڵم ظاڵمان[27] شوم
پەی ڕاحەتیی خەڵق ڕەمێ قەرار دا
گاڵ دا جاڕچیان جاڕ دا بە شاردا :
وەی بە کەسێدا بە طەرزو طەورێ
بە بێنەوایێ منانۆ جەورێ !
جەی سەبەب بە تێغ عەداڵەت چون جەم
بڕیش حەڵقـەی ظوڵم ، سیلسیلەی ستەم

* * * *

(٢٧) ظاڵمان (أ) غولاٌمان .

رفتن خسرو بباغ با غلامان[1]

مەعلوم بۆ جە لای سوخەن[2] شکاوان
زومرەی مەعنا دان ، زوڵف خیاتەی خاوان
نە دیباچەی شۆخ ئەی نامەی[3] نامێ
بەی دەستور من دیم نەظم[4] (نیظامێ)
جە قەزا ڕوێ خوسرەو دارا
کەفت نە خەیاڵی سەیران سارا
چەنێ چەند غوڵام نەوڕەسیدەی نۆ
خەت و خاڵ شیرین ، زوڵفان عەنبەر بۆ
وێش موزەییەن[5] کەرد چەنێ ڕەخت زەڕ
سوار بێ وە ئەسپ سەنگ وە یەکدا هەڕ[6]
شکار ئەفکەنان مشێ وە ڕاوە
وەشی مویەرا بە ڕوی دنیاوە

---

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ناوباخ لەگەڵ نۆکەراندا .

(٢) سوخەن (ب) مەعنا .

(٣) نامەی (ب) دیبای .

(٤) نەظم (أ) بەزم .

(٥) موزەییەن (أ) موخەللەع .

(٦) سەنگ وەیەکدا هەڕ (أ) سنگ وە پڕ گەوهەر .

ناگاه نەظەر کەرد دیش نە عەرصەی دەشت
دیمکەدەیێ خاص چون ڕەوضەی بەهەشت

نە چوار دەورش چەشمە مدا جۆش
هەواش مبەخشا چون عەنبەر خرۆش[7]

جە میرغوزارێ[8] پڕ جە لالە و گوڵ
فەرماش شەهزادەی بەور دەریا دڵ

چەتر چیهرەیێ سەرا پەردە زەڕ
سـتون سیم صاف جە دانە و دوڕ پەڕ[9]

هۆردان بە صەد ناز چون خەیمەی وەهار
وستن تێشدا فەرش نارنجق[10] و گوڵنار

خوسرەو نیشت تێشدا ئەوڕۆ تا بە شەو
نۆشا بادەی ناب وێنەی کەیخوسرەو

چون نەسیم زار صوبح[11] زەڕ نیـگار
شۆڵەی شەمع نور خۆر بێ ئاشکار

هەم خوسرەو ئەوجا ئاراست بیساطێ
بیساط ڕەنـگین پڕ جە نیشاطێ

---

(٧) هەواش .. تاد (ب) هەواش مبێزا بۆی عەنبەر فرۆش .
(٨) میرغوزارێ (ب) مورغزارێ .
(٩) جە دانە و دوڕ پەڕ (أ) پڕ جە دانە و زەڕ .
(١٠) نارنجق و (أ) نارنج .
(١١) زار صوبح (ب) صوبح چەرخ .

جه نه‌غمه‌ی سازان مه‌عره‌که بازێ
جه نه‌شئه‌ی شه‌راب شیشه‌ی شیرازێ
جه هه‌ی چیپ .. هه‌ی چیپ[١٢] مه‌یکه‌شان مه‌ست
جه بشکه‌ن .. بشکه‌ن ساقیی مه‌ی وه ده‌ست
سه‌رشار بێ یه‌کسان خوسره‌و لاڵپۆش
تا صوب ڕه‌وشه‌ن هیچ ناما وه هۆش[١٣]
یه‌ك غولامێ داشت[١٤] شوم نابه‌سه‌ند
جه باغێ قه‌درێ قۆڕه‌ی ئه‌سکۆر که‌ند
ئه‌سپ وێش به ده‌ست غولامێ سپه‌رد[١٥]
کشت مه‌ظڵومێ بــه ته‌مامێ وه‌رد
شه‌خصێ هۆرێزا جه ڕای نادانێ
عه‌رض کرد وه پای ته‌خت هورمز نیهانێ
وات : خوسره‌و ئیمشه‌و جه تۆ نه‌ته‌رسا
جه ڕای بێباکی[١٦] خه‌به‌ر نه‌په‌رسا
نیا نه یانه‌ی ده‌روێش دڵ ته‌نگ
ساز ئه‌رغه‌نوون چه‌نی ساز چه‌نگ[١٧]

---

(١٢) هه‌ی چیپ .. هه‌ی چیپ (ب) هه‌ی چه‌پ .. هه‌ی چه‌پ .
(١٣) هیچ ناما وه هۆش (ب) بێ مه‌ست و مه‌دهۆش .
(١٤) داشت (أ) بێ .
(١٥) ئه‌سپ . ناد (ب) ئه‌سپ ئه‌و بەدخوێ نه‌فام نامه‌رد .
(١٦) بێباکی (أ) نادانێ .
(١٧) ئه‌م شیعره له نوسخه‌ی (ب) دا نیه .

ئەسپش کشتزار موسوڵمانان وەرد
غوڵامش قۆرەی دیهقان بە جەور بەرد[18]

ئەر ظوڵمێ وەی طەور بێگانان[19] مکەرد
شەهەنشا یانەش بە غارەت مبەرد

هەرچەند کە خوسرەو بەرگوزیدەشەن[20]
فرزەند عەزیز تۆر دیدەشەن[21]

بەڵێ هەی جەم قەدەر فەرەیدوَنێ شان[22]
یە دوَرەن جە عەدڵ نەوەی نەوشیروان

هورمز ئێد شنەفت دمروَنش جلاَشا
جە ڕوَی عەدڵ و داد خیشمش خرۆشا

وات بە سەرهەنگێ ئەو شای هونەروەر
هەر دوَ پای ئەسپش بڕی وە خەنجەر

ڕەختش چەنی زین ، ئەسبابش تەمام
داشان بە دەروێش بێچارەی سەرسام

---

(١٨) بە جەور بەرد (أ) تەمام کەرد .

(١٩) بێگانان (ب) بە کەسان .

(٢٠) بەرگوزیدەشەن (ب) بەرگوزیدەتەن .

(٢١) دیدەشەن (ب) دیدەتەن .

(٢٢) فەرەیدوَنێ شان (ب) فەرەیدوَن نیشان .

جەودما بە ضەرب پاڵەی[٢٣] فەرەنگی
مەڕدشان[٢٤] ناخۆن دەست و پای جەنگی

ئەوڕۆ ئەو جەمشێد جە دانشوەری
جە ڕای عەدڵ و داد مسکێن پەروەری

خەفێف کەرد بەو طەور ئەو فرزەند وێش
ئافەرێن نەوەی نەوشیروان پێش

فرزەندڵی وێنەی خوسرەو فەرزانە
بکەرێش وە پەند سەرکڵۆنەی تانە

جە لای سەلاطێن سکەندەر نەژاد
هەر بەی طەور مبۆ ڕەویەی عەدڵ و داد

مەعلوم بۆ جە لای بزورگان دەور[٢٥]
هەرکەس عادڵ بۆ چون هورمز بەی طەور

بەرگوزیدەی ذات حەیی ئەکبەرەن
مەحفوظەن جە نار گەر صەد کافرەن

(خانا) بۆ[٢٦] ، وەسەن زوبان درازی
کڵۆن ئەو صاحیب عەدڵ تۆ پێش بنازی

---

(٢٣) ضەرب پاڵەی (ب) زۆر بەستەی .

(٢٤) مەڕدشان (ب) بڕدشان .

(٢٥) بزورگان دەور (ب) بەگلەران بەور .

(٢٦) بۆ (ب) سا .

کۆتا کەر ئەی حەرف بە داوان دەو
وێر دەر بە فرمان دڵگیر خوسرەو

نەقشبەند لەوح شیرین فسانە
بەی طەور کێشا نەقش شۆخ[٢٧] و مەستانە

وەقتێ خوسرەو دێ جە شا ئەی خوارێ
شرۆع کەرد بە شێن زایەڵە و زارێ

چونکە خەجڵ بی[٢٨] ئەو جە کردەی وێش
وات وە بزورگان دانای دەریا کێش

ئیستیدعام ئێدەن جە لای شەهریار
عوذر ئەی بەندەی شۆم شەرمەسار

بوازێ ، بێ حەد گرانەن دەردەم
تەمام شەرمندە و عاصێ و ڕەنگ زەردەم

ئێد کە شنەفتش وەزیر ئەعظەم
ئومەرای عیظام شای والا شیەم

چەنێ گرد ئەعیان جەمعییەت کەردن[٢٩]
خوسرەو وە پای تەخت پادشا بەردن

جە دمای ئیظهار عەرض ئیلتیماس
خوسرەو لاڵ پۆش ڕاگەی حەق شناس

---

(٢٧) شۆخو (أ) شەرح .

(٢٨) بی (ب) مەند

(٢٩) جەمعییەت کەردن (ب) شەرمندە کەردن .

ڕوَ ماڵاَ جه خاك جه ڕۆ سیاهێ
ئەفشان کەرد ئەسرێن جه[۳۰] پای تەخت شاهێ

واتش هەی جەمشێد عەطارید شیمار
بویەر جه تەقصیر بەندەی شەرمەسار

هەرچەند جەی گوناه ڕۆم بیەن سیاه
ئومێدم ئێدەن جه ئەڵطاف شاه

من وێنەی طیفلێ شێت و دێوانه
نەکەرۆ وه پەند سەرکۆنه تانه[۳۱]

ڕاستەن سەنگیەن[۳۲] من کڵۆگای گونام
ئاخر نه فرزەند شای جەم ئیحتیشام

ئێد کە وات دیتسان ڕۆ ماڵاَ نه خاك
خاك کەرد جه ئەسرێن سەراسەر نمناك

بزورگان دیتشان خوسرەو به خوارێ[۳۳]
نه پای تەخت شا کەردشان زارێ

شەهەنشا کە دیتش[۳۴] بزورگان بەی طەرز
ئەوێج پەی خوسرەو فیراقش بێ بەرز

---

(۳۰) ئەسرێن جه (أ) جه ئەسر .

(۳۱) نەکەرۆ .. تاد (ب) نەکەردات بەی طەور ڕیسوای زەمانه .

(۳۲) سەنگیەن (ب) سەراسەر .

(۳۳) خوسرەو به خوارێ (ب) ئەو هوردەبارێ .

(۳٤) دیتش (أ) دێ .

هۆریزا بە ویش[٣٥] هۆرش گرت نە خاك
بۆسا ڕوخسارش بە دیدەی نمناك
فەرماش فرزەندێ ئەوەند عاقڵ بۆ
ئەوەند جە کردەی ویش ئەو خەجڵ بۆ
فەرقش سزای تاج شەهریاریەن
ذاتش شایستەی جیهانداریەن
ئەوڕۆ جە لای لوطف شای والا مەقام
پەرویز لاڵ پۆش[٣٦] صاحیب عەقڵ و فام
بە خەڵوەت ویش هۆرش گرت[٣٧] بەردش
مومتاز بە خەلعەت خوسرەوی کەردش
بە (حسب الرقم) وەلی عەهد ویش
(بلا تعلل) دەر ساعەت دەر پێش[٣٨]
مەعلوم بۆ جە لای عارفان دەور
دانا بزورگان شیرین طەرز و طەور
فرزەند صاڵح (قرة العین)ەن
صەیقەل ژەنگار ، ئاینەی زەینەن

---

(٣٥) بە ویش (أ) پەریش .
(٣٦) لاڵ پۆش (ب) لاڵ بەخش .
(٣٧) هۆرش گرت (ب) هۆر گرتش .
(٣٨) ڕاست وایە لەجیاتی (وەلی عەهد) ، (وەلی عەهدی) ، وە لەجیاتی (دەر پێش) ، (دا پێش) بێ .

ئەر ناصالّح بۆ ، (عاق والدين)
فەتلّش واجبەن ، بە گەردەنم دەين

* * * *

نشستن خسرو بر تخت شاهی[1]

توتیِ‌شه‌كر ڕاز خامه‌ی خۆش ته‌قدیر
به‌ی طه‌ور ئینشا كرد شیرین طه‌رز و تیر[2]

خوسره‌و چون به‌رشتی جه مه‌عره‌كه‌ی سه‌خت
وێنه‌ی كه‌یخوسره‌و مومتاز بی به به‌خت

ستیاش وێنه‌ی شه‌مع ته‌جه‌للای كڵای طوور
مدره‌وشا به لوطف[3] خوداوه‌ند جه نوور[4]

چون به حوكم ذات (لاأحصی) صیفات
جه‌ناب ئه‌قده‌س (جاعل الظلمات)

ئه‌و[5] وێنه‌ی عاشق ده‌رزن سفته‌ی داخ
چون زوڵف په‌شێو بی ، په‌رێشان ده‌ماخ

---

(١) دانیشتنی خوسـره‌و لەسـه‌ر ته‌ختی پادشایی . ئه‌م سه‌رباسـه هـه‌ر له نوسخه‌ی (ب)دا هه‌یه .

(٢) ئه‌م شیعره له نوسخه‌ی (ب)دا به‌م‌جوره‌یه :

توتیی خۆش ته‌قریـر خامه‌ی شه‌كر ڕێز
ئینشا كه‌رد نه‌وای شیرین و په‌روێـز

(٣) به لوطف (ب) جه فه‌ضڵ .

(٤) نوور (ب) دوور

(٥) ئه‌و (أ) زۆ .

شەمەن زار زۆ چون وەنەوشەی شەو
سیا بی چون زولف شیرین خوسرەو
پەرویز بەی طاعەت یەکتای یەگانە
کەمەر بەست و شق بە طاعەت خانە
دەمێ طاعەت کەرد بە ئاه سەردەوە
ئاخر جە ناکاو خاوش بەردەوە
ناگاه نەوشیروان عەدالەت دەستوور
ئاما نە خاوش وێنەی شەمع نوور
واتش هەی فرزەند فرۆزندە بەخت
بەرارندەی تاج ، پادشاهی تەخت
بێ دەماخ مەبەر فەرخوندەن بەختت
پەی ئەسپ و غولام ، پەی زین و زەختت
هەرچەند جە عەرصەی دنیای پڕ مەلال
ترشیت چەشت[٦] جە پەی قۆرەی ترش و تاڵ
مدۆ تەلافیت بێ شك خوداوەند
شەخصێ شەکەر زاز شیرین‌تەر چە قەند
چون بە ئەمر شاه ئەسپت پەی کەردن
وە جای بادەی ناب[٧] خەفەت پێت وەردن

---

(٦) چەشت (ب) دی .

(٧) وە جای بادەی ناب (أ) زەزەمێ بادەی .

نەشنەفت کەس جە تۆ یەك حەرف سەردێ
نەتیشت بە خاطر شەرێفت گەردێ
شاد مبێ وەڵڵا[8] تۆ وە شەبدێزێ
بە ڕەفتار نەسیم سوب سەحەر خێزێ
بە دیهقان هەرچەند هەم داشان ڕەختت
نیشانەی سەعدەن پەی تاڵەی بەختت
ڕاستەن کە سفتەن دەروونت جە داغ
ناخوون چنگت مەڕدن بە چۆماغ
خاترت جەم بۆ (باربود) نامێ
سازندەیێ شۆخ ، شیرین کەلامێ[9]
مکنۆ بە دەستت نە ڕووی سەرزەمین
نە قەیصەر دارۆ ، نە خاقان چین
شەهزادە جە خواب شیرین بێ بێدار
بەردش سوجدەی شوکر خوداوەند صەد جار[10]
تا چەندێ خوسرەو سازێش بێ داخش
جە شادیی ئەو خاو بەرز بێ دەماخش

---

(٨) وەڵڵا (ب) بیللا .

(٩) کەلامێ (ب) مەقامێ .

(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :

شەهزادە دەر دەم هۆرێزا جە خاو
بەردش سوجدەی شوکر خوداوەند بە تاو

هەرچەند شەو چەنێ دانای سوخەن سەنج
سەڕڕاڤان دەور کیمیای کۆی گەنج
بە تەمای ئەو خاو خاستەر جە دارا
تا وە صوبح دەم وەشێ مویارا

* * * *

حكايت كردن شاپور از شيرين[1]

نوێسندەی نەظم ئەی نامەی نامێ
بەی طەور کەرد تەصدیێ گوفتەی (نیظامێ)

شەخصێ شاپوٚر نام فەرد فەرزانە
جیهان دیدەی دەور شیرێن فسانە[2]

نەقش‌بەندێ چون ئەو ، چەنێ ؟ پڕ شعوٚر
ڕەسسامێ[3] چون ئەو ئوقلیدس دەستوٚر

دانایێ چون ئەو بەلاغەت مەشحوٚن
پەیدا نمەبێ جە ڕوبع مەسکوٚن

خاستەر جە مانێ نەققاش تەڕ دەست
نەقش خەیاڵێ نە ڕوٚی ئاو مبەست[4]

هەر شەو نە پای تەخت خوسرەو دارا
چەنێ نەدیمان بە عەیش مویارا

---

(١) قسە کردنی شاپوٚر لەبارەی شیرینەوە .

(٢) لە نوسخەی (ب)دا (فەرد فەرزانە) و (شیرین فسانە) لەجێی یەکتردان .

(٣) ڕەسسامێ (ب) ئوستادێ .

(٤) نەقش . . تاد (أ) نەقش ئەسلەمێ نە ڕوٚی ئەدەب بەست .

شەوڵێ هۆرێزا بە صەد[٥] ئیحتیرام

بۆسا پای سەرێر پەروێز جەم جام

ئاخر وانش هەی[٦] (ظل آلهي)

زێبندەی ئەورەنگ فەڕبەخش شاهێ

بێ حەد نە پایەی گەردوون شەش طاق

طەی کەردم جیهان ئافاق بە ئافاق

جە لای (مەهستان)[٧] نە دەریای دەربەند

مەریەم قەدرێ هەن دانا دڵ پەسەند

جە نەسل شاهان ئەعلای قەدیمەن

وێنەی ئەسکەندەر سوپاش عەظیمەن

بەس کە[٨] بێ حەدەن گەنج و ئەسبابش

نمەیۆ نە ضەبط دەفتەر حیسابش[٩]

جە جینس چارەیێ[١٠] ، جە مورغ و ماهێ

جەم کەردەن تەمام[١١] جە گەنج شاهێ[١٢]

---

(٥) صەد (أ) چەند

(٦) ئاخر وانش هەی (أ) وانش بە خوسرەو .

(٧) مەهستان (أ) قەهرەمان .

(٨) بەس کە (ب) یەکجار .

(٩) نێوەی یەکەم و دوەمەی ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا لەجێی یەکتردان .

(١٠) چارەیێ (ب) چارپا .

(١١) تەمام (ب) فێشتەر .

(١٢) نێوەی یەکەم و دوەمەی ئەم شیعرەش لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .

شۆش نیەن ئەمما بە کامەرانی
مویارۆ[١٣] دەوران ئەی دنیای فانی
کۆس خوسرەویش وێنەی ئەسکەندەر
ناڵەش مویەرۆ جە چەرخ ئەخضەر
(شەمیرا)[١٤]ش نامەن ئەو خاڵ سۆسەنی
شەمیرا بە لەفظ خەڵق ئەرمەنی
(هەمین بانو)ەن ئەصڵ تەفسیرش[١٥]
نیەن نە عەرصەی دەوران نەظیرش
فەصڵ تابوستان کۆی ئەرمەن جاشەن
لالەو شەقایق گشت فەرش پاشەن
وەقت نەوبەهار وێنەی دەستەی گوڵ
نە موڵك موغان[١٦] مگێرۆ مەنزڵ
وادەی نەو سووەیل ڕەنگ ڕۆی ڕەزان
نەخش نوختەی خاڵ سەرپەنجەی خەزان
چون شاباز شۆخ توند تێز پەرواز
پەی نەخچیر بە سۆز مەیۆ بە ئیجاز[١٧]

(١٣) مویارۆ (أ) مویارا .
(١٤) شەمیرا (أ) شیمرا ، هەڵەی نوسیارە بۆیە لە نیوە شیعری دوهەمیشدا ، که لە هەردو نوسخەکەدا بە هەڵە نوسرابو ، ڕاستمان کردەوە .
(١٥) تەفسیرش (أ) نەفیرش .
(١٦) موڵك موغان (أ) مەلیك مەکان .
(١٧) بە ئیجاز (أ) نە پەرواز .

زمستان (بەردەع) چون هەواش گەرمەن
فراوان وەشەن ، نەسیمش نەرمەن
چون ئاهوی میشکین مەهـ بەرە[18]ی ساوا
شۆخ شۆخ مەست مەست مشۆ بەو ماوا
چون تەتار شۆخ کەمەند نە پێڵەن
بەی دەستور چار فەصڵ نە گەشت و گێڵەن
یە چەندێ ساڵەن تا بە رۆی ئارۆ[19]
بەی طەور وە شادی[20] دنیا مویارۆ
واریش نیەن[21] هیچ کەس نە جایێ
بەڵێ ئەو دارۆ یەك برازایێ
نە عەرصەی دنیا وێنەی ئەو دڵبەر
نیەن نە پەردەی خاقان و قەیصەر
خەیلێ ئەو[22] نەققاش جیهاندیدەی فەرد
تەعریف و تەحسین (مەهین بانو)ش کەرد[23]
جەودما بە وەصف شیرین ئەرمەن
کەردش بەی دەستور وێش شەکەر شکەن

(١٨) مەهـ بەرەی (ب) سوب خێز .
(١٩) تا بە رۆی ئارۆ (ب) بەی طەور تا ئارۆ .
(٢٠) بەی طەور وە شادی (ب) دایم بە شادی .
(٢١) واریش نیەن (أ) واریت نەدارۆ .
(٢٢) خەیلێ ئەو (أ) سا بەی طەور .
(٢٣) تەعریف و . . تاد (أ) تەعریف ئەسباب (مەهین بانو) کەرد .

واتش هەی خوسرەو کەیخوسرەو صیفات
ئەو شەخص بەی دەستوور[٢٤] عەرض کەردم جە لات

قامەتش قیام قیامەت خێزەن
خەرامش ئاشوب ڕۆی ڕەستاخێزەن

پێشانیچش پرشنگ نوور جێش خێزۆ
حوسنش بوم[٢٥] قورص قەمەر مبێزۆ

ئەبرۆش قوللەی قەوس سەخت[٢٦] پڕ زۆرەن
خەدەنگش تا حەشر[٢٧] زامش ناسۆرەن

مۆرەش چون خەدەنگ شەهاب ئەنجوم
ئەر بکنۆ وە سەنگ تا پەڕ مبۆ گوم

(نعوذ بالله) جە غەمزە و نازش
نە نیم نیگای ناز دیدەی شەهبازش

سەوگەندم بەو تاج شەهەنشای جەم جا
ئەر شێخ مورشید نە (کعبة الله)

بوینۆ وە چەم شۆخێی شێوەی ئەو
چین دەستەی زولف لوول لێوەی ئەو

---

(٢٤) ئەو شەخص بەی دەستوور (ب) تەعریف ئەو شەخص .

(٢٥) بوم (أ) نوور .

(٢٦) سەخت (أ) تەمام .

(٢٧) حەشر (أ) چڕ

چون (شێخ صەنعان) موێنۆ[٢٨] زوننار
مشۆ[٢٩] نە مەذهەب طایفەی کوففار

عەجەب ظاڵمەن کوشندەی بێپیر[٣٠]
هیچ کەس بە کەمەند گیسوش نەبۆ گیر

سەرشارەن ، شۆخەن ، شیرینەن ، ڕەندەن
شەوقش شۆڵەی شەمع کافوری[٣١] سەندەن

هەرچەند کە مدیەی چون (تەرسا)ی چینی
هیچش کەم نیەن جە نازەنینی

خاڵ ناو لیمۆش غارەتچیی دینەن
زێبندەی سەرکار فەغفور چینەن

باش خاتونان ئێران زەمینەن
بەهای هەر ماچش موڵك ماچینەن

بۆی طوڕڕەش چون ناف مودبیرەی خوتەن
میشك ئامێز[٣٢] کەردەن سارا و کۆی ئەرمەن

---

(٢٨) موێنۆ (أ) مبەندۆ .

(٢٩) مشۆ (أ) مدۆ .

(٣٠) پیر : ڕاست وایە (تیر) بێ

(٣١) شۆڵەی شەمع کافوری (ب) ڕۆ جـە شەمع تەجەللی .

(٣٢) ئامێز (ب) ئارا .

لەعلش[٣٣] وێنەی لاڵ دانەی بەدەخشان[٣٤]
تێشدا چەند دانەی مرواریێ ڕەخشان[٣٥]

یێنێش چون ئەنگوشت ئاڵای پەیغەمبەر
ماچێ بە ئیعجاز شەق کەردەن قەمەر[٣٦]

یەك نوختە خاڵێ شەو ڕەنگ بۆ ناف
ها نە پای زنجش چون فەیرۆزەی صاف

هەرکەس موینۆ نوختەی ئەو خاڵە
مبۆ بە واتە پەی هەزار ساڵە

مێنای گەردەنش چێش[٣٧] واچوێن چوێنەن
ڕەخشانتەر جە عەکس دوڕڕ مەکنوێنەن

سێنەش شەوق[٣٨] مدۆ چون ستارەی شەو
نە حەد ویەردەن وەصف لیمۆی ئەو

سەر تا پاش چون سەوڵ ساوای[٣٩] نەو خێزەن
نافەی میشك جە بۆی نافش لەب ڕێزەن

---

(٣٣) لەعلش (أ) لەعل .
(٣٤) بەدەخشان (أ) بەدەخشەن ·
(٣٥) ڕەخشان (أ) نەخشەن .
(٣٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(٣٧) چێش (ب) چۆن .
(٣٨) شەوق (ب) سۆ .
(٣٩) ساوای (أ) سایەی .

ئاهوی خوتەن خێز بۆ عەنبەرێنەن
چون شیرێن شێوەن نامش (شیرێن)ەن
نیەن بە شۆخیی ئەو نازك صەنەم
هیچ کەسێ[٤٠] نەدیەن عەرەب تا عەجەم
چون حەڵقەی زنجیر زوڵف دەستەشەن
هەفتاد پەرستار کەمەر بەستەشەن
دەستەی زوڵفانش گشت بۆ عەنبەرەن
هەر یەك جە یەکێ[٤١] شۆخ و شەنگ تەرەن
شیرێنەن چون قەند[٤٢] ڕێزەی ڕازشان
خوێنڕێزەن دایم[٤٣] غەمزەی نازشان
مکەران[٤٤] بە خەصم نە ڕۆی عەرصەی جەنگ
بە حەربەی خوێنڕێز دەور دنیا تەنگ
ماچێ باڵاشان جە نور سروشتەن
ئەوان چون حۆرێ[٤٥] ، (ئەرمەن) بەهەشتەن
(شیرێن) وەلی عەهد (مەهێن بانو)ەن
چون مەهێن بانو ئەویچ بێ شوەن

---

(٤٠) هیچ کەسێ (أ) دانایان .
(٤١) یەکێ (ب) ڕەنگێ .
(٤٢) چون قەند (أ) دایم .
(٤٣) دایم (أ) جە خوێن .
(٤٤) مکەران (ب) مگێڕان .
(٤٥) حۆرێ (أ) حۆرن .

ئەو مەهتێن باتۆ شای سۆسەن خاڵان
سالار سەرکێش ئەو نەونیهاڵان

نە سەرکارشدا ئەسپێ باد بێزەن
چونکە شەو ڕەنگەن[٤٦] نامش (شەودێز) ەن

بە ڕەفتار جە باد سوبوکخێزتەرەن
شایستەی شاهان صاحێب ئەفسەرەن

هەر نە پەروازەن دایم وە بێ پەڕ
زنجیرش تەڵا ، مێخ زنجیر جە زەڕ

شاپۆر نەقشبەند[٤٧] نادیرەی ڕۆی دەور
پەی خوسرەو پەند کەرد تەعریفش[٤٨] بەی طەور

بەدنەر بێ جە قەیس سەرگەشتەی[٤٩] ئەیبام
زەڕڕە پێش نەمەند عەقڵ و هۆش و فام

سوڵطان شادیش نە صەفحەی ضەمیر
گورێزا بە جەخت چون باد شەبگیر

* * * *

---

(٤٦) شەو ڕەنگەن (ب) شەودێزەن .
(٤٧) نەقشبەند (أ) بەخشندەی ، لامەوایە (نەخشندەی) بێ و بە هەڵەی نوسیار گۆڕابێ .
(٤٨) تەعریفش (أ) تەعریف .
(٤٩) سەرگەشتەی (أ) بەرگەشتەی .

روانه نمودن خسرو شاپوررا بأرمن بجهت شیرین[1]

مونشیِی ئینشای شەرح[2] ئەی شیرین نامە
بەی طەور بە خامەی میشکین شەمامە
کێشا کەتیبەی[3] ئەی طەرح قەند بێز[4]
شەیدا بیِ جە عەشق شیرین و شەودێز[5]
واتش هەی شاپور جیهان گەردیدە
دانای مو شکاف سوخەن سەنجیدە
حەرفت گشت مەربوط ، واتەت سەنجیدەن[6]
پەسەندیدەی تۆ گشت پەسەندیدەن
حەق عەقڵ و دانش پەرێت[7] کیاستەن
هەرچی کە واتت بێ درۆ ڕاستەن

---

(١) ناردنی شاپور لەلایەن خوسرەوەوە بۆ ئەرمەنستان بۆ دەس‌خستنی شیرین .

(٢) شەرح : ئەم وشەیە لە نوسخەی (أ)دا نیە . بەم بۆیە ئەبێ (ی)ی مونشیِ بە (هەمزە)یەکی لەسەر وەستاو بخوێنرێتەوە ، واتە (مونشیئی) .

(٣) کەتیبەی (ب) نیشانەی .

(٤) قەند بێز (ب) جام ڕێز .

(٥) شیرین و شەودێز (أ) چون پەروێز .

(٦) واتەت سەنجیدەن (أ) ذاتت حەمیدەن .

(٧) پەرێت (ب) پەی تۆ .

عەجەب ئاهیرێ[8] وستێ نە جەرگم
ساکن نمەبۆ تا بە ڕۆی مەرگم

بە چ وەصفێ بێ تۆ پەی من کەردی
بێ مروەت ، تاقەت تەوانام بەردی

یا بە جەستەی قەیس[9] پەی لەیلا سەرسام
عەقڵ و هۆش چون باد گوریزا جە لام

یانەت وێران بۆ[10] ، وێران بێ یانەم
عەقلم شێ جە دەست ، کەردێ دێوانەم

سا کە چون وەی طەور زامم بێ کارێ
چێش مبۆ جە ڕای خزمەت گوزارێ

سوبوکتەر جە باد سوبخێز خوتەن
بشێ وە پای تەخت شیرین ئەرمەن

ئیظهار کەی جە لاش ڕەستاخێز[11] من
دوەدێ هەناسەی دەمجور بێز من

واچی خوسرەولێ دارای دەریا دڵ
نەوەی نەوشیروان پادشای عادڵ

---

(٨) ئاهیرێ (ب) ئایرێ .

(٩) بە جەستەی قەیس (ب) وێنەی مەجنوٚن .

(١٠) بێ (أ) بۆ .

(١١) لاش ڕەستاخێز (أ) لای ڕەستخێز .

یە چەندلێ وەختەن وەصفت شنەفتەن
جە شاهێ و جە تەخت خوسرەوێ گەفتەن
وەختەن چون مەجنوَن ڕیسوای زەمانە
بشوَ بە چوَڵدا ببوَ دێوانە
ئەر چون ئوستورلاب موَم حەرفش نەرمەن[١٢]
پەی نەخچیر چون باز خوَش خێ و سەرگەرمەن
بکیانە بە دەو[١٣] چون باد صوب خێز
نامەی فەرەح بەخش موشتاقێ ئامێز
وەر جە تاڵەی من ملَبەتش سەردەن
چون ملَرەی نەژاد دایم کەچ گەردەن[١٤]
باز هەم بە تەعجیل زوَ مەکەر بە شەو
باوەرە[١٥] پەرێم زوَ[١٦] هەواڵ ئەو
سا کە ئێد شنەفت شاپوور جە پەروێز
توتێی زوبان کەرد وەی طەور شەکەر ڕێز

---

(١٢) ئەر چون .. تاد (أ) ئەگەر وێنەی موَم حەرف ئەو نەرمەن .
(١٣) بکیانە بە دەو (ب) ئیرسال کەر بە ئەو .
(١٤) دایم کەچ گەردەن (ب) گەردەن کەچ گەردەن .
(١٥) باوەرە (أ) بکیانە .
(١٦) زوَ (أ) وەش . ئەم وشەی (زو)ە لە نوسخەی (ب)دا بە (ڕوَ) نوَسراوە ، بەلاَم دیارە هەڵەیە چونکە یەکەم (ڕوَ) لێرەدا دەس نادا . دوَهەم (وەش) و (زوَ) مەعنایان یەکە ، نەك (وەش) و (ڕوَ) . لەبەرئەوە ڕاستمان کردەوە و کردمان بە (زوَ) .

واتش هەی خوسرەو دانای صاحێب فام(١٧)
جەمشێد جەم بەزم نادرەی ئەییام
دنیا تا بەندەن نە گاو و ماهێ
مومتاز بێ بە تەخت بە تاج شاهێ
خاطرت ، نەوواب ڕەفیع ئەشرەف ،
شەهزادەی شەهی دانک ، مەوج مێنا کف !
پەی ئەو پەریزاد پەیکەر پەری سام ،
جەم بۆ ؛ بە تەوفیق (حی لاینام)
ئەر بشۆ وە پشت قەصر قوللەی قاف
ماوەرۆش وە بەر بێ درۆ و گەزاف
شەرط بۆ تا شیرین نە موڵك ئەرمەن
ناوەرۆش وە شار پەی تۆ بەی وەطەن
لادڵێ ، درەنگێ ، نەگێرۆم ئارام
نەنیشۆ ڕاحەت(١٨) نە عەرصەی ئەییام
ئێد وات و سوجدەی تەخت شاهێ بەرد(١٩)
سەر چاك دامان ئەو بە لادا کەرد(٢٠)
رۆش کەرد نە ئێلاخ ئەرمەن ، شیتابان
وادێ بەوادێ طەی کەرد بیابان

(١٧) واتش .. تاد (ب) واتش هەی دانای پڕ عەقڵ و پڕ فام .
(١٨) ڕاحەت (أ) هەنی .
(١٩) شاهێ بەرد (ب)شا بەردش .
(٢٠) ئەو بە لادا کەرد (ب) وە لادا کەردش .

جه[٢١] عەرض یەك ماه وەطەن بە وەطەن
طەی کەرد تا یاوا بە مولّك ئەرمەن

سا یاوا بەو مولّك ڕەوضەی بەهەشت بۆ
دیش[٢٢] گولّشەن گولّشەن گولّ نە سارا کۆ

بە ڕەنگ خیطمی ، چیهرەیی[٢٣] ، چێنی
بەردەن جە ڕەوضەی ڕیضوان ڕەنگێنی

هەر جە خورڕەم کۆ تا سەرای بەغدا
نەقش گولّ کەفتەن چون طورڕەی طوغرا

نە پای خورڕەم کۆ دەیری عەجەب طەور
تێدا ساکن بێن چەند کەشیش گەور

شاپور شی نەو دەیر ئە لای کوهەن سالّ
میهان بی چۆگە بە ڕەسم عەبدالّ

* * * *

(٢١) جە (أ) بە
(٢٢) دیش (أ) وە .
(٢٣) چیهرەیی (ب) چیهرەیی و .

خبر پرسیدن شاپور مکان شیرین را[١]

داناى خۆش تەقریر ئاڵاى سوخەن دان
شەممەیێ بێ تەرح بەى تەرح کەرد بەیان[٢]

چون شاپوور چێنێ نادیرەى زۆى دەور
ساکن بێ نەو دەیر کەشیشان گەور

جە شەخصێ پڕ هۆش داناى شەکەر ڕێز
پەرساش ئەحوالات شیرین پەروێز[٣]

ئەو شەخص پڕ زەین شیرین ڕیوایەت
کەرد پەرێ شاپوور بەى طەور حیکایەت

واتش نە دامان ئەو دەیرەن غارێ
هەن تێشدا جە سەنگ سیا سوارێ

هەر ساڵ ماینێ شۆخ خۆش ڕەفتار
مەیۆ بە داوان[٤] مشۆ بە ئەو غار

---

(١) هەواڵ پرسینی شاپوور لە جێگای شیرین . ئەم سەربابە تەنها لە نوسخەى (ب) دا هەیە ، وشەى (شاپوور) یشی تیا نیە . ئێمە خۆمان لەبەر ناتەواوی خستمانە سەری .

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەى (أ) دا نیە .

(٣) شیرین پەروێز : ڕاستەکەى ئەوەیە (شیرین و شەودێز) بێ . ئەم شیعرەش لە نوسخەى (ب) دا نیە .

(٤) بە داوان (ب) نە دامان .

جه قەزا بەو غار تا کە میاوۆ[٥]
وێش بەو سەنـگ سەخت سیا مساوۆ[٦]

بە ئەمر فەرمان ذات (ذا المن)
دەر ساعەت مبۆ جە سەنـگ ئابوستەن

هەر ئەسپێ جە نەسل ئەو سیا سەنـگەن
تەمام خۆش تەرکێب ، خۆش ڕەفتار ڕەنـگەن[٧]

سەخت‌تەرەن سومش جە سەنـگ خارا
یەکسانەن جە لاش کەش و کۆ و سارا[٨]

بە واتەی ئەصحاب پڕ عەقڵ و فەرهەنـگ
ماچان (شەبدێز)ەن جە توخم[٩] ئەو سەنـگ

تەعەجعوب ئێدەن ئەر سەنگێ جەو غار
هۆرگێری دەرلاد مبێ سەنگ‌سار[١٠]

تەختێ هەن نە پێش ماچان (ئەلحەراق)
وەسیع‌تەر جە چەرخ چەمەرێی شەش تاق

---

(٥) تا کە میاوۆ (أ) هەر تا میاوا .

(٦) مساوۆ (أ) مساوا .

(٧) تەمام .. تاد (ب) تەمام خۆش ڕەفتار هەم شۆخ و شەنـگەن .

(٨) کەش و کۆ و سارا (ب) سەنـگ و کۆ و خارا .

(٩) توخم (ب) نەسل .

(١٠) سەنگ‌سار (أ) نیگۆن‌سار

عەجەبتەر ئێدەن جە[١١] پای ئەو غاردا
ئەو غار پڕ سەیر ئاب و گوڵزاردا[١٢]

تێشدان یەك سەرلێ کەفتەن سیا ڕەنگ
ها نە دەورشان دوَصەد سێصەد سەنگ

چهان ڕەختشان وەسەر خوم ڕشتەن
سێڵاو مەینەت پێشاندا ڕشتەن

مەعلوم بۆ جە لای عارفان دەور
دانا بزورگان[١٣] شیرین طەرز و طەور

خالقێ کە ذات پاکش[١٤] بێچوَنەن
نیگارندەی نەخش چەرخ گەردوَنەن

عیبرەتش فرەن باب سەیرانەن
دانا جە کردەش دایم حەیرانەن[١٥]

هەرکەس نەگێرۆ عیبرەت جە کارش
بەدتەرەن جە خرس ، مەبێن[١٦] دیدارش

(خانا) ڕاستەن وەصف (حی لا ینام)
فەرضەن پەی زومرەی ناجیەی ئیسلام

---

(١١) جە (ب) نە .
(١٢) ئاب و گوڵزاردا (ب) ئەسپ و سواردا .
(١٣) بزورگان (ب) وەزیران
(١٤) پاکش (أ) پەکش .
(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٦) مەبێن (ب) دیتن .

بەڵێ جارێ بۆ وێنەی (نیظامێ)
شوعەرای شیرین نەظم نادیرەی نامێ
بە ڕەشحی میداد خامەی عەنبەرین
بینا کەر داستان [17] شاپوور و شیرین
پەی چێش ، کە خوسرەو ئینتیظارشەن
جە سەوداش صەد کۆی مەینەت بارشەن
چون شاپوور جەو شەخص جیهاندیدە کار[18]
تەعریف شەبدێز شنەفتش بەی تار[19]
بە چیهرەی ڕۆدا دەستەی زوڵف شەو
پەخش بێ چون دوێ هەناسەی خوسرەو
یانا ظوڵمەت چیهرەی سەوادێ
سیاتەر جە بەخت (خانای قوبادێ)
ئەو شەو ئەو دەبردا[20] تا وە صوبح دەم
ویاران چەنێ گەوران وە بێ خەم
چون سەحەر جە نوور خورشید ئەنوار
سەرکوان پۆشان نەمەشەی گوڵنار

---

(۱۷) بینا کەر داستان (ب) کۆتا کەردشان . لاموایە لەسەر ئەم نوسخەیە (کۆتا کەر دەستان) بۆو بە هەڵەی نوسیار گۆڕابێ .

(۱۸) جەو شەخص جیهاندیدە کار (ب) کەسێ جیهاندیدەی دەور .

(۱۹) تار (ب) طەور

(۲۰) دەبردا (أ) دەبرە

سەرهەنگ ظوڵمەت گوریێز کرد بە دەو
گێڵا بە قاقوم سموڕ پۆش ئەو

* * * *

کشیدن شاپور صورت خسرورا
نوبت اول[۱]

نەققاش نەڕ دەست نادیرەی چینی
بەخشا وە خورشێد بە دەو ڕەنگینی[۲]

پەرساش جە پیران ئەو دەیر دێرین
سەیرانگەی نیشاط فەڕ بەخش عیرین

واتش ئاور جای نیشاطش کامەن[۳]
عەزمش سەیر کام جاگە[٤] و مەقامەن

واتشان ئاور ئەو شای شەکەر ڕاز
چەنی خاڵ خاسان نازک[٥] غەمزە و ناز

ئەو فەضای فەڕ[٦] بەخش پاکیزەی پڕ نور
نیشاط گاشانەن دیارەن[۷] جە دوڕ

---

(۱) کێشانی وێنەی خوسرەو لەلایەن شاپورەوە بۆ یەکەمجار . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(۲) بەخشا . ناد (أ) وێش بەخشا خورشید پەڕ وە ڕەنگینی .
(۳) ئاور (ب) ئارۆ .
(٤) جاگە (ب) یاگە .
(٥) نازک (ب) صاحێب .
(٦) فەڕ (أ) پڕ .
(۷) دیارەن (أ) منمانۆ .

شاپوور نەخش بەند[8] دانای هونەروەر
وەرتەر جە زوَل شیرین دلبەر
خاستەر جە مانقەی دڵ جە گوهەر پەڕ
کێشا خامەی موَ جە[9] مەحفەرەی زەڕ
بە تەلاَ و شەنگەرف نوقرە و لاجیوەرد
بە چەند ڕەنگ شۆخ زەعفەران[10] زەرد
تەصویر پەرویز[11] پۆ سام لاڵ بەخش
نە قەطعەی کاغەز مەرجانی کەرد نەخش
هەر بەو شێوە و شکڵ دڵ پەسەندەوە
بەو تاج و تۆمار دانە بەندەوە
چون نەسیم یاوا بەو جا بە جەختێ
ئاوێزانش کەرد نە پای درەختێ
ئوستاد تەڕ دەست بە یەك درەنگێ
وستش[12] بیساطێ بە شێوە و[13] ڕەنگێ
دەرلاد[14] نە جایێ جیهاندیدەی فەرد
وێش چون طایفەی پەریێ نیهان کەرد

(8) نەخش بەند (ب) نەقاش .
(9) موَ جە (أ) موَج نە
(10) زەعفەران (ب) زەعفەرانێ
(11) تەصویر پەرویز (أ) صوَرەت خوسرەو .
(12) وستش (أ) ڕستش .
(13) بە شێوە و (أ) پەی شیرین
(14) دەرلاد (ب) دەرسات .

جەو دما شیرین شای سۆسەن خاڵان
چەنی سوپا و سان نازك نەوهاڵان
بە دەوڵەت بەو جا تەشریف ئاوەردن
گەڵا جە گوڵزار موشەرەف كەردن
دەر دەم[15] نازاران ڕشتەی ئیلاهی
كەردشان[16] وە پا سەیوان شاهی
وستشان جە شاخ ڕەیحانە و سونبوڵ
جە بەرگ نەسرین شەقایق و گوڵ
فەرشێ پەی شیرین شۆخ شیرین ڕەنگ[17]
خاستەر جە دیبای كارخانەی فەرەنگ
شەكەر لەب بە سەد لارە و لەنجە و ناز
نیشت وە باڵای فەرش گوڵان بە ئەنداز[18]
فەرماش تا ساقیی سادەی سیم ئەندام
لەب ڕێز كەرد قەدەح[19] جە بادەی گوڵ فام
نۆشاشان ڕەندان زوڵف بۆ عەنبەرین
پەیاپەی پەیوەست بە شادیی شیرین

---

(١٥) دەر دەم (ب) چۆگە .
(١٦) كەردشان (ب) وستشان
(١٧) فەرشێ · تاد (ب) فەرش وستن پەی ئەو شۆخ شەكەر ڕەنگ .
(١٨) بە ئەنداز (ب) بە سەد ناز
(١٩) قەدەح (ب) جورعە .

سا کە سەرشار بێن جە بادەی گوڵ گۆن
بە ئاهەنـگ ساز نەغمەی ئەرغەنۆن

نە ڕۆی فەرش گوڵ مەست مەست بە ئەنداز
گرتشان چڵێتی وێنەی چڵێتی باز

تا چەندێ ئەو پۆل ئالاّی خاڵ خاسان
ڕەقصان بێن جە زەوق[20] وێنەی ڕەققاصان

ئاخر کە شیرێن وێنەی شەمع نۆر
دیش صۆرەت بەندێ دیارەن[21] جە دوّر

واتش بە شەخصێ ئەو شۆخ ڕەندە
تا ئاوەرد پەرێش ئەو صۆرەت بەندە

شیرێن جە صۆرەت شۆخ[22] عەجەب ڕەنگ
حەیران[23] بێ چون نەقش صۆرەت نە ڕۆی سەنـگ

ئاشفتە بێ زوڵف بۆ عەنبەرێنش
گێڵیا جە ڕەنـگ شێوەی شیرێنش

جە عەشقش بەو طەور دەرۆنش دا جۆش
وێنەی شەرابێ یەکسان بێ مەدهۆش

---

(٢٠) جە زەوق (ب) وە ڕەقص .

(٢١) دیارەن (أ) منمانا .

(٢٢) شۆخ (أ) خاس .

(٢٣) حەیران (أ) جوان .

لەرزا جە هوجوٗم سەودای ئەو دڵبەر
چون گوڵ جە نەسیم وادەی صوب سەحەر
چون مەی‌کێش جە مەی تەمام بوٗ مەستش
ڕشتەی ئیختیار بەرشیٖ جە دەستش
بنازۆن بە کار چەرخ میٖنا ڕەنگ
هەر[24] بە مەحض سەیر صوٗرەتیٖ[25] بێ دەنگ
شەخصیٖ چون شیرین صاحێب عەقڵ و فام
جەنیٖش[26] کەرد لێوە[27] و ئاشفتەو سەرسام
نازداران شلاٗخ زوڵف دەستە دەستە
دیشان کە شیرین بەو حاڵ و جەستە
سەندشان جە دەست ئەو لەیلیٖ چارە
دەرسات ئەو صوٗرەت کەردشان پارە
واتن یە[28] سیحرەن ، دەست‌کار دێوەن
دێو پڕ مەکر و فەند عالەم فرێوەن
ئێد واتن ، دەرسات سەیوان شاهیٖ
بار کەردن ، جە تەرس[29] دەرلاد[30] بیٖن ڕاهیٖ

(٢٤) هەر (أ) هەم .
(٢٥) صوٗرەتیٖ (أ) صوٗرەت .
(٢٦) جەنیٖش (أ) چەنیٖ .
(٢٧) لێوە و (أ) صەرعیٖ و .
(٢٨) واتن یە سیحرەن (ب) واتشان سیحرەن .
(٢٩) تەرس (ب) خۆف . (٣٠) دەرلاد (ب) دەردەم .

جه شۆڕەزارڵی وەخت نمای شام
باز بە شادیێ و عەیش گرتشان ئارام

* * * *

کشیدن شاپور صورت‌را نوبت دوم[١]

چون جه شۆڵەی نوور خورشێد گوڵ ڕەنگ
درەخشان چون لاڵ جه سەرکوان سەنگ

شاپۆر نەققاش هەم کێشا بە دەو
تیمثال شیرین دڵڕوبای خوسرەو

ئاوێزانش کەرد دیسان بە جەختێ
نە سەر شاخ سەوز بەرزە درەختێ

یاران شیرین بێدار یێن جه خاو
نم داشان دەستەی زوڵفان بە گوڵاو[٢]

نیشتن بە صەد عەیش چون کەیان کەی
بە ڕەغبەت کەردن مەیل جام مەی

سەرمەست[٣] یێن جه جام بادەی شیرازێ
باز کەردن شرۆع بە چۆپی بازێ

دڵ حەیران مبێ جه ئەندازشان
شەکەر مبێزا ڕێزەی ڕازشان

---

(١) کێشانی وێنەکە بۆ جاری دووەم لەلایەن شاپورەوە .

(٢) بە گوڵاو (أ) مۆ شکاو

(٣) سەرمەست (ب) بێهۆش .

تۆتۆی شەکەر رێز شای شەکەر شێوە
شیرین شەش دانگ زوڵف لۆل لێوە
جە گەردش عەین ئاهۆی خوتەن بێز
دیش هەم ئەو صورەت[4] کریان سەراوێز
هەر وەخت بی جە باغ بەدەن بە بۆ ناز[5]
طاوس زۆحش بکەرۆ پەرواز
دیسان شیرین دی[6] ئەو صورەت بەندە
ئەو تەصویر[7] شۆخ شیرین و زەندە[8]

وات بە خاڵ خاسان یە چ فەندێوەن
یە چ سیحر سەخت صورەت بەندێوەن
شەش دانگ شۆخی ، زوڵف بۆ عەنبەرین
خێزا ئەو صورەت بێ عەیب شیرین
نە دیدەی شیرین صاحێب تاج و تەخت
بە صەد حیلە و مەکر پەنهان[9] کەرد بە جەخت

---

(٤) ئەو صورەت (ب) صورەتێ .
(٥) هەر وەخت بی .. تاد (ب) هەر وەخت بی جە داخ ئەو صورەت بۆ ناز .
(٦) دی (ب) دیش .
(٧) تەصویر (ب) صورەت .
(٨) شیرین و زەندە (ب) شیرین پەسەندە .
(٩) پەنهان (ب) نیهان .

ئاما و عەرضش کەرد ئەو نەمام تۆ
واتش فیدات بام شای فریشتە خۆ
ئەو صۆرەت بەندە دەسکار دێوەن
خرابەن ، سیحرەن ، ئینسان فرێوەن
هەرکەس بوینۆش مبۆ دێوانە
بەدتەر جە مەجنۆن ڕیسوای[10] زەمانە
شیرین ئێد شنەفت هەم گـاڵ دا بە دەو
خەیمەی خوسرەوی بار کەردن بە شەو
چون ئاهوی میشکین پەروەردەی خوتەن
ڕۆش کەرد نە سارای شیرین ئەرمەن
شەو چۆگە چەنی یاران دڵبەر
نۆشا بادەی مەی تا بە صوب سەحەر

* * * *

---

(۱۰) ڕیسوای (أ) دەور .

کشیدن شاپور صورت خسرورا
نوبت سوم[1]

چون عەکس توراب[2] ئەی دنیای فەرتوت
ڕەوشەن کەرد خورشێد چون[3] دانە و یاقوت

شۆڵەی ئافتاب وێنەی مەودای تێخ
سیلسیلەی گێسوی شەو بڕێ جە بێخ

بێدار بێن جە خواب پۆل[4] مەیخواران
کەمەر وە پێڵان عەنبەرچە داران

کەردشان بە پا سەیوان گوڵ دۆز
نە سەرای بۆی میشك[5] دەیر[6] پەری سۆز

سارا ، کام سارا ؟ چون ڕەوضەی بەهەشت
زێبندەی نیشاط شایستەی گوڵ گەشت

---

(١) کێشانی وێنەی خوسرەو بۆ جاری سێهەم لەلایەن شاپورەوە .

(٢) نوراب (ب) شەراب .

(٣) خورشید چون (ب) شیرین جە .

(٤) پۆل (أ) پێل .

(٥) بۆی میشك : ڕاست وایە (بۆ میشك) بێ .

(٦) دەیر پەری سۆز (ب) بەڕ پەری دۆز .

نەغمەی بولبولش نە پای چەتر گوڵ
مویەرد نە گەیوان چەرخ دوڕ مەنزڵ
گوڵ باخچەی ڕەندش چون گوڵزار طوڕ[7]
نە پای کۆساران مدرەوشا جە دور[8]
چەشمەش چون چەشمەی ڕەحیق گەوثەر
مبێزا شێرەی شیرینق و شەکەر
نازداران جە شەوق ئەو زێبا مەقام
ئەو نیشاطگەی خاص خەجستە فەرجام
گا ساز بزورگ شەهناز[9] مژەندن
گا تەصنیف ، گا شیعر تەحسێن[10] مویەندن
مەشغوڵ بێن بە صەرف بادەی شێرازی
پەی ویشان بە شاد مکەردن بازی
باز شاپور[11] هەم نەخش شیرین کەرد ئاغاز
مەخفی جە یاران صاحێب غەمزە و ناز
ئاوێزانش کەرد بە توڵ نەیدا
تا پێش بۆ شیرین هەم شێت و شەیدا

---

(٧) طوڕ (ب) گوڵ .
(٨) مدرەوشا جە دوڕ (ب) زەونەق نبای دڵ .
(٩) شەهناز (أ) ئازا .
(١٠) تەحسێن (أ) تەجنیس
(١١) باز شاپور (ب) شاپوربچ .

ناگا هەم شیرین شۆخ شیرین ڕەنگ
چەرخ دۆ چەم چون چەم شۆخ پۆلاد چەنگ[12]

دیش هەم ئەو صورەت ئالای بۆ عەنبەر
مدرەوشا چون شەوق ستارەی سەحەر

هۆرێزا بە جەخت هیچ نەکرد ئەندێش
خەرامان چون سەوڵ[13] ئاوەردش وە پێش[14]

جە سەوداش ئەو شۆخ ڕشتەی ئیلاهی
ڕەنگ گوڵناریش گێڵیا بە کاهی

کارێ پێش ئاما شیرین ئەرمەن
وەخت بی گیانش بێزار بۆ[15] جە تەن

بە صەد دڵ عاشق گورفتارش بی
نە ساتێ ئارام ، نە قەرارش بی

مبۆساش پەیوەست[16] ، مالا نە چەم
مگریا جە تاو[17] چون شەرارەی شەم

---

(12) چەرخ دۆ چەم ..تاد (ب) چەرخ دا چەم چون چەرخ طەور چەنگ .

(13) سەوڵ (ب) گوڵ .

(14) وە پێش (ب) بە وێش .

(15) بێزار بۆ (ب) بەر بشۆ .

(16) پەیوەست (ب) پەی پەی .

(17) تاو (ب) عەشق .

بێزار بۆ نه جام بادەی گوڵناری
بە خەدەنگ عەشق دەردش بۆ کاری

حوسنش چون شوعلەی خورشێد مبێزا
چون تەجەللای طور نور لێش مخێزا

دەرسات جە هیجران گێڵما جە ڕەنگ
جە گفتوگۆ کەفت ، زوبانش بۆ لەنگ

قەطرە بەست ئەسرین بە ڕوخسارشدا
بە قورص ڕوخسار پڕ ئەنوارشدا

زورەی خاڵ خاسان جەبین مایەی نور
ساو کێشان جە لای[18] شیرین بەی دەستور

واتشان یە کار سەرسەری نیەن
مەگر جادوی دێو یا پەری نیەن

نیشتن نە دەورش زوڵف خیاتەی خاوان
ئەنای ئەو صورەت کەردن فراوان

واتشان نیەن ئەی کارە بازی
ئەگەر نەکەرمێ یە[19] چارە سازی

دور بۆ جە شیرین شەش دانگ شایی
مکێشۆ ئاخر سەر بە ڕیسوایی

---

(١٨) ساو کێشان جە لای (ب) سا دیشان ئەحواڵ .
(١٩) یە (أ) ئەی .

با جا بکێڵمێ سارا و کۆ پەیوەست
بەڵکە ئەحواڵێ بکنۆمان جە دەست
عاقیبەت چەند کەس دڵسۆز جە یاران
گرتن گوزەرگای گشت ڕاویاران
شایەد بزانان بە بێ کودوورەت
شەممەیێ جە شەرح بەیان ئەو صوورەت
چەندێ کێشاشان ئەوان[20] دەرد سەر
نەدیشان هیچ کەس (دیّار البشر)
بە ئەدەب سوجدەی پای تەختش بەردن
بە موقەڕڕەبان دەرگاش عەرض کەردن
واتن هەی شیرین شۆخ لەب شەکەر
پەی کەشف ئەی نەخش دلارای دڵبەر
فراوان گێڵام سارا و کۆ پەیوەست
هەرچەند کە گەردیم کەس نەکەفت ئەو دەست[21]
سەهی سەرو قامەت لێشان بێ مەمنوون
واتش هەی یاران بالا زەڕ ستوون
ئارۆ[22] بە شادێی ئەی صوورەت بەندە
ئەی فەرخوندە نەخش خاطر پەسەندە

---

(٢٠) ئەوان (أ) لەون .

(٢١) هەرچەند .. تاد (ب) هەرچەند کە گێڵیام هیچ نەکەفت وە دەست .

(٢٢) ئارۆ (أ) ئەوڕۆ .

بنۆشێم بادەی ئەرغەوانی ڕەنگ
گۆش دەرێم وە ساز[٢٣] نەغمەی عۆد و چەنگ

بە (حسب الفرمان) جەناب شیرین
ساقیان شۆخ زولف بۆ عەنبەرین

بە پێلدا طوڕڕەی میشکین[٢٤] کەردن پەخش
پڕ کەردن جە مەی پیاڵەی پڕ نەخش

شەکەر لەب هەر جام مەی کە موەردش[٢٥]
سوجدەی ئەو صورەت جارێ[٢٦] مکەردش

خەم بێ قامەتش چون نەخل نەوخێز
جە هوجوم باد فەصڵ خەزان ڕێز

ئاهش وێنەی دود نالیرەی سەقەر
ڕاگەی کەهکەشان گەردون گرت نە وەر

باخچەی ڕوخسارش بە زەردی کەرد مەیل
چون وەڵگ وەزان[٢٧] ڕشتەی نەو سوەیل

---

(٢٣) ساز (أ) نەخش .

(٢٤) میشکین (أ) ڕەنگین .

(٢٥) شەکەر لەب .. تاد (ب) شەکەر لەب هەرجا جامێ موەردش .

(٢٦) جارێ (ب) پەی پەی . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ لەجیاتی
(مکەردش) (مبەردش) بێ .

(٢٧) وەزان (ب) خەزان .

ئاخر جەودما دەر ساعەت شاپوور
بە دەلیل عەقڵ دەریافت کەرد جە دوور
زانا کە شیرین بڕیا قەرارش
یاوا وە سەرحەد جنوونی کارش
هۆرێزا وە پا فەرخوندە شاپوور
وێش بەو قەتاران[28] مانا جە دوور
شیرین دیش شاپوور[29] مەحظووظ بی جە زەوق[30]
فەرماش بە یاران قورص قەمەر شەوق
ئەحواڵ ئەی نەقش ئاڵای زەڕ نیگار
بکەردی تەعجیل جەو شەخص ئیستیفسار[31]
شایەد[32] بزانۆ جە لاش بۆ عەیان
ڕەمزێ جەی صوورەت بکەرۆ بەیان
جەمعێ پەرستار دانای پڕ شعوور
پەی کەشف ئەحواڵ[33] شیین وە لای شاپوور
پەرێش سەرانسەر شیرین‌تەر جە قەند
کەردشان تەقریر شەرح صوورەت بەند

---

(٢٨) بەو قەتاران (ب) بە نازاران .
(٢٩) دیش شاپوور (ب) شاپوور دی .
(٣٠) زەوق (أ) شەوق .
(٣١) بکەردی .. تاد (ب) بکەر جە شاپوور چێنی ئیستیفسار .
(٣٢) شایەد (ب) بەڵکە .
(٣٣) کەشف ئەحواڵ (ب) تەحقیق حاڵ .

شاپوٚر دا جواب ئەو[٣٤] خاس خەیاڵان
ئەو[٣٥] جەمین جامان وەنەوشە خاڵان

وات بە دوڕڕێوەن سفتەنێ[٣٦] نیەن
وەگـەر هەن پەی کەس گوفتەنێ نیەن

شەخصێ هوٚریزا ئەی گوفتەی شاپوٚر
عەرض کەرد بە شیرین جەمین شوعلەی نوٚر

شیرین ئێد شنەفت[٣٧] خێزا هەم بە وێش
گێسوٚ چون حەڵقەی کەمەند کەرد بە[٣٨] کێش

جە شەققەی خڕخاڵ ، زڕەی[٣٩] پاوانەش
جە خشەی ساچاخ ، شنوٚی لەرزانەش

خڕوٚش کەفت نە دەشت دەیر پەرێ سوٚز
نە ڕەوضەی گوڵان وەش بوٚی دڵ فروٚز

وێنەی سپێ سەوڵ شوٚخ خەرامان
شێ وە لای شاپوٚر بێ سەر و سامان

---

(٣٤) ئەو (ب) ئەی .

(٣٥) ئەو (ب) هەی

(٣٦) سفتەنی (أ) صەنعەتی .

(٣٧) ئێد شنەفت (ب) هوٚریزا .

(٣٨) بە (ب) وە .

(٣٩) زڕەی (ب) زرنـگەی

بازۆ هەم جە تار[٤٠] بلۆر ڕەخشان
مەیکۆن لەب چون لەعل[٤١] دانەی بەدەخشان

بە شوعلەی شەهاب ئاه سەردەوە
نیقاب جە ڕۆی قورص ڕوخسار[٤٢] دڕدەوە

شەمع ڕوخسارش سا چون گۆرەی نۆر
ساطیع بۆ چون شەوق تەجەللای کۆی طۆر

چەم چون چەرخ طەور تەوار چاو ڕەش
موژان چون خەدەنگ پەڕ دار تەرکەش

بە شەوکەت شکۆی شەهریاریش بی
بە هەیبەت[٤٣] شێوەی جیهانداریش بی

شاپۆر دیش شیرین بەو ڕەنگ بە دروست
سوجدەش بەرد دەرلاد وێنەی بت پەرست

ئاخر شەکەر لەب بە صەد غەمزە و ناز
واتش بە شاپۆر دانای فسۆن ساز

چمان دیارەن نادرەی دەوری
مەرد دانشمەند ئەرەستۆ طەوری[٤٤]

---

(٤٠) بازۆ هەم جە تار (ب) بازۆ بەند وێنەی .

(٤١) چون لەعل (ب) وێنەی .

(٤٢) ڕوخسار (ب) قەمەر .

(٤٣) هەیبەت (ب) هەیئەت .

(٤٤) مەرد دانشمەند .. تاد (ب) مەر دانشمەندان ئەفلاتۆن طەوری .

عەرض کەر بۆ خیلاف جە کۆن مەقامت
ئەصڵت چ کەسەن ، تۆ چێشەن نامت
ئەر ڕاست مواچێ دانای بێ‌نەظیر
بێ شائیبەی کیذب ، بە خودا و بە پیر
جە گەنج و ئەسباب ، جە خارا و[45] ئەطڵەس
بەند پێت مبەخشۆ تا بواچێ بەس
چون ئەو[46] نەیرەنگ ساز ، سامیرێ بێزە
شنەفت ئەی هەواڵ جەو[47] شەکەر ڕێزە
خەیلێ بە ئەدەب شاپوور سوجدەش بەرد
مەدحش بە زوبان فەصیح ئەدا کەرد[48]
واتش ئەی شاباڵ شەهزادەی ئەرمەن
تونێی خۆش تەقریر[49] ، تەبەرزەد شکەن
ئەی بەندە مەردێ کار ئازمودەن
بە پای دانایێ جیهان پەیمودەن
طەیم کەرد چون باد سوب خێز سەحەر
خرابە و مەعموور عەرصەی هەفت کیشوەر

---

(٤٥) جە خارا و (أ) دارایێ و .

(٤٦) ئەو : ئەم وشەیە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٤٧) جەو (أ) جەی .

(٤٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە

(٤٩) خۆش تەقریر (ب) شەکەر ڕێز .

جە هەر سەرزەمیٖن جـە مەه تا ماهیٖ
ئاگـام بە تەوفیٖق ذات ئیلاهیٖ
شیریٖن ئیٚد شنەفت جەو دڵ پەسەندە
واتش ماچـیٖ چیٚش جەی صوٚرەت بەندە (٥٠)
واتش هەی سوڵطان ئەقلیم خوٚبیٖ
هەی خوٚر ڕەخشان بورج مەحبوٚبیٖ
قصەی ئەی صوٚرەت دوٚر و درازەن
ویٚنەی زوڵف توٚ شیریٖن ئەندازەن
هەروەختیٚ خەرگـای شای سیٖمیٖن عوزار
خاڵیٖ بیٖ جە خڵاف وجوٚد ئەغیار
ئەڵبەت جە پای تەخت فەرخوندە سەریٖـر
ڕەمزێ جەی صوٚرەت مکەروٚن تەقریٖر
بە حەرف شاپوٚر نەقش بەند ئاڵا
شیریٖن شەم شەوق زەڕ ستوٚن باڵا

(٥٠) لەم شیعرەوە تا ئەگـاتە شیعری (خیٚزاش نە دەروٚن جە شەوق پەرویٚز) کە لە باسی داهاتوٚدایە ، لە نوسخەی (أ)دا نیە و ، لەجیاتیٖی هەموٚی تەنها ئەم شیعرە هەیە :

شیریٖن ئیٚد شنەفت دڵ پەسەندیٚدە
جەی دوڕڕ تەقریٖر تەمام سەنجیٚدە

واتە ، لە (جەو دڵ پەسەندە)ی شیعری یەکەمەوە تـا نیوٚەی دوٚهەی دوا شیعری تیا نیەو ، ئەم باسە و باسی داهاتوٚ هەردوکیان یەك باسن لەو نوسخەیەدا .

عەقد و پەروێن طەور یاران هام دەرد
چون (بنات النعش) پەڕا گندە کەرد
دێش مەیدان خاڵی ئەو نادیرەی دەور
وستش نە مەیدان گۆی سوخەن بەی طەور

* * * *

خبر دادن شاپور شیرین‌را از کیفیت صورت(١)

وات ئەرێی سالار سوپای نەوهاڵان
باش باڵا دەس وەنەوشە خاڵان

یە تەصویر شای ئەو هەفت کیشوەرەن
نەوەی نەوشیروان والا گەوهەرەن

کەیخوسرەو مەوکیب ، تەهەمتەن طەورەن
ئەسکەندەر ئایین ، ئاشوب دەورەن

طەلطەنەی عەظیم طەمطوراق ئەو
نەدیەن دیدەی زاغ دنیای دوَن بە خەو

حوسنش شەوق جە شەوق ستەمای خۆر سەندەن
صەد کەس چون یوسف کەنمانش بەندەن

ماچی ڕۆستەمەن بە تەرکیب و طەور
نامش خوسرەوەن پەرویز بە ڕوَی دەور

---

(١) خەبەردانی شاپور بە شیرین لەبارەی چۆنیەتی وێنەکەوە . وەك لە دوایی باسی پێشوودا وتمان ئەم باسە و باسی پێشوو لە نوسخەی (أ)دا یەك باسن ، چونکە ئەو نوسخەیە چەند شیعرێکی لە ئاخری باسی پێشوو و سەرەتای ئەم باسە تیا نیە . لەبەرئەوە ئەم سەرباسەش لەو نوسخەیەدا نیە .

هومای خەط نە ڕۆی حوسنش سروشتەن
ڕوخسارش چون ماه هاله نەبەستەن
طوڕڕەی کاکۆڵش چون زوڵف حوورەن
گەردەنش طلوع صوبح بلوورەن
گوڵ جە شەمع حوسن ئەو چون پەروانەن
صەد پەری پەیکەر پەرێش دێوانەن
وەنەت مەعلوم بۆ شیرین ئەرمەن
زوڵف پەخش ، بۆ میشك ، مودبیرەی خوتەن
پە شێوەی صوورەت ئەو شەهریارەن
تۆ پەرێش بەی طەور دەروَنت خارەن
ئەر صاحێب صوورەت بە وێش بوینی
بەو شکڵ و شێوە ، بەو نازەنینی
(نعوذ بالله) زوڵفان بۆ عەنبەر
جە سەودای شێوەش چێش مەیلات وە سەر
شیرین جەی تەعریف دڵ پەسەندیدە
جەی دوڕڕ تەقریـر تەمام سەنجیدە
خێزاش نە دەروَن جە شەوق پەروێز
ئاهێ چون ئاهیر عەرصەی ڕەستاخێز
جە بازوَی پڕ زۆر عەشق بێ ئەندێش
ئاشفتەتەر بێ ئەو جە زوڵف وێش

بەڵێ زۆر عەشق ضەرب پەنجەی دەرد
سەدد ئەسکەندەر مکەرۆ بە گەرد

بەرق شۆڵەی عەشق نە ڕۆی عەرصەی دەور
بگنۆ بە هەرکەس چون ترێشقەی هەور

تا ظهوور سەخت ڕۆی (یوم القرار)
مکەرۆش وە پەند واتەی ڕۆزگار

سوود سەودای عەشق دایم گریانەن
قنیاتش هەر زوخ جەرگ بوریانەن

شەڵڵا کەس سەرسام سەودای عەشق نەبۆ
منەت زەدەی دەرد مەجنوون مەشق نەبۆ

ئاخر توتی ڕاز شۆخ لەب شەکەر
شیرین شەم شەوق[٢] فەرخوندە ئەختەر

واتش ئەی جوان جیهان گەردیدە
خیرەدمەند دەور سوخەن سەنجیدە

مەعلوومەن خەیلێ دانشمەندەنی
ئاگا جە ئەحواڵ صوورەت بەندەنی

بۆ بە عەشق ذات بێنای[٣] کردگار
چون من دەرد وێم بە تۆ کەرد ئیظهار

---

(٢) شەم شەوق (أ) شێوەی شکڵ .

(٣) بێنای (أ) باشای

ئەی صوورەت بەردەن ڕەنگ جە ڕوخسارم
واچە چۆن مبۆ عیــلاج کارم

وەختێ ئێد شنەفت شاپوور نەققاش
چون خڕخاڵ زەڕ کەفت نە خاکپاش

واتش ئەی خورشێد خاطر پەسەندم
من ئوستاد نەقش ئەی صوورەت بەندم

ئەی نەخشە بە ڕەشح خامەی شەکەر ڕێز
من کێشام بە شکڵ خوسرەو پەروێز

پەی چێش ، ئەی خوسرەو دانای مو شکاو
شەوێ بە تەقدیر تۆ دیەن نە خاو

بەو شکۆ و شەوکەت شەهریارێوە(٤)
بەو فەڕڕ فەڕبەخش کامگارێوە(٥)

هەر جەو وەختەوە تۆش نە خاو دیەن
لادڵی ، درەنگێ ئارامش نیەن

سەودای عەشق تۆ کارێ کەردەن پێش
بێزارەن جە تەخت پادشاهێی وێش

نە ذەوق جورعەی جام چەنێشەن
نە مەیل شەراب شەو نشینێشەن

---

(٤) شەهریارێوە (ب) شەهریارەوە .
(٥) کامگارێوە (ب) کامگارەوە .

بەندە[٦] بە فەرمان ئەو[٧] کەیخوسرەو خۆ
بەی طەور مومتاز بێم نە[٨] خاکپای تۆ
ڕاستش هەر ئێدەن عەرض کەردم تەمام
(الامر منکم) باقی (والسلام)

* * * *

---

(٦) بەندە : لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٧) ئەو (ب) ئەو شای .

(٨) نە (ب) بە .

تدبیر کردن شاپور بجهت شیرین وفرستادن او بمدائن[1]

شیرین ئەرمەن بەو نازەنینێ
جەی ڕاز شیرین شاپوور چێنێ

خێزاش نە دەروون ئاهی[2] سەنگ شکاو
چون بوخار بەحر دوود مدا بە تاو[3]

خاستەر تیر عەشق خونڕێز خوسرەو
تا پەڕ نیشت نە جەرگ دوسەد پارەی ئەو

بەو شان و شەوکەت شکۆ و سامەوە
بەو سەوڵ[4] قامەت سیم ئەندامەوە

خەم بێ چون چەمەی ئەو[5] چەوگان بازێ
نە نە ، چون کەمان حەڵقەی شیرازێ

---

(۱) ڕاوێژ کردنی شاپوور بۆ شیرین و ناردنی بۆ مەدائین .

(۲) ئاهێ (أ) ئاهوی .

(۳) دوود مدا بە تاو (أ) نە گەرمیی ئافتاو .

(٤) سەوڵ (أ) ساڵ

(٥) ئەو : ئەم وشەیە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

لەرزا نە[٦] هوجوٚم نە جای داخ دەرد
کێشا چون دوٚدێی دوٚزەخ ئاە سەرد
واتش بە شاپوٚر بە گریانەوە
بە جەرگ ڕێزەی چون بوریانەوە
ئەرێ هوٚ جوان دانای ڕەوشەن دڵ
سا چێشەن تەدبیر ئەی کار[٧] موشکوڵ
شاپوٚر وات هەی سەوڵ (جنة المأوی)
ناف نافەی میشکێن مودبیرەی ساوا
ڕای صەواب ئێدەن نەزانان بەی کار[٨]
نە مەحرەم ، نە خوێش ، نە قەوم ، نە ئەغیار
ڕوێ بوٚ بە سەیر[٩] گوڵان گوڵزار
پا بنیەر نە پشت شەبدێز ڕەهوار
جە ناگاە چون چەرخ طەور خوٚش ئەنداز
شەودێز شەوڕەنگ باوەر نە پەرواز[١٠]
دەغدەغەت نەبوٚ زوڵفان عەنبەر بێز
باد نەیاوا بە گەرد شەودێز

---

(٦) نە (ب) جە .
(٧) تەدبیر ئەی کار (أ) ئەی عەقد کامڵ
(٨) نەزانان بەی کار (أ) نەزانوٚ بە کار . نە قەوم ، نە ئەغیار (أ) نە قەوم و ئەغیار .
(٩) بوٚ بە سەیر (أ) بەزم سەیر .
(١٠) پەرواز (أ) پێواز .

طەی کەر وێنەی طەیر بە زەوق و شادی
کۆسار بە کۆسار ، وادی بە وادی
منیچ نە عەقەب تۆ مبو ڕەوان[11]
پەنەت میاوەن[12] ئاخر بە داوان
ئێد وات خاتەمێ بەراوەرد وە بەر
ساف جە تەلای صاف ، اقیم جە گەوهەر
واتش یە سەوغات شەهریاریەن
پەی تۆش کیاستەن ، یادگاریەن
خوسرەویچ قیبلەم جە تۆ بەتەرەن
جە سەودای بالای زامش خەطەرەن
مزانو مەیۆ بە ئیستیقبالت
ضەرورەن بە دیێن جەمین لالت
وەختێ یاوا پێت ئەو شای جەم شکۆ
نیشان دەر خاتەم تا بشناسۆ تۆ
شیرین وات چۆنەن نیشانەی خوسرەو
چ طەورەن شێوەی شەهریاری ئەو
واتش نەو خەطەن ، تەمام لاڵ پۆشەن
فێشتەر[13] جە خورشێد خاوەر شکۆشەن

(۱۱) بەندە .. تاد (ب) بەندە هەم بە شۆن تا میۆ ڕەوان .
(۱۲) میاوەن (أ) میاوان .
(۱۳) فێشتەر (أ) خاستەر .

باڵاش سەهی سەرو چەمەن مبێزۆ
شۆڵەی شەم جە نوور[١٤] حوسنش مخێزۆ
سەوزەی خەط نە پشت لەبان[١٥] لاڵش
نە حاشیەی حوسن زێبای زولاڵش
منماڵۆ شۆخ شۆخ شای دیدە سێوەنگ
چون ڕەنگ نە ڕوی قورس یاقوت خۆش ڕەنگ
جە شۆخی چون شاخ عەرعەر لەرزانەن[١٦]
قامەتش قەزای باڵا بەرزانەن
بە شان و شەوکەت شەهریاری ئەو
نیەن هیچ شاهی هەر مەر کەیخوسرەو
بە حوسن و جەماڵ هیچش نیەن کەم
ئەر نصیب ببۆ بوینیش[١٧] بە چەم
ئەوسا مزانی من ڕاستم واتەن
ئەسکەندەر شەوکەت ، فەرەیدوون ذاتەن
ئەر ئەو شەهەنشای توهمەتەن شکۆ
موشەڕڕەف نەبی[١٨] بە خاکپای تۆ

---

(١٤) شەم جە نوور (ب) خۆر جە شەمع .
(١٥) لەبان (ب) جەبین .
(١٦) لەرزانەن (ب) سۆزانەن .
(١٧) بوینیش (ب) موینیش .
(١٨) نەبی (ب) نەوی .

چون مودبیرەی[19] شۆخ صوب خێز سەحەر
ڕا گەی مەدائین وە تەعجیل طەی کەر

بە فەڕ و ئیقبال قەدەم بەر بە دەو
بە مشکۆی بۆ میشك فەڕ بەخش خوسرەو

چۆگە خادمان سەرا پەردەی شا
مەحرەمان بەزم بەهەشت بارەگا[20]

قەدرت مکێران جە گشت زیاتەر
منیان نە فەرقت چون شاهان ئەفسەر

هەم بە شەوق حوسن شا[21] مبق مەسرۆر
چون مۆسا بە نۆر تەجەللای کۆی طۆر

سا خاستەر جە ئێد چێشەن مرادت
حەق بە وەصڵ دۆس[22] بکەرۆ شادت

ئێد وات وە تەعجیل هەرچی تەمامتەر
(دەوڵەت زیاد) کەرد ، ڕاگەش گرت نە وەر

جەودما یاران زوڵف بۆ عەنبەرین
چون پەروین جەم بێن نە دەور شیرین

---

(١٩) مودبیرەی (أ) بەدرەیق .

(٢٠) بەهەشت بارەگا (ب) بە جەننەت ئاگا .

(٢١) هەم بە شەوق حوسن شا .. تاد (ب) هەم بە شەوق شا تۆ .. تاد .

(٢٢) بە وەصڵ دۆس (أ) بە دۆست وێت .

فەرماش تا سەیوان خوسرەوێ گوڵ زەڕ
بار کەردن سەوڵان ساوای شا پەروەر
خاو خاو خەرامان شیرین ئەرمەن
چەنێ سوپا و سان یاوان بەو مەسکەن
تا چەند ڕۆ چۆگە چون هەردە جاران
بە شاد منۆشا[٢٣] مەی چەنێ یاران
بەڵێ دەرۆنش هەردەم مدا جۆش
جە[٢٤] گایر عەشق خوسرەو لاڵ پۆش

* * * *

(٢٣) منۆشا (أ) منۆشۆ .
(٢٤) جە (أ) بە .

رفتن شیرین بمدائن[١]

ئاخر کە ڕۆڵی فەڕڕاش تەقدیر
جە تیلق پەڕەند شەو چون بەحر قیر
گێشا میشکین فەرش بە ڕۆی کافوردا
ظوڵمەت چون دۆدی پەخش کەرد بە نوردا

شیرین هڵاڕێزا وێنەی شەمع نور
شی وە پای سەریر بانوی شا دەستور
واتش ڕۆی فەردا عەزمم شکارەن
مەیلم سەیر و گەشت[٢] سارا و کۆسارەن
هەرچەند کە تەکلیف (ما لا یطاق)ەن
مزانو بە طەبع شەریفت شاقەن

---

(١) ڕۆیشتنی شیرین بۆ مەدائین ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : رخصت یافتن از مهین بانو بسوی مدائن ، واتە : ڕوخسەت وەرگرتن لە مەهین بانو بەرەو مەدائین ، بەلام لە باسەکەوە دیار ئەدا کە ئەم سەرباسە بەمجۆرە ڕاست نیە چونکە باسەکە ئەوەی تیا نیە شیرین ڕوخسەتی لە مەهین بانو وەرگرتبێ بچێ بۆ مەدائین . کەواتە ئەگەر بمانەوێ ڕاستی کەینەوە ئەبێ وای لێ بکەین : رخصت یافتن از مهین بانو و رفتن بسوی مدائن ، واتە : ڕوخسەت وەرگرتن لە مەهین بانو و ڕۆیشتن بۆ مەدائین .

(٢) سەیر و گەشت (أ)سەیر گەشت .

بەڵێ[3] چون خڕش ڕەفت سەحرا نەوەردەن
تاسەی سوارێی شەبدێزم کەردەن
(مەهێن بانۆ) وات زوڵفان عەنبەرێن
ئەر نە جای شەبدێز صەد گیان شیرێن
جەناب عولیای مەریەم ئاستێن
سێمێن سێمای صاف[4] ، زوڵف و خاڵ شیرێن
ئەر ضەرۆرش بۆ فەرمان پەزێرم
بەڵێ[5] شەکەر ڕاز ، تۆتێ تەقرێرم
هەرچەند خاطرت بە شەودێز وەشەن
نیهایەت شەودێز توند و سەرکەشەن
بگیرۆش لوجام پەهلەوان[6] بە سەخت
تا سەرنەکێشۆ بە وەخت و بێ وەخت
شیرێن ئێد شنەفت شکاوا چون گوڵ
بۆسا پای سەرێر بانۆی بۆ سونبوڵ
چون جە شۆڵەی شەم ئاڵای زەڕڕێن باڵ
نە سەرکوان سەنگ[7] درەوشا چون لاڵ

---

(٣) بەڵێ (ب) بەلام .
(٤) سیمێن سێمای صاف (ب) سەمەن سام سێمای .
(٥) بەڵێ (ب) بەلام .
(٦) پەهلەوان بە سەخت (ب) پەهلەوانێ سەخت .
(٧) نە سەرکوان سەنگ (أ) نەی کوا نە سەنگ .

ساراو سەرزەمێن سەراپا یەك دەست
بە حوکم بێچۆن جە مەشریق ڕەنـگ بەست

نازك نەوهاڵان زوڵف بۆعەنبەرێن
گشت جەم بێن جە پای ئەورەنـگ شیرێن

شیرێن وەختێ دیش ئەو شەکەر ڕازان
ئەو نازەنینان ، ئەو نازك نازان

بە چەرب و نەرمێ ، شیرێن زوبانێ
واتش (بسم الله) یاران جانێ

ئارۆ بۆی هەواش چون بۆی بەهەشتەن
عەزمم سەیرانەن ، مەیلم گوڵ گەشتەن

ئێد کە شنەفتێ ئەو نەونەمامان
پۆشاشان ئەسباب وێنەی غوڵامان

سوار بێن بە ڕەخش[8] وە بێ مدارا
ڕۆ کەردن چەنێ شیرێن نە سارا

چەندێ کەردشان سەیر سارا و کـۆ
ئاخر کە شیرێن شۆخ سۆسەن بۆ[9]

پەرواز کەرد شیرێن[10] شۆخ پۆڵاد سوم
تێژتەر[11] نە خەدەنـگ شەهابێ ئەنجوم

---

(٨) ڕەخش (ب) ئەسپ .
(٩) سۆسەن بۆ (أ) سەمەند بۆ.
(١٠) پەرواز کەرد شیرێن (ب) پەرواز دا شۆخ .
(١١) تێژتەر (ب) تێژ پەڕ .

بەرشی نە دلێ یاران هەم دەرد
دەستوری[12] نەواست ، بێ وەفایی کەرد
جەو سەبەب یاران گرد بێن پەرێشان
ڕۆسەشا زانا ئەسپش سەر کێشان
ڕوستەم ڕێکابان موحەنەنەك سوار
دەست و جلەو[13] خاس ، تۆڕ[14] لاڵ نیگار
هەرچەند کە داشان دەوری فراوان
بە گەرد شەبدێز هیچ کام[15] نەیاوان
تا وەخت غورووب وادەی ئافتاب پەڕ
پەڕانتەر جە نەخش پەڕ داڵ گوڵ زەڕ
جە دمای شیرین داشان قەترەی دەو
فائیدەش نەکەرد[16] ، وەخت نیمەشەو
گشت گێڵانەوە بە شین و زاری
واراشان نە چەم ئەسر مرواری

* * * *

---

(١٢) دەستوری (ب) دەستورێش .
(١٣) دەست و جلەو (أ) دەستە جلەو .
(١٤) تۆڕ (أ) تۆمار .
(١٥) هیچ کام (ب) شیرین .
(١٦) فائیدەش نەکەرد . تاد (ب) فائیدەش نەبی نەیاوان نیمەشەو

نا پیدا شدن شیرین و خبر آوردن جهت مهین بانو[1]

وەختێ[2] ڕۆ جە عەکس شەو گێلا جە ڕەنگ
یاران چون غونچەی گوڵ بە خاطر تەنگ

تا یاوان بە قەصر بانۆی جیهان گیر
چون طۆفان سەخت سەیل زەمهەریر

شیێن فراوان ڕەستاخێز کەردن
زارێ پەی شیرین ، پەی[3] شەبدێز کەردن

بانۆی مەریەم قەدر نادیرەی ئەییام
جەی شیێن و زارێ تەمام بێ سەرسام

ئاخر جە یاران زوڵف بۆ عەنبەرین
بە تاڵێ شنەفت ئەحواڵ شیرین

---

(١) ئەدۆزینەوەی شیرین و هەواڵ هێنان بۆ مەهین بانۆ . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە و لەوێیش لەسەر شیعری (چون جە شۆڵەی وێش خورشید ئەنوار) دانراوە کە لەمەوپاش دێ . لەبەرئەوەی بۆ ئەم شوێنە زیاتر دەستێ ئەدا هێنامانە ئێرە .

(٢) وەختێ (أ) وەخت .

(٣) پەی (ب) هەم .

هەردوَ پەنجەی وێش دا وە جەمێندا
جام مێناش مەڕد داش وە زەمێندا[٤]

بە ناخوَن هۆرکەند چەنێ نەوهاڵان
جە قورص جەمێن فەیرۆزەی[٥] خاڵان

بڕێشان جە بێخ گێسوی عەنبەرێن
شێ کەردن زولفان پەی شێن شیرێن

چون گوڵ عوریان بێن نە جامەی گوڵ ڕەنگ
داشان بە سەردا بوَڵ و پارە سەنگ[٦]

ئەو ڕۆ ڕەستاخێز پەی شیرێن کریا
فرێ زولف و خاڵ بە غارەت دریا

بانێ پەی ئەو شۆخ عەنبەرچە[٧] دارا
بە جای نێم تەنەی زەڕبافت[٨] خارا

جە گەندۆی دەروَن خەستەی خاطر خار
پلۆشا بە قامەت سەر کەللەی دەوار[٩]

---

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە :
هەردوَ پەنجەش دا بە جەمێنەدا
جام مێنـا دا بە زەمێنـەدا

(٥) فەیرۆزەی (ب) فەیرۆزە .

(٦) بوَڵ و پارە سەنـگ (أ) هەردەم پارەی سەنـگ .

(٧) عەنبەرچە (أ) جە عەنبەر . (٨) زەڕ بافت (أ) زەڕ بەفت .

(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
جە ئەندۆی دەروَن خەستەی خەطەرناك
جەودەمدا وەسەر ڕێزان خەیلێ خاك

مکرەوا و موات ئەی تور دیدەم
فرزەند عەزیز دڵ پەسەندیدەم
یە پەی چێش وەی طەور ئەی زۆرە کەردی
پەی چێش زەنجابی ئەی تۆرە کەردی(١٠)
ئیسە وە بێ تۆ زامم ناسۆرەن
دنیا لێم تاڵەن ، بێنایێم کۆرەن
ئەر من جە دمای چون تۆ نەو خێزێ
شۆخ شیرین خاڵ زوڵف عەنبەر بێزێ
پێێکون بە شاد تۆمار شاهێ
غەرق بۆ دەوڵەتم تا گاە و ماهێ(١١)
ئاخر واچە پێم گیانم فدێت(١٢) بۆ
سەرم بە سەرگەرد ئەی ماوا و جێت(١٣) بۆ
یە کام کافر بی بەی طەور جە(١٤) ڕات بەرد
یە کێ بی ئازیز شێت و شەیدات کەرد

---

(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە :

بەی چێش وەی طەورە ئەی زۆرە کەردی
جە کێ ڕەنجابی ئەی زۆرە کەردی

(١١) تا گاە و ماهێ (أ) جە گاە تا ماهێ .

(١٢) فدێت (ب) فیدات .

(١٣) جێت (ب) جات .

(١٤) جە (ب) نە .

يه کام حەریف بی تۆش فریبونا
یانەی من جه داخ دوریت شێونا

ئەو شەو بەی دەستور تا به شەبەق زەرد
ئەو پەرلی شیرین شین و زاری کەرد

چون جه شۆڵەی وێش خورشید ئەنوار
کەردش سەرزەمین نارنجی و گوڵنار

خاص و عام شەهر تەمام بین خەمین[15]
جەم بین نه پای تەخت بانوی جەم نگین

دەمێ شین کەردن به[16] جای شیرینداا
بەو جای فەرەح بەخش بۆ عەنبەریندا

بانو وات جه نەو[17] ئەی شیرینم رۆ!
پەریزادەی شۆخ[18] عەنبەرینم رۆ!

شاباز شەش دانگ صاحێب زەنگم[19] رۆ!
مەحبوب بێ عەیب شۆخ و شەنگم رۆ!

---

(۱۵) تەمام بین خەمین (أ) به خاطر غەمگین . لەسەر ئەم نوسخەیه ئەبێ (به خاطر غەمگین) بێ .

(۱٦) به (ب) نه .

(۱۷) وات جه نەو (ب) جه نەو وات .

(۱۸) شۆخ (ب) خاص .

(۱۹) صاحێب زەنگم (ب) تەلا زەنگم .

نامەدەنتی‌ی کار ، کەچتی‌ی بەختم ڕۆ !
قەڵوەزەی زوخاو زام سەختم ڕۆ !
دانەی قیمەتی‌ی تاراج بەردەم ڕۆ !
میوەی گوڵ باخچەی لێ[20] نەوەردەم ڕۆ !
لاوێز سەنگی‌ی بێ سامانم ڕۆ !
ڕۆڵەی نازەنین نەوجوانم ڕۆ !

لادڵی بەی دەستوور ڕەستاخێز کەردش
یاوا وە پای عەرش هەناسەی سەردش
جەو دما ئەو شۆخ ستەم ڕەسیدە
وات بە هەمدەمان دڵ پەسەندیدە
دیتم بە[21] خاو جەی وەر بە صەد داخ و دەرد
بازێ جە دەستم باد هۆرگرت و[22] بەرد
چونکە من جەی خاو فرێ مترسام
تەعبیرش هەرگیز جە کەس نەپەرسام
ئیسە مەعلوم بێ[23] ئەو باد شەودێزەن
ئەو بازە شیرین ڕاز شەکەر ڕێزەن

---

(٢٠) لێ (ب) جێ .

(٢١) بە (ب) جە .

(٢٢) هۆرگرت و (ب) هۆرگرتش .

(٢٣) مەعلوم بێ (ب) مەعلومەن .

جه پەی لواشان فائیدەش نیەن
ئەر خاسەن ، ئەر کەست ها جه دەست شیەن[٢٤]
ئێد کە شنەفتن[٢٥] جه بانۆ یاران
واراشان نە چەم ئەسرین چون باران
بە دیدەی غمناك خاطر پەرێشان
هۆرێزان لوان بە یانەی[٢٦] وێشان

* * * *

(٢٤) ئەر خاسەن .. تاد (ب) ئەر خاس ، ئەگەر بەد ، جه دەست بەرشیەن .
(٢٥) ئێد کە شنەفتن (ب) ئێدشان شنەفت .
(٢٦) یانەی (ب) یاگەی .

رسیدن شیرین بچشمهء طاق بستان[1]

موستەوفیی دیوان دەفتەر خانەی عەشق
پەڕەی عاشقان بەی طەور دا سەرمەشق
چون شیرین جە شەوق[2] خوسرەو پەرویز
ئاوەرد وە پەرواز بەو[3] دەستوور شەبدێز
پۆشا بەرگ زەرد[4] وێنەی غوڵامان
ڕۆش کەرد نە ڕای ڕاس شای نەونەمامان
جە تەرس ڕازەن[5] بە وەخت و بێ وەخت
مشی بە ڕاوە دەور مدا بە جەخت
بێ خاو و بێ خۆر بە شەو تا بە ڕۆ
طەی مکەرد چون طەیر سارا و کەش[6] و کۆ
هەرچەند جە بەدکار فرە مترسا
گا جە ڕاویار ئەحواڵ مپەرسا

(١) گەیشتنی شیرین بە سەرچاوەی تاق وەسان .
(٢) شەوق (ب) عەشق .
(٣) بەو (ب) بەی .
(٤) زەرد (أ) زەڕ .
(٥) تەرس ڕازەن (ب) خۆف ڕەمزەن .
(٦) کەش (أ) دەشت .

به شەو هەم بە ڕۆ[٧] سەوڵ بۆ سونبوڵ
ڵەی مکەرد وادێ مەنزڵ بە مەنزڵ

دمای چاردە ڕۆ وەخت درەنـگێ
ڕەخت ئیقامەت وست نە پای سەنـگێ

فرەش پێ نەشێ[٨] نە چەرخ ئەخضەر
جە یاقوت زەرد[٩] خورشێد خاوەر

گوم بێ دانەی دوڕ کەوکەب چەند[١٠] هەزار
نە دورج ڕەنـگین چەرخ زەڕ نیگـار[١١]

شیرین هۆرێزا دێش چەشمە سارێ
چون چەشمەی حەیات نە میرغوزارێ

ئاوش جە سافێ مدرەوشا جە دوڕ
خاستەر جە چەشمەی (شرابا طهورا)

شای تەبەرزەد ڕاز شۆخ سەمەن بۆ[١٢]
نەوخێزتەر جە تۆڵ نەونەمام نۆ

ئاما چون شاباز طەور نەخچیر دۆز
نە چوار دەورش نیگا کەرد بە سۆز

---

(٧) بە شەو هەم بە ڕۆ (أ) تا کە چاردە ڕۆ .
(٨) فرەش پێ نەشێ (ب) فەرماش ئێلاهێ .
(٩) یاقوت زەرد (ب) دورج ڕەنـگین .
(١٠) چەند (ب) سەد .
(١١) نە دورج .. تاد (ب) جە یاقوت زەرد خورشێد زەڕکار .
(١٢) سەمەن بۆ (ب) سۆسەن بۆ .

نەدیش[١٣] نە دەوران ئەو چەشمەی ئەخضەر
بە دە فرسەخێ[١٤] (دیار البحر)

چون جە گەرد ڕا ئەو شای شیرین دەنگ
ئاینەی حوسنش گێڵیابێ[١٥] جە ڕەنگ

تەن خەستە و هیلاك ئەو ڕا كە دوور بی
چون گوڵ نە باخچەی بە ئاو ضەرۆر بی[١٦]

پیادە بێ نە پشت شەبدێز بە جەختێ
دەسە ڕەشوەش بەست نە پای درەختێ

جە بەرگ بۆ میشك شەهزادەی ئەرمەن
عوریان بێ چون گوڵ پەروەردەی چەمەن

فڵاتەی بێم ماوێ زەڕ تار ڕەنگین
بەستش نە پای ناف بۆ عەطر میشكین

بە تەعجیل ئەو شۆخ ڕشتەی ئیلاهێ
وێنەی خورشید نیشت[١٧] نە بورج ماهێ

وەختێ غڵتیا[١٨] نە گاودا شیرین
چون قاقوم نە ڕۆی سەنجاب ڕەنگین

---

(١٣) نەدیش (ب) دەمێ .
(١٤) بە دە فرسەخێ (ب) هیچ كەسێ نەدێ .
(١٥) گێڵیابێ (ب) گێڵیا .
(١٦) چون گوڵ .. تاد (ب) چون گوڵ باخچەی دەیم ئاو پەیش ضەرۆر بێ .
(١٧) نیشت (ب) شێ .
(١٨) وەختێ غڵتیا (أ) دەمێ خڵتیا .

پێچ حەڵقەی زوڵف سیای بۆ عەنبەر
بەخش کەرد بە ئاودا چون دوَد مەجەر[19]

گێسوان ئاوەرد وە ڕۆی ئافتاودا
کێشا[20] وێنەی مار قەتران بە ئاودا[21]

نە نە دەستەی زوڵف میشکین بە ئاودا
بەخش کەرد وێنەی هەور بە ڕۆی ئافتاودا

ئاخر کە شیرین جەمین وێنەی جام
فریشتەی فەڕ بەخش نادرەی ئەییام

پەی[22] باخچەی حوسنش نە چەشمەسارێ
پەیدا کەرد بەی طەور میشکین وەهارێ

سا با نەو چەشمەی[23] ئاودا بمانۆ
چون سۆنەی سەر سەبز[24] هەر باڵ بشانۆ

هەرچەند کە وەصفش شێرەی قەند بێزەن
مکەرمێش [25] مەوقوف ، نۆبەی پەروێزەن

* * * *

(١٩) مەجەر (أ) مەخمەر .
(٢٠) کێشا (ب) کێشاش .
(٢١) قەتران بە ئاودا (ب) وە ڕۆی ئەو ئاودا .
(٢٢) پەی (ب) نە
(٢٣) سا با نەو چەشمەی (ب) بانۆ نە چەشمەی .
(٢٤) سۆنەی سەر سەبز (ب) سەر سەبز شۆخ
(٢٥) مکەرمێش (أ) بکەرمێش .

قهر کردن خسرو از هرمز و رفتن بأرمن و در میان آب بشیرین رسیدن[1]

شوعەرای شیرین نەظم ئانێی (نیظامێ)
بەی طەور کەرد ڕەقەم[2] ئەی نامەی نامێ
چون خوسرەو شاپوور دانای قەڵەمزەن
جە باب شیرین کیاست وە ئەرمەن
(دایم الاوقات) دڵ بێ قەرار بی
پەرێی ئەحواڵێ نە ئینتیظار بی
بەڵێ سوب تا شام ، شام تا بە سەحەر[3]
جە فورط ئیخلاص بەستەبێش کەمەر
وێنەی غولامان جەفا بوردە پێش
مکەردش خدمەت هورمز بابۆی وێش

(١) تۆرانی خوسرەو لە هورمز و ڕۆیشتنی بۆ ئەرمەنستان و گەیشتنی بە شیرین لە ناوەڕاستی ئاوەکەدا . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە : گریختن خسرو از مدائن از خوف پدر و رسیدن بە چشمە و میرغوزار . وانە : ڕاکردنی خوسرەو لە مەدائین لە ترسی باوکی و گەیشتنی بە کانیاو و میرغوزار .

(٢) کەرد ڕەقەم (ب) ڕەقەم کەرد .

(٣) شام تا بە سەحەر (ب) هەر شام تا سەحەر .

تا جه کەج گەردێی چەرخ بەد ئەندێش[٤]
یەك چەقمە زەخمێ واقیع بێ پەرێش
ماچان جەو دەمدا شەخصێ شەڕ ئەنگێز[٥]
سکەی زەڕش دا بە نام پەروێز
کیاست بە هەر شەهر ئەو فیتنەی ئەییام
تا کە شایع بێ جە لای خاص و عام
بە کردەی ئەو شەخص شۆم شەڕ ئەنگێز
مونحەریف بێ طەبع هورمز جە پەروێز
ئاوەردش نە دڵ شای[٦] سکەندەر طەور
بکەرۆش مەحبۆس نە ڕۆی عەرصەی دەور
پەی چێش کە تەرسا جە سام و جەورش[٧]
جە خیشم عەظیم تەهەمتەن طەورش
شەوێ پەرێ حەپس خوسرەو دا تەدبیر
غافڵ بێ جە کار بازیچەی تەقدیر
نەزاناش خوسرەو بە بێ دەرد سەر
چون باز شەش دانگ بەر مشێ وە بەر

---

(٤) بەد ئەندێش (ب) بێ ئەندێش .

(٥) شەڕ ئەنگێز (أ) زەڕ ئەنگێز .

(٦) شای (ب) ئەو .

(٧) پەی چێش .. تاد (أ) پەی چیش کە خۆف کەرد جە سام دەورش .

مەعلوم بۆ جە لای بزورگان دەور
صاحێب کەماڵان شێخ نیظامیِ طەور
نە عەرصەی دەوران[٨] هەرکەس پاک بازەن
ئەیمەن نە[٩] ئافات چەرخ ناسازەن
هەرکەس جەی دنیا بە ڕاستیشەن[١٠] مەیل
ئەر تێغ بوارۆ جە ئاسمان چون سەیل
دەست حیفظ ذات بەخشندەی داوەر
بێ شایبەی[١١] کیذب مبۆش بە یاوەر
ئاخر جەی قصەی فیتنە ئەنگێزە
جەی بێ دەماخیِ شا جە پەروێزە
(بزورگ ئومێد)یش هەم بێ با خەبەر
طەڵەب کەرد خوسرەو[١٢] بەور هونەروەر
وات نیەن جە لای هورمز شنەختت[١٣]
ستارەی میرزاییخ ئامان نە بەختت
صەڵاح هەر ئێدەن صاحێب عەقڵ و هۆش
حەرفم چون دانەی دوڕ بکەر نە گۆش

(٨) دەوران (ب) دنیا .
(٩) نە (ب) جە .
(١٠) بە ڕاستیشەن (أ) بە ڕاستیش بی .
(١١) شایبەی (ب) شایبەو .
(١٢) خوسرەو (ب) پەروێز .
(١٣) وات .. تاد (ب) وات جە لای هورمز نیەن شنەختت .

تا چەندێ جەی ئەهل شۆم بەد گوهەر
بشۆ بە جایێ قەطع ئولفەت[١٤] کەر

تا کە بزانمێ[١٥] جە بازێی گەردوون
چێش مبۆ حاسڵ[١٦] ، چ طەور مبۆ ، چۆن

خوسرەو دیش ئاشوب دەور زەمانە
بە قەصدش گرتەن بەی طەور بەهانە

شێ بە مشکۆی وێش بە خاطر غەمین
وات بە مشکۆیان[١٧] دەستەی زوڵف چین چین

من چون جەی وەطەن طەبعم بێزارەن
چەند ڕۆ پێم مشۆ ، عەزمم شکارەن

بەڵێ ئەمانەت شەخصێ سۆسەن خاڵ
سەر تا پا بێ عەیب ، جەمین وێنەی لاڵ

بە میشکین طوڕڕەی طوغرای زوڵف دێز
گرتەن حاشیەی بۆم[١٨] ئافتاو بێز

جقەی زەڕ پێکان شۆخ دڵ پەسەند
شاهانە دەستوور نە پێچ شەوبەند

(١٤) ئولفەت (ب) ئومێد .
(١٥) بزانمێ (ب) بوینمێ .
(١٦) مبۆ حاسڵ (ب) حاسڵ مبۆ .
(١٧) مشکۆیان (أ) میشك بۆیان .
(١٨) بۆم (ب) قورص .

خەیلێ صاحێب حوسن ، بوڵەند دەماغەن[19]
وێش وێنەی طاوس ، ئەسپش چون زاغەن[20]

هەروەختێ ئەو شەمع چون تەجەللای طوٙر
ڕەوشەن کرد مشکۆم بە شەعشەعەی نوٙر

با جە لاتان بۆ ئەو زوڵف بۆ عەنبەر
قەدرش بگێران جە من زیاتەر[21]

ئەگەر جەی مشکۆی سەبز مێنا ڕەنگ
چون غونچەی نەوخێز خاطرش بێ تەنگ

بە هەر صەحرایێ ئەو شۆخ دڵ بەند
طەبع شەریفش مکەرۆ پەسەند

پەرێش یەک قەصرێ ئالای بۆ عەنبەر
بسازدێ خاستەر جە قەصر قەیصەر

جە مەشریق چون شەمس خاوەرێ خێزا
سوبای شەو حە شەوق شۆڵەش گورێزا

خوسرەو سوار بێ چەنێ چەند غولام
ڕوش کرد نە ئەرمەن بێ صەبر و ئارام

---

(١٩) دەماغەن (أ) دەماخەن .

(٢٠) زاغەن (أ) زاخەن .

(٢١) قەدرش . تاد (أ) قەدرش جە شاهان عەجەم زیاتەر

جه تەرس[٢٢] هورمز چەند شەوان و ڕۆ[٢٣]
چون نەسیم طەی کەرد سارا و دەشت و کۆ
تا یاوا بەو جا شیرین دڵبەر
تێش مەگرت گوڵاو چون حەوض کەوثەر
خاصە[٢٤] غوڵامان ئەو شای جەم مەقام
چۆگە نە جایێ گرتشان ئارام

بە تەنیا خوسرەو دانای کەمەر لاڵ
ئاما بە نەز[٢٥] ئەو ئاو چەشمەی زوڵاڵ
جە ئەو هۆرکێشا کەرد نظارەیێ[٢٦]
دیش نە چەشمەی ئاو یەك مەهپارەیێ[٢٧]

بە سیلسیلەی زوڵف گێسوی بۆ عەبیر
کەردەن چەشمەی ئاو بە حەڵقەی زنجیر[٢٨]
ماوێ پەڕەندێ[٢٩] زێبای هیندێ باف
وێنەی سپێ سەوڵ بەستەن نە ڕوی ناف[٣٠]

---

(٢٢) تەرس (ب) خۆف
(٢٣) شەوان و ڕۆ (ب) شەوان تا ڕۆ
(٢٤) خاصە (ب) خاصەی .
(٢٥) نەز (أ) نەزد .
(٢٦) کەرد نظارەیێ (ب) کەردش نظارە .
(٢٧) مەهپارەیێ (ب) ئاتەش پارە .
(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٩) پەرەندێ (ب) پەڕەندەن .
(٣٠) ناف (ب) تاف .

ماوەردش پەنجە بە ڕۆی سونبوڵدا
پەخش وەنەوشەش کەرد نە دەور گوڵدا(٣١)

چونکە ئەو گوڵ بۆم شەکەر ڕێزەی ڕاز
سونبوڵ گرتەبێش(٣٢) نەرگس پێش نیاز

نەدیش کە خوسرەو مکەرۆ نیگاش
مەشغووڵەن(٣٣) بە سەیر جە سەر تا وە پاش

سا وەختێ شیرین ئەو شای جەم جەمین
بەراما چون خۆر نە هەور میشکین

دیش کە سوارێ ڕەعنای ڕۆسەم ڕەنگ
مکەرۆ نیگاش مدران وە بێ دەنگ

وێش وێنەی هومان ، ئەسپش تەزەروی(٣٤)
ڕستەن نە ڕۆی زین چون سەهێ سەروی

چارش هەر ئێد بێ بە دەستەی سونبوڵ
بپۆشۆ(٣٥) چۆگە کۆی(٣٦) خەرامان گوڵ

لەرزا چون سیماب نە چەشمەی ئاودا
پەخش کەرد بە تاجیل میشک بە ئافتاودا

---

(٣١) پەخش . تاد (ب) پەخشەن وەنەوشەش بە ڕۆی هەر گوڵدا .
(٣٢) گرتەبێش نەرگس (ب) گرتەبێ نەرگش .
(٣٣) مەشغوڵەن (ب) مەشغوڵ بێ .
(٣٤) ئەسپش تەزەروی (ب) ئەسپ تێز تەزەروی .
(٣٥) بپۆشۆ (ب) بپۆشا .
(٣٦) کۆی (ب) چون .

خوسرەو دیش ئەو شەخص[٣٧] شۆخ بۆ سونبول
بە شاخ ڕێحان پۆشا دەستەی گوڵ

ڕەسم بێ شەرمێ نەدێ باب وێش
جەوانمەردێ کەرد ڕۆ گێڵنا وێش[٣٨]

مەعلوم بۆ جە لای ئەهل خیرەدمەند
صاحێب کەماڵان دانای دڵ پەسەند

مەنشوورەن جە عام جەی وەرتەر بیەن[٣٩]
شێر صەید ئەفگەن زەبوونگێر نیەن

چۆگە ئەو سالار سکەندەر شکۆ
زەبوون گێرێ[٤٠] باب وێش نەدێ ئەو ڕۆ

هۆرێزا دەرلاد چون[٤١] جەوانمەردان
جە سەیر شیرین وێش کەرد ڕۆگران[٤٢]

شەکەر لەب کە دیش غافڵەن پەرویز
پۆشا ڕەخت و شێ نە پشت شەودێز

(٣٧) ئەو شەخص (ب) بەو طەور .

(٣٨) ڕۆ گێڵنا وێش (أ) گێڵنا جە وێش .

(٣٩) مەنشوورەن .. تاد (ب) مەنشوورەن نە دەور پێشینان بیەن

(٤٠) زەبوونگێری (ب) زەبوونگری

(٤١) چون (أ) چەنێ . بەم پۆیە ئەبێ پاشەوەی بە (جوانمەردان) بخوێنرێتەوە .

(٤٢) ڕۆگران ئەبێ (ڕوگەردان) بێ‌و بە هەڵەی نوسیار (د)ەکەی پەڕێبێ .

بەڵێ[٤٣] نە دڵدا ئەو زوڵف عەنبەر بۆ
واتش هەی یاران یە خوسرەو نەبۆ

ئەی شکۆ و شەوکەت شاهێ کە پێشەن
ئەر درۆ نەبۆ خوسرەو یە وێشەن

ئەمما شنەفتم ئەو ڕۆ جە شاپوور
ئەو جەمشێد تەبار کەیخوسرەو دەستوور

ڕەختش شاهانەن ، شۆخەن[٤٤] ، دڵ پەسەند
بەرگش جە لاڵەن تەمام[٤٥] دانە بەند

هەرچەند مورغ دڵ پا بەستش بیەن[٤٦]
پۆسەمە شنەفت نیشانش نیەن[٤٧]

ئێد وات وێنەی بەرق شەهاب ئەنجوم
پەڕان کەرد شەبدێز تا نە چەم بێ گوم

دمای یەک ساعەت[٤٨] ئەو شای موکەڕڕەم
دیا نەو[٤٩] چەشمە کەس نەدێ وە چەم

---

(٤٣) بەڵێ (ب) بەلام .

(٤٤) شۆخەن (ب) تەمام .

(٤٥) تەمام (ب) شۆخەن .

(٤٦) پا بەستش بیەن (أ) بێش بەرواز نیەن

(٤٧) پۆسەمە شنەفت (أ) پۆسە شنەفتم .

(٤٨) دمای یەک ساعەت (ب) جە دمای یەک سات .

(٤٩) نەو (ب) نە .

عەجەب مەند خوسرەو شای والا گوهەر(٥٠)
وات بەی چەسپانە چۆن بەرشێ وە بەر

هەرچەند وێنەی باد ئەسپ ئاوەرد وە دەو
جە هیچ کۆ نەبێ ، نەدێ شۆن ئەو

پەیابەی پەیوەست کێشا ئاه سەرد
خەستە بێ جە داغ ، پەشێو بێ جە دەرد

چەند ساعەت بە دەور چەشمە و میرغوزار
گێڵیا دەورش دا چون پاچەی پەڕگار(٥١)

شۆنش هەر نەبێ پاسەش بێ حاصڵ
چون دیێک پڕ جۆش دەروَنش دا کوڵ

خەم بێ چون گۆشەی کەمان قامەتش(٥٢)
جە مەجنوَن بەدتەر سەخت بێ زامەتش

وات بە وێش خوسرەو بینایێت کۆر بۆ
جە ئێد خراپتەر زامت ناسۆر بۆ

شابازێ بەو طەور شەش دانگ شاهێ
ڕشتەی دەست صونع فەیض ئیلاهێ

---

(٥٠) گوهەر (أ) گەوهەر .

(٥١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :

سێ ساعەت نە دەور چەشمەی میرغوزار
گێڵیا دەورش دا چون پارچەی پەڕگار

(٥٢) خەم بێ .. تاد (ب) چەم بێ چون چەمەی چەوگان قامەتش .

بەرت کەرد جە دەس هەی کەم فام شێت
یانەی وێت وێران کەرد بە دەست وێت
دەی سا هەر بگێڵێ بەی دەشت و دەردا(٥٣)
کۆ کۆ کۆگای خاك بکەر وە سەردا

یانێ چێش نەفام نە ڕۆی عەرصەی دەور
بگنۆ نە دامت شابازێ بەی طەور

جە ڕای نادانی بکەریش غافڵ
بەرشۆ نە(٥٤) دامت سەعیت بۆ باطڵ

ئەڵڵا(٥٥) چ بەدبەخت ناپوختە و خامی(٥٦)
عەجەب بێ شعور شێت و کەم فامی(٥٧)

تۆ غافڵ سازی یەند نەچێر وێت(٥٨)
تا بەرشۆت(٥٩) جە دەس بەی طەور بەیۆ پێت

سا کە فراوان بێ قەراری کەرد
ئاخر بێ خامۆش کێشا ئاه سەرد

---

(٥٣) دەی سا .. تاد (ب) ئیسە بگێڵە بە دەشت و دەردا .

(٥٤) نە (ب) جە .

(٥٥) ئەڵڵا (أ) ئیسە .

(٥٦) خامی (أ) خامم .

(٥٧) کەم فامی (أ) کەم فامم .

(٥٨) تۆ غافڵ سازی .. تاد (ب) غافڵ بکەری تۆ نەچێر وێت .

(٥٩) بەرشۆت (ب) بەرشۆ .

فەرماش بە یاران ئێد کە من دیەن[٦٠]
بەی شۆخێ و ڕەندێ هەر پەرێ بیەن[٦١]
پەرێ پەرێ کەس نە عەرصەی ئەییام
پۆچەن عەبەثەن غەیۆ نە دام
ئێد وات چون نەسیم زمستان سەرد
ڕۆ نە (دار الملك) ئالای ئەرمەن کەرد

* * * *

---

(٦٠) فەرماش .. تاد (أ) وات ئێد کە یاران ئارۆ من دیەن .
(٦١) هەر (أ) هەم .

رسیدن شیرین بمدائن
و آمدن خسرو بأرمن[١]

نەخشندەی ئەی نەخش[٢] شۆخ زەڕ نیـگار
بە خامەی میشکێن ئاڵای عەنبەر بار[٣]
بەی طەور کێشا نەخش[٤] نامەی عەنبەرێن[٥]
چون جەو چەشمەی صاف بێ پەروا شیرێن
چون ئاهۆ جە خۆف خوسرەو گوریزا
بە هەردانەدا رێزەی میشك رێزا[٦]
قەترە دا چون باد بە دەوان دمو
تا یاوا ڕۆیێ بە مشکۆی خوسرەو
پەرستاران دێن پڕ شوعلە و شەوقێ[٧]
حەڵقەی زوڵف لوول چون پاچەی[٨] تەوقێ

---

(١) گەیشتنی شیرێن بۆ مەدائین و هاتنی خوسرەو بۆ ئەرمەنستان .
(٢) نەخشندەی ئەی نەخش (ب) نەقش ئەی نەقشبەند .
(٣) عەنبەر بار (ب) شەکەر بار .
(٤) نەخش (ب) نەقش .
(٥) عەنبەرێن (ب) عەبیرێن .
(٦) بە هەردانەدا .. تاد (ب) بە هەر دیاردا دەستەی میشك بێزا .
(٧) پەرستاران .. تاد (أ) نازداران دیەن پڕ شۆڵەی شەوقێ .
(٨) پاچەی (أ) پارچەی .

پڕ شکڵ و شەوکەت ، یەک شەهریارێ
شاباز[9] شێوەیێ ، شیرێن سوارێ
مدران نە قاپێی مشکۆی بۆ میشکێن
بە دەماخ بەرز چون خاقان چێن
چەند هەزار عیشوە و گریشمە پێشەن
ماچێ[10] (پەرێ دوخت) چێنێ هەر[11] وێشەن
نە فەرقش تۆمار تەلاّ نە نیشان[12]
ڕەخشانەن چون قورص خورشێد ڕەخشان[13]
زاناشان یە ئەو عەنبەر پەروەردەن
کە خوسرەو پێشان سفارش کەردەن
بۆساشان ڕێکاب یاران گوڵ بێز
گەردشان پیا نە پشت شەبدێز
بەردشان بە ناز ئەو حۆرێ سروشت
بە مشکۆی خوسرەو چون ڕەوضەی بەهیشت
نیاشان نە تەخت شاهانە دەستوور
درەخشا چون شەمع تەجەللای کۆی طوور

(٩) شاباز (ا) شاباڵ .
(١٠) ماچێ (ب) ماچان .
(١١) هەر (ب) بە .
(١٢) تەلاّ نە نیشان (ب) تەلاّ نیشانەن .
(١٣) ڕەخشان (ب) ڕەخشانەن .

به شۆڵەی[١٤] جەمێن قورس ئافتاو بێز
مواتن گرز وست نە مشكۆی جام زرێز[١٥]
گشت حەیران مەندن نە شۆخ و شەنگیش
جە شكۆ و شەوكەت ، جە سام سەنگیش
خەدەم و خواجە و غولام شاهی
چون دیشان ئەو شەمع نور ئیلاهی
واتن پەرێمان چهان كە خوسرەو
شەماڵەی ئاهیر كیاستەن بە دەو
ئەڵڵا یە چ شەمع شوعلەی نورێوەن
یە چ سایەی[١٦] سام شا دەستورێوەن
شەخصێ بەی تەركیب ، بەی شۆخ و لەندی
بەی دەست و باهو ، بەی دڵ پەسەندی
نە خاقان چین ، نە شای كەیخوسرەو
جە (مدة العمر) هەم نەدیەن بە خەو
ئاخر بە ئەدەب ئەو پەرستاران
ئەو شەكەر زازان عەنبەرچەداران
هەم جە نەو دیسان پا بۆسی كەردن
سوجدەی پای سەریر خوسرەویش بەردن

---

(١٤) شۆڵەی (ب) شوعلەی .
(١٥) جام زرێز (ب) بەروێز .
(١٦) سایەی (ب) سایەو .

واتن هەی سالار سپـەی تەتاران
باش بالآ دەس زولف عەنبەرداران
دڵ بیەن یەکسان تەرسان جە سامت[17]
ئەصڵت چ کەسەن ، جە کۆن مەقامت

جەناب عولیای مەریەم گاستێن
شیرێن شەم شەوق نادیرەی زەمێن
غونچەی لەب بە لەنج شکاوا چـــون گوڵ
وات ئەونەمامان زولف دەستەی سونبوڵ

شەرح واقیعات من جە حەد شیەن
ئیظهارش پەی کەس موناسب نیەن
بەڵێ[18] ئەسپ من عالەم بەهاشەن
بەڵـکە[19] گشت عالەم بەهای یەک پاشەن

یاگەش پڕ جە نەقش ، زنجێرش زەڕ بۆ
دانەش[20] یا جە نوقڵ بادام تەڕ بۆ

هەر شام ، هەر سەحەر پۆل مودبیران
ئاوپاشێی یاگەش بە گولآو کەران

---

(17) دڵ .. تاد (أ) دڵ سەرسام بیەن سەرسام جە سامت .

(18) بەڵێ (ب) بەلاٰم .

(19) بەڵـکە (ب) بەڵـکم .

(20) دانەش (أ) داروش .

پۆل خاڵ خاسان منەت مبەردن
بە طەورێ کە وات[٢١] بە جاش ئاوەردن
بەڵێ میشك بۆیان[٢٢] مشکۆی زەڕ نیگار
ئەو تەبەرزەد ڕاز[٢٣] ، جام جەم ڕوخسار[٢٤]
شیرێن بە کەنیز گومان[٢٥] مکەردن[٢٦]
جەو بۆن خزمەتش بە سەرد[٢٧] مکەردن
ئەویچ چەنیشان وێنەی پەرستار
مویارا دەوران دەور ڕۆزگار

---

(٢١) بە طەورێ کە وات (ب) بەی طەور شیرێن وات .
(٢٢) میشك بۆیان (ب) مشکۆیان .
(٢٣) تەبەرزەد ڕاز : لەو نوسخانەدا کە لە بەردەستمانا بوّن (تەبەر زار) نوّسرابوّ . بەلام ئەمە سەرەڕای ئەوە کە مەعنای نیە شیعرەکەش لەنگ ئەکا . جا چونکە لە گەلێ شوێنی‌تری ئەم کتێبەدا لەم جۆرە شوێنانەدا (تەبەرزەد ڕاز) هەیە لێرەشدا وامان لێ کرد .
(٢٤) جام جەم ڕوخسار (ب) ئەو خورشید ڕوخسار .
(٢٥) گومان (أ) حیساب .
(٢٦) لەسەر نوســخەی (ب) ئەبوّ لەبریلتی (مکەردن) بوترایە (مبەردن) .
(٢٧) بە سەرد (أ) بە سەر

* * * *

آمدن خسرو ببردع
و آمدن مهین بانو باستقبال[1]

خامەی شیرین نەخش شۆخ[2] عەنبەرین
بەی طەور کەرد تەحریر ئەی نامەی شیرین
چون خوسرەو نە دەور ئەو چەشمەی زولال[3]
دوَر کەفت بە دڵ تەنگ بە خاطر مەلال[4]
بە هەر مەنزڵێ چون بەرق[5] میاوا
ئاهش چون شەهاب گەردوَن مشکاوا
هەر شەو جە هیجران تا سوب منالاّ
سەیل ئەسرینش کوان ممالاّ
مشێ بە فەرسەخ دەنگ نالێنش
تەڕ مبێ بە زوَخ زامەت باڵێنش

---

(١) هاتنی خوسرەو بۆ بەردەع و هاتنی مەهێن بانوّ بۆ پێشوازی . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : رسیدن خسرو بأرمن . واتە : گەیشتنی خوسرەو بە ئەرمەنستان .

(٢) نەخش (ب) نەقش .

(٣) زولال (ب) شیرین .

(٤) مەلال (ب) خەمێن .

(٥) بەرق (أ) بەر

بەڵێ بە ئومێد وەصڵ پەریزاد
مویارا سات سات[٦] ڕۆزگار بە شاد

غەرەض تا بە مەرز کۆهستان یاوا
بەرق هەناسەش سەما مشکاوا

چون جە کۆهستان ئەرمەن کەرد گوزەر
سەرحەد نشێنان ئەو بڕۆم و ئەو بەر

زاناشان بەرزەن[٧] پایەی ئیقباڵش
وێشان مومتاز کەرد بە ئیستیقباڵش

کێشاشان پێشکەش شاهانە بە ڕەنج[٨]
جە دێبا و جە ئەسپ ، جە ئەسباب و گەنج

چەندێ جەو مەکان ئەو وێنەی دارا
بە شادێ و بە عەیش عوشرەت مویارا

چۆگە هەم خوسرەو شای دارا نگێن
نەوەی نەوشیروان نادیرەی زەمێن

سوار بێ وە ڕەخش[٩] باد پای پڕ هونەر
نە موڵك موغان بە دەو[١٠] کەرد گوزەر

---

(٦) سات سات (ب) ناچار .

(٧) زاناشان بەرزەن (ب) زاناش بڵندەن .

(٨) شاهانە بە ڕەنج (ب) شاهان پڕ ڕەنج .

(٩) ڕەخش (ب) ئەسپ .

(١٠) بە دەو (ب) بەکەسەر .

یاوا بە مەکان فەڕبەخش شیرین
بە جای ئەو یاران زوڵف بۆ عەنبەرین

چون مەهێن باتۆ ڕازان شەکەر ڕێز
یاوا پێش ئەحواڵ خوسرەو پەرویز

چەنی سوپا و سان شۆخ زەڕ باف پوش(۱۱)
حەربە و دەس شیرین ، نەی ئەژدەر بە دۆش

شی بە ئیستیقباڵ شای کیسرا نەژاد
ئانۆی نەوشیروان صاحێب(۱۲)عەدڵ و داد

بە ڕەسم شاهان پێشکەش بەردن
ئەنفاس شاهان بە جا ئاوەردن(۱۳)

نیشت نە خزمەتش تا هەفت ڕۆ تەمام
نۆشا چەنێش(۱٤) جام بادەی عەنبەر فام

باتۆی پڕ تەمکین صاحێب سایەی فەڕ(۱۵)
بە جای تەخت نیا پەرێش تەختەی زەڕ

---

(۱۱) زەڕ باف (ب) زەڕ بەفت .

(۱۲) صاحێب (ب) ئانی .

(۱۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

بە ڕەسم شاهان پێشکەش پێش بەردن
تێفا وە سەرکار شاهانش ئاوەردن

(۱٤) چەنێش (أ) نۆش .

(۱۵) صاحێب سایەی فەڕ (ب) سایەدار سەر .

جه دمای هەفت ڕۆژ هۆرێزا یەك شەو
عەرض کەرد وە پای تەخت فەڕ بەخش[١٦] خوسرەو

وات من جه خدمەت شا ئێد ئەرجۆمەن
چون وەڵگەی بەردەع گەرمەسێر بۆمەن[١٧]

زمستان چۆگە خەم دەریتم[١٨] وە باد
بە عەیش و عوشرەت[١٩] بە خاطر گوشاد

خوسرەو پەسەند کەرد حەرف ئەو[٢٠] دڵبەر
چون صوب جه مەشریق شوعلەوەر بی خۆر

خەیمەی خوسرەوی بە دەو بار کەردن
تەشریف شەریف بە بەردەع بەردن

باتو جه[٢١] خدمەت ئەو شای بی نەظیر
بە شەو هەم[٢٢] بە ڕۆ هیچ نەکەرد تەقصیر

* * * *

---

(١٦) فەڕبەخش (أ) کەیان .

(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

وات من جه خدمەت شا ئێدەن ئەرجۆم
چۆگە جه بەردەع گەرمەسێرەن بۆم

(١٨) دەریتم (ب) دەرمێ .

(١٩) بە خاطر گوشاد (ب) بوبارمێ بە شاد

(٢٠) ئەو (أ) ئەی .

(٢١) جه (ب) بە .

(٢٢) هەم (ب) تا .

بنای قصر شیرین و رفتن شیرین بآنجا[1]

تۆتیۆی سوخەن سەنج نامەی دڵ پەسەند
جە مینقار طەبع بەی طەور ڕێزا قەند

شیرین چون بە شار مەدائین یاوا
مشکۆی خوسرەو کەرد بە دەوڵەت ئاوا

جە دمای مانگێ شنەفت ئەی خەبەر
کە پەروێز بەور سکەندەر ئەفسەر

جە خۆف هورمز کەرد[2] جەلای وەطەن
قەدەم بەرد چون باد[3] بە موڵك ئەرمەن

جەو سەبەب بێحەد گران بێ دەردش
یاوا بە گەردوَن[4] هەناسەی سەردش

پەشێو بێ دەستەی زوڵفان لێواش
خەم بێ چون چەوگان باڵای نەوتۆڵش

---

(١) کردنەوەی قەسری شیرین و ڕۆیشتنی شیرین بۆ ئەوێ . ئەم سەرباسە لە هیچ کام لە دەستنوسەکاندا نەبو ، ئێمە خۆمان بە پێویستمان زانی دابنێین چونکە بابەتەکە سەربەخۆ بو .

(٢) کەرد (أ) بەی .

(٣) ئەم وشـەی (باد)ەم بە بیری خۆم دانا ، چونکە لە دەستنوسەکاندا هەرچەند لە (باد) ئەچو ، بەلام باش نەئەخوێنرایەوە .

(٤) گەردوَن (أ) ئاسمان .

تا چەند ڕۆ بەیطەور بە خەم[٥] ویارا
جە دوَدێ ئاهش ئاهیر موارا
شای شەکەر ڵازان زوڵف بۆ عەنبەرێن
ڕەم کێش ڕەندان[٦] شێوە و شەوق شیرێن
هەر ساعەت موات ئەوڕۆ نە ئاودا
من مدام کڵۆی میشك وە[٧] ڕوَی ئافتاودا
ڕەعنا سوارێ چون سەوڵ ساوا
ئەوڕۆ جە[٨] ئاودا ئەو بە من[٩]یاوا
وەی من نەزانام خوسرەو بە وێشەن
وێڵ بیەن وەی طەور مەیل من پێشەن
تمەز خوسرەو بێ ئەو دارا شکۆ
بەرشێ جە دەستم ، لێلاوێم لێل بۆ
تا بە دیدە و دڵ جەودەمدا دەردەم
گەرد خاکپاش بماڵۆن وە چەم
سەوڵ سۆسەن خاڵ[١٠] شای جەمێن لالان
پەی خوسرەو بەی طەور مکەرد[١١] خەیاڵان

---

(٥) بەی طەور بە خەم (أ) بە خەم بەی طەور .
(٦) ڕەم کێش ڕەندان (ب) دەلێلەی جەیران .
(٧) وە (ب) بە .
(٨) جە (أ) نە .
(٩) ئەو بە من (أ) بە مندا .
(١٠) خاڵ (أ) عەطر .
(١١) بەی طەور مکەرد (أ) مکەرد بەی طەور .

پەی تەشریف شا دنیا و دینش بێ
(دایم الاوقات) زارێ و شیێنش بێ
ئاخر ڕوڵێ وات جەی[12] مشکۆی خاپوور
یەکسان بیەم خەستە و بیمار و ڕەنجوور
یاقوت ڕەنگم جە طوغیان دەرد[13]
زەرد بیەن تەمام[14] چون کارەبای زەرد
جە جای هیجران دیدەنێی[15] پەرویز
جە جای سەبوون گەرمێی[16] ڕەستاخیز
ئەرواح لێم سەندەن دەردمەن کارێ
موازۆن جە گیان شیرین بێزارێ
ئەم موفەڕڕەحان جەم قەدر خوسرەو
خاصەی غوڵامان دەوڵەت سەرای ئەو
مونقادن بە ئەمر ئەو قەضا شیەم
دنیا و ڕۆزگار مداران بە چەم
قەصرێم دەرکارەن[17] چون قەصر قەیصەر
تێشدا بۆ ئاوێ چون حەوض کەوثەر

(۱۲) جەی (ب) بە .
(۱۳) جە طوغیان دەرد (ب) گیڵبان بە زەرد .
(۱٤) تەمام (ب) گۆنام .
(۱٥) دیدەنێ (ب) ئەودەر .
(۱٦) سەبوون گەرمێ (ب) شێوەن گەرم
(۱۷) دەرکارەن (أ) ضەرۆرەن

بەڵێ[18] بە شەرطێ ئەو قەصر بێ گەرد
جاگەش لەیلاخ بۆ ، هەواش فرێ سەرد[19]

پەی چێش من دایم چون ئاهوێ چێنم
پای جەبەڵان[20] گێڵێ ، لەیلاخ[21] نشێنم

نەواچان جاگەش[22] بۆ مێشك مشكۆن
پەی من ئەی مشكۆ بەتەر جە پشكۆن

مەنسوبان[23] شای فەرخوندە ئەختەر
واتن هەی[24] نەمام نەوخێز نەوبەر

خوسرەو لاڵ پۆش دەور زەمانە
ڕاستەن كە واتەن قەصرێ شاهانە

جە هەر مەكانێ تۆ بوازۆت دڵ
بسازێم پەرێت ڕەنگینتەر جە گوڵ

فەردا ڕۆش[25] سەعدەن ماوەرمێ میعمار
میعمار كام میعمار ، بە غایەت هوشیار

---

(18) بەڵێ (ب) بەلام .
(19) جاگەش .. تاد (ب) یاگەش ئێلاخ بۆ ، هەواش فرێ سەرد .
(20) جەبەڵان (ب) كۆساران .
(21) لەیلاخ (ب) ئێلاخ .
(22) جاگەش (ب) مالش .
(23) مەنسوبان (ب) نەقیبان .
(24) هەی (ب) ئەي .
(25) فەردا ڕۆش (أ) سەبا ڕۆی .

بە جاێ مەرغوب صاف بۆ عەبیرێن[٢٦]
مسازێم پەرێت یەك قەصر شیرێن
(القصة) یاران سەراپەردەی شا
مەخفێ جە شیرێن ئەوژۆ[٢٧] سەحەرگا
بە خەڵوەت طەڵەب كەردن میمارێ
میمار تەۆ دەست شیرێن دەسكارێ
واتشان شەخصێ بە چەندێ وەختەن
پەی قەضای ئێمە یاوان جە ئەرمەن
شەخصێ جادۆكار مەردوم فرێوەن
دامیار[٢٨] سەخت ، بەدتەر جە دێوەن
ئەر واچۆ بە چەرخ بۆ سەرنگۆن بەر
چ مومكین جە ئەمر ئەو بەرشۆ وە بەر[٢٩]
سامیرێ سیرەت ، فسۆن سازێوەن
چون سورخ[٣٠] عەییار حیلە بازێوەن
جە ئێمە قەصرێ شاهانە دەستۆر
ئەو دەركارشەن[٣١] گارۆ بە ضەرۆر

---

(٢٦) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .
(٢٧) ئەوژۆ (ب) ژۆێ .
(٢٨) دامیار (ب) دەردەدار .
(٢٩) وە بەر (ب) جە بەر .
(٣٠) سورخ (ب) جادۆی .
(٣١) دەركارشەن (أ) ضەرۆرشەن .

موددەتا تێدەن ئوستای خیرەدمەند
مەرد[32] صاحێب هۆش ، دانای دڵ پەسەند
پەیش تەعمیر کەری قەصرێ نە جایێ
تەمام شۆرەزار ، خراپ هەوایێ[33]
هەرچێت ضەروەرەن[34] جە زەڕ و زێوەر
جە فەرش و فرۆش ، جە ئەسپ و ئێستەر
سیوای دەس موزدت بستانە هاڵا
جە تێمە ئارۆ[35] بەڵکە دوێ باڵا
میعمار (حسب الامر) ئەوان[36] نە جایێ
جایێ بەد هەوا ، دۆزەخ ماوایێ
تەعمیر کەرد قەصرێ ئاڵای عەنبەرین
مەشهور بێ ئەو قەصر بە (قەصر شیرین)
جە دمای تەعمیر ئەو قەصر ئاڵا
سەوڵ سێسەن خاڵ زەڕ ستۆن باڵا

فەرماش ئەی ئەسباب بە ئاهیر سوفتەم
ئەی[37] فەرش و فرۆش بە میرات کەفتەم

---

(٣٢) مەرد (أ) ئوستای .
(٣٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٤) هەرچێت ضەروەرەن (ب) ئانچی لازمەن .
(٣٥) ئارۆ (أ) ئەوڕۆ .
(٣٦) ئەوان (أ) مەردان .
(٣٧) ئەی (ب) ئەو

دوَر جه گیان شای کەیخوسرەو دەستوَر
بەرکێشان وەبەر جه مشکوّی خاپوَر

یەکجار من یاران جه تاسەی خوسرەو
جه بێ شوّنیّی ئەهل شوّم مشکوّی ئەو(٣٨)

بەو طەور عاجزم کاری ئامان بێم
بە خودا ڕاضیم من بە مەرگ وێم

پوّل پەرستار زولف بوّ عەنبەرین
ئەی توند و تالیّ(٣٩) چون دیێن جه شیرین

گشت هوجوّم وە پای تەختش ئاوەردن(٤٠)
شاهانە دەستوَر پا بوّسش کەردن

واتشان هەی شوّخ شیرین غەمزە و ناز
شای شێوە خاسان ، شەکەر ڕێزەی ڕاز

بیللا یە دەستوَر دلداریّ نیەن
یە ڕەسم و ئایین(٤١) دوّستداریّ نیەن

---

(٣٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجوّرەیە :
یەکجار من جه دەس یاران خوسرەو
جه بەشێویّی شوّم ئەهل مشکوّی ئەو
(٣٩) ئەی توند و تالیّ (ب) ئەوەندە تالیّ .
(٤٠) گشت . . تاد (ب) گشت وە پای تەختش هوجوّم ئاوەردن .
(٤١) ڕەسم و ئایین (أ) ڕەسم ئاییێن

چون تۆ شیرینێ شای نەونەمامان
بە توندێ و تاڵێ بەرشۆ جە لامان
شیرین وات ڕەوەند[42] جە گشت کارتان
خودا بێزار بۆ جە کردارتان[43]
ئێد وات پا نیا نە[44] پشت کوڵ گتوون
قەدەم بەرد بەو قەصر باڵاّ زەڕ ستوون
شەکەر لەب چۆگە جە دوورێی خوسرەو
شین مکەرد بە ڕۆ ، مناڵاّ بە شەو

* * * *

(٤٢) ڕەوەند (ب) لەعنەت .
(٤٣) کردارتان (ب) دیدارتان .
(٤٤) نە (ب) وە .

حکایت کردن شاپور در نزد خسرو از حالات شیرین[۱]

موغ بەچەی ئەی بەزم جورعەی بادە نۆش
بەی طەور نۆشا جام جە صەهبای سەر جۆش

شەوڵێ ڕەوشەنتەر جە جامِ جەمشێد
مدرەوشا چون شەم[۲] بەرجێس و ناهێد

نیشتەبێ خوسرەو جە خەرگای شاهێ[۳]
تماناش وە چەم جە مەه تا ماهێ

چەند کەس جە نەدیم[۴] سوخەن سەنجێدە
دانا[۵] بزورگان ، کار[۶] پەسەندێدە

---

(۱) باس کردنی هەواڵی شیرین لای خوسرەو لەلایەن شاپورەوە .

(۲) شەم (ب) فەڕ .

(۳) نیشتەبێ .. تاد (ب) خوسرەو نیشتەبێ نە خەرگای شاهێ .

(۴) چەند کەس جە نەدیم (ب) جە کەسێ نەدیم . بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ (چەند کەسێ) بێ و بە هەڵەی نوسیار شێوابێ .

(۵) دانا (ب) دانا و .

(۶) کار (ب) دڵ .

گشت تەمام خۆش لەفظ ، گشت شیرین خیطاب
گشت صاحێبی زیج جەفر و ئوستورلاب[7]

پەی تەفریح طەبع هومایون ئەو
چەنێ چەند بەگلەر حاضر بین ئەو شەو

جە سەردیی بەخ بەند تۆف پڕ خەطەر[8]
چابوك فەرزانان ئالای پڕ هونەر[9]

بە نەمەد دەوران خەرگەی شا تەمام
پۆشابێن پەی دەفع سەردیی صوب تا شام

صەحنش[10] جە بخور عەبیر و عەنبەر
جە ڕایحەی عود جە میشك ئەزفەر

بێزابێ بێ لاف[11] گەزاف بە ناقێ
ریاض ڕەوضەی بەهەشت باقێ

---

(۷) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

کشت تەمام سەرخۆش هەم شیرین خیطاب
کشت صاحێب جەفر و زیج و ئوستورلاب

(۸) پڕ خەطەر (ب) زەمهەریر

(۹) چابوك .. تاد (ب) چابوك سواران سادەی بۆ عەنبەر . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (عەبیر) بێ لەبریتیی (عەنبەر) تا هاوسەنگ بێ لەگەڵ (زەمهەریر)ی نیوە شیعری یەکەمدا .

(۱۰) صەحنش (ب) دەورش .

(۱۱) بێزابێ بێ لاف (ب) بێزا بێ لاف و .

جه زەڕڕێن مەنگەڵ پەی پەی بە دەوان
عنبێزا نە ڕوی گوڵ شاخ ڕێحان
پەی دەفع سەردێ نە ڕوی خاکستەر
مدرەوشا چون لاڵ بەدەخشێ ئەخگەر[(١٢)]

زوخاڵ ئاير سیای ئەرمەنێ
گا مبێ خونێ ، گاهێ سۆسەنێ

شاپوور وات هەی شا ظیلل ئیلاهێ[(١٣)]
زێبندەی ئەورەنگ فەڕ بەخش شاهێ

تا فرۆزانەن نە چەرخ ئەخضەر
قورص ئوستورلاب خورشێد خاوەر

تەناف خەیمەی خوسرەوێت دایم
بە ئەوتاد فەضڵ[(١٤)] ئێزەد بۆ قایم

حەدێث بەندەی قەدیمێ[(١٥)] ساڵان
درازەن چون زوڵف نازك نەوهاڵان

ئاخر حیکایەت صوورەت کەشێی وێش
ماجەرای شیرین سەوڵ بێ ئەندێش

---

(١٢) ئەخگەر (ب) ئەخضەر .

(١٣) هەی شا ظیلل ئیلاهێ (أ) هەی ظیلل لوطف ئیلاهێ

(١٤) بە ئەوتاد فەضڵ (ب) بمانۆ بە فەضڵ .

(١٥) قەدیمێ (أ) قەدیم .

به لەفظ فەصیح سەراسەر تەمام
عەرض کەرد وە خدمەت شای گەردوون مەقام[16]

سا کە ئێد شنەفت شای دەروون پڕ دەرد[17]
واتاش ئەی نەققاش دانای جەوان مەرد

ئاخر نەونەمام نەوخێز ساوا
کام مەقام جە شەوق تۆرش بێ ئاوا

وات ئەو نەو نەمام نەو ڕەسیدەی ئێوا
ئەو شۆخ شەش دانگ کلاف عەنبەر بۆ

بەو ڕێزەی ڕازان شەکەر ڕێزەوە
ڕاهێم کەرد دەرلاد بە شەودێزەوە[18]

بەڵێ من جە ڕەنج ڕاگەی سەخت دوور
نەیاوام بەو شـــۆخ شۆڵەی شەم دەستور[19]

ئینشەڵڵا ئەو یار ئاهوی خوتەن بێز
یاوان بە مشکۆی بۆ میشك پەروێز

خوسرەو جەی تەقدیر مەربوط شاپوور
گوڵ گوڵ شکاوا بێ حەد بێ مەسروور

---

(١٦) عەرض کەرد تاد (أ) عەرض کەرد بە خدمەت شای جەم ئیحتیشام .
(١٧) دەروون پڕ دەرد (أ) دڵ پڕ جە دەرد .
(١٨) بە شەودێزەوە (أ) بە شەبدێزەوە .
(١٩) نەیاوام .. تاد (ب) نەیاوام بە ئەو شۆڵەی شەم دەستوور

جه دمای تەحسین تەعظیم[٢٠] بۆ شۆ
فەرماش دانەی لاڵ گەوهەر کەردن کۆ[٢١]

ئەو شەو بە عیززەت تا بە شەبەق زەرد[٢٢]
شاپوور چەنی گەوهەر فشان کەرد

شا هەم پەی شاپوور خیرەدمەند پێش
تەمام کەرد بەیان سەرگوزەشت وێش[٢٣]

مەعلوم بی لێشان ئەو شای شەکەر ڕاز
یاوان بە ئەقصای مەدالین بە ناز

خانیمەی کەلام بە ئێد[٢٤] بۆ مونجەڕ
هەم جە نۆ شاپوور پەڕندە[٢٥] بۆ پەڕ

شیرین شەش دانگ چون ئاهوی خوتەن
باوەرۆ دیسان[٢٦] بە موڵك ئەرمەن

---

(٢٠) تەعظیم (ب) تەوصیف .

(٢١) گەوهەر کەردن کۆ (ب) کۆ کەردن بە کۆ .

(٢٢) ئەوشەو .. تاد (ب) ئەوشەو هەر شەو بۆ تا وە شەفەق زەرد .

(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

شا هەم پەی شاپوور خیرەدمەند وێش
تەمام سەرگوزەشت بەیان کەرد پەرێش

(٢٤) بە ئێد (ب) ئاخر .

(٢٥) پەڕندە : ئەبێ (پەڕندەی) بێ و بە هەڵەی نوسیار (ی)کەی یا ئەو (ء)ەی جاران لەجیاتی (ی) ئەنوسرا ــ بەڕێبێ .

(٢٦) باوەرۆ دیسان (ب) دیسان ئاوەردش . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (ئاوەرۆش) بێ .

رفتن شاپور حسب الامر خسرو بمدائن بنزد شيرين[1]

تووتیی خۆش تەقریر خامەی شەکەر ڕێز
شەممەیێ جە شەرح شیرین و پەروێز

وێنەی (نیظامی) شوعەرای دڵ پەزیر
بەی دەستوور[2] ئاوەرد بە ڕشتەی[3] تەحریر

جە پادشاهان عەرصەی هەفت کیشوەر
زومرەی سەلاطین سکەندەر ئەفسەر

کەسێ چون خوسرەو جەم قەدر دارا
بە عەیش‌و عوشرەت دنیاش[4] نەویارا

بە ڕۆ تا بە شەو ، بە شەو تا بە ڕۆ
چەنی خاڵ خاسان زوڵفان عەبەر بۆ

منۆشا شەراب ئەرغەوانی ڕەنگ
گۆش مدا بە ساز بەربەط چەنی چەنگ[5]

---

(١) ڕۆیشتنی شاپوور بە فەرمانی خوسرەو بۆ مەدائین بۆ لای شیرین .

(٢) بەی دەستوور (ب) بەی طەورە .

(٣) ڕشتەی (ب) ڕەشحەی .

(٤) دنیاش (ب) دنیا .

(٥) بەربەط چەنی چەنگ (أ) موغەننی عوود چەنگ .

شەولی بە بێ ساز بێ بەزم و بادە
بێ ساقیی سەرمەست مەحبوب سادە
بێ شەکەر ڕازان لەبان شەکەر ڕێز[٦]
نەنیشت نە بەزم وەشبۆی بەهەشت بێز
بە نەغمەی صەنجان شۆخ خۆش ئاواز
بە دەف‌چیی قەووال ڕەند چۆپیق باز[٧]
هەردەم مبەخشا گەنج بێ گەزاف
بە غەیر جە خەلات دارایی و زەڕباف
شەولی ئەو خوسرەو شای دارا[٨] شیەم
منۆشا جورعەی جام مەی چون جەم
بانوی بۆ عەنبەر[٩] تەشریف بەرد ئەو شەو
چون شەمع شاهان نە خەرگەی خوسرەو
دەمێ تۆشاشان بە چەند شادی و ذەوق
چەنی شەهەنشا شەراب پڕ شەوق
جە دمای شەراب تەڵخ[١٠] عەنبەرین
لەب کەردن شیرین بە حوسن شیرین

---

(٦) بێ شەکەر ڕازان .. تاد (أ) بێ شەکەر لەبان ڕازان شەکەر ڕێز .
(٧) بە دەف‌چیی .. تاد (أ) بە دەف چەنی قەول ڕەند چەنی باز .
(٨) دارا (أ) گەردوون .
(٩) بۆ عەنبەر (ب) عەنبەرین .
(١٠) تەڵخ (ب) وەشبۆی .

شا وات بە باتۆ زوڵفان عەنبەر بۆ
شنەفتم جەی وەر برازادەی تۆ

سەمەند سەرکەش هۆرگرتش بەردش
جەرگت پڕ زوخەن جە داخ دەردش

ئیمشەو وە پای[١١] تەخت ئەشرەف والام
پەیك[١٢] فەڕڕوخ پەی ئاوەردن وە لام

بە دەوڵەتخانەی من تەشریف بەردەن
مشكۆی بۆ میشكم موشەڕڕەف کەردەن

بە جەخت مکیاتۆم[١٣] پەیکێ بەو وەطەن
تا باز باوەرۆش بە موڵك ئەرمەن[١٤]

باتۆ ئێد شنەفت نە[١٥] جا کەرد ئاخێز
بۆسا پای سەریر ئەورەنگ پەرویز

واتش تا مێنای سوب جە جام خۆر
ڕەخشانەن بە حوکم دەهندەی[١٦] داوەر

---

(١١) وە پای (ب) پەنای .

(١٢) پەیك (ب) پەیکێ

(١٣) مکیاتۆم (ب) بکیاتۆن .

(١٤) بە موڵك ئەرمەن (ب) پەی تۆ بەی وەطەن .

(١٥) نە (أ) جە .

(١٦) دەهندەی (ب) بەخشندەی .

بەرزتەر جە شاهان صەدای[17] گڵاست بۆ
زوهرە و موشتەری سەمەند[18] بۆست بۆ
هەر نە حوکت بۆ جە مەه تا ماهێ
مومتاز بی بە تاج بە تەخت شاهێ
چەنێ ئەی کەنیز تەڵخێ دیدەی دەور
بە موژدەی شیرین شاد کەردی بەی طەور
من گاروٚم زانا بە تاجت قەسەم
بە وەصڵ شیرین تاڵیم مبۆ کەم[19]
شەهەنشا بەی زێد تەشریف گاوەردش
بەندە خانەی وێش موشەڕڕەف کەردش[20]
بەڵێ هەی خوسرەو ئاغەی کەیخوسرەو
هەرکەس بەی شیرین بکیانی[21] بە دەو
(کوڵ گوێن) ئەسپێوەن نە پشت[22] شەودێز
تەمام کێڵانەن شۆخ سوبوك خێز

(١٧) صەدای (أ) بەرز .
(١٨) سەمەند (أ) مەستەد .
(١٩) بە وەصڵ .. تاد (ب) میاوێ بە وەصڵ ئەو ئاوات وەستەم . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (میاوێ) بێ لەجیاتێی (میاوێ) .
(٢٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
شەهەنشا بەی زێد تەشریفش ئاوەرد
بەندە خانەی من موشەڕڕەفش کەرد
(٢١) بکیانی (ب) بکیانێ .
(٢٢) پشت (أ) جینس .

چون شاباز طەور[٢٣] تەڕ لان تێز پەڕەن
خاستەر جە شەودێز بە سم سەنگ بڕەن

پەنەش مبەخشۆن چەنێ ڕەخت زەڕ
بەهاشەن صەد گەنج جە گەوهەر دوڕ پەڕ[٢٤]

خوسرەو ئێد شنەفت فەرما بە ضەرۆر
گوڵگۆن سپەردن بە دەست شاپۆر

شاپۆر نیشت وە بان گوڵگۆن بە تاین[٢٥]
بە عەرض یەك ماه شێ بە مەداین

ئاخر کە شاپۆر ڕۆیێ خۆراوا
بە دەروازەی قەصر شەکەر لەب یاوا

واتش بە شەخصێ زوڵف بۆ عەنبەرین
عەرض کەرد وە پای تەخت فەڕ بەخش شیرین

شاپۆر چێنێ شۆخ شیرین نەخش
مدران نە قاپێی قەصر فەرەح بەخش

نامەی سەر بە موهر خوسرەو[٢٦] لاڵ پۆش
(ظاهراً) پێشەن ئەو پەیك پڕ جۆش

---

(٢٣) طەور (ب) شۆح .
(٢٤) جە گەوهەر دوڕ پەڕ (ب) جە گەوهەر بێ کەڕ .
(٢٥) شاپۆر . . تاد (ب) شاپۆر نیشت نە پشت گوڵگۆن بە ئایین .
(٢٦) خوسرەو (أ) پەروێز .

ئەر مدەی ڕوخسەت جە ڕای عاطیفەت
فرێ ضەروَرەن بەیۆ[٢٧] وە خدمەت

شیرێن شەم شەوق جەمێن پڕ جە نوور
طەلەب کەرد دەرلاد[٢٨] فەرخوندە شاپوور

وەختێ کە شاپوور دانای پڕ هونەر[٢٩]
یاوا وە پای تەخت شیرێن دڵبەر

شاد بێ بە کیرباس ئاسمان سایەش
بۆسا پای سەرێر ئورەبیا[٣٠] پایەش

دیش کە شازادەی شۆخ[٣١] ئەرمەنێ
نوختەی خاڵ وەنەوش ، کلاش سۆسەنێ

وێنەی دانەی دوڕ نە پای بەیضەی سەنگ[٣٢]
نیشتەن بێ دەماخ تەمام خاطر تەنگ[٣٣]

جە گڕەی سەبوون شەرارەی ئافتاو
مەیۆ و ڕوَشدا عەرەق چون گولاو[٣٤]

---

(٢٧) بەیۆ (أ) مەیۆ .
(٢٨) دەرلاد (أ) دەرسات .
(٢٩) پڕ هونەر (ب) هونەروەر .
(٣٠) ئورەبیا (ب) فەڕ بەخش .
(٣١) شۆخ (أ) مۆلك .
(٣٢) وێنەی . . تاد (ب) وێنەی دانەی لاڵ نە ڕوی بەیضەی سەنگ
(٣٣) خاطر تەنگ (ب) وە دڵ تەنگ .
(٣٤) گولاو (ب) زەرداو .

دڵگیر بێ شاپوور بە دیدەی نمناك
سوجدەش بەرد جە نەو ، ڕوو ماڵا بە خاك[٣٥]

واتش دەك خاتون[٣٦] زوانم لاڵ بۆ
سەرتاپای تەنم وە کۆی زوخاڵ بۆ[٣٧]

یە چ قەسریوەن هەر جە تۆ دوور بۆ
بە زەڵزەڵەی سەخت تەمام خاپوور بۆ

باب تۆ نیەن قەسرێ بەی دەستوور
قانیـم کەی مبۆ سا بە دۆزەخ[٣٨] حوور ؟

پەرێ پەیکەر سام سەمەن تورك سایە
ڕازان ڕێزەی قەند قەمەر ڕوخ مایە[٣٩]

شیرین[٤٠] چون توتیی شەکەر خای دڵبەند
بەی طەور[٤١] بە ڕێزەی ڕاز ڕێزنا قەند

---

(٣٥) ئەم شیعرە لە نوسـخەی (ب)دا نیە .

(٣٦) دەك خاتون (ب) خاتونم .

(٣٧) سەرتاپای .. تاد (ب) سەرتاپام وە دەرد کۆڵای زوخاڵ بۆ .

(٣٨) سا بە دۆزەخ (ب) بە دۆزەخ سا .

(٣٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٤٠) شیرین (ب) خاستەر . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (جە) بێ لەجیاتیی (چون) .

(٤١) بەی طەور .. تاد (ب) بەی طەور ڕێزەی ڕاز ڕێزنا جە قەند .

واتش هەی[٤٢] شاپوور کیمیای کۆی گەنج
ئەر تۆ بزانی چەند کیشانم ڕەنج

شەمەیێ جە شەرح داخ و دەرد من
ڕەمزێ جە ئاداب کۆی[٤٣] نەبەرد من

تا بە قەرنێ ساڵ بەڵکم زیاتەر
عەیۆ نە ضەبط خامەی بۆ عەنبەر

هەر ئەو ڕۆ ، شاپوور ، بە دەوان دەو
یاوام بە مشکۆی دەربەستەی خوسرەو

جەمعێ[٤٤] پەرستار شۆم بێ غیرەت[٤٥]
دوور جە حەیا و شەرم بێ عەرض و سیرەت

جە ڕای بەدطەورێ کارێ کەردن پێم
واستم بە ئاوات[٤٦] صەد جار مەرگ وێم

بە دیدەی پڕ ئەسر خاطر پەرێشان
جە لا عیلاجێ گورێزام لێشان[٤٧]

---

(٤٢) هەی (ب) ئەی

(٤٣) کۆی (ب) جەو .

(٤٤) جەمعێ (ب) بەعضێ

(٤٥) بێ غیرەت (ب) بێ عیبرەت .

(٤٦) واستم بە ئاوات (ب) ئاوات مواستم .

(٤٧) لێشان (ب) جێشان .

ئیسه یا جەی قەصر پڕ جە خار و سەنگ
مەندەنان خەریك من بە خاطر تەنگ
ئاخر کە شاپوور نادیرەی گەییام
واتش سۆسەن بۆی[٤٨] صاحێب سایە و فام
خوسرەو نە ئەرمەن ئینتیظارتەن[٤٩]
باتوی دڵسۆزت طەڵەبکارتەن[٥٠]

هۆرێز تا بشیم بە دەوان دەو
بە پای تەخت خاص خەجستەی خوسرەو
بێشۆنێی یاران شەرط و بەینەت کەم
جە ڕای بزورگی هیچ ماوەر وە چەم
سوار بی شیرین بە حەرف شاپوور
ڕۆش کەرد نە ئەرمەن وێنەی شەمع نوور

* * * *

---

(٤٨) سۆسەن بۆی (ب) سۆسەن بوم .
(٤٩) ئینتیظارتەن (أ) ئینتیظار تۆن .
(٥٠) طەڵەبکارتەن (ب) طەڵەبکار تۆن .

فوت شدن هرمز
و خبر رسیدن بخسرو[١]

مونشیی خۆش نویس[٢] بەلاغەت ئایین
خاستەر جە شاپوور خیرەدمەند چیێن
بەی دەستوور بە ئاو تەلا و[٣] لاجیوەرد
سەرلەوح ئەی لەوح[٤] جەدوەلکاریی کەرد
کە پەرویز بەور شای فەرزوخ شیمار
نیشتەبێ بە شاد[٥] زۆربێ بە هوشیار
ناگا قاسیدێ دڵ خاطر خەستە
قامەت چون چەمەی چەوگان چەم بەستە
چون کاسەی چینی پڕ جە ئەسرین چەم
پێشانی پڕ چین چون چەرخ پا دەم[٦]

---

(١) ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : فوت کردن هرمز پدر خسرو و خبر یافتن بخسرو در خصوص او ، واتە : مردنی هورمزی باوکی خوسرەو و هەواڵ گەیشتن بە خوسرەو لەبارەی ئەوەوە .

(٢) خۆش نویس (ب) خۆش تەقریر .

(٣) تەلا و (ب) تەلای .

(٤) سەر لەوح ئەی لەوح (ب) لەوحەی ئەی تەفصیل .

(٥) بە شاد (ب) نە بەزم .

(٦) پێشانی .. تاد (أ) پێشانی بڕ پێچ چون پێچ ئەرقەم .

ئاما وات هورمز نیگۆن بۆ بەختش
تەختەی تابۆت کەرد فەڵەك بە تەختش

بە جای زەڕڕین تاج شاهێ جە وەطەن
نیاشان جە فەرق کڵاوچەی کەفەن

مەحرۆم بۆ جە قەصر ئاڵای زەڕ نیگار
جە دەیهیم و تاج ، جە تەخت و تۆمار

لیسە ئەو جەم قەدر دارای دارا کێش
سای سەنگ ئەڵحەد بۆ بە ماوا و جێش

غوڵام یەك ڕەنگ چون یار جانێ
جە لاش کەردەبێ عەرض نیهانێ

نۆکەی پەروێزەن[7] وەخت فرصەتەن
تەشریف شەریف باوەر بەی[8] وەطەن

طەی کەر بە تاجیل دەشت و کۆ و سارا[9]
نە جایێ یەك سات مەکەر مدارا

وەختێ جە قاصید عەرضەی ئەو غوڵام
ئێد یاوا[10] بە سەمع شای فەڕڕوخ مەقام

---

(۷) نۆکەی پەروێزەن (ب) نۆ کە پەروێزی .
(۸) بەی : ئەبێ (پەی) بێ .
(۹) طەی کەر . تاد (ب) طەی کەر وە تەعجیل کەش و کۆ و سارا .
(۱۰) ئێد یاوا (ب) یاوا ئێد .

زاناش کە گەردوَن شتۆم نامەردەن
تا سەر چەنێ کەس بەسەر نەبەردەن
مەعلوّم بێ جە لاش دنیا بەد[11] طەورەن
عەجوزەی بێ شوَن ، پڕ مەکر و جەورەن
ئەر منیۆت نە فەرق وێنەی ئەسکەندەر
تۆماری جە لاڵ ، تاجێ جە گەوهەر
صەلاح هەر ئێدەن پێش نەوێ مەغروَر
پەی چێش ؟ بێ شەرطێ کەردەن بە دەستوّر[12]
کاتێ مزانێ نە ڕوَی کائینات
تاج و تۆمارت کەفت وست بە مێرات
ئەی دنیای بێ شەرط ، ئەو شەربەت دارەن
کە شێرەی[13] قەندش ئامێتەی ژارەن
دایم و دەرهەم[14] پەرێ مێمانش
پڕەن جە ترشێ شیرینێی خوانش
حەیا پێش نیەن لێش[15] مەبەر غافڵ
حەڵوای گوڵ قەندش جە زەهر قاتڵ

---

(١١) بەد (ب) پەی .

(١٢) پەی چێش .. تاد (ب) پەی چێش ؟ بێ شوێنەن خەڵێ بێ دەستوّر .

(١٣) شێرەی (ب) شەربەت .

(١٤) دایم و دەرهەم (ب) دایم هەر دەورێش .

(١٥) لێش (ب) هیچ .

شادیش بێ شێوەن ، ذەوقش وە بێ خەم
نە ڕۆی سەرزەمێن کەس نەدیەن وە چەم

هیچ نەفسێ[١٦] جە چەنگ بەڵاش نەڕەستەن
سەبوی کێ وە سەنگ میحنەت[١٧] نەشکەستەن

کێ بە کەدوَی ئەو[١٨] نۆشا ئاو سەرد
نەوێ جە ئیسقا وێنەی کەدوَ زەرد

چونکە بێ طەورەن شەرط و ئایێنش
پەی چێش سا کەسێ شاد بۆ[١٩] بە دینش

(خانای قوبادێ) ئەر صاحێب هۆشی
جە شیشەی دانش[٢٠] جام مەی نۆشی

جە[٢١] ذەوق و زینەت دنیای دوَن پەروەر
چون عیسای مەریەم وێت موجەڕڕەد کەر

پەی چێش ؟ کە ئەسباب دنیا بە تاقێ
پەی کەس تا بە[٢٢] سەر نمەبۆ باقێ

---

(١٦) نەفسێ (أ) کەسێ .
(١٧) میحنەت (أ) ستەم .
(١٨) بە کەدوَی ئەو (ب) یەك دوَ ڕۆیێ .
(١٩) سا کەسێ شاد بۆ (ب) شاد بیۆ کەسێ .
(٢٠) دانش (ب) دەروَن .
(٢١) جە (أ) بە .
(٢٢) بە (ب) وە .

بێ شەرط و بێ شۆن ، بەیِن نادروستەن
دەها چەند شاهان[٢٣] جە شاهێ وستەن
کەسێ چۆن شاد بۆ بەی زیندەگانێ
ئەر صەد ساڵ مەنۆ[٢٤] هەر مبۆ فانێ
مەردێ جە ڕەفتار[٢٥] ئەی دنیا دوَرەن
ئەبلەه کەسێوەن پەنەش مەغروَرەن

* * * *

---

(٢٣) دەها چەند شاهان (ب) شاهان قەدیم .

(٢٤) مەنۆ (ب) مانۆ .

(٢٥) مەردێ جە ڕەفتار (أ) مەردومێ جە طەور .

رفتن خسرو بمدائن و بر سریر تخت نشستن و خبر رفتن شیرین و شنیدن او[1]

بەی طەور کەرد ئینشای[2] دڵ بەسەندیدە
بە میزان عەقڵ سوخەن سەنجیدە
چون هورمز بە حوکم ذات ئیلاهی
مەعزوڵ بی جە تەخت[3] فەڕ بەخت شاهی
شی بە (دار لملك) خوسرەو نێك بەخت[4]
مومتاز بی بە تاج پادشاهی و تەخت
هەرچەند پەی شیرین شەهەنشای لاڵ پۆش
دەروونش چون دیگ بوریان مدا جۆش
ئەمما جە ئەدەب ئەو شای جەوان بەخت
عەیب بی تەرك تاج پادشاهی و تەخت

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بـۆ مەدائین و دانیشتنی لەسـەر کورسی تەخت و هەواڵی ڕۆیشتنی شیرین و بیستنی خوسرەو . ئەم سەرباسە لە نوسـخەی (ب)دا تەنها ئەمەندەیە : نشستن خسرو بر تخت شاهی . واتـە : دانیشتنی خوسرەو لەسەر تەختی پادشایی .
(٢) ئینشای (ب) بەیان . لێرەدا لەوە ئەچێ لەبێش ئەم شیعرەوە شیعرێك بەڕێبێ .
(٣) مەعزوڵ بی جە تەخت (ب) مەغروور بی بە تەخت .
(٤) خوسرەو نێك بەخت (ب) شای فەرخوندە بەخت .

وەرنە پەی شیرین .جە عەنبەر دارا
صوبح و شام وەنەش[٥] بە تاڵ مویارا

ئاخر کە خوسرەو[٦] جەم قەدر جەم کێش
تازە کەرد دەستوور نەوشیروان پێش

ویلایەت بە عەدڵ تەمام مەعموور کەرد
جە مەظڵوومان ظوڵم ظاڵمان دوور کەرد

وەختێ جە ڕای عەدڵ ڕەویەی سەروەری
خەلاص بی جە[٧] شوغڵ ڕایەت پەروەری

خاستەر جە شاهان جەم جای جەم شکۆ[٨]
شرووع کەرد بە عەیش بە عوشرەت جە نۆ

منۆشا شەراب جە شام تا شەبگیر
بە ڕۆ[٩] تا بە شام هەر مکەرد نەخچیر

بەڵێ پەی شیرین ئەو شای جەم نگین
جە خەڵوەتیدا مکەرد زاری و شین

---

(٥) وەنەش (أ) وێش .

(٦) کە خوسرەو (ب) جیهاندار .

(٧) جە (ب) بە .

(٨) جەم جای جەم شکۆ (أ) هەیباش خۆش خۆ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبی (خۆ) بە (خۆ) بخوێنرێتەوە .

(٩) بە ڕۆ (ب) جە سوب .

یەك ڕۆ جە شەخصێ زوڵفان عەلبەرێن
پەرسا بە ضەروۆر ئەحواڵ شیرێن[10]
عەرض کەرد نە[11] پای تەخت ئەو دارا دەستوۆر
بە چەندێ وەختەن شنەفتم شاپوۆر
ئەو ڕاز ڕێزەی قەند قامەت زەڕ ستوۆن
نیشانا بە پشت سەمەند گوڵ گوۆن[12]
نەو[13] قەصر جام ڕێز بە دەو بەرکەردش[14]
بەڵێ نەزانام تا وە کۆ بەردش
خوسرەو جەی نەیرەنگ چەرخ پڕ کەزەند
حەیران بێ تەمام ، خەیلێ عەجەب مەند

* * * *

---

(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

ئاخر جە شەخصێ زوڵف بۆ عەنبەرێن
پەرسـا ئەحوالاٰت سـۆراغ شیرێن

(١١) نە (ب) وە .

(١٢) نیشانا . تاد (ب) نیشاناش نە پشت شەودێز گوڵ گوۆن .

(١٣) لەو (ب) نە .

(١٤) بەرکەردش (ب) باز کەردش .

رسیدن شیرین بأرمن بهمراهی شاپور[1]

بەی طەور کەرد ئوستای (نیظامی) تەقریر
ئینشای ئەی نامەی شۆخ دڵ پەزیر
شاپۆر چون جە قەصر شیرین[2] کەرد سوار
مەحرۆم بێ جە وەصڵ شای فەڕڕوخ تەبار[3]
بە چەند ڕۆ گوڵ گۆن توند تێز پەرواز[4]
یاوناش بە موڵك ئەرمەن بە صەد ناز
چون ئاهوی میشکین مەست پەڕەی گوڵ
یاوا بە گوڵزار باتوی بۆ سەنبوڵ
ئەرمەن کەرد جە شەوق شۆڵەی ویش پڕ نور
چون شەمع ڕەخشان تەجەللیی کۆی طور
باتۆ ئەهل و بەیت تەمام ئەهل شار
خەدەمە و غوڵام ، خواجە و پەرستار

(١) گەیشتنی شیرین بە ئەرمەنستان بە هاوڕێیەتیی شاپور . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە : آوردن شاپور شیرین‌را از مدائن باز بولایت ارمن واتە : هێنانی شیرین لەلایەن شاپورەوە لە مەدائینەوە دیسان بۆ وڵاتی ئەرمەنستان .
(٢) جە قەصر شیرین (ب) شیرین جە قەصر .
(٣) فەڕڕوخ تەبار (أ) شیرین شیمار
(٤) بە چەند ڕۆ .. تاد (ب) بە چەندێ گێلان شۆخ تێز پەرواز .

تا دیتشان سوجدەی خاکپاش بەردن(٥)
جە وەصڵش بۆ حەمد شوکرانە کەردن(٦)

جە یاقوت و لاڵ ، جە گەوهەر دانە
کەردن گەنج وەقف پەی ئاتەش خانە

جە شادیی شیرین شای فریشتە خۆ
شایی‌لۆغ ژەندن تا بیست و یەك ڕۆ(٧)
هەردەم ئەو بانوی زوڵف بۆ عەبیرین(٨)
مبۆسا پەی پەی(٩) دەست و پای شیرین

تەخت خوسرەوی ، ئەسباب شاهی
هەرچی کە گەنج بی(١٠) جە مەه تا ماهی

چون گەرم بی چەنیش شای ئەرمەن مەیلش
جە عەرصەی دنیا کەرد وە طوفەیلش

نە چەم چون سورمە کێشا خاکپاش
ئەسباب شاهی گشت(١١) کەرد بە فیداش

---

(٥) بەردن (ب) کەردن .
(٦) کەردن (ب) بەردن
(٧) شایی‌لۆغ . تاد (ب) شادیانە ژەندن تا موددەی چل ڕۆ .
(٨) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٩) پەی پەی (أ) پەیوەست
(١٠) هەرچی کە گەنج بی (ب) هەرچێوە گەنج بی .
(١١) گشت (ب) کرد .

چونکه حاڵزان بۆ ئەو زوڵف عەبیرێن[12]
ناوەردش وە چەم ویەردەی وەرێن
پەی چێش ؟ مزاناش ئەو نادیرەی دەور
یە بە گردەی عەشق پێش ئامان بەیطەور
ضەرب پەنجەی عەشق زۆر بازۆی دەرد
سێصەد میل زنجیر[13] مکەرۆ بەگەرد
مەنشورەن بەی طەور[14] دنیای موشەووەش[15]
یانەی چەند کەس عەشق کەردەن وە سەربەش[16]
نەظەربازی و عەشق هەر دەستور بیەن
عاشق بێچارەن ، کوشتەنی نیەن
صەلاح هەر ئێدەن نە دەور[17] ئەییام
هەرکەسێ بە دەرد عەشق[18] مبۆ سەرسام
فراوان بە پۆچ نەدەی ستێزەش
پەی چێش ؟ بەرز مبۆ فێشتەر بڵێسەش[19]

---

(١٢) عەبیرێن (ب) عەنبەرێن .
(١٣) مێل زنجیر (ب) زنجیر فتیل .
(١٤) بەی طەور (ب) نەی دەور .
(١٥) موشەووەش (ب) مونەققەش .
(١٦) وە سەربەش (ب) موشەووەش .
(١٧) دەور (ب) عەرصەی .
(١٨) دەرد عەشق (ب) عەشق وێش .
(١٩) پەی چێش . تا (ب) فێشتەر بەرز مبۆ یەکسەر بڵێسەش .

ئاخر کە باتۆی دارای دەریا کێش
نە ڕای[٢٠] طاطیفەت بزورگانەی[٢١] وێش
فەرما ئەو سێصەد کەنیز[٢٢] جەم کەردن
چەنێ چەند ئەسباب پەنەش سپەردن
سا کە دیش شیرین زوڵفان عەنبەرین[٢٣]
ئەو سێصەد کەنیز شەش دانگ شیرین[٢٤]

دەر ساعەت بەخشا پێشان چون دارا
هەریەك یەك خەڵات زەڕ بافت خارا[٢٥]

دیسان نۆشان شاد[٢٦] مەی چەنێ شیرین
شاد بین بە دیدار زوڵف بۆ عەنبەرین[٢٧]

* * * *

---

(٢٠) ڕای (ب) ڕۆی .

(٢١) بزورگانەی (ب) خوسرەوانەی .

(٢٢) سێصەد کەنیز (ب) کەنیز هەفتاد .

(٢٣) زوڵفان عەنبەرین (ب) زوڵف بۆ عەنبەرین .

(٢٤) ئەو .. ناد (ب) ئەو هەفتاد کەنیز خەت و خاڵ شیرین .

(٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

دەر ساعەت پێشان چون خان دارا
هەفتاد تۆپ زەڕی و خەتایی و خارا

لەسەر ئەم نوسخەیە شیعرەکە لەبارەی مەعناوە ناتەواو ئەبێ و ئەبێ بەمجۆرە بێ (دەر سات پێشان دا چون خان دارا) .

(٢٦) نۆشان شاد (ب) نۆشاشان

(٢٧) زوڵف بۆ عەنبەرین (ب) ئەو زوڵف عەنبەرین .

نوشتن نامه بهرام چوبین بأعیان مدائن و تدبیر کردن بجهت حبس خسرو و رفتن خسرو بأرمن(۱)

موستەوفێی دیوان دەفتەر خانەی عەشق
جە باب پەروێز بەی طەور دا سەرمەشق

(بەهرام چۆبین) جە شاهێی خوسرەو
تا کە ئاگا بێ بە دەوان دەو

بە کاففەی ئەعیان مەدائین تەمام
مەخفێ جە خوسرەو شای جەم ئیحتیشام

طەڵەب کەرد وەزیر میشکین خامەیێ
تەحریر کەرد بەی طەور شەرەفنامەیێ :

خوسرەو طیفلێوەن شێوم کەم شنەخت
نیەن سزاوار پادشاهێ و تەخت

---

(۱) نامە نوسینی بارام چۆبین بۆ پیاو ماقوڵانی مەدائین و ڕاوێژ کردن بۆ بەندی کردنی خوسرەو و ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ئەرمەنستان . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا هەر ئەمەندەیە : گریختن خسرو از ترس بهرام چوبین . واتە : هەڵاتنی خوسرەو لە ترسی بارام چۆبین .

به مەوت هورمز خەیلێ کەرد دڵ شاد
عەشقبازەن ، ژەندەن ، هەم کەم عەدڵ و داد[٢]

هەر شاهێ چون ئەو مەیل بە بادە بۆ
دایم جۆیای جام ساقیێ سادە بۆ

قەتڵش واجبەن چون نیەن قابڵ
پەی چێش ؟ بە ئایین شاهان عادڵ

ئەیلۆش بە دەست[٣] مەملەکەت دارێ
سەد فرسەخ دوورەن جە شەهریارێ

جە لاش یەك جامێ شەراب ئەحمەر
گیرامێ تەرەن جە شاهێ و ئەفسەر

مبەخشۆ موڵکێ بە سەدای سازێ
ئەدۆ بە تەخت شاهێ ئاوازێ

هێمان جە سەودای شیرین داخشەن
هێمان ئەو هەوا نە دەماخشەن

سەڵاح هەر ئێدەن ئەو شۆرێدە بەخت
بکەرمێ[٤] مەحبوس تا بە چەندێ وەخت

---

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

به فەوت هورمز خەیلێ دڵشادەن
عەشقباز ژەندان ، کەم عەدڵ و دادەن

(٣) بە دەست (ب) وە چەم .

(٤) بکەرمێ (ب) بکەرمێش .

شایەد چون شێتەن پەند پەزیر ببۆ
ڕشتێ پەیدا کەر[5] ، پەی وێش ژێر ببۆ[6]

تا مەن بیاوۆن چون مار ئەژدەر
بکەردێ کارێ بەرنەشۆ وە بەر[7]

بەهرام بەی تەدبیر شۆم بەد فەرجام
ئومەرای عیظام کاففەی خاص و عام

یاختێ کەرد تەمام کیشوەر بە کیشوەر
پەی گرتەی خوسرەو بەستشان[8] کەمەر

خوسرەو دیش بەی طەور بەرگەشتەگێ[9]ی بەخت
دەس هۆرگرت جە تاج خوسرەوێ و جە تەخت

عاجز بێ تەمام پەی بێکەسێ[10]ی وێش
عەزم فیرار کەرد[11] ئەو بە خاطر ڕێش

جە خۆف شمشێر بەهرام خوێن ڕێز
سوار بێ نە پشت سەمەند شەودێز

---

(٥) ڕشتێ پەیدا کەر : ڕاست ئەوەیە (ڕوشد پەیدا کەرێ) بێ .

(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٧) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٨) بەستشان (ب) گرتشان .

(٩) بەرگەشتەگێ (ب) سەرگەشتەگێ .

(١٠) بێکەسی (ب) بێ پشێ .

(١١) عەزم فیرار کەرد (ب) هۆرێزا و اوا .

به جا ئاست ئەورەنـگ شاهێی دڵ پەسەند
وێش بەر کەرد وە بەر بە چەند فێڵ و فەند[12]

نەهێب دا شەودێز نادیرەی زەمان
تا یاوا بە موڵك ئازەربایجان

چۆگە هەم ئەو شای ئاشفتەی بێ دڵ
بە گوڵزار شۆخ موغان کەرد مەنزڵ

چۆگە هەم ساتێ نەکەرد مدارا
طەی کەرد بە دەوان کەش و کۆ و سارا[13]

پەی دیتن شیرین زوڵف دەستە[14] سونبوڵ
ئاخر بە وەڵـگەی ئەرمەن[15] کەرد مەنزڵ

* * * *

---

(۱۲) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

به جا ئاست شاهێ وە بێ چۆن و چەند
زۆ بەرشێ وە بەر بە صەد مەکر و فەند

(۱۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(۱٤) زوڵف دەستە (ب) دەستەی زوڵف .

(۱٥) ئەرمەن (ب) موغان .

بهم رسیدن خسرو و شیرین در شکارگاه و آشفته هم گردیدن[١]

ساقیێ ئەی بادەی بەزم بەهەشت بێز
بەی طەور سوراحیێ زەڕڕێن کەرد لەب ڕێز

ئەو ڕۆ کە خوسرەو بە موغان یاوا
شیرێن چون حۆریێ (جنة المأوی)

چەنێ سوێا و سان سیا کەمەندان
تۆق تۆق[٢] جە یاران ، پۆل پۆل[٣] جە ڕەندان

نە سارای موغان شەراب موەردن
مەست مەست و شۆخ شۆخ شکار[٤] مکەردن

جە ناگا خوسرەو دانای خاس خەیاڵ
یاوا بە شیرێن سەوڵ سۆسەن خاڵ

---

(١) بە یەك گەیشتنی خوسرەو و شیرێن لە مەیدانی ڕاودا و گیرۆدە بوونیان بە یەکتر . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : ملاقات خسرو با شیرێن . واتە : بە یەك گەیشتنی خوسرەو و شیرێن .

(٢) تۆق تۆق (ب) پۆل پۆل .

(٣) پۆل پۆل (ب) جوق جۆق .

(٤) شکار (أ) سەیران .

هەردو چون صۆرەت نەقش کەندەی[٥] سەنگ
مدیان بە هەمدا بێ صەدا و بێ دەنگ[٦]
خوسرەو چون شاباز شەش دانگ شاهێ
شیرێن وێنەی سەوڵ ڕشتەی ئیلاهێ
خوسرەو چون خورشێد درەخشندەی نوور
شیرێن وێنەی شەمع تەجەللای کۆی طوور
خوسرەو چون یوسف شۆخ[٧] کەنعانێ
شیرێن چون تەرسای شێخ صەنعانێ
یەکێ جە یەکێ شۆخ و شەنگتەر بێن
هەردو پادشای صاحێب ئەفسەر بێن
منیانا جە دوور ڕوخسار پەروێز
خەط چون وەنەوشەی گوڵ باخچەی نەوخێز
دەستەی زوڵف لوول[٨] سیای عەنبەرێن[٩]
مبەخشا شۆخێ بە شێوەی شیرێن
شیرێن جە شۆخێ و شیرینێی خوسرەو
جە دەستەی کاکوڵ پەخش چێنێی[١٠] ئەو

---

(٥) نەقش کەندەی (أ) نەقش کەردەی .
(٦) مدیان .. تاد (أ) مدیان بە یەکدا بێ داوا و بێ دەنگ .
(٧) شـۆخ (أ) ماه . لەسەر ئەم نوسخەیە دیارە (ماه) نیە (چاه)ە و بە هەڵە وا نوسراوە
(٨) لوول (ب) دێز .
(٩) عەنبەرێن (ب) عەبیرێن .
(١٠) پەخش چێنێ (أ) پێڵ بەخش .

ذەڕڕۆی عەقڵ و هۆش پێش نەمەندەبێ
بە بانشدا بۆڵ بانان شەندەبێ

خوسرەو جە شێوەی شیرین پڕ شەوق
مەلەرزا جە شاخ[11] سەهی سەرو جە ذەوق

ئەرواش بەردەبێ تیم نیگای نازش
شیرینیی ئەندام شۆخیی ئەندازش

ئەوەند کەردشان تەماشای یەکتەر[12]
عەقڵ و هۆش و فام بەرشێشان جە سەر

ئاخر هەردوشان لەب تەشنە و هیلاك
نە پشت سەمەند کەفتن نە ڕوی خاك

ساتێ وێنەی مورغ بیسمیل نە سارا
خلتیان نە خاك بە[13] بێ مدارا

جەو دما نە[14] خاك خەم سەر هۆردەردن
بە یەکدا زاریی فراوان کەردن

عاقیبەت یاران دانەی خاڵ[15] بەدەخش
بە دەو بەرێشان حاضر کەردن ڕەخش[16]

---

(۱۱) جە شاخ : ڕاست وایە (چون شاخ) بێ .
(۱۲) تەماشای یەکتەر (ب) تەماشا بەو طەور .
(۱۳) بە (ب) وە .
(۱۴) نە (ب) جە .
(۱۵) خاڵ (ب) لاڵ .
(۱۶) بە دەو . تاد (ب) فرە بەرێشان خاطر کەردن لەخش .

سوار بیێن بە[١٧] ڕەخش ئەو هەردو دڵبەر
یەکێ وێنەی شەمس ، یەکێ چون قەمەر

وەختێ سوار بیێن شیرین و خوسرەو
پەی گەشت گوڵزار ڕاهێ بیێن بە دەو

یاران حەیران بیێن جە یەك ڕەنگیشان
جە شێوەی شیرین شۆخ و شەنگیشان

قیاس مکەردن ئەو نەونەمامان
شیرین بە بەڵقیس ، خوسرەو سولەیمان

سوپای نەوهاڵان چەنێ چەنگ و دەف
نە دەور خوسرەو شیرین بەستن صەف

شیرین جەو دەمدا هۆرکێشا جڵەو
عەرض کەرد بە جەناب جەم قەدر خوسرەو

واتش فیدات بام شای فەرەیدوَن فەڕ
سالار شاهان تاج و کەمەر زەڕ

جیهاندار جەیش حیشمەت پەناهان
تاج و دەیهێم بەخش فەرخوندە شاهان

چێش مبۆ بە فەڕ فەڕۆخ بار وێت
هۆرگێری نە[١٨] خاك پەرستار وێت

---

(١٧) بە (ب) وە .
(١٨) نە (ب) جە .

چەندێ چەنێ هەم بنیشمێ بە شاد
بە بادەی گوڵ ڕەنگ خەم بدەین[19] وە باد

خوسرەو وات هەی سەوڵ گوڵ باغچەی ئیرەم
دەوڵەت زیاد ، سایەت نەبۆ کەم

بە کێش[20] هەرکەسێ ڵالی جەنابەن
غەریب نەوازێ[21] خەیلێ ئەوابەن

عەیب نیەن جە لوطف ڕای سەرفەرازێ
غەریبێ چون من ئەگەر بنوازێ[22]

شیرین ئێد شنەفت جە لەفظ خوسرەو
قاصیدێ کیاست بە دەوان دەو

جە فەڕڕ تەشریف شای والا[23] تەبار
مەهین بانو کەرد دەرسات خەبەردار

سوار بێ بانو بە دەوان دەو
ئاما وە پێشواز فەڕ بەخش خوسرەو

جە دیبای نەفیس کارخانەی فەرەنگ
کێشا پێشکەش بە صەد هەزار ڕەنگ

---

(١٩) بدەین (ب) دەرەێ .
(٢٠) بە کێش (ب) مەعلوم
(٢١) نەوازێ (ب) بنوازۆ .
(٢٢) غەریبێ .. تاد (ب) ئەگەر غەریبێ چون من بنوازێ .
(٢٣) والا (ب) گەردوون .

ئاوەردش بە قەصر زەڕ نیگار وێش
نیشاناش بە تەخت چون شاهان پێش[24]

خوسرەو نیشت نەو تەخت ئالأی عەبیرین
خاطر شاد بە شەوق دیدار شیرین[25]

* * * *

(٢٤) نیشاناش (أ) بنشاناش .

(٢٥) ئالأی عەبیرین (أ) ئەعلای عەنبەرین

نصیحت کردن مهین بانو شیرین را در باب خسرو که اورا بازی ندهد[1]

نەققاش ئەی نەقش شۆخ عەبیرێن[2]
بەی دەستور کرد نەقش ئەی نامەی شیرێن

بانۆ چون بە فەڕ شای والا تەبار
یاو نا بە چەرخ فەرق ئیفتیخار

جە ترس شیرێن شەیدایێ پەروێز
ملەرزا چون شاخ سەوڵ سەراوێز[3]

پەی چێش هەرکەسێ دەروٙنش پاکەن .
نەجیبەن[4] بێ عەیب ، صاحێب ئیدارەکەن

خۆف ناپاکان دایم هەر پێشەن
تا زیندەن جێشان[5] هەر بە ئەندێشەن

---

(١) ئامۆژگاریێ کردنی مەهین بانۆ بۆ شیرێن لە بارەی خوسـرەوەوە کە هەڵی نەخەڵەتێنێ

(٢) عەبیرێن (ب) عەنبەرێن .

(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٤) نەجیبەن (ب) بێ عەیبەن

(٥) جێشان (ب) لێشان

بانۆ مزانا[٦] بە کار خوسرەو
بە عەشق شیرێن نەظەربازیی ئەو
واتش بە شیرێن بەرگوزیدەی من
فرزەند عەزیز نوور دیدەی من
جە قاف تا بە قاف بەهای نازتەن
شەکەر شەرمندەی ڕێزەی ڕازتەن
چون تۆ ئاهوویێ نە موڵک ئەرمەن
نیەن نە عەرصەی خەتا تا خوتەن[٧]
باڵات بێ عەیبەن ، حەق شەریف کەردەن
جەمینت نە جام جەم گرەو بەردەن
تۆ هێمای غونچەی باغچەت[٨] نەشکفتەن
ئەڵماس دوڕ دانەی دورجت نەسفتەن
ئەغیار جە باغت بەرگێ نەوەردەن
کەس شەهد بۆسەت لەب چەش نەکەردەن
غەیر جە شاماران طوڕڕەی شەوبێزت[٩]
کەس نیەن[١٠] پەشتان باڵای نەوخێزت

---

(٦) مزانا (ب) مزاناش .
(٧) خەتا تا خوتەن (ب) خەتا و خوتەن .
(٨) باغچەت (ب) باخت
(٩) شەوبێزت (أ) میشك بێزت .
(١٠) نیەن (أ) نەدیم .

گەنج سەر بە مۆر دڵ پەسەندەنی
سەرشار بێهۆش شۆخ ڕەندەنی

هەرچەند دانایێت دڵ پەسەندیدەن
بەڵێ فێڵ و فەند دنیات نەدیدەن

حەیفەن وێنەی تۆ شاهێ نە ئەییام
بە مەکر و زوبان(١١) وێش کەرۆ بەدنام

بەی طەور مەعلومەن خوسرەو لاڵ بەخش(١٢)
جە سێنەت سەودای عەشقش کەردەن جۆش(١٣)

نەوا(١٤) بە زوان بدەرۆت بازێ
جە ڕای نادانێ چەنێش بسازێ

صەرف کەرۆ بە مەحض شیرین زوانێ
حەڵوای شیرینت بە ڕایەگانێ(١٥)

وەختێ بە مفتێ کەفتی بە دەستش
ئاخر بەد مبۆ چەنێ تۆ قەصدش(١٦)

---

(١١) مەکر و زوبان (ب) هەرزەکاران .

(١٢) لاڵ بەخش (ب) لاڵ پۆش .

(١٣) جە سێنەت .. تاد (أ) نە سێنەش سەودای عەشقت کەردەن نەخش .

(١٤) نەوا (ب) نەبا .

(١٥) ڕایەگانێ (أ) کامەرانێ .

(١٦) وختێ .. تاد (ب) هەروەختێ بە مفت بگنێ نە دەستش

ماچان سێصەد تەن[17] پەرستارشەن
چەند مەحبوب شۆخ نە سەرکارشەن
باڵاشان چون سەرو[18] لەرزان طولەن
زوڵفشان چون لول[19] لەولاو لولەن
تۆ جە لای ئەوان[20] کەی خاستەر مبی[21]
بەو تەما مەبەر شیرین‌تەر مبی[22]
صەڵاح هەر ئێدەن ئەر تۆش ضەرورەن[23]
ئەر جە عەشق تۆ دیدەش بێ‌نورەن[24]
بە شێر بەهای تۆ زوڵفان بۆ عەنبەر
ئەرمەن پەڕ کەرۆ جە گەنج و گەوهەر
تا من پێش دەرۆن تۆ بە حەڵاڵی
ئێدەن ڕاگەی ڕاس صاحێب کەماڵی[25]
وەر نە تا ظوهور عەرصەی قیامەت
مکێشی نە ڕای سەخت نەدامەت

---

(١٧) تەن (أ) شەخص .

(١٨) چون سەرو (ب) وێنەی .

(١٩) چون لول (ب) وێنەی .

(٢٠) جە لای ئەوان (ب) جە لاش جوان .

(٢١) و (٢٢) مبی (ب) موی .

(٢٣) تۆش ضەرورەن (ب) تۆشەن ضەرور .

(٢٤) دیدەش بێ نورەن (ب) دیدەشەن بێ نور .

(٢٥) ئێدەن .. تاد (ب) ئێدمن صەڵاح ئەر صاحێب کەماڵی .

شیرین ئێد شنەفت جە بانۆی پڕ هۆش
حەرفش چون دانەی گەوهەر کەرد نە گۆش

وات بە هەفت ئەورەنگ ڕەوشەن بۆ سەوگەند
عەمەی عەزیزم بانۆی دڵ پەسەند

ئەر خوسرەو منیۆ[٢٦] نە فەرقم ئەفسەر
ئەر بەخشۆ[٢٧] پێم شاهیی هەفت کیشوەر

ئەگەر ڕۆی زەمین گشت بەخشۆ پێم
ئەگەر چون قەقنەس ئاهیر بشۆ لێم[٢٨]

من جە ئەمر تۆ نەشۆن وە بـەر
مەر بە حەڵاڵی ببۆش وە هەمسەر

مەر پارچەم[٢٩] گەران بە دار پاچۆ
بێ کابین بدەون بە خوسرەو ماچۆ

بانۆ دیش شیرین بەی طەور سەوگەند وەرد
جە وەسوەسە و فکر خاطرش جەم کەرد

---

(٢٦) منیۆ : ڕاست وایە (بنیۆ) بێ .

(٢٧) بەخشۆ پێم (ب) بدۆ پەنەم .

(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

ئـەر هەزار کولۆر ماڵ مبەخشۆ پێـم
ئـەر وێنەی قەقنەس ئاهیر مشۆ لێـم

(٢٩) پارچەم (ب) پاچەم .

هۆرێزا بۆسا ئەو زوڵف عەبیرێن[30]
ئەو دیدەی[31] قەتران خاو ئاڵوی[32] شیرێن
بەڵێ داش ڕوخصەت ئەو چەتی خوسرەو
بە وەخت و بێ وەخت ، بە ڕۆ یا بە شەو
بنیشان وە هەم[33] چون کەیان کەی
بنۆشان بە شاد جورعەی جام مەی

* * * *

---

(٣٠) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .
(٣١) ئەو دیدەی (أ) دۆ دیدەی .
(٣٢) خاو ئاڵوی (أ) بێ عەیب .
(٣٣) بنیشان وە هەم (أ) بنیشۆن بە هەم .

با هم رفتن خسرو و شیرین
بە چوگان بازی و شکار[١]

گوڵ چێن ئەی باغ پڕ عەطر و سونبوڵ
بەی دەستوور بەستش دەستە دەستەی گوڵ
تا بادەی ئەی بەند وەشبۆی عەبیرێن[٢]
مەهێن باتۆ داش بە خورد شیرێن
حوسن سیمایێی صوب جە شەوق نوور[٣]
درەخشا خاستەر جە شەمع کۆی طوور[٤]
گێلا بە قودرەت ذات ئیلاهێ
ڕەنگ تیرەی[٥] شەب بە شەمع کاهێ
شیرێن شەم شەوق بێدار بێ جە خاو
صەیقەل دا ڕوخسار چون قورص ئافتاو[٦]

---

(١) یێکەوە ڕۆیشتنی خوسرەو و شیرێن بۆ یاریی گۆ و گۆچان و ڕاو کردن . ئەم سەربابە لە هیچ کام لە دەستنوسەکانی بەردەستمان‌دا نەبوو ، بەپێی پێویستیی شوێن خۆمان دامان‌نا .

(٢) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .

(٣) حوسن .. تاد (ب) حوسن سیمای صوب خۆر جە شەوق نوور .

(٤) کۆی طوور (ب) کافوور .

(٥) تیرەی (ب) شیرەی .

(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

جە زەڕبەفت چێن جە دیبای فەرەنگ
پۆشا بەی دەستوور[۷] ڕەخت ڕەنگا ڕەنگ
ئەژدەهای گێسوو[۸] بە دۆشدا کەرد پەخش
بەست نە قەد تەرکەش گوڵ دۆز[۹] پڕ نەخش
شۆخ و شیرین تەر جە تورکان چین
کەرد نە بازوو قەوس[۱۰] پڕ شاخ ڕەنگین
پێکا نە پای زنج تۆمار گوڵ زەڕ
دوو زوڵفەی یاقووت پەڕ طاوس پەڕ
دوو طوڕڕەی بۆ میشک ئاوەرد جە[۱۱] سەردا
وەردا چون ئەژدەر وە[۱۲] ڕووی کەمەردا
بەست نە قەد شمشێر چون شاهان پێش
بوڕڕانتەر جە تیغ شۆخ ئەبرۆی ویش
دەستماڵێ زەڕ بافت تافتەی ئەرمەنی[۱۳]
گوڵ قرمز ، بووم زەرد[۱٤] سەرگوڵ سۆسەنی

(۷) پۆشا بەی دەستوور (أ) پۆشاشان دەستوور . لاموایە لەسەر ئەم نوسخەیە (پۆشا شاە دەستوور) بێ و بە هەڵەی نووسیار گۆڕابێ .
(۸) گێسوو (ب) گێسووش .
(۹) گوڵ دۆز (ب) گوڵ دۆزی
(۱۰) بازوو قەوس (ب) باز قەوسێ .
(۱۱) جە (ب) بە .
(۱۲) وە (ب) بە .
(۱۳) دەستماڵێ .. تاد (أ) دەسماڵ زەڕتار بافتەی ئەرمەنی .
(۱٤) گوڵ قرمز ، بووم زەرد (أ) گوڵ قرمزی و زەرد .

داش بە ناز (بەسەر) کوڵاچەی ممۆر
خێزا بە صەد لەنج ، بە صەد ناز و تۆر[15]

شۆخ‌تەر جە تەرسای شۆخ فەرەنگی
سوار بی نیا[16] پا نە ئەوزەنگی

چون ڕۆستەم نە پای بادپای ڕەخشەوە[17]
حەربەی خوسرەوی گرت بە دەسشەوە[18]

جەودما صەدای زورڕەی چاوەشان
ویەرد نە سارای کۆە[19] کەهکەشان

ئەو سێصەد[20] کەنیز پڕ سام سەنگی
هەریەك وێنەی شێر دڕوندەی جەنگی

---

(١٥) ئەم شیعرە تەنها لە نوسـخەی (أ)دا هەیە ، لەوێشدا شوێنی وشەی (بە سەر) مان بۆ نەخوێنرایەوە ، هەر بەپێی تێگەیشتنی خۆمان ئەم وشەی (بەسەر) مانە دانا .

(١٦) نیا (ب) وە ڕەخش .

(١٧) چون .. تاد (ب) چون ئافتاب نە پشت باد پای مەستەوە .

(١٨) دەسشەوە : لە هەردو نوسخەکەدا نوسراوە (دەستەوە) بەلام دیارە بەپێی نوسخەی (أ) کە ئاخری نیوە شیعری یەکەم (ڕەخشەوە) بە ، ئەبێ ئەمیش (دەسشەوە) بێ و هەڵەی نوسیار گۆڕیبێتی ، بۆیە ئێمەش وامان لێکرد .

(١٩) کوە (ب) کاو .

(٢٠) ئەو سێصەد (ب) دو هەفتاد .

گشت بە ئەسپ خاص[21] پۆ خرۆشەوە
چون طاوس نەوزەۆ نەی بە دۆشەوە
چەنی شیرین شێن بە دەوان دەو
تا سەراپەردەی پەرویز خوسرەو
خوسرەو دیش شیرین بەو شۆخ و زەندی[22]
چەنی ئەو یاران[23] بەو دڵ پەسەندی
مەحظوظ بی جە بەخت[24] فەزۆوخ ئەختەرش
گەردش زەۆ وە شان وێش و[25] لەشکرش
دەست شیرین گرت نشاناش بە تەخت[26]
خێزا هەم خوسرەو بە دەو پۆشا زەخت
وێنەی ئەسکەندەر سوار بی وە زەخش
کاکۆڵ میشکین وە پێلدا کەرد پەخش
چەنی سوپا و سان شیرین چون ئافتاو
گۆی زەۆزین وستن نە مەیدان داو
غافڵ بی خوسرەو جەو[27] نازک نازان
جەو سوپای شیرین شای شەکەر ۆازان

---

(٢١) بە ئەسپ خاص (أ) وە ئەسپ صاف .
(٢٢) بەو شۆخ و زەندی (ب) بە شۆخی و زەندی .
(٢٣) یاران (ب) بازان .
(٢٤) جە بەخت (ب) بە تەخت .
(٢٥) زەۆ وە شان وێش و (ب) زەۆ ئەفشان تەمام .
(٢٦) نشاناش بە تەخت (ب) نشانا وە تەخت .
(٢٧) جەو (ب) جە .

بە چەوگان بازیی مبەردن وە بەر
گڵۆی مەردیی نە[28] چەرخ چەواشەی چەمەر[29]

خوسرەو لاڵ پۆش دانای دەماخ بەرز
بەور بەهمەن سا[30] طۆس نەوزەر طەرز

حەیران مەند بە تۆڵ بەژن باڵاشان
بە چەوگان بازیی شۆخ ئالاشان

بە ڕان و ڕکێف ڕەعنای ڕەندشان
بە دەست و تەعلیم دڵ پەسەندشان

جەو مەیدانەدا دە ساعەت[31] فێشتەر
داشان دەو سەمەند باد پای پڕ هونەر

چون بە سواریی شیرین شەبدێز[32]
شۆخ بێ و[33] شیرینتەر خەیلێ جە پەروێز

هەرچەند مکەردش ئەو دارا ئەفسەر
گڵۆ جە مەیدانش نەبەرد[34] وە بەر

---

(٢٨) نە (أ) جە .
(٢٩) چەمەر (أ) چەمبەر .
(٣٠) سا (ب) سام .
(٣١) دە ساعەت (ب) دوو فرسەخ .
(٣٢) شەبدێز (ب) شەم بێز .
(٣٣) شۆخ بێ و (ب) شۆخ و .
(٣٤) نەبەرد (أ) نەکەرد

شیرین و خوسرەو نە عەرصەی مەیدان
شەودێز و گوڵ گوون چەندێ دان[٣٥] جەولان

ئاخر جەو[٣٦] مەیدان بە عەزم شکار
ئەو سوپای ڕەنگین ڕەعنای شەکەر بار

بەردشان هوجووم نە عەرصەی سارا
شکار ئەفکەنان خاستەر جە دارا

بە مەودای سەنان خەدەنگ پڕ زۆر
وستن بە یەکدا چەند ئاهوو و چەند گۆر

جە سم ڕەخشان ژار پۆلا سم
گەردشان ڕۆی چەرخ نە گەردەدا گوم

خوسرەو عەجەب مەند جە نەی بازیشان
جە پێڵ و قەڵغان خۆش ئەندازیشان

جە شەهاب نەخش بەرق ئەنگێزشان
جە بریقەی تیـغ ئەڵماس بێزشان

شیرین جەو دەمدا مدرابێ سەرمەست
کەمانێ بە چەنگ ، خەدەنگێ بە شەست[٣٧]

خوسرەو جە سامش تەمام بێ سەرسام
پێش نەمەند ذەڕڕێ عەقڵ و هۆش و ئام

---

(٣٥) چەندێ دان (أ) چون مدا .
(٣٦) جەو (ب) جە .
(٣٧) شەصت (ب) دەست

کەمەند گێسوی شیرین دا گیرش
چون شێر زامار بێ بە نەخچیرش[38]

تا پەی نیشت خەدەنگ غەمزەش[39] نە جەرگش
ڕەنگ بەست بە ڕۆخاو چون خەزان[40] بەرگش

سا وەختێ طاوس خۆر[41] جە زاغ شەو
کوریزا چون باد بە دەوان دەو
میشکین کەمەندان زولفان عەبیرین[42]
پیادە بین نە دەور سەیوان شیرین

جە شادیی و جە ذەوق تا وە صوب سەحەر
نۆشاشان شەراب گوڵ ڕەنگ لەحەر

هەر وەختێ کە قورص[43] خورشید بێ گەرد
سەنگ سەرکوان پۆشا تافتەی زەرد

شیرین چەنێ ئەو[44] نازک نەوهاڵان
صەف بەستن نە دەور شای کەمەر لاڵان

---

(٣٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٩) غەمزەش (ب) غەمزە .
(٤٠) بە ڕۆخاو چون خەزان (ب) چون خەزان بە ڕۆخاو .
(٤١) خۆر (أ) ڕۆ .
(٤٢) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٤٣) هەر وەختێ کە قورص (ب) هەم وەختێ جە قورص .
(٤٤) شیرین چەنێ ئەو (ب) شای شیرین چەنێ .

هەم شرۆع کەردن بە چەوگان بازی
بە هەی هەی شکار ، بە[٤٥] تیر ئەندازی
بەڵێ هەرچەند کەرد خوسرەو دارا
مەگەر ، کە شیرین شای زینەت ئارا
بدەرۆ فرصەت یەک درەنگێ پێش
شایەد کە ماچێ ئەو بستانۆ لێش
نەدا پێش فرصەت ئەو زوڵف عەبیرین[٤٦]
کەرد بە ژەقنەمۆت لێش[٤٧] عەیش شیرین

* * * *

(٤٥) بە (أ) جە .

(٤٦) عەبیرین (أ) عەنبەرین .

(٤٧) لێش (أ) نەو .

مجلس گرفتن خسرو و شیرین در شکارگاه[1]

وەزیر دیوان کەی‌قوباد عەشق
پەرگی عاشقان بەی طەور دا سەرمەشق
ئەو پەرستاران زوڵف بۆ عەبیرین[2]
تا مەغریب چەنی خوسرەو و شیرین
بە چەوگان بازی ، جریت و جەولان
بە سەیر گوڵزار تەماشای سەوڵان
خێزناشان گەرد پەند نە ڕوی هەوا
گەرد ڕوی زەمین نیشت نە ڕوی سەما[3]
وەختێ بە میشکین پەڕەند ظوڵمات
پۆشیا عورۆس زێبای کائینات
خوسرەو بە[4] شیرین شیرەی شەکەر ڕاز
واتش ئەرگی شۆخ شیرین غەمزە و ناز

(١) ئەنجومەن گرتنی خوسرەو و شیرین لە مەیدانی ڕاودا
(٢) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم‌جۆرەیە :
پۆشـان نە نۆزدا ئەو ڕۆ ڕوی هەوا
یەك طەبەق زەمین نیشت نە ڕوی سەما
(٤) بە (ب) وە .

سا وەسەن جارێ ئەی چەوگان بازێ
با دەمێ بە ساز شیشەی شیرازێ
بویارمێ دنیا بە شادمانێ
دەوران پڕ پۆچەن[٥] گشت میچێن فانێ

شیرین ئێد شنەفت جە لەفظ پەروێز
خێزا و سوجدەش بەرد چون سەوڵ نەوخێز
واتش بێنایێم ، صەبر و قەرارم
هەرچێ بواچێ فەرمان بەردارم[٦]

خوسرەو ئێد شنەفت جەو سەوڵ ساوا
گوڵ گوڵ چون گوڵزار جەننەت شکاوا[٧]
هەردو نە جایێ سەبز میرغوزار
کەردشان وە پا خەیمەی زەڕ نیگار

دەورا دەورشان گوڵ صەد هەزار ڕەنگ
مدرەوشا چون نەقش بتخانەی فەرەنگ
عەطر ڕەیاحێن گوڵ بۆی[٨] میشکێنێ
مبەخشان بۆی زوڵف[٩] ڕەندان چێنێ

---

(٥) دەوران پڕ پۆچەن (ب) دنیا خۆ پۆچەن .
(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
واتش بێنایێم ، دێن و ئیمانم
هەرچێ ئەرەتەن بەندە فەرمانم
(٧) گوڵ گوڵ . تاد (ب) شکۆفیا چون گوڵ (جنة المأوی) .
(٨) گوڵ بۆی (أ) وەشبۆی .
(٩) مبەخشان بۆی زوڵف (أ) مبەخشا بۆی میشك .

سەمەن[10] چون ساقیی سادەی سیم ئەندام
سۆسەن مەیکەشەن[11]، نەرگس وێنەی جام

لاله و شەقایق منانا جه دۆر
ڕەنگین تەر جه چەتر خاقان و[12] فەغفور

چنۆر عەطر میشك چینی مبێزا
نەفحەی[13] عۆد جه ناف نەسرین مخێزا

جه سەوزەی بەهار وەشبۆی عەبیرین
جه عەطر گوڵزار سەیرانگەی شیرین

مواتت زەمین زومەڕڕەد[14] پۆشەن
هەوا چون[15] عەططار عەنبەر فرۆشەن

چەهچەهەی بوڵبوڵ[16]، زەمزەمەی دوڕاج
صەبر عاشقان مبەرد بە تاراج

بە[17] نەغمەی قومریی نە[18] سەر شاخ سەرو
مژەقصان[19] چون نەبض عاشقان تەزەرو

---

(١٠) سەمەن (ب) چەمەن .
(١١) مەیکەشەن (ب) چون مەیکەش .
(١٢) خاقان و (أ) خاقان .
(١٣) نەفحەی (ب) نەغمەی .
(١٤) زومەڕڕەد (ب) زومەڕدیی .
(١٥) هەوا چون (ب) مواتی .
(١٦) بوڵبوڵ (ب) تیهو .
(١٧) بە (أ) جه . (١٨) نە (أ) جه .
(١٩) مژەقصان (أ) مژەقصا .

دەستارچەی ڕەنگین[٢٠] شکۆفەی ڕازان[٢١]
مدرەوشان[٢٢] چون نەقش ئەبیەضێ و[٢٣] خەزان

گولاڵەی چینێ ، چیهرەیێ و گوڵنار
میشکێ و مێخەکێ ، نارنجێ و گوڵخار

یەقمێ و یاقووتێ ، مەخمەڵێ و ماوێ
شەمعێ و ئاتەشێ ، ئەزرەقێ[٢٤] و ئاوێ

چون سوپای سەنگین سارۆچەی[٢٥] خوێنکار
مدرابێ چەند[٢٦] تیپ نە سارا و کۆسار

چون گونەهکاران پای وەنەوشە و گوڵ
کەردەبێ زنجیر سیلسیلە و سونبوڵ

نە ڕەوضەی گوڵان بۆی عەنبەر ئەنگێز
شاخ عەنبەر بار ڕەیحان پەل دێز

منمانا جە دوور چون دوود مەجمەر
پەی سەیر پەروێز شیرین دڵبەر

---

(٢٠) زەنگین (أ) زەڕڕین .
(٢١) ڕازان (أ) ڕەزان .
(٢٢) مدرەوشان (أ) میبەخشا .
(٢٣) ئەبیەضێ و (أ) ئەبیەضێ .
(٢٤) ئەزرەقێ (ب) فندقێ
(٢٥) سەنگین سارۆچەی (أ) قۆشەن پڕ ذەوق .
(٢٦) چەند (أ) پەی .

هەی هەی جەو فەصڵ(٢٧) ئاڵای پڕ ذەوقە
جەو شەمیتم بەزم(٢٨) سارای پڕ شەوقە
جەو بەهەشت ئاباد فەرەح ئەنگێزە
جەو فەضای فەڕبەخش بۆی عەنبەر(٢٩) بێزە
فەصڵێ بەو خاسێ ، بەو دڵ نەوازێ
تەماشاش پێچەن بێ عیشق بازێ(٣٠)
بە شەو تا بە ڕۆ ، بە ڕۆ تا بە شەو
چەنێ بەزم ساز شیرین و خوسرەو
جەو(٣١) گوڵزارەدا گوڵ گەشت مکەردن
جام بادەی ناب تێشدا موەردن
گوڵشەن بە گوڵشەن جام مەی بە دەست
تا یاوان ئەو ڕۆ بە (شەهرۆد) سەرمەست
چۆگە هەم خەرگەی(٣٢) خوسرەوێی گوڵ زەڕ(٣٣)
گەردشان وە پا وەخت ئافتاو پەڕ(٣٤)

---

(٢٧) جەو فەصڵ (ب) جە فەصڵانێ .
(٢٨) بەزم (ب) عەطر .
(٢٩) عەنبەر (أ) عەبیر .
(٣٠) بێ عیشق بازێ (ب) بە بێ عیشق بازێ .
(٣١) جەو (ب) جە .
(٣٢) خەرگەی (ب) خەیەی .
(٣٣) گوڵ زەڕ (ب) گوڵزار .
(٣٤) وەخت ئافتاو پەڕ (ب) تا وە ئەو ئێوار .

صەدای سازشان کەیخوسرەو دەستوور
بێزا نەغمەی ڕەکب[٣٥] زەمزەمەی ماهوور
جە شەکەر خەندەی شیرین دڵ بەند
شەهرۆد بێزنا شیرەی شەهد قەند
عەبیر کەرد ئەرزان[٣٦] زوڵف مێشك بێزش
شەکەر ڕێزا[٣٧] ڕاز تەبەرزەد ڕێزش
باڵاش وێنەی سەوڵ ڕشتەی ئیلاهی
بەخشا بە گوڵشەن تەشریف شاهی
خوسرەو جە شێوەی شۆخ و شەنگی ئەو
جە سام و شەوکەت شکۆی[٣٨] سەنگی ئەو
سوڵطان شادیش جە سەرهەنگ خەم
چەنی سوپا و تیپ مودارا کەرد ڕەم[٣٩]

* * * *

---

(٣٥) ڕەکب (ب) ڕاك

(٣٦) ئەرزان (أ) هەرزان .

(٣٧) ڕێزا (أ) ڕێزەی .

(٣٨) شکۆی (أ) سام .

(٣٩) چەنی . . تاد (ب) چەنی سوپاهی نەمدرا کەرد ڕەم .

کشتن خسرو شیررا بضرب مشت در صحرای شاهرود[1]

شوعەرای شیرین شیعر ، شیفایق شێوە[2]
طوغرا کێش زوڵف لوولیای لێوە

شیرین تەر جە نەقش شۆخ مانەوی[3]
بەی طەور کێشا نەقش[4] نامەی خوسرەوی

خوسرەو چون چەنی شیرین ئەرمەن
شکارگای (شارۆد) کەردن[5] بە مەسکەن

پەی وێشان بە ذەوق نیشتن نە جایێ
بە غەیر جە سۆسەن نەوی گیایێ

خاصەی غولامان نەو ڕەسیدەی نۆ
جەرگەی خاڵ خاسان ئاهوی خوتەن خۆ[6]

---

(١) کوشتنی شێر لەلایەن خوسرەوەوە بە زەبری مشتە کوڵە لە دەشتی شاهڕۆددا . ئەم سەربابە لە نوسخەی (ب)دا تەنها ئەمەندەیە : صفت مجلس خسرو و شیرین . واتە : چۆلبەتی کۆڕی خوسرەو و شیرین .

(٢) شیفایق شێوە (ب) بەی صەفا و شێوە .

(٣) مانەوی (أ ؛ مەعنەوی .

(٤) نەقش (أ) طەرح .

(٥) کەردن (أ) کەردش .

(٦) ئاهوی خوتەن خۆ (ب) زوڵفان عەنبەر بۆ .

صەف بەستن نە دەور سەیوان خوسرەو
شەوق سەندن جە شەمع[7] چون ستارەی شەو

شیرین و خوسرەو چون کەیان کەی
نیشتن نە یەکجا مەست جورعەی مەی

سوراحیی زەرزین[8] نە دەست ساقی
غەمزە زەن[9] چون حور بەهەشت باقی

مبەخشا پێشان چون[10] مەیخانەی عەشق
بادەی شۆر ئەنگێز قەیس مەینەت مەشق

سا وەختێ جە جام بادەی عەبیرین
جە شەراب عەشق پڕ شۆر شیرین

مەست بێ ، جە ناگا شێرێ[11] سام سەنگێ
زەنندەی پڕ زوڕ غوڕەندەی جەنگێ

چون ئەژدەهای مەست جە دوَر دا دیار
خرۆش کەفت نە فەوج سوپای[12] بێ شومار

---

(۷) شەوق سەندن جە شەمع (ب) سۆسەنان جە شەوق .

(۸) سوراحیی زەرزین (ب) زەرزین سوراحی .

(۹) غەمزە زەن (ب) خەندە زەن .

(۱۰) چون (ب) جە .

(۱۱) شێرێ (أ) شێر .

(۱۲) سوپای (ب) دەریای .

هەڵمەت دا ئەو شێر شوٚم[١٣] شەڕ ئەنگێز
هەر بە قەصد جەنگ خوسرەو پەروێز
خوسرەو بەو مەستێ ، بێ زرێ[١٤] و شمشێر
چون شێر غوڕڕان هەڵمەت کەرد[١٥] وە شێر
بەو طەور مشتێ دا نە پشت گۆشش
گێجیا و گێج وەرد جە سەر شێ هۆشش
فەرماش بە جەختێ تا گیانش سەندن
دەر ساعەت پۆستش پەی عیبرەت کەندن
جەو دما شەرط کەرد شای والا گوهەر
هەرگیز بێ شمشێر ، بێ تێغ[١٦] و خەنجەر
نەنیشۆ هەرتا[١٧] زیندەن نە ڕۆی دەور
دەستوٚر بۆ پەرێ[١٨] بەکلەران بەور
ئیسە جەو سەبەب ڕەسمەن پەی شاهان
پەی فەوج فەڕ بەخش حیشمەت پەناهان
جە (مدة العمر) هەرکۆ بۆ جاشان
مبۆ حاضر بۆ شمشێر جە لاشان

(١٣) شوٚم (ب) بەور .
(١٤) زرێ (أ) تێـغ .
(١٥) کەرد (أ) دا .
(١٦) تێـغ (ب) کارد .
(١٧) هەرتا (أ) تا کە .
(١٨) دەستوٚر بۆ پەرێ (أ) بە ئەو دەستوٚرەن .

سا وەختێ خوسرەو بە ضەرب[19] مشتێ
کوشتش بەو دەستوور ضەرغام زوشتێ

شیرین هەڵمەت دا بە دەست پەروێز
بۆسا بەو لەبان شەهد شەکەر رێز[20]

خوسرەو جە شیرین ڕازان ڕێزەی قەند
ئەو دەست بۆسانە هیچ نەکرد پەسەند

شیرین جە بۆسەی لەعل شەکەر ڕێز
دەست خوسرەو کەرد تەمام شەربەت بێز

خێزا بە جەڵدێ ئەو شای دەریا دڵ
بۆ نیا نە بۆش وێنەی دەستەی گوڵ

واتش سپێ سەوڵ ، زوڵفان بۆ عەنبەر
جای بۆسە ئێدەن بێ دەماخ مەبەر

خوسرەو جە بۆسەی ڕۆح ئەفزای بێ خەوش[21]
یاوا ئەفسەرش بە چەرخ زەڕ کەش

شیرین و خوسرەو چون دوور جە ئەغیار
چەشتشان شەربەت بۆسەی شەکەر بار

---

(١٩) ضەرب (ب) تەنیا .

(٢٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢١) بێ خەوش (ب) مێخۆش

تا فرصەت مدیتن بە دڵواز دڵ
بۆ نیان نە بۆی یەکتەر[٢٢] وێنەی گوڵ

خوسرەو مەر جە خۆف ئەغیار نەکبەت
پەیش هۆرنەگفتا یەك جارێ خەڵوەت[٢٣]

وەگەر نە ئەر مەست[٢٤] ، ئەر هوشیار مبۆ[٢٥]
جە مەیگوون لەعلش هەر سەرشار مبۆ[٢٦]

ئەو نازەنین ناز شۆخ[٢٧] بۆ سونبوڵ
ئەندامش جە بەس[٢٨] نازك بێ چون گوڵ

بە هەر گلاوش خوسرەو تا کە مگرت دەست
چون شاخ وەنەوش ڕێحان[٢٩] ڕەنگ بەست[٣٠]

نەبێ[٣١] بە وێنەش گوڵ بەو ڕەنگینێ
بەو شۆخ و ڕەندێ بەو نازەنینێ

---

(٢٢) یەکتەر (ب) بۆنەر .
(٢٣) پەیش .. تاد (أ) پەنەش هۆرنەگرت یەك ساتێ خەڵوەت
(٢٤) وەگەر نە ئەر مەست (ب) وەر نە ئەگەر مەست .
(٢٥) و (٢٦) مبۆ (ب) مـوێ .
(٢٧) ناز شۆخ (ب) شۆخ ناز .
(٢٨) جە بەس (ب) ئەز بەسك .
(٢٩) وەنەوش ڕێحان (ب) ڕێحان وەنەوشە .
(٣٠) بەست : ڕاست وایە (مبەست) بێ .
(٣١) نەبێ (ب) نەوێ .

به ماچێش سەد موڵك چون چێن و ماچێن[٣٢]
هەرزان[٣٣] بی هێمای[٣٤] نە ژۆی سەرزەمێن
جە بۆی هەناسەش عەطرلی ئخێزا
موعجیزەی ئەنفاس عیسا مبێزا

* * * *

---

(٣٢) چون چێن و ماچێن (ب) چێن چەنێ ماچێن .

(٣٣) هەرزان (ب) ئەرزان .

(٣٤) هێمای (أ) هێما .

آمدن شیرین بخیمهٔ خسرو با کنیزان ومقالات بیت خواندن ایشان[1]

شەوڵی میشکێن‌تەر جە زوڵف شیرین
نەسیمش پڕ عەطر ، هەواش عەبیرین

ساراش جە شەمیم وەشبۆی بەهاری
مبەخشا نەفحەی عەطر عەططاری[2]

هەواش چون ئاهوی شۆخ خەتایی
مکەرد نە سارا نافە گوشایی

جە میشك ئەفشانی باد طەرەبناك
عەنبەر مبێزا عەطر نافەی خاك

زەمین چون یاتاخ مودبیرەی تاتار
مواتت تێشدان کۆی میشك[3] بە خەروار

---

(١) هاتنی شیرین بۆ ناو خێوەتی خوسرەو لەگەڵ کەنیزەکەکان و باسی شیعر خوێندنەوەی ئەوان . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا ئەمەندەیە : قصهٔ نـکته گفتن در صحراء بردع واتە : ژازی قسەی خوش کردن لە دەشتی بەردەع .

(٢) عەطر عەططاری (ب) عوّد قوماری

(٣) کۆی میشك (ب) عەنبەر .

مدرەخشا[٤] نە بورج چەرخ ئەخضەرێ
کۆی زەڕڕین مانگ[٥] ، زوهرە و موشتەرێ

نە قیرطاس سەوز طاق زەڕڕین طەوق
عەطارید مکەرد ئینشای مەشق[٦] ذەوق

گۆشەی[٧] ثورەییا چون دوڕڕ مەکنوٚن
ڕەخشان کەردەبێ گەنجینەی گەردوٚن

زەمزەمەی مورغان ڕەنگین شەوخێز
صەدای عەیش[٨] بەزم وستەبێ وە بێز

خوسرەو نیشتەبێ وێنەی ئەسکەندەر
نە[٩] بارگەی بۆ میشك مورەصصەع گەوهەر[١٠]

جە فەڕڕ فەیرۆز فەرخوندەی شاهێ
تماشا نە[١١] چەم جە مەه تا ماهێ

بە غەیر جە دڵدار شیرین دڵبەر
بێزار بێ جە تەخت ، جە تاج و ئەفسەر

---

(٤) مدرەخشا (ب) مدرەوشا .
(٥) کۆی زەڕڕین مانگ (ب) کوس زەڕڕین بانگ .
(٦) مەشق (ب) شادێ و .
(٧) گۆشەی (ب) خۆشەی .
(٨) عەیش (أ) عەشیران لەسەر ئەم نوسخەیە ئەم نیوە شیعرە لەنگ ئەبێ .
(٩) نە (ب) جە .
(١٠) مورەصصەع گەوهەر (ب) پاگەی بۆ عەنبەر .
(١١) نە (ب) وە .

ئەو شەو[12] یەك شەخصێ زوڵف بۆ عەبیرێن
کیاست وە پای تەخت فەرّ بەخش شیرێن

فەرما[13] واچە پێش هەی نوّر عەینم
رّەونەق بەخش رّەنــگ ئاینەی زەینم

جە عەرصەی وەسێع دارای[14] هەفت کیشوەر
شەوێ جە ئیمشەو نەبۆ خاستەر

هەواش بۆی بەهەشت هەشتەم مبێزۆ
گەرد میشك جە باد ساراش[15] مخێزۆ

چێش مبۆ ئیمشەو تا بە[16] صوبح دەم
بنیشێم بە[17] شاد چون جەمشێد جەم

جە نەشئەی شەراب شێشەی عەنبەر بۆ
بەر کەرمێ نە دڵ کۆگای خەم کۆ کۆ[18]

شیرێن چون چەنێ باتۆی دڵ پەسەند
جەناب خوسرەو وەردەبێ[19] سەوگەند

---

(۱۲) ئەو شەو (ب) خوسرەو .

(۱۳) فەرما (ب) فەرماش .

(۱٤) وەسێع دارای (ب) دەوران ئالاّی .

(۱۵) ساراش (ب) صەحراش .

(۱٦) و (۱۷) بە (ب) وە .

(۱۸) کۆ کۆ (ب) بە کۆ .

(۱۹) وەردەبێ (ب) واردەبێ .

مەترسا و مکەرد بە ڕۆ تا بە شەو
فرێ ئیحتیاط جە کار خوسرەو
ئاخر لا عیلاج ئەو شای شیرین ڕەنگ
چەنێ دە کەنیز زوڵف و خاڵ[٢٠] سێوەنگ
خاستەر جە میشەڵ فرۆزندەی شەو
کەردشان ڕەوشەن مەجلیس خوسرەو[٢١]
سۆسەن بۆی گوڵ بۆم ، کڵاف عەنبەر بۆ
شیرین شەش دانگ شای فریشتە خۆ
نێشت بە شاد چەنێ جڵقەی نەوهاڵان
جە بەزم بۆ میغڵ شای کەمەر ڵاڵان
هەم ئەو شەو فەرماش شازادەی ئەرمەن
دە کەنیز شۆخ گوڵ بۆی[٢٢] گوڵ دەهەن
(. . . . .)[٢٣] (پەریزا)ی بۆ ناف
(سەوڵ باڵا)ی سەرمەست[٢٤] ، زوڵف دەستەی کڵاف

---

(٢٠) زوڵف و خاڵ (ب) زوڵف سیای .
(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٢) گوڵ بۆی (أ) ئاڵای .
(٢٣) ئەم شوێنەمان لە دەستنوسەکانی بەردەستماندا بۆ نەخوێنرایەوە ، بەڵام بە نیشانەی ئەوەدا کە لێرەدا ناوی کەنیزەکانی شیرین ڕیز کراوە و پاشانیش کە دێتە سەر قسەی ئەو کەنیزەکانە و ، لە بەراورد کردنی ناوەکانا دەرئەکەوێ کە لێرەدا ناوی (سەوڵ پەری سام) دیار نیە ، ئەبێ ئەو وشانەی بۆمان نەخوێنرانەوە (سەوڵ پەری سام) بن و سەنگی=
(٢٤) سەوڵ باڵای سەرمەست (ب) سەوڵ باڵا بەرز .

(سەمەن تورك) شۆخ جەبین جام زەڕ
دڵشاد (گەوهەر موڵك [٢٥]) وێنەی سەوڵ تەڕ
(فەرەنگیس) شۆخ[٢٦] نەوڕەسیدەی نۆ
(عەجەب نۆش[٢٧]) چون چەرخ تەوار خۆش خۆ
(هومیلان)[٢٨] شۆخ باڵا زەڕ ستوون
چون ئاهوی خوتەن هەم (خوتەن خاتون)
گردین[٢٩] جەم کەردن نە خەرگەی خوسرەو
سۆ سەندن جە شەوق شوعلەی شەمع شەو
شاپوریچ مدرا[٣٠] دەست وە بان دەست
نە پای زەڕڕین تەخت پەروێز سەرمەست
جە دمای نۆشان[٣١] بادەی خۆش گەوار
فەرما پێشان[٣٢] شای فەرەیدون[٣٣] تەبار

= نیوە شیعرەکەشی بێ تێك ناچێ و ، بەم پێیە ئەتوانین بڵێین ئەم نیوە شیعرە بەمجۆرەیە :
(سەوڵ پەری سام) ، (پەریزا)ی بۆ ناف .
(٢٥) دڵشاد گەوهەر موڵك (ب) وەڵەدەی جەیران .
(٢٦) فەرنگیس شۆخ (أ) فەرەنگیز چون تۆڵ .
(٢٧) عەجەب نۆش (أ) عەجب نۆ .
(٢٨) هومیلان (أ) مومیلان ، بەلام هەڵەیە .
(٢٩) گردین (ب) گشتین .
(٣) شاپوریچ مدرا (ب) شاپور مدرابێ .
(٣١) جە دمای نۆشان (ب) جەو دما نۆشا .
(٣٢) پێشان (ب) پەنەشان .
(٣٣) فەرەیدون (ب) فەزڕوخ .

هەر یەك چون توتێی بەزم ئەسكەندەر
حەرفێ جە شێرەی شەكەر شیرێن‌تەر
بواچان نە بەزم تا شەق مبۆ شەو
نە بەسط ئەحواڵ[٣٤] شیرێن و خوسرەو

* * * *

(٣٤) نە بەسط ئەحواڵ (أ) نیسبەت بە ئەحواڵ .

قصهء گفتن کنیزان
وصف الحال خسرو و شیرین[1]

ئەووەڵ سەوڵ باڵای سەوڵ جەنەت بێز
بەی طەور کەرد ڕێزەی ڕازان شەکەر ڕێز :

« کەنجێ[2] سەر بە موهر شایستەی شاهێ
کەمتەر بەهاشەن جە مەه تا ماهێ

بڕیا بە سەرکار فەرەیدوَن فەڕێ
تاج و کەمەر لاڵ ، مەسنەد جە زەڕێ »

سەوڵ پەرێ سام وێنەی نەو سووەیل
بەزم شا جە نەقش گەی ڕازان کەرد کەیل

واتش : « جەی[3] گوڵشەن ڕەنگین تەزەروێ
وەطەن کەردەبێ نە[4] سایەی سەروێ

(١) ڕازی باس کردنی چۆنیەتی خوسرەو و شیرین لەلایەن کەنیزەکەکانەوە .
لە دەستنوسەکانی بەردەستمانا ئەم سەربابە لەسەر شیعری پاشەوە دانرابێ ،
ئێمە بە ڕاسترمان زانێ بیخەینە ئەم شوێنەی ئیستای .

(٢) کەنجێ (أ) کەنج

(٣) جەی (ب) جە .

(٤) نە (ب) جە .

ئاما شاهێنێ شۆخ تەلا ڕەنگ
کەردش بە نەخچیر(٥) هۆرشکرت بە چەنگ »

پەرێزای بۆ ناف زوڵف دەستە سونبوڵ
شکاوا غونچەی لەب چون پەڕەی گوڵ

وات : « تەنیا گوڵێ شۆخ نە باخان
پێش ساکن مبێ دەرد و داخان

تا کە شکاوا بوڵبوڵێ بەردش
بێ پەروا پەی وێش تەصەڕڕوف کەردش »

سەمەن تورك شۆخ شەش دانگ بێ کەرد
لەب چون غونچەی گوڵ تەبەسسوم ڕێز کەرد

وات کە : « شەخصێ بێ تور عەینمان
بە گەو ڕەوشەن بی دایم زەینمان

ئێمە کەرد مەحروم وێنەی شەمع شەو
ڕەوشەنێ بەخشا بە بەزم خوسرەو »

گەوهەر موڵك جە دورج یاقوت ئەحمەر
ڕێزنا دانەی دڵ بەند گەوهەر

---

(٥) نەخچیر (ب) نەچیر .

وات : « جه خەزێنەی فەڕ بەخش شاهێ
لاڵێ بەهاش بێ[٦] جه مەهـ تا ماهێ[٧]

ئەما خوسرەوێ بە تاراج بەردش
تاج شاهێ پێش موزەییەن کەردش »

فەرەنگیس شۆخ جەمین پەڕەی گوڵ
ئاما بە ئاواز چون نەغمەی بولبوڵ

واتش : « جه صەدەف دوڕڕێ دڵ پەسەند
پەیدا بێ جه بەحر فەضڵ خوداوەند

خوسرەوێ جەم قەدر والای[٨] خیرەدمەند
کەردش بە دانەی یاقوتێ پەیوەند »

عەجەب نۆش بە ناز چون گەنجوور گەنج
نە بەزم پەروێز بەی طەور بێ دوڕ سەنج :

« بەدرێ دوو هەفتە[٩] ، نوور بەخش کامڵ
ڕەخشان بی نە چەرخ بەرز[١٠] دوور مەنزڵ

---

(٦) بەهاش بێ (ب) بەهاشەن

(٧) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (أ)دا بە هەردوکیانەوە یەك شیعرن و بەمجوڕەن :

کـەوهەر موڵك جه دورج فەڕ بەخش شاهێ
لاڵێ بەهـاش بێ جه مەهـ تـا ماهێ

واتە ئەو نوسخەیەلە (یاقوت ئەحەر)ەوە تیا نیە تا ئەگاتە (فەڕ بەخش)

(٨) والای (أ) دانای .

(٩) بەدرێ دو هەفتە (أ) بەدر دو هەفتەی .

(١٠) بەرز (أ) بەدر

بەراما ناگا ئافتابێ لێش
کێشاش بێ تەکلیف بەردش چەنێ وێش »

هومێلای[11] بۆ میشك صاحێب عەقڵ و هۆش
وات : « نەخلێ[12] شمشاد شۆخ قەصەب پۆش

پێوەند بێ وەنەش سەرو سەر ئازاد
وەسەن نە[13] یەك جا سەوڵ چەنێ شمشاد »

خوتەن خاتون وات : « زوهرە تا یەك چەند
تەنیا بی نە بورج چەرخ دڵ پەسەند

چونکە کەرد ئیقباڵ دەوڵەت یاوەرێ
قیران بێن وە هەم[14] زوهرە و موشتەرێ

نۆبە کەفت بە دەس شاپور نەقش‌بەند
کەرد ئینشای ئەی ڕاز شیرین‌تەر جە قەند

واتش : « ئیمتیزاج شیرین و پەروێز
نە بەزم بۆ میشك ڕەوضەی بەهەشت بێز

چون شیر و شەکەر نە جام زەڕەن
لایق شاهان فەرەیدوَن فەڕەن

---

(١١) هومێلای : لە هەردوو نوسخەکەدا ناوەکە بە (موهێلا) وەرگێراوە بەلاَم هەڵەیە .

(١٢) نەخلێ (أ) نەخل .

(١٣) نە (أ) بە .

(١٤) قیران بێن وە هەم (أ) قیرانێ هەم بێن .

وەختێ بە شیرین شای موڵك ئەرمەن
یاوا بە سەد عەیش سەر ڕشتەی سوخەن

خاستەر جە زوڕەی ئەو باڵا بەرزان
بە ڕێزەی ڕازان شەکەر کەرد ئەرزان

وات : « من یەك حەرفێ جە تۆمار عەشق
جە (مدة العمر) نەکەردەنیم مەشق

شاپوور چێنێ دا بەی طەور مەشقم
ئیستا یا سۆزان ئایر عەشقم[15]

ڕاستەن سەرنویس من سەودای عەشقەن[16]
زامەت سەختم هەر ئەو سەر مەشقەن »

جە[17] ئاخر کە دەور بە خوسرەو یاوا
بە مینقەبەی فیکر ئەی دوڕ شکاوا

فەرماش : « یەك شێرێ ئەژدەر شکارێ
مکەردش نەخچیر جە میرغوزارێ

گەوزەنێ[18] ئاما بە نەیرۆی نەبەرد
گەردەنش بە بەند زنجیر مەحکەم کەرد

---

(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(١٦) ڕاستەن .. تاد (ب) ڕاستەن سەرنویشت سەودای من عەشقەن .

(١٧) جە (ب) بە .

(١٨) گەوزەنێ (أ) ئاموێێ .

سا من ئەو شێرم شیرین دا گیرم
گەردەن بە حەڵقەی زوڵفان زنجیرم
ئەر صەد هەزار شێر پڕ سام سەنگی
درِوندەی پڕ خیشم زەنندەی جەنگی
بەیان ، من ئەو بەور نەهەنگ گاهەنگم
خەڵاص نەبان یەکێ جە چەنگم »
شیرین جە گوفتەی خوسرەو بێ مانەم
سۆچیا جە تاو چون شەرارەی شەم
چون گڕەی باروت پەژارەش گڕ سەند
زۆر پەنجەی خەم نەخڵ شادیش کەند
خێزا چون ساقی سادەی دڵ نەواز
ئاوەرد پەی خوسرەو جامێ مەی بە ناز
واتش : « یە بە یاد شۆخ[19] شێوەی من
بە عەشق طوڕڕەی لوول لێوەی من
بنۆشە ، خەرمان خەم بدەر وە باد
بە شادیی شێوەم خاطر بکەر شاد »
خوسرەو جە ئەڵطاف شیرین هام دەرد
مەمنون بێ خەیلێ (دەوڵەت زیاد) کەرد
نۆشا بادەی ناب وەشبۆی عەبیرین
بەصەد شادی و ذەوق جە دەس شیرین

---

(١٩) شۆخ (ب) شۆخی .

ئەو شەو تا بە شەوق صوب ، جە سەحەر ، خۆر[20]
گڕیا وێنەی شەمع شۆخ شوعلەوەر

شیرین و خوسرەو چەنی ئەو یاران
ئەو یاران شۆخ عەنبەرچەداران

بەی طەور کە خامەی میشکین کرد ڕەقەم
بەردشان وە سەر بێ شایبەی خەم

* * * *

(٢٠) ئەو شەو .. تاد (ب) ئەو شەو تا بلوّر صوب جە شەفەق زەرد .
بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ (د)ەکەی (زەرد) فوت بدرێ و نەخوێنرێتەوە .

بازگردیدن خسرو و شیرین از صحرای مغان[1]

چون میشکین پەڕەند شەو جە شۆڵەی تور
نە عەرصەی دەوران گێڵیا بە کافور
جە[2] مەرز موغان شیرین و پەروێز
بار کەردن خەیەی خوسرەوی کوڵ بێز
چەنی ناڵەی چەنگ ، نەغمەی بانگ عود
بەردشان تەشریف بە صەحرای شەهرۆد
گاهێ جە شارۆد کەردشان[3] شکار
جە مورغ وەحشی[4] کوشتشان هەزار
گاهێ چون بەهرام نە صەحرای هیندۆر
وستن بە یەکدا چەند ئاهو و چەند گۆر
دنیا بەی دەستور بەسەر مبەردن[5]
گا عوشرەت ، گاهێ نەچیر مکەردن

---

(١) گەڕانەوەی خوسرەو و شیرین لە دەشتی موغان .
(٢) جە (ب) نە .
(٣) کەردشان (ب) مکەردن .
(٤) مورغ وەحشی (ب) مورغ و ماهی .
(٥) مبەردن (ب) مومەردن .

چون سەواد خەط ظولْمەت دا دیار
مەخفێ بێ خورشێد نە پەردەی پێوار

نەوبەر نەمامان دەستەی زولْف چین چێن
ئاراستن پەی شا بیساطێ ڕەنگین

زێبا عوورۆسان تا کە شەق بێ شەو
پەی تەفریح طەبع شیرین و خوسرەو[٦]

ڕەقصان ییێن[٧] چەنێ نەوای ساز نەی
شیرینتەر جە ڕەقص ڕەشحەی[٨] جام مەی

نالْەی نەوای ساز موغ بەچەی مەی نۆش
صەدای مەیکەشان سەبێی مەی بە دۆش

جە صەومەعەی قودس چەرخ ئەخضەری
ماوەردش بە ڕەقص زوهرە و موشتەری

جە بۆی میشك و عوود عەبیر و عەنبەر
جە عەطر[٩] گولْاو ، جە دوود مەجمەر

جەرگەی خوسرەوی دەشت و کۆ و سارا
مبێزا بۆی بەزم ڕەنگین دارا

---

(٦) شیرین و خوسرەو (ب) هومایوون ئەو .

(٧) ڕەقصان ییێن (أ) ڕەقصیان .

(٨) ڕەقص ڕەشحەی (أ) قورص ڕەعشەی .

(٩) عەطر (أ) کوشتە

غەرەض ، هێچ شەوێ جە شەوان بەی طەور
نەوێتن بێ عەیش[10] عوشرەت نە ڕۆی دەور
یاران نە عەرصەی ئەی دنیای فانێ
جەی وەشتەر[11] چێشەن سا[12] زیندەگانێ
بویارێ[13] دەوران چون کەیان کەی
بە ساز و صوحبەت ، بە مەعشوقە و مەی
دوّ دەست حەمایل بێ خوّف جە ئەغیار
بکەی نە گەردن دوّست وێت هەر جار
بنیشێ نە سای زوڵف عەنبەربوّش
بگێرێ بە دەس شەمامەی لیموّش
نە جارێ صەد جار بە شەو تا بە ڕوّ
چون دەستەی نەرگس بوّش نیا[14] وە بوّ
هەی هەی جەو طوغیان عەیش و ئیقباڵە
جەو جوّش شادیی شای کەمەر لاڵە
گا چەنێ شیرین سەرگوّشێ مکەرد
گا شەربەت[15] جە لەعل[16] شیرینش مەوەرد

(١٠) نەوێتن بێ عەیش (ب) نەوێ بە عەیش .
(١١) جەی وەشتەر (ب) بێ دڵبەر .
(١٢) سا (ب) ئەی .
(١٣) بویارێ (ب) بویارمێ
(١٤) نەرگس بوّش (ب) سونبول بوّ .
(١٥) شەربەت (أ) شەراب .
(١٦) لەعل (أ) جام .

گا مبۆ بەشتان وە بەژن باڵاش
گا مکەردش سەیر خاڵان ئاڵاش

بەی طەور موبارا شای نەظەر بازان
شەو چەنۆ شیرین شای شەکەر ڕازان

* * * *

مقالات خسرو با شیرین در خیمه وطلب وصال نمودن وجواب شیرین[1]

گوڵچین گوڵزار ئەی باخچەی ڕەنگین
بەی طەور بەست دەستەی ڕێحان میشکین

شەوێ جە شەوان وەشبۆی وەهارێ
هەواش مدا بۆی میشك تاتارێ

قورص مانگ جە چەرخ سەوز پڕ ئەختەر
مدرەوشا خاستەر جە شەمس خاوەر

ئەو شەو خەرگـای خاص خوسرەو بە تاقێ
مبەخشا زینەت بەهەشت باقێ

جە عەکس ڕوخسار ساقێی سیم ئەندام
جە ڕەشحەی[2] شەراب ساقێی زەڕین جام

---

(۱) گفتوگۆی خوسرەو لەگەڵ شیرین لە خێوەتەکەدا و داوای بەیەکگەیشتن لێ کردنی و وەلاٚم دانەوەی شیرین. ئەم ڕستەی (و جواب شیرین) واتە وەلاٚم دانەوەی شیرینە ـ زیادە ، چونکە پاش ئەم باسە باسێکی تایبەتی هەیە لە وەلاٚم دانەوەی شیرین ئەدوێ . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا هەر ئەمەندەیە : خواهش کردن خسرو از شیرین ، واتە : تکا کردنی خوسرەو لە شیرین .

(۲) ڕەشحەی (أ) ڕەعشەی .

جه سەودای شیرێن وەنەوشە خاڵان
جه لەنجەی ڕەندان نازك نەوهاڵان

غونچەی خاطران چون گوڵ مشکاوا[٣]
دڵ ئەر سەنـگ مبێ[٤] چون قەند[٥] متاوا

سەمەن بۆ سەوڵان دانەی دوڕ نە گۆش
عەنبەرێن زوڵفان دێبای زەڕبافت پۆش

چون زوهرەی ڕەققاص چەنێ چەنـگ و دەف
نیشتەبێن نە دەور خەرگەی شا بە صەف[٦]

شەمایل چەنێ شەمامەی نەسیم
مکەردن تەفسیر مەنطوقەی قەدیم

چون هەر شەو شاناز شادێ مژەندن
تەصنیفات[٧] شیعر شیرێن موەندن

سا وەختێ جه جام بادە بیێن سەرمەست
جه ڕەقص و جه ساز[٨] کۆتا کەردن دەست

---

(٣) مشکاوا (ب) شکاوا .

(٤) سەنـگ مبێ (ب) جه سەنـگ بی .

(٥) قەند (ب) مۆم .

(٦) بە صەف (ب) صەف صەف .

(٧) تەصنیفات (ب) بە صیفات .

(٨) جه ڕەقص و جه ساز (ب) جه ڕەقص ڕەققاص

جه هوجۆم جام[٩] به[١٠] بێ پەروایێ
مەستانه کەفتن هەر یەک نه جایێ
ئاخر نەو خەرگەی شۆخ عەبیرین
هەر مەند به وجۆد خوسرەو و شیرین

خوسرەو جەو دەمدا جه سەودای شیرین
جه عەشق شێوەی ئەو زوڵف عەنبەرین
ذەرڕە جه دڵدا ئارامش نەمەند
چون چاشنەی[١١] باروت مواتش گڕ سەند

ئارەزوی باڵاش جه سەر بەرد فامش
جه طاقەت بێ تاق ، بڕیا ئارامش
بێ پەروا خێزا ئەو شای جەم شکۆ
گرت دەستەی زوڵفش به صەد ئارەزو

چون دەستەی نەرگس جه نەو شکاوا
بۆ نیا نه[١٢] بۆش هەرتا که تاوا
وات ئۆخەی شیرین بڕیا ئاوانم
هەنی[١٣] تا زیندەم گیان به فیدانم[١٤]

---

(٩) جام (ب) مەی .
(١٠) به (ب) جه .
(١١) چاشنەی (أ) فاشه .
(١٢) نه (ب) وه
(١٣) هەنی (أ) منیچ .
(١٤) گیان به فیدانم (أ) هەر گیان فیدانم .

بەڵێ فیدات بام لەیل لەب شەکەر
بۆ جە دەرحەقم نامەردێ مەکەر
خۆ لێت مەعلومەن من جە نەوەی کێم
سا چێش بی پەی تۆ بەی طەور ئاما پێم
ئەر صاحێب شەرطی شیرین وێڵ تۆم
بەی طەور موینێ ئەراگێڵ تۆم
شێت و شەیدای عەشق شۆخێ و ژەندێ[15]ی تۆم
وێنەی موقەصصیر[16] شاهان بەندێ[17]ی تۆم
بێ دەماخ جە زام[18] قەوس ئەبرۆی تۆم
غارەت بوردەی خاڵ شۆخ شەڕ جلوی تۆم
چون بەی طەور سفتەی داخ عەشق تۆم
مەینەتێی دڵ ژێش مەینەت مەشق تۆم
سا بێم[19] بە نەزرت زوڵفان عەنبەر بۆ
ئیمشەو کەس نیەن غەیر جە من و تۆ
با پەشتانت بۆن یەك ساتێ ئیمشەو
پێم دەر جە گەنجت زەکاتێ ئیمشەو

---

(١٥) ژەندێ (أ) ژەند .
(١٦) موقەصصیر (أ) کلاێژ .
(١٧) بەندێ (أ) بەند .
(١٨) جە زام (ب) زام .
(١٩) سا بێم (أ) شاهێم .

چون جه سەودای تۆ غەم بە کۆم ئیمشەو
مەگەر جە لای ویت ڕەنجەڕۆم ئیمشەو
جەرگم جە داخت کەبابەن ئیمشەو
دەردم دەواکەر ئەوابەن ئیمشەو(٢٠)
چون کەفت وە لای تۆ نەصیبم ئیمشەو
دڵ نەوازیم کەر غەریبم ئیمشەو
چێش مبۆ وێنەی تۆ شایێ ئیمشەو
بنوازۆ چون من گەدایێ ئیمشەو
بە سەرگەردت بام سەوڵ سیم ئەندام
پەی بەژن باڵات عومرم بێ تەمام(٢١)

* * * *

---

(٢٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

جەرگم کەبابەن جە داخت ئیمشەو
با دڵ تەسەل بۆ جە باخت ئیمشەو

(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

پاسخ دادن شیرین خسرورا[1]

تۆتۆی شەکەر ڕێز ، ڕاز وێنەی شەکەر
بەی طەور دا جەواب شای فەڕڕوخ ئەختەر
وات هەی[2] کەیخوسرەو کەیان جەم جۆ
صەد شیرین چون من بە سەرگەردت بۆ
بە وێت مزانۆ[3] بەور بەهمەن سام
بە کێش شاهان جەم قەدر جەم جام[4]
موناسب نیەن هەر پەرستارێ
ببۆ بە هامڕاز یەك شەهریارێ
ڕاستەن کە زولفم بۆ عەبیرینەن
ذەڕڕێ جە لای تۆ زەڕەم شیرینەن
بەڵێ من چەندان نە ڕۆی عەرصەی دەور
قابیل نیم کە شای بەهمەن طەرز و طەور[5]

---

(١) وەلاّم دانەوەی شیرین بە خوسرەو .

(٢) وات هەی (ب) واتش .

(٣) بە وێت مزانۆ (ب) بە سەرگەردت بام .

(٤) جەم جام (ب) ئەییام .

(٥) بەهمەن طەرز و طەور (ب) بەهمەن طەرز بەی طەور .

پەی وجوّد من جە ذەرّە کەمتەر
بکێشۆ بەی طەور ئەوەند دەرد سەر

من کێم کە چەنی خوسرەوێ چون توٚ
ببوٚن بە هامراز بە شەو تا بە روٚ

بە گیانت قەسەم شای دارا نگێن
هەر تا کە زیندەم نە رِوَی سەر زەمێن

من کەمتەر کەنیز پەرستار توٚم
من ئافتاوەدار ، خزمەتـکار توٚم

من سەقای مەدبەخ[٦] بوٚ هەبێر توٚم
جە شام یا شیراز[٧] هەر ئەسێر توٚم

من هەر جارِوَکێش کێشك خانەی توٚم
من ئاوپاش خاك ئاستانەی توٚم[٨]

من کامم خوسرەو ، وجوّدم چێشەن ؟
پەی چێش یەند پەی من خاطرت رِێشەن ؟

قەضات لە گیانم شای دارا ئەفسەر
وەسەن ، سا وەس وێت بدەر دەرد سـەر[٩]

---

(٦) سەقای مەدبەخ (أ) گوفتای مەدێح .
(٧) جە شام یا شیراز (أ) من شام ئەراگێل .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩) وەسەن . . تاد (أ) وەسەن وەسوەسەی وێت و دەردی سەر .

ئەگەر شا مەیلش بە شیرەی قەندەن
ڕاستەن شیرەی قەند خاطر پەسەندەن
بەڵێ بە بێ وەخت دانای خیرەدمەند
نوقصانەن نۆشان شەهد شیرەی[10] قەند
ئەر چەندێ هەنیچ شای دارا بەیداخ
بکەرۆ صەبرێ نەبۆ بێ دەماخ
جە شیرەی قەندم هەر شەو تا بە ڕۆ
بنۆشۆ شەربەت نۆش گیانش بۆ
وەرنە بە بێ وەخت[11] شای زینەت ئارا
شیرینی بەی طەور نیەن گووارا
بەڵا مکەروم[12] ئیستیدعا ئیمشەو
بدەرۆم مۆڵەت شەهەنشا ئیمشەو
نەبۆ پەی پەشتان من دڵگیر ئیمشەو
بوەرۆ بە لوطف جە تەقصیر ئیمشەو
مەیل کەرۆ بە جام جورعەی مەی[13] ئیمشەو
گۆش دەرۆ بە نەخش[14] ساز نەی ئیمشەو

---

(١٠) شەهد شیرەی (ب) شیرەی شەهد .
(١١) بە بێ وەخت (ب) بەی شێوە .
(١٢) بەڵا مکەروم (ب) بەڵێ مکەرۆن .
(١٣) جورعەی مەی (ب) بلوری .
(١٤) نەخش (ب) دەنگ .

نەکێشۆ سەودای وەسواسەم ئیمشەو
کەم طاقەت نەبۆ جە تاسەم ئیمشەو[15]

شیرین جە خوسرەو بە زار ملاڵێ[16]
خوسرەو پەی شیرین چون نەی مناڵێ

کافر مکرەوا بەو ڕەستاخێزە
بەو داوای شیرین ، لالای پەروێزە

مەنظوور شیرین شازادەی پەرێ
ئێد بێ جەی گشت پاس ، جەی گشت داوەرێ[17]

حیفظ دانەی لاڵ جە ئەلماس مکەرد
عەرض[18] وێش جە فیعل قەبیح[19] پاس مکەرد

پەی چێش ؟ کە بانوی بەرارندەی تەخت[20]
دابێش جەی وەرتەر صەد سەوگەند[21] سەخت

مەبادا خوسرەو سفتەن جە داخش[22]
تەصەڕڕوف کەرۆ گوڵ باغچەی باخش[23]

---

(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٦) شیرین . . تاد (أ) جە خوسرەو شیرین بەی طەور ملاڵێ .
(١٧) ئێد بێ .. تاد (ب) ئێند بێ جە گشت باس ، جە گشت داوەرێ
(١٨) عەرض (ب) فەرەض .
(١٩) قەبیح (ب) شەیطان .
(٢٠) بەرارندەی تەخت (ب) صاحێب تاجو تەخت ، صاحێب تەخت و بەخت .
(٢١) صەد سەوگەند (ب) سەوگەندان .
(٢٢) داخش (أ) داخت .
(٢٣) گوڵ باخچەی باخش (أ) گوڵێ جە باخت .

مەعلوم بۆ جە لای یەك ژەنگان عەشق
ئاشفتەی هیجران قەیس مەبنەت مەشق[٢٤]

هەرچەند بە زوان ئەو شەمع پڕ نوور
جەواب خوسرەو مدا بەی دەستوور

بەڵێ دمرۆنش مگڕیا بە تاو[٢٥]
ماماش وە چەمدا[٢٦] ئەسرین جون سێلاو

بەی طەور کە مدیش شا بە بێ دەماخ
پەیاپەی پەیوەست هەر مکێشا ئاخ

هەرچەند ئەر[٢٧] ئاهوی زوڵف و خاڵ میشکین[٢٨]
موست نە ئەبرۆش[٢٩] بە غەضەب[٣٠] صەد چین

جە لالای خوسرەو دەردش بێ کاری
موارا بە چەم[٣١] ئەسر مرواری

---

(٢٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٢٥) بەتاو (أ) تاو تاو .

(٢٦) ماماش وە چەمدا (أ) ماما بە چەمدا .

(٢٧) ئەو (أ) ئەی .

(٢٨) میشکین (أ) شیرین .

(٢٩) ئەبرۆش (أ) ئەبرۆ .

(٣٠) غەضەب (أ) خەطەت؟ .

(٣١) موارا بە چەم (ب) مواراش نە چەم .

به دەم[٣٢] بەی دەستوور بە[٣٣] لەنجە و لارە
جواب خوسرەو مدا بەی تارە[٣٤]
ئەمما جە سەودای ئەو دارای لاڵ پۆش
پۆك وێش مگرت[٣٥] ، جەرگش مدا جۆش
گریشمەش جە حەرف شا حاشا مکەرد
تیم نیگاش بە ناز تەماشا مکەرد
هەر لێش بە دوزدی غەمزەی[٣٦] غەضەب جۆش
مدا[٣٧] دەلالەت ئیشارەی ئەبرۆش
ئاخر کە بەرشی ئەو بۆم پەڕەی[٣٨] گوڵ
بە[٣٩] ئەمر خوسرەو ، ئەمما[٤٠] نەك بە دڵ
خوسرەو سا کە دیش حوققە بازیی ئەو
هیچ نیەن نە ڕای چارەسازیی ئەو[٤١]

---

(٣٢) بە دەم (ب) هەردەم .
(٣٣) بە (ب) بەی .
(٣٤) بەی تارە (ب) دوو بارە .
(٣٥) مگرت (أ) مکەرد .
(٣٦) بە دوزدی غەمزەی (أ) بە دەرد بی خەمزەی .
(٣٧) مدا (أ) مداش .
(٣٨) پەڕەی (أ) پەڕ .
(٣٩) بە (أ) جە .
(٤٠) ئەمما (أ) بەڵێ .
(٤١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

کێشاش نە دەرۆن بەو طەور ئاە سەرد
هەروەخت بِی گەردۆن بکەرۆ بە گەرد

* * * *

پاسخ دادن خسرو شیرین را[1]

دیسان هەم جەناب شای صەنعانی مەشق
کیشوەر کوشای موڵك پڕ جە شۆر و عەشق

بڕیاش نە دڵ صەبر ، نە دەروَن ئارام
بە گوستاخی وات ئەرێی گوڵ ئەندام[2]

یەن جە باب من دەروَنت ڕێشەن
گوروفت و گیرێت ئەز جە چێشەن[3]

یە من پەرێی تۆ هامزاز دەردم
جە تاج و جە تەخت شاهی ویەردم

بەستم بە ڕشتەی سەودای عەشقت پشت
وێم کەرد بە سەر ژان پادشاهان گشت

ئەر پەی تۆ نەبۆ نادیرەی نەدیم
چێگە چ کارم ، ئەرمەنی خۆ نیم

مەعلوَم بۆ جە لات[4] من پا بەست تۆم
پێکیای خەدەنگ موژەی[5] شەصت تۆم

---

(١) وەلاّم دانەوەی خوسرەو بە شیرین .
(٢) گوڵ ئەندام (ب) دڵ ئارام .
(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە
(٤) مەعلوَم بۆ جە لات (ب) وەنەت مەعلوم بۆ .
(٥) موژەی (ب) تیر

وەرنە من جە کۆ[٦] شای شیرین سوخەن
گەی دەرگێلیە نە[٧] ئۆلـگەی ئەرمەن
بەلاّ سەمەن بۆی[٨] شۆخ سیم ئەندام
قامەت زەڕستون جەمین وێنەی جام
حەرفێ مواچون جە ڕای گوستاخێ
بە شەرطێ نەبۆ وە [٩] بێ دەماخێ
بە چ ڕەمزێوەن چون کەیان کەی
جە وەخت مەستێ و[١٠] ناڵەی ساز نەی
مدەی پێم شەربەت جە بۆسەی قەندت
جە غونچەی[١١] لەبان شیرین ڕەندت
وەخت هوشیارێ بە گفتوگۆتەن
بە خیشم و غەضەب ، بە تان و پۆتەن[١٢]
ئەرێ نەرگس بۆی[١٣] نەزاکەت شیرین
کـلاّف سۆسەنێ ، زولفان عەنبەرین

---

(٦) جە کۆ (أ) چۆگە .
(٧) نە (ب) جە .
(٨) بەلاّ سەمەن بۆی (ب) بەڵێ سەمەن بۆ .
(٩) وە (ب) بە .
(١٠) مەستێ و (ب) مەستێ
(١١) غونچەی (ب) بۆسەی .
(١٢) بە تان و پۆتەن (ب) بە تان ، بە پۆتەن .
(١٣) نەرگس بۆی (ب) نەرگس بۆ .

مەر هەر کەس چون تۆ[١٤] نازك ناز مبۆ
بێ شەرط و بێ شۆن[١٥] ، بێ مەجاز مبۆ
ئەر دڵ جە سەنگ نیت[١٦] ، شۆخ ستەمگەر
ئیمشەو تا بە ڕۆ[١٧] بۆ پەشتانم بەر
وەر نە من طاقەت نەداروَن ئیمشەو
ئەر گیان هەزار بۆ[١٨] مسپاروَن ئیمشەو
با پەشتانت بۆن ، ئێسانم[١٩] ، ئیمشەو
غەمخوارێم بکەر میهانم ئیمشەو[٢٠]
جە عەشقت چون شەمع گریانم ئیمشەو
بۆی[٢١] قرچەم بشنەو ، بوریانم ئیمشەو
ئەر مدەی جە وەصڵ من وایەم ئیمشەو
مویەرۆ جە عەرش من پایەم[٢٢] ئیمشەو

---

(١٤) هەر کەس چون تۆ (أ) چون تۆ هەر کەس .
(١٥) بێ شەرط و بێ شۆن (أ) بێ داد و کەم شەرط .
(١٦) ئەر دڵ جە سەنگ نیت (أ) ئەرێ دڵ جە سەنگ .
(١٧) بە ڕۆ (أ) وە صوب .
(١٨) هەزار بۆ (أ) هەزارەن .
(١٩) ئێسانم (أ) یەك ساتێ .
(٢٠) غەمخوارێم .. تاد (أ) پێم دەر جە گەنجت زەکاتێ ئیمشەو .
(٢١) بۆی (أ) بۆ .
(٢٢) پایەم (ب) سایەم .

ئەر نەدەی ، قیبلەم ، ئیمشەو مرادم
نەکەرێ جە دەست مەینەت ئازادم

ئەروام نەمەندەن سەوڵ دڵ پەسەند
ئەروام مسپارۆن بە گیانت سەوگەند

فیدات بام وەسەن وەس ئازارم دەر
وەس بە غەمزەی شۆخ[23] یەکسان خوارم[24] کەر

چێش مدەی جواب فەڕڕ زێبا و زوشت[25]
بواچان شیرێن پادشاهێش کوشت

ئیمشەو جە ڕای لوطف ئەر بکێشیم[26] ناز
با جە پا بۆست[27] بێۆن سەر ئەفراز

ئەر لوطفت نیەن تۆ جە دەرۆندا
ڕوخصەت دەر پەی وێم بشۆن وە[28] تۆندا

سەهی سەرو قامەت ، کلاف سۆسەنی
شازادەی بزورگ موڵك ئەرمەنی

---

(٢٣) غەمزەی شۆخ (ب) غەمزە و ناز .

(٢٤) خوارم (ب) خارم .

(٢٥) فەڕڕ زێبا و زوشت (أ) سەرو زێبا زوشت .

(٢٦) بکێشیم (أ) بکێشی .

(٢٧) جە پا بۆست (أ) بە پا بۆسێت .

(٢٨) وە (ب) نە

کەمەند زوڵفت کەردەن زنجیرم
نام وێم چون قەیس بەردەن[٢٩] جە ویرم

ئامانەن ئیمشەو چون زوڵف لۆلت
با بێون پەشتان باڵای نەوتۆڵت

بۆ بنیەو نە بۆی صاف عەبیرینت
بنۆشۆن شیرەی قەند شیرینت

وەر نە بەو خودا زوڵف بۆ عەبیرین
مسپارۆن[٣٠] بە تاڵ من گیان[٣١] شیرین

* * * *

---

(٢٩) بەردەن (ب) شیەن .

(٣٠) مسپارۆن (ب) مویارۆن .

(٣١) گیان (ب) عومر .

باز جواب دادن شیرین خسرورا[١]

شیرین پەی جواب خوسرەو پەروێز
لەب کرد بە توتی ڕێزەی شەکر ڕێز[٢]

وات بە فیدات بام شای فەڕڕوخ نەژاد
نەوەی نەوشیروان صاحێب عەدڵ و داد

مەر فیعل شەنیع وێنەی گومڕاهان
خاسەن کە بکنۆ جە دەست[٣] شاهان

کوجا[٤] حیسابەن وێنەی تۆ شاهێ
شاهێ جەم جەناب ، حیشمەت پەناهێ

بە وەسوەسەی پوچ نە عەرصەی ئەییام
بزورگ زادەیێ بکەرۆ بەدنام

بەرز بۆ بە ئاڵەم ساز بەدنامێ
دوشمن باوەران[٥] پێش شادکامێ

---

(١) دیسانەوە وەلاّم دانەوەی شیرین بە خوسرەو .

(٢) لەب کەرد .. ناد (ب) کەرد وێنەی توتی لەب شەکەر ئامێز

(٣) کە بکنۆ جە دەست (ب) ظاهیر بۆ بە دەست .

(٤) کوجا (ب) جە کۆ .

(٥) باوەران (ب) باوەرۆ .

با وجود خۆ من[٦] جە شام تا شەبگیر
ماچم نەكەردەن جە شا هێچ[٧] تەقصیر
بەڵێ ئەی ئەمرە جە شایچ صەرێحەن
ئەمر ناپەسەند فرێ[٨] قەبیحەن
پەی چێش ؟ نەتیجەش هەر بەدنامیەن
ڕۆ زەردێی تەمام ، دوقمەن كامیەن
ئەر ڕاستەن كە[٩] شای فەرخوندە[١٠] ئەختەر
سەودای عەشق من مدۆش[١١] دەرد سەر
تا بە چەندێ وەخت بگێرۆ[١٢] ئارام
خاطرش[١٣] جەم بۆ میاوا[١٤] بە كام
حەیفەن من و[١٥] شا نە عەرصەی ئەییام
بە عەبەث وێمان بكەرمێ بەد نام

---

(٦) خۆ من (ب) ئێدەن .
(٧) جە شا هێچ (ب) من جە شا .
(٨) فرێ (ب) فرە .
(٩) كە (ب) ئەی .
(١٠) فەرخوندە (ب) موبارەك .
(١١) من مدۆش (ب) تۆ مدۆت .
(١٢) بگێرۆ (ب) بگێرە .
(١٣) خاطرش (ب) خاطرت .
(١٤) میاوا (ب) میاوی . لەسەر نوسخەی (أ) ئەبێ (میاوۆ) بوایە لە جیاتیی (میاوا) .
(١٥) من و (أ) ئیشەو .

نە عەرصەی دەوران ئەی دنیای دەنی
بوێم بە سەر ژان خەڵق ئەرمەنی

من جە لای بانۆ و ئەی پەرستاران
بکەری[16] بە پۆڵ ناژەوای شاران

صەلاح هەر ئێدەن خوسرەو لاڵ پۆش
حەرفم جە ژای لوطف بکەری[17] نە گۆش

فەسخ بیناو بەس[18] ئەی ئیرادە کەر
مەیل بە صەرف جام جورعەی بادە کەر

من جە شەهەنشا هەر ئێدەن ئەرجۆم
جە ولـگەی[19] ئەرمەن نەشۆ ئابڕۆم

نەیۆ پێم کارێ چون نا دروستان
بۆن[20] بە سەر ژان خەڵق[21] ئاتەش پەرستان

سەوگەندم بە شەرط یەك ڕەنـگان عەشق
بێ طاقەت مەبەر[22] شای صەنعانی مەشق

---

(١٦) بکەری (ب) بکەرۆ .
(١٧) جە ژای لوطف بکەری (ب) چون دانەی دوڕ کەری . لەسەر نوسخەی (أ) ئەبێ (بگیری) بوایە لەجیاتی (بکەری) .
(١٨) بینا و بەس (ب) بەین و بەس .
(١٩) ولـگەی (ب) ئۆلـگەی .
(٢٠) بۆن (ب) بیۆن .
(٢١) خەڵق : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٢) مەبەر (ب) نەبۆ .

حەڵوای شیرینم خاص خۆش گەوارەن
غەیر جە شا هەرکەس بنۆشۆ[23] زارەن
مەعلومەن جە خەڵق کەس لێش[24] نەوەردەن
پەی جەناب شام سەر بە مۆر[25] کەردەن
مەطلەب ئەر جە[26] عیشق من ئازارتەن
سەودای صەفرای[27] دەرد باڵام بارتەن
بە حەڵوای وەصڵم وەش تام[28] وەش بۆ
مکەرۆن ئاخر[29] دەفع صەفرای تۆ
وەر نە بە جەختێ بەور دەریا دڵ
موددەعات جە لام نمەبۆ حاصل

* * * *

---

(٢٣) بنۆشۆ (ب) منۆشۆ .
(٢٤) لێش (ب) جێش .
(٢٥) مۆر (ب) موهر .
(٢٦) ئەر جە (ب) ئەگەر
(٢٧) سەودای صەفرای (ب) صەفراو سەودای
(٢٨) وەش تام (ب) وەش تامەن .
(٢٩) مکەرۆن ئاخر (ب) ئاخر مکەرۆن .

لابه نمودن خسرو از شیرین و بی‌دماغ شدن شیرین از خسرو[١]

خوسرەو جە شیرین شۆخ شیرین حاڵ
چون نا موافیق[٢] شنەفت ئەی هەواڵ[٣]

زاناش کە[٤] ئەو شۆخ زوڵف بۆ عەنبەرەن
بە دەم موسوڵمان ، بە دڵ کافرەن

دیەسان جە عەزرەت[٥] چون نەی ناڵاوە
گرتش دامانش ، فرە لالاوە

واتش مروەتەن دەوا کەر دەردم
وەسەن حەرف سەرد یا جە داخ مەردم[٦]

خاس نیەن چون تۆ سەوڵ سۆسەن خاڵ
یەند بێ مروەت بۆ نەزانۆ بە حاڵ

---

(١) بازانەوەی خوسرەو لە شیرین و بێ دماخ بوونی شیرین لە خوسرەو . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە : پاسخ دادن خسرو شیرین‌را . واتە : وەلام دانەوەی خوسرەو بە شیرین .

(٢) نا موافیق (ب) نا موناسیب .

(٣) هەواڵ (ب) ئەحواڵ .

(٤) زاناش کە (ب) سا زاناش .

(٥) عەرزەت (ب) حەسرەت .

(٦) وەسەن . تاد (ب) حەرف و صەوت وەسەن ، ها جە داخ مەردم .

ئەر پەی وەصڵ تۆ قیبلەگاهێی من
بە[٧] جای تەخت و تاج پادشاهێی من

مەویا[٨] ، بەی دەستوور من جە لای وەطەن
پەی چێش وێڵ مبێم جە وڵگەی[٩] ئەرمەن

ئەرێ شەکەر لەب ، شەربەت ڕێزەی ڕاز
شۆخ شیرین ڕەنگ ، نازك غەمزە و ناز

تۆ خۆ والا قەدر ، حەق پێ دادەنی
نەجیب پاکزاد ، بزورگ زادەنی

مەویا[١٠] نە ڕای من سەعیت بکەردا
ڕەویەی بزورگیت وە ڕا بوەردا

ئەر شەرمت نیەن جە پادشاهێم
بتەرسە جە ئاە صوب سەحەرگاهێم

مەکەرەم سوبوکتەر ، چەمێ بکەر لێم[١١]
باوان وێران بای بزانە من کێم

---

(٧) بە (ب) نە .
(٨) مەویا (ب) مەبیا .
(٩) جە ولگە (ب) نە مولك .
(١٠) مەویا (ب) مەبیا .
(١١) ئەم نیوە شیعرە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە :
مەکەرەم بە سەنگ ، ڕەحمێ بکەر لێم
لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ لەجیاتی (لێم) (پێم) بێ .

مەر هەر کەس شیرین عەنبەر بۆ مبۆ
چەنێ دۆس وێش وێنەی تۆ مبۆ
مروەتەن ئیمشەو ئێمان و[12] دێنم
جە باغچەی وەصڵت بکەر گوڵ چێنم

غەرەض ئەو خوسرەو[13] جەم جای جەم ئەفسەر
لالاً جە شیرین ئەو شەو تا سەحەر
جە لای ئەو سەرشار دورد بادەی دەرد[14]
لاڵە و نزای شا فائیدەش نەکەرد[15]

چون جام یاقوت خورشێد خاوەر
ڕەخشان کەرد بلور ڕەخشندەی سەحەر[16]
خوسرەو جە سەودای ئەو دڵ جە سەنگە
ئەو شۆخ شیرین دیدە سێوەنگە
بێ تاو بێ تەمام قەرارش نەمەند[17]
چون شەو چرای شەم دەروێش گز سەند[18]

---

(١٢) ئێمانو (أ) ئێمانم .

(١٣) ئەو خوسرەو (ب) کە ئەو شای .

(١٤) بادەی دەرد (ب) بادە نۆش .

(١٥) لاڵەو . . تاد (ب) لاڵەو زاریێی شا کرد بێ فەرامۆش .

(١٦) ڕەخشان . . تاد (ب) ڕەخشندەتەر کەرد سفیدەی سەحەر .

(١٧) نەمەند (ب) بڕیا .

(١٨) چون . تاد (ب) چون شەو چرای نەفت سەرتا پا گڕیا .

هۆرێزا وە پای شای زەڕڕێن میغفەر[19]
شیرێن گرت ئاغۆش جە گیان شیرێنتەر

هەرچەند کەرد[20] ئەو شلۆخ فرێی تار و[21] تۆر
جە دەست خوسرەو بەرنەشێ وە زۆر

* * * *

(١٩) میغفەر (ب) ئەفسەر .

(٢٠) کەرد (ب) کە .

(٢١) تار و (ب) کەردش

پاسخ دادن شیرین خسرورا[1]

به توندێ واتش یه بێ[2] دەستورەن
یه جه ڕەویەو ڕەسم بزورگێ دوَرەن
سا خاسەن منیچ چەنێ شا به گەرم
جه ڕوَ هوٚردەروَن یەکسەر پەردەی شەرم[3]
هەرچەند شا پەی من دەردش بێ دەوان
به کام مەزهەبێ بێ شەرمێ ڕەوان[4]
عاشق مرادش، بەور دەریا دڵ،
به دەعوا و به جەنگ[5] نەبوٚ حاصڵ
شا دەرکارشەن ئیمشەو بێ ئەندێش
باوەروٚ وە زوٚر من وە دەست وێش[6]
کەس دوٚستێ[7] به زوٚر به کەس نەکەردەن
ئەر کەردەن، خوسرەو[8]، صەرفه نەبەردەن

(١) وەلاٚم دانەوەی شیرین به خوسرەو .
(٢) بێ (ب) چ
(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٥) به دەعوا و به جەنگ (ب) به جەنگ و دەعوا .
(٦) باوەروٚ .. تاد (ب) باوەروٚ به زوٚر به دەس یار وێش .
(٧) دوٚستێ (ب) دوٚسی .
(٨) ئەر کەردەن خوسرەو (ب) ئەگەر کەردەبوٚ .

دۆستی ئەو خاسەن جە هەر دوَ سەر بۆ
یەکێ وێنەی شەهد ، ئەو چون شەکر بۆ[9]
نەك[10] یەکێ شیرین ، یەکێ چون ژار بۆ
دۆستی بەی طەورە بە ژار مار بۆ
بەڵێ مەعلومەن جهان بێ هۆشی
پادشاهێت شی[11] ، بە هیشق مەکۆشی
دەست جە دەوڵەت شاهی هۆردەردەن
دوشمنان تەختت تەصەڕڕوف کەردەن
چێگە چەنی من تورك و تازیتەن
هەر خەیاڵ عەشق نەظەربازیتەن
تۆ جارێ چون شێر غوڕندەی[12] سەرمەست
باوەر تاج و تەخت شاهیی وێت بە دەست
ئەوسا جەو دما شای دارا شکۆ[13]
شروَع کەر بە عەشق نەمامان نۆ[14]
وەر نە یە پەی تۆ عەیبێ عەظیمەن
تەخت خوسرەوی عەهدێ قەدیمەن

---

(۹) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(۱۰) نەك (ب) ئەر .
(۱۱) شی (ب) کۆن .
(۱۲) غوڕندەی (ب) دڕوندەی .
(۱۳) شکۆ (ب) نگێن .
(۱٤) نۆ (ب) چێن .

دەخلەس بە تۆ بۆ[١٥] ، بەهرام چۆبێن
بستانۆ چەنەت[١٦] نە ڕۆی سەر زەمێن
فیدات بام لاڵ بۆش موڵك مەدائین
مەواچە پۆچ گۆن ئەی تار تاین
شای صاحێب نامۆس نادرەی ئەییام
گا دەس بە تێغەن ، گاهێ دەس بە جام
نەك هەر مەیل بە جام بادەی دڵکەش بۆ
گرۆفتار بە[١٧] لۆل زوڵف چاو ڕەش بۆ
پادشاهێ و تەخت وەردەرۆ جە دەست[١٨]
بکێڵۆ نە پەی ڕەندان چاو مەست[١٩]
بێ دەماخ مەبەر شای فەرەیدۆن[٢٠] فەڕ
بە کێش شاهان تاج و کەمەر زەڕ
شاهێ بەی طەور بۆ[٢١] نیکۆ بەخت نیەن
زێبندەی تۆمار تاج و تەخت نیەن

* * * *

---

(١٥) بە تۆ بۆ (ب) بۆ بە شای .
(١٦) چەنەت (ب) چەنەش .
(١٧) بە : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٨) پادشاهیو . . تاد (ب) پادشاهێ و موڵك گشت باز دۆ جە دەس .
(١٩) مەست (ب) مەس .
(٢٠) فەرەیدۆن (ب) سکەندەر .
(٢١) بەی طەور بۆ (ب) بەی طەورە .

خشمگین شدن خسرو از شیرین و رفتنش از ارمنستان[١]

خوسرەو دیەش شیرێن بەی طەور[٢] خرۆشا
تەڵـخ بێ چون بادە بە توندێ جۆشا
خرابتەر جە تورك طایفەی بێ دێن
بە غەضەب وستش نە ئەبرۆ صەد چێن
ئەبرۆ چون كەمان زۆر[٣] شاخ پڕ پەی
بەستەنش سێ سەر بە خیشم پڕ وەی[٤]
موژان چون خەدەنـگ بۆ میشك[٥] دڵ دۆز
كێشاش نە تەركەش پەرێی شەڕ بە سۆز
ملەرزا زەمێن نە غەضەبناكێش
عەجەب مەند یەكسان ئەو جە بێ باكێش
ئەوێـچ بە توندێ خێزا چون ئاتەش
بەست نە قەد وێنەی[٦] كەیانێ تەركەش

(١) نوۆزە بوۆنی خوسرەو لە شیرێن و بەجێهێشتنی ئەرمەنستان . ئەم سەرباسە لە دەستنووسەكانی بەردەستماندا نەبوو ، بەپێی پێویستێی شوێنەكە دامان‌نا .
(٢) بەی طەور (ب) بەو طەور .
(٣) زۆر (ب) زۆ .
(٤) بەستەنش .. تاد (ب) كێشا نە تەركەش سێ سەر پەرێ وەی
(٥) بۆ میشك (ب) پەل میشك .
(٦) وێنەی (أ) تەركەش .

دیا[٧] بە سەد خیشم واتش بە شیرێن
دەوڵەتت زیاد زوڵف بۆ عەبیرێن

چ خاس شەرط وێت بە جا ئاوەردی
ئاخر یاونات[٨] ملۆبەت بە سەردێ

شەرط بۆ من جە قێن تێر تانەی تۆ
ئەرکیانم پێش بۆ دەوڵەتخانەی تۆ

هەنی[٩] درەنگێ نەتێشوێش[١٠] تێدا
بە ژاوباریچ نەویەرۆش پێدا[١١]

یە[١٢] وات و دەرلاد چون باد صوب خێز
تێشت چون سەهێ سەرو نە پشت شەودێز

نە پشت شەودێز درەخشا[١٣] چون نور
خرۆشا بە خیشم تەهەمتەن دەستور

وات شیرێن سەوگەند بە تاج شاهێ
بە جاه و جەلال ذات ئیلاهێ

---

(٧) دیا (ب) لوا .
(٨) ئاخر یاونات (ب) یاونات ئاخر .
(٩) هەنی (أ) هەتیـچ .
(١٠) نەتێشوێش (أ) نەتێشێ .
(١١) بە ژاوباریچ . تاد (أ) بە ژاوباریش نەویەرۆش پێشدا .
(١٢) یە (ب) ئێد .
(١٣) درەخشا (ب) درەخشان .

به قورس ڕەخشان خورشێد خاوەر
به خەرقەی تەجرێد عیسا پەیغەمبەر[14]

هیچ پەروام نیەن ڕۆی مەیدان[15] و هەی
جە شۆڵەی ئاهیر ، جە[16] دەریای بێ پەی

جە ڕۆی هەیجا[17] شێر ، چون پیل مەستم
دوشمن عاجزەن جە حەربەی دەستم

من یە عەشق تۆ زەبوونم کەردەن
پادشاهی و تەخت جە یادم بەردەن

پەی چێش ؟ نەتیجەی عەشقت[18] بێ درێغ
سەد چون قوللەی قاف ماوەرۆ[19] جە بێخ

خەدەنگ غەمزەی وەنەوشە خاڵان
حەربەی نیچم نیگای نازک نەوهاڵان

ئەر بکنۆ وە سەخت[20] کۆی سەنگ[21] خارا
مکەرۆش بە[22] گەرد وە بێ مدارا

---

(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٥) مەیدان (ب) مەی .
(١٦) جە (ب) نە .
(١٧) هەیجا (ب) هەیجای .
(١٨) عەشقت (ب) عەشق .
(١٩) ماوەرۆ (ب) ماوەرۆن .
(٢٠) سەخت (ب) سەنگ .
(٢١) سەنگ (ب) سەخت .
(٢٢) بە (ب) وە .

ئیسه سه‌ودای تۆ بیه‌ن دوچارم
زینده‌گیی به‌ی طه‌ور بیه‌ن به ژارم[۲۳]

ماچیی کۆن شاهیی ، کۆن تاج و ته‌خت ؟
کۆن گه‌نج و ئه‌سباب ، کۆن زه‌رزێن به‌خت ؟

عه‌شق تۆ به‌ی طه‌ور به‌رده‌ن شنه‌ختم
بێزار جه شاهیی ، جه تاج و ته‌ختم

وه‌ر نه نه ده‌وران عه‌رصه‌ی هه‌فت کیشوه‌ر
نمه‌یلۆم نه[۲٤] چه‌م دارا و ئه‌سکه‌نده‌ر

عه‌شق تۆ وسته‌ن ، شیرین ، من[۲٥] جه ته‌خت
هه‌م تۆ مده‌ی لێم تیر و[۲٦] تانه‌ی سه‌خت

سا یه خاست که‌رد شای سۆسه‌ن خاڵان
سالار سه‌رکێش نازك نه‌وهاڵان

بێ گونه و ته‌قصیر که‌ردیی مه‌عذوورم
به دڵگیریی دای ئاخر[۲۷] ده‌ستوورم

---

(۲۳) زینده‌گیی   تاد (ب) زینده‌گیم بیه‌ن به ژار مارم .

(۲٤) نه (ب) وه .

(۲٥) وسته‌ن ، شیرین ، من (ب) شیرین من وسته‌ن .

(۲٦) مده‌ی لێم تیر و (ب) لێم مده‌ی تیر .

(۲۷) ئاخر (ب) به‌ی نه‌ور .

من[٢٨] یا ڕاهق بێم ، تۆ[٢٩] بنێش وه شاد
ئه‌ك حه‌ڵاڵ كه‌ر[٣٠] ، سا ده‌وڵه‌ت زیاد

* * * *

(٢٨) من (أ) خوب .
(٢٩) تۆ (أ) بۆ .
(٣٠) حه‌لاڵ كه‌ر (أ) كه‌رد حه‌لاڵ .

رفتن خسرو بولایت روم
و آوردن لشکر رومی
بر سر بهرام چوبین[1]

ئید وات چون نەسیم سەرو سوبوك خێز
گاوەرد نە پەرواز هەر ئەو شەو شەودێز

دەروون پڕ جە خیشم چون شێر زامدار
ڕۆش کرد نە وڵات فەرخوندەی خوندکار

خوسرەو لاڵ پۆش خەجستە ئەختەر
وەختێ کە ڕۆش کەرد نە موڵك قەیصەر

بە دەیر بەعضێ ڕاهیبان کەفت ڕاش
کەفتن چون سایە گشت نە خاکپاش

ئەختەر شناس بێن دانای دیارێ
کەردن پەی خوسرەو ئەختەر[2] شومارێ

موشتەلخ دان پێش بەختت یاوەرەن
ستارەی تاڵەت سەعد ئەکبەرەن

(۱) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ وڵاتی ڕۆم و هێنانی لەشکری ڕۆم بۆسەر بارام چۆبین .

(۲) ئەختەر (أ) کەوکەب .

چونکە ستارەی سەعدێ چەنێتەن(۳)
بە هەر کۆ مشێ ئامەدەنێتەن

خوسرەو جەی مژدە شکاوا چون گوڵ
طەی کەرد وڵـگەی(٤) ڕۆم مەنزڵ بە مەنزڵ

بێ تاج و تۆمار جە خۆف ڕەهزەن(٥)
تا کەرد جە(٦) سەرحەد ئەستەمبۆڵ وەطەن

ئاخر کە ئەحواڵ ئەو فەڕزوخ ئەختەر
یاوا بە جەناب جەم قەدر قەیصەر

چون زاناش بزورگێ ، صاحێب ئەفسەرەن
کەیخوسرەو سەریر ، ڕەوشەن گەوهەرەن

خێزا ئەو جەمشێد نادرەی ئافاق
کەردش ئیستیقباڵ بە صەد(٧) طومطوراق

جە ڕۆی(٨) بزورگێ ئابڕۆ شنەخت
ئاوەردش جە لای(٩) وێش نیاش نە تەخت

---

(۳) چونکە .. تاد (ب) سەعێد ستارێ چون تۆ چەنێتەن .
(٤) وڵـگەی (ب) خاك .
(٥) بێ تاج و ..تاد (أ) بە تاج و تۆمار بێ خۆف ڕازەن .
(٦) جە (أ) بە .
(٧) صەد (ب) چەند .
(٨) ڕۆی (ب) ڕای .
(٩) جە لای (ب) بە جای .

قەیصەر شەھەنشای فەڵەك ئاشیان
سوڵطان جەم قەدر ، قەضا تەوئەمان[١٠]

دیسان جە ڕۆی لوطف[١١] جە باب خوسرەو
طەڵەب کەرد وەزیر ئەعظەمش یەك شەو[١٢]

فەرماش بە دەستور شاهان ڕۆسێ
بکەرۆ[١٣] پەرێ پەرویز عوروسێ

وەزیر ئەعظەم بە ئەمر قەیصەر
پەی سور خوسرەو چل ڕۆ زیاتەر

ناڵەی نەی و دەف[١٤] ، صەدای کوس بەرز
یاونا بە سەقف چەرخ چینێ طەرز

جە[١٥] پەردەی عیصمەت پێش (مەریەم) نامێ
عەفیفەی دەوران سەمەن ڕوخ سامێ

بەخشا بە خوسرەو جە ڕای سەروەرێ
قیران هەم بێن زوهرە و موشتەرێ[١٦]

---

(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١١) دیسان جە ڕوی لوطف (ب) جە ڕای بزورگـێ .
(١٢) ئەعظەمش یەك شەو (ب) ئەعظەم هەر ئەو شەو .
(١٣) بکەرۆ (ب) کەردشان .
(١٤) نەی و دەف (أ) نای زەڕڕین .
(١٥) جە (ب) نە .
(١٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

جه دمای خەیلێ[١٧] وەخت ئەو فەڕڕوخ تەبار
طەڵەب کەرد قۆشەن بێ حەد جه خوندکار
قەیصەر جه ڕای لوطف سوپای پڕ گـەزەند
جه (یەنـگێ چەریێ) و (سارۆچە) و (سەکوەند)
دۆ پەنجا هەزار تەدارەك کەردش
بە دەست خوسرەو هورمز سپەردش

* * * *

(١٧) خەیلێ (ب) چەند .

جنگ کردن خسرو با بهرام چوبین و گریختن بهرام از سپاه خسرو[1]

ئەرباب تەئریخ بە خامەی میشکین
پەی جەنگ خوسرەو بەهرام چۆبین

خاستەر جە بۆی ناف وەڵەدەی ساوا
غونچەی ئەی کیتاب چون گوڵ شکاوا

خوسرەو چەنی ئەو سوپای نەی بە دۆش[2]
ئەو دەریای بێ پەی[3] بەحر قولزوم جۆش
صەدای کۆس جەنگ[4] تۆس نەوزمۆ طەرز
نە سارا و سەرحەد ئۆڵکەی ویش کەرد بەرز

دەر لەحظە یاوا بە بەهرام خەبەر
ئاتەش ئەفشان بێ جە قین چون ئەژدەر

---

(١) شەڕکردنی خوسرەو لەگەڵ بارام چۆبین و هەڵاتنی بارام لەتاو سوپای خوسرەو .

(٢) نەی بە دۆش (أ) بێ ئەندێش .

(٣) بێ پەی (أ) شەنگەرف .

(٤) کۆس جەنگ (أ) کۆس و چەنگ .

ئای زەڕڕێن جەنگ[٥] ئاوەرد بە خورۆش
جەم کەرد بە تەعجیل سوپای جەیحون جۆش[٦]

سوار بێ بە جەخت قەطرە دا بە دەو
تا یاوا بە جەیش پڕ طەیش خوسرەو

جە هەردوو سوپا گوردوی خەشمگین
لەرزا جە هەیبەت هەفت طەبەق زەمین[٧]

جە کورِدان خورۆش هێ هێ[٨] هۆرێزا
مەیدان نەبەرد مەحشەر مبێزا[٩]

جە بریقەی شمشێر ، بریقەی سەر نەی
جە شاخ کەمان زۆر شاخ پڕ پەی[١٠]

جە ضەرب گۆپاڵ سەنگ بە یەکدا هەوڕ
جە قاریەی سەخت کوشندەی شەش پەڕ

نەهەنگ جە دەریا مەگورێزا بە تاو
چون ملۆم بە ئاهیر سەنگ مبێ بە ئاو

جە هەردوو جانیب مەعرەکەی نەبەرد
نە ڕۆی چەرخ چەتر سیمابێ ویەرد

---

(٥) ئای زەڕڕێن جەنگ (أ) ئای زەڕڕێن و چەنگ .
(٦) جەیحون جۆش (أ) جەیحون نۆش .
(٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٨) هێ هێ (أ) هۆ هۆ .
(٩) مەیدان .. تاد (أ) مەیدان مەعرەکە ڕۆی ڕۆشن بێزا .
(١٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

کێشاشان نه چەم[١١] سوپای ڕۆم و ڕۆس
سەف وێنەی شەطرەنج عاج و ئابەنۆس[١٢]
بۆشاشان خەفتان پۆس کەرگەدەنگ[١٣]
بەو کەوکەبەی[١٤] بەرز چون دێبای فەرەنگ[١٥]
جە ڕۆمێ میغفەر جەوهەر سێ تەمام[١٦]
نیاشان نە فەرق وێنەی سێم جام
جە مەعرەکەی کێن[١٧] پڕ سام سەنگێ
بەی گەرمێی نەبەرد گوردان جەنگێ
خاستەر[١٨] جە ڕۆی ڕەزم دارا و ئەسکەندەر
کێشاشان بەیداخ ئەژدەها پەیکەر
بەرز بێ بەی دەستور[١٩] نائیرەی پەیکار
عێزا جە نالّ مەرکەب پرشەی نار

(١١) نه چەم (ب) خەفتان .

(١٢) عاج و ئابەنۆس : لە هەردوو نوسخەکەدا نوسرابوو (عاج ئابەنۆس) ، ئێمە خۆمان (و)ەکەمان بۆ دانا .

(١٣) کەرگەدەنگ (أ) کەرگەدەن .

(١٤) بەو کەوکەبەی (أ) موکەوکەب . دیارە هەڵەیە و ڕاستەکەی (بەو کەوکەب)ە .

(١٥) فەرەنگ (أ) خوتەن .

(١٦) جە ڕۆمێ . تاد (ب) جە ڕوی میغفەردا جەوهەرێ تەمام .

(١٧) کێن (ب) ڕەزم .

(١٨) خاستەر (ب) خۆشتەر

(١٩) بەی دەستور (ب) بەو دەستور .

پەیدا کەرد[٢٠]ناڵەی کەڕەنا و شەیپوور
زەلزەلەی عەظیم (ینفخ في الصور)
جە پڕۆڵای پەیکان کۆی خارا شکاف
ملەرزا هوزەبر چون تۆڵ بەر[٢١] تاف
تەبەرزین جە زۆر شێران نامێ
شەق مکەرد[٢٢] کاسەی سەر وێنەی[٢٣] شامێ
لەب[٢٤] زام جە تێغ ئەڵماس قاتڵ
تەبەسسوم مکەرد وێنەی غونچەی گوڵ
ڕێزەی خوێن جە سەنگ سوبای پێل ئەفگەن
مبێزا عەقیق قرمزێی یەمەن
مەودای سەرسەنان بەردەی[٢٥] تۆپاڵ ڕەش
مویەرد[٢٦] جە سینەی شێران سەرکەش
شمشێر چون ئەبرۆی ڕەند سەوز کڵاف
فەرق هوزەبران مشکاوا تا ناف

---

(٢٠) پەیدا کەرد (أ) بلند بێ .
(٢١) بەر (أ) سەر .
(٢٢) مکەرد (أ) کەرد .
(٢٣) وێنەی (أ) بە وێنەی
(٢٤) لەب (أ) لێو .
(٢٥) بەردەی (ب) نێزەی .
(٢٦) مویەرد (ب) ویەرد .

سەمەند باد پا نە(٢٧) مەیدان کێین
غەرق بێ نە(٢٨) هۆندا تا بە نەمەد زێن
خەدەنگ چون موژەی شۆخ مەهوەشان
مویەرد جە صندوق سینەی سەرکەشان(٢٩)
حەربەی خوسرەوی چون ئەبرۆی دڵبەر
جەرگ جەرگەی خەصم(٣٠) مکەرد دوَ پەیکەر
قەطرەی خوێن جە زام(٣١) قەدارەی قاتڵ
مدرەوشا نە ڕوَی خار و خەس چون گوڵ
زیڕەی زامداران خەستەی خاطر(٣٢) تەنگ
وێنەی ناڵەی نەی مشق وە فرسەنگ(٣٣)
زایڵەی(٣٤) زەرازێل ، زڕەی زەنگ زمڕ
مکەرد نە(٣٥) گەردوَن گۆش کەیوان کڕ
جە گەرد سەمەند سواران کێین
نیشت نە روَی هەوا یەك طەبەق زەمین(٣٦)

---

(٢٧) و (٢٨) نە (ب) جە .
(٢٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٠) خەصم (ب) جەم .
(٣١) زام (ب) زەخم .
(٣٢) خاطر (ب) خەطەر . دیارە هەڵەی نوَسیارە .
(٣٣) مشق وە فرسەنگ (ب) منشت نە فرسەنگ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ لەجیاتێی (منشت) (منیشت) بێ .
(٣٤) زایڵەی (ب) زێلەو .
(٣٥) نە (ب) جە .
(٣٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

جه هەردوَ جانیب کۆشش کەردن سەخت
سەر زێزا نە خاك چون وەڵــك درەخت
سەیل هۆن جە دەشت مەعرەکەی نەبەرد
سەر وێنەی کەدوَ سەرنیگوَن مکەرد
جە صاعیقەی سەخت ئاتەش ئەنگێزا
جە جۆش و خورۆش قیامەت خێزا
حەکیم حاذیق عیلم حیکمەت دان
ئەرەستوَ دەستوَر ، ئەفلاتوَن نیشان
پەی ساعەت سەخت فەرخوندەی پڕ خەیر
قورص ئوستورلاب هەر زۆ[٣٧] مکەرد سەیر
سا کە نەظەر کەرد هەرتا کە تاوا
دیش ساعەت سەعد موبارەك یاوا
عەرض کەرد[٣٨] بە خوسرەو بەختت یاوەرەن
زوَ کەر ستارەت سەعد[٣٩] ئەکبەرەن
باوەر[٤٠] بە سوپای سەنگوَی خەصم شوَم
بێ خۆف و بێ باك[٤١] چون صەرصەر هوجوَم

(٣٧) هەر زۆ (ب) هەردەم .
(٣٨) عەرض کەرد (أ) واتش .
(٣٩) ستارەت سەعد (أ) ساعەت حەج .
(٤٠) باوەر (ب) یاوا .
(٤١) بێ باك (ب) بێ بێم .

خوسرەو ئێد شنەفت بە لەشکر هەی کەرد
هەڵمەت چون هوژەبر بە زۆی[٤٢] دوشمەن بەرد

ئاخر کە پەروێن سوپای بەهرامی
جە نەبرۆی نەبەرد خوسرەو نامی

چون (بنات النعش) نە زۆی سەرزەمین
بە خەستە و زامدار پەراکندە بێین

شکست وەرد سوپای خەصم جیهان سۆز
خوسرەو فرصەت بەرد بە فەر[٤٣] فەیرۆز

بەهرام وێنەی گۆر وەحشی گوریزا
هەرتا کە پاش گرت بە وێش[٤٤] ستێزا

بەڵێ پێرە چەرخ[٤٥] بەکام[٤٦] کارشەن
دانایان حەیران جە کردارشەن

مەنشورەن نە دەور بە[٤٧] بێ مەجازی
عەجایب مدۆ ئادەمی بازی

ئەووەڵ پێش مدۆ پادشاهی و گەنج
ئاخر مکەرۆش جە کشت ئەبلەهـ زەنج

---

(٤٢) بە زۆی (ب) پەرێ .
(٤٣) فەر (ب) فەر و
(٤٤) بە وێش (أ) پەی وێش .
(٤٥) پێرە چەرخ (ب) چەرخ چەپ .
(٤٦) کام (ب) هەر .
(٤٧) بە (ب) پەی .

بەڵێ عەطا بەخش گەنج بە کۆ بەڵێ
بەڵێ شەرط و شۆن تان و پۆ بەڵێ
چ خاس شەرط و بەین دڵ پەسەندتەن[٤٨]
چ خاس دادەی خاس[٤٩] بێ گەزەندتەن[٥٠]
دەواچەی کەچ گەردکار پێچەوانە
بێ صەفای کەم شەرط شۆم زەمانە[٥١]
کێت دڵ وەش نەکرد بە یەك ئیحسانێ
ئاخر نەکردت[٥٢] موحتاج بە نانێ
ئاوازەی ئیحسان بەخشندەگێی تۆ
بەرزەن نە عەرصەی ئەی دنیای بێ پۆ
بەڵێ سا پەی کەس بەدگۆی[٥٣] ستەمگەر
جە کۆڵ[٥٤] مگێرۆ ئەبۆ تا سەر
بەهرامت گەووەڵ نشانا بە تەخت
خۆ دیت کە[٥٥] ئاخر چۆنت کەرد[٥٦] شنەخت

---

(٤٨) دڵ پەسەندتەن (ب) دڵ پەسەندشەن .
(٤٩) خاس (ب) گەنج .
(٥٠) بێ گەزەندتەن (ب) بێ گەزەندشەن .
(٥١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٥٢) ئاخر نەکردت (أ) کێت ئاخر نەکرد .
(٥٣) بەدگۆی (ب) بێ بۆی .
(٥٤) کۆڵ (ب) کەل .
(٥٥) کە (ب) جە .
(٥٦) کەرد (ب) بەرد .

چونکە بۆ پۆیقت بەردەن تۆ[٥٧] جە گشت
لەوچە[٥٨] کەسێوەن بێت بوێنۆ پشت

* * * *

(٥٧) بەردەن تۆ (ب) تۆ بەردەن .
(٥٨) لەوچە (ب) لەوچەر .

نشستن خسرو دوباره بر تخت شاهی
و تعمیر ولایت کردن
و غم شیرین خوردن(1)

ئەختەر شناسان دانای دڵ پەزیر
ئەصحاب نجوم ئەرەستو نەظیر

چون قورص قەمەر ، چون دانەی یاقوت
خێزا و شی نە بورج فەڕ ئەنگێز حوت

جە تورش زوهرە و ستارەی بەرجیس
بەخشا شەوق جە فەرق(2) (..........)(3)

عەطارید جە خەط جەوزای بێ دریغ
جە ئەووەڵ گەردش تەماشای میڕێغ

ئاخر(4) چون مانگ نیشت نە بورج ماهی(5)
پەروێز نیشت نە تەخت فەڕ بەخش شاهی(6)

---

(١) دیسانەوە دانیشتنی خوسرەو لەسەر تەختی پادشایی و ئاوەدان کردنەوەی ولات و خەم خواردن بۆ شیرین .
(٢) جە فەرق (ب) خۆر .
(٣) جێگەی ئەم نوختانەمان لە هیچ کام لە دەستنوسەکانا بۆ نەخوێنرایەوە .
(٤) ئاخر (أ) خوسرەو .
(٥) ماهی (أ) شاهی .
(٦) نیوەی دوهەمی ئەم شیعرە و شیعری پاشەوە و نیوەی یەکەمی شیعری پاشتر لە نوسخەی (أ)دا نیە .

هەر طەرەف شاهان دەور زەمانە
ژەندن بە نامش کۆس شاهانە

جە شەرق تا بە غەرب ، جە مەه تا ماهی
قوبوڵش کەردن[7] بە پادشاهی

چون مەملەکەت گرت نیظام[8] بە نامش
وێنەی ئەسکەندەر سەنگی بی سامش

تەختی تەعمیر کەرد نە ڕۆی عەرصەی خاك[9]
بەرزتەر جە پایەی پەروین ئەفلاك[10]

چەنی دانەی لاڵ لۆلۆی جیهان تاب
مدرەوشا خاستەر جە قورص ئافتاب

جە نەقش نگین سەعادەتمەندش[11]
جە عەدڵ و جە داد دانا پەسەندش[12]

کافەی خەڵق شاناز[13] فاریغی ژەندن
خوطبەی خوسرەوی بە نامش وەندن

---

(٧) قوبوڵش کەردن (أ) قوبوڵ کەردشان .

(٨) نیظام (ب) نەظم .

(٩) خاك (ب) دەور .

(١٠) بەرزتەر .. تاد (ب) بەرزتەر جە ئەفلاك ، جە پایەی ڕۆی هەور .

(١١) سەعادەتمەندش (ب) سەعادەتمەندیش .

(١٢) پەسەندش (ب) پەسەندیش .

(١٣) شاناز (ب) تەواڵ .

وەختێ فەڕڕوخ بێ بە ئەو[14] تەخت و تاج
باز غەمزەی شیرین ئاماش بە تاراج
گەرمێی صەفرای عەشق ئەو مای قەصەب پۆش
مەغز طاقەتش هەم ئاوەرد بە جۆش
بە غەیر جە شیرین ڕشتەی ئیلاهێ
بێزار بێ جە تاج[15] ، جە تەخت[16] شاهێ
جە شەرم[17] مەریەم شای پەرێ پەیکەر
عەفیفەی دەوران ، کناچەی[18] قەیصەر
مەگڕیا چون شەم هەر صوب تا ئێوار[19]
دەرد وێش بە کەس نمەکەرد ئیظهار
ئەر صەد[20] نای زەڕڕین[21] خوسرەوێ مۆەند
شمشێر نە ڕۆی هەور بە مەردێ مشەند
جە دووریێ شیرین دەردش بێ کاری
بێزاری مواست[22] جە شەهریاری

---

(14) بە ئەو (ب) ئەو بە .
(15) تاج (ب) تەخت .
(16) تەخت (ب) تاج .
(17) شەرم (ب) خۆف .
(18) کناچەی (ب) فرزەند .
(19) هەر صوب تا ئێوار (ب) ڕۆ هەر تا ئێوار .
(20) ئەر صەد (ب) هەرچەند .
(21) زەڕڕین (ب) بولەند .
(22) بێزاری مواست (أ) بە زاری موات .

جە ذایقەش جام بادەی بۆ سونبوڵ
بەتەر بی جە ژار کوشندەی قاتڵ

نەغمەی ساز و چەنك چەنگق[٢٣]ی خۆش ئاهەنك
چمان نە ژێفەی جەرگێ موست چەنك
گا گا چون نەغمەی[٢٤] ناقوس مناڵا
گا گا چون خەستەی زامدار مەلاڵا[٢٥]
گا موات بە دڵ پەرێی[٢٦] گومڕاهق
عاشقق خاسەن یا پادشاهق
عاشقق و شاهق هەی دڵەی پڕ خەم
پەی کەس نە دەوران نەدران وە هەم

بەڵێ پەی شیرین شاهێم بێ ذەوقەن
جە لام تاج و تەخت چون پارچەی[٢٧] تەوقەن

ئەر بدان بە من[٢٨] بە دانای داوەر
هەر تایێ[٢٩] جە زوڵف شیرین دڵبەر

---

(٢٣) چەنگق (أ) جەنگق.
(٢٤) نەغمەی (ب) صەدای .
(٢٥) مەلاڵا (ب) مناڵا .
(٢٦) پەرێ (ب) پەی چق .
(٢٧) پارچەی (ب) پاپەی .
(٢٨) بدان بە من (ب) بدەن پەنەم .
(٢٩) هەر تایێ (ب) یەك تایێ .

مۆیەرۆن جە تەخت پادشاهیی وێم
با بکەران مەنع ، خراب واچان پێم
بە وەصف شیرین[٣٠] شای کەمەر لاڵان
مشق بە ئامدا ، مکەرد خەیاڵان
موات کۆن شیرین باڵا تۆڵ نەی
هەر شەو جە ڵەبان پێم بنۆشۆ[٣١] مەی
ئەز کۆن ئەو بەزم بیساط ڕەنگین
کۆن ئەو خاڵ خاسان جام جەم جەمین
شەوان چەنیشان شەربەت مۆەردم
تا صوب چەنیشان بازیی مکەردم
کۆن ئەو سواریی و ئەو صەفا و ئەو سەیر
ئەو شکار گۆر ، ئاهوی وەحش و طەیر
ئەو چەوگان بازیی ڕەندان زوڵف شۆڕ
ئەو شێخەی شاهێن ، ئەو نەچیر پۆڕ
وەی من هامڕازیی ئەو سۆسەن خاڵان
یا لێم بیی بە[٣٢] خاو ویەردەی ساڵان
ئیسە ئەر صەد تاج شەهریارێمەن
من هەر پەی شیرین شێن و زارێمەن

---

(٣٠) شیرین (أ) شاهیی .
(٣١) بنۆشۆ (ب) منۆشا .
(٣٢) بە (ب) وە .

جەی گشت نازاران زوڵف بۆ عەبیرێن[٣٣]
کەس دیار نیەن بە وێنەی شیرێن

شەڵڵا کەس چون من مەینەت بار نەبۆ
بێ یار و بێ دۆس[٣٤] ، بێ دڵدار نەبۆ

شەهەنشا بەی طەور خەیاڵان مکەرد[٣٥]
پەیوەست مکێشا هەناسان سەرد[٣٦]

ئاخر وات بە وێش وەس کەر خەیاڵان
وەس بە پوچ شادی وێت دەر بە تاڵان

هەر کەس نەی[٣٧] دنیا دەور بە کامشەن
چون جەمشێد جەم مەی نە جامشەن

هەرتا کە زیندەن یار چەنێش یارەن
پەیش مبۆ بە گوڵ ئەر صەد کە خارەن[٣٨]

خۆ بێ دەوڵەت نێت دێوانەی کەم فام
جە[٣٩] عەرصەی دەوران نەیاوێ بە کام

---

(٣٣) زوڵف بۆ عەبیرێن (أ) زوڵفان عەنبەرێن .

(٣٤) بێ دۆس (ب) دڵسۆز .

(٣٥) خەیاڵان مکەرد (أ) مکەرد خەیالان .

(٣٦) پەیوەست . . تاد (أ) شادی و عەیش و ذەوق مدا بە تالان .

(٣٧) نەی (ب) جەی .

(٣٨) ئەر صەد کە خارەن (أ) ئەر سەنگ خارەن .

(٣٩) جە (ب) نە .

پەی چێش ؟ بێ دەوڵەت دایم خوار مبۆ
دۆسی ئەر صەدەن[٤٠] لێش بێزار مبۆ

ئیسه تۆ شوکر[٤١] دەوڵەت ڕامتەن
کام[٤٢] ڕەوانێی دەور بە کامتەن

دا بواچە پێم دەوڵەت چون مبۆ
ئەرێ بێ مروەت جە شاهێ ئەو کۆ

چون بەی طەور دەوڵەت ئامبارتەن[٤٣]
ستارەت سەعدەن[٤٤] ، فەڵەك یارتەن

ئاخر مکێڵۆ دەوران بە کامت
شیرێن هەم دیتسان مگنۆ بە دامت

شەهەنشا بەی طەور وێش دا دەلاڵەت
دەمێ ساکن بێ گێڵیا جە[٤٥] حاڵەت

پێکا بە ئیخلاص بەور بەهمەن ڕەنگ
بە (حبل للتین) صەبر و طاقەت چەنگ

---

(٤٠) صەدەن (ب) صەد بۆ .

(٤١) شوکر (ب) صەد شوکر .

(٤٢) کام (ب) کامە .

(٤٣) ئامبارتەن (ب) ئامیارتەن .

(٤٤) ستارەت سەعدەن (أ) سەعدەن ستارەت .

(٤٥) جە (أ) بە .

فەرماش هەر بە صەبر خاطر مبۆ شاد
فرۆی کەس بە صەبر یاوان[٤٦] بە مراد

* * * *

(٤٦) یاوان (أ) یاوا .

زاری کردن شیرین از فراق خسرو[۱]

جه سوخەن سەنجان دانای دڵ نەواز
بەی طەور بۆ مەذکوور مەضموون ئەی ڕاز
چون ئەو چەم قەطران تەڵاّی دوگمە قەو[۲]
دوور کەفت جە خورشێد ڕوخسار خوسرەو
ئاتەش پارەی ئاه دمرۆنش جە دەرد
نە پای چەرخ چەتر ئاتەش بارێ[۳] کەرد
جە بادام تەڕ ئەو جە[٤] بێ تابێ
ڕێزا بە گوڵدا[٥] ئەسر عەننابێ
چون خەستەی زامدار گیان بە لەب یاوا
دەست و پا مشەند صوب تا خوڕاوا
جە بێطاقەتیی دووریی ڕوی[٦] خوسرەو
بە شەو تا بە ڕۆ ، بە ڕۆ تا بە شەو

---

(۱) گریان و زاریی کردنی شیرین لە دووریی خوسرەو .
(۲) تەڵاّی دوگمە قــەو (ب) دوگمە تەڵاّ قەو .
(۳) ئاتەش بارێ (ب) ئاتەش بازێ .
(٤) ئەو جە (ب) جە ڕای .
(٥) گوڵدا (ب) گوڵزار .
(٦) دووریی ڕوی (أ) وێردەنیی .

عەرەق چون قەطرەی عەنبەر بۆی گولاو
مڕێزا بە بۆم گوڵ دەستەی ئافتاو[7]

کڵاوچەی سەمۆر هەوا دا جە سەر
بەر ئاوەرد نە گۆش گۆشوارەی گەوهەر

مەحلۆل کەردەوە زوڵف بۆ گولاو
پەخش کەرد بە ڕۆدا چون خەیاطەی خاو[8]

کەند جە بەر[9] زەڕبەفت دێبای ئەرمەنی
پۆشا نیم تەنەی سادەی سۆسەنی

چێن وست بە ئەبرۆ بەو نازەنینی
مەڕد[10] بە زەمینْدا پیاڵەی چینی

سوراحی چون مەی پڕ یاقوت زەرد
داش بە ڕوی سەنگدا[11] ، ڕێزە ڕێزەش کەرد

وات ئەر بنۆشۆن[12] بێ شای جەم شکۆ
جام بادەی ناب بە قورقوشم بۆ

بە خار هیجران خوسرەو بێ دڵ ڕێش
پەشێو بێ جە خەم وێنەی زوڵف وێش

---

(٧) مڕێزا .. تاد (ب) پەخش بێ بە ڕۆشدا چون عەطر گولاو .
(٨) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .
(٩) جە بەر (ب) جە وەر .
(١٠) مەڕد (ب) داش .
(١١) ڕوی سەنگدا (أ) زەمینْدا .
(١٢) بنۆشۆن (ب) مەی نۆشۆن .

جه دیدەی پڕ ئەسر[۱۳] هەر شەو تا سەحەر
بەحر دامانش پڕ بی جه گەوهەر
گا خڵتان مبۆ نە ڕۆی[۱٤] خاك سەرمەست[۱٥]
گا مکەست جه داخ پشت پەنجەی دەست

لەب خوشك مەینەت ، زوان لاڵ و لەنگ
بۆدەنگ چون نەقشۆ[۱٦] کنیابۆ جه سەنگ

وەختێ دمرۆنش جه خەم مدا جۆش
پەی دوڕەی پەرویز لاڵ بەخش[۱۷] لاڵ پۆش
هۆرمکەند خاڵان ماوەی پڕ جەلا[۱۸]
چون فەیرۆزەی صاف نە قورص تەلا[۱۹]
جه جام نەرکس گوڵ باغچەی ڕوخسار
ڕەنگینتەر مکەرد جه لالەی وەهار
یەند کەرد بە سەردا خاك بە خاطر تەنگ
ئاینەی حوسنش گێڵیا[۲۰] جه ڕەنگ

---

(۱۳) ئەسر (ب) شۆر .
(۱٤) نە ڕۆی (ب) وێنەی .
(۱٥) سەرمەست (ب) بەست .
(۱٦) بۆ دەنگ چون نەقشۆ (أ) بۆ دەنگ بی چون نەقش .
(۱۷) لاڵ بەخش (ب) مەی نۆش .
(۱۸) جەلا (ب) جەلۆ .
(۱۹) تەلا (ب) عەلۆ .
(۲۰) گێڵیا (ب) مگێڵیا .

ئەسباب ذەوقش خەم بە خارەت[٢١] بەرد
پێش نەمەند شادێ غەیر جە گاە سەرد
دوَدێ هەناسەش چون حەڵقەی کەمەند
پای چەرخ گەردوَن گەردان کەرد نە بەند
مکرەوا و موات هەی بەخت نا مەرد[٢٢]
شەرمەندەی حەق[٢٣] پای عەجەب کارێت کەرد[٢٤]
دەوڵەتێ جەی‌وەر ئاوات موەستم
بەرگەردی بە مفت ئاخر نە دەستم[٢٥]
دیت کە گیان مدای تۆ جە ڕەنجەدا
ئاخر کە پات شێ تۆ بە گەنجەدا

---

(٢١) خارەت (ب) غارەت .

(٢٢) لە نوسخەی (أ)دا لە دوای ئەم نیوە شیعرەوە ئەم نیوە شیعرەی خوارەوە هەیە کە جارێکی کەش لە پێشترەوە هەبوو .

پێش نەمەند شادێ غەیر جە ئاە سەرد

(٢٣) حەق (ب) خەڵق .

(٢٤) لە نوسخەی (أ)دا لەپاش ئەم نیوە شیعرەشەوە ئەم نیوە شیعرەی خوارەوە هەیە :

چون بێ مروەت بێ هەناسەم بێ سەرد

ئینە لەبەر دوَبارە بوَنەوەی نیوە شیعری یەکەم ، ئەم شیعرەی نوسخەی (أ)مان نەخستە چوار چێوەی ئەسڵەکەوە .

(٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جوَرەیە :

دەوڵەت جەی وەرنەر بە ئاوات وەستم
بەرم کەرد بە مفت ئاخر نە دەستم

کۆر بای نەزانای چون قەدر ئەو گەنج
بەرشێ نە دەستت تێشتێ[٢٦] ئەبلە ڕەنج

ڕا بە سەرچەشمەی زیندەگێ بەردی
چون تاڵەت شوّم بی[٢٧] چەنەش نەوەردی

بەی دەستوّر چەندێ شیرین دڵ ڕێش
مکەرد[٢٨] شیکایەت چەنێ بەخت وێش

دەمێ کەرد خەیاڵ ئەو شای شەکەر ڕێز
بنیشوّ نە پشت گوڵ گوّن باد بێز[٢٩]

جە هەر کۆکە بۆ بە دەوان دەو
وێش[٣٠] بیاونۆ بە سایەی خوسرەو

ئاخر ئەو ئاهوّی چەریدەی سونبوڵ
بە تەدبیر عەقڵ ڕەوشەن ڕای کامڵ

موناسب نەدی کێشا ئاه سەرد
فەسخ ئەو خەیاڵ ئەو ئیرادە کەرد

سا سەودای خوسرەو مدا ستێزەش
چون مەشعەل نەفت بەرز بێ بڵێسەش[٣١]

---

(٢٦) تێشتێ (أ) شێت .
(٢٧) تاڵەت شوّم بی (ب) صەبرت نەوی .
(٢٨) مکەرد (أ) کەردش .
(٢٩) بادبێز (ب) شەودێز .
(٣٠) وێش (ب) ئەو وێش .
(٣١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

هۆرێزا سەرسام سەرگەشتە و دڵ ڕێش
شکات بەرد وە لای باتوی عەممەی وێش

وات پەروێز ئیمشەو چون باد پەرواز کەرد
بە ئۆڵکەی وێشان دێسان تەشریف بەرد[٣٢]

جەی سەبەب بە تێغ خەم پارەن جەرگم
قەطرانەن بە زوخ چون زوڵفم[٣٣] ، بەرگم

باوان وێران بام ها[٣٤] جە داخ مەردم
واچە چۆن مبۆ عیلاج دەردم

وەختێ بە باتو ئەی خەبەر یاوا
چمان بە ئەڵماس جەرگت شکاوا

زاناش کە شیرین کەفتەن بە وەیدا
پەی خوسرەو یەکسان شێت بیەن شەیدا

واتش [هەی[٣٥] فرزەند جەمێن پەڕەی گوڵ
مەعلومەن] جەی دەور[٣٦] بەرگەشتەی باطڵ

طومطوراق دەهر بەر قەرار نیەن
شادێ و شێن پەی کەس پایەدار نیەن

---

(٣٢) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٣) بە زوخ چون زوڵفم (أ) چون وێم جە خەم .
(٣٤) باوان وێران بام ها (ب) طاقەتم بڕیان یا .
(٣٥) هەی (ب) ئەی .
(٣٦) جەی دەور (ب) جەی وەر .

مەوەر جە نەیرەنگ دنیا خاطر تەنگ
پەیچێش ؟ مکێڵۆ بە زۆیێ صەد زەنگ
گا بە عەیش و نۆش مکەرۆت دڵشاد
گا مدۆ خەرمان گڵای خەمت[37] وە باد
ئامانەن جەی باب جەمێن جام جەم
تا مومکینت بۆ وێت مەدەر بە خەم
صەبرێ کەر[38] چەندێ سپێ سەوڵ سایە
ئاخر میاوێ بە کام و وایە
چون هەردە جاران هەر صوب هەر ئێوار
هەر خێ دەر[39] بە سەیر سوارێ و شکار
هەر بە نیشاط بەر چون عورۆس گوڵ
بەر کەر عەجۆزەی خەم نە پەردەی دڵ[40]
بنۆش بادەی ناب شیشەی شیرازێ
ویر دەر هەم دیسان بە چەوگان بازێ
فراوان نە ڕای[41] پەرویز نامەرد
کێشات جەفا و جەور ، بێ حەد ڕەنجت بەرد

(٣٧) خەمت : ڕاست وایە (شادیت) بێ .
(٣٨) صەبرێ کەر (ب) صەبر کەر .
(٣٩) هەر خێ دەر (ب) خدێ دەر .
(٤٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٤١) ڕای (أ) ڕێی .

چونکە بەی دەستوور نەزاناش بە ڕەنج
بە پۆج ڕەنجیاو ، عەبەث[٤٢] کەردش لەنج

هەتی[٤٣] جە سەوداش مەبەر خاطر تەنگ
هەم مگنۆت[٤٤] نە دام ، سەر مدۆ بە[٤٥] سەنگ

بە دانایی وێش هەرکەس منازۆ
چەنی سەختیی دەور دنیا مسازۆ

وەختێ جە عەمەش شیرین گوڵ بێز
شنەفت ئەی ڕازان نەصیحەت ئامێز

بە جام صەهبای صەبوری کەرد مەیل
جە شەهد شادیی دیتسان دڵ کەرد کەیل

شاپوریچ جەی باب نەصیحەت کەردش
ساکن بی جە ئێش ، کەمتەر بی دەردش

بە سیلسیلەی زوڵف کەردن پا بەندش
کەردشان بە مەیل خوسرەو پابەندش[٤٦]

* * * *

---

(٤٢) عەبەث (أ) لواش .
(٤٣) هەتی (أ) هەتیچ .
(٤٤) مگنۆت (أ) مکنۆ .
(٤٥) بە (أ) وە .
(٤٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە . لەم جۆرە شیعرانەدا کەم جار وا ئەبێ دوو وشە وەك لێرەدا دوو جار دووبارە ببێتەوە ، بۆیە وامان بە بیردا دێ وشەی (پابەندش)ی دووەم بە هەڵەی نووسبار دانرابێ و لەجیاتیی ئەو وشەیەکی وەك (کەمەندش) بووبێ .

فوت شدن مهین بانو[١]

طاووس خامەی شۆخ خۆش خەرام
پەی فەوت بانۆی نادرەی گەییام

چون تۆتی سەر سەبز شەکەر خای دڵبەن[٢]
بەی دەستورە کەرد[٣] موسولسەل سوخەن

جەناب عولیای بەڵقیس مەکانی
بانۆی مەریەم قەدر ، نۆشابەی[٤] ثانی

(حسب الحکم) ذات پادشای لا مەوت
فەرد (ذو الجلال)[٥] ، دوور جە فەنا و فەوت

ڕۆێ جە ڕووان جە دەور غەددار[٦]
بە عاریضێ کەفت سەنگێ گروفتار

---

(١) مردنی مەهین بانۆ . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە : ولی عهد کردن مهین بانو شیرین‌را ، واتە : کردنی شیرین بە جێنشین لەلایەن مەهین بانووەوە .

(٢) شەکەر خای دڵبەن (ب) شەکەر خا شکەن .

(٣) بەی دەستورە کەرد (ب) بەی طەورە کەردش .

(٤) نۆشابەی (ب) فیردەوسی .

(٥) ذو الجلال (ب) لا یزال .

(٦) ڕۆێ .. تاد (ب) ڕۆێ بێ نە ڕۆی ئەی دنیای غەددار .

بەرگ ئەرغەوان ڕوخسارش جە دەرد
بێزا زەردێی ڕەنگ زەعفەران[٧] زەرد
غونچەی دەهانش وەخت شەکەر خەند
مکەردش ڕێش خەند بە جەللاب قەند[٨]
جە طوغیان دەرد صەفرای پڕ ستەم
تاڵ وێنەی ژار سۆزندەی ئەرقەم[٩]
سا کە مەعلوم بێ زانا بە تاقێ
پێش منۆشۆ مەی ئەجەل چون ساقێ
جە سەختێی ئازار ناڵا چون بولبول
ڕێزنا گوڵاب جە نەرگس بە گوڵ
شەوێ طەڵەب کەرد شیرین دڵ ڕێش
نیاش وێنەی شەم نە بالین وێش
واتش ئەی فرزەند فرۆزندەی تەخت[١٠]
چون بە کردەی چەرخ شوم نا شنەخت
سوڵطان سەرهەنگ کوشندەی ئەجەل
کەردەنش قەڵای[١١] زیندەگیم قەبەل

(٧) زەعفەران (ب) زەعفەرانێ .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٩) ئەم شیعرەش هەروا لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٠) تەخت (ب) بەخت . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ لەجیاتێی (فرۆزندەی)یش (فرۆزندە) بێ .
(١١) کەردەنش قەلاّی (ب) یا کەردەن قەبای .

جەی[١٢] تەنگنای دەهر وەختێ یێم ڕاهێ
تاج و تەخت و[١٣] گەنج ئەسباب شاهێ

بە تۆ دەخڵشەن شای فریشتە خۆ
تەصەڕڕوفش کەر[١٤] ، موبارەکت بۆ

ئێد وات و چەنێ هەناسان سەرد
گیان شیرینش بە قابیض[١٥] سپەرد

مەندەوە بە جا[١٦] قەصر و ئەیوانش
سای سەنگ ئەڵحەد بێ بە سەیوانش

خورشێد عومرش کەفت نە سیاهێ
مەعزوَل بێ جە تەخت فەڕ بەخش[١٧] شاهێ

شیرین دیش بانۆ[١٨] کڵاف سۆسەنێ
شاباز[١٩] شەش دانگ شۆخ ئەرمەنێ

---

(١٢) جەی (ب) جە .

(١٣) تەخت و (ب) تەخت من .

(١٤) تەصەڕڕوفش کەر (ب) نە فەرقش بنیەر .

(١٥) قابیض (أ) شیرین .

(١٦) مەندەوە بە جا (ب) مەند وە بێ صاحێب .

(١٧) فەڕ بەخش (ب) جە تاج .

(١٨) دیش بانۆ (ب) بانۆش دێ .

(١٩) شاباز (ب) شازادەی .

طاوۆس زۆحش[20] نە عەرصەی ئەیبام
بە خەرگای[21] پڕ نەخش گەردۆن کەرد خەرام

زیڕنا و خیزا نە جا چون سوپەند
زیڕەش ئیشت نە چەرخ سیمابی پەڕەند[22]

نەرگس جە لالەی ئەسرین پڕ هۆن کەرد
جە هۆن بەرگ گوڵ[23] شەقایق گۆن کەرد

داش بە ڕۆی ویشدا یەند جە داخ و دەرد
ڕەنگ یاقوتیش بی بە لاجیوەرد

بە ناخۆن هۆرکەند نەخش[24] نوختەی خاڵ
چون فەیرۆزەی ساف نە ڕۆی دانەی لاڵ

سیلسیلەی زولفان چون میشکین کەمەند
چەند بڕی بە تیغ ، چەند بە ناخۆن کەند[25]

وات وەی ڕۆ[26] نە دەس چەرخ نەیرەنگ ساز
گا شیشە گەرەن ، گاهی شیشە ساز[27]

---

(٢٠) زۆحش (ب) هومرش .
(٢١) خەرگای (ب) خەرگەی .
(٢٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(٢٣) بەرگە گوڵ (ب) سەرتاپاش .
(٢٤) نەخش (ب) نەقش .
(٢٥) چەند بە ناخۆن کەند (ب) چەندی جە بیخ کەند .
(٢٦) وات وەی ڕۆ (ب) وەی ڕۆ وەی .
(٢٧) شیشە ساز (ب) شیشە باز .

گا مبەخشۆ پێت شاهێ زەڕڕێن ڕەخت[٢٨]
گا تەختەی تابۆت مکەرۆت بە تەخت
گا جە سەر تا پات مپۆشۆ بە تەن
گاهێ مکەرۆت موحتاج بە کەفەن
چەنێ بەندەگان بونیادش بەدەن
نامەردش کەران فراوان ڕەدەن[٢٩]
بە ئێد شاد مەوەر[٣٠] مۆبەتێ گەرمەن
ئابڕۆش نیەن ، شۆمەن[٣١] ، بێ شەرمەن
ئەز کام کەس بێ جە کەمەر لاڵان
جە دەستێ نەبێ[٣٢] بە واتەی ساڵان
بشۆ[٣٣] بە فامدا (خانا)ی جامێ طەور
کام زەڕ بەفت پۆش بێ نە ڕۆی عەرصەی دەور
نەوست بە میرات ئەسباب ئاڵاش
شا کەفەن نەوڕێ[٣٤] وە بەژن باڵاش

---

(٢٨) شاهێ زەڕڕێن ڕەخت (ب) شاهێ و زەڕڕێن تەخت .

(٢٩) ڕەد : وا دیارە (دەد) بێ واتە (دڕوندەی کێوی) ، چونکە (ڕەد) بەمەعنا باڵەوانە و بۆ ئەم شوێنە دەس نادا .

(٣٠) مەوەر (ب) مەبەر .

(٣١) شۆمەن (ب) شۆم .

(٣٢) نەبێ (ب) نەوێ .

(٣٣) بشۆ (أ) واشۆ .

(٣٤) شا کەفەن نەوڕێ (ب) نەبڕێ کەفەن .

کام ڕۆ بێ ئەی[٣٥] زاڵ شێوم ساڵ کوهەن[٣٦]
نە لاشەی شاهان نەوستێ بەی کەن
ئاخر خۆ کوێر نیت یا کەڕ هەی بێ هۆش
موینێ بە چەشم مشنەوێ بە گۆش[٣٧]

هەر شان مەردە شۆر مکەرۆ ڕۆتش
سەر نیگوێن مبۆ تاج یاقوتش[٣٨]
زینهار بە دادەی فەڵەك شاد مەبەر
بەقاش پەی هیچ کەس[٣٩] نیەن تا وە سەر

تا منیۆ نە فەرق یەکێ تاج زەڕ
دە صاحێب ئەفسەر مکەرۆ بێ فەڕ
تا دوێ کەس نە دەور مکەرۆ دارا
صەد کەس مکەرۆ بە خاك سارا

خودا بێزار بۆ جە کەدخودایێ
جە مەرتەبەی پێچ شاهێ و گەدایێ
پەی چێش ؟ ئەر گەدا ئەر پادشانی[٤٠]
ئاخر هەر بە مەرگ مکەرۆت فانێ

---

(٣٥) ئەی (ب) ئەو .
(٣٦) شێوم ساڵ کوهەن (ب) کێوە گورد ئەفگەن .
(٣٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(٣٨) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (ب) دا نیە .
(٣٩) هیچ کەس (ب) کەسێ .
(٤٠) ئەر گەدا ئەر پادشانی (ب) ئەگەر شا ئەگەر گەدانی .

سا هەرکەس پڕ عەقڵ(٤١) دانش ئەفزوَنەن
شارەزای گەردش بێ پۆی گەردوَنەن
پەی گەنج دنیای بێ ناموس و نەنگ
جە (مدة العمر) نەبۆ دڵ تەنگ
یا منیۆ نە ڕای ڕاست قەناعەت
ویر دەرۆ بە ذیکر تەوحید و طاعەت(٤٢)
منیشۆ پەی ویش بێ داوا و کەڵەك
تا ئەو ڕۆ کە مەرگ وێنەی پولفەلەك
بیاوۆ پەنەش بگێرۆ ناقص
جەی دنیای کەم شەرط مکەرۆ تاقص
(یا صادق الوعد) مونفەرید بە ذات
یەکتای بێ زەواڵ ، (لا احصی) ثەنات
(خانا) جە شۆڕش عەرصەی دار و گیر
جە ئائیرەی نار سۆزندەی سەعیر
بە کەریمیی ویت (٤٣) نیکەهداریش کەر
دەفع زەردیی ڕوی شەرمەساریش کەر(٤٤)

* * * *

(٤١) سا هەرکەس پڕ عەقڵ (ب) بەڵێ سا هەرکەس .
(٤٢) ئەم شیعرە و سێ شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .
(٤٣) ویت (ب) ویش .
(٤٤) دەفع .. تاد (ب) ڕەفع ڕۆ زەردیی شەرم ناریش کەر .

نشستن شیرین بر تخت شاهی
ورفتن بمدائن بعد از یك سال[1]

چون باتۆ به موڵك عه‌ده‌م بێ ڕاهێ
شیرین نیشت به شاد به ته‌خت[2] شاهێ
ویلایه‌ت مه‌عموور به عه‌دڵ و داد كه‌رد
به‌ندیان جه به‌ند ته‌مام ئازاد كه‌رد
عه‌جه‌زه‌ی مه‌ساكین موسوڵمان تا گه‌ور
جه فه‌ڕ سایه‌ش ئه‌یمه‌ن بێن[3] جه جه‌ور
جه گه‌رمێی ئافتاو[4] عه‌دڵ و ئینصافش
جه به‌رق شمشێر خارا شكافش
گورگ و مێش جه عه‌دڵ ئه‌و جه‌مێن چون شه‌م
صیغه‌ی ئیخوانێ[5] وه‌ندشان به هه‌م

---

(١) دانیشتنی خوسره‌و له‌سه‌ر ته‌ختی پادشایی و ڕۆیشتنی بۆ مه‌دائین پاش ساڵێك . ئه‌م سه‌رباسه له نوسخه‌ی (ب)دا ته‌نها ئه‌مه‌نده‌یه : نشستن شیرین بر تخت پادشاهی . واته : دانیشتنی خوسره‌و له‌سه‌ر ته‌ختی پادشایی .

(٢) به شاد به ته‌خت (ب) وه ته‌خت فه‌ڕ به‌خش .

(٣) بێن (ب) بێ .

(٤) ئافتاو (ب) ئافتاب .

(٥) ئیخوانێ (ب) ئیخوه‌تێ .

به شاهێش مەردوم بەو طەور بێن خورسەند
بە عەدڵ و دادش مومردن سەوگەند
سەنگ دڵەی سەخت ظاڵمان شۆم
نەرم بێ جە قورص ئوستورلاب مۆم
زەراعەت جە تۆر ئەو زوڵف بۆ عەبەر
یەك بە صەد[٦] مكەرد ، بەڵكە زیادتەر
ئافەرین شیرین ، عەدڵ و داد شیرین
سەركێش ڕەندان زوڵف بۆ عەبیرین[٧]
چەنێ سایەو سام شاهان پەسەندت
ڕەویەی بزورگێ و ئەطوار ڕەندت
بەڵێ جە (خانا)ی عەطارید خامە
مونشێی وەصف زوڵف[٨] عەنبەر شەمامە
بە سەمع شەریف بشنەو حیكایەت
ئەر قەصدش خێرەن والێی[٩] ویلایەت
بە جای گوڵ زەمین ماوەرۆ[١٠] گەوهەر
سەنگ مبۆ[١١] بە لاڵ ، خاكێ بە عەنبەر

---

(٦) یەك بە صەد (ب) یەكێ صەد .
(٧) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٨) وەصف زوڵف (ب) وەصف الحال .
(٩) والێ (ب) والای .
(١٠) ماوەرۆ (ب) ماوەرۆش .
(١١) مبۆ (ب) مبێ .

ئەر والق بێ عەدڵ[١٢] ، شەرارەت پێشەن
بەد جینس ، بەد کار ، دوور جە ئەندێشەن

وڵـگەی[١٣] مەملەکەت کەی مەعموور مبۆ
ئەیمەنی و ڕاحەت جە خەڵق دوور مبۆ

(القصة) شیرین بە وەصف[١٤] شاهی
بە ئەلقاب[١٥] وەصف حیشمەت پەناهی

جە دووریی خوسرەو گران بی دەردش
مویەرد جە گەردوون هەناسەی سەردش

مسۆزا چون شەمع دایم[١٦] جە عەشقش
هەر سەودای خەیاڵ ئەو بی سەرمەشقش

جە نەرگس ئەو شۆخ باڵا زەڕ ستوون
مکەرد تەختەی تەخت شاهیی وێش گوڵ گون[١٧]

ذەوق تاج و تەخت مەحفوف یاقوت
جە داخ خوسرەو لێش بی ژەقنەموت[١٨]

---

(١٢) بێ عەدڵ (أ) بەد عەدڵ .
(١٣) وڵـگەی (ب) ئۆڵـگەی .
(١٤) بە وەصف (ب) با وەصف .
(١٥) ئەلقاب (ب) ئەوصاف .
(١٦) دایم (ب) شەوان .
(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٨) جە داخ .. تاد (ب) داخ خوسرەو کەرد لێش بە ژەقنەموت .

ئاخر كە شەخصێ ئاوەردش خەبەر :
پەروێز لاڵ پۆش پاكيزە گەوهەر
بە دەست قەيصەر شاهەنشای جەم كێش
باز نيشتەن وە[19] تەخت پادشاهێی وێش
مەريەم كە ئيعجاز عیسا مبێزۆ[20]
شەكەر جە زێزەی زازش مزێزۆ[21]
ئەو شای جەم نـگین چون دانەی گەوهەر
ئاوەردن بە عەقد ئەو دارا ئەفسەر
مەريەم پەرێی وێش ئەو كەیخوسرەو بەخت
بە عیسا مەريەم دانێ سەوگەند سەخت
نە عەرصەی دەوران تا زيندەن خوسرەو
بەرنەشۆ جە ئەمر هومايۆن ئەو
شيرین ئيد شنەفت دەروونش ئيشا[22]
بۆ دەماخێی سەخت جە خوسرەو كێشا
جەی باسە[23] نەمەند ذەڕڕەی طاقەت پێش
ئاشفتەتەر بێ ئەو جە زولف وێش

(19) وە (ب) نە .
(20) مبێزۆ (ب) مبێزا .
(21) مزێزۆ (ب) مخێزا .
(22) ئيشا (ب) جۆشا .
(23) باسە (ب) باب هێچ .

بەڵێ لاعیلاج ئەو جە داخ و دەرد
تا[٢٤] یەك ساڵ تەمام پادشاهی کەرد
جە دمای یەك ساڵ طوغیان کەرد[٢٥] دەردش
سەودا چون دوَی توند تەماکۆ بەردش
ئایر[٢٦] هیجران خوسرەو لاڵ پۆش
مەغز طاقەتش هەم ئاوەرد بە جۆش
ئەوسا[٢٧] کە گرِ سەند دڵەی کۆس کەفتەش
قرچەی سەختی وست نە جەرگ سفتەش
چارش هەر ئێد بی بە دەوان دەو
بشۆ وە پای تەخت خوسرەوی[٢٨] خوسرەو
سپەرد بە شەخصی ئەو شای مەینەت کێش
گەنج و تاج و تەخت[٢٩] پادشاهی وێش
خێزا بە جەختی بالاّ زەرِ ستوَن
نیشت چون دەستەی گوڵ نە پشت گوڵ گوَن
شاپوَر نەقش بەند[٣٠] نادیرەی نایاب
هۆرکێشا بە جەڵد چون شاطر جۆراب

---

(٢٤) تا : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٥) کەرد : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٦) ئایر (ب) ئاهیر .
(٢٧) ئەوسا (ب) دیسان .
(٢٨) خوسرەوی (ب) فەڕبەخش .
(٢٩) تاج و تەخت (ب) ماڵ و موڵك .
(٣٠) نەقش بەند (أ) نەخش بەند .

چەنێ چەند کەنیز تاج و کەمەر زەڕ
سوار بێ بە ڕەخش پەڕندەی بێ پەڕ[31]

شەکر لەب فەرماش کەردش[32] سوپاهێ
چەند گەنج و گەوهەر ئەسباب شاهێ

تەمام بە گەنجوور سەرکار سپەردش
خەرامان لوا بە تەعجیل بەردش

قەترە دا چەند زۆ سەوڵ بێ گەندێش
تا یاوا بە قەسر قەدیم پاکەی وێش

شەخصێ چون نەسیم بە دەوان دەو
یاونا بە سەمع شەریف خوسرەو

شیرین شەم شەوق زوڵف بۆ هەبیرین
قەسر وێش کەردن هەم جە تۆ شیرین

جە شادێ فەرقش بە فەرقەد یاوا
شکۆفەی سۆسەن شادیش شکاوا

بەڵا[33] ئەو جەم قەدر فەرخونده ئەختەر
جە خڵاف مەریەم کناچەی قەیصەر

(۳۱) بێ پەڕ (ب) باڵ پەڕ .
(۳۲) فەرماش کەردش (ب) گاڵ دا کەردن .
(۳۳) بەڵا (ب) بەڵێ .

چونکە ئەو[٣٤] دابێش جەی وەرتەر سەوگەند
نامەرد نەیاراش[٣٥] هیچ بکنۆش[٣٦] نەوەند
ئەمما جە هیجران ئەو سیمتەن عوزار
بە شەو تا بە ڕۆ پێچ مدا چون مار[٣٧]
نیهایەت شیرین شەکەر ڕاز ڕەند
گا بە پەیغامێ مکەردش خورسەند[٣٨]

* * * *

---

(٣٤) ئەو (ب) هەم .

(٣٥) نامەرد نەیاراش (ب) تا مەرد نەیارا .

(٣٦) بکنۆش (ب) بکنۆ .

(٣٧) پێچ مدا چون مار (ب) هێچ نەبێش قەرار .

(٣٨) خورسەند (ب) ڕێش خەند .

رسيدن خبر فوت شدن بهرام چوبين بخسرو [1]

موستەوفىێى دیوان دەفتەر خانەی عەشق
پەرلی بزورگان بەی طەور دا سەرمەشق

ڕۆلی کە بلوّر صوبح سیمابێ
بێ بە شۆڵەی خۆر [2] خیطمێ و عەننابێ

کەردۆن [3] شوروٚع کەرد بە دڵ نەوازێ
هۆرکێڵا دیسان جە نەیرەنگ [4] سازێ

زەمانە ئەیمەن جە غەوغا و [5] فەریاد
سەر زەمین ساکن جە ظوڵم بێ داد

بە فاڵ فەڕڕوخ ، بە پیترایەی نەو
خوسرەو جەو دەمدا وێنەی کەیخوسرەو

---

(١) گەیشتنی هەواڵی مردنی بەهرام چۆبین بە خوسرەو . ئەم سەربasە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : خبر یافتن خسرو از مرگ بهرام چوبین ، واتە : ئاگادار بونی خوسرەو لە مەرگی بەهرام چۆبین .

(٢) خۆر (ب) شەوق

(٣) کەردۆن (ب) کرد بێ .

(٤) جە نەیرەنگ (ب) بە نەیرەك .

(٥) غەوغاو (ب) غەوغای .

یاقوت قوبەی خەرگاش[٦] چون خورشێد[٧]
مدرەخشا نە فەرق[٨] بەرجێس و ناهێد
جە پای پێشگای شاهێش قەدرێ دوَر
مدرابێ قەیصەر ، شای هیند و ، فەغفوَر[٩]
کیشوەر خودایان[١٠] گەردوَن ئیقتیدار
هەر یەك نە جایێ گرتەبێن قەرار
خاصەی غولامان دانەی دوڕ نە گۆش
گرانبەهای[١١] هیند ، دێبای ممۆر پۆش
قۆچاخان بەور تاج و کەمەر لاڵ
چون ئەنجوم نە دەور بەدر مای زولاڵ
مدرابێن نە دەور ئەو شای دەریا کەف
پەی فەرمان بەرێ و بەندەگێ[١٢] صەف صەف
کەسێ جەو[١٣] یاران بە ڕۆ تا بە شەو
جە سام سەنگێی پادشاهێی ئەو

---

(٦) خەرگاش (ب) جەرگەش .
(٧) خورشێد (ب) جەمشێد .
(٨) مدرەخشا نە فەرق (ب) مدرەوشا نە ڕۆی .
(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٠) خودایان (ب) گوشایان .
(١١) گرانبەهای (ب) قەبا دێبای .
(١٢) فەرمان بەرێ و بەندەگێ (ب) فەرمان بەرێ مدرابێن .
(١٣) جەو (ب) چون .

بێ ڕوخصەت حەرفێ نە ڕۆی ئەنجومەن
نماوەرد نە ضەبط[١٤] سیلسیلەی سوخەن

نیشتەبێ خوسرەو بە دەماخ بەرز
منۆشا بادەی ئەرغەوانێ طەرز

زومرەی ئەهل بەزم چون نەقش دیوار
بێ داوا و بێ دەنگ ، خامۆش جە[١٥] گوفتار

ئاگا جەو دەمدا پەرلێی (فتح الباب)
پەیدا بێ پەیکێ نادیرەی نایاب

بۆسا پای سەریر شای دارا نگین
وات تۆ سلامەت بەهرام چۆبین

بە جای تەخت عاج جە شوومێی بەختش
تەختەی چۆبین بێ ئیمشەو بە تەختش

جەی خەبەر[١٦] خوسرەو شای کەمەر لالان
غەرق بێ نە گێجاو بەحر خەیالان

وات هەی[١٧] پیرە چەرخ چەواشەی چەپ گەرد
کێت نە جای[١٨] ئەلحەد سەرنیگون نەکەرد

---

(١٤) نە ضەبط (ب) جە گشت .
(١٥) جە (ب) نە .
(١٦) خەبەر (أ) چەبەر .
(١٧) هەی (ب) ئەی .
(١٨) جای (ب) سای .

غەز بە کێت دا ڕۆتبەی سەروەری
نە[19] یانەت نەوست ئاخر چەمەری

بدیە ئەی نامەرد مەردوم فرێوەن
خائین بەد طەور[20] خانەدان شێوەن

منەت مبەردش نە ڕۆی سەر زەمین
بە چۆبەك زەنی بەهرام چۆبین

دەمێ بازۆش کرد بە دەوڵەت قەوی
نیا نە فەرقش تاج خوسرەوی

ئاخر کردش حەك نامەی حەیاتش
تاج سەڵطەنەت وست بە میراتش

ئیسە ئەو چۆبین شێر ئەفکەن بە ناز
چلاپان ئاسات[21] کرد نە دنیا پەرواز

هەرکەس فامدارەن عەقڵ[22] و فام پێشەن
پێش نەبۆ بادی ، وادەی[23] چەرخ چێشەن ؟

---

(١٩) نە (ب) جە .

(٢٠) بەد طەور (ب) بەد بەخت .

(٢١) ئاسات : ڕاست وایە (ئاسا) بێ . ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

(٢٢) عەقڵ (ب) فکر .

(٢٣) وادەی (ب) بادەی .

ئەر شان[٢٤] ، ئەر خوندكار فەڕڕوخ تەبارەن
جاش هەر قەبر تەنگ ظولمات تارەن

تا ئیسە بەهرام چۆیێن پڕ ذات
وێنەی ئەسكەندەر نە ڕۆی سەر بیساط[٢٥]

دەعوای[٢٦] تاج و تەخت جیهانداریش بی
تەمەننای مەنصەب شەهریاریش بی

ئیسە سایەی سەنگ ئەڵحەد ماواشەن
چەنێ كرم و مار جەنگ و داواشەن

كۆن ئەو بەرق تێغ سوبای بێ ڕامش[٢٧]
ملەرزا نە[٢٨] بەحر نەهەنگ جە سامش

كۆن ئەو ذات و زۆر تەهەمتەن طەورش
كۆن ئەو دانای خاص نادیرەی دەورش[٢٩]

كەسێ نەواچۆ گەردوَن نامەرد
هەرچەنێ بەهرام بێ مۆڵەتیش[٣٠] كەرد

---

(٢٤) شان (ب) شا .
(٢٥) سەر بیساط (ب) كائینات .
(٢٦) دەعوای (ب) داوای .
(٢٧) كۆن .. تاد (ب) كۆن بریقەی بەرق تێغ بێ ڕامش .
(٢٨) نە (ب) جە .
(٢٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٠) بێ مۆڵەتیش (أ) كەم مۆبەتیت .

دەما[٣١] چەند هەزار شاهان جەم بەخت
کەیخوسرەو سەریر ، بەرارندەی تەخت

پەست کەرد نە زەمێن بەرز[٣٢] پایەشان
سای سەنگ ئەڵحەد بێ بە سایەشان

جە عەرصەی ئەی دەور پڕ جە دەرد سەر
نەبێ جە بەهرام نمەك شناس‌تەر

نیهایەت بە حەرف بەعضێ ناپەسەند
طەماع[٣٣] کەرد نە[٣٤] موڵك ئێمەی دەردمەند

نەفاماش غوڵام چەنێ خواجەی[٣٥] وێش
خەیلێ بەد یومەن ببۆ بەد ئەندێش

چون جە حەدد وێش ئەو پا ویارا
سا بێ سامانش[٣٦] جە خاك سارا

ئینسان ئەو خاسەن کەچ شوعوور[٣٧] نەبۆ
بە زۆر بازوی وێش مەغروور نەبۆ

---

(٣١) دەما (ب) تا حاڵ .

(٣٢) بەرز (ب) بەرزێ .

(٣٣) طەماع (ب) طەمەع .

(٣٤) نە (ب) بە .

(٣٥) خواجەی (ب) خواجای .

(٣٦) سامانش (ب) سامان .

(٣٧) کەچ شوعوور (ب) بێ شوعوور .

یا نەنیۆ وە بەر ئەو جە حەدد وێش
نەوا[٣٨] چون بەهرام چۆبێن بەیۆ پێش
هەرکەس جە غوروەر تورك و تازی[٣٩] کەرد
چەنی بزورگان پەنجە بازی کەرد
بە زۆر بازوی[٤٠] شێران جەنگی
بە نەبرەوی نەبەرد سوپای سام سەنگی
ئاخر چون بەهرام چۆبێن بەدکێش
شکست فاحیش مونیۆ بە وێش
هەرکەس جە ئەزەل[٤١] صاحێب کەماڵەن
سەرچەشمەی سەراو زەینش زولاڵەن
ئەر مدان پەنەش شاهێی ئەسکەندەر[٤٢]
یا جە حەدد وێش نەنیۆ وە بەر[٤٣]

* * * *

(٣٨) نەوا (ب) نەبا .
(٣٩) تورك و تازی (أ) تورك تازی .
(٤٠) بازوی (ب) پەنجەی .
(٤١) جە ئەزەل (أ) خود صاحێب .
(٤٢) ئەسکەندەر (ب) هەفت کیشوەر .
(٤٣) وە بەر (ب) جە وەر .

صدر مجلس در آداب دانی گوید[1]

خوسرەو جە دمای ئەی سوخەن خوانی
وێنەی دەریای ژەرف گەوهەر فشانی

بە لەفظ فەصیح شیرین‌تەر جە قەند
پەرێ بزورگان بەزم دڵ پەسەند

چەند نوکتەی شەریف شۆخ دڵ پەزیر
بە دورِ کەلام بەی طەور کرد تەقریر

---

(١) سەرۆکی ئەنجومەن لە بابەتی ڕەوشت زانینەوە ئەڵێ. ئەم سەرباسە و سێ شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین. لە نوسخەی (ب)یشدا سەرباسەکە بەم‌جۆرە وەرگێراوە : (صورت مجلس در آداب آدانی گوید)، دیارە ئەمەش مەعنایەکی ڕێک‌وپێک نابەخشێ، چونکە واتە : وێنەی ئەنجومەن لەبابەتی ڕەوشت زانینەوە ئەڵێ. کەوانە ڕاستەکەی جۆرێکی‌تر بوە و بە هەڵەی نوسیار گۆڕاوە. بۆیە پاش ورد بونەوە بڕیارمان دا لەجیاتی (صورت) (صدر) یا (صدارت) بوە، چونکە یەکەم لەم باسەدا خوسرەو هەندێ ئامۆژگاریی دانیشتوەکانی لای ئەکا، دوەهەم گۆڕینی (صدر) یا (صدارت) بە (صورت) شتێکی دور نیە ئەگەر نوسیار کۆڵکە خوێندەوار بێ. نوسیارانی ئەم داستانانەش لەمەوپێش زوربەیان لەم جۆرە خوێندەوارانە بوون. دیارە (آداب آدانی)یش هەڵەیەکی ئاشکرایە و ڕاستەکەی (آداب دانی) یە.

واتش[٢] : هەر شخصێ صاحێب شوعوورەن
مەعلوم[٣] جە ئاداب نادانێ دوورەن

چون زوصرەی بەعضێ بەد جینس[٤] بێ پێر
نەشمارا[٥] ئەرباب دەروێش بە[٦] فەقیر

پەی چێش ؟ نە ڕۆی دەور دنیای بێ ئەندێش[٧]
موحتەشەم‌تەرێ نیەن جە دەروێش[٨]

هەرکەس جە بەدێی مەردان نێك ذات
زوبان بەستە نێشت[٩] نە ڕۆی کائینات

ئەوکەس ستارەش سەعد ئەکبەرەن
بەرگوزیدەی ذات دانای داوەرەن

دوورەن جە ڕای دێن ڕەویەی کافرێ
تۆ بە عەیب وێت هێچ ڕا نەبەری[١٠]

---

(٢) واتش (أ) باز وات .
(٣) مەعلوم (أ) ذانش .
(٤) بەد جینس (ب) بەد فێس .
(٥) نەشمارا (ب) نەشمارۆ .
(٦) بە (ب) جە .
(٧) بێ ئەندێش (ب) بێ نەظیر .
(٨) دەروێش (ب) فەقیر .
(٩) زوبان بەستە نێشت (ب) زوبان وێش بەست .
(١٠) نەبەری (أ) نەوەری .

بەڵێ هەردەم عەیب مەردوم بشاری[11]
عەیب وێت جە خەڵق پەنهان[12] بداری
ئەمانەت فەرضەن ئەر هەنت شوعوور
بە خوردێ[13]ی دوقمەن هیچ مەبەر مەغروور
مکەرۆ عاجز بە دانای داوەر
پەشەیێ صەد پیل[14] ئەژدەها پەیکەر
هیچ کەس جەی جەی دنیای ئاشفتەی پڕ شۆر
دامان دەوڵەت نەگرتەن بە زۆر
دەوڵەت نە بە زۆر نە بە کردارەن
دەوڵەت هەر بە داد[15] پەروەردگارەن
ڕاضیەن پەی وێش گەدای[16] پارسەگەر
بۆ چون شاهان بە صاحێب ئەفسەر
بەڵێ هەر سەرێی یاران سەروەر
نیەن نە ڕۆی دەور شایستەی ئەفسەر
بەهرام چۆێتن بە جەننەت بۆ شاد
من خۆ خوسرەو پیم هەم خوسرەو نەژاد

---

(۱۱) بشاری (أ) شوماری .
(۱۲) پەنهان (أ) نیگا .
(۱۳) خوردێ (ب) جوزوێ .
(۱٤) پیل (ب) فیل .
(۱٥) هەر بە داد (ب) بە دادەی .
(۱٦) گەدای (ب) گەداو .

تا بە ڕۆی ئەو ڕۆ[17] گیان بە حەق سپەرد
هەر جە من دەعوای خوسرەوێ مکەرد

چون فەرقش نەبێ سزای تاج و تەخت
ئاخر بەردش چەرخ نە دنیا شنەخت[18]

بزورگان جەی وەعظ شیرین خوسرەو
کەردشان زاری بە ڕۆ تا بە شەو

خوسرەوبیچ[19] جە ڕای بزورگێ ئەو ڕۆ
وەردش[20] پەی بەهرام تەئەسسوف بێ شۆ

تەعزیەتش گرت ئەو شای جەم مەقام
سێ شەبانە ڕۆز پەی فەوت بەهرام[21]

جەودما خێزا مەجلیس تازە کەرد
موغەنی چەنگش[22] پڕ ئاوازە کەرد

ئەوەند بەخشا گەنج دێبای گوڵ جە زەڕ
سارا و سەر زەمین تەمام بێ پەڕ[23]

---

(۱۷) ئەو ڕۆ (ب) ئارۆ .

(۱۸) لە دنیا شنەخت (ب) ئەو ئەسباب و ڕەخت .

(۱۹) خوسرەوبیچ (ب) خوسرەو هەم .

(۲۰) وەردش (ب) واردش .

(۲۱) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(۲۲) موغەنێ چەنگش (أ) نەغمەی مەغنا چەنگ .

(۲۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

جەودما دێسان هیجران شیرێن
دوودێی دەرد داخ ئەو زوڵف عەبیرێن[٢٤]

کزەی ئایرێ[٢٥] وستش نە دەروَن
پزشنگ شۆڵەش ویەرد نە گەردوَن

پەی ڕەفع خومار[٢٦] کڵاوی خەرمان دەرد
(باربود) چەنێ سازش طەڵەب کەرد

* * * *

---

(٢٤) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .
(٢٥) کزەی ئایرێ (ب) کز ئاهیرێ .
(٢٦) خومار (ب) غوبار .

داستان خواندن و نواختن باربد در مجلس عیش پرویز هرمز[١]

ئاما باربود چون بولبول سەرمەست
لەب خەندان چون گوڵ بوربوطێ بە دەست

نیشت نە پای سەریر خوسرەو بە ئیعزاز
جە ستێ دەستان ساز[٢] لەحن خۆش ئاواز

گوزێن کەرد پەی شای لاڵ بەخش[٣] مەی نۆش
گاهێ دڵ مبەرد ، گا مستانا هۆش

گاهێ بە نەوای (گەنج باد ئاوەرد)
ئارام جە دەروون عاشقان مبەرد[٤]

چون[٥] جە (گا و گەنج) مبێ نەغمە سەنج
زەمین جە شادێ هۆرمشانا گەنج

جە (گەنج سۆختە) چون[٦] نەوای بولبول
مشکاوا غونچەی گوڵ چون دەستەی گوڵ

---

(١) ڕازی وتن و ژەندنی باربود لە کۆڕی ڕابواردنی پەروێزی هورمزدا .
(٢) دەستان ساز (ب) داستان .
(٣) لاڵ بەخش (ب) لاڵ پۆش .
(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٥) چون (ب) گا .
(٦) چون (ب) جە

هەم بە (شادروان مرواری)[7]ی دڵبەر
پڕ مکەرد بیساط پەروێز جە گەوهەر
(تەخت طاقدیسی)[8] چون مکەردش ساز
مورغ خەستە دڵ ماوەرد نە پەرواز
جە نەغمەی (ناقوس) شۆخ پڕخورۆش
جە دڵ مبەرد صەبر ، جە سەر مبەرد هۆش[9]
جە (حوققەی کاوس)[10] چون قەند مخێزا
شەکەر شێرەی وێش دەرلاد مبێزا
وەختێ کە مژەند ساز (میشك دانە)
مکەرد جە ئاواز بۆی میشك وە یانە
تا جە (ئارایش خورشێد) مدا دەم
مەگورێزا سوپای سەرهەنگان خەم
منوازا ئاهەنگ (نێمە ڕۆز) چون ساز
ماوەردش بە ڕەقص زوهرە بە ئاواز

---

(٧) مرواری (أ) سەرداری ، بەڵام هەڵەی نوسیارە چونکە ناوی ئاوازەکە (شادروانی مرواری)یە .

(٨) طاقدیسی : لە هەردوو نوسخەکەدا (طاوسی)یە ، بەڵام ئەمێش هەڵەی نوسیارە چونکە ناوی ئاوازەکە (تەختی طاقدیسی)یە .

(٩) لەم شیعرەوە تا ئەگاتە شیعری (باربود بەی طەور دەستان بە دەستان) لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(١٠) کاوس : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (طاوس) ، بەڵام ئەمێش هەر هەڵەی نوسیارە چونکە ناوی ئاوازەکە (حوققەی کاوس) یا (حوققەی کالۆس)ە .

جە سەمتور و ساز مژەند بە ئاهەنگ
صەدای تەئثیرش متاونا سەنگ

جە (قوفلّ ڕۆمق) دلّ مکەرد گوشاد
کۆکۆ کۆکای خەم جە دلّ مدا باد

هەرگا[11] بە ئاهەنگ (سەروستان)[12] مژەند
بەزم شا مکەرد پڕ جە شێرەی قەند

ئەو (سەرو سەهێ) منوازا بە ذەوق
عاشقان تەمام مەست مبێن جە شەوق

گا (نۆشێن بادە)ش جە جام نۆشێن
(لا یعقل) مکەرد شێخان پاك دێن

مکێشا چون (ساز نەورۆز)[13] نە پەردە
مکەردش ئیمان عاشقان هەردە

مشکۆ جە نەغمەی (موشك مالّێ)ی ئەو
موشکێن بێ چون ڕاز شیرین و خوسرەو

مکەردش جە بان دلاّ (ڕای شەودێز)
بەرزتەر جە شاهان دەماخ پەروێز

---

(١١) هەرگا : لە نوسخەکەی بەردەستمانا تەنها (هەر)ەکەی هەبـە ، بەلاّم بەوجۆرە شیعرەکە لەنگ ئەبێ . بۆیە کردمان بە (هەر گا)

(١٢) سەروستان : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (سەرمەستان)، بەلاّم ئەمەیش هەڵەی نوسیارە ، چونکە ناوی ئاوازەکە (سەروستان)ە .

(١٣) ساز نەورۆز : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (ناز نەورۆز)، بەلاّم ئەمەیش هەڵەیە ، چونکە ناوی ئاوازەکە (سازی نەورۆز)ە .

صەداش دەنگ ساز شاهان مبێزا
جە مەودای پەنجەش مەحشەر مخێزا

جە شافەی مەقام (شەب فەڕڕوخ) تەمام
مەجلیسش مکەرد بێ هۆش و سەرسام

چون جە (فەڕڕوخ ڕۆز) صەدا مکەرد بەرز
مبێزا نەغمەش نەغمەی ساز طەرز

چون بە (غونچەی کەبك دوری) میاوا
بە (نەخچیرەگان)[14] مومەرد بە سەما

هەردەم بە غەمزەی (کێن سیاوش)[15]
موست نە پەردەی جەرگ و دڵ کاوش

جە (کێن ئیرەج) چون نەغمەی داوود
جە بەزم شاهان مخێزنا دوود

بە (باغ شیرین) چون شوروع مکەرد
ذەوق شیرینی جە شەکر مومەرد

باربود بەی طەور دەستان بە دەستان
ژەند پەرلی پەروێز زوهرەی سەردەستان

---

(١٤) نەخچیرەگان : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (نەخچیرگا) ، بەلام ئەمەیش دیسان هەڵەی نوسیارە ، چونکە ناوی ئاوازەکە (نەخچیرەگان)ە .

(١٥) کێن سیاوش : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (هون سیاوش) . ئەمەیش هەر هەڵەی نوسیارە ، چونکە ناوی ئاوازەکە (کێن سیاوش)ە .

خوسرەو بە چارەی باربود ئەو ڕۆ
بەخشا گەنج و ماڵ جەواهێر بۆ شۆ
ئافەرین جە ذات چون خوسرەو[16] شایێ[17]
گەنج خوسرەوێ[18] بە بێ صەدایێ
بەو سازندەی شۆخ خۆش ئاواز بەخشا
جە ڕای سەخاوەت ذەڕڕە نەبەخشا
یاران نە دەوران دنیای نەگبەتێ
جە طەبع کەریم صاحێب هیممەتێ
سیوای بەندەگێی ذات خوداوەند
هیچ خاستەر نیەن بە خودا سەوگەند
صەلاح هەر ئیدەن هەی دڵەی دەروێش
هەی دڵەی پڕ داخ ، دایم خاطر ڕێش
هەرتا زیندەنی چون (خانا)ی[19] لاڵ سەنج
مبەخشۆ جە دوڕ سوخەن بەی طەور[20] گەنج

---

(16) چون خوسرەو (أ) خوسرەو چون .

(17) شایێ : لە هەردوێ نوسخەکەدا نوسراوە (شاهێ) ، بەلام ئەمە لەگەڵ (بێ صەدایێ)ی تێوە شیعری دووەمدا یەك ناکەوێ ، لەبەرئەوە کردمان بە (شایێ) .

(18) خوسرەوێ : لە هەردوێ نوسخەکەدا نوسراوە (خوسرەو) ، ئێمە خۆمان کردمان بە (خوسرەوێ) تا سەنگ و مەعنای شیعرەکە تێك نەچێ .

(19) خانای (ب) دانای .

(20) سوخەن بەی طەور (ب) بەی طەور کۆگای .

بە بەخشندەگێی دایم هەر خوّ کەر
وێت جە[21] دائیرەی دوَن بەرکەر وە بەر

پەی چێش ؟ نە ئایێن ئەهل دانشوەر
جە دوَن هیممەتێ هێچ نیەن بەدتەر

* * * *

(٢١) جە (ب) نە .

مصلحت کردن خسرو بمریم دختر قیصر در خصوص خواستگاری شیرین[١]

خامەی پڕ ئیعجاز شۆخ عیسا دەم
جە باب خوسرەو گفتوگۆی مریەم

چون تۆتی‌ی ناطیق[٢] سوخەن شەربەت بێز
بەی طەور بێ مەست مەست شۆخ[٣] شەکەر ڕێز

شەوێ چون بە دوڕ پیرۆزەی ماوێ[٤]
مێخ ڕێز کریا چەرخ زوهرەی سەماوێ

شکڤت نە ڕۆی باغ چەنێ چەند[٥] هەزار
شکۆفەی ئەبیەض چون غونچەی وەهار

---

(١) ڕاوێژ کردنی خوسرەو بە مریەمی کچی قەیسەر لەبارەی خوازبێنێ کردنی شیرینەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : در خواست کردن خسرو از مریم بجهت آوردن شیرین . واتە : داوا کردنی خوسرەو لە مەریەم لەبارەی هێنانی شیرینەوە .

(٢) ناطیق (ب) ناسیخ .

(٣) شۆخ (ب) شۆخ شۆخ .

(٤) ماوێ (ب) بادێ .

(٥) چەند (ب) صەد .

خوسرەو جە مەجلیس شێ بە[٦] مشکۆی وێش
جە داغ[٧] شیرین فراوان دڵ ڕێش

بە چەند ئیلتیماس ئەو شای عیسا دەم
دەرخواست کەرد پەرێ شیرین جە مەریەم

واتش سپێ سەوڵ ڕشتەی ئیلاهێ
نەرگس بۆی نەوخێز، گوڵ باغچەی شاهێ

چون جە سۆنک من شیرین ئەرمەن
بێشەرتێ نەکەرد، بێ جەلای وەطەن

جە لای بزورگان کێشا بەدنامێ
دوشمەن ئاوەردن[٨] پێش شادەکامێ

تەرك تاج و تەخت پادشاهێ کەرد
جە خوسرەوێی وێش پەرێ من ویەرد

جە ڕەسم[٩] و ئاداب بزورگێ دوورەن
کەسێ بە ئیخلاص یەند تۆش مەنظوورەن

دەمێ چەند نەبێ[١٠] تۆ بە هامڕازش
غەمخواریش نەکەی، نەکێشی[١١] نازش

---

(٦) بە (ب) وە .
(٧) داغ (ب) داخ .
(٨) ئاوەردن (ب) ئاوەردش .
(٩) ڕەسم و (أ) طەور .
(١٠) دەمێ چەند نەبی (ب) چەند دەمێ بوی .
(١١) نەکەی ، نەکێشی (ب) کەری ، بکێشی .

ئیستیدعام ئێدەن سەوڵ بۆ عەنبەر
مەدەرۆت سەوگەند بە تاج قەیصەر

جە ڕای مەرحەمەت شیرین بنوازی
چون شێر و شەکەر چەنێش بسازی

سەوگەندم بە عەدڵ نەوشیروان پێش
بە ئەروای هورمز شای سکەندەر کێش

ئەر بێ ڕەضای تۆ بکێشۆن نازش
یا ببۆن شەوڵی من بە هامزازش

ئەگەر بکەرۆن تەماشاش یەك ڕۆ
تۆ نەدەی ڕوخصەت بە بێ ئەمر تۆ

نە هەردوو دیدەم مێل سەرد کێشان
چون تای زوڵفت بۆ[12] خاطر پەرێشان

مەریەم ئێد شنەفت جە لەفظ خوسرەو
ڕۆی ڕۆشن دەرلاد لێش گێلا بە شەو

وست نە پێشانی بە غەضەب شکەنج
پێچ وەرد وێنەی مار خلا نە ڕوی گەنج

جە خۆف شیرین شاهزادەی[13] ئەرمەن
کرد بە لالەزار جە نەرگس سەمەن

---

(١٢) بۆ (ب) بۆن .

(١٣) شاهزادەی (ب) شازادەی .

وات ئەرێ[١٤] خوسرەو شای دارا ڕێکاب
لاڵ بەخش لاڵ پۆش[١٥] نادیرەی نایاب
تا کە چەندێ[١٦] چەتر گەردوَن وە پا بۆ
خورشێد بەختت شوعلە نما بۆ
مەعلومەن جە لای کافەی خاص و عام
بەتەر جە حەنظەل سۆزندەی بەدنام[١٧]
تۆ بە[١٨] بێ شیرین دنیا لێت تاڵەن
بازاڕ شادێ و عەیشت بەتاڵەن
کەسێ چون شیرین زولف عەبیرێنێ[١٩]
ئەر بکێنۆش نە دەم حەڵوای شیرینێ
دەردت لە گیانم ویێت بەر بە قاضێ
ئەو بە سرکەی ترش کەی مبۆ[٢٠] ڕاضێ
ڕاستش هەر ئێدەن شای فەڕۆخ ئەختەر
سێ[٢١] جار سەوگەندم بە تاج قەیصەر

---

(١٤) وات ئەرێ (ب) وانش هەی .
(١٥) لاڵ بەخش لاڵ پۆش (ب) لاڵ پۆش و لاڵ بەخش
(١٦) چەندێ (ب) چێن .
(١٧) بەدنام (ب) بێ ڕام .
(١٨) بە (ب) وە .
(١٩) عەبیرێنێ (أ) عەنبەرێنێ .
(٢٠) کەی مبۆ (أ) لیێت مەبۆ .
(٢١) سێ (ب) چل .

ئەر چەنێ شیرێن شۆخ مەی نۆشم
چون شێر و شەکەر بدەری[٢٢] جۆشم

مەکێش دەرد سەر شای دارا شیەم
پێچەن ئیمتیزاج ئێمە و تۆ[٢٣] بە هەم

شیرێن موحیللەن صەد کەس ڕێختەن هێن
کەمتەر شاگردش سۆسەن جادوێن

هەرچەند شێرینەن شەکەرێن ڕازەن
ماچان عەیارەن[٢٤] هەم حوقەە بازەن

وەختێ ڕەضاشەن بوانۆ ئەفسێن
ماوەرۆ بە وار خورشێد نە[٢٥] گەردوێن

بە وێم مزانێن شەهەنشای عادڵ
خوسرەو لاڵ بۆش جە شاهان کامڵ[٢٦]

شیرێن شیرێنەن بە شیرێن ڕازێ
بە هەر نەوعێوەن مدەرۆت بازێ

فرێ خۆفەن جە فیعل[٢٧] ئەو شێم
من جە وەصڵ تۆ بکەرۆ[٢٨] مەحرێم

---

(٢٢) بدەری (ب) ئەر بدەی .
(٢٣) تۆ (أ) ئەو .
(٢٤) عەیارەن (ب) موحیللەن .
(٢٥) نە (ب) جە .
(٢٦) شاهان کامڵ (أ) گشت فەن قابڵ .
(٢٧) فیعل (أ) مەکر .
(٢٨) وەصڵ تۆ بکەرۆ (أ) سایەی ئەو مکەرۆ .

من ئەی[٢٩] عیلمەمە فراوان وەندەن
سەرمەشقم جەی باب جە ئوستاد سەندەن
ئەگەر جە زەنان[٣٠] شۆم جادۆکار
ماوەران بە مەکر عەطارید بە وار
ئەر صەد زەن[٣١] شۆخەن ، عەنبەرێن[٣٢] بارەن
بێ شەرط و شوێنەن[٣٣] ، بێ ئیعتیبارەن
دانا بزورگان پڕ هۆش قابڵ
کەی مبان جە مەکر زەن[٣٤] هەرگیز غافڵ
چەند هەزار مەردان کار ئازمودە
بە پای داناییی جیهان پەیمودە
هەرچەند کەردن سەعی جە دنیای دەربەست
مەر زەنێ بێ مەکر مگنۆش[٣٥] نە دەست
یەکێ بە بێ مەکر بێ حێلە[٣٦] و ستەم
هەر نەکەفت وە دەست[٣٧] ، نەدیێشان بە[٣٨] چەم

---

(٢٩) ئەی (ب) ئەو .
(٣٠) زەنان (ب) ژەنان .
(٣١) زەن (ب) ژەن .
(٣٢) عەنبەرێن (ب) زولف عەنبەر .
(٣٣) شوێنەن (ب) بێ شوێن .
(٣٤) زەن (ب) ژەن .
(٣٥) مگنۆش : ڕاست وایە (بگنۆشا) بێ .
(٣٦) بێ حێلە (ب) بە حێلە .
(٣٧) دەست (ب) دەس .
(٣٨) بە (ب) وە .

سا شیرین یەکێ هەم جەو[٣٩] یارانەن
جەو[٤٠] پڕۆل پڕ مەکر جادۆکارانەن[٤١]

چون شۆڵەی[٤٢] خورشێد ڕەوشەن بیەن لێم
جە هام نشینیش[٤٣] بەد مەیۆ نە ڕێم[٤٤]

گەرێ فیدات بام شای نورەبیا بەخت
نەوەردت[٤٥] جەیوەر صەد سەوگەند سەخت

گەر چون نەسیمێ مکەلان پۆسم[٤٦]
هەرتا زیندەنان هەر تۆنی دۆسم[٤٧]

ئیسە یە چێشەن شای هومایۆن بەخت
زینەت بەخش موڵك پادشاهێ و تەخت

چەنێ من کەمەن دەنگ و دەورانت
دایم شیرینەن ورد زوبانت

---

(٣٩) جەو (ب) چون .

(٤٠) جەو (ب) جە .

(٤١) جادۆکارانەن (أ) جادۆگەرانەن .

(٤٢) شۆڵەی (أ) شەوق .

(٤٣) هام نشینیش (أ) هام نشینێ .

(٤٤) مەیۆ نە ڕێم (ب) مهاوایێم .

(٤٥) نەوەردت (ب) نەواردت .

(٤٦) پۆسم (أ) پۆستم .

(٤٧) دۆسم (أ) دۆستم .

چون شا چەنێ من سەوگەندێ وەردش[٤٨]
بەرشێ بە خیلاف ئەو سەر نەبەردش[٤٩]
موددەعاش[٥٠] ئێدەن پەی[٥١] دڵ نەوازێ
بەی حوقفە بازێ بدەرۆم بازێ[٥٢]
خوسرەو یە شەرط بۆ من ئیمشەو جارێ
بکەرێ تەناف پای تەنیا دارێ
وێم کەروَ[٥٣] خەلاص جەی گشت ئازارە
جەی گشت دەرد سەر ، جەی گشت پەژارە
تا تۆ بە تەنیا بێ شەرط و بونیاد
بنیشێ چەنێ شیرینت بە شاد
ئەر مبۆت خوسرەو من بە دەست وێم[٥٤]
نەکەروَن جە داخ شیرین قەصد وێم
با جا ساکن بۆ نەو قەصر وێدا
شایچ بە ڕاویار نەویەرۆ پێدا[٥٥]

---

(٤٨) چون .. تاد (ب) سا چون پەرێ من سەوگەندێ وەردت .
(٤٩) ئەو سەر نەبەردش (ب) بە سەر نەبەردت .
(٥٠) موددەعاش (ب) موددەعات .
(٥١) پەی (ب) بە .
(٥٢) بەی حوقفە بازێ .. تاد (ب) بە مەکر و حێلە بدەرێم بازێ .
(٥٣) کەروَ (ب) بکەم .
(٥٤) ئەر مبۆت .. تاد (ب) ئەر دەرکارتەن من بە دەس وێم .
(٥٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
با دا ساکن بۆ جە قەصر وێشدا
تەنیا ، هیچ کەسێ نەویەرۆ پێشدا

خوسرەو دیش مریەم بەی طەور نە جەنگەن
پەی هامنشینیی شیرین بە تەنگەن(٥٦)

یەقین حاصڵ کەرد هەرگیز(٥٧) نە ڕوی دەور
نمایان بە هەم گورگ و شێر و بەور(٥٨)

جە لای ئەو ڕۆمیی ئەستەمۆڵ وەطەن
کۆتا کەرد حاجەت(٥٩) شیرین ئەرمەن

بە چەرمیی و نەرمیی دیسان داش بازیی
خاطر شادش کەرد بە دڵ نەوازیی

بە حەڵوای شیرین ، بە شیرمی ئەفسوون
تاڵیی شیرینش بەرکەرد نە دەروون(٦٠)

ئەمما شیرینیش(٦١) هەر ڕۆ بە ضەرور
وە پای تەخت شا مکیانا شاپور

ماوەردش پەیغام ئەو بە نیهانیی(٦٢)
پەی شیرین جە لای ئەو شای کەیانیی

---

(٥٦) بە تەنگەن (ب) دڵ تەنگەن .
(٥٧) هەرگیز (ب) هیچ کەس .
(٥٨) نمایان .. تاد (ب) نومایان نەکەرد بە هەم شێر و بەور .
(٥٩) حاجەت (ب) حاجات .
(٦٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦١) شیرینیش (ب) کە شیرین .
(٦٢) نیهانیی (ب) بەنهانیی .

هەم بە نیهانی شاپۆر هام دەرد
جەواب شیرین[٦٣] پەی خوسرەو[٦٤] مبەرد
شیرین شەم شەوق شای فەرخوندە بەخت
عەجەب مەندەبی جەی بازیچەی سەخت
مواتش بە ویش مکەرد خەیاڵان
یە چۆنەن خوسرەو شای کەمەر لاڵان
بەو گشت سۆزەوە[٦٥] کەفتەن بە هاڵی[٦٦]
پەری خاطران کۆنە قرتاڵی
جە[٦٧] چون من شۆخی[٦٨] ، شێوە شیرینی
نوختەی خاڵ بۆ موشك ، زولف عەبەرینی[٦٩]
بی گونا و تەقصیر ئیسە یە ڕاستەن[٧٠]
پۆسە[٧١] پێش ئامان بێزاری[٧٢] واستەن

---

(٦٣) شیرین (أ) خوسرەو .

(٦٤) خوسرەو (أ) شیرین .

(٦٥) سۆزەوە (ب) مەیلەوە .

(٦٦) هاڵی (ب) حاڵی .

(٦٧) جە (ب) بە .

(٦٨) شۆخی (ب) شەخصی .

(٦٩) نوختەی .. تاد (ب) نوختە و خاڵ شیرین ، زولف عەبیرینی .

(٧٠) ئیسە یە ڕاستەن (ب) درۆ یا ڕاستەن .

(٧١) پۆسە (ب) بەی طەور .

(٧٢) بێزاری (ب) بێزاریش .

بەڵێ نەزاناش جە دڵدا خوسرەو[٧٣]
بێ وەفا نیەن هەرگیز چەنی ئەو
ئەر هەن ، هەر[٧٤] سەڵاح شاهیش مەنظوورەن
پەی شاهان سەڵاح دەوڵەت دەستوورەن
چون قەیصەر چەنیش کردەبێ خاسێ
مەترسا جەی باب لێش ببۆ[٧٥] عاصێ

* * * *

(٧٣) بەڵێ .. تاد (ب) ئەمما جە دڵدا نەزاناش خوسرەو .
(٧٤) ئەر هەن ، هەر (ب) ئەگەر هەن .
(٧٥) ببۆ (ب) مبۆ .

فرستادن خسرو شاپوررا بنزذ شیرین[۱]

شەوڵێ جە شەوان خوسرەو بە ضەرۆر
طەڵەب کەرد بە جەخت فەرخوندە شاپۆر

واتش : مروەتەن شاپۆر چێنێ
دڵ پۆشان جە خەم پەردەی موشکێنێ

ئەوەند تەن سوفتەی عەشق شیرێنەن
کۆگای زوخاڵم بۆ هەبیرێنەن[۲]

جە جەرگم قرچەی بوریان مخێزو[۳]
جە زامم قەطرەی زوخاو مڕێزۆ

تۆمار شاهێ و[٤] تاج زەڕ نیگار
بیللا لێم بیەن بە طەوق زوننار

---

(۱) ناردنی شاپۆر لەلایەن خوسرەوەوە بۆ لای شیرێن . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : فرستادن خسرو شاپوررا بخدمت شیرێن و بی دماغی او . واتە : ناردنی شاپۆر لەلایەن خوسرەوەوە بۆ خزمەتی شیرێن و بێ مێشکێی ئەو . ئێمە سەرباسی نوسخەی (ب) مان هەڵبژارد چونکە ئەو شیمرانەی بەر باشماوەی مەعنای سەرباسی نوسخەی (أ) ئەکەون لە نوسخەی (ب)دا کراون بە بەشێکیتر و ئێمەش ئەومان پێ باشتر بوو جیا بن .

(۲) هەبیرێنەن (أ) هەنبەرێنەن .

(۳) جە جەرگم .. تاد (ب) جەرگم قرچەی گۆشت بوریان مبێزۆ .

(٤) شاهێ و (ب) شاهێ .

دیدەم بێ خاوەن چەنێ خەیاڵان
بەشێوەم چون زوڵف وەنەوشە خاڵان

چێش مبۆ شەوێ چون بەدر کامڵ
ئەو سەمەن سیمای زوڵف دەستە سونبوڵ[٥]

چون جەوانمەردان نادیرەی ئەییام
مریەم نەزانۆ[٦] باوەریش وە لام

مەعلوم بۆ جە لات دەروون پڕ دەردەن
نەواچێ جە ئەو یە مەیلش سەردەن[٧]

من پەرێ صەلاح دەوڵەت خواهێی ویم
پەی حیفظ ئیقباڵ پادشاهێی ویم

مەحرووم پای تەخت ئەو خورشێد[٨] شێوەم
مەلوولەنەر جە زوڵف لوولیای لێوەم

نەوا بواچۆ ئەو شای بێ ئەندێش
خودا نەخواستە من بێزارم لێش

نەدرۆن بە ذات پاك ئیلاهێ
تایێ جە زوڵفش بە تاج شاهێ[٩]

---

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٦) مریەم نەزانۆ (ب) نەزانۆ مریەم .

(٧) نەواچێ . . تاد (ب) نەواچێ خوسرەو مەیلش سەرد کەردەن .

(٨) خورشێد (ب) شیرین .

(٩) تایێ . . تاد (أ) تایێ مووش بە تاج ، بە تەخت شاهێ .

خودا شاهیدەن نەققاش[١٠] چێنێ
بێزارم هەر شەو جە شەو نشێنێ

پەی چێش ؟ پەی ڕوخسار خورشێد بێز ئەو
پەی مەیگوون لەبان شەکەر ڕێز ئەو

نەشئەی بادەی صاف ئەرغەوانێ ڕەنگ
بەدتەرەن جە ژار هەفت تاس[١١] فەرەنگ

بەڵێ چون مریەم کناچەی قەیصەر
فرێ سەرکەشەن مدۆم[١٢] دەردسەر

صەلاح هەر ئێدەن هێچ نەزانۆ ئەو
بە جایێ خەڵوەت بنیشیم چەند شەو[١٣]

بویارمێ بە شاد دنیا چەنێ ئەو
ئەو هەر شیرینەن ، من هەر ئەو خوسرەو[١٤]

وەرنە ئەر مریەم پێمان بزانۆ
دەرلاد گیان وێش بە[١٥] وێش مستانۆ

شاپوور (حسب الامر) ئەو شای جەوان بەخت
تەعەللول نەکرد ، هۆرێزا بە جەخت

---

(١٠) شاهیدەن نەققاش (ب) شاهید بۆ شاپوور .
(١١) هەفت تاس (ب) هەفت تاسێ .
(١٢) مدۆم (ب) مدۆ .
(١٣) بە جایێ . . تاد (ب) نە جای خەڵوەتێ بنیشمێ چەند شەو .
(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(١٥) بە (ب) جە .

ڕەوان بێ بە قەصر چون بەحر پڕ جۆش
ئاما وە پای تەخت شیرین مەی نۆش
حاڵات خوسرەو یەکایەك جە لاش
ئیظهار کەرد تەمام ئوستاد[16] نەققاش
وات ذەڕڕە جە سۆنگ کناچەی[17] قەیصەر
خوسرەو پەرویز مکەرۆ حەذەر[18]
وەرنە پەی نەدیەن بەژن باڵای تۆ
هەر وەختەن بلۆ بە خاك نەی کۆ
چون شا بەی دەستور ئارەزوی تۆشەن
پەی تۆ فراوان دۆد[19] و ئەندۆشەن
ئەگەر مەیلت هەن[20] باڵا زمڕ ستون
پا بنیەر بە جەخت نە پشت کولگون
ئیمشەو جە ڕای لوطف یەڵغار دەر بە دەو
بشێم وە مشکۆی بۆ موشك خوسرەو
نیهانی چەنی خوسرەو بە دڵ شاد
کۆکۆ کۆی خوسرەو خەم بدەر وە باد

* * * *

---

(١٦) تەمام ئوستاد (ب) وەنەش شاپۆر .
(١٧) سۆنگ کناچەی (ب) خۆف پەیمان .
(١٨) مکەرۆ حەذەر (ب) خۆفش هەن جە سەر .
(١٩) دۆد (أ) دۆدێ .
(٢٠) مەیلت هەن (أ) مەیلتەن .

بخشم رفتن شیرین از شاپور[1]

شیرین جەی گوفتار دەروَنش جۆشا[2]
چون بەحر قولزوم جە قین خورۆشا[3]
پەنجەی ڕەنگین بەرد جە خیشم پەرویز
پارە کرد یەخەش چون غونچەی نەوخێز
جە جام نەرگس ئەو سیمین[4] عوزار
بەرگ سەمەن کرد بە لالەی وەهار
بە توندی و بە خیشم واتش بە شاپور
خوسرەو بێ شەرمەن هەم جە خودا دوَر
پادشان بەڵێ نیکون بۆ بەختش
چون پادشاهان نیەن شنەختش
سا کێن[5] سیوای ئەو سەرش دان وە سەنگ
جە من زەنگ کردەن[6] تەکلیف بەی ڕەنگ

---

(١) تۆڕە بونی شیرین لە شاپور . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .

(٢) جۆشا (ب) ئێشا .

(٣) چون .. تاد (ب) جە شادی ڕەم کرد ، خوصومەت کێشا .

(٤) سیمین (أ) موشکین .

(٥) سا کێن (ب) کیەن .

(٦) جە من زەنگ کردەن (ب) چ لایق کردەن .

مەر من خاتوونم تۆ ماچێ هەر شەو
مریەم نەزانۆ بشۆم بە لای[7] ئەو
شاپوور تۆیچ خەیاڵێ مەست سەرشاری
هیچ پەروات نیەن جە شەرمەساریێ
کۆتا کەر ئەی حەرف مەینەت[8] ئەنگێزە
سا وەس وە ئەڵماس جەرگم کەر ڕێزە
فرێ گەوهەر هەن سفتەنێ نیەن
فرێ گفتە[9] هەن گفتەنێ نیەن
ڕاستەن خیرەدمەند مۆ شکافەنی
بەڵێ فراوان بێ ئینصافەنی
جە بێ ئینصافیێ گەور کۆ نیەن
وەس بێ ئینصاف بەر ، باب تۆ نیەن
چێش بی من بەی طەور ، دانای مۆ شکاو[10]
جە نادانێ[11]ی ویم کەفتم نە گێجاو
هەم دەرکارتەن[12] بە چاپلووسێ
بێ صیغەی[13] نیکاح ، بە بێ عوروسێ

---

(٧) بشۆم بە لای (ب) بشێن وە لای .
(٨) مەینەت (ب) فیتنە .
(٩) گفتە (ب) واتە .
(١٠) چێش بی .. تاد (ب) چێش بی بەی طەور ئۆستای مۆ شکاو .
(١١) نادانێ (ب) دانایێ .
(١٢) دەرکارتەن (أ) ضەرووڕتەن .
(١٣) صیغەی (أ) صیغە و .

بە دزیی[14]ی مریەم ، بەی[15] سوخەن وەریی
پەی نۆکەریی وێت دەس کێشم کەری
بە خودا هەرچەند تۆ دڵ نەوازی
هەنیچ بە حیلە[16] نمەدیم بازیی
ئەر جارێ بە حەرف تۆ بازیی وەردم
سەرم دا وە سەنگ وە[17] قەولت کەردم
پەی چێش شا پەند من سوبوك[18] مزانۆ
تۆ بەی طەرز و طەور[19]وە لام بکیانۆ
ئاخر نە منیچ فەڕۆخ ئەختەرم
جە نەسل شاهان صاحێب ئەفسەرم
ئافەرین هەی شای فەرەیدوَن شکڵ
حەق جە باڵای سەر لێت نا ڕازیی بۆ
من چەند جار پەی تۆ ڕای چۆڵ طەی کەردم
چەند قەطرەی زوَخاو زام وێم[20] وەردم
جە سڵنگ سەودات چەند سیاسەت دیم
جە تاج و جە تەخت پادشاهیی بیم

(14) دزیی (أ) دوزدیی .
(15) بەی (أ) چون .
(16) هەنیچ بە حیلە (ب) بە حیلە و مەکر .
(17) وە (ب) بە .
(18) شا پەند من سوبوك (ب) خوسرەو من بە سەنگە .
(19) طەرز و طەور (ب) طەور و طەرز .
(20) زام وێم (أ) وە زامدا .

ئاخر جه شاهی و جه شەهریاری
پەرێی تۆ یاوام بە[21] پەرستاری
نامەردت گەران بێ شەرطی کەردی
ژەویەی بزورگان[22] بە جا ناوەردی
ئەرێی هەی شاپۆر صاحێب فام[23] و هۆش
مەحرەم پای تەخت خوسرەو لاڵ پۆش
سا یە لایقەن من چەنی خوسرەو
بنۆشێن[24] شەراب شەوێی یا دۆ شەو
بەڵێ بە شەرطێ مریەم نەزانۆ
ئەوا خواریێان چەنی[25] بنمانۆ
نۆشای[26] ئەو شەراب ، ئەو شەو نشێنی
بە ۋار مار بۆ شاپۆر چێنی
جە ترس تەوبێخ[27] ژۆمێی (بیت المال)
خوسرەو چەنی من مەی نۆشۆ بەی حاڵ[28]

---

(٢١) بە (ب) وە .
(٢٢) بزورگان (ب) بزورگی .
(٢٣) فام (ب) عەقڵ .
(٢٤) بنۆشێن (ب) بنوشۆن .
(٢٥) چەنی (ب) بەنە .
(٢٦) نۆشای (أ) ئەو کە .
(٢٧) ترس تەوبێخ (أ) خۆف تۆنپەر .
(٢٨) خوسرەو .. تاد (أ) چەنی خوسرەو من بنێشۆن بەی حاڵ .

ئەر صاحێب شنەخت ئابرۆ دارەن
جە نەسل شاهان فەڕۆخ تەبارەن
هەنیچ بەی دەستوور وە لام نەکیانۆ
من بە هەرزەکار سوبوك نەزانۆ
بە گەروای باتوی کلاف سۆسەنی
بە هەر هەفت گەورەنگ قیبلەی[29] ئەرمەنی
ئەر ئیمجار وە لام بکیانۆ وەی طەور[30]
مکەروَش وە پەند نە زۆی هەرصەی دەور
شاپور تۆیچ جە فێن بێ ژایق[31] پەروێز
مکەروَش دەرسات دەردەم حەلقی ئاوێز[32]
بەڵێ ئامانت شاپور چینی
وەختێ کە[33] مشێ خوسرەو موینی
واچە فەرض[34] کەردم ئەمن چەنێ گەو
بە دوزدێ نیشتین[35] شەوێ یا دۆشەو[36]

(۲۹) قیبلەی (ب) قوللەی .
(۳۰) ئەر ئیمجار .. تاد (ب) ئیمجار ئەر وە لام مکیانۆ بەم طەور .
(۳۱) بێ ژایق (أ) بێ ژامێ .
(۳۲) مکەروَش .. تاد (أ) مکەروَت دەردەم ، دەرسات خەڵقی ئاوێز .
(۳۳) کە (ب) تۆ .
(۳٤) فەرض (أ) هەرض .
(۳٥) نیشتین (أ) نیشتم .
(۳٦) یا دۆ شەو (أ) بە ئەو شەو .

چون لۆتیی جە ترس[37] دارۆغە بازار
نۆشامان بە هەم بادەی خۆش گەوار
ئەگەر[38] مزانۆ ئەو شای جەم تەبار
هەر بەو دۆ شەوە دروست مبۆ کار
خۆ موبارکەن چون نەسیم ئیمشەو
ویم[39] میاونۆ وە پای تەخت ئەو
وەرنە ئەی کارە[40] جە حەد بەر شیەن
یە کار شەولی یا دۆ شەو نیەن
ئیسە ها جەی قەصر خرابەی بەد ڕەنگ
مەحبۆس و ماتم چون نەقش ڕۆی سەنگ
تا بزانۆن من جەی دەور گەردۆن
چێش ئیرادەشەن ، چ طەور مبۆ ، چۆن[41]
بەلێ هەی شاپۆر عەطارید خامە
نەققاش تەڕ دەست[42] ، مەقبۆل عامە
ئەو کۆنە قەڵتاخ قەیصەر ڕۆمە
بواچە[43] پەنەش بکەراش[44] لۆمە

---

(37) ترس (أ) خۆف .
(38) ئەگەر (ب) سا ئەر .
(39) ویم (ب) زۆ ویم .
(40) وەرنە ئەی کارە (ب) ئاوازەی ئەی کار .
(41) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(42) تەڕ دەست (ب) تەڕ دەس .
(43) بواچە (ب) بواچۆ .
(44) بکەراش (ب) بکەرۆش .

به وێش نه‌نازۆ خوسره‌وم به‌رده‌ن
چه‌نێ وێم یه‌کجار[٤٤] ماورۆم که‌رده‌ن

ئه‌ر من ڕه‌ضام بۆ په‌روێز خوسره‌و
غه‌مزه‌م ماوه‌رۆش به‌چه‌نگ هه‌ر ئیمشه‌و[٤٥]

به حه‌ڵقه‌ی که‌مه‌ند گێسوی عه‌نبه‌ر بێز
مکه‌رۆش ده‌رسات چێگه حه‌لق ئاوێز

ئه‌گه‌ر بکه‌رۆن به چه‌م[٤٦] ئیشاره‌ت
ماوه‌رۆ[٤٧] مه‌تای شادیش به غاره‌ت

ئه‌گه‌ر بواچۆم زوڵف[٤٨] عه‌نبه‌ر فام
به ده‌ست[٤٩] به‌سته ماوه‌رۆش وه[٥٠] لام

نیهایه‌ت جه‌ی باب من فرێ داخم
فراوان[٥١] دڵگیر ، هه‌م بێ ده‌ماخم

---

(٤٤) یه‌کجار (ب) یه‌کسان .

(٤٥) غه‌مزه‌م .. تاد (أ) غه‌مزه‌م ماوه‌رۆ به سه‌ر چه‌نگ ئیمشه‌و .

(٤٦) چه‌م (ب) چه‌شم .

(٤٧) ماوه‌رۆ (ب) ماوه‌رۆن .

(٤٨) بواچۆم زوڵف (ب) بواچۆن زوڵفان .

(٤٩) ده‌ست (أ) ده‌س .

(٥٠) وه (ب) جه

(٥١) فراوان (ب) من خه‌یلێ

شەهەنشای[٥٢] جەم قەدر ئارۆ[٥٣] بە ضەرۆر
من بە شێت زانان ، کیاستەن شاپۆر
بە دزی[٥٤]ی مریەم نادیرەی بیساط
بەیۆ بکەرمێ بە هەم ئیختیلاط
من خۆ بە دانش دانا پەسەندم
دانا[٥٥] عاجزەن جە مەکر و فەندم
خوسرەو ڕەضاشەن بە ئەفسۆن سازێ
بە دەس شاپۆر بدەرۆم بازێ
ئید وات بە توندێ ، هەم ئەو[٥٦] لەب شەکەر
جە دورج یاقوت ڕێزنا گەوهەر
شاپۆر خاسەن جام مەینەت پێم چەشتی
خاس ڕەنگێ زەریف پەرێ من ڕەشتی[٥٧]
تا دە[٥٨] سالێ جە با[٥٩] ، جە زوان بێ لەنگ
نەکێشێ بە شاد[٦٠] نەقش ڕەنگا ڕەنگ

---

(٥٢) شەهەنشای (ب) خوسرەو .
(٥٣) ئارۆ (ب) ئەو ڕۆ .
(٥٤) دزی (ب) دوزدی .
(٥٥) دانا (ب) مەردوم .
(٥٦) هەم ئەو (أ) ئەرێ .
(٥٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
وات شـاپۆر من جام مەینەتم وەردەن
خاسە ڕەنـگ زەریف پەرێم هۆردەوردەن
(٥٨) دە (ب) هەفت .
(٥٩) با (ب) باد .
(٦٠) نەکێشێ بە شاد (ب) هەنێ نەکێشێ .

خامەت چون خەدەنگ نە چۆی حەجەر سم[٦١]
چەنێ جێ دەوات نە دیدەت[٦٢] بۆ گوم

متۆی نەققاشێی وێت چون ئێش گەزدوم
پڕ بکەرۆ دێن ، سەر بە شەب بۆ گوم[٦٣]

پەنجەت سەقەط بۆ وە بای[٦٤] دەست جن
چەنێ صوورەتێ تۆ کێشای[٦٥] پەی من

ئاخر یە خۆ تۆ بەی طەور پێم کەردی
سێصەد مەن زوخاو تۆ بە من وەردی[٦٦]

شاپوور دیێش شیرێن پۆشا بەرگ[٦٧] شەۆ
تەرسا و[٦٨] زوان بەست وێنەی لاڵ و کەڕ

فەرماش سا گوم بەر ، وەس ئازارم دەر
تابم نەمەندەن وەس بە خارم بەر[٦٩]

---

(٦١) نە چۆی حەجەر سم (ب) نەی جۆی موجەسسیم .
(٦٢) دیدەت (ب) جەرگت .
(٦٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦٤) سەقەط بۆ وە بای (ب) شەل بیۆ بە بای .
(٦٥) کێشای (ب) کێشات .
(٦٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦٧) پۆشا بەرگ (ب) شێ بە خانەی .
(٦٨) تەرسا و (ب) تەرسا .
(٦٩) تابم .. تاد (ب) طاقەت پێم نەمەند ، سا وەس خارم کەر .

شاپۆر ئێد شنەفت جەو شۆخ دڵبەر
جە خودا مواست هەر[٧٠] بشۆ وە بەر

هۆرکێشا چارخ بە دەوان دەو
یاوا وە پای تەخت فەڕ بەخش خوسرەو

شا وات هەی[٧١] شاپۆر دانای لاڵ شناس[٧٢]
وەش ئامای بە خەیر ، شێری یا ڕواس[٧٣]

شاپۆر حیکایەت ماجەرای شیرین
مەضمۆن گوفتار ئەو زوڵف عەبیرین[٧٤]

توندیی و غەمزە و خیشم ، لار و لەنج[٧٥] ئەو
یەك یەك یاونا بە عەرض خوسرەو

خوسرەو جە خەجڵەت سەرش وست نە وەر[٧٦]
جە[٧٧] دورج یاقوت خەرج نەکرد گەوهەر

---

(٧٠) هەر (ب) زۆ .

(٧١) هەی (أ) بە .

(٧٢) دانای لاڵ شناس (أ) فرێ پەشێوی .

(٧٣) ڕواس (أ) ڕێوی .

(٧٤) عەبیرین (أ) عەنبەرین .

(٧٥) لار و لەنج (ب) لارە و لەنجەی .

(٧٦) نە وەر (أ) وە بەر .

(٧٧) جە (أ) زەند .

جه باب ئەو شلۆخ زوڵف وێنەی سونبوڵ
پێچ وەرد ، هیچ نەوات ، داش بە تەغافول(78)

* * * *

ئەز کۆن خامەی (خانای قوبادی)
تا کە جەی مەقام بە ذەوق و شادی
شەممەیێ جە عیشق فەرهاد کۆ کەن
جە بەخت(79) شیرین گوڵ غونچەی(80) ئەرمەن
پەی تەفریح طەبع یاران نامی
باوەرۆن بە(81) نەظم وێنەی (نیظامی)
جە دمای تەقریر شیرین و خوسرەو
عەشق فەرهادیچ باوەرمێ بە دەو(82)
گۆش دەرمێ(83) وە بەخت فەرهاد کۆ کەن
بە ڕاز(84) شیرین شیرین ئەرمەن

* * * *

---

(78) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

(79) بەخت (ب) عەشق .

(80) گوڵ غونچەی (أ) زامن جە .

(81) باوەرۆن بە (أ) ماوەرۆ وە .

(82) عەشق . . تاد (أ) وەشەن پەی هەرکەس نەظەر بازێی ئەو .

(83) گۆش دەرمێ (أ) گۆش دەرۆ .

(84) ڕاز (أ) زاری .

حكايت كردن شاپور
از سنگ تراشى فرهاد بجهت شيرين[١]

(افضل الشعراء) نادیرەی نامێ
صاحێب خەمسە ، یەعنی (نیظامێ)[٢]
بە عەطر[٣] نەسیم خامەی بۆ سونبوڵ
غونچەی ئەی کیتاب شکاوا چون گوڵ
مەضموون تەحریر نەظم (نیظامێ)
بەی طەور دادەن داد شیرین کەلامێ[٤]

پەیکەر پەریزاد پەڕەند زەڕ پۆش
گەور دڵ جە سەنگ سیمین بنا گۆش
سەهێ سەرو شۆخ گوڵ باخچەی ڕەنگین
خاتوون ئێران بانوی موڵک چین[٥]

---

(١) قسە کردنی شاپوور بۆ شیرین لەبارەی بەرد تاشینی فەرهادەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : داستان عاشق شدن فرهاد کوه کن بشيرين . واتە : داستانی دڵ چوونی فەرهادی کێو کەن لە شیرین . بەڵام باسەکە لەو بابەتە نادوێ .

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٣) بە عەطر (أ) بەی دەستوور .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ئاشۆب شاهان عەرصەی هەفت کیشوەر
فیتنەی عاشقان زام دڵ خەطەر
سەوڵ سایەدار پڕ سام سەنگین
پەرێزای زەڕدەشت تەرسای فەرەنگین
شیرێن شەش دانگ شەهزادەی[6] ئەرمەن
خاڵ و بەرگ[7] بۆ موشك وەنەوشەی چەمەن
ئەو قەصر وێشدا هەر شام هەر سەحەر
مەیلش فێشتەر بی بە شیر و شەکەر
ئەداش ئەو شۆخ زوڵف بۆ عەبیرێن
ئەو شای شەکەر ڕاز زوڵف و دەم شیرێن[8]
یەك قاشۆق جە شیر شیرەی شەهد قەند[9]
بە صەد قاپ طەعام چەرب دڵ پەسەند
بە شیرێنێ بی دایم قەرارش[10]
بێ شیر و شەکەر نەبی مەدارش[11]
چون نە دەور و پشت قەصر زەڕ نیگار
گشت سەنگ سەخت بی هەم سیخناخ نار[12]

---

(٦) شەهزادەی (ب) شازادەی .
(٧) خاڵ و بەرگ (ب) خەط و خاڵ ،
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩) یەك قاشۆق .. تاد (ب) یەك قاشۆخ شیر چەنێ شەهد قەند .
(١٠) بە شیرێنێ .. تاد (أ) بە شیر موبارا دایم مەدارش .
(١١) مەدارش (أ) قەرارش .
(١٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

چونکە[13] چەنی خار سەنگ بەست خارا
نەکەرد گەلەیێ یەکسات مدارا[14]

چۆپان لا عیلاج دوو فرسەخ فێشتەر
دوور موست گەلە جە قەصر دڵبەر

ئیمجار پەی شیرین شیر بە دەرد سەر
ماوەردن خاصان زوڵفان[15] بۆ عەنبەر

شیرین لەب شەکەر دانەی دوڕ نە گۆش
ڕێزەی ڕاز شەربەت ، شیرەی شەکەر نۆش[16]

شیرین بێ شەکەر[17] ، شەکەر بە بێ شیر
چون نەکەرد نۆش منیشت بە دڵگیر

جە دڵگیریی ئەو هەر صوب تا بە شام[18]
پەرستارانش دڵگیر[19] بیێن تەمام

شەولی[20] وست حەڵقەی موشکین زوڵف بە دۆش
ئەو مانگ زەڕڕین حەڵقەی دوڕ نە گۆش[21]

---

(13) چونکە (ب) زەڕڕێ .
(14) نەکەرد .. تاد (ب) نەکەرد گەلەش سانێ مدارا .
(15) زوڵفان (ب) شۆخ .
(16) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(17) بێ شەکەر (ب) بە بێ شەکر .
(18) جە دڵگیریی .. تاد (ب) جە دووریی ئەو شیر جە صوب تا بە شام .
(19) دڵگیر (ب) بێ کەیف .
(20) شەولێ (ب) چون شەو .
(21) ئەو مانگ .. تاد (ب) شیرین شەم شەوق زەڕڕین دوڕ نە گۆش .

جەو[٢٢] حەڵقەی شەودا تا بە صوبح دەم
پێچ مدا چون مار پڕ پێچ[٢٣] ئەرقەم

جە سەردێی خوسرەو تا بە[٢٤] شەفەق زەرد
مکێشا پەیوەست[٢٥] لۆلەی ئاه سەرد

قامەتش جە باد مەینەت بە زارێ
چەمیابێ[٢٦] چون شاخ بێد[٢٧] مرواری

چون حەڵقەی ئەژدەر نەفش بە وەردا
پێچ مدا چون مار بە زۆی کەمەردا

جە ئەبرۆی کەمان کەردەبێ بەرکەش
جە موژان چون تورك بەستەبێ تەرکەش[٢٨]

جە داخ خوسرەو کەردش دۆ ڕەنگێ
گێسۆش پێچ مدا چون مار زەنگێ

جە حەرف دروشت ئەو پەیمان شکەن
گوڵنارێ مکەرد جە نەرگس سەمەن

---

(٢٢) جەو (ب) چون .

(٢٣) مار پڕ بێچ (ب) پێچ پڕ حەڵقەی .

(٢٤) بە (ب) وە .

(٢٥) پەیوەست (ب) بە گەرم .

(٢٦) چەمیابێ (ب) پێچیا .

(٢٧) بێد (ب) بێدو .

(٢٨) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .

به غەیر جە شاپوور شای سوخەن پەرداز
جەو قەصر چۆڵدا کەس نەبیەش[۲۹] هامڕاز
ئاخر کە ئەو قورص بەیضای قەمەر سۆ
شیرین شەمامەی شۆخ شەو بۆ بۆ[۳۰]
وێنەی قەنداوی ڕێزەی نوقڵ و قەند
ڕێزنا ڕازان شۆخ دڵ پەسەند
فەرماش بە شاپوور دانای دڵ پەزیر
ضەروورەن کەردەن عیلاجێ پەی شیر
پەی چێش ؛ وە[۳۱] بێ شیر شادیم بەطاڵەن
شەکەر ئەر شیرش نەبۆ لێم تاڵەن
شاپوور نەخش بەند[۳۲] جە دانشوەری
چون هیندوو بەردش سوجدەی ئەو پەری
واتش شەخصێ[۳۳] هەن نامشەن فەرهاد
موهەندیس مەردێن ، فراوان ئوستاد
ڕاسیخەن جە[۳٤] عیلم هەندەسەی هەیئەت
(مەجسیطی) ئایین[۳٥] ، (ئیقلیدیس) حیکمەت

---

(۲۹) نەبیش (أ) نەویش .
(۳۰) شۆخ شەو بۆ بۆ (أ) چون شۆخ شەو بۆ .
(۳۱) وە (ب) من .
(۳۲) نەخش بەند (ب) نەقش بەند .
(۳۳) شەخصێ (ب) من شەخصێ .
(۳٤) جە (ب) بە .
(۳٥) مەجسیطی ئایین (ب) موحیطی واتەن .

بە[٣٦] مۆ مکێشۆ گوڵان بە سەد ڕەنگ
مکەنۆ تەصویر نەخش[٣٧] چێن نە[٣٨] سەنگ

جە مانێی نەققاش نەقشێ شۆخ‌تەرەن
خەیاڵێ هونەرمەند هەم دانشوەرەن

ئوستادێ چون ئەو جە گشت فەن قابڵ
جە هەر هەفت کیشوەر[٣٩] ، نەبۆ حاصڵ

مەگەر هەم بە دەست ئوستادێ بەی طەور
بۆ موددەعات حاصڵ نە ڕۆی دەور

وەرنە بێ ئوستاد کارێوەن[٤٠] دیشوار
ئەووەڵ ضەرورەن ئوستاد ، ئاخر کار

ئەر بار یافتەگان بەزم عەنبەر بۆ
مدەران ڕوخصەت بەندەی دوماکۆ

سەر قەدەم ساختە هەر کۆن ئەو[٤١] ئوستاد
ماوەرۆش وە پای تەخت پەریزاد

---

(٣٦) بە (ب) جە .

(٣٧) تەصویر نەخش (ب) سۆرەت نەقش .

(٣٨) نە (ب) جە .

(٣٩) کیشوەر (ب) ئیقلیم .

(٤٠) بێ ئوستاد کارێوەن (ب) گرد ئوستاد بێ کارەن .

(٤١) هەر کۆن ئەو (أ) هەر کۆ هەن .

ئێمە و ئەو ئوستاد هەردوَ هامزادیم[٤٢]
هەردوَمان شاگرد هەر یەك ئوستادیم[٤٣]
تەعلیم ئەو دا[٤٤] بە سەنگ تراشێ
تەرغیب من كەرد هەم بە نەققاشێ
بە تێشە[٤٥] جە لاش سەنگ سەخت چون مۆم
بە پێشە خاستەر جە ئوستاد زۆم
شاپوور سەودای شێر بەی مژدەی شیرین
بەركەرد نە دەروَن[٤٦] ئەو زوڵف عەبیرین[٤٧]

* * * *

---

(٤٢) هەر دوَ هامزادیم (ب) هەردوك هەمزادین .
(٤٣) هەر یەك ئوستادیم (ب) هەم یەك ئوستادین .
(٤٤) دا (ب) كەرد
(٤٥) تێشە (أ) تێشەن .
(٤٦) دەروَن (ب) دەوران .
(٤٧) عەبیرین (أ) عەنبەرین .

رفتن شاپور بعقب فرهاد
و آوردن اورا بنزد شیرین ارمن[1]

چون عەروس ڕۆ جە بەند شەو ڕەست
ئاینەی ڕەخشان خورشێد گرت بە دەست
شاپور بە ڕوخصەت ئەو شای پەریزاد
هۆرێزا بە جەخت ، پەیدا کرد فەرهاد
خۆ بەو طەور زانا فەرهاد بێ دڵ
نە دەوران مبۆ مرادش حاصڵ
نەزاناش کەردۆن[2] دوَر جە ڕای بەینەت
ئاراستەش کەردەن پەی سزا و مەینەت
ئاخر شاپور وات نەرمێ بە کۆ کەن
ضەروَرەن بە تۆ شازادەی ئەرمەن
چەنێ قوڵنگە و تێشەی سەنگ تاشێت
کۆنیا و تەناف ڕەنگ نەققاشێت
بشێم وە پای تەخت خورشێد سایەی ئەو
بارگەی فەرقەد قەدر[3] ، پەروێن پایەی ئەو

---

(١) ڕۆیشتنی شاپور بەدوای فەرهاددا و هێنانی بۆ لای شیرینی ئەرمەن .

(٢) کەردۆن (ب) خۆ چەرخ .

(٣) فەرقەد قەدر (أ) فەرقەد .

فەرهاد (حسب الامر) شاپوور نەخش بەند(٤)

هۆرێزا چون سەرو سەهێ دڵ پەسەند(٥)

چەنێ شاپوور شێ(٦) سوبوکتەر جە باد

وە پای زەرڕێن تەخت شیرین بە دڵ شاد

مدرا وە(٧) پای تەخت ئەعلای خوسرەوێ

بە تەن وێنەی پیل ، بە بازوو قەوێ

بە شکۆ(٨) چون شا ، بە شەوکەت(٩) چون شێر

بە بەرگ(١٠) چون بەور دڕۆندەی دلێر

بە قامەت چون شاخ نەوخێز عەرعەر

بە ڕوخ چون خورشێد ڕەخشندەی خاوەر

جەناب عولیای مەریەم ئاستێن

شای شەکەر ڕازان ڕۆم و هیند و چێن(١١)

فەرماش تا پەرێ(١٢) فەرهاد سەنگ بڕ

نیاشا کورسێ نێه پیشان دوڕ

---

(٤) نەخش بەند (ب) نەقش بەند .

(٥) هۆرێزا .. تاد (ب) هۆرێزا چەنێش وە بێ چۆن و چەند .

(٦) چەنێ شاپوور شێ (ب) شێ چەنێ شاپوور .

(٧) وە (ب) نە .

(٨) شکۆ (ب) شەوکەت .

(٩) شەوکەت (ب) شکۆ .

(١٠) بەرگ (ب) هەیبەت .

(١١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(١٢) فەرماش تا پەرێ (ب) شیرین وات پەرێی .

نە پشت پەردەی شیرین گەرمەن
نە باڵای کورسی نیشت چون تەهەمتەن

پەری پەیکەر سام جە پشت پەردەوە
غونچەی لەب چون گوڵ وڵاو کەردەوە[13]

پەی شەکەر ڕێزی ئەو شۆخ دڵبەر
هۆرداشت جە یاقوت دوَ قوفڵ[14] گەوهەر

بە چەند گریشمە و چەند غەمزە و چەند ناز[15]
چون نەغمەی بوڵبوڵ ئاما بە ئاواز

شنەفتم جە لەفظ ئوستاد دێرین
جەو بۆن مواتن بە شیرین ، شیرین

چون حەڵوای شەکەر شیرین بی ڕازش
ئاه بکەر نە دەم شۆخیی ئاوازش[16]

هەرکەس ئاوازش بشنەفتا بە گۆش
ئەر ئەفلاطون بۆ ، ئەو مشی جە هۆش

(الحکم لله) جە ڕێزەی ڕازش
(نعوذ بالله) جە غەمزە و نازش

---

(۱۳) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(۱٤) قوفڵ (ب) دورج .

(۱٥) چەند غەمزە و چەند ناز (ب) بە چەند غەمزە و ناز .

(۱٦) نیوەی دوەمەی ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی و ، نیوەی یەکەی شیعری پاشتر ، لە نوسخەی (ب)دا نین .

وەختێ بە فەرهاد بێچارەی کۆ کەن
یاوا ڕێزەی ڕاز شیرین ئەرمەن
کێشا نە دەروَن ئاه ستەمناك
دەر سات چون مەصرۆع[١٧] خڵتیا نە خاك
کەفت[١٨] نە ڕۆی زەمین بە وێنەی[١٩] زامدار
پێچیا و پێچ وەرد چون کلاَفەی مار
شیرین شەش دانـگ زوڵف دەستە زنجیر[٢٠]
مەمان شەمامەی وەشبۆی بۆ عەبیر
زانا کە[٢١] فەرهاد جە ڕێزەی ڕازش
بە مەحض شۆختیی[٢٢] نەغمەی ئاوازش
بێخود خڵتیا نە خاك سارا
سەودای تیر عەشق جە لاش ویارا[٢٣]
خەیلێ خەیاڵ کەرد جە بێ قەراریش
بە ڕەنـگێ هەنی کەردش دڵداریش[٢٤]

---

(١٧) دەرسات چون مەصرۆع (ب) چون مورغ بیسمیل .
(١٨) کەفت (ب) خڵتیا .
(١٩) بە وێنەی (ب) چون .
(٢٠) شیرین .. تاد (ب) موشك مێخەك عەطر زوڵف وێنەی زنجیر .
(٢١) زانا کە (ب) سا قاما .
(٢٢) شۆختیی (ب) شۆختی و .
(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٤) بە ڕەنـگێ . . تاد (ب) بەر نەکنۆ ئەو هیچ کەرۆ دڵداریش .

ئیمجار وات[٢٥] . بشنەو هەی[٢٦] مەرد ئوستاد
بۆ جە ڕای دۆستی خاطرم کەر شاد

ئەنچێت[٢٧] ضەروەرەن من مدەروەم[٢٨] بێت
بە چابوك دەستیی ئوستاد کاریی ویت[٢٩]

نەوعێ کەر بەیۆ[٣٠] ، ئوستاد دێرین
شێر بە وێش دایم[٣١] بە قەصر شیرین

پەی چێش کە دایم شێرم ضەروەرەن
گەڵە دوو فرسەخ[٣٢] جە قەصرم دوورەن

مبۆ جەی ئەمرە نەوی خاطر تەنگ
پەی من بکێشی[٣٣] تۆ جۆیێ نە سەنگ

وەختێ بدۆشان گەڵە بە دەوان
نەو جۆدا طەریف شێر بلۆ ڕەوان

---

(٢٥) ئیمجار وات (ب) وات ئیمجار .
(٢٦) هەی (ب) ئەی .
(٢٧) ئەنچێت (ب) هەرچێت .
(٢٨) مدەروەم (ب) مدەروێن .
(٢٩) بە .. تاد (ب) بە چابوك دەستی و بە تەرز دەستیی وێت .
(٣٠) نەوعێ کەر بەیۆ (ب) نەوعێ کە بیۆ .
(٣١) دایم (ب) بەیۆ .
(٣٢) گەڵە دوو فرسەخ (ب) دوو فرسەخ مێشم .
(٣٣) پەی من بکێشی (ب) بکێشی پەی من .

تا جە یومن تۆ بە[٣٤] بێ دەردی سەر
بنۆشم ئەو شێر خۆش[٣٥] چەنی شەکەر

جەی ڕاز شیرین شیرین گەرمەن
مەدهۆش بێ یەکسان فەرهاد کۆ کەن[٣٦]

فەرەض ئەو میسکین[٣٧] بێچارەی دڵ ڕێش
جە عەشق شیرین کارێ ئاما پێش

چهان کە[٣٨] جە دوور مشنەفت ئاوازش
هیچ نمەئاما مەفهووم ڕازش

ئەما پەی خاطر ئەو بەرگوزیدە
ئەنگوشتش نیا وە بان دیدە

دەر دەم دەر ساعەت[٣٩] هۆرێزا جە لاش
هۆرگرت قوڵنگە و تێشەی سەنگ تراش

دیسان هەم پەرساش جە پەرستاران
واتش من مەستم بەش[٤٠] خودا یاران

(٣٤) بە (ب) شێر .
(٣٥) بنۆشم ئەو شێر خۆش (ب) ئەو شێر بنۆشم وەش .
(٣٦) لە نوسخەی (ب)دا تێوەکانی ئەم شیعرە بەر و دوان .
(٣٧) فەرەض ئەو میسکین (ب) هەڵێ ئەو فەرهاد .
(٣٨) چهان کە (ب) هەر چهان .
(٣٩) دەر دەم دەر ساعەت (ب) فوراً وێنەی شێر .
(٤٠) بەش : وا دیارە (بەشق) بێ و بە هەڵەی نووسیار وا نووسرابێ .

چێش فەرما شیرین نیم بە کام وێم
بکەردێ جە نۆ خاطر نیشان پێم

پەرێش گەو[41] یاران زوڵف بۆ عەبیرین
کەردشان جە نۆ[42] فەرمۆدەی شیرین

* * * *

(٤١) پەرێش ئەو (أ) پەرێشان .
(٤٢) جە نۆ (أ) ئەگریر .

ساختن فرهاد جوی سنگ بجهت شیرین[1]

شەربەتدار شلۆخ ئەی شەربەت خانە
پەرلێ بزورگان دەور زەمانە
جە ڕای عەقڵ و فام[2] دانای هونەرومر
بەی طەور مەمزوج کرد شێر چەنی شەکر
چون خاس جەو[3] فەرمان ئاگا بی فەرهاد
بە چابوکی کرد شوروع بەو بونیاد
هەر جە سەر بە بەرگ[4] کێشا بە فەرهەنگ
دیوارێ چون[5] سەد سکەندەر جە سەنگ
چەند تاوە جە سەنگ سپی چون مەڕمەڕ
تاشا بە تێشەی پۆلای[6] دەستە زمڕ

---

(١) دروست کردنی جۆگای بەرد لەلایەن فەرهادەوە بۆ شیرین . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : رفتن فرهاد بە کندن کوه بیستون و آوردن شیر بقصر شیرین . واتە ڕۆیشتنی فەرهاد بۆ کەندنی کێوی بێستوون و هاوردنی شیر بۆ قەصری شیرین .

(٢) فام (ب) هۆش .

(٣) جەو (ب) جە .

(٤) هەر جە سەر بە بەرگ (ب) هەرچی بی تەمام .

(٥) چون (ب) جە .

(٦) پۆلای (ب) پۆلاد .

جه[7] باڵای دیوار ئەو تاوە[8] دێرین
بەرد نە یەك دروست[9] تا قەصر شیرین

بە عەرض مانگێ[10] فەرهاد سەرشار
دۆ فرسەخێ کەرد تەرتیب ئەی کار

ئافەرین فەرهاد چڵپان سارا
پەی شیرین چون حۆر عەنبەرچە دارا

بە تێشەی فۆلاد[11] چون (یوم المحشر)
ئاشکارا کەرد جۆی شیر و شەکەر

جەودما هەم بەست حەوض هەبیرین[12]
چون چەشمەی زمحیق پەی شیر شیرین

سا وەختێ ئەی کار بە ئیتمام یاوا
شیرین جە ذەوقش چون گوڵ شکاوا

حەیران بێ یەکسان جە سەنگ تاشێی ئەو
جە دەست و پەڕگار[13] ، جە نەققاشێی ئەو

---

(7) جه (ب) نه .
(8) تاوە (ب) مەرد .
(9) بەرد نە یەك دروست (ب) بەرد نە کار جۆی سەنگە .
(10) مانگێ (ب) یەك مانگە .
(11) فۆلاد (ب) سەنگ تاش .
(12) هەبیرین (أ) هەنبەرین .
(13) دەست و پەڕگار (أ) دەست پڕ کار .

جه زۆر[١٤] باهۆی تەهەمتەنێی ئەو
جه تێشەی فۆلاد یەکصەد مەنێی ئەو
جه شان و شەوکەت شەهریارێی ئەو
جه طەور[١٥] تەرکیب شیرین کارێی ئەو
جه سەوڵ قامەت نەوڕەسیدەی ئەو
جه شوخێی گەردش چەرخ[١٦] دیدەی ئەو
شای شیرین ڕازان[١٧] شۆخ نافه بەر[١٨]
فەرماش ئاوەردن مەسنەدڵی جه زەڕ
شاهانه دەستوور نیشانا فەرهاد
نە باڵای مەسنەد زەڕڕین به دڵ شاد
طاوس ڕەنگین گوڵ باغچەی شاهێ
سەهێ سەرو شۆخ ڕشنەی ئیلاهێ[١٩]
جامێ جه یاقوت پڕ جه مەی گوڵ ڕەنگ
داش ، نۆشا[٢٠] فەرهاد ویڵ[٢١] خاطر تەنگ

---

(١٤) زۆر (أ) بەرز .
(١٥) جه طەور (ب) به طەور و .
(١٦) چەرخ (ب) دەور .
(١٧) شیرین ڕازان (ب) موشکین غەزاڵ .
(١٨) بەڕ (ب) تەر .
(١٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە
(٢٠) نۆشا (ب) نۆشاش .
(٢١) ویڵ (ب) دیا .

پەرێی دەست موزدش چەند دانە گەوهەر(٢٢)
جە گۆشوارەی گۆش(٢٣) بەراوەرد وەبەر

بەخشا(٢٤) بە فەرهاد ئوستاد دێرین
ئافەرین شیرین، زوڵف و خاڵ شیرین

بەڵێ ئەو گەوهەر فەرهاد پڕ خەم(٢٥)
هۆرش گرت بۆسا(٢٦) دەر سات و دەر دەم

شانا(٢٧) وە پای تەخت شیرین دارا
ئاشفتە و(٢٨) بەد حاڵ زۆ(٢٩) کەرد نە سارا

* * * *

---

(٢٢) پەرێ .. تاد (ب) بەهەشتی پەیکەر جە دانەی گەوهەر .
(٢٣) گۆش (ب) وێش .
(٢٤) بەخشا (ب) بەخشاش .
(٢٥) پڕ خەم (ب) کۆ کەن . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ دوا وشەی تیوە شیعری دووەمیش وشەیەکی وا بوایە هاو سەنگی (کۆکەن) بێ .
(٢٦) بۆسا (ب) بۆساش .
(٢٧) شانا (ب) شاناش .
(٢٨) ئاشفتە و (ب) ئاشفتەی .
(٢٩) زۆ (ب) زۆش .

در صفت عاشق شدن فرهاد کوه کن بشیرین ارمن و حالات او[1]

ئینشا بەند شەرح شیرین ئەرمەن
بەی طەور کەرد ئینشای حاڵات کۆ کەن

چون داڵ پەڕ خەدەنگ ئەو شای پەریزاد
پەڕان تا پەڕ نیشت نە جەرگ فەرهاد

فەقیر[2] جە ئێشش بە ڕۆ تا بە شەو[3]
مناڵا چون نای زمڵاین خوسرەو

جەو دەشت چۆڵدا مکێڵا ڕەنجوور
جە یاران مەحرۆم ، جە دۆستان دوور[4]

---

(١) لە باسی چۆنیەتی دڵ چوونی فەرهادی کێوکەندا لە شیرینی ئەرمەن و هەواڵی ئەو . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەم جۆرەیە : صحرا گرفتن فرهاد از عشق شیرین . واتە : دەشت گرتنەبەری فەرهاد لەناو عەشقی شیرین .

(٢) فەقیر (ب) فەرهاد .

(٣) بە ڕۆ تا بە شەو (ب) بە شەو تا بە ڕۆ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (خوسرەو)یش لە نیوە شیعری داهاتوودا بە (خوسرۆ) بخوێنرێتەوە لەبەر هاوسەنگیی هەر دو نای شیعرەکە .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

خاو و خورد چون دوَد(٥) گوگرد ئەحەر
نایاب(٦) بێ جە لاش هەر شەو تا سەحەر
نە کەسێ مەحرەم بزانۆ حاڵش
ئاوێ بشانۆ بە کڵۆی زوخاڵش
نە هەمرازێ بێ(٧) حاڵزان دڵ بۆ
قەدیتم دەردەدار دانا و عاقڵ بۆ
ساتێ چون شاپوور کەم شەرط دێرێن
ساتێ بکەرۆش(٨) بە ڕاز(٩) شیرێن
نەو چوڵدا نە یار ، نە غەمخوارش بی
نە طاقەت(١٠) ، نە صەبر(١١) ، نە قەرارش بی
گا گا(١٢) مکێشا گەرد پای شیرێن
نە چەم چون سورمەی سیای(١٣) عەنبەرێن
مبۆسا گا خار ، گا گا گەرد ڕاش
گا قەصرش مدێ گیان مکەرد فیداش

---

(٥) خاو و خورد چون دوَد (ب) خەو خۆ چون وجوَد .
(٦) نایاب (ب) نایافت .
(٧) نە هەمرازێ بێ (أ) نە هەم هامرازێ .
(٨) بکەرۆش (ب) بکەرداش .
(٩) ڕاز (ب) ڕازێ .
(١٠) طاقەت (ب) صەبر .
(١١) صەبر (ب) طاقەت .
(١٢) گا گا (ب) گاهێ .
(١٣) سیای (ب) سیمای .

ڕەم ڕەم جە ئاهوٚ ، جە گەوەزن و گوٚڕ
جە مورغ باڵدار ، جە شێر پڕ زوٚر

شەوان مگرتن دەور باڵێنش
گڵۆش مدان بە ساز صەدای ناڵێنش

بەی طەور بێهۆش بی ، بێ نەوا و دڵ تەنگ[14]
بنیشتاش[15] نە چەم ئەر نەی چون خەدەنگ

هیچ نمەزاناش نە ڕوٚی عەرصەی دەور
نیشتەن نە دیدەش خەدەنگێ بەی[16] طەور

ئەر ڕوٚێ[17] صەد جار ڕوٚش مبێ زامدار
نمەکێڵنا ڕوٚ[18] یە سەنگەن یا خار

وەختێ چون صەرعێ نە جا مخێزا
بە هەر طەرەفدا چون باد مگورێزا

وێڵ‌تەر جە مەجنوٚن ئەراگێڵ[19] وێڵ بی
جە صوب تا بە[20] شام نە گەشت و گێڵ بی

---

(١٤) بەی طەور .. تاد (ب) بەی طەور بێ بێ هۆش ، بێ نەوای دڵ تەنگ .
(١٥) بنیشتاش (ب) بکێشات .
(١٦) بەی (ب) بەو .
(١٧) ڕوٚێ (ب) بە وێ .
(١٨) نمەکێڵنا ڕوٚ (ب) ڕوٚ نمەکێڵنا .
(١٩) ئەراگێڵ (ب) پڕ مەینەت .
(٢٠) بە (ب) وە .

ئەر گاهێ بە شاد ئەو خەستەی لێوە
ماما[٢١] بە خزمەت ئەو شیرین شێوە
هەرچەند مگڕیا دەروونش جە شەوق[٢٢]
مگرتش ئارام دەمێ هەم بە ذەوق[٢٣]
باز هەم جە هیجران ئەو زوڵف بۆ عەنبەر
چون وەحشێ ڕای چۆڵ مگرتش وەبەر
شەو شەوێ ماما چون باد شەبگیر
منۆشا جە حەوض شیرین جامێ[٢٤] شیر
فێشتەر جەو دەمدا فەرهاد دێرین
مدارا مکەرد بەو[٢٥] شیر شیرین
چون پارچەی پەرگار نەققاش ئەرژەنگ
شەو نە دەور حەوض دەور مدا دڵ تەنگ
ئاخر نە[٢٦] ئاقاق صەدای عەشق ئەو
بەرز بێ[٢٧] چون خورۆش کۆس کەیخوسرەو

* * * *

(٢١) ماما (ب) باما .
(٢٢) شەوق (أ) ذەوق .
(٢٣) هەم بە ذەوق (أ) مگرت شەوق .
(٢٤) جامێ (ب) جام .
(٢٥) بەو (ب) جەو .
(٢٦) نە (ب) جە .
(٢٧) بەرز بێ (ب) بەرشێ.

شنیدن خسرو عاشقی فرهادرا[1]

مونشیێ شیرین مەشق عەطارید ڕەقەم
پەرگێ عاشقان دەروَن سفتەی خەم

بەی طەور کەرد تەحریر موشکین خامەی ئەو
ماجەرای فەرهاد شیرین و خوسرەو

مەحرەمێ جە ئەهل خەدەمەی پڕ هۆش
یاونا بە عەرض خوسرەو لاڵ پۆش
فەرهاد چێنێ چ فکرێ پێتەن[2]
جە عیشق شیرین ئاشفتە و شێتەن[3]

کەڵپۆس سەوداش شەندەن[4] بە کۆڵدا
چەنێ وەحشیان وێڵەن بە چۆڵدا[5]

---

(١) بێستنی خوسرەو خەبەری عاشق بوونی فەرهاد. ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : شنیدن خسرو در باب عاشق شدن فرهاد کوەکن بشیرین و اورا طلب نمودن   واتە : بێستنی خوسرەو لەبارەی دڵ چوونی فەرهادی کێوکەنەوە لە شیرین و داوا کردنی فەرهاد .

(٢) پێتەن (ب) کەردەن .

(٣) ئاشفتە و شێتەن (ب) ئاشفتەی دەردەن ·

(٤) شەندەن (ب) وستەن .

(٥) بە چۆڵدا (ب) نە چۆڵدا .

به ئەسرین جه داخ ئەو موشکین عوزاو
رۆی سارا کەردەن شەنگەرفی و گوڵنار[٦]

جه[٧] صەحرای جونوون بەو طەور دلێرەن
نه پەرواش جه شێر[٨] ، نه جه شمشێرەن

ماچۆ من خەستەی کلاف سۆسەنیم
کوشتەی شیرینی شێوەی ئەرمەنیم

هەر هەفت زۆ جارێ به دەوان دەو
پەی پابۆس مشۆ وه پای قەصر ئەو

ئەی دەستان به سەمع خوسرەو چون یاوا
چمان به خەنجەر جەرگت شکاوا

هەرچەند پەی ئەو شۆخ[٩] زیاد بی شەوقش
بەڵێ هیچ نەمەند جه دڵدا ذەوقش

پەی چێش که دنیا یه بازارشەن
هەر جینسێ[١٠] دوو کەس خرێدارشەن

بەی طەورەن دەستور جه لای سەوداگەر
بەهای ئەو جینسه مبۆ گرانتەر

---

(٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٧) جه (أ) به .

(٨) شێر (أ) تیر .

(٩) پەی ئەو شۆخ (أ) نه دلدار .

(١٠) جینسێ (ب) چەنێ .

ئەمما جە غیرەت فەرهاد بێ خەو
غیرەت زیاد کەرد فراوان خوسرەو
سا خوسرەو سەودای شیرین دڵبەر
کەفت نە خەیاڵش جە فەرهاد بەدتەر(١١)
موختەل بێ عەقڵش ، عاجز بێ تەمام
جە کار فەرهاد صەرعێ بێ سەرسام
بەڵێ دەستوورەن نە عەرصەی دەوران
وەختێ کار سەخت زۆ دۆ نە ئینسان(١٢)
ئەر چون ئەفلاطوون مێ شکاو مبۆ
فرێ پێش خەرێک هەم خەرکاو مبۆ
خوسرەو کەرد بە هۆش ڕەوشەنێی ضەمیر
ئەی کارە بە دەست ڕوجوع تەدبیر(١٣)
پەی چێش ؟ مواچان(١٤) یە پەند پیرەن
تەحلیل موشکوڵ هەر بە تەدبیرەن

* * * *

---

(١١) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا بەر و دوان .

(١٢) زۆ دۆ نە ئینسان (ب) زۆ دا بە ئینسان .

(١٣) ئەی کارە .. تاد (ب) ڕوجوع کەرد فەرمان بە دەست تەدبیر .

(١٤) پەی چێش مواچان (ب) ماچان کە پەی چێش .

تدبیر کردن خسرو بجهت فرهاد و فرستادن به پی او[1]

نیگارندەی نەقش شیرین ئەرمەن
جە شۆمەی دەوران کۆلای خەم بە خەرمەن
بەی دەستوور کەرد نەقش بە دەوان دەو
دیباچەی دەستان فەرهاد و خوسرەو
بە خەڵوەت شەوێ شەهەنشای جەم کێش
طەڵەب کەرد بەعضێ هام دەمان[2] وێش
عاشقەی فەرهاد خاطر پەرێشان
سەراسەر تەمام ئیظهار کەرد لێشان[3]
ئاخر بەی صوورەت ئەو جەمشێد ئەفسەر
جە دورج دەهان ڕێزنا گەوهەر[4]

---

(١) تەگبیر کردنی خوسرەو لە بارەی فەرهادەوە و ناردن بە دوایدا . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەمجۆرەیە : قاصد فرستادن خسرو بجستجوی فرهاد و اورا آوردن بنزد خسرو . واتە : نێرراو ناردنی خوسرەو بۆ گەڕان بە دوای فەرهاددا و هێنانی بۆ لای خوسرەو .

(٢) بەعضێ هام دەمان (ب) دەردەم مەحرەمان .

(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا لەپاش شیعری یەکەمی ئەم باسەوەیە .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

وات جه حیکایەت فەرهاد سەنـگ بڕ
نێشتەن نە جەرگم صەد هەزار نەشتەر
جه حەدد ئیقلیم ئەوەند نەداران
بە جارێ جه حەد وێش پا وناران(٥)
چون بێ ئەدەبێش جه حەد ویەردەن
تەدبیرش چێشەن ، مبۆ چێش(٦) کەردەن
ئەو بار یافتەگان بەزم بەهەشت بێز
بەردشان سوجدەی خاکپای پەروێز(٧)
واتن هەی خوسرەو جەم جای جیهاندار
شایستەی ئەورەنگ زێبای(٨) زەڕ نیگار
صاحێب کەمالان کەمێن مەولای تۆن
سوجدەگاشان خاك بۆ موشك پای تۆن
ظیلل ئەللاهی بە سەر سایەت بۆ
بوڵەندتەر جه تەخت پەروێن پایەت بۆ(٩)
تەدبێر هەر ئێدەن وەر جه سزای سەخت
باوەرمێش(١٠) وە پای خوسرەوانی تەخت

(٥) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦) مبۆ چێش (ب) چێش مبۆ .
(٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٨) زێبای (ب) تاج .
(٩) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(١٠) باوەرمێش (ب) باوەرێش .

ئەو ئاشفتەی شۆم هەرزەی ئەبلە ڕەنج
بکەرمێ[11] ڕاضێ ئەووەڵ هەر بە گەنج
پەی چێش ؟ پەی هەرکەس سەرعێ و[12] بەد حاڵەن
داڕۆی موفەڕڕیح ئەو گەنج و ماڵەن
ئەر بە گەنج و ماڵ ئەو شێت[13] سەرمەست
جە شیرین هۆرگرت بە شیرینێ دەست
وەرنە نە[14] دەوران دنیا بە ڕەنگێ
مبۆ بکەرمێش مەشغوڵ بە سەنگێ
هەر تا کە زیندەن ئەو شێت دڵ تەنگ
سەرف کەرۆ عومرش بە[15] کار ئەو سەنگ
خوسرەو دەر ساعەت فەرما[16] وێنەی باد
هەر کۆ هەن بە جەخت باوەران فەرهاد
دانا[17] مەحرەمان یاران سەرهەنگ
هۆرێزان دەرلاد[18] چون ئاهیر بە سەنگ

---

(١١) بکەرمێ (ب) بکەرمێش .

(١٢) پەی هەرکەس سەرعێ و (ب) هەرکەسێ سەرعێ .

(١٣) شێت (ب) شێر .

(١٤) نە (ب) جەی .

(١٥) بە (ب) جە .

(١٦) فەرما (ب) فەرماش .

(١٧) دانا (ب) دانا و .

(١٨) دەرلاد (ب) لوان .

وانشان[19] بە چەند کار گازمودە

بە پای دانایی جیهان پەیمودە

بە تاپی دەوڵەت پادشای قابڵ

بکەران حاضر فەرهاد بێ دڵ

هەرکەس باوەرۆش[20] ، شای دارا ئەنداز

بە جەڵد و ئینعام[21] مکەرۆش مومتاز

ئەو رۆ تا پەردەی ظوڵمەت دا دیار

بەیضەی قورص زەرد خورشید نە پێوار[22]

بە هەر طەرەفدا بە سیرعەت[23] چون باد

چەرخ وەردن نە شۆن[24] ناپەیدای فەرهاد

هەرچەند[25] گەردشان ئەو شەیدای[26] سەرمەست

فرێی جوستوجۆ هیچ[27] نەکەفت وە دەست

چون رایات شەو جە رۆ بی مەکنوس

رەنگین بی جە نور جیهان چون عورۆس

---

(١٩) وانشان (ب) فەرماشان .

(٢٠) باوەرۆش (ب) ماوەرۆش .

(٢١) جەڵد و ئینعام (أ) جەڵد وەی خەلات.

(٢٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢٣) بە سیرعەت (ب) پەرانتەر .

(٢٤) چەرخ وەردن نە شۆن (ب) جۆیا پەی پەیدای .

(٢٥) هەرچەند (أ) چەندێ .

(٢٦) شەیدای (أ) شێت .

(٢٧) هیچ (أ) هەر

زەمین جە زەڕبەفت خوڵر بێ پڕ زیوەر
فەلەك موحتاج بێ بە زەڕڕین ئەفسەر[٢٨]

یەکێ جە یاران فروستادەی شاه[٢٩]
دیش وێنەی ڕوستەم شەخصێ جە ناگاه[٣٠]

بە فەڕڕ و شەوکەت وێنەی فەرەیدوون
بە زۆر چەنگاڵ جە ضەیغەم ئەفزوون

شێ ، بە ئەدەب کەرد چڵۆکە سەلامش
پەرساش بە دانش دانایێ نامش

واتش من فەرهاد خەستەی ڕەنجوورم
ئاشفتەی شیرین جەمین پڕ نوورم

چون شەیدای ئەو شلۆخ زولف عەبیرینم[٣١]
بە تاڵ مویەرۆ عوص شیرینم

ئەو فروستادەی شای فەڕڕوخ نەژاد
جە ڕای مەحەبەت واتش بە فەرهاد

مەر هەر[٣٢] شەهەنشای شێخ صەنعان مەشق
قیبلەی عاشقان ، تەکیەدار عەشق

---

(٢٨) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نیین .
(٢٩) شاه (ب) شا .
(٣٠) ناگاه (ب) ناگا .
(٣١) عەبیرینم (أ) عەنبەرینم .
(٣٢) هەر (ب) هەم .

به وەصڵ شیرین بکەرۆ شادت
چون جەوانمەردان بدۆ مرادت

فەرهاد داش[٣٣] جەواب جە سۆز دەروۆن
وات ئەی[٣٤] خیرەدمەند مەعریفەت ئەفزوۆن

شەهەنشا پەی من کەی بەی ئەندێشەن
ئەویچ سەرگەردان جە سەودای وێشەن

هەرچەند کە سەرشێت ، بیابان گێڵم
چون وەحشی چەنی وەحشیان وێڵم

من خاس مزانۆن[٣٥] جەی زێد و وەطەن
ماجەرای خوسرەو شیرین ئەرمەن

چون کۆگرد ئاهیر مەنیەر پێمەوە
بازەم بە سفتەی داخ[٣٦] وێمەوە

ئارۆ من کە جن دێو[٣٧] لێم مکورێزۆ
جە هەناسەم دوۆد دۆزەخ عێزۆ

---

(٣٣) داش (ب) دا .

(٣٤) ئەی (ب) هەی .

(٣٥) مزانۆن (ب) مزانو .

(٣٦) بە سفتەی داخ (أ) چەنی داخ دەرد .

(٣٧) جن دێو (ب) دێو جن .

پەی شێوەی شۆخی شیرینێ[٣٨] خەستەم
پۆسە[٣٩] موینێ بێ هاڵ[٤٠] و جەستەم
سا خوسرەو کە[٤١] شای فەڕۆخ تەبارەن
جە شەخصێ چون من لێوەش چ کارەن
باز هەم ئەو قاصید دەم چەرب[٤٢] چالاك
واتش سەوگەندم بە یەزدان پاك
من ئارۆ بەی طەور بە دەوان دەو
بێ درۆ و خیلاف کیاستەن خوسرەو
ئەی سوخەن بە گۆش فەرهاد چون یاوا
چون غونچەی نەوخێز جە ذەوق شکاوا
چەنێ ئەو قاصید خودداری نەکرد
بە بارگەی ڕەفیع[٤٣] خوسرەو قەدەم بەرد
گرد ئاوەری بێن مەخلوق[٤٤] نە دەورش
حەیران بێن جە[٤٥] شکڵ تەرکیب و[٤٦] طەورش

---

(٣٨) شۆخی شیرینێ (ب) شیرین ئەرمەنێ.
(٣٩) پۆسە (ب) پاسە .
(٤٠) بێ هاڵ (ب) بێ حاڵ .
(٤١) کە (ب) ئەر .
(٤٢) دەم چەرب (ب) دەم چەرب و .
(٤٣) ڕەفیع (ب) خاص .
(٤٤) مەخلوق (أ) خەڵقان .
(٤٥) جە (أ) بە .
(٤٦) تەرکیب و (أ) تەرکیب .

جه سامش مەخلوق گشت سەرسام مەندن
گشت شانامەی مەدح بزورگیش وەندن[٤٧]
ئومەرای[٤٨] عیظام ، وزەرای[٤٩] ئەعظەم
ئاخر عەرض کەردن بەو شای موکەڕڕەم
فەرهاد میسکین مەینەتی[٥٠] بەختەن
ئیرادەت چێشەن ، حاضر نە[٥١] وەختەن
فەرماش[٥٢] بە ئیمزاز مومتازش کەردن
بە پایەی[٥٣] سەرێر خوسرەویش[٥٤] بەردن
خوسرەو نیگا[٥٥] کەرد زاناش[٥٦] دلێرەن
بە شەوکەت چون شا ، بە هەیبەت شێرەن
بەڵێ جە حەسرەت گێلان جە دیدار
چون مەست مەیکەش هیچ نیەن[٥٧] هوشیار

(٤٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٤٨) ئومەرای (ب) ئومەرا و .
(٤٩) وزەرای (ب) وەزیر .
(٥٠) مەینەتی (ب) کە مەینەت .
(٥١) نە (ب) بە .
(٥٢) فەرماش (أ) فەرهاد .
(٥٣) پایەی (أ) بالای .
(٥٤) خوسرەویش (أ) خوسرەوی .
(٥٥) نیگا (أ) نیگاش .
(٥٦) زاناش (أ) زانا .
(٥٧) هیچ نیەن (ب) نەبی .

پەیدان جە هۆناو دیدەی ئەسرین بار
گۆناش ڕەنگینەن چون لالەی وەهار (٥٨)

جە ئیستیغنای عەشق جە مەه تا ماهێ
تماماش (٥٩) وە چەم (خصوصاً) شاهێ

جەودما بە ئەمر شای کەیخوسرەو خۆ
هەچەند پەرێش گەنج گەوهەر کەردن کۆ (٦٠)

ئیلتیفات نەکەرد ، نەکەرد تەماشا
بە غەیر جە شیرین جە گشت کەرد حاشا

* * * *

---

(٥٨) وەهار (ب) بەهار .

(٥٩) تماماش (ب) تماناش .

(٦٠) گەوهەر کەردن کۆ (ب) کەردن بە کۆ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (هەرچەند) بە (هەرچەندە) بخوێنرێتەوە .

مناظره کردن خسرو با فرهاد کوه کن[١]

خوسرەو دیش فەرهاد ویڵ زام خەطەر
هێچ مەیلش نیەن بەو[٢] گەنج و گەوهەر

بەی طەور چەنێ ئەو دەرۆن خەستەی[٣] دەرد
چەند عەقد دانەی لۆلۆ گوشاد[٤] کەرد

خوسرەو وات : فەرهاد تۆ نە[٥] چ جایی ؟
فەرهاد وات : جە موڵك خۆش ئاشنایی

خوسرەو وات : چۆگە چ طەور مۆیاران ؟
کارشان چێشەن ، چ صەنعەت داران ؟

فەرهاد وات : چۆگە بە صەد ئارەزۆ
مەورەشان[٦] گیان ، مستانان ئەندۆ[٧]

---

(١) قسە بازیی خوسرەو لەگەڵ فەرهادی کێوکەن . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا لەپاش شیعری یەکەمی ئەم باسەوەیە و بەم جۆرەیە : مقالهٔ خسرو با فرهاد . واتە : گفتوگۆی خوسرەو لەگەڵ فەرهاد .
(٢) بەو (ب) بە .
(٣) دەرۆن خەستەی (ب) خەستەی دەرۆن .
(٤) لۆلۆ گوشاد (ب) گەوهەر فشان .
(٥) تۆ نە (ب) واچە .
(٦) مەورەشان (ب) مەورەشانێ .
(٧) ئەندۆ (ب) بە زۆ . ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا لەجێی یەکتردان .

خوسرەو وات : فەرهاد مەگەر بێهوشی ؟
دوورەن جە ئاداب گیان فرۆشی[٨]

فەرهاد وات : عاشق بێ ئەدەب نیەن
ئەر بفرەشۆ گیان هیچ عەجەب نیەن

خوسرەو وات : فەرهاد نادیرەی زۆی دەور
بە دڵ سۆزانی ، عاشقی بەی طەور

فەرهاد وات : بیللا دین و ئیمانم
نەك عاشق بە دڵ ، بە دیدە و گیانم

خوسرەو وات : فریێن خۆ زوڵف عەنبەرین[٩]
بۆ دەست هۆرگێرە جە عەشق[١٠] شیرین

فەرهاد وات : خوسرەو مەر ئەوسا جە تەن
گیان شیرینم بەرشۆ جەی وەطەن[١١]

خوسرەو وات : بە خاو موینیش[١٢] هەر شەو
فەرهاد وات : خوسرەو خاو نیەن ، كۆن خەو ؟

خوسرەو وات : جە عەشق ئەو شۆخ سەرمەست
کەی نە زۆی دنیا هۆرمگێری دەست ؟

---

(٨) گیان فرۆشی (ب) مەر گیان فرۆشی .
(٩) خوسرەو .. تاد (ب) خوسرە وات : فەرهاد وەفا و شەرط ئایین .
(١٠) عەشق (ب) وەصڵ .
(١١) بەرشۆ جەی وەطەن (أ) بۆ بەرشۆ جە تەن .
(١٢) موینیش (ب) موینی .

فەرهاد وات : ئەوسا پارە بۆ جەرگم
شیرین[١٣] بوانۆ یاسین مەرگم

خوسرەو وات : چ طەور مکێشی نازش ؟
ئەر بەیۆ چێشەن ئەو پایەندازش ؟

فەرهاد وات : دیدەم پاگەی نازشەن
سەرلی کە دارۆ پایەندازشەن

خوسرەو وات : چۆنەن شیرین بە خەنجەر
بە یەك[١٤] دیدەی تۆ بیاونۆ ضەرەر ؟

فەرهاد وات : بە مەرگ شیرین دلبەر
دەرسات ئەو دیدەیچ[١٥] ماوەرۆ وە بەر

خوسرەو وات : فەرهاد چێش مواچی ، چێش
ئەر کەسی شیرین بەرۆ پەرێ ویش ؟

فەرهاد وات : ئەو کەس ئەر سکەندەرەن
ئەگەر پادشای هەر هەفت کیشوەرەن

مکەرۆن بە تێغ سیاب گون[١٦] زەنگ
عەرصەی سەر زەمین وەلەش تار و تەنگ

---

(١٣) شیرین (أ) سوای .
(١٤) بە یەك (أ) ئەر بە .
(١٥) ئەو دیدەیچ (ب) ئەو دیدە .
(١٦) سیاب گون (ب) ئەلماس گون .

خوسرەو وات : دۆستیش بۆ بەر کەر نە دڵ
دۆستیش پەرێی تۆ نەدارۆ حاصڵ

فەرهاد وات : دۆستیش شای کەیخوسرەو خۆ
سەوگەند بە تاجت مەر ئەوسا بەرشۆ

زۆر پەنجەی مەرگ بستانۆم نەفەس
تەزەرو زۆحم بەرشۆ جە قەفەس

خوسرەو وات : فەرهاد بۆ ئاستودە بەر
ئەی کارە خامەن[17] ، دارۆ چەند ضەرەر

فەرهاد وات : ئەی کار پوختەن ئەر[18] خامەن
ئاسایش[19] پەی من مەحض حەرامەن

خوسرەو وات : پەی چێش صەبرت لێ دوٚرەن
فەرهاد وات : یانەی صەبرم خاپوٚرەن

ئاخر عاجز بی شای فەرزۆخ نەژاد
جەی موکابەرەی وێش چەنی فەرهاد[20]

فەرماش : چ عەجەب[21] شیرین خیطابەن
سوخەن[22] سەنجیدە و حاضر جەوابەن

(۱۷) ئەی کارە خامەن (أ) ئەی کار خاس نیەن .
(۱۸) ئەر (ب) یا .
(۱۹) ئاسایش (ب) ئیسە خەو .
(۲۰) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب) دا لەجێی یەکتردان .
(۲۱) چ عەجەب (أ) بە عەجەب .
(۲۲) سوخەن (أ) عەجەب .

نه به گه‌نج و ماڵ ، نه به حه‌رف و صه‌وت
نه‌یۆش عیلاج[٢٣] ئیللا هه‌ر به مه‌وت

ئیمجار ناعیلاج شای فه‌ره‌یدوّن فه‌ڕ
سالار شاهان تاج و[٢٤] کەمه‌ر زەڕ

زوان[٢٥] کەرد به تێغ جه‌وهه‌رێ[٢٦] فۆلاد
په‌ی کەنده‌ی کۆی سه‌نگ بێستوّن کەرد یاد

فه‌رما[٢٧] به فه‌رهاد به‌ور پۆلا چه‌نگ
نه[٢٨] گوزه‌رگامان کۆێ هه‌ن جه سه‌نگ

ئیراده‌ی خاطر هومایوّن به‌ی طه‌ور
ته‌عه‌للوق گرته‌ن نه ڕوّی عه‌رصه‌ی ده‌ور

نه کۆی خار و سه‌نگ[٢٩] بوڵه‌ند بێ ده‌ر
بکه‌رێ گوشاد ڕایێ په‌ی گوزه‌ر[٣٠]

---

(٢٣) نه‌یۆش عیلاج (ب) عیلاجش نیه‌ن .

(٢٤) تاج و (أ) تاج .

(٢٥) زوان (أ) زوبان .

(٢٦) جه‌وهه‌رێ (أ) جه‌وهه‌ر .

(٢٧) فه‌رما (ب) فه‌رماش .

(٢٨) نه (ب) جه .

(٢٩) خار و سه‌نگ (ب) نه کۆی خاره‌ی ته‌نگ .

(٣٠) ڕایێ په‌ی گوزه‌ر (ب) ڕاکه‌ی ڕه‌هگوزه‌ر .

مزانۆ کە حەل[31] ئەی کار موشکوڵ
غەیر جە تۆ بە[32] کەس نەبۆ حاصڵ

بە عەشق[33] شیرین ڕازش قەند بێزەن
بە دەستەی[34] زوڵفش عەنبەر گامێزەن

بە پێچ حەڵقەی گێسوی کەمەندش
بە دیدەی بارام دەهان قەندش

هەرچەند مکێشێ فرێ دەرد سەر
جە فەرمودەی من خودداریێ[35] مەکەر

فەرهاد هۆرێزا بە تاجێل[36] و دەو
بۆسا[37] پای سەرێر بۆ موشك خوسرەو

واتش : بە شەرطێ شای دارا نکێن
جە وەصڵ شیرین شۆخ جام جەمێن

دەست هۆر بگێرۆ شاهانە دەستوور
ڕەنج بەردەی من بدارۆ مەنظوور

---

(۳۱) مزانۆ کە حەل (ب) مزانۆن من حەل .

(۳۲) بە (ب) جە .

(۳۳) بە عەشق (ب) بەو بەشق .

(۳٤) بە دەستەی (ب) قۆرناسەی .

(۳٥) خودداریێ (ب) تەجاوز .

(۳٦) تاجێل (ب) تەعجێل .

(۳۷) بۆسا (ب) بۆساش .

خوسرەو شێ بە خیشم بەو طەور جە فەرهاد
وەخت بی باوەرۆ بێخەش جە بونیاد

دیسان وات بە وێش ئەو شای جەم شکۆ :
کەسێ جەی شەرطە پەی چێش باکش بۆ

هەتا کە فەرهاد مشکاوۆ[٣٨] ئەو سەنگ
دنیا مگێڵۆ بە صەد هەزار ڕەنگ

خوسرەو وات : فەرهاد وەها شەرط[٣٩] کەردم
ئەگەر هۆرکێڵۆن[٤٠] جە شەرط نامەردم

سا تۆیچ چون هوژەبر بەور پۆلا چەنگ
ڕۆکەر پەی نەبەرد ئەو کۆی خارا سەنگ[٤١]

جە لای خاص و عام دنیا[٤٢] سەراسەر
دەست و برد وێت نومایان بکەر

فەرهاد خەم کێش جە مەینەت دارا
پەرساش : جە کۆن ئەو کۆی سەنگ خارا ؟

---

(٣٨) مشکاوۆ (أ) مشکاوا .
(٣٩) وەها شەرط (ب) ئەو شەرطە .
(٤٠) ئەگەر هۆرکێڵۆن (ب) ئەر هۆر بگێڵۆن .
(٤١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەم جۆرەیە :

نیسە چون هورمز پۆلا چەنگ بە جەخت
دەو دۆ پەی نەبەرد ئەو کۆ سەنگ سەخت

(٤٢) دنیا (أ) مەردوم .

شەخصێ بە دروست کەردش ڕەهنمۆن
بە قوڵەی کڵۆی[٤٣] سەخت سەنـگ بێسـتۆن

فەرهاد پڕ سام ئاشفتەی[٤٤] سەرکەش
هۆرێزا نە[٤٥] جا چون کـۆرەی ئاتەش

هۆرگرت چون ضەرغام پڕ زۆر جەنگێ
تێشە و قوڵنـگەی صەد مەنێی سەنـگێ[٤٦]

دڵ سەرشار جە عەشق باڵا زەڕ ستۆن
لوا تا یاوا[٤٧] وە پای بێسـتۆن

چون یاوا بەو کـۆ مولاحەظەش کەرد
کرەوا زار زار کێشا ئاه سەرد

ئەووەڵ ئاما ئەو بێچارەی دڵ ڕێش
پەی تەسکین دڵ ، هەم تەماشای[٤٨] وێش

بە تێشەی سەنـگ تاش[٤٩] پۆڵای ئەڵماس ڕەنـگ
صاف کەرد چون کاغەذ[٥٠] قەدرێ جە ئەو سەنـگ

---

(٤٣) قوڵەی کـۆی (ب) کۆی قوڵەی .
(٤٤) ئاشفتەی (أ) پڕ زۆر .
(٤٥) نە (أ) جە .
(٤٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤٧) لوا تا یاوا (أ) مەستانە یاوا .
(٤٨) تەماشای (ب) تەمەننای .
(٤٩) سەنـگ تاش (أ) ئەڵماس .
(٥٠) صاف کەرد چون کاغەذ (أ) صاف ڕۆی کاغەذ .

چون مانی‌ی نەققاش نە دەورانش کەند[٥١]
نەقش ئەسلەمی شۆخی دڵپەسەند[٥٢]

کێشا هەم جە ڕای ساحێب کەماڵی
نە پای ئەسلەمی نەقش خەیاڵی[٥٣]

ئیمجار بە دانش تا تێشە شەندش
بە سەد غەمزە و ناز نەزاکەت کەندش[٥٤]

شیرین بەو شۆخی ، خوسرەو بەو ڕەندی
شەبدێز[٥٥] هەر بەو شکڵ ، بەو دڵ پەسەندی

پەی چێش ؟ مەر بەو نەخش[٥٦] شۆخ دلارام
پەرێ کەندەی سەنگ بگێرۆ ئارام

بەڵێ واچە هەی فەرهاد دڵ تەنگ
وەختێ کەندی[٥٧] شکڵ شیرین نە ڕوی سەنگ

چۆنت دڵ ئاما[٥٨] بە بێ ئەندێشە
سورەت شیرین تاشای بە تێشە

---

(٥١) نە دەورانش کەند (ب) شۆخ دڵ پەسەند .
(٥٢) شۆخی دڵپەسەند (ب) نە دەورانش کەند .
(٥٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٥٤) بە سەد .. تاد (ب) بە سەد نەزاکەت عیزز و ناز کەندش .
(٥٥) شەبدێز (ب) شەودێز .
(٥٦) مەر بەو نەخش (ب) هەر بەی شکڵ .
(٥٧) کەندی (ب) کەندت .
(٥٨) چۆنت دڵ ئاما (أ) چۆن ئامانت دڵ .

دەبسە ڕێزە بای وەر جە گیان کەندەن
کێ تێشەش نە ڕۆی یار وێش شەندەن(٥٩)

بە گەروات قەسەم یە جە تۆ فەرهاد
هێچ(٦٠) قوبتوڵ نەکەرد (خانای خان قوباد)

ئاخر بەی دەستور فەرهاد دڵ تەنگ
پەی تەسکین دڵ کەندش نە ڕۆی سەنگ

شیرین بەو بەرقە و خوسرەو بەو تۆمار
بە غەیر جە شاپور ، شەودیز نازار(٦١)

• • • •

---

(٥٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە . لە پەراوێزی نوسخەی (ب)دا ئەم دوو شیعرە نوسراوە :

هەنی نەواچان بە فەرهاد ڕەندەن
نەقش شیرینش نە ڕۆی سەنگ کەندەن
دەك دەستە شەل بای وەر جە ڕۆی مەردەن
کێ ئەلماس نە ڕۆی دیدەی ویش شەندەن ؟!

لە سەریشی نوسراوە (من کلام داژوند) واتە : ئەمە لە واتەی داژوەندە. ناویوام لەناو شاعیرانی کوردستانا نەبیستووە لامەوایە ڕاستەکەی (دزەوەندی) بێو نوسیار لەبەر نەشارەزایی لەنوسینیا کەوتبێتە هەڵەوە. بیستومە (دزەوەند) دێیەکە بەرامبەری (پاڵنگان) لە هەورامانی ئێران ، پایتەختی ئەردەلانیە کۆنەکان بووە .

(٦٠) هێچ (ب) لێت .

(٦١) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ) دا نین .

در کار کوشیدن فرهاد از کندن کوه بیستون و از عشق شیرین تلاش نمودن[1]

خامەی[2] خوسرەویی (خانای قوبادیی)
خاستەر جە شاپور جە ڕای ئوستادیی
بەی دەستوور دەستان[3] فەرهاد کۆ کەن
ڕەنگین کەرد چون حوسن شیرین ئەرمەن
وەختێ کە فەرهاد دەروون مەوج جە هوون
یاوا چون هوزەبر بە پای بێستوون
مەچەك ماڵاوە تێشەش گرت بە چەنگ
هەڵمەت دا بە خیشم بەو کۆی خار و[4] سەنگ
لەرزا سەنگ جە زۆر فەرهاد با دڕ[5]
بڕیی لێش بێ حەد بە تێشەی سەنگ بڕ

---

(١) تێکۆشانی فەرهاد لە کار کردنا بۆ کەندنی کێوی بێستوون و تەلاش کردنی لە خۆشەویستیی شیرینا . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : دست کردن فرهاد بە کندن کوە بیستون . واتە : دەست کردنی فەرهاد بە کەندنی کێوی بێستوون .

(٢) خامەی (أ) خانای .

(٣) دەستان (أ) داستان .

(٤) بەو کۆی خار و (ب) نە ڕوی خارە .

(٥) با دڕ (ب) هوزەبر .

واتش مرووەتەن هەی سەنگ خارە
جەوانمەردی کەر زۆ ببەر[٦] پارە
وەرنە بەو خودا دنیاش[٧] ئاراستەن
شۆخی[٨] بەی شێوەی شیرین کیاستەن
یا بە قوڵنگە و[٩] تێشەی سەنگ تاشی
ڕێزەت مکەرۆن چون ڕێزەی کاشی
یا ڕێزە مبۆ[١٠] چون ماران گەستە
ئیمساڵ نە پاتدا ئەی تێشە و دەستە
گێد موات بە ضەرب تێشەی سەنگ تراش[١١]
سەنگ مکەرد ڕێزە ، ڕێزەش چون خاشخاش[١٢]
پەیوەست ئەو هوزەبر هونەرمەند بەور
بە ئیشارەی بەرز[١٣] باهۆی بەهمەن طەور
مینقار پۆلای قوڵنگەی سەنگ سم
چون بەرق شەهاب نە سەنگ مکەرد گوم

---

(٦) ببەر (ب) بوەر .
(٧) دنیاش (ب) دنیا .
(٨) شۆخی (ب) شۆخیش .
(٩) بە قولنگە و (ب) بەی قولنگەی .
(١٠) مبۆ (ب) مبۆن .
(١١) سەنگ تراش (أ) سەنگە تراشی .
(١٢) ڕێزەش چون خاشخاش (أ) ڕێزەی خاشخاشی .
(١٣) بەرز (ب) زۆر .

جه شەقەی تێشەی قوڵنگەی فەرهاد[١٤]
بێستون مکەرد بە[١٥] دەرگای حەق داد
هەر سات یەك بورجێ[١٦] جەو سەنگ خارە
ماوەردش بە وار چون ئاتەش پارە
پرشەی پسۆزك تێشەی ئەڵماس ڕەنگ[١٧]
چەنێ پرێشەی[١٨] سەنگ شێ[١٩] بە فرسەنگ
نە پای بێستون دەنگ تێشەی ئەو
مویەرد جە مشکۆی بۆ موشك خوسرەو
فەرهاد بەو دەستوور[٢٠] بێ صەبر و ئارام
ئەو ڕۆ دەستش[٢١] شەلد تا بە وەخت[٢٢] شام
چون عورۆس ڕۆ بە دەوان دەو
جە خەیاط خانەی پڕ ظوڵمات شەو
نێم تەنەی موشکێی مێخەکێ پۆشا
ئافتاب نە موڵك مەغریب مەی نۆشا

(١٤) فەرهاد (ب) فۆلاد .
(١٥) بە (ب) نە .
(١٦) هەر سات یەك بورجێ (ب) هەر جارێ یەك بورج .
(١٧) پرشەی . . تاد (ب) ورێشەی پڕ سۆز شێشەی ئەڵماس ڕەنگ .
(١٨) پرێشەی (ب) پرشەی .
(١٩) شێ (ب) مشێ .
(٢٠) فەرهاد بەو دەستوور (ب) بەی دەستوور فەرهاد .
(٢١) دەستش (ب) تێشەش .
(٢٢) وەخت (ب) وەقت .

نه ڕۆی سفیدیێ سیاهێ بەست نەخش[٢٣]
ئەنجوم درەخشا[٢٤] چون دانەی بەدەخش

دەست هۆرگرت فەرهاد دەروَن مەوج هۆن
جە کەندەی کۆی سەنگ بەرز[٢٥] بێستۆن

نالا وێنەی نەی جە زام کاریێ
شێ نە پای تەصویر[٢٦] شیرین بە زاریێ

دەمێ بە حەسرەت بۆسا دەست و پاش
ئاخر چون سایە کەفت نە خاکپاش

واتش ئەرێ هەی شەهزادەی[٢٧] ئەرمەن
فیدای بالات بۆ فەرهاد کۆ کەن

نە من بە[٢٨] بێ تۆ بالا زەڕ ستۆن
جەنگمەن بەی طەور چەنێ بێستۆن

تۆ خۆ فیدات بام شۆخ و شەنگەنی
بەی چێش وێنەی ئەو دڵ جە سەنگەنی

---

(٢٣) نەخش (ب) نەقش .

(٢٤) ئەنجوم درەخشا (ب) درەخشا ئەنجوم .

(٢٥) بەرز (ب) بەند .

(٢٦) تەصویر (ب) صوورەت .

(٢٧) شەهزادەی (ب) شازادەی .

(٢٨) بە (ب) وە .

مەر عەیبەن قیبلەم[٢٩] وێنەی تۆ شایێ[٣٠]
پەرسۆ هەواڵ چون من گەدایێ
ئەر تۆ شەرط و بەین بزورگێ بێتەن
فەرهاد کۆ کەن ڕەنج بەردەی وێتەن
بە ڕەنج بەردەش ئەر تۆ نەزانی
دوورەن جە ڕەویەی ڕای موسوڵمانێ
دەمێ بەی دەستوور فەرهاد دێرین
شێن کەرد وە پای نەخش تەصویر شیرین
ئاخر هۆرێزا بە زارێ جە لاش
یا پڕ جە ئەڵماس[٣١] ڕێزەی تێشەی تاش
شێ بە چەند حەسرەت دڵ پڕ جە ئەندۆ
بە باڵای شاخێ جە شاخ ئەو کۆ[٣٢]
ڕۆ کەرد[٣٣] بە جانیب قەصر دل ئارام
بە زارێ واتش ئەرێ گوڵ ئەندام
یا خۆ جە سەودات[٣٤] سۆچیا جەرگم
قەترانەن[٣٥] چون قەیس بە زوخاو بەرگم

(٢٩) قیبلەم (ب) پەرێ .
(٣٠) شایێ (ب) شاهێ .
(٣١) پڕ جە ئەڵماس (ب) پارچەی ئەڵماس .
(٣٢) بە باڵای .. تاد (ب) بە باڵای ئەو شاخ کۆی بێستون کۆ .
(٣٣) ڕۆ کەرد (ب) دیا .
(٣٤) سەودات (ب) داخت .
(٣٥) قەترانەن (ب) قەتران بێ .

جه صوب تا به[٣٦] شام هەر زارێم[٣٧] ێشەن
هام دەنگم صەدای[٣٨] قوڵنگه و تێشەن

چێش مبۆ جارێ ، مەر عەیب و عارەن
پەرسێ داخۆ فەرهاد [٣٩] چ کارەن ؟

به تەنیا و بێ کەس نه پای سەنگ[٤٠] خار
چ طەور مویارۆ ئەز[٤١] رۆزگار

بەڵێ پەرێ من[٤٢] جەمێن جام جەم
وێنەی تۆ شاهێ[٤٣] کەی مکێشۆ خەم

نه تاج و نه تەخت کەیخوسرەوێمەن
نه دەوڵەت ، نه زۆر بازۆی قەوێمەن[٤٤]

کەسێ کە چون تۆ خوسرەو یارشەن
چ پەروا جه شا و[٤٥] جه خوندکارشەن

---

(٣٦) به (ب) وە .
(٣٧) زارێم (ب) زارێ .
(٣٨) صەدای (ب) شەقەی .
(٣٩) داخۆ فەرهاد (أ) فەرهاد کۆ کەن .
(٤٠) سەنگ (ب) سەنگ و .
(٤١) ئەز (أ) ئەز .
(٤٢) پەرێ من (ب) بەی چون من .
(٤٣) وێنەی تۆ شاهێ (ب) شاهێ وێنەی تۆ .
(٤٤) بازۆی قەوێمەن (ب) نه بەهمەتێمەن .
(٤٥) شا و (ب) شا .

من ئەو یارەنان چەنێو[٤٦] گاه سەرد
وەختەن بێستوٚن بکەروٚن بە گەرد
توٚ ئەو یارەنێ جە[٤٧] ڕوٚ تا وە[٤٨] شەو
منوٚشێ بادە بە یاد خوسرەو
نە منیچ قیبلەم بە توٚ دڵشادم
چێش مبوٚ جارێ بکەری یادم
فیدای شوٚخیت بام هەی شیرین شێوە
زوڵف لوول لەولاو لێویای[٤٩] لێوە
ڕاسەن سەنگ تاشم ، ئەمما جە[٥٠] سەنگ نیم
جە خوون و گوٚشتم[٥١] ، نوطفەی ئادەمیم
ڕەحمێ بکەر لێم وەس ئازارم دەر
سیم ئەندامەنی دڵ جە سەنگ مەبەر[٥٢]
نە پای ئەی سەنگدا ئێمەی خاطر تەنگ
مروەتەن ، مەکوش وێنەی مار بە سەنگ[٥٣]

---

(٤٦) چەنێو (ب) چەنێ .
(٤٧) جە (ب) بە .
(٤٨) وە (ب) بە .
(٤٩) لێویای (أ) لوٚلیای .
(٥٠) ئەمما جە (ب) بەڵێ خوٚ .
(٥١) گوٚشتم (ب) جە گوٚشت .
(٥٢) مەبەر (أ) مەوەر .
(٥٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

با بۆ شەکەر لەب شای شیرین ڕازان
نازدار نەوخێز[٥٤] نازك ئەندازان

نە پای ئەی سەنگدا چون قەیس وەرین[٥٥]
بکەرەم یەکسان جە گیان شیرین

یا خوا بێ مرووەت جە جاران جاری
بپەرسیتم[٥٦] هەواڵ جە ڕاویاری
بە خاڵت قەسەم باڵا زمڕ ستون
چارەی کار من هەر بە دەست تۆن

نە من غەریبم شەهزادەی[٥٧] گەرمەن
پەردەی دەروون چاك[٥٨] دوورکەفتەی وەطەن

غەریبان بکەر تۆ چارەسازی
خاسەن پەی خاسان غەریب نەوازی

ئەرێ ئیمانم ، نە جای کشتێنم[٥٩]
پێنایێ دیدەم ، ئیمانم ، دینم

---

(٥٤) نەوخێز (ب) هەزیز .

(٥٥) وەرین (ب) دێرین . ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا لەجێی شیعری (نە پای ئەی سەنـگدا .. تاد) دایە کە لەوێ نەبوو .

(٥٦) بپەرسیتم (ب) بپەرسێ .

(٥٧) شەهزادەی (ب) شازادەی .

(٥٨) چاك (ب) ڕێش .

(٥٩) نە جای کشتێنم (ب) وە جای کشتێنم .

مەر هەرکەس عاشق گەرمەنق مبۆ
(واجب القتـل)ەن کوشتەنق مبۆ
ڕاستەن بزورگی ، بەرزەن دەماخت
پەی کەسێ چون من هیچ نیەن داخت
بەڵێ شەکەر ڕاز شۆخ شیرین طەور
یە دوورەن جە ڕەسم بزورگان دەور
جە هەناسەی سەرد عاشق[٦٠] نەتەرسی
جارێ خەستەی وێت ئەحوال نەپەرسی
ئانا[٦١] فەرض کەردم شای زینەت ئارا
زوڵف هەبیر[٦٢] ئامێز جە عەبەر دارا
من نەبۆن[٦٣] لایق فەیض یاوەریت
خۆ مەیۆت بە کار چەرخەچق کەریت[٦٤]
ڕاستەن بێنایێم صاحێب ئەفسەر نیم
چون خوسرەو پڕ گەنج ، شای هەفت کیشوەر نیم[٦٥]

(٦٠) عاشق (ب) کەسێ .
(٦١) ئانا (أ) من بەر .
(٦٢) هەبیر (أ) هەنبەر .
(٦٣) من نەبۆن (ب) ئەر نەبۆ .
(٦٤) خۆ مەیۆت . تاد (ب) لایقم پەی کار چراغچێ کەریت .
(٦٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە :
بێنایێم ، صاحێب تەلا و ئەفسەر نیم
چون خوسرەو پڕ گەنج ، لاڵ و گەوهەر نیم

بەڵێ پەی نیثار ڕای چون تۆ شایێ
جە خەزێنەی عەشق چون من گەدایێ

زەردێی ڕەنگ تەلاّ و ئام ئەفسەرەن
ئەسرێن نوقرەی خام ، نەفەس گەوهەرەن

ئیسە فیدات بام گیانێ هەم داروَن
ئەر صەد عەزیزەن نە ڕات مسپاروَن

چون خوسرەو دوَ ڕەنگ ، سەرئەفگەندە نیێم
فرێی کەس شناس ، پەی کەس بەندە نیێم

تا (یوم للمات) هەر یەك ڕەنگ تۆم
شێت شێوەی بەژن شۆخ شەنگ تۆم(٦٦)

مەزان هەرزەکار دەبری دەواسم
هیچ کەس شناس نیێم ، هەر تۆ شناسم

سا چێشەن(٦٧) قیبلەم بێ قەوم و کارم
تەنیا و بێ کەسم ، نیەن خەمخوارم(٦٨)

ئەر صەد ساڵ مشوَن پۆست وە پێڵەوە
کەس نیەن واچۆ بۆ بگێڵەوە

---

(٦٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

تا بە ڕۆی مەمات هەر ڕەنگ زەرد تۆم
شێت و دێوانەی ڕەه نەوەرد تۆم

(٦٧) چێشەن (ب) چێش بی .

(٦٨) خەمخوارم (ب) غەمخوارم .

من یە عەشق تۆ قووەت لێم سەندەن[٦٩]
زۆر نە بازوٙم‌دا قەوەت نەمەندەن

وەرنە ڕۆی نەبەرد عەرصەی زەستاخێز[٧٠]
ئەیلام وە چەم صەد وێنەی پەروێز

نەك هەر بێستوٙن ، بە خاڵت سەوگەند
ماوەروٙن نە بێخ پەی تۆ[٧١] دەماوەند

مەعلوٙم بۆ جە لات کڵاف سڵسەتی
شازادەی بزورگ موڵك ئەرمەنی[٧٢]

خوسرەو چڵکە من هەر پەرێی مەردەن
وە[٧٣] کۆی بێستوٙن حەواڵە کەردەن

ئەمما حەق ئیعجاز پەنەش بنمانۆ
دوٙ باڵا[٧٤] حەقم چەنەش بستانۆ

بەی دەستوٙر فەرهاد تا بە وەقت ڕۆ
مکرەوا زار زار ، مکەرد کفتوکۆ

---

(٦٩) من .. تاد (ب) چێش بی دوٙریی تۆ طاقەت لێم سەندەن .

(٧٠) زەستاخێز (ب) زەستخێز .

(٧١) پەی تۆ (ب) صەد چون .

(٧٢) شازادەی .. تاد (ب) شای شەکەر زاران تۆڵکەی ئەرمەنی .

(٧٣) وە (ب) بە .

(٧٤) باڵا (ب) باڵای .

چون میشکات صوبح جه میصباح خۆر
درەخشا چون حوسن شیرین دڵبەر
دیسان هەم بە ضەرب قولنگەی فۆلاد
فەرهاد وست نە کۆی[٧٥] بێستوون فەریاد
سا کە کۆ کەنیی فەرهاد بێ مەنشوور[٧٦]
کافەی خەلایق ، خوای نەزدا و خوای دوور[٧٧]
ماشان مکەردن سەیر تێشەی[٧٨] ئەو
گشت مبیەن حەیران کار و پیشەی[٧٩] ئەو
فراوان چەنیش گرۆی هامدەردان
بە شەو تا بە رۆ[٨٠] مبیەن سەرگەردان

* * * *

(٧٥) کۆی (ب) سەنگ .
(٧٦) فەرهاد بێ مەنشوور (ب) کۆ کەن بێ مەشهوور .
(٧٧) خوای نەزدا و خوای دوور (ب) خوا نەزدیك خوا دوور .
(٧٨) تێشەی (ب) پیشەی .
(٧٩) کار و پیشەی (ب) دەست و تێشەی .
(٨٠) مبیەن (ب) گشت بین .

رفتن شیرین بکوه بیستون و دیدن فرهاد[1]

تووتیی خامەی شلاخ شەکەرخای دێرین
بەی طەور ناطیق بیی[2] پەی ڕاز شیرین
موبارەك ڕۆیی جە ڕۆزگاران
نیشتەبێ شیرین شاد چەنیی یاران
جام بادەی ناب نە دڵیشان بی
شێوەی خوسرەوان قەدیم پێشان بی
جە دەست ساقیی سەمەن بۆی سادە
بەیاپەی پەیوەست مەوەردن بادە[3]
هەر یەك مکەردن بە خەندە[4] چون گوڵ
سوخەن سەرایی خاستەر جە بولبوڵ

(١) ڕۆیشتنی شیرین بۆ کێوی بێستوون و بینینی فەرهاد . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەم جۆرەیە : رفتن شیرین بکوه بێستون و تماشای کوه کندن فرهاد . واتە ڕۆیشتنی شیرین بۆ کێوی بێستوون و تەماشا کردنی کێو هەڵکەندنی فەرهاد .

(٢) بیی (أ) کەرد .

(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .

(٤) خەندە (ب) خەندان .

تا موسەلسەل بێ زوڵف ئەو سوخەن
بە(٥) کۆی بێستوون فەرهاد کۆکەن
ئاخر کە شیرین سەرکێش ڕەندان
وات بەو(٦) نەوهاڵان موشکین کەمەندان
ڕەضامەن سەحەر ئەی دنیای فەرتوت
ڕەخشان بۆ جە خۆر چون قورس یاقوت(٧)
بشۆن بە تاجێل بە بێ(٨) چەند و چوون
چون ستوون زمۆ وە پای بێستوون
بکەروون سەیران تەرز دەستی(٩) ی فەرهاد
چۆن(١٠) سەنگ متاشۆ بە تێشەی فۆلاد

---

(٥) بە (ب) پەی .

(٦) بەو (ب) بە

(٧) نیوەی دووەمی ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا بەمجۆرە بێ :

ڕەخشان بـۆ چون خۆر قورس یاقوت

لە نوسخەی (ب) یشدا بەمجۆرە بێ :

ڕەخشان بـۆ جە خۆر قورس یاقوت

بە هەر دوو نوسخەکە نە سەنگی نیوە شیعرەکە تەواو ئەبێ ، نـە مەعنایشی ئەهات . بۆیە ئێمە هاتینە سەر ئەو باوەڕەکە لە هەردوێ نوسخەکە وشەیەك پەڕیوە و دوایی بەم جۆرەمان لێ کرد کە ئیستا نوسیومانەتەوە .

(٨) بە تاجێل بە بێ (ب) بە تەعجیل وە بێ .

(٩) تەرز دەستی (أ) تەرز دەستی .

(١٠) چۆن (أ) ئەو .

ئێدش وات[11] لەو ڕۆ تا غوروٚب[12] تەنگ
ویارا چەنێ یاران هام دەنگ

چون بلوٚر صوبح ڕەخشان بێ جە نوٚر
شیرین شەم شەوق شاهانە دەستوٚر

پلاها دیبای زەڕ بوٚم زەڕ[13] زەڕ تار
پێشکا نە شەوبەند جوقەی طاوس تار

دوازدە[14] گێسوٚی حەی حەڵقەی بڵ ناف
چەنێ ڕشتەی سەوز[15] قڵزاخەی کێش باف

جە فەرق قوڵەی قەطران جە سەردا
وەردا چون ئەژدەر بە ڕوٚی کەمەردا

گرتش بە دەستەی زوڵف عەنبەر بۆ
سەر تەخت شیرین[16] شەمامەی لیمۆ

شلاخ شۆخ وێنەی ڕەند سەرمەست بەزمێ[17]
پشت بەست بە دەستماڵ دیبای خوارەزمێ

---

(١١) ئێدش وات (ب) ئێد موات .
(١٢) غوروٚب (ب) وە مەغریب .
(١٣) بوٚم زەڕ (ب) هەم زرڕی .
(١٤) دوازدە (ب) دەو چار .
(١٥) سەوز (ب) سەر .
(١٦) سەر تەخت شیرین (ب) هۆشیار کەرد کوٚی ستیم . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (بە دەستەی) لە نیوە شیعری پێشوٚدا بە (بە دەستێ) بخوێنرێتەوە .
(١٧) بەزمێ (أ) بەزموٚن . نیوەی دووەمی ئەم شیعرە و نیوەی یەکەمی شیعری پاشەوە لە نوسخەی (أ)دا نین .

ئاخر کە فەرماش باڵا زەڕ ستوون
لەسپێ ئاوەردن بە غەیر جە کوڵ گتوون

زێن جە[18] تەڵای ساف ، سەر زێن دێبای زەڕ
سێنە بەند جە سیم ، جە دانەی لاڵ پەڕ

سەر کەل نە نیشان یاقووت ئەحمەر
دوکدوکەی مەخفی[19] جە عەقد گەوهەر

ئاخر سەهێ سەرو ساوای سیم ئەندام
سەمەن تورک سیمای[20] سەمەن بانوو سام

چەنێ چەند عیشوە و چەند غەمزە و چەند ناز
بە پابۆس وێش ڕیکاب کەرد مومتاز

سوار بێ بە ڕەخش چەرخ طەور پەرواز
شاهانە دەستوور داش نە تەپڵی باز[21]

چون موشکێن وەهار جە گوڵشەن مەشحوون
کۆچ کەرد نە پای تەخت[22] بەرز بێستوون

شنەفتم شیرین بەو نازەنێنی
بەو نازک طەبعی[23] ، بەو گشت ڕەنگینی[24]

---

(١٨) جە : لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٩) مەخفی (أ) مەخفوون .
(٢٠) سیمای (ب) سیما .
(٢١) تەپڵی باز (أ) تەپڵ ناز .
(٢٢) تەخت (ب) کۆی .
(٢٣) نازک طەبعی (ب) نازکی طەبع .
(٢٤) ڕەنگینی (ب) شیرینی .

خاستەر جە شاهان نادرەی ئەییام
ڕۆی شکارو[٢٥] ڕەزم ڕەشپەد بی تەمام
(القصة) ئەو سەوڵ نەوخێز ساوا
وە[٢٦] پای قوللەی قاف[٢٧] بێستوون یاوا
جە عەکس حوسنش یەکسان بێ ڕەخشان
ئەو سەنگ چون دانەی لاڵ بەدەخشان[٢٨]
خۆشتەر جە شاباڵ[٢٩] پەرێی خۆش ئەنداز
جلەو هۆرکێشا نیگا کەرد بە ناز
دیش دەست و[٣٠] تێشەی فەرهاد کۆ کەن
بەورێ بادوریش[٣١] وێنەی تەهەمتەن
وەختێ مشاناش وە تێشەی سەنگ بڕ
مڕێزا ڕێزەی سەنگ چون دانەی دوڕ[٣٢]
هەر جار مشانا فوڵنگەی فۆلاد
بێستوون جە ضەرب دەستش مکەرد داد

---

(٢٥) شکار و (ب) شکار .
(٢٦) وە (ب) نە .
(٢٧) قاف (ب) بەرز .
(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە
(٢٩) شاباڵ (ب) شاهان .
(٣٠) دەست و (ب) دەستە .
(٣١) بەورێ بادوریش (ب) بۆی بەهادوریش .
(٣٢) لەم شیعرەوە تا ئەگاتە شیعری دووەمی باسی داهاتوو لە نوسخەی (أ)دا نیە .

گڕەی ئاە گەرم دۆی دۆزەخ ئێشەش
چەنێ پرشەی بەرق قولنگە و تێشەش

نە پای بێستوون کۆی دەماوەند طەرز
منێشت نە ڕۆی چەرخ بێستوون بەرز

حەیران بێ شیرین یەکسان[٣٣] بێ هۆش
جە ناگا ئەسپەش چون هۆرگرت خورۆش

فەرهاد نیگا کەرد دیەش ئەو شۆخ مەست
لەرزا ، سەرسام بێ ، تێشەش کەفت نە دەست

بێخود بەرد سوجدەی سم سەمەندش
بۆسا غاشیەی مرواری بەندش

شای شەربەت ڕازان ، زوڵف و خاڵ شیرین
قامەت زەڕ ستوون ، زوڵف بۆ عەبیرین

بەو شکڵ و شەوکەت دڵ پەسەندەوە
چون غونچەی بەهەشت لەب بە خەندەوە

وات : صەد ئافەرین فەرهاد کۆ کەن
نەڕێزۆ دەست ، هێز پێل ئەفکەن

تا دیۆ زەمانە بازوت نیگار بۆ
خەصمت بە شمشێر ظاڵم زامدار بۆ

(٣٣) بە ناسەنگێی ئەم نێوە شیعرەدا و بەپێی پێویستێی مەعناش وادیارە وشەیەکی (بێ) لەپاش (یەکسان)ەوە فەوتابێ .

ئێدش وات دەرلاد ئەو زوڵف بۆ عەنبەر
جامێ زەڕ نیگار جە شیر و شەکەر

هەر بە دەس وێش چۆن ساقیی نەوڕەس
نۆشا بە فەرهاد ، سۆزا چون قەقنەس

وەختێ کە نۆشا فەرهاد دێرین
ئەو زەڕڕین قەدەح جە دەست شیرین

دەرلاد جە ذەوقش هەرچی بێ ماڵێش
بەرشێ جە دەروون سفتەی زوخاڵێش

ئاخر کە ئەو شۆخ دەنگ دەرمان دەرد
ئیرادەی تەحریر موراجەعەت کەرد

جە قەضا و قودرەت ئێزەد بە ڕەنگێ
ئەسپش سەقەط بێ بە پارچە سەنگێ

شیرین شەم بێز نادیرەی زەمان
ئاما چون دانەی مرواری غەڵتان

غەڵتان بێ نە خاك فەرهاد دڵ ڕێش
بە گەردەن هۆرگرت ئەسپش چەنێ وێش

یاوناش بە قەصر بە دەوان دەو
شایەد نەزانۆ بەی قەضیە خوسرەو

نشاناش دیسان وە تەخت شاهێ
بۆسا خاکپاش ، چۆگە بێ ڕاهێ

هەم وێش یاونا ئەو نەهەنگ ئاهەنگ
پەی کەندەی ئەو کڵۆی پڕ خار و پڕ سەنگ

* * * *

تدبیر نمودن خسرو
در کار فرهاد ، در باب شیرین[1]

مەحلوم بۆ جە لای نازك خەیاڵان
سەر حیساب جە ڕەمز ویەردەی ساڵان
ڕاقیم بە ڕەشحەی عەنبەربۆی قەڵەم
پەی مەرگ فەرهاد بەی طەور کرد ڕەقەم
سالار پڕ سام ، ثانیی ئەسکەندەر
خوسرەو جەم بەزم ، فەرەیدوَن ئەفسەر
پەرێی خاص و عام[2] شیرین صوبح و شام
نە جوست و جۆ بی (دایم للدام)[3]
بینا بەی سوخەن[4] شەخصێ سوخەن چین
عەرض کرد بە جەناب شای دارا نگین
وات : ئەو ڕۆ[5] شیرین شەهزادەی[6] ئەرمەن
پەی سەیر صەنعەت فەرهاد کۆ کەن

---

(١) تەگبیر کردنی خوسرەو لە تێشی فەرهاددا لەبابەتی شیرینەوە .
(٢) عام (أ) کەست .
(٣) دایم للدام (أ) دایم نە ئەییام .
(٤) بینا بەی سوخەن (ب) نە پایەی سەرێر .
(٥) ئەو ڕۆ (ب) ئارۆ .
(٦) شەهزادەی (ب) شازادەی .

پێکا نە[٧] شەو بەند دەستەی[٨] طاوس پەڕ
شێ وە بێستوون چون ستوون زەڕ
نۆشا بادەی صاف ڕەخشانتەر جە دوڕ[٩]
چەنێ ئەو ئوستاد[١٠] دڵ خەستەی سەنگ بڕ[١١]
هەر جەو وەختەوە ئەو ئوستای سەرکەش[١٢]
دەماخش بە دیێن شیرین بیەن وەش
ها[١٣] وەختەن بە ضەرب قوڵنگەی سەنگی
بە تێشەی دەسکار[١٤] ئوستای فەرەنگی
بکەرۆ ڕێزە ئەو کۆی پۆڵا ڕەنگ
چون شیشەی گوڵدار شیرازی بە سەنگ
بە خەیلێ هەیبەن[١٥] شاهان جەم طەرز
ئەگەر بشنەوان جە هەر بوم و مەرز
خوسرەو ئید شنەفت شێ نە جامەی کار
طەڵەب کەرد بە جەخت یاران هوشیار

---

(٧) نە (ب) بە .
(٨) دەستەی (ب) جوقەی .
(٩) دوڕ (ب) نوور .
(١٠) ئوستاد (ب) فەرهاد .
(١١) سەنگ بڕ (ب) ڕەنجوور .
(١٢) هەر .. تاد (ب) هەر جە ئەوساوە فەرهاد سەرکەش .
(١٣) ها (ب) هەر .
(١٤) تیشەی دەسکار (ب) تیشە و قوڵنگ .
(١٥) خەیلێ هەیبەن (ب) هەیبەن پەرێ .

وات : چەنێ کۆ کەن[١٦] نە بێستوونەن
چ طەور بکەرمێ ، تەدبیرش[١٧] چوونەن ؟

ماچان ها وەختەن بە نەیرۆی نەبەرد
قوللەی بێستوون بکەرۆ بە گەرد

جە باب شیرین شۆخ هام دەردەن[١٨]
من چەنێ فەرهاد یەك شەرطێم کەردەن[١٩]

عەیبەن[٢٠] پەی شاهان خودا پێ دادە
هۆرگێڵیان جە شەرط هەم قەرار دادە[٢١]

عەرض کەردن[٢٢] یاران : هەر ئێدەن تەدبیر
شەخصێ شەیطان شکڵ[٢٣] ، بە غایەت شەریر

واچۆ پێش : شیرین بە صەد داخ و دەرد
گیان شیرینش بە قابیض سپەرد

تا شنەفتەن ئێد[٢٤] ئەر صەد گیان دارۆ
بە جارێ هەر صەد دەرلاد مسپارۆ

---

(١٦) چەنێ کۆ کەن (ب) فەرهاد چێن .
(١٧) تەدبیرش (ب) عیلاجش
(١٨) هام دەردەن (ب) هام دەردم .
(١٩) شەرطێم کەردەن (ب) شەرطێ کەردم .
(٢٠) عەیبەن (ب) حەیفەن .
(٢١) هەم قەرار دادە (أ) ئیقرار دادە .
(٢٢) عەرض کەردن (ب) واتشان .
(٢٣) شەیطان شکڵ (ب) شەیطانێ .
(٢٤) شنەفتەن ئێد (ب) ئێد شنەفتەن .

وەختێ کە فەرهاد[٢٥] بەدکێش پڕ وەی
جە سەمت[٢٦] سافێی ئەجەل نۆشا مەی
نە[٢٧] بەحر دەروَن شا ئەی[٢٨] پەژارە
نە[٢٩] عەرصەی دەوران[٣٠] مبۆ ئاوارە
سا کە ئێد شنەفت ئەو شای دەریا دڵ
بە (حسب التدبیر) یاران قابڵ[٣١]
طەڵەب کەرد شەخصێ فراوان بەد طەور
موحیلل[٣٢] ژا چەفت ، حەرامزادەی دەور
جە شوٚمێش شەیطان مەلعوٚن مکوریزا
جە حەرفش ئاهیر فیتنە مخێزا
وەش حاڵشان کەرد بە تەلاّ و سیمش
بەو طەور کە واتن کەردن تەعلیمش

---

(٢٥) کە فەرهاد (ب) ئەو ئەغیار .
(٢٦) سەمت (ب) دەست .
(٢٧) نە (ب) جە .
(٢٨) شا ئەی (أ) شا دێ .
(٢٩) نە (ب) جە .
(٣٠) دەوران (ب) دەروٚن .
(٣١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
شا چون ئێد شنەفت ، فەرماش ئەو بە دڵ
قوبوٚڵ کەرد تەدبیر یاران عاقڵ
(٣٢) موحیلل (ب) موحیلل و .

ئەو شەخص شەڕێر[٣٣] زۆر تڕش و ڕەنگ تاڵ
شێ بە[٣٤] لای فەرهاد تەن خەستەی بەدحاڵ[٣٥]
واتش : ئەرێ هەی نادان غافڵ
پەی چێش مویاری عومرت بە باطڵ
پەی چێش مشکاوی ئەی خار و سەنگە
گاهێ بە تێشە و گا بە قوڵنگە ؟

فەرهاد وات : ئەی شەخص نەزان حاڵ[٣٦] دەرد
ئەبلەی هەرزەکار ، سەگ زۆری سوخەن سەرد[٣٧]
یە پەرێ شەخصێ من مشکاوۆم[٣٨] سەنگ
نیەن نە دەورۆن دنیای بەد ئاهەنگ
بە شیرینیی ئەو شێوە شیرینێ
شۆخێ شا پەسەند زوڵف عەنبەرینێ[٣٩]
موژەش چون خەدەنگ نەی چۆی قاقە زەڕ[٤٠]
نیشتەن نە پەردەی جەرگم تا وە[٤١] پەڕ

---

(٣٣) شەڕێر (ب) شورۆر .
(٣٤) بە (ب) وە .
(٣٥) تەن خەستەی بەدحاڵ (ب) تەن خەستە و زوخاڵ .
(٣٦) حاڵ (أ) هاڵ .
(٣٧) سەرد (أ) وەرد .
(٣٨) مشکاوۆم (ب) مشکاوۆن .
(٣٩) شۆخێ .. تاد (ب) نیەن نە هەرصەی هیچ سەرزەمینێ .
(٤٠) نەی چۆی قاقە زەڕ (أ) نە چۆی کەڵای زەڕ .
(٤١) وە (أ) بە .

خەیاڵش ذەوقم بە غارەت بەردەن
دەوام هیچ نیەن سیوای جە مەردەن[٤٢]

ئێد وات چون خەستەی خاطر تەنگ نالآ
ناڵەش ئەئەر کرد[٤٣] وە چەرخ[٤٤] باڵآ

وەختێ دیش ئەو شەخص فەرهاد کۆ کەن
جە عەشق شیرین زامن جە[٤٥] ئەرمەن

ئاهیر لێش کەفتەن ئەو[٤٦] وێنەی قەقنەس
نێم گیانش مەندەن چەنێ نێم نەفەس

کێشا ئاه سەرد ، کرد داد و بێ داد
وات : شیرین خڵا مەرد ، نەشنەفتی فەرهاد ؟[٤٧]

وەی زۆ پەی ئەو شەخص شیرین غەمزە و ناز !
پەی ئەو لەب شەکر[٤٨] شەکر ڕێزەی ڕاز !

---

(٤٢) دەوام .. تاد (ب) دەوام هەر نیەن مەگەر بە مەردەن .

(٤٣) ئەئەر کرد (ب) میاوا

(٤٤) چەرخ (ب) عەرش .

(٤٥) زامن جە (ب) شازادەی .

(٤٦) لێش کەفتەن ئەو (ب) کەفتەن لێش بە .

(٤٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

کێشا ئاه سەرد بە داد و فەریاد :
خۆ شیرین زۆ مەرد ، مەر نەشنەفت فەرهاد

(٤٨) لەب شەکر (ب) شەکر لەب .

وەی ڕۆ پەی ئەو چەرخ تۆڕ بۆلا چەنگ !
پەی ئەو سپێ[٤٩] باز ، شۆخ تەلا ڕەنگ !

وەی ڕۆ پەی ئەو سەوڵ کلاف سۆسەنێ !
پەی ئەو شازادەی شۆخ ئەرمەنێ !

چەرخ بێ مروەت بێ وادە بەردش
خەریك نە سای سەنگ ئەڵحەدا کەردش[٥٠]

مەحرۆم بێ نە تەخت قەصر زەڕ نیگار
نیاشان نە قەبر سیای سەنگ خار[٥١]

دریغ جە دمای ئەو سیم ئەندامە[٥٢]
ئەو ظەریف ئەنداز ، زوڵف خیاتە خامە

جەی دنیای فانێ[٥٣] شوم بەد ئاهەنگ
ذەڕڕەیێ نمەند سەنگ وە بان سەنگ[٥٤]

(خانا) ئەو بەدگۆ جە زوبان لەنگ بۆ
جەرگش ڕیزەی ژار طاسەی[٥٥] فەرەنگ بۆ

---

(٤٩) سپێ (ب) سفید .
(٥٠) ئەڵحەدا کەردش (ب) ئەڵحەد سپەردش .
(٥١) سەنگ خار (ب) سەنگ و تار .
(٥٢) سیم ئەندامە (ب) سۆسەن خاڵە ،
(٥٣) جەی دنیای فانێ (ب) ئەی دنیای کەج باز .
(٥٤) ذەڕڕەیێ .. تاد (ب) نمەندا ذەڕڕەی بەرد وە بان سەنگ .
(٥٥) طاسەی (ب) طاس .

چۆن ئاماش نە دڵ ، چۆن جورئەت کەردەن
واچۆ شەش دانگێ چون شیرین مەردەن !!
وەختێ کە واتش پەی شیرین درێخ
درێغ بووژیات[٥٦] زوانش جە بێخ[٥٧]
ئاخر جە ئەو شەخص شوّم بەد نیهاد[٥٨]
تا شنەفت ئەی حەرف بێچارە فەرهاد
پارە کەرد دەرسات سەر تا پا بەرگش
دوّر باش چەپان کەفت تیر نە ژوّی جەرگش[٥٩]
جەو[٦٠] شاخ بڵند سەنگ بێستوّن
بێ بە کوڵوڵە و ئاما سەر نیگوّن
کەفت وە پای[٦١] شکاف تێشە تاش وێش
چێش ئاما[٦٢] وەسەر نەز واچوّ چێش
کێشا بەو دەستوّر ئاهێ نە دەروّن
لەرزا جە هەیبەت نوّ[٦٣] طاق گەردوّن

---

(٥٦) بووژیات (ب) ببڕیات .

(٥٧) جە بێخ (ب) بە تێخ .

(٥٨) بەد نیهاد (ب) بەد نەژاد .

(٥٩) دوّر باش .. تاد (ب) زام نێش مەرگە کەفت نە ژوّی جەرگش .

(٦٠) جەو (أ) جە .

(٦١) وە پای (ب) ئەو ژوّی .

(٦٢) چێش ئاما (ب) چێش ئاماش .

(٦٣) نوّ (ب) بەو .

وات : ئەرێ ئەی[٦٤] شەخص جە زوان لەنگ بای !
تەن خەستەی شمشێر تەرسای فەرەنگ بای !
هەردو پات وە[٦٥] باد ئیستیسقا ڕەق بۆ
فەرقت چون شامق وە شمشێر شەق بۆ
مەودای مێل سەرد نە دیدەت خار بۆ
سەر تا پات بە دەرد فەتار بۆ
شەرێر[٦٦] بێ شەرم ، شوم بەد گالەت
تف بە[٦٧] ڕەنگ و ڕوت ، جینست ، بنماڵەت[٦٨]
هەرگیز نەنیشتی وە بێ ئاه سەرد
چۆن ئامانت دڵ ماچی[٦٩] شیرین مەرد ؟
ئێد وات و خێزا بە غەضەب فەرهاد
هەڵمەت دا هۆرگرت قولنگەی[٧٠] فۆلاد
بە یەک ضەربەتێ فەرقش شکاوا
ڕێزەش[٧١] بە ئاسمان هەفتەمین یاوا

(٦٤) ئەی (ب) هەی .
(٦٥) وە (ب) بە .
(٦٦) شەرێر (ب) شورڕو .
(٦٧) بە (ب) لە .
(٦٨) بنماڵەت (ب) بناڵەت .
(٦٩) ئامانت دڵ ماچی (ب) ئامات وە دڵ واچی .
(٧٠) قولنگەی (ب) قولنگە .
(٧١) ڕێزەش (ب) زیڕەش .

وەختێ کە[٧٢] فەرهاد بەرگەشتەی ڕۆی دەور
واصیل کەرد ئەو شەخص بە دۆزەخ بەی طەور[٧٣]

ئەمجار وات : ئاخ ڕەنج لاڤا[٧٤] بەردەم ڕۆ !
فەڵەك دانەی خاس[٧٥] تاراج کەردەم[٧٦] ڕۆ !

شیرین شەش دانگ شای ئەرمەنیم ڕۆ !
کەچێ[٧٧]ی بەخت شوم ، نامەدەنیم ڕۆ !

جە پا کەفتەی سەیل ، سەوڵ باخم ڕۆ !
شای تاج[٧٨] و تۆمار ، بەرز دەماخم ڕۆ !

سالار سوپای مەهوەشانم ڕۆ !
باش باڵا دەست[٧٩] چاو ڕەشانم ڕۆ !

وەی وەی پەرێی وێم[٨٠] بێ ئەجەل مەردم !
بە بێ سوود بەرشێ ڕەنجێ کە بەردم !

---

(٧٢) وەختێ کە (ب) سا وەختێ

(٧٣) بەی طەور (ب) بەو طەور .

(٧٤) لاڤا (أ) لاف .

(٧٥) خاس (أ) لاڵ .

(٧٦) کەردەم (أ) بەردەم .

(٧٧) کەچێ (ب) چەنێ .

(٧٨) تاج (أ) تەلا .

(٧٩) باڵا دەست (ب) باڵا دەس .

(٨٠) وەی وەی پەرێ وێم (ب) وەی ڕۆ ، وەی پەی وێم .

ئیسه جه دمای ئەو سۆسەن خاڵە
ئەو ڕێزەی ڕاز(٨١) قەند ، شۆخ نەوهاڵە
زیندەگێی(٨٢) پۆچەن ، ذەوقیچ(٨٣) بەتاڵەن
شیرینیی شەربەت دنیایچ خۆ تاڵەن(٨٤)
ئێد وات و کێشا نە(٨٥) دڵ ئاه سەرد
سوجدەش بەرد نە خاك دەرلاد گیان سپەرد(٨٦)
ئافەرین هەی چەرخ نەڕاد کەچ‌گەرد(٨٧)
فەرهادیچت ها خۆ سەرنیگون کەرد
بەڵێ کۆ وە پۆش(٨٨) بێ پۆی کوهەن ساڵ
کوستاخیەن لێت مپەرسوو ئەحواڵ
کێت نەکەرد وێنەی فەرهاد دێرین
جه عەشق ڕازان شیرین دەم شیرین(٨٩) ؟
ئاخر پێت نچەشت تەڵخیی بادەی مەوت
نەکەردت نە دەور دنیا فەناو فەوت ؟

---

(٨١) ڕێزەی ڕاز (ب) ڕاز ڕێزەی .
(٨٢) زیندەگێی (ب) زیندەگیم .
(٨٣) ذەوقیچ (ب) ذەوقم .
(٨٤) دنیایچ خۆ تاڵەن (ب) دنیا لێم تاڵەن .
(٨٥) نە (ب) جه .
(٨٦) سوجـدەش .. تاد (ب) سوجدەش بەرد دەرلاد گیانش تەسلیم کەرد .
(٨٧) کەچ گەرد (ب) کەچ نەرد .
(٨٨) بەڵێ کۆ وە پۆش (ب) ئەرێ ڕۆ سیای .
(٨٩) دەم شیرین (ب) شەم جەمین

کام بی جه شەهان نە عەرصەی[٩٠] کیشوەر
ظاڵم ، بە شایان نەکەردت ئەو بەر[٩١] ؟

کام جه مەحبوبان جه قاف تا بە قاف
نەوستت نە گۆڕ ، بەدڕای[٩٢] بێ ئینصاف ؟

مارێ نەپێچای نـە گێسوشەوە ،
بە دەستەی زوڵفان عەنبەر بۆشەوە ؟[٩٣]

سا کێن چون فەرهاد ، حەق دۆ شکستت[٩٤]
فەریادێ نیەن ڕوێ نە دەستت ؟[٩٥]

دنیا نەکەردی لێش بە ژار مار ؟
نامەحرەم نەبێ ئەو جه وەصڵ یار ؟[٩٦]

موێنێ[٩٧] هەرکەس بە صەد عیزز و ناز
خاستەر جه شاهان سکەندەر ئەنداز

---

(٩٠) نە عەرصەی (ب) عەرصەی هەفت .

(٩١) ئەو بەر (ب) وە بەر .

(٩٢) بەد ڕای (ب) ئەرێ .

(٩٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٩٤) حەق دۆ شکستت (ب) تۆ دڵ نەشکستت .

(٩٥) فەریادێ .. تاد (ب) فەرهادێ نەبێ بەرشۆ جه دەستت .

(٩٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٩٧) موێنێ (ب) مبینێ .

به فەڕۆ و ئیقباڵی نادیارێت[٩٨] کرد
جه و دما[٩٩] مدبەی شەلاخ کارێت[١٠٠] کرد

عەجەب شەرط و شۆن خاس تان و پۆتەن
نالەت بە دادەت ! [١٠١] فرێی بەد خوتەن

یاران هەر شەخصێ نە ڕوی سەرزەمێن
بکەرۆ حیساب وێش نە ئەملی دێن

ئەو شاد بە دادەی چەرخ چەپگەرد[١٠٢] بۆ
نامەرد بۆ ، نامەرد ، صەد جار نامەرد بۆ !

بە میثقەبەی فیکر ئەر مۆ شکاوی
مەناز بە دەوڵەت دادەی سەماوی

پەی چێش ؟ بێ شۆنەن هەی[١٠٣] نەمام شێت
دەوڵەت ئەر مدۆ ، مستانۆوە چێت[١٠٤]

چون بەی دەستورەن چەرخ ستەمگەر[١٠٥]
بە ڕەویەی دۆستێش هەرگیز شاد مەومر[١٠٦]

---

(٩٨) نادیارێت (ب) نادنارێت .
(٩٩) جه و دما (أ) جه دما .
(١٠٠) شەلاخ کارێت (ب) شەلتاق کارێت .
(١٠١) نالەت بە دادەت (ب) بە دادەت نالەت .
(١٠٢) چەپ گەرد (ب) چەپ خۆ .
(١٠٣) هەی (ب) دڵ .
(١٠٤) چێت (أ) جێت .
(١٠٥) ستەمگەر (ب) ستەمکێش .
(١٠٦) هەرگیز شاد مەومر (ب) هەر مەومر دڵ وەش .

پەی چێش ؟ کە[١٠٧] مارەن ، دۆستێ چەنێ مار
هیچکەس نەکەردەن نە ڕۆی ڕۆزگار
چونکە بەیطەورەن ئەی چەرخ بەدطەور
خۆش[١٠٨] بە ذات ئەو کەس نە ڕۆی عەصەی دەور
ئەر بوورەشان پێش هەر نەستانۆ ئەو
شاهێی هەفت ئیقلیم دنیا بە نیم جەو
جە ئیستیغنای عەشق[١٠٩] بکەرۆ داخش
نەزانۆ وجود بەرز[١١٠] دەماخش

* * * *

(١٠٧) کە (ب) چون .

(١٠٨) خۆش : لە نوسخەی (ب) دا نیە .

(١٠٩) عەشق (ب) طەبع .

(١١٠) بەرز (ب) بەرزێ .

رفتن شیرین ببیستون
بدفن کردن فرهاد[١]

بەی طەور کەرد (خانا) ئەی نەقشە[٢] بونیاد
جە عەشق شیرێن پەی[٣] فەوت فەرهاد

هەر جەو وەختەدا خۆر مبێ ئاوا
ئەی بەد هەواڵە[٤] بە شیرێن یاوا

ئەو شەو خۆ شەو بێ تا بە شەبەق[٥] زەرد
ئەو شۆخ[٦] پەی فەرهاد شێن و زاری کەرد

سا چون[٧] شەو شەق بێ بە تێغ ئافتاو
هۆرێزا شیرێن شەو نەکەردە خاو

---

(١) ڕۆیشتنی شیرێن بۆ بێستوون بۆ ناشتنی گۆڕی فەرهاد . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : وفات نمودن فرهاد از عشق شیرین . واتە : مردنی فەرهاد بەهۆی عەشقی شیرینەوە . بەلام ئەمە نە لەگەڵ باسەکەدا ئەگونجێ ، نە بۆ ئەم شوێنەش دەس ئەدا .

(٢) نەقشە (أ) نەخشە .

(٣) پەی (أ) چون .

(٤) بەد هەواڵە (ب) وەی هەواڵە .

(٥) بە شەبەق (ب) وە شەفەق .

(٦) ئەو شۆخ (ب) شیرێن .

(٧) سا چون (ب) چون ئەو .

چەنێ چەند ئەسباب جە حیساب ئەفزۆن
قەدەم بەرد وە پای سەنگ بێستۆن

سا کە دیش فەرهاد دەرۆن مەوج هۆن
وێنەی سەرو نەی کەفتەن سەرنیگۆن

پیا بێ جە ئەسپ ئەو شای دڵنەواز
سەرش گرت وە بان زڕانێ[8] بە ناز

واتش : غەریبەن ، جەرگش کەبابەن
بکەرمێش شێوەن[9] خەیلێ ثەوابەن

ئافەرێن شیرێن شۆخ بێئەندێش
ئەو ڕۆ جە ڕای شەرط[10] ئادابدانێی وێش

دەستەی زوڵف لوول شێ کەرد پەی شێنش
بە ناخۆن هۆرکەند خاڵ جەمێنش

حەڵقەی کەمەندان جە هۆن کەردەوە
بە ئەسرێن سورمەی دیدەش بەردەوە

بەو طەور چون غونچە چاك وست نە جامەش
ظاهیر بێ نوختەی خاڵ شەمامەش

---

(٨) زڕانێ (ب) زانۆی وێش .

(٩) بکەرمێش شێوەن (ب) بکەرمێ شێنش .

(١٠) شەرط (ب) فەهم .

وستش نه ڕۆی خاك عەرەق چێن زەڕ
جه لالەی نەرگس کەردش دامان پەڕ[11]

کە شیرێن فەرهاد ملاوناوه[12]
دڵ ئەر جه سەنگ بی متاوناوه[13]

ئەوەند زاری کەرد جه ئەندۆی دەرۆن
خورۆش کەرد نه سەنگ قوللەی بێستۆن

نه پای بێستۆن یەند ڕێزا سێڵاو
گرت گێج مەوجش سەنگ پای پەڕاو

ئاخر ئەو گوڵ بۆم گوڵ بۆی گوڵ ئەندام
وەختێ بەی دەستۆر شێنش کەرد تەمام

فەرما بە دەستۆر شاهان[14] چێنش
بە دێبالێ بۆ موشك كەردن تەکفێنش[15]

بە عیزەت نەعشش[16] بە خاك سپەردن
فەرماش[17] میمارێ تەڕ دەست[18] گاوەردن

(۱۱) پەڕ (ب) تەڕ
(۱۲) کە شیرێن . . ناد (ب) وەختێ کە شیرێن فەرهاد ملاونا .
(۱۳) متاوناوه (ب) دەرلاد متاونا .
(۱٤) شاهان (أ) شاهانەی .
(۱٥) تەکفێنش (أ) کەفنش .
(۱٦) نەعشش (أ) جیسمش .
(۱۷) فەرماش (أ) وانش .
(۱۸) تەڕ دەست (أ) قابیل

مالق گونبەدلی ڕەنگین پەرلی ئەو
تەعبیر کەرد خاستەر جە مشکۆی خوسرەو
دەفنش کەرد شیرین[19] بەی طەرز و طەورش
هەزرەتی گولاَن[20] نیا نە دەورش
جەودما خێزا بە جەرگ بوریان
شی بە قەصر وێش بە دیدەی گریان
ئاخر ئەی هەوالَ یاوا بە خوسرەو :
فەرهاد کۆ کەن جەی دنیای کەج ڕەو[21]
بە تاراج بریا گەنج[22] سەرمایەش
سای سەنگ ئەلحەد بی بە سەر سایەش

* * * *

(١٩) شیرین (ب) بە خاك .
(٢٠) هەزرەتی گولاَن (ب) گولاَن حەسرەت .
(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
ئاخر ئەی ئەحوالَ بە خوسرەو یاوا :
فەرهـاد کۆ کەن گۆڕ کەرد بە ماوا
(٢٢) گەنج (ب) گەنج و .

نامە نوشتن خسرو بشیرین
از مرگ فرهاد کوەکن
و پشیمان شدن از کار خودش[1]

خوسرەو ئێد شنەفت کێشا ئاە سەرد
پەی بەدکاریی وێش پەشیمانی بەرد[2]
دەمێ کەردش فکر[3] ، ئاخر وات بە وێش
بەدکار عاقیبەت بەد مەیۆ نە رێش
غەرەض صوبح و شام ئەو شای جەم نگین
پەی مەرگ فەرهاد بزورگ زادەی چین
نە رۆی شانشین ئەعلای عەنبەرین[4]
ئاشفتەتەر بی جە زولف شیرین

---

(١) نامە نوسینی خوسرەو بۆ شیرین لەبابەت مەرگی فەرهادی کێوکەنەوە و پەشیمان بونەوەی لە کردەوەی خۆی . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە و لە نوسخەی (أ)دا سەرباس لە پاش شیعری (نە رۆی شانشین .. تاد)ەوەیە و بەمجۆرەیە : نوشتن تعزیە نامۀ خسرو نزد شیرین . واتە : نوسینی نامەی سەرخۆشی لێ کردنی خوسرەو بۆ لای شیرین .

(٢) پەشیمانی بەرد (أ) پەشیمانیش وەرد .

(٣) فکر (أ) داد .

(٤) عەنبەرین (ب) (علیین) .

بەی پەژارەوە ئەو پەروێن پایە
ئەو کەیخوسرەو بەزم سکەندەر سایە[٥]
طەڵەب کەرد کاتب دانای پڕ هۆشێ
مونشیی خەط شیرێن ، گەوهەر فرۆشێ
فەرما هەی[٦] کاتب دوڕ سەنج دێرێن
بنوێس بە شیرێن مەکتوبێ[٧] شیرێن
ئەووەڵ سەر صەفحەی ئەو نامەی دڵبەند[٨]
مەنقوش کەر بە نام ذات خوداوەند
ئاخر وەلای ئەو باڵا زەڕ ستوێن
ئینشا کەر چەند حەرف چون دوڕڕ مەکنوێن
کاتب (حسب الامر) ئەو خورشێد ئەفسەر
جەولان دا بەی طەور خامەی بۆ عەنبەر :
ئەی نامە بە نام مەعبوێد بێ عەیب[٩]
غەنیی جە هەر وەصف ، ئاگا جە هەر غەیب
ڕەوشەن ساز عەین ئەرباب بینش
باعیث ئیجاد گشت[١٠] ئافەرینش

---

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦) فەرما هەی (ب) وانش ئەی .
(٧) مەکتوبێ (ب) مەکتوب .
(٨) ئەو نامەی دڵبەند (ب) نامەی دڵ پەسەند .
(٩) بێ عەیب (ب) لاریب .
(١٠) گشت (ب) کرد .

نەخش‌بەند[11] چەرخ بێ خامە و بێ ڕەنگ
ئافەرێنندەی دانەی لاڵ جە سەنگ

حەیی بێ شەرێك (لا احصی) صیفات
گیان بەخش و گیان کێش کافەی مەخلوقات

جە بەعد[12] ئەی حەمد شیرێن‌تەر جە قەند
کاتب خامە کەرد بەی طەور شەکەر خەند

ئارۆ ئەی خەبەر[13] یاوا بەی وەطەن
شیرێن شەم شەوق شازادەی[14] ئەرمەن

پەی مەرگ فەرهاد نە پای بێستوون
نوختەی ماوێ خاڵ کەندەن بە ناخوون

جە گەندۆی دەروون بە[15] شەو تا بە ڕۆ
چون بۆ[16] مەردەگان کۆگای خەم وە[17] کۆ

---

(11) نەخش‌بەند (ب) نەقش‌بەند .

(12) بەعد (ب) دمای .

(13) ئارۆ ئەی خەبەر (أ) ئەر ئەحوالاتێ .

(14) شازادەی (أ) شەهزادەی .

(15) بە (ب) جە .

(16) بۆ (ب) ڕۆ . لەسەر نوسخەی (أ) لەوانەشە مەبەست لە ڕستەی (بو) کە لە دەستنوسەکەدا بەپێی شێوەی نوسینی کۆن وا نوسراوە (بەو) بێ بە مەعنا (باو ، باوك) .

(17) وە (ب) بە .

دیدەش کە[18] نەرگس شەهلا مێزۆ
بە ڕۆی سەمەندا سێما[19] مڕێزۆ

یەخەی بۆ عەنبەر موشکێن جامەی وێش
تا نە پای لێمۆی بۆ شەمامەی وێش

کەردەنش صەد چاك وێنەی غونچە گوڵ
ئاوەردەن جە بێخ تا تا جە سونبوڵ

بە نەسرین کەردەن بەرگ گوڵ زامدار
شکفتەن نە ڕۆی ئەو گوڵ لالەزار[20]

عەرەق چێن چەنی شەوبەند زەڕتار
وستەن نە ڕۆی خاك سیای سەنگ خار[21]

شاخ سەهی سەرو قامەتش جە خەم
چون چەمەی چەوگان بازی بەستەن چەم[22]

پەرێ حەماڵێ گڵۆ ئەفکەن بەی طەور
ئەسرش بە تاوەن چون سێڵاو[23] هەور

ڕۆ[24] چون بولبولەن نەغمەی نالێنەش
شەو بەرق شەوق ئاه[25] شەمع باڵێنەش

---

(۱۸) دیدەش کە (ب) دۆ دیدەش .
(۱۹) سێما (ب) سێماب .
(۲۰) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(۲۱) سەنگ خار (أ) تەنگ تار
(۲۲) چەم (ب) جەم .
(۲۳) سێڵاو (ب) سێلاب .
(۲۴) ڕۆ (أ) ئەو .

بە جای جام مەی جورعەی زۆخ نۆشەن
چون سیلسیلەی زوڵف وێش سیاه پۆشەن[٢٦]

گافەرێن شیرێن عەجەب هاڵ زانی[٢٧]
چەنێ یار وێت خاس میهرەبانی

سەد ڕەحمەت بە شەرط وەفا و بەین تۆ
یارێ کە یار بۆ[٢٨] هەر بەی طەور مبۆ

بەی چێش ؛ عەنبەر بۆی زوڵفان عەبیرێن
شای شەکەر ڕازان غەمزە و ناز شیرێن

وەفاو شەرط و بەین شیرێن ئەرمەن
هەر پاسەن کەردی تۆ چەنێ کۆ کەن[٢٩]

بەڵێ هەی بێ ڕام ، دڵ جە سەنگ خار
مبیا[٣٠] جە ئەووەڵ بە غەمزەی خونخوار

نە پای بێستون نەکوشتات جە داخ
سا کوشتت بەی چێش[٣١] مبێ بێ دەماخ ؟

---

(٢٥) شەو بەرق شەوق ئاه (أ) شەو شەوق ئامەن .
(٢٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٢٧) هاڵ زانی (ب) حاڵ زانی .
(٢٨) یار بۆ (أ) یارمن .
(٢٩) ئەم شیعرەو شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نیێن .
(٣٠) مبیا (أ) مۆیا .
(٣١) بەی چێش (ب) بەی چێ .

ئەر نەکێشێش خەم فرێ بێ دەردی
هەرچێ پێش کریا هەر تۆ پێش کەردی
ئەگەر تا[٣٢] صەد ساڵ بگێڵێ پەیوەست
جەو خاکێ‌تەرێ نەگنۆت وە[٣٣] دەست
بە ڕاست چون فەرهاد بە شەرط دروستێ
پەیدا نەبۆ[٣٤] شیرێن پەرستێ
بەڵێ سا[٣٥] شیرێن جە دمای مەردەن
چ کەڵ مگێرۆ زارێ و شێن کەردەن؟
وەختێ تەقدیرێ[٣٦] جە سەر بێ نازڵ
بە زارێ و بە شێن[٣٧] نەبۆ باطڵ
دەستورەن نە دەور ئەی دنیای نامەرد
نە عەرصەی دەوران هەرچێ زاد و مەرد
ئەر صەد ساڵ، ئەگەر ڕۆیێ عاقێ
بەرمشێ ئاخر جەی دنیای فانێ
خاطر شاد بکەر، مەنیشە دڵ تەنگ
پەی تۆ جەی دنیا فرێن[٣٨] فەرهاد ڕەنگ

(٣٢) تا (أ) کە.
(٣٣) وە (أ) بە.
(٣٤) پەیدا نەبۆ (ب) نەگنۆت بە دەس.
(٣٥) سا (ب) هەی.
(٣٦) تەقدیرێ (أ) تەدبیرێ.
(٣٧) بە شێن (أ) شێوەن
(٣٨) فرێن (ب) فرەن.

جەی دەور دنیای پڕ جە مەلامەت[39]
ئەگەر فەرهاد شی ، شیرین سڵامەت

وەختێ کە کاتب بە خامەی موشکین
بەی طەور ڕەقەم کەرد ئەی نامەی ڕەنگین

شەهەنشا فەرما[40] پەیکێ ئاوەردن
سەر بە مۆرش کەرد ، پەنەش سپەردن

ئەو پەیك بۆسا پای سەریر خوسرەو
پەی شیرین بە قەصر نامەش بەرد بە دەو

سا کە دیش شیرین[41] نامەی شەهریار
سوجدەش بەرد ، بۆسا[42] بەڵکە دۆصەد جار

چون نەسیم غونچەی نەوخێز ساوا
ئەو گوڵ چیهرەی شۆخ نامەش شکاوا

چون مونشیی خۆش لەفظ دەبیر دانا
هەر جە مەطلەعش تا مەقطەع زانا [43]

---

(٣٩) مەلامەت (ب) مەلالەت .

(٤٠) فەرما (ب) فەرماش .

(٤١) سا کە دیش شیرین (ب) سا چون شیرین دی .

(٤٢) بۆسا (ب) بۆساش

(٤٣) لەجیاتیی ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا ئەم دوو شیعرە هەیە :

چون مونشی نامەی خۆش لەفظ دانا
دانشمەندانە بە نەرمی وانا
مەفهوم بی جە لاش شەرح نامەی شا
هەر جە مەطلەعش تا مەقطەع یاوا

قاما[٤٤] کە خوسرەو بێ دەماخ لێفەن
مەضموون نامەش گشت نۆش و نێشەن
زەهر[٤٥] کوشندەی حەققی زام خەطەر
ئامێتە[٤٦] کەردەن بە شێر و شەکەر
لەجزای حەرف و صەوت ئەی نامەی دڵ بەند
هێچ نەبی سیوای حەنظەل چەنی قەند[٤٧]
شیرین جەو نامەی بۆ عەبیرێنە[٤٨]
جەواب شێرەی ترش و شیرێنە
نە صەبر نە طاقەت چەم لێش بپۆشۆ
نە جایێ بە توند چەنەش بخرۆشۆ
بە سەختی و بە ڕەنج ئەو بە خاطر ڕێش
مویارا هەر ڕۆ ڕۆزگار ویش

* * * *

---

(٤٤) قاما (ب) قاماش .

(٤٥) زەهر (ب) زار .

(٤٦) ئامێتە (ب) ئامێتەش .

(٤٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٤٨) بۆ عەبیرێنە (ب) بۆ عەنبەرێنە .

وفات کردن مریم زن خسرو دختر قیصر[1]

مەعلوم بۆ جە لات (خانا)ی خاطر تەنگ
نە[2] عەرصەی دەوران[3] ئەژدەها ئاهەنگ[4]
ئاخر میاوان[5] ئەر شان[6] ئەر دەروێش
هەرکەس بە پاداش کار کەردەی[7] وێش
هیچ کارێ بیللا[8] ئەر یارەن بێچۆن
نەبۆ ضایع نە دەور گەردۆن
چون خوسرەو پەی مەرگ فەرهاد دڵریێن[9]
بادەی تەڵخ[10] دا بە خورد شیرێن

---

(١) وەفات کردنی مریەمی ژنی خوسرەو ، کچی قەیسەر . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .
(٢) نە (ب) نەی .
(٣) دەوران (ب) دنیا .
(٤) ئەم شیعرە و شیعری باشەوەی لە نوسخەی (أ)دا لە جۆی یەکتردان .
(٥) میاوان (أ) میاوا . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبۆ (میاوۆ) بوایە .
(٦) شان (أ) شا
(٧) کار کەردەی (ب) کاردەی کار . دیارە (کاردەی) هەڵەی نوسیارە و ڕاستەکەی (کەردەی)ە .
(٨) هیچ کارێ بیللا (ب) بیللا هەر کارێ .
(٩) دڵریێن (ب) غەمگین .
(١٠) تەڵخ (ب) تەڵخێ .

به ئەمر تەقدیر ذات ئیلاهی
مریەم کە بی شەوق پڕ شەوق شاهی
عیفریت ئەجەل نە ڕۆی پەردەوە
پف کرد بە شەوقش ، خامۆش[11] کەردەوە
مواچان بەعضێ صاحێب کەمالان
ئاگا جە ئەحوال گوزەشتەی سالان
شیرین زەهر[12] تەلخ دا نە[13] خوردارش
جە نەشئەی[14] ئەو زەهر[15] تەمام بی کارش
غەرەض شای جەم بەزم فەرەیدوّن شیەم
ئازاد بی چون مەرد[16] جە دەست مریەم
بەڵێ پەی خاطر شاهێ چون قەیصەر
وێش بێ دەماخ کەرد ، نە سەر وست[17] ئەفسەر
جە[18] دێبای موشکێ بەرگ ڕەش پۆشا
تا مانگێ شەراب گوڵ ڕەنگ نەنۆشا

---

(11) شەوقش خامۆش (ب) شەمش شەوقش .
(12) زەهر (ب) زار .
(13) نە (ب) بە .
(14) نەشئەی (ب) نەشاً .
(15) زەهر (ب) زار
(16) مەرد (أ) سەرو .
(17) نە سەر وست (ب) وست جە سەر .
(18) جە (أ) نە .

چون مەوت مریەم بە شیرین یاوا
بەرشیەی نە[19] دڵ خار ، چون گوڵ شکاوا

سا شیرین جە دەس خار ڕەقیب ڕەست
دەمادەم سوجدەی شوکرش بەرد پەیوەست

بەڵێ[20] جە ڕای عەقڵ دانشمەندی و[21] هۆش
هەم پەی[22] خاطران شەهەنشای لاڵ پۆش

ئەویچ تا مانگێ شەراب[23] نەنۆشا
بەرگ سەوادی ئازیەتی[24] پۆشا

چون ئەو جام جەمین جەمین جام جەم
هۆرێزا نە ڕاش غوبار مریەم[25]

ئاوەرد بە خاطر ڕۆیێ بە دڵخواه
نامەیێ شیرین[26] بنویسۆ پەی شاه

* * * *

(١٩) نە (ب) جە .
(٢٠) بەڵێ (أ) دەردەم .
(٢١) دانشمەنـدی و (أ) خیرەدمەنـد . بەپێی ئـەم نوسـخەیە ئەبێ
(خیرەدمەندی و) بوایە .
(٢٢) هەم پەی (أ) بەرێ
(٢٣) شەراب (ب) بادە .
(٢٤) ئازیەتی (ب) ئەذیەت .
(٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٦) نامەیێ شیرین (ب) نامەی شیرینێ .

تعزیه نامه نوشتن شیرین بخسرو
در باب وفات مریم دختر قیصر[1]

شەکر ڕێزەی ڕاز ، شەکر لەب شیرین
ظەریف زوڕەی زولفان عەبیرین[2]

فەرماش دەبیرێ[3] دانای عیسا دەم
مەکتوب مەرغوب پەی فەوت مریەم

بە عەطر و عەبیر خامەی موشك بێز
بنویسۆ وە لای خوسرەو پەروێز[4]

---

(١) نامەی سەرخۆشی نووسینی شیرین بۆ خوسـرەو لەبابەت وەفاتی مریەمی کچی قەیسەرەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : تعزیه نامه نوشتن شیرین بنزد خسرو و فوت مریم . واتە : نامەی سەرخۆشی نووسینی شیرین بۆ لای خوسرەو و مردنی مریەم . لە نوسخەی (أ)دا سەرباس لەم شوێنەدا دانراوە کە ئێمە لێرە تیامانـا دانا ، بـەلاّم لە نوسخەی (ب)دا لەپێش دوا شیعری باسی پێشووەوەیە . سەرباسی نوسخەی (أ) بۆیە بەوجۆرە بوّ کە باسمان کرد چونکە سەرباسی باسی پێشوّی تیا نەبوّ ، بۆیە ئەبوّ ئەم سەرباسە لەو نوسخەیەدا لەجیّی سەرباسی باسی پێشوّدا بوایە بەهۆی نوسخەی (ب)و بەشی دووەمی ڕستەکەشی لەپێش بەشی یەکەمیەوە بوایە .

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٣) دەبیرێ (ب) بە دەبیر .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

بەی دەستوور نویشت[٥] دانای دڵ پەسەند
سوخەن کەرد[٦] بە نام خوداوەند پەیوەند

بە نام ئەو کەس وەصفش تا مەحشەر
عەیبۆ نە ضەبط خامەی بۆ عەنبەر

بێ مانیع نە دەور قەهر قەضاشەن
مکشۆ ئەر مازۆ[٧] هەرچێ ڕەضاشەن

خاریجەن نە حەد[٨] ئیحصا صیفاتش
موستەغنێ جە وەصف واصیفەن ذاتش

بە شاهێ وێشان حیشمەت پەناهان
نەنازان ، ئەوەن پادشای شاهان[٩]

جە لای ذات ئەو گشت شەهریاران
بەندەی گوربەیێ[١٠] وجوود نەداران

ئەسکەندەر چەند ساڵ جیهانگیرێ کەرد
ئاخر جە دەستش سکەندەرێ وەرد

---

(٥) نویشت (أ) بنویس .

(٦) کەرد (أ) کەر .

(٧) مکشۆ ئەر مازۆ (أ) مکیشۆ مازۆ .

(٨) خاریجەن نە حەد (ب) خاریج جە حەد .

(٩) نەنازان . تاد (ب) نەنازان ئەوان وێنەی گومڕاهان

(١٠) بەندەی گوربەیێ (ب) بەندە و گوربەیێ .

شاهان ماضی و[11] موضاریع جە لاش
کەمتەر جە ذەڕڕەن ، بەڵکە[12] هەم خاشخاش

خودای کەرەمدار بێنای کارسازەن[13]
شای (عظیم القدر) بەندە نەوازەن[14]

ئەوەند ڕەحیمەن ئەو شای بێ شەریك
هیچ کەس نمازۆ نە خەمدا خەریك[15]

گا ڕاحەت مدۆ بە ئینسان ، گا ڕەنج
گاهێ موفلیسێ ، گا ئەسباب[16] گەنج

بەی طەورەن دەستوور گەردوون کەچگەرد
ڕۆلێ مبەخشۆ دارو ، ڕۆلێ دەرد

دانشمەند ئەوەن بسازۆ هەر جار
گاهێ چەنێ گوڵ ، گاهێ چەنێ خار

ئیسە کەیخوسرەو[17] بە فەڕڕ شاهێ
بە وەسیلەی فەضڵ[18] ذات ئیلاهێ

---

(١١) ماضی و (أ) ماضی .
(١٢) بەڵکە (ب) بەڵکم .
(١٣) کار سازەن (ب) کار سازان .
(١٤) بەندە نەوازەن (ب) بەندە نەوازان .
(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٦) ئەسباب (ب) ئەسباب و .
(١٧) کەیخوسرەو (ب) هەی خوسرەو .
(١٨) وەسیلەی فەضڵ (ب) وەصف و صیفات .

نە[19] پای هەفت گەورەنگ فەڵەك تا ئافاق
خاسەر نە[20] شاهان یاونان[21] شەش تاق
جیهاندار جەیش[22] قولزوم خورۆشەن
بادەی یاقوتی[23] جام زەڕ نۆشەن
(الحمد لله) دانش ئەفزۆنەن
ئاگا جە گردەی کار گەردوونەن
مزانۆ کە زاڵ دنیا دۆ ڕەنگەن
حەڵواش گا شەکەر، گاهێ شرەنگەن
نەی صەندەل سەرای گشت کار[24] مەعکوسی
گاهێ ماتەمەن، گا گا عوروسی
ئینسان سەرسەختەن مەست نا هوشیار
مبۆ گۆشماڵش[25] تا ببۆ بێدار
ئەمانەت فەرضەن شای دارا ڕەقەم[26]
دڵ ڕەوشەن چون[27] جام جیهان نمای جەم

---

(١٩) و (٢٠) نە (ب) بە .
(٢١) یاونان (ب) نە پایەی .
(٢٢) جەیش (ب) بەخش .
(٢٣) یاقوتی (ب) یاقوت فام .
(٢٤) گشت کار (ب) کاران .
(٢٥) مبۆ گۆشماڵش (ب) مدۆش گۆشماڵ .
(٢٦) ڕەقەم (ب) ئەرقەم
(٢٧) چون (ب) جە .

مەڕەنجان تۆ طەبع هومایۆن بە ڕەنج
ئەو صەنەم گەنجەن ، خاکەن جاگەی[٢٨] گەنج

خۆ شا[٢٩] گوڵ باخچەش شوکر نەسفتەن
هەر گوڵەن وە بان گوڵدا شکفتەن

بەرێ گوڵ ئەوسا خەم بگێر نە دڵ[٣٠]
نە باغچەتدا گوڵ نەبۆ حاصڵ

پەی ئەو عەجۆزەی شۆم[٣١] ناشنەخت
ماچان کردەنت تەرك تاج و تەخت

حەیفەن پەی ئەو شۆم دایم شەڕجۆیێ
بێ دەماخ بۆ کەیخوسرەو خۆیێ

بە شاد مەی بنۆش ، وێت مەدەر بە خەم
کڵۆنە زەنبێلێ نە بەغدا بۆ کەم[٣٢]

شا ئەر ضەرۆرەن بە کڵۆنە قەڵتاخ
قەڵتاخ قات نیەن هیچ نەکێشۆ ئاخ[٣٣]

---

(٢٨) جاکەی (ب) یاکەی .

(٢٩) خۆ شا (ب) شا خۆ .

(٣٠) پەرێ .. تاد (ب) ئەوسا پەی گوڵێ خەم بیەر نە دڵ .

(٣١) شۆم (أ) ڕۆمێی .

(٣٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣٣) هیچ نەکێشۆ ئاخ (ب) پەی شای پڕ دەماخ .

قەضات لە گیانم شای نەظەر بازان
با زنجیر و قەید [٣٤] ڕێزەی قەند ڕازان

زوڵف دڕێز نەبۆ با سڵسەنێ بۆ
ئەر [٣٥] ڕۆمێ نەبۆ ، با گەرمەنێ بۆ

هەیبەن مەی بنۆش ، گۆش بە ساز بدەر [٣٦]
وێت موزەییەن کەر بە زەڕڕێن کەمەر [٣٧]

ئەر مویێ [٣٨] بیللا بە عیسای مەریەم
نەکنۆت هەیچ تۆ بە مریەم چەم [٣٩]

باز هەم شورۆع کەر [٤٠] بە شەراب وەردەن
کەس چەنێ مەردە [٤١] هەرگیز نەمەردەن

کەسێ کە چون تۆ دەوڵەت یارش بۆ
سێصەد پەرستار نە سەر کارش [٤٢] بۆ

---

(٣٤) با زنجیر و قەید (ب) پەی زنجیر زوڵف .

(٣٥) ئەر (ب) سەد .

(٣٦) هەیبەن .. تاد (ب) هەنێ مەی بنۆش ، وێت بە خەم مەدەر .

(٣٧) کەمەر (ب) ئەفسەر .

(٣٨) مویێ (ب) میێ .

(٣٩) نەکنۆت . تاد (ب) هەنێ نەکنۆت تۆ مریەم وە چەم .

(٤٠) شورۆع کەر (أ) شورۆع دەر

(٤١) مەردە (أ) مەردان .

(٤٢) نە سەرکارش (ب) گوڵ ڕوخسارش .

پەی یارێ - بە عیشق خودا - چون مریەم
ئەر ئەبلەه نەبۆ ئەو[43] مەکێشۆ خەم
سەڵاح هەر ئێدەن شای دەوران موددەت
هەنێچ نەبۆ شۆ بەرگ ئازیەت[44]
ئەر[45] مریەم بەرشێ نە[46] دەوڵەتخانە
هەر خوسرەو وەش بۆ[47] تا دێر زەمانە
بەخشەم[48] تەقصیر ، گوستاخێ کەردم
ذاتت بە بێچوون یەکتا سپەردم

* * * *

---

(٤٣) ئەو (ب) کەس . لامەوایە لەسەر ئەم نوسخەیە ڕاستەکەی (کەی) بێ .
(٤٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤٥) ئەر (ب) چون
(٤٦) نە (ب) جە .
(٤٧) هەر خوسرەو وەش بۆ (ب) خوسرەو بانۆ .
(٤٨) بەخشەم (أ) بەخشە .

نامه فرستادن شیرین بنزد خسرو[1]

قاصید ئاوەردش بە دەوان دەو
جەواب نامەی شیرین پەی خوسرەو
دیا[2] بە نامەی شیرین ئەرمەن
خوسرەو چون توتی[3] بێ شەکەر شکەن
حەیران مەند بە[4] نەظم بۆ عەبیرێنش[5]
بە[6] حەڵوای مەضموون[7] ترش و شیرێنش
شەهەنشای جەم بەزم[8] نورەبیا سەرێز
ئاخر شێ نە فکر خەزانەی[9] ضەمیر
وات یە جەوابەن نە غەوغا و جەنگەن
کوڵۆخ ئەنداز هەر[10] پاداشش سەنگەن

---

(١) نامە ناردنی شیرین بۆ لای خوسرەو . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .
(٢) دیا (أ) ومختێ .
(٣) چون توتی (أ) بەی مەضموون .
(٤) بە (أ) بەو .
(٥) بۆ عەبیرێنش (أ) بۆ عەنبەرێنش .
(٦) بە (أ) بەو .
(٧) مەضموون (أ) شیرین .
(٨) بەزم (ب) قەدر .
(٩) خەزانەی (ب) کارخانەی .
(١٠) کوڵۆخ ئەنداز هەر (ب) هەر کوڵۆخ ئەنداز .

بە سزای کەسێ نامەی ناخۆشێ
بنوێسۆ وەڵای شۆخ[١١] سەرکەشێ

ئاخر چون مریەم بادەی مەوت نۆشا
خوسرەو پەی شیرین هەم جەرگش جۆشا[١٢]

پەی چێش ؟ کە مریەم شۆم[١٣] دڵ جە سەنگ
چون خار پێکابێ نە دامانش چەنگ

هیچ نازاش[١٤] هەرگیز ئەو زوڵف عەبیرین[١٥]
خوسرەو بوینۆ دیدار شیرین

جەو سەبەب خوسرەو جە دەست مریەم
بە شەو تا بە ڕۆ هەر مکێشا خەم

وەختێ کە فەوت بێ ئەو کەیوان مەقام
نە ڕۆی عەرصەی دەور مەحظوظ[١٦] بێ تەمام

بەڵێ جامێ ئاو جە پەی بێ کەماڵ
وەشتەرەن جە عومر پڕ عەیش صەد ساڵ

---

(١١) شۆخ (ب) نۆنێ.
(١٢) هەم جەرگش جۆشا (ب) جۆشا و خورۆشا
(١٣) شۆم (ب) شۆخ.
(١٤) هیچ نازاش (أ) ناستش .
(١٥) عەبیرین (أ) عەنبەرین.
(١٦) مەحظوظ (أ) مەحوظ .

پەی چێش ؟ جە دمای خەصمێ سەرکەشەن
ڕوێ بویارێ دنیا هەر وەشەن[١٧]

چونکە شا[١٨] جە دەست ئەو شەیطەنەتوار
ویاراش چەندێ بە تاڵ ڕۆزگار

جە نەو تەڵخێ[١٩]ی عەشق ئەو جە حەد ویەرد
جە شیرین دیسان[٢٠] شەکەر دەرخوا کەرد

بە چەربێ و نەرمێ چەند نامەی شیرین
کیاست پەی شیرین زوڵف بۆ عەبیرین[٢١]

شیرین مونقاد بێ ئەو بە فەرمانش
نە دڵ دەردێ داشت گێد بی دەرمانش[٢٢]

بەڵێ ئەو شەش دانگ شۆخ شاباز بێز
نە خەیاڵشدا[٢٣] نێد بێ کە پەروێز

---

(١٧) ڕوێ .. تاد (ب) ئەر ڕوێ صەد عوس بویارێ وەشەن . لەسەر ئەم نوسخەیە لام‌وایە لەجیاتێی (صەد) یا (چەند) بێ یا (جە) .

(١٨) چونکە شا (ب) سا چون شا .

(١٩) تەڵخێ (ب) تاڵێ .

(٢٠) جە شیرین دیسان (ب) دیسان جە شیرین .

(٢١) کیاست .. تاد (أ) کیاست بە شیرین زوڵفان عەنبەرین .

(٢٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢٣) خەیاڵشدا (ب) خاطرشدا .

به دیدە و بە گیان بە دڵ یارش بۆ
شیرین‌تەر جە وێش طەڵەبکارش بۆ[24]

بە ڕەسم شاهان فەرەنگی و ڕۆسی
بکەرۆش بە عەقد نیکاح عورۆسی

جەی[25] سەبەب دایم غەمزە و ناز مکەرد
هەر ڕۆ خیشم ئالوود ڕێزەی ڕاز مکەرد[26]

بەڵێ جە لای ئەهل دانای دیاری
خاس نیەن کەرۆ کەس[27] تیز بازاری

مەتای هەرکەسێ خرێدارشەن
ئەر زۆ بۆرەشۆ صەرفەی کارشەن

دەوڵەتمەند ئەوەن کاڵای وێش دایم
چون ڕەواجش بۆ نەکەرۆش قایم

خوسرەو پەرێ وەصڵ شیرین دڵبەر
هەرچەند سەعیش کەرد[28] نەبی مویەسسەر

---

(٢٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم‌جۆرەیە :
بە دیدە و بە گیان یارش بۆ بە دڵ
هەر مرادێش بۆ بکەرۆ حاصڵ

(٢٥) جەی (ب) جەو .

(٢٦) هەر ڕۆ .. تاد (ب) هەر ڕۆ خیشم و قەهر شەکەر ڕاز مکەرد .

(٢٧) نیەن کەرۆ کەس (ب) بەی طەورە شیرین .

(٢٨) کەرد (ب) بی .

بۆ حەد[٢٩] پەی وەصڵش سزا و مەینەت بەرد[٣٠]
ئەوجا غەمزە و ناز متوێی کەم نەکرد

وەختێ عاجز بێ خوسرەو جە نازش
جە توندێ و ترشێ[٣١] ، جە زێزەی ژازش

دەرمان کەرد بە[٣٢] صەبر جەرگە پارەی وێش
داش بە دەست عەقڵ تەدبیر چارەی وێش

شایەد کە شیرین فرێ[٣٣] شۆخ و شەنگ
بە ژاهێ هەموار باوەرۆ بە چەنگ[٣٤]

جە[٣٥] جایێ هەنیچ[٣٦] گەرم کەرۆ بازار
شایەد کە ئەو شۆخ[٣٧] پێش[٣٨] ببۆ[٣٩] هەموار

(٢٩) بێ حەد (ب) فرێ .
(٣٠) بەرد (ب) وەرد .
(٣١) ترشێ (ب) تەڵخێ .
(٣٢) بە (ب) وە .
(٣٣) فرێ (أ) خاس .
(٣٤) بە ژاهێ .. تاد (ب) بە ژای هەمواری باوەرۆش بە چەنگە .
(٣٥) جە (ب) نە .
(٣٦) هەنیچ (ب) هەنی .
(٣٧) ئەو شۆخ (ب) شیرین .
(٣٨) پێش : ئەشکونجێ (پەیش) بێ .
(٣٩) ببۆ (ب) بەیۆ . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ وشەی (پێــش) لە نیوە دێڕی پێشوودا هەر بە (پەیش) بخوێنرێتەوە .

جەی[٤٠] سەبەب بە گەرم شای بڵند ئیقباڵ[٤١]
جە دانشمەندان مپەرسا[٤٢] هەواڵ
مەر بگنۆش[٤٣] بە دەست شۆخێ مەنبەرێن
بوازۆش جە قێن بێ مەیلێی شیرێن

* * * *

(٤٠) جەی (ب) جەو .
(٤١) ئیقباڵ (ب) دەماخ .
(٤٢) مپەرسا (أ) مپەرسۆ .
(٤٣) مەر بگنۆش .. تاد (ب) مەر بگنۆ بە دەست یەك زولف مەبیرێن .

تعریف جلال پادشاهی خسرو[١]

ضەڕڕاب زەڕ سەنج ئەی ضەڕڕابخانە
بەی طەور پێکا سکەکەی شاهانە

چون خوسرەو شاهێ ئورەبیا ئەفسەر
ئەنجوم ئیحتیشام[٢] ، مەلایك نەظەر

جە قاف تا بە قاف ، جە مەه تا ماهێ
نەنیشت[٣] نە ڕوی تەخت[٤] فەرخوندەی شاهێ

ڕۆی هەیجا هوجوم هوژەبران جەنگ
کەففەی پێڵ ئەبلەق ، گڵ کۆیێ[٥] خەدەنگ[٦]

ناڵەی نای زەڕڕین نرکەی نقارەش
صەدای چەرم کۆس کوڕەی قۆنپارەش[٧]

---

(١) باسی شان و شکۆی پادشایەتێی خوسرەو . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : صفت بر تخت نشستن خسرو . واتە : جۆنیەتێی لەسەر تەخت دانیشتنی خوسرەو .

(٢) ئەنجوم ئیحتیشام (ب) ئیحتیشام ئەنجوم .

(٣) نەنیشت (أ) نیشت .

(٤) تەخت (ب) ئەورەنگ .

(٥) کۆیێ (ب) کۆهێ .

(٦) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .

(٧) قۆنپارەش (أ) تۆنپارەش .

قورتەی قورتومەی فیلان جەنگێش[8]
ئەژژەی هوژەبران پڕ سام سەنگێش[9]

سوپای سەهمناك شاهان جەم جام
مکەرد چون صەرعێ ئاشفتە و سەرسام

ئەصحاب تەئریخ ویەردەی[10] ساڵان
دانایان پێش ، صاحێب کەماڵان

جە پێشگاهشدا ماچان صوبح و شام
مدرابێ پەنج صەف جە خاص تا بە عام[11]

ئەووەڵ صەف جە ئەهل دارای بێ ئەندێش
دووەم گەدایان بێ نەوا و دەروێش[12]

سێیەم بیماران خەستەی خاطر تەنگ
جە زۆر[13] ئازار زەعفەرانێ ڕەنگ

چارەم بەندیان عاصێی موستەمەند
گەردەن بە زنجیر ، پا بەند بە پابەند

---

(٨) جەنگبێش (أ) جەنگ کێش .
(٩) سەنگبێش (أ) سەنگ کێش .
(١٠) ویەردەی (ب) گوزەشتەی .
(١١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
جە پێشگاشەدا جە صوب تا وە شام
مدرابێ صەف صەف جە خاص و جە عام
(١٢) بێ نەوا و دەروێش (ب) بێ نەوای دڵ ڕێش .
(١٣) زۆر (ب) سەنگێ .

پەنجەم هۆنیان عاصیق[١٤]ی خەطاکار
دڵ پڕ جە مەینەت چەرخ کەج ڕەفتار
یە گشت[١٥] فایز بێن بە[١٦] لاڵ بەخشیی ئەو
ئەنا خوانش بێن بە ڕۆ تا بە شەو
قاپیی ویٚش بە عەدڵ ، بە ئینصاف و داد
کەردەبێ چون میصر بە شەککەر ئاباد[١٧]
ئەورەنگ شاهیش بە شکڵ گەردوَن
جە دانەی یاقوت ، جە دوڕڕ مەکنون
ڕەصەد بەستەبێ بە قورص خورشێد
بە ماه و بەهرام ، بەرجیس و ناهێد
بە سایر نەجم بورج مەنازیل
هەر چێوە[١٨] بە عیلم نوجوم بۆ شامیل
غەرەض بە[١٩] تەرکیب چەند دانە و[٢٠] گەوهەر
درەخشان[٢١] چون قورص خورشید خاوەر

---

(١٤) هۆنیان عاصیق (أ) خۆنیان خاطیق .
(١٥) یە گشت (ب) گشتێن .
(١٦) بە (ب) جە
(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(١٨) هەر چێوە (أ) هەرچیی بۆ .
(١٩) بە (ب) بەو .
(٢٠) دانە و (ب) دانەی .
(٢١) دەرخشان . تاد (ب) درەخشان وێنەی تەلاّ و زەردیی زەڕ .

ئەوابیت تەمام تا سەبەی سەییار
دەقیقە و ساعات ، بە لەیل(٢٢) و نەهار
ئەختەر شناسان ئەفلاتون جەناب
بە جایی موحیط(٢٣) قورص ئوستورلاب
هەر چار(٢٤) گۆشەی تەخت شای فەڵەك ئەفسەر
کردەبێن مەنقوش چون چەرخ ئەخضەر
نەو تەختدا سەعد و نەحس هەر نوجوم
ئەختەر شناسان مکەردن مەعلوم(٢٥)
تەختێ بەو دەستور ئەعلای هومایون
موزەییەن چون سەقف سیمابێی گەردون
هیچ پادشاهێ کەیخوسرەو شیەم
نە عەرصەی دەوران نەدیەنش وە چەم
بەرز بی چون پەروین پایەی شەوکەتش
وەسیع بی(٢٦) چون چەرخ خوان نیعمەتش
هەر ڕۆ جە ڕێزەی سفرەش پارسەگەر
مبەرد ئازوخەی(٢٧) ساڵێ زیاتەر

---

(٢٢) بە لەیل (ب) لەیال .
(٢٣) جایی موحیط (ب) جای موحیطق .
(٢٤) چار (ب) چوار .
(٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٦) وەسیع بی (ب) وەسیع .
(٢٧) مبەرد ئازوخەی (أ) موەرد ئازوغەی .

ئەبی جە دەورەی دنیای بەینەت کەم
بە وێنەش نە (سەیف) نە (مەعن) نە (حاتەم)[٢٨]

بلێ هەرکەسێ صاحێب ئەندێشەن
عالی هیممەتەن ، سەخاوەت پیشەن
ئەر دەرکارتەن سەعد بۆ ئەنجامت[٢٩]
چون بەعضێ بزورگ مەنشوور بۆ نامت[٣٠]

با بە سەخا و مەیل ، بە بەخشش خۆت بۆ
کافەی خاص و عام هەر[٣١] دوعا گۆت بۆ

ئەمانەت فەرضەن ، خەسیس گومڕاه
مەوانەش بزورگ ئەر مبۆ بە شاه
پەی چێش ؟ کە[٣٢] خەسیس چەم تەنگ چون کورگەن
چەم تەنگ خەسیس[٣٣] جە کۆ بزورگەن ؟

---

(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەی خوارەوەیە کە دیاریشە زۆری هەڵەی نۆسیارە :

نەبێ نە زۆی دەور دنیای مەبنەت کەم
بە وێنەش جە صەف نە مەعنێ حاتەم

(٢٩) ئەنجامت (أ) ئەنجامش .

(٣٠) نامت (أ) نامش . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ وشەی (بلێ) لە شیعری پێشۆدا بە (بەلێ) بخوێنرێتەوە و ئەبۆ لەجیاتێی (دەرکارتەن)یش (دەرکارشەن) بوایە . هەروەها لەجیاتێی (خۆت) و (دوعا گۆت)یش لە شیعری دااتۆدا (خۆش) و (دوعا گۆش) بوایە .

(٣١) هەر (أ) با .

(٣٢) کە (ب) ئەو .

(٣٣) چەم تەنگ خەسیس (ب) چەم تەنگ و بەد جینس .

حەق پەی ئێد بەخشان بە تۆ ماڵ و گەنج
بدەی ، ببەخشی بێ لار و بێ لەنج[٣٤]
خۆ وێت مزانی گەنج و ماڵ تەمام
بە جا مانۆ ئاخر سەرئەنجام
قارۆن[٣٥] کە تەبڵ گەنجش مژەنیا
غەیر جە[٣٦] ئاه سەرد چێش بەرد جە دنیا ؟
سا تۆیچ[٣٧] چون خوسرەو جام[٣٨] جەمشێد جەم
مەرتەبەی شاهێش ذەڕڕە نەبێ[٣٩] کەم
بە گەنج ئەفشانی با دایم خوت بۆ
زومرەی خاص و عام هەر دوعا گۆت بۆ[٤٠]
طەبع هومایۆن ئەو شای حاتەم طەور
بەو[٤١] طەور مایل بێ بە بەخشش نە[٤٢] دەور

---

(٣٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

پەوچەن هەڵەك دان بە تۆ گەنج و ماڵ
پەد جینەن مومسیك هەم زیوا و نا هاڵ

لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (پەوچەن) (پەوچی) بێ و بە هەڵەی نوسبار وا نوسرابێتەوە .

(٣٥) قارۆن (ب) قارۆنیچ .

(٣٦) جە (ب) جەی .

(٣٧) تۆیچ (ب) تۆ .

(٣٨) جام (أ) کە .

(٣٩) نەبێ (ب) نەوێ .

(٤٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٤١) بەو (ب) پەی . (٤٢) نە (ب) نەی .

مبەخشا بە ئەهل فەقیر[٤٣] صوبح و شام
خۆرش چەنێ ظەرف ، بادە چەنێ جام

وەختێ مکێشا طەعام بە چەند ڕەنگ[٤٤]
ظەرفش ڕۆی زەمین مگرت صەد[٤٥] فرسەنگ

بەس کە بێ چەند[٤٦] ڕەنگ حەڵوا نە خوانش
جە صەرفش عاجز مبێ میهانش[٤٧]

بە وەخت و بێ وەخت[٤٨] عوود و عەنبەرش
خەراج هیند بێ خەرج مەجمەرش

دەستوور ئاداب ئەو شای جەم نگین
بەی طەور بی نە ڕۆی عەرصەی سەرزەمین

جە غەوواص بەحر دوڕ شەب ئەفرۆز[٤٩]
شا بە دامەن[٥٠] زەڕ مسەندش بە سۆز

---

(٤٣) فەقیر (ب) سائیل .

(٤٤) بە چەند ڕەنگ (ب) ڕەنگا و ڕەنگە .

(٤٥) مگرت صەد (ب) گرتەن بە

(٤٦) بەس کە بێ چەند (ب) ماما بە صەد .

(٤٧) جە . . تاد (ب) مەحظوظ جە عەطر زومرەی میهانش .

(٤٨) بە وەخت و بێ وەخت (ب) جە وەخت بخوّر .

(٤٩) شەب ئەفرۆز (أ) شەب فرۆز .

(٥٠) دامەن (أ) دە مەن .

هەر شەو[٥١] یەك دانە جەو[٥٢] دوژژ خۆشاب
مساوا و[٥٣] مکەرد سەرف چەنی کەباب

پەی چێش ! نافیع بی خەیلی پەی قووەت
هەم پەی ژەفع دەرد[٥٤] سەردیی ژوطوبەت

ماچان یەك ئەسپی تازەی ئەزرەق چەم
بە شیر پەروەردەی قەتاران[٥٥] ژەم

سەر تا پای ئەو ئەسپ مەغروور نەوزاد
موعەططەر بە عەطر ژیحان بەغداد

بە فەرمان ئەو شای گەردوون کیرباس
ذەبحش مکەردن بە تیغ ئەلماس

پەرێش مژەندن تەتورلی جە سیم
مکەردن خەرجش دەخلی یەك ئیقلیم[٥٦]

پەرلی بوریانش بە جای هێمەی خوشك[٥٧]
مسلاچناشان چلای عود بۆ موشك[٥٨]

---

(٥١) شەو (أ) سوب .
(٥٢) جەو (أ) جە .
(٥٣) مساوا و (أ) مساوا .
(٥٤) ژەفع دەرد (ب) دەرد سەر .
(٥٥) قەتاران (ب) تەتاران .
(٥٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە .
(٥٧) خوشك (أ) وشك .
(٥٨) بۆ موشك (أ) وێنەی موشك .

دایم هەر کەباب[٥٩] نە خوانش ئێد بێ
تەنۆر ئالەت بوریانش ئێد بێ

تەعەججوب تەر ئێد ئەو شای دارا فەڕ[٦٠]
بێشتەر[٦١] جە هەزار هەفصەد مثقاڵ زەڕ

چەنێ شیرەی قەند نوقڵ و ئەنگەبێن
منیا نە گۆشەی هەر خوان ڕەنگین

وەختێ کە مدێ[٦٢] موحتاجێ جە دوَر
ئەو خوان و ئەو زەڕ[٦٣] ، چەنێ ئەو تەنۆر

مبەخشا پەنەش نە ڕۆی[٦٤] بیهتەرین
ئافەرین خوسرەو ، هەزار ئافەرین !

چون ڕۆیێ هەنێ جە یاقوت خۆر
ڕەنگین مبێ ڕەنگ سیمابێی سەحەر

باز هەم ئەو ئەسباب ئەو نادیرەی دەور
تەنۆرێ بەو طەرح ، خوانێ هەم بەو طەور[٦٥]

---

(٥٩) هەر کەباب (ب) کەبابش .

(٦٠) تەعەججوب تەر .. تاد (ب) عەجەب‌تەر ئێد بێ شای دارا ئەفسەر .

(٦١) بێشتەر (ب) فێشتەر .

(٦٢) مدێ (ب) مدیا .

(٦٣) خوان و ئەو زەڕ (ب) خوان زەڕڕی .

(٦٤) نە ڕۆی (ب) جە ڕای

(٦٥) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (أ)دا نین .

جه (مدة العمر) هەر ئێد بی کارش
بەی داد و بەخشش[٦٦] گەرم بی بازارش
بەڵێ سا وەختێ ئەو یاوا وەختش
تەختەی چۆی تابۆت بێ بە جای[٦٧] تەختش
ئاما بە کارش ئەو پادشاهێ
ئەو بەخشندەگێ و ئەو داد خواهێ
ئەمما جە ڕەویەش دڵ پێ شکاوان
فرێ کەس بە فەیض سەعادەت یاوان
دەیتر چێش واچۆن مارڤان عەهد[٦٨]
سەخا پیشە مەرد ، بێ سەخا نا مەرد[٦٩]
ئەر نەدۆ ئاهێ دەم جە پەڕەی گوڵ
جە نافش بۆی موشك كەی مبۆ حاصڵ ؟
ئەر دەرکارتەن صوحبەت بەو ئەنوەر
بە شەمع ئیحسان چرات ڕەوشەن کەر
ئەر صاحێب عەقڵی ، پڕ شوعوورو[٧٠] هۆش
بۆ وەعظ (خانا) بگێرە نە گۆش :

---

(٦٦) بەی داد و بەخشش (ب) بە بەخشای نیمەت .
(٦٧) بێ بە جای (أ) ئاخ بێ . لام وایە لەسەر ئەم نوسخەیە ڕاستەکەی (ئاخر بێ) بێ
(٦٨) عەهد : لە نوسخەکەی بەردەستانا نوسرابێ (دەور) ، ئێمە خۆمان گۆڕیمان تا لەگەڵ تێوە شیعری دوایێدا بگونجێ .
(٦٩) ئەم شیعرە و دوو شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نێن .
(٧٠) پڕ شوعوور و (ب) پێ مدەری .

جە بێ دەوڵەتان شێوم شەیطان ڕەنگ
بڕیەر بە ئیحسان چون نەی چڵای خەدەنگ[71]
ئەگەر متاوێ بگێرە پەیوەست
دامان صاحێب دەوڵەتێ بە دەست
بەی چێش ؟ هەر ئێدەن بەی خود پەسەندێ
ڕەویەی بزورگێ ، ڕای دانشمەندێ

* * * *

(٧١) بڕیەر .. تاد (أ) سوبوکتەر جە ویر چەنێ چون خەدەنگە .

حکایت شکر اصفهانی[(١)]

ئوستای شەربەتدار بەی طەور بەی شەکەر[(٢)]
شیرین کەرد گەی قورص حەڵوای موزەعفەر

یەك زۆرێ خوسرەو طیلل ئیلاهی
نیشتەبێ بە شاد ، بە[(٣)] تەخت شاهی

شاهان جەم قەدر ، دارای هەفت کیشوەر
بەزم پابۆسش بەستەبێن کەمەر[(٤)]

نە پای پێشگاش نیشتەبێن شاهان
جە چین تا بە فەڕ ، ڕەی تا ئەصفەهان

سالار خوتەن ، تا[(٥)] پادشای زەنگ
بە[(٦)] شادیی خوسرەو جام مەی بە چەنگ

---

(١) باسی (شەکەر)ی ئەسفەهانی . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : تعریف شکری اصفهانی و شنیدن خسرو و رفتن باصفهان . واتە : باس کردنی شەکەری ئەسفەهانی و بیستنی خوسرەو و چوون بۆ ئەسفەهان . ئێمە لێرەدا سەرباسەکەی نوسخەی (ب) مان پەسەند کرد چونکە لەم نوسخەیەدا چوونی خوسرەو بۆ ئەسفەهان کراوە بە باسێکی سەربەخۆ .

(٢) بەی شەکەر (ب) بە شەکەر .

(٣) بە (ب) نە .

(٤) بەزم .. تاد (ب) بە عەزم پابۆس بەستەبێ کەمەر .

(٥) تا (ب) هەم .

(٦) بە (ب) جە .

سا وەختێ جە زۆر شەراب بێ[٧] سەرگەرم
هۆرداشتن شاهان جە ڕۆ پەردەی شەرم[٨]
شەهەنشای جەم بەزم ، سکەندەر[٩] لەفسەر
جە دورج یاقوت ڕێزنا گەوهەر
فەرما : نە[١٠] کام موڵك[١١] مەحبوب فێشتەرەن ؟
نیگاشان نە جەرگ وێنەی نەشتەرەن ؟
یەکێ وات : نە[١٢] ڕۆم وڵات قەیصەر
مەحبوب بێ حەدەن ، جە حەد زیادتەر
یەکێ وات : مەحبوب وەش بۆ چون سۆسەن
فرێن[١٣] بە گوڵزار گوڵ باغچەی گەرمەن
یەکێ وات : گەرمەن پەرێ زادەشەن
مەی بەخش و مەی نۆش مەیل بە بادەشەن[١٤]
یاگەی[١٥] مەحبوبان ئەرمەن زەمینەن
نە خوتەن ، نە ڕۆم ، نە موڵك چینەن

---

(٧) بێ : وادیارە هەڵەی نوسیارە و ڕاستەکەی (بێن)ە .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٩) سکەندەر (ب) کەیخوسرەو .
(١٠) نە (ب) جە .
(١١) موڵك : لە نوسخەی (ب)دا نیە ، بەلاّم دیارە هەڵەیە .
(١٢) نە (ب) جە
(١٣) فرێن (ب) فرەن .
(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٥) یاگەی (أ) جۆگە .

وەختێ کە ئەو شەخص نام ئەرمەن بەرد
خوسرەو جە دڵدا[16] کێشا ئاه سەرد
نیهایەت جە شەرم شای والا صیفات
سەرش وست نە وەر (قطعاً) هیچ نەوات[17]
یەکێ وات : لایق سەرکار شاهان
(شەکەر) نامێ هەن ها نە[18] ئەسفەهان
سەوگەند بە تاجت شای دارا میغفەر[19]
ئەسفەهان میصرەن ، شەکەر نەی شەکەر
ئەگەر بدیایەش[20] یوسف جە کەنعان
شێت مبێ پەرێش چون شێخ صەنعان
بۆی عەطر زوڵفش مشۆ بە فرسەخ[21]
جۆیاشەن شاهان هیند و چین و بەڵخ[22]
بەڵێ ئەوەند هەن ئەو نازك نازە[23]
ئەو شیرین شێوەی شەکەرین ڕازە[24]

---

(١٦) جە دڵدا (أ) جەو دەمدا .
(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە
(١٨) نە (أ) جە .
(١٩) دارا میغفەر (ب) زەڕڕین ئەفسەر .
(٢٠) بدیایەش (ب) بدیاش ئەو .
(٢١) فرسەخ (ب) فرسەنگ .
(٢٢) بەڵخ (ب) زەنگ .
(٢٣) نازە (أ) نازەن .
(٢٤) زازە (أ) ڕازەن .

هەر هام پیاڵەی مەی پەرستانەن
هەر شەو بەزمێ(٢٥) شەکەر ستانەن
دایم خاطر شاد هەر وەش دەماخەن
چەنێ بزورگان دایم گوستاخەن
ئەر ببۆ پشتان باڵاش یەك شەوێ
بەگێ ، بەگلەرێ ، خانێ ، خوسرەوێ
جە لاشان نەرمێی نەرگس جە گوڵزار
منیانۆ بەتەر جە سەر مەودای خار(٢٦)
غەرەض جە نەسرین نازکتەر(٢٧) ئەوەن
چون شەهد شیرین شەکەر هەر ئەوەن
خوسرەو ذالیقەش جەو(٢٨) شەکەر شکەن
شیرین بێ چون ڕاز(٢٩) شیرین ئەرمەن
خەیاڵش ئێد بێ ئەو دارا ئەفسەر(٣٠)
مەر بەیۆ بە ڕا شیرین بە شەکەر

---

(٢٥) بەزمێ (أ) بەزم . بەپێی نوسخەی (ب) ئەبێ لەپێش وشەی (بەزمێ)وە وشەیەکی وەك (نە) بەرێبێ . هەروا بەپێی نوسخەی (أ)یش ، بەلام بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ وشەی (شەکەر ستان) بە یەك وشە بخوێنرێتەوە
(٢٦) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(٢٧) نازکتەر (أ) نازك هەر .
(٢٨) جەو (ب) بەو
(٢٩) شیرین بێ چون ڕاز (ب) شیرین‌تەر جە ڕاز .
(٣٠) خەیاڵش . . تاد (ب) بەڵێ مەنظورش شای فەڕوخ ئەختەر .

فەرەض مکەرد سەعی مەر بەیلۆش[٣١] بە دەست
جە قێن شەککەر شیرین سەرمەست
نەك بە گفت دڵێ ، هەر بە زوانێ
بە شیرین مکەرد فەرەس دەوانی[٣٢]
وەرنە جە لای ئەو کەیانێ ئەفسەر
کەی وێنەی (شیرین) شیرین بێ (شەکەر) ؟
نە جە شەکەر لەب دڵ منیا یەکسەر
نە جە ئەسفەهان پێش ماما شەکەر
بەی وەسواسەوە ئەو شای بەرز ئیقباڵ
صەبر خەیرێ کەرد تا موددەی یەك ساڵ

• • • •

(٣١) بەیلۆش (ب) بەیۆ .
(٣٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ) دا نیە

رفتن خسرو باصفهان
وآوردن شكر اصفهانى[1]

جه دماى سالێ[2] ئەو شەوكەت شیمار
یا نیا نە[3] پشت شەودێز ڕەهوار

چەند ڕۆ بە ئیقبالْ ئەو طەی كەرد ڕاهان
(دار السلطنة)ی شار ئەسفەهان[4]

بە فەڕڕ و فودوَم مەیمەنەت قەریْن
كەرد بە ڕەشك باغ فیردەوس بەریْن

جە نەزهەت گاهێ جە[5] ئەو مەرز و بوَم
میهان بێ ئەو شای هومایوَن[6] فودوَم

---

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بـۆ ئەسفەهان و هێنانی شەكەری ئەسفەهانی . ئەم سەربامە ، وەك لە پەراوێزی سەرباسی پێشوّدا وتمان ، تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .

(٢) سالێ (ب) یەكسالْ .

(٣) نە (ب) وە .

(٤) دار السلطنةی . . تاد (ب) فەڕڕ مەنزلش بەرد وە ئەسفەهان .

(٥) جە نەزهەت گاهێ جە (أ) جە نەزاهەتگای .

(٦) هومایوَن (أ) مەلایك .

چەنێ گورۆهێ جە مێژر پۆشان
ئیشت بە شادێ و عەیش[٧] بە بادە نۆشان
بەڵێ چونکە طەبع ئەو کەیخوسرەو ڕەنگ
تاڵ بی جە (شیرین) چون بادەی گوڵ ڕەنگ
بە ضەروَر ضەروَر جە[٨] شام تا[٩] سەحەر
شیرینش مەیل بی ، نایافت بی شەکەر
ئاخر مەحرەمێ نیهانێ یەکشەو
خاطر نیشان کەرد یاگەی شەکەر بەو[١٠]
هۆرێزا ، چەنێ وێش بەرد[١١] غولامێ
قەدەم بەرد وە قەسر شەکەر وە شامێ[١٢]
وەختێ کە خوسرەو شای فەلەك ئەفسەر
یاوا بە تابێی قەسر جای شەکەر[١٣]
دیێش قەسرێ خاستەر جە قەسر قەیصەر
قوبەش[١٤] ویەردەن نە[١٥] چەرخ ئەخضەر

---

(٧) شادێ و عەیش (أ) عەیش و نۆش .
(٨) جە (ب) هەر .
(٩) تا (ب) هەر .
(١٠) یاگەی شەکەر بەو (ب) بە شا یاگەی ئەو .
(١١) چەنێ وێش بەرد (ب) یەکشەو چەنێ .
(١٢) وە شامێ (ب) کەلامێ .
(١٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٤) قوبەش (ب) قوللەش .
(١٥) نە (ب) جە .

ناگا غوڵامێ حەڵقەی دوڕ نە گۆش
ئاما دیێش شەخسێ بزورگ لاڵ پۆش

پەیدان نە چیهرەش(١٦) نوور فەڕڕوهێ
مدران نە قاپێ چون سەرو سەهێ

پیاش کەرد دەرلاد نە(١٧) پشت شەودێز
ئاوەردش بە قەصر بۆ موشك جام ڕێز

جە فەڕڕ پەروێز شەودێز ڕەنگین
قەصر شەکەر بێ بە قەصر شیرین(١٨)

جە دمای یەکسات ئەو شای جەوانمەرد
شیرینش مەیل بی شەکەر طەڵەب کەرد

شەکەر بە زوڵفان پڕ گرنجەوە
نارنجێ بە دەست ، گوڵ بە زنجەوە

شێ بە لای خوسرەو بە صەد غەمزە و ناز
شۆخ شڵاخ و مەست مەست وێنەی سپێ باز

شا جە سەر تا پاش وەختێ کەرد نەظەر
دیێش کە خەیلێ شڵاخ شیرینەن شەکەر

---

(١٦) چیهرەش (أ) حوسنش .

(١٧) نە (ب) جە .

(١٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

حەیران بۆ بە[۱۹] حوسن شەکەر خەندەی ئەو
شاهێش بێزنا[۲۰] بۆ بە بەندەی ئەو

پەی چێش ؟ چون شەکەر شلۆخ شیرینێ
بۆ عەنبەر[۲۱] عەطر ، زولْف عەبیرینێ[۲۲]

جە ئەسفەهاندا نمەبۆ[۲۳] پەیدا
چەند شاهان جە عیشق کەردەبێ شەیدا

گێسۆش نافەی موشك خوتەن مبێزا
ڕازش ڕێزەی قەند چەنێش[۲٤] مڕێزا

نەخش نوختەی خاڵ پای لۆتەوانەش
هەرکەسێ مدێ مبۆ دێوانەش

جە بۆی شەمامەی شەمێم ئەفزای ئەو
ساف موعەططەر بۆ دەماخ خوسرەو

پەرستاران داشت ئەو زولْف بۆ عەنبەر
جە ڕۆمێ و چینێ جە سێ[۲٥] زیادتەر

---

(۱۹) بە (ب) جە .
(۲۰) بێزنا (ب) بێزیا .
(۲۱) بۆ عەنبەر (أ) عەنبەر بۆ .
(۲۲) عەبیرینێ (أ) عەنبەرینێ .
(۲۳) نمەبۆ (ب) نمەبۆ .
(۲٤) چەنێش (أ) شەکەر .
(۲٥) جە سێ (ب) بەڵکە .

گشت ڕۆا بە دەستوور بزورگان بەردە
گشت تەعلیم پەی عەیش ، پەی عوشرەت کەردە[٢٦]

خوسرەو نیشتەبێ[٢٧] شاهانە دەستوور
سەرمەست و مەدهۆش جە بادەی غورور

جە ڕێزەی ڕازان جە قەند شیرینتەر
شەکەر مبەخشا[٢٨] پێش حەڵوای شەکەر

بە ساحیریی وێش فراوان مەغرور
چەنی موشتەریی چون زوهرەی مەشهوور

مدا بە خوسرەو بادە پەیاپەی
شایەد بێخود بۆ ئەو جە زۆر مەی

بەی طەور بی ئەو شای تاج کەمەر زەڕ
مکەردش جە گاو وشك و گایر تەڕ[٢٩]

وەختێ شا مەست بێ ، هەیش و نۆش بێ کەم
شەکەر هۆرێزا ، هەر مکۆیا[٣٠] شەم

شێ بە یاگەی وێش شۆخ بێ ئەندێش
گاوەردش[٣١] شەخسێ هەر بە شکڵ وێش

---

(٢٦) پەی عوشرەت کەردە (أ) عوشرەت پەروەردە .
(٢٧) نیشتەبێ (أ) نیشتەبێن .
(٢٨) مبەخشا (ب) مبەخشان .
(٢٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٠) هەر مکۆیا (أ) هۆرکریا .
(٣١) گاوەردش (ب) طەڵەب کەرد .

ڕەخت زەڕنیگا وێش پۆشاش نە وەر[٣٢]
بە عەطر و عەنبەر کەردش موعەططەر[٣٣]
کیاستش بە پای سەریر خوسرەو
خوسرەو چون لاولاو پای نەو تۆڵ ئەو شەو
پشتان بێ وە[٣٤] بۆن ئەو غونچەی خەندان
حەق شەکەر لێش[٣٥] سەند ئەو[٣٦] دۆ چەندان
کەنیز حەیران مەند[٣٧] جە کار خوسرەو
جە شۆخ و ڕەندێ ، جە شیرینێی ئەو
شەهەنشاە خەیلێ بۆ عەبیرێن[٣٨] بی
فراوان خۆش لەفظ ، تەمام شیرێن بـی
باڵاش مەرزا چون شاخ عەرعەر
بەرز و باریك بـی وێنەی نەی شەکەر[٣٩]
وەخت ئیختیلاط ئەو شای دەریاکێش
بە چەشمەی مەخفێی هەم ئاغۆش وێش

---

(٣٢) پۆشاش نە وەر (ب) کەرد نە وەرش .
(٣٣) کەردش موعەططەر (ب) کەرد موعەططەرش .
(٣٤) وە (أ) ب .
(٣٥) لێش (أ) لەب .
(٣٦) ئەو (أ) بە .
(٣٧) مەند (ب) بی .
(٣٨) بۆ عەبیرێن (أ) بۆ عەنبەرێن .
(٣٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ڕەوانە مکەرد ماهێی خۆش ڕەفتار
بەڵــکە زیاتەر شەوڵێ جە سێ جار
هەر[٤٠] ڕۆ چهل مەن جە بادەی[٤١] گوڵ ڕەنــگ
هەر بە تەنیا وێش منۆشا بە سەنـگ
چون تێغ خورشێد بە مەشریق یاوا
کـڵاو زمڕ صوبح چون گوڵ[٤٢] شکاوا
ئەو وەنەوشە زوڵف ، چەم وێنەی بادام
شێ وە لای شەکەر وێنەی دلارام
حاڵات خوسرەو کەیخوسرەو ئەختەر.
هەرچی بێ تەمام عەرض کەرد بە شەکەر
پەی چێش ؟ کە[٤٣] شەکەر وە[٤٤] کار ئەو شەو
ئاگا بۆ تەمام ئەر پەرسۆ خوسرەو
چون جە سیلسیلەی زەنگێی سیای شەو
ڕۆ وێنەی ڕەهزەن[٤٥] گوریزا بە دەو
شەکەر هۆرگرت شەم وێنەی قورص خۆر
وەشەن شۆ یەکجا شەم چەتێ شەکەر

(٤٠) هەر (أ) گشت .
(٤١) جە بادەی (أ) شەراب .
(٤٢) صوبح چون گوڵ (ب) صوب جە نەو .
(٤٣) کە (ب) تا .
(٤٤) وە (ب) جە .
(٤٥) ڕەهزەن (ب) ڕازاڵ . ڕاست وایە (ڕازەڵ) بێ .

هق وه لای خوسرهو مهست مهستانه
خوسرهو وات : گهرنی خال فولفول دانه
وینهی من بیهن ههرگیز[٤٦] میهانت ؟
صهرف کردهن حهلوای شهکر نه[٤٧] خوانت ؟
شهکر وات : ههی شای گهردون طومطوراق
نهدیتم وینهی تو میهان نه ئافاق[٤٨]
هیچ عهیبت نیهن ، بو عهبیرتی[٤٩]
چون حهلوای شهکر تهمام شیرتی
بهلی فیدات بام[٥٠] شای فهرزوخ ئهختهر
مواچان[٥١] حهرفی ، بی دهماخ مهبهر
ومختی حوقفهی لال زولفان عهبیرتن[٥٢]
مکهرتی لهب ریز جه بوسهی شیرتن
بوی نهمك مهیو جه دورج گهوههر
ماچان بو ناکهن نهمك ، دانشوهر[٥٣]

---

(٤٦) ههرگیز (ب) کهسی .
(٤٧) نه (ب) جه .
(٤٨) ئهم شیعره له نوسخهی (ب)دا نیه .
(٤٩) بو عهبیرتی (أ) بو عهنبهرتی .
(٥٠) بهلی فیدات بام (ب) شهکر وات پهنهش .
(٥١) مواچان (ب) مواچون .
(٥٢) عهبیرتن (أ) عهنبهرتن .
(٥٣) ماچان .. تاد (ب) ماچان نمناکهن نهمکدان تهر .

پەی دەفعەی دارۆی موفید بگێرەن(٥٤)
شا پەرسا(٥٥) : چێشەن ؟ شەکەر وات : شێرەن

تا موددەی یەکساڵ ئەو دارا سەرێر
بە گوفتەی(٥٦) شەکەر نۆشا جورعەی(٥٧) شێر

جە دمای ساڵێ(٥٨) بۆی دورج پەروێز
بۆی موشك و عەنبەر موستەی وە بێز

کێلاٚ(٥٩) بە کامەی چەرخ بێ ئەندێش
شەوڵێ هۆرێزا بە دەستوور پێش(٦٠)

شێ وە جای پار ساڵ ئەو کەیخوسرەو خۆ
دەمێ بە شەکەر شیرین کەرد جە تۆ

دیسان ئەو فەن چێ(٦١) شۆخ بێ پەروا
هەر(٦٢) ئەو حیلە و مەکر کەرد جە بارەی(٦٣) شا

---

(٥٤) بگێرەن (أ) بکێرێن .
(٥٥) پەرسا (أ) واتش .
(٥٦) بە گوفتەی (ب) سەراسەر
(٥٧) جورعەی (ب) چەنێ .
(٥٨) ساڵێ (ب) یەکساڵ .
(٥٩) کێلاٚ (ب) کێلێنیا .
(٦٠) پێش (ب) وێش .
(٦١) فەن چێ (ب) فیتنەی .
(٦٢) هەر (ب) هەم .
(٦٣) جە بارەی (أ) نە جادەی .

شا چەنی کەنیز ئیختیلاط مکەرد
تا صوب شەربەتش[٦٤] بە شیرین موەرد
ئەزاناش یە فەن ئەو ئەفسون کەرەن
خۆ بەو طەور زاناش یە هەر شەکەرەن

چون شەو بێ جە شەمع نور خۆر ڕەوشەن
بیساط ڕەنگین چون ڕەوضەی گولشەن[٦٥]
شا دیتسان جە لەعل[٦٦] ڕێزنا گەوهەر
واتش : مەحظوظەن ئەز لێم شەکەر
شەکەر دا جواب گوڵ شەکەرێنش
بۆ غونچەی دەهان بۆ عەبیرێنش
وات : بەڵێ پار ساڵ چون تۆ خوسرەوێ
بێ بە میهانم جە شەوان شەوێ
بۆی دەمش ماما ، وێنەی تۆ نەبی
وێنەی تۆ دەمش عەنبەر بۆ[٦٧] نەبی
شا وات : هەرگا عەیب من عەیبەن پەرێت[٦٨]
جارێ نەظەر کەر هەم[٦٩] بە عەیب وێت

(٦٤) شەربەتش (ب) شیرێنیش .
(٦٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦٦) لەعل (ب) شەمع .
(٦٧) عەنبەر بۆ (ب) بۆ عەبیر .
(٦٨) من عەیبەن پەرێت (أ) تۆ عەیب مبۆ لێت .
(٦٩) هەم (أ) تۆ .

شەکەر جە قێنش[٧٠] پەند تڕش و تاڵ بۆ
ئاما بە زوان[٧١] ، دەمێ هەر لاڵ بۆ

ئاخر وات بە شا بە حەرف[٧٢] خامەن
سا بواچە پێم عەیب من کامەن ؟

وات : عەیبت ئێدەن سازکارەنی
هەر دە شەو چەنێ یەکێ یارەنی

بە فیعل شەچیع بەرز ئاوازەنی
بێ پەروا جە خەڵق ، نەظەر بازەنی

حەیف و دریغەن تۆ بەی ڕەنگینێ
بەی گفت نەزاکەت ، بەی نازەنینێ

چەنێ گشت یەکێ بەی طەور مسازێ
هەر سات بە تێغێ[٧٣] مـکەری بازێ

مەر هەرکەس شیرین چون شەکەر مبۆ
دایم بە خورداد[٧٤] گـاو و خەر مبۆ

---

(٧٠) قێنش (أ) قێنا .
(٧١) زوان (أ) زوبان .
(٧٢) بە حەرف (ب) ئەی حەرفە .
(٧٣) هەر سات بە تێغێ (ب) هەر ساعەت چەتێشان . بەپێی ئەم نوسخەیە شیعرەکە لەنـگە ، بۆیـە ئەبێ (هەر ساعەت) ەکە بـکرێتەوە بە (هەر سات) .
(٧٤) خورداد (ب) خۆراك .

شەکر دا جواب وات : حەرفت سەردەن
کەس دەم جەی شەکر شیرین نەکەردەن
بەو خودا ئاگای (ما فی الضمیر)ەن
سەمیمەن بۆ گۆش[٧٥] ، بۆ چەم بەصیرەن
کەس دوڕڕ مەکنۆن مەخفیم نەسفتەن
هێمای[٧٦] غونچەی باغ شۆخم نەشکفتەن
کەنیزان من بەی نازەنینێ
مکەران چەنی تۆ شەونشینێ
شەو چەنێ چون تۆ شاه و شاهزادە
منیشتون بە عەیش عوشرەت جە بادە[٧٧]
بەڵێ وەخت خاو ، بۆسە و دەسبازێ
ئەو فیعل شەنیع ، ئەو دڵ نەوازێ
من نیم ، کەنیزەن چون من شێوەشەن
چون من دەستەی زوڵف لول لێوەشەن
وەختێ کە پەرویز موشتەرێ مەنظەر
شنەفت ئید جە لەفظ شیرین شەکر

---

(٧٥) سەمیمەن بۆ گۆش (ب) بۆ گۆش سەمیمەن .
(٧٦) هێمای (أ) هەمان .
(٧٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

هەر شەو چەنێ من خوسرەو ئامادە
منیشۆ بە عەیش ، منۆشۆ بادە

خاطرش جەم بۆ صاحێب عیصمەتەن
(عزیز القدر)ەن ، باب عیززەتەن

* * * *

عروسی کردن خسرو شکر اصفهانیرا[1]

وەختێ ڵەخشان بێ جە میصباح خاوەر
میشکات شیرێن[2] شۆخ صوب سەحەر
شەهریار بە[3] تاج دەیهێم شاهێ
وەش دەماخ جە لای شەکەر بێ ڕاهێ
بزورگان شار[4] ئەسفەهان یەکسەر
طەڵەب کەرد جە باب[5] ئاداب شەکەر
جە حوضوور شا داشان گەواهێ
بە پاک دامەنێ[6]ی ئەو شەمع شاهێ
شا تەعەجوب مەند شیرینێ[7] ی شەکەر
جەی چەندین مەگەس چۆن شیەن[8] وە بەر
ئاخر بە شەکەر شۆخ حەنبەرین
کەردش یاگەی وێش بە قەصر شیرین

---

(١) شایێ کردنی خوسرەو بۆ شەکەری ئەسفەهانێ .
(٢) میشکات شیرێن (أ) مشکاوا سێمێن .
(٣) بە : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٤) شار (أ) شەهر .
(٥) باب (أ) ئەو .
(٦) دامەنێ (ب) دامانێ
(٧) شیرینێ (ب) شیرێن .
(٨) چۆن شیەن (ب) بەر شیەن .

ڕاهیبان بە ڕەسم ئاداب ئەوجا
وەندشان صیغەی نیکاحش پەی شا

شا وێنەی نەسیم[٩] تا پەنەش یاوا
غونچەی نەشکفتەش[١٠] دەرلاد شکاوا

دیش جە[١١] بەکارەت ئەو شۆخ دڵدار
دەستماڵ ڕەنگین کەرد چون لالەی وەهار
فرێ مەحظوظ بێ ئەو والا گەوهەر[١٢]
وات ڕۆت سفید بۆ ، ئافەرین شەکەر

ئاخر بە دەوڵەت شای دارا نەبەرد
خێزا جەسفەهان موراجەعەت کەرد

بە فەڕڕ مەقدەم[١٣] شەکەر ، جیهاندار
مشکۆی وێش چون میصر کەردش شەکەربار

شا ئیرادەش بی بەر کەرۆ جە سەر
شیرینێی شیرین بە شێوەی[١٤] شەکەر

---

(٩) نەسیم (ب) شاباز .

(١٠) غونچەی نەشکفتەش (ب) گەنج سەر بە موهر .

(١١) دیش جە (ب) شا دیش .

(١٢) گەوهەر (ب) گوهەر .

(١٣) مەقدەم (ب) قودوم .

(١٤) شێوەی (ب) شێرەی .

خۆ هەرچەند ماما شیرین بە شەکەر

شیرینتەر مبۆ جە لاش زیاتەر (١٥)

* * * *

(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

دوباره بی‌طاقت شدن خسرو جهت شیرین[١]

جەودما کە شا بە چەند دەرد سەر
جە ڕەغم[٢] شیرێن گاوەردش شەکەر
دیسان کڕەی عەشق شیرێن لێش[٣] تاو دا
تاویا وێنەی شەکەر جە[٤] گاودا
جەرگش تاڵ عەشق شەکەر ڕێزنا
پەی نوقڵ شیرێن شەکەر بێزنا
جە دووریی شیرێن مکریا چون شەم
چون ئەوضاع قەوس قامەتش بێ خەم[٥]
بەڵێ سا[٦] عاشق بێچارەی مەظڵووم
جە گیان شیرێن وێش ئەو بێ[٧] مەحرووم

---

(١) دیسانەوە بێتاقەت بوونی خوسرەو بۆ شیرێن . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .
(٢) جە ڕەغم (ب) بە ڕەغم
(٣) شیرێن لێش (أ) شیرێنش .
(٤) جە (أ) نە .
(٥) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (ب)دا نیین .
(٦) سا (ب) کە .
(٧) ئەو بێ (ب) مبۆ .

بڕێزیش نە دەم گەر سەد جار شەکەر
سوودێ نەدارۆ بە دانای داوەر

بە کێش زومرەی عاشقان پێش
(خصوصاً) خوسرەو پەی شیرین دڵ رێش

شەکەر نەگرتەن هەرگیز جای شیرین
شەکەر خاستەرەن یا حەڵوای شیرین ؟

چەمەن کەی بێ گوڵ عەنبەرین(۸) مبۆ ؟
شەکەر بێتامەن ئەر شیرین نەبۆ (۹)

وەختێ مبۆ شەمع شیرین فرۆزان
نە مەجمەر چون(۱۰) عود شەکەر مسۆزان

جە شەکەر جەو بۆن شیرینەن خاستەر
شیرین چون گیانەن ، جای گیانەن شەکەر

غەرەض پەی شیرین دڵ چون نەی نالاّ
ئاما بە زوان جە خوسرەو(۱۱) لالاّ

وات : من گرەی سەخت فرۆزانەن
پەی شێوەی شیرین شاخ(۱۲) سۆزانەن

---

(۸) عەنبەرین (أ) عەنبەر بۆ .
(۹) نەبۆ (أ) مەبۆ .
(۱۰) چون (ب) نە .
(۱۱) خوسرەو (ب) شاپوور ، بەلاّم دیارە هەڵەیە .
(۱۲) شاخ (ب) خاس .

سیوای شیرینی‌ی شیرین دڵبەر
نەیۆم بە کام[13] سەد کەللەی شەکەر

خوسرەو وات : هەی دڵ دێوانەی سەرمەست
یە تەقصیر تۆن یانەت بۆ دەربەست !
من تا کەی بەی تاج ، بەی تۆمارەوە
بەی تەخت شاهی ، بەی سەرکارەوە[14]
وێنەی فەرەنگی‌ی بێ پیر وکافر
مکەریتم ئەسیر شیرین و شەکر
گا ماچی شیرین شەکر مبێزۆ
گا ماچی گەرمەن تەب لێش مخێزۆ[15]
گا ماچی شیرین شیفای[16] من پێشەن
شیرینم کە هەن شەکر پەی چێشەن
شیرینی‌ی شیرین ئەر وەش مبۆ لێت
سا هۆرگێر جە شەهد[17] شەکر دەست وێت

ومرنە وەس دەرەم وەی طەور دەرد سەر
گاهێ پەی شیرین ، گاهێ پەی شەکەر

---

(١٣) کام (ب) کار .
(١٤) بەی سەرکارەوە (ب) زەڕ نیگارەوە .
(١٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٦) شیفای (ب) دەوای .
(١٧) شەهد (أ) دەست .

دڵ وات : من شیرین شیرین جە لامەن
قسەی شەکر پوچ ، ناپوختەن ، خامەن

شیرین شیرینەن چون گیان شیرین
کافر نەکێشۆ هیجران شیرین[18]

بە غەیر جە شیرین شلۆخ بۆ عەنبەر
عەیلام بە کار هەزار مەن شەکر

هەرتا زیندەنان من شیرین دۆزم
من هەر پەی شۆخی شیرین بە سۆزم[19]

ئاخر کە خوسرەو شەهەنشای عادڵ
جە دمای دەعوای وێش و پیرە دڵ[20]

وات : یە فکر پوچ ، یە دەرد سەرەن
صەبر و تەحەممول جە گشت خاستەرەن

گشت کاری[21] بە صەبر مگێرۆ ئارام[22]
ئینسان هەر بە صەبر میاوۆ بە کام

پوچەن پەی زەنێ[23] بێ تابی کەردەن
هەرکەس کە مەردەن پەی زەن[24] نەمەردەن

---

(١٨) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نیین .
(١٩) من .. تاد (ب) پەی شۆخی شیرین دایم بە سۆزم .
(٢٠) پیرە دڵ (ب) پەژەی دڵ .
(٢١) گشت کارێ (ب) بەس هەر کار .
(٢٢) ئارام (ب) ئەنجام .
(٢٣) پەی زەنێ (ب) پەند پەی زەن .
(٢٤) زەن (ب) زەن .

مەگەر کەسێ عەقڵ نەمەندەبۆ پێش
بکەرۆ زەنێ بە هام دەوای[٢٥] وێش
زەن[٢٦] کەی جە باڵای مەرد دلێر مبۆ ؟!
ئاهۆ چۆن دلێر جە لای شێر مبۆ ؟!
نیهایەت شیرین شۆخ نەزان حاڵ
کەردەن شیرینێی زیندەگێ لێم تاڵ[٢٧]
پێسەشان[٢٨] واتەن : زەنێ نا هاڵ بۆ
چون سرکەی نا ڕەس ڕۆترش و تاڵ بۆ
وەختێ مبێکێش خیشمت مخێزۆ
بەو طەور بە پێکش نە جا هۆرێزۆ
بەڵێ یە جە عەدڵ خوسرەوێ دوورەن
پەی بەعضێ کاران صەبرێ ضەروورەن
هەرچەند کە شیرین فرێ[٢٩] سەرکەشەن
بەدخۆتەر جە چەرخ بەدخوی چاو ڕەشەن
غەمزە و نەزاکەت شۆخ و[٣٠] شەنگێی ئەو
عیشوە و کریشمە و دڵ جە سەنگێی ئەو

---

(٢٥) زەنێ بە هام دەوای (ب) زەنێ بە هام دەعوای .
(٢٦) زەن (ب) زەن .
(٢٧) کەردەن ... تاد (ب) کەردەن زیندەگێی شەکەر لێم بە تاڵ .
(٢٨) پێسەشان (ب) پێشتێنان .
(٢٩) فرێ (ب) شۆخ .
(٣٠) شۆخ و (أ) شۆخ .

بە من فراوان جەفا منمانۆ
نازش نە زۆی دەور شمشێر مشانۆ[٣١]
سەڵاح هەر ئێدەن بە غەیر جە وێمان
مەحفقی بۆ ، با[٣٢] کەس نەزانۆ پێمان

* * * *

(٣١) نازش ... تاد (أ) شمشیر نە زۆی دەور نازش مشانۆ .
(٣٢) با (ب) بە .

باز آوردن خسرو شاپور را در نزد شیرین و بی‌طاقت شدن شیرین جهت شاپور[١]

خامەی خۆش نەققاش[٢] ئەی نەقش[٣] دێرین
بەی طەور شیرین کەرد بە ڕاز شیرین
چون خوسرەو جە کار شیرین گەرمەن
بار بێ بە جەستەش کۆی خەم بە خەرمەن
زاناش خەم پەرداز[٤] ئەو شۆخ شاپوورەن
بە شاپوور مودام[٥] خەیلێ ضەروورەن
حوکم هومایوون ڕەوان کەرد بە جەخت
ئاوەردن شاپوور چێنێ وە پای[٦] تەخت

---

(١) هێنانەوەی شـاپوور لە لای شیرین لە لایەن خوسرەوەوە و بێ تاقەت بوونی شیرین بۆ شاپوور . ئەم سەربابـە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : مناجات کردن شیرین بجهت وصال خسرو واتە : لە خوا پاڕانەوەی شیرین بۆ گەیشتن بە خوسرەو .

(٢) نەققاش (ب) نەقریر .

(٣) نەقش (ب) نامەی .

(٤) خەم پەرداز (ب) غەم پەرداز .

(٥) مودام (ب) چۆکە .

(٦) چێنێ وە پای (ب) تا وە پایەی .

تا کە بە تەنیا[7] شیرین دڵ ڕێش
بوپارۆ بە[8] تاڵ ڕۆزگار وێش

وەختێ کە دوور کەفت شیرین جە شاپوور
فرچەش کەفت نە[9] جەرگ بوریانێ[10] دەستوور

پەی تەنیایێ وێش خاطرش بێ تەنگ
ڕێزا جە نەرگس ئەسر لالە ڕەنگ

وەنەوشەی ئاهش نە غونچەی دەهان
بەرشێ نە فەرقش چون شاخ ڕێحان

شەوێ تەمام شۆم فراوان سەنگێ
سیاتەر جە مار زەنندەی جەنگێ

ئەو شەو مواتت چون عەرصەی قیام
پەنجا[11] هەزار ساڵ طوولش بێ تەمام

تاریکیش چون گۆڕ جهوود بێ دیێن
گرتەبێ عەرصەی سەما و ڕۆی[12] زەمین

کەردەبێ لەب ڕێز جە مەه تا ماهێ
وێنەی دەریای قیر مەوج سیاهێ

---

(٧) تەنیا (أ) تەنیایێ . بەپێی ئەم نوسخەبە (کە) کە زیاد ئەبێ چونکە شیعرەکە لەنگ ئەکا .

(٨) بە (أ) وە .

(٩) نە (أ) وە .

(١٠) بوریانێ (أ) وە بوریان .

(١١) پەنجا (ب) هێما .

(١٢) سەما و ڕۆی (ب) سێما تا . بەلاّم دیارە هەڵەیە و ئەبێ لەمێشا (سەما) بێ .

نە عەسەس دیار[13] ، نە دەییار[14] هیچ کەس
نە بانگ خوروَس ، نە ناڵەی جەرەس
موئەذذین چهان مار پاش گەستەبێ
دەهۆڵ ژەن چهان دەستش بەستەبێ
فەڵەك كفتەبێ چون قوطب نە سەیران
هەر نە جای وێشدا مەندەبێ حەیران
ئەو شەو ئەو شیرین شۆخ شیرین ژەنگ
تا شەبەق شەق بێ جەنگ شەو كرد جەنگ[15]
مكرەوا و موات : بەد حاڵم ئیمشەو
بازار شادێ بەتاڵم ئیمشەو
جە بار مەینەت دڵ خەستەم ئیمشەو
گەور كۆ نەبۆ بە جەستەم ئیمشەو[16]
یە خۆ شەو نیەن ، یە سیا مارەن
یا[17] زەنگێی بێ ژام ئادەمێ خوارەن
یە چێش بی هەی چەرخ ژا چەفت كەج ژەو[18]
ژۆ نەكەردێیوە[19] جە بەختم ئیمشەو

(١٣) دیار (ب) بێدار .
(١٤) دەییار (ب) دەربان .
(١٥) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .
(١٦) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەكتردان .
(١٧) یا (ب) یە .
(١٨) ژا چەفت كەج ژەو (ب) ژا چەفتم ئیمشەو .
(١٩) نەكەردێیوە (ب) نەكەردەوە .

یە پەی چێش[20] ئیمشەو ستارەی سەحەر
چهان مەحبۆسەن نمەیۆ وە بەر
خۆر هەم جە[21] بەختم نە پەنای پەردەن
ئەر هەن ئەوێچ ڕای شەفەق[22] گوم کەردەن
من خۆ گیانم[23] بە طاقەت یاوا
غونچەیێ جە بەخت شۆمم نەشکاوا[24]
کۆن ئەو تاڵە و بەخت چرای[25] صوبح دەم
ڕەوشەن بیایا[26] ئیمشەو وێنەی شەم
پەی چێش ؟ کە ئەکثەر جە زومرەی پێران
ماچان دوعای[27] صوبح عاشقان[28] گیران
تا[29] کە ئێدش وات شیرین دڵبەر
ڕەوشەن بێ سێماب[30] صوب جە نور خۆر

---

(٢٠) یە پەی چێش (ب) چ بەلاَن .
(٢١) جە (ب) نە .
(٢٢) شەفەق (ب) مەشریق .
(٢٣) گیانم (ب) ها گیانم .
(٢٤) غونچەیێ .. تاد (ب) جە بەخت شۆمم غونچە نەشکاوا . ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا لە پاش شیعری (یە چێش بێ هەی چەرخ . تاد)ەوەیە کە ڕابوَرد .
(٢٥) چرای (أ) جە ڕای .
(٢٦) بیایا (أ) بۆیایا .
(٢٧) دوعای (أ) وادەی .
(٢٨) عاشقان (أ) دوعاشان .
(٢٩) تا (ب) هەر .   (٣٠) سێماب (ب) سێمای .

شیرێن دیێش وادەی[٣١] صوب سەحەر خێزا
صەحراش سەمەنزار نەو وەهار بێزا
جە دودێ[٣٢] دەروَن بێ حەد زارێ کەرد
ئیلتیجا بە ذات پاك ئێزەد[٣٣] بەرد
بە ڤاپێی بلّند (قاضی الحاجات)
بەی طەور بە ئیخلاص کەردش موناجات :
بە هەر هەفت ئەورەنگ ڕەنگێن خۆش طەرز
بە هەر هەشت بەهەشت ئەعلاي پایە بەرز
بە ڕوتبەی بزورگ گشت پەیغەمەران
بە سیڕڕ سێنەی صاف سەروەران
بە ذیکر تەسبیح شێخان کامڵ
بە وِرد و[٣٤] ئەوراد پیران ڤابڵ
ڕەحێ کەر بە حاڵ پەشێوێی جەستەم
فرێ سەرگەردان خەرگاو خەستەم
غەیر جە تۆ فێشتەر بە کەس نیەرجۆم[٣٥]
چون بەی‌طەور[٣٦] جە قەوم قەرداش وێم بڕۆم

(٣١) وادەی (ب) کە داد .
(٣٢) دۆدێ (ب) دۆد .
(٣٣) ئێزەد (ب) ئەڵلا .
(٣٤) وِرد و (أ) وِرد .
(٣٥) بە کەس نیەرجۆم (ب) کەس نیەن ڕجۆم .
(٣٦) چون بەی طەور (ب) بەی طەور چون .

گوشایندەی عەقد موشکولاَن سەخت !
گوشاد کەر عوقدەی موشکولم بە جەخت

یا قەدیم بە ذات ، فەیبوم قابم
ئەر تۆ نەکەری موشکول گوشایم[٣٧]

مزانو بە ویم نیەن حاصلم
موشکولتەر مبۆ عوقدەی موشکولم

چون جە بێ عەقلی ، بێنای (لاینام)
وە[٣٨] پای ویم چون مەل[٣٩] کەفتەنان نە دام

یا جەی دام سەخت[٤٠] بکەر ئازادم
یا بە کام دلّ بدەر مرادم

ویەد وات ، سوجدەش بەرد بە دیدەی نمناك
چون مورغ بیسمێل غەلّطیا نە خاك

دەرسات پێش نەسیم لوطف حەق یاوا
غونچەی مرادش چون گول شکاوا

جە عەطر شادی وەشبۆی عەبیرین
عەبیر[٤١] ئامێز کەرد دەماخ شیرین

---

(٣٧) نێوەی دوەمەی ئەم شیعرە و نێوەی دوەمەی شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نیێن و لە نیوەی یەکەی هەردوکیان ، لەو نوسخەیەدا تاقە شیعرێك پێکهاتوە .

(٣٨) وە (ب) بە .

(٣٩) چون مەل (ب) بەی طەور .

(٤٠) سەخت (أ) بەند . (٤١) عەبیر (أ) عەنبەر .

بە فەیض ئەڵطاف بێچنای باڵا دەست
ئاخر جەو[٤٢] تاڵی و تْرشێ شیرین ڕەست
مەطڵەبش نە دڵ خوسرەو کەرد ئەثەر
بنازۆن بە فەیض دوعای صوب سەحەر !

* * * *

---

(٤٢) جەو (ب) جە .

رفتن خسرو بنخچیر
و رسیدن بقصر شیرین[1]

نەققاش ئەی لەوح[2] قورص خۆر دەستوور
بەی طەور کەرد بە موشك چێن نەقش کافوور

شەولی وێنەی عەطر طورڕەی عەبیرین
مبەخشا بۆی خاڵ شەمامەی شیرین

پەرویز جەم بەخت کەیخوسرەو[3] ئیقباڵ
شیرینیی شێوەی شیرین کەرد خەیاڵ

سەحەرگە گاهێ ئاتەشین[4] پەیکەر
دەم دا نە سەوزەی گەردوون ئەخضەر

جە شەوقش[5] نە ڕوی دنیای[6] بێ قوصوور
موشك شەو دەرلاد گیلا[7] بە کافوور

---

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ڕاو و گەیشتنی بە قەسری شیرین . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : رفتن خسرو بقصر بعزم شکار . واتە : ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ قەسری شیرین بە نیازی ڕاو کردن .

(٢) لەوح (ب) نەقش .

(٣) جەم بەخت کەیخوسرەو (ب) جەم قەدر کەیقوباد

(٤) ئاتەشین (ب) ئاتەشی .

(٥) شەوقش (ب) شۆلەش .

(٦) دنیای (ب) جیهان .

(٧) گیلا (ب) گیلیا .

ویەرد جە نۆ[8] چەرخ خورۆش[9] کۆسش
رِکاب موشەرِرەف بێ بە پابۆسش
سوپەهدارانش چون طۆس نەوزەر
کێشاشان بەیداخ ئەژدەها پەیکەر
سا وەختێ کە شێ نە پشت شەودێز
رِۆش کەرد نە سارا چون ئاهۆی صوبخێز
پیادە خانان گشت صاحێب ئەفسەر[10]
نە[11] رِکابشدا یەك مەیدان فێشتەر
بە تاج و تۆمار نوقرە و تەلاوە
چون رِکاو[12] شاطر مشێن بە رِاوە
نیابێ چون ماه یەك[13] هەفتەی ئەنوەر
تاج[14] خوسرەوێ کەج نە کەللەی سەر
خورشێد گرتەبێ غاشیەش بە دۆش
حەلقەی رِکابش کەردەبێ نە[15] گۆش

---

(۸) جە نۆ (ب) نە رِۆی
(۹) خورۆش (ب) خورۆس .
(۱۰) پیادە . . تاد (ب) پیادە فەغفۆر شای هیند و قەیصەر .
(۱۱) نە (ب) جە .
(۱۲) چون رِکاو (ب) بە وێنەی .
(۱۳) یەك (أ) دۆ .
(۱٤) تاج (أ) کولای .
(۱٥) کەردەبێ نە (أ) گرتەبێ بە .

سای شوقەی درەفش کەفتەبۆ نە سەر
چون لەکەی قەتران هەور نە باڵای سەر

نە فەرقش سەواد چەتر تاج زمۆ
جە دانە و یاقوت لاڵ و گەوهەر پەڕ[16]

منانا نە چەم فرۆزندەتەر
جە قورص خورشێد نە چەرخ ئەخضەر

سوپای سەهمناك پڕ سام سەنگێش
شێران زۆی ڕەزم غورۆندەی[17] جەنگێش

سەر سەنان[18] وێنەی خەدەنگ خار سم
منێشت بە[19] بێ لاف نە دیدەی ئەنجوم

خورۆش : دوڕ باش زوڕەی چاوەشان
مویەرد جە[20] سارای بەرز[21] کەهکەشان

جە گەرد ئەسپان باد پای[22] ڕەم نەومرد
مبێ سیەمای سێم گەردوێن پڕ جە گەرد

---

(١٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(١٧) غورۆندەی (ب) دڕوندەی .

(١٨) سەر سەنان (ب) تەبەر شان .

(١٩) بە (ب) وە .

(٢٠) جە (ب) نە .

(٢١) بەرز (ب) کـۆە .

(٢٢) باد پای (أ) پارەی .

جەتیبە کێشان[٢٣] جە پانصەد فێشتەر
چەنێ ویشاقان شۆخ لاڵ کەمەر
زیاتەر جە طەرز طەور شاهانە
نە پێش و پەسدا مبێن ڕەوانە
ئەو ڕۆ جە[٢٤] شکۆی شەهەنشای سەرمەست
تەبەر بە دۆشان[٢٥] تەبەرزین بە دەست
سوپا یەك مەیدان بەڵکە زیاتەر
دوَر بی جە ڕێکاب ئەو[٢٦] دارا ئەفسەر
بەڵێ گرتەبێن دەورش چون حەصار
کەمەر کار[٢٧] تەڵای سادە سێ[٢٨] هەزار
نە کۆهەی پێڵان صەدای ڕێتو[٢٩] کۆس
مویەرد نە[٣٠] سەرحەد ئۆڵکەی ڕۆم و ڕۆس
یەك[٣١] هەزار شوتور مادەی[٣٢] طاووسێ
چەنێ یەکصەد فیل گشت مەنگەلۆسێ

---

(٢٣) جەتیبە کێشان (أ) ولاخی یەدەك .
(٢٤) جە (أ) کە .
(٢٥) بە دۆشان (أ) بە دەستان .
(٢٦) ئەو (ب) شای .
(٢٧) کار (ب) کارد
(٢٨) سێ (ب) صەد .
(٢٩) ڕێتو (أ) وەی وەی .
(٣٠) نە (أ) جە .
(٣١) یەك (ب) صەد .
(٣٢) مادەی (ب) مایەی .

گشت بار پڕ جه[٣٣] یه‌شم یاقوت و ئه‌ڵماس
جه پارچه‌ی نه‌فیس ، جه زه‌ڕبه‌فت تاس

جه‌تق زه‌ڕڕین ڕه‌نگ جیهاز زه‌ڕتار
جه[٣٤] دمای سوپاش به‌سته‌ین قه‌طار

یه‌کسه‌د و هه‌شتاد سه‌قای هونه‌روه‌ر
به ئاو گوڵاو پڕ کەردەی عه‌نبه‌ر

ئاوپاش ڕۆی[٣٥] ویش ، سوپاش مکه‌ردن
جه ده‌ستشان جام شه‌ربه‌ت موه‌ردن

چارسه‌د مه‌جمه‌ردار[٣٦] سه‌مه‌ن بۆی دڵبه‌ر
په‌ریش مکه‌ردن بخور جه[٣٧] عه‌نبه‌ر

به غه‌یر جه شاپور صاحێب عه‌قڵ و هۆش
مزاناش به کار خوسره‌و لاڵ پۆش

که‌س نه‌زانا چێش ئاره‌زوشه‌ن
تا به کۆ مشۆ ، مودده‌عای کۆشه‌ن[٣٨]

---

(٣٣) جه : له نوسخه‌ی (ب)دا نیه .

(٣٤) جه (ب) نه .

(٣٥) ئاو پاش ڕۆی (ب) ئاو پاشی‌ی ڕای .

(٣٦) مه‌جمه‌ردار (أ) مه‌جمه‌ربار .

(٣٧) جه : له نوسخه‌ی (أ)دا نیه .

(٣٨) مودده‌عای کۆشه‌ن (ب) ئیراده‌ش چێشه‌ن .

یەك هەفتە فێشتەر شەهەنشای[39] لاڵ پۆش
مکەرد باز[40] نەچیر ، سەرمەست و[41] بێ هوش
شکار ئەفگەنان نە کۆسار و دەشت
جە عەشق شێوەی شیرین مکەرد گەشت
ئاخر بێ تاو بێ نەکەرد مدارا
طەی کەرد بە تەعجیل کەش و کۆ و سارا
تێزتەر جە نەسیم وەشبۆی عەبیرین
یاوا بە نزاو بای قەصر شیرین[42]

* * * *

(٣٩) شەهەنشای (ب) خوسرەو .
(٤٠) مکەرد باز (ب) مکەردش .
(٤١) سەرمەست و (أ) سەرمەست.
(٤٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

رفتن خسرو بقصر شیرین
و در بستن بروی خسرو[1]

سەرو سیا پۆش خامەی عەبیرێن
بەی طەور کەرد ئینشای خوسرەو و شیرێن[2]
وەختێ کە خوسرەو شای فەڕڕوخ مەقام
یاوا بە نەزدیك[3] قەصر دلارام
یەك فرسەخێ دوَر جە قەصر جام ڕێز
بەیایەی دەرلاد نە پشت شەودێز[4]
چون شەو[5] بە تەقدیر ئوستای[6] باڵا دەست
بەڕەند موشکێ نە ڕوَی جیهان[7] بەست

(١) ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ قەسری شیرێن و دەرگا داخستن لە ڕوویا . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەمجۆرەیە : رفتن خسرو بنخچیر و رسیدن بقصر شیرین و مقـالهء ایشان . واتە : ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ ڕاو و گەیشتنی بە قەسری شیرێن و گفتوگۆی ئەوان . ئەم سەرباسە کاتێ پڕ بە پێست ئەبێ ئەگەر ئەم باســەو باسی پێشوو هەردوکیان یەك باس بوونایە

(٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣) نەزدیك (ب) نزاو .

(٤) شەودێز (أ) شەبدێز .

(٥) چون شەو (ب) چونــکە .

(٦) ئوستای (ب) بەنای .

(٧) جیهان (ب) هەوا .

جەودما شیددەت[٨] زمستان سەرد
گێج بادەوەش نە[٩] گەردوَن مویەرد[١٠]

مدراخشا[١١] جە دوَر[١٢] سەرمای پڕ جە زۆر
سەراوان جە یەخ[١٣] چون جام بلوَر

فەرّاشان نە جەخت چون چەرخ گەردوَن
کَردشان وە پا خەیمەی زەڕ ستوَن

بە (حسب الفرمان) ئەو شای جەم شکۆ[١٤]
چەند خەروار چۆی[١٥] عوَد چەنێ صەندەل چڵ

چەند بار[١٦] نافەی موشك دار چینێ و[١٧] عەنبەر
کۆکَردن جە حەد حیساب زیاتەر

بە جای هێمەی وشك پەرگی شەهریار
سۆچیا تا وەخت صوب بێ[١٨] ئاشکار

---

(٨) شیددەت (ب) شورطەی .
(٩) نە (ب) جە .
(١٠) مویەرد (ب) ویەرد .
(١١) مدراخشا (ب) ملەرزا .
(١٢) دوَر (ب) نۆف .
(١٣) جە یەخ (ب) یەخبەند .
(١٤) جەم شکۆ (ب) کەی شکۆ .
(١٥) چۆی : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٦) چەند بار (أ) چەندێ .
(١٧) دار چینێ و (أ)دار چینێ .
(١٨) بێ : لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ئەو شەو جە بۆی موشك عوود قوماری
صەحرا مبێزا نافەی تاتاری[19]

هەرچەند جە هەوا کافور مڕێزا
بۆی بخور نە چەتر شاهێش مبێزا[20]

بە ڕاحەت تا صوبح خوسرەو[21] دارا
وێنەی سکەندەر ئەو شەو[22] ویارا

چون خورشێد وێنەی لاڵ بەدەخشان
سێمای سێم صوبح صادق کەرد ڕەخشان[23]

خوسرەو وێش وە[24] ڕەخت خوسرەوی پۆشا
جامێ جە بادەی[25] یاقوتی نۆشا

وەختێ ئەو بادەی تەڵخێ نۆش ئاوەرد[26]
طەبعش تەقاضای شەهد شیرین کەرد

---

(١٩) صەحرا .. تاد (ب) مبێزا نافەی موشك تاتاری .

(٢٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە

(٢١) خوسرەو (ب) شەهەنشای .

(٢٢) ئەو شەو (ب) تا صوبح .

(٢٣) کەرد ڕەخشان (ب) مبەخشان .

(٢٤) وە (ب) بە .

(٢٥) بادەی (ب) شەراب .

(٢٦) تەڵخێ نۆش ئاوەرد (ب) تەڵخ نۆشا وبەرد .

نە پشت شەبدێز[27] بە جەخت بێ سوار
سەرمەست و[28] بێهۆش جە بادەی گوڵنار
چەنێ چەند غوڵام زوڵف بۆ عەبیرێن
ڕۆش کەرد مەستانە بە قەصر شیرێن
حەرەم سەرایان نەرگس بۆی نەوخێز
ڕاز شەربەت ئامێز ، لەب تەبەرزەد بێز[29]
عەرض کەردن خوسرەو چەنێ چەند غوڵام
ها[30] یاوا وە پای قەصر دڵ ئارام
شیرێن ئێد شنەفت فرێ کەرد ئەندێش
جە عەرض و[31] سێرەت نام و نەنگ[32] وێش
واتش[33] بەستشان قاپێی ئەو دڵبەر
قایمتەر جە سەد ساختەی ئەسکەندەر
فەرماش تا بە قەصر یەك مەیدان دوورتەر[34]
بەرگێ پایەنداز شای دارا ئەفسەر

---

(٢٧) شەبدێز (ب) شەودێز .
(٢٨) سەرمەست و (أ) سەرمەست
(٢٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٠) ها (ب) تا .
(٣١) عەرض و (ب) عەرض .
(٣٢) نام و نەنگ (ب) نام نەنگێ .
(٣٣) واتش (ب) گاڵ دا .
(٣٤) دوورتەر (ب) فێشتەر .

جه لۆلەی زەڕبەفت زەمێن تەلایێ
جه ئەبرۆی[٣٥] مەخمەڵ خارا و خەتایێ

جه پارچەی سنجاب مەنشوور بە کەرەس
جه دێبای ئەڵوان ، جه کیمخوای ئەطلەس[٣٦]

وستشان فەرشێ شاهانە دەستوور
کەردشان جه موشك[٣٧] ، جه عەنبەر بخوور

چەند سێنێ جه[٣٨] سێم جه ئەشرەفێ پەڕ
چەند خوان ئەڵوان لەبالەب جه زەڕ[٣٩]

موهەییا کەردن بە دیدە و بە دڵ
پەی شاباش ئەو[٤٠] شەهەنشای قابـڵ

وێش وێنەی خورشێد پڕ شەوق[٤١] ئەنوار
شێ نیشت وە باڵای قەصر زەڕ نیـگار

هۆردا پەردەیێ[٤٢] وێنەی شەمع شەو
دوو چەم کەرد بە[٤٣] چار پەی سەیر خوسرەو

---

(٣٥) ئەبرۆی (ب) لۆلەی .
(٣٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٧) موشك (ب) عەطر .
(٣٨) سێنێ جه (ب) مەجمەعە . لەسەر ئەم نوسخەیە ئەبێ (مەجمەعەی) بێ .
(٣٩) زەڕ (ب) دوڕ .
(٤٠) ئەو (ب) ڕای .
(٤١) شەوق (ب) شۆڵە و .
(٤٢) پەردەیێ (ب) پەردەی نوور .
(٤٣) بە (ب) وە .

هەروەختێ زانا[٤٤] گەردێ هۆرێزا
ئەو گەرد تۆتیای هیندێ مبێزا
جە گەرد بەراما سەوڵ نەوخێزێ
سەوزەی خەط بۆ موشك خەتایێ بێزێ[٤٥]
قورص ڕوخسارش وێنەی[٤٦] گزەی نوور
مدرەخشا چون شەمع تەجەللای کۆی طوور
چون خۆر فرۆزان نە فەرقش ئەفسەر
موکەللەل جە دوڕ یاقوت و گەوهەر[٤٧]
دەستێ جە نەرگس[٤٨] گرتەبێ بە دەست
جەو دەستەی نەرگس هەردوو نەرگس[٤٩] مەست
جە غورور عەشق ، جە مەستێ تاو تاو
ماما وە ڕۆشدا عەرەق چون گوڵاو[٥٠]
خاصەی غوڵامان کەمەر شێشەی[٥١] زمڕ
خەط نە دەور حوسن وێنەی موشك تەڕ

---

(٤٤) زانا (ب) زاناش
(٤٥) سەوزەی . . تاد (ب) سەوزەی خەطا بۆی موشك خونەن بێزێ .
(٤٦) وێنەی (ب) چەنێ .
(٤٧) یاقوت و گەوهەر (ب) یاقوت ئەحمەر .
(٤٨) دەستێ جە نەرگس (ب) دەستەی نەرگش .
(٤٩) هەردوو نەرگس (ب) هەم دوو دیدە .
(٥٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٥١) شێشەی (ب) شمشێر .

ئەوان هەم بە عەین سیای مەستەوە
هەر یەك یەك دەستەی گوڵ بە دەستەوە
وەختێ شیرین دیێ[٥٢] خوسرەو بەو دەستوور
گڕ کەفت نە جەرگش چون گڕەی تەنوور
جە نەشئەی شەراب شەوقش بێ سەرمەست
ڕۆح[٥٣] و ئیمانش یەکسەر شێ جە دەست
دەمێ[٥٤] مەدهۆش بێ بە دیدەی نمناك
چون مۆرەی[٥٥] ڕەمماڵ غەڵطیا[٥٦] نە خاك
ئاخر کە جەو خاو مەستێ بێ بێدار
حەیران مەند چون نەخش ڕۆی صەفح[٥٧] دیوار
وات : هیچ کەس نیەن ببۆ غەمخوارم[٥٨]
ئەز چۆن مبۆ عیلاج کارم ؟!
کۆن دانشمەندێ پڕ عەقڵ[٥٩] هۆشیار
بوازۆ عوذرم جە لای شەهریار

---

(٥٢) دیێ (ب) دیێش .
(٥٣) ڕۆح (ب) ئەروا .
(٥٤) دەمێ (أ) چەنێ .
(٥٥) مۆرەی (أ) قورعەی .
(٥٦) غەڵطیا (أ) خەڵتیا .
(٥٧) نەخش ڕۆی صەفح (ب) نەقش کەندەی ڕۆی .
(٥٨) وات .. تاد (ب) واتش هەم بە وێش نیەن غەمخوارم .
(٥٩) پڕ عەقڵ (ب) پڕ عەقڵ و .

جەی سەبەب گەردش سەوڵ خاطر تەڕ
جە لالەی ئەسرین جام نەرگس پەڕ[٦٠]

وات بە دڵ ئەر شا بکەرۆن تەکلیف
باوەرۆ[٦١] بەی قەصر قەدەم بە تەشریف

جە لای خاتونان پاکیزەی پاك دین
مبو[٦٢] بە سەرزان بێ شك بە یەقین

پەس مەبۆ کارێ بکەروَم پەی وێم
دوشمن باوەران شادکامی پێم[٦٣]

گێد مکەرد خەیاڵ ، جە ناگا خوسرەو
یاوا بە قاپێی قوللەی قەصر[٦٤] ئەو

حاجیبان سوجدەی پای شەودێز[٦٥] بەردن
صەد مەن زەڕ وە[٦٦] سەنـگ زەڕوەشان[٦٧] کەردن

بەروێز جەم قەدر دانای دڵ فرۆز[٦٨]
نیگا کەرد چون باز پەی شکار بە سۆز

---

(٦٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٦١) باوەرۆ (ب) باوەرۆش .
(٦٢) مبو (ب) مبون .
(٦٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب) دا نیە .
(٦٤) قوللەی قەصر (أ) قەصر قوللەی .
(٦٥) شەودێز (أ) شەبدێز .
(٦٦) وە (ب) بە .
(٦٧) زەڕ وەشان (ب) زەڕ ئەفشان .
(٦٨) دڵ فرۆز (ب) دڵ ئەفرۆز .

دیەش قاپیی قوللەی قەصر زەڕ نیگار
بە قوفڵ فۆلاد کەردەن[69] ئیستیوار
جلەو هۆرکێشا ، چۆگە[70] خجڵ مەند
پەرساش کە شیرین پەی چێش قاپی ژەند ؟
بەدی[71] چێش دیەن جە ئێمە شیرین
بەی طەور لێم بەستەن قاپیی عەبیرین[72]
ئاخر ئەو بێ ڕام چێشش مەنظورەن
یە خۆ جە ڕەویەی بزورگی دورەن
طەڵەب کەرد شەخصێ دانای دانشوەر
وات : شۆ بە[73] پای تەخت شیرین دڵبەر
واچە بەو پڕ خیشم غەضەب خدێ و خو
بە سوار مدران شای دارا شکۆ
فەرمانت کە قوفڵ قاپی کریان سەخت
مورەخخەض مبۆ[74] بەیۆ وە پای تەخت
یام خۆ هەر بەی طەور ئامان جە ڕاوە[75]
ڕای وێش بگێرۆ هەی بە دماوە

---

(٦٩) فۆلاد کەردەن (ب) ئاهین کریان .
(٧٠) چۆگە (ب) خەیلێ .
(٧١) بەدی (أ) تالی .
(٧٢) عەبیرین (أ) عەنبەرین .
(٧٣) بە (ب) وە .
(٧٤) مبۆ (ب) بیۆ .
(٧٥) یام .. تاد (ب) یا هەر بەی طەورە ئامان بە ڕاوە .

بەڵێ مزانۆ[٧٦] یە خەیلێ کەستەن
تاپێ جە میهمان هیچ کەس نەبەستەن

یا ڕەضا نەبۆ ئەوەند بە خوارێم[٧٧]
شەرمێ بکەرۆ جە شەهریارێم

نە من پادشای فەرزەوخ نەژادم
نەوەی نەوشیروان پڕ عەدڵ و دادم ؟!

حوکم ڕەوانتەر جە قەضیەی[٧٨] قەضان
یەند بە خەفەتم ئەو پەی چێش ڕەضان ؟

نیەن تەقصیرم بە وێش مزانۆ
عەیبەن یەند خوارێ بە من منمانۆ

واچە چ مومکین بشۆ بە ڕاوە
یا بوپارۆ ذەوق بە ڕۆی دنیاوە[٧٩]

تا کە نەوێنۆن[٨٠] بەژن باڵای ئەو
شاد نەبۆن بە دێن[٨١] خاڵ ئاڵای ئەو

---

(٧٦) مزانۆ (ب) بزانۆ .

(٧٧) یا .. تاد (ب) ئەو ڕەضا نیەن بە بوردەبارێم .

(٧٨) قەضیەی (ب) قەبضەی .

(٧٩) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

(٨٠) نەوێنۆن (ب) نەوینو .

(٨١) دێن (ب) نەخش .

ئەر ضەروَرشەن[٨٢] ڕاهێ بۆ پەروێز
با جە باڵای[٨٣] ئەی قەصر جام ڕێز
ساتێ سەیر کەروَن[٨٤] باڵای نەوخێزش
دوَ دیدەی قەتران ئاهوَی بەڕ بێزش[٨٥]
هەرچێ کە شا وات تەمام سەرانسەر
شنەفتێش شیرین زامش بێ خەطەر
وات بە کەنیزێ نادرەی ئافاق
فڵانە کوشکێ پڕ نەقش شەش تاق
تەمام بە تەعجیل گوڵاو پاشێ کەر
پڕ جە موشك و عوَد عەبیر و عەنبەر[٨٦]
دە مەجمەر تەڵای دانە بەند صاف
چەنێ چەند عوَد سوَز[٨٧] سیم پڕ شەفاف
ببەر پەرێ شای سکەندەر ئەفسەر
تا جە عەطرشان جاش بۆ موعەططەر[٨٨]

---

(٨٢) ضەروَرشەن (ب) دەرکارشەن .
(٨٣) با جە باڵای (ب) با جا جە باڵای .
(٨٤) کەروَن (ب) کەروَ .
(٨٥) ئاهوَی بەڕ بێزش (ب) ئاهوان بێزش .
(٨٦) پڕ .. تاد (ب) پڕ جە عوَد و موشك دوَد مەجمەر کەر .
(٨٧) چەنێ چەند عوَد سوَز (ب) پڕ جە عوَد و موشك .
(٨٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
ببەر پەرێ شای گەردوَن ئیحتیشام
سوجدە بەر صەد جار ، واچە : فیدات بام

ڕەنگین کەر بە فەرش ئەو شەش تاق بەرز
کورسیی شەش پایەی طاوسیی خۆش طەرز
بەر هەم پەی شای گەردوون ئیحتیشام
سوجدەی تەختش بەر ، واچە فیدات بام[89]
کەنیزت جە بام قەصر زەڕ نیگار
بە جیوار جانیب شای فەڕڕوخ شیمار[90]
میهان ئیمەن ئەو بە بێ تەکلیف
بە هەر کۆ ماچیم[91] بەرۆ تەشریف
هەم کەنیز ویش[92] بە صەد عیزز و ناز
بە بیساط پۆشیش بکەرۆ مومتاز
ئەو کەنیز شۆخ نادیرەی ئەییام
(حسب الامر) ئەو شۆخ دڵ ئارام
ئەسباب ئەو کۆشك بەو طەرز تەمام کەرد
عەرض وە لای جەناب شای[93] جەمشید جا بەرد
وات سوبەه سالار نازك نەوهاڵان
بەی طەور کەردەن ئەمر[94] شای کەمەر لاڵان

---

(٨٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە
(٩٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٩١) ماچیم (ب) واچیم .
(٩٢) هەم کەنیز ویش (ب) کەنیزش هەم ویش .
(٩٣) شای : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩٤) کەردەن ئەمر (ب) کەردش عەرض .

بەرۆ[٩٥] تەشریف بەو طاق دێرێن
تا بەیۆ شاد بۆ بە دینش شیرێن

شا بە (حسب الامر) شیرێن دڵبەر
قەدەم بەرد بەو کۆشك ئاڵای بۆ عەنبەر[٩٦]

وەر جە وێش ئەو شۆخ ظەریف مەهوەش
چەند دانە یاقوت گەوهەر پەی[٩٧] پێشکەش

چەنێ چەند مێنای[٩٨] بلور بێ گەرد
گشت پڕ جە شەراب چون یاقوت زەرد

چاشنێ گیرێ ڕەخشان[٩٩] چون ئافتاب
تێشدا موهەییا شەراب[١٠٠] جوللاب

گیاست بە سەرکار شای دارا ئەنداز
بە چەند ئیحتیرام ، بە چەند عیزز و ناز

جەو دما خێزا چون خەرمان گەنج
وێش ئارایش کەرد بە صەد لار و لەنج[١٠١]

---

(٩٥) بەرۆ (ب) بوەرۆ .

(٩٦) بۆ عەنبەر (ب) موعەططەر .

(٩٧) پەی (ب) وە .

(٩٨) چەنێ چەند مێنای (ب) چەندێ جە شیشەی .

(٩٩) چاشنێ گیرێ ڕەخشان (ب) چاشنێ ڕەخشان بێ .

(١٠٠) شەراب (ب) شەراب و .

(١٠١) لار و لەنج (ب) لارە و لەنج .

قامەتش زەڕ بەفت بە ڕەخت[١٠٢] گوڵ بێز
ڕازنا چون شاخ شمشاد نەوخێز
بەست نە ڕوی ئافتاب نیقاب زەڕ تار
جە دێبای سەقلاب نارنجی و[١٠٣] گوڵنار
حەڵقە کرد چون حەی زوڵف عەنبەر بۆ[١٠٤]
وستش بە پێڵدا زوڵف چەنی گێسو[١٠٥]
زەڕڕێن سەر ئاغوڕج ئامۆدەی[١٠٦] گەوهەر
بە ڕەسم چێنی چون ڕۆمی میغفەر
جە[١٠٧] صندوقچەی سیم بەر ئاوەرد وە بەر
نیا بە چەند ناز ئەو نە[١٠٨] فەرق سەر
شەش لوولەی یاقوت تێچە نیشان لاڵ
بەند کرد بە[١٠٩] شەو بەند زەڕ تار بتوم ئاڵ
طەوقێ[١١٠] موکەمەل جە یاقوت زەرد
مێخ ڕێز جە دانەی زمرۆد بێ گەرد[١١١]

---

(١٠٢) زەڕ بەفت بە ڕەخت (ب) بە ڕەخت زەڕ بەفت .
(١٠٣) نارنجی و (أ) نارنج .
(١٠٤) عەنبەر بۆ (ب) عەنبەربۆش .
(١٠٥) وستش .. تاد (ب) ئاستش بە پێڵدا زوڵف کەمەند گێسۆش .
(١٠٦) ئامۆدەی (أ) ئامۆدە .
(١٠٧) جە (ب) چەند .
(١٠٨) نە (ب) بە .
(١٠٩) بە (ب) نە .
(١١٠) طەوقێ (ب) طەوق .
(١١١) مێخ ڕێز .. تاد (ب) مێخ دانەی ئەڵماس زومورڕەد بێ گەرد .

گردش نه گەردەن بە سەد غەمزە و ناز(١١٢)
پەخش کەرد بە وەردا زێشەش بە دڵواز
پەی قەضای پەروێز دڵ خەستەی زەنجور
قەتران کەرد دیدەش بە سورمەی کلای طور
پشت بەست بە دەسماڵ مەنسوج چێنی
موطەززەز بە نەخش ماوای موشکێنی(١١٣)
جە گەرد عەبیر، جە زێزەی عەنبەر
سەرتاپای وێش کەرد تەمام(١١٤) موعەطەر
موعەطەر جە موشك مێخەك نارنجێ
گرت بە دەستەوە خێزا بە قنجێ(١١٥)
بەراما نە قەصر چون ئاتەش پارە
خەرامان شلۆخ شلۆخ بە لەنجە و لارە
تەشریف بەرد وە لای شای دارا ئەنداز
چەنێ چەند عیشوە و چەند گریشمە و (١١٦) ناز
بۆسا پای مەسنەد شای(١١٧) دارا دەماخ
جەودما خێزا جەڵدێ بە گوستاخ

---

(١١٢) غەمزە و ناز (ب) عیزز و ناز .
(١١٣) ئەم شیعرە و شیعری پێشتری لە نوسخەی (ب)دا نین .
(١١٤) تەمام (ب) ظەریف .
(١١٥) قنجێ (ب) لەنجێ .
(١١٦) گریشمە و (أ) غەمزە و چەند .
(١١٧) مەسنەد شای (ب) سەرتیر ئەو .

گۆشوارەی گەوهەر ڕەخشندەی شەم بێز
شەندش وە[118] پای سم شەودێز[119] پەروێز
سەد دانە[120] یاقوت ڕومانی[121] گەوهەر
کەردش بە نیثار ئەو فەڕڕوخ[122] ئەختەر
خوسرەو دیش شیرین شەکەر لەب بەی طەرز
کەرد میهرەبانی ، دەماخش بی بەرز
نەکەرد ئیستیغنا ئەو گەردوّن ئەفسەر
دەست بە سینەوە هۆرێزاش نە وەر
دەماخش نەگرت[123] جە ڕوتبەی شاهی
زوبان گوشاد کەرد[124] بە عوزر خواهی
فەرماش جام جەمێن ، جەمێن جام جەم
دەوڵەت زیاد ، سایەت نەبۆ کەم
بوبەرۆ دایم نە ڕوّی سەر زەمین
فەرقت جە پایەی ئەی چەرخ دێرین[125]

---

(١١٨) وە (أ) بە .
(١١٩) شەودێز (أ) شەبدێز .
(١٢٠) دانە (أ) دانەو .
(١٢١) ڕومانی : لاموایە ڕاستەکەی (ڕومانی و) بێ .
(١٢٢) ئەو فەڕڕوخ (ب) شای دارا .
(١٢٣) نەگرت (أ) نەکەرد .
(١٢٤) گوشاد کەرد (ب) کەرد گوشا .
(١٢٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئافەرین ! گشت طەور شاهانە پێتەن
بزورگی و بەخشش لایق بە وێتەن
گلاشوارەی گۆشت پڕ بی جە گەوهەر
مدرەوشا چون قورص خورشێد خاوەر
بەرلێ خوشنودیی ئیمەی خاطر تەنگ
کەردت بە شاباش شەودێز شەو ڕەنگ
مەبلەغێ خەطیر هەم دانە و گەوهەر
کەردت بە نیثار ئەی بەندەی[١٢٦] کەمتەر
بەڵێ شەکەر لەب ڕاست بواچە پێم :
تەقصیرم چێش بی قابی بەستی لێم
وێت وێنەی خورشێد نە چەرخ ئەخضەر
وستی نە باڵای ئەی قەصر بێ دەر
ڕاستەن کە من شام ، ڕاز ڕێزەی شەکەر
بەڵێ تیم جە تۆ هەرگیز زیاتەر[١٢٧]
نیهایەت[١٢٨] قابی جە میهمان وێش
هێچ کەس نەبەستەن نە شا نە دەروێش
جە لای هەرکەسێ ڕەوشەن گەوهەرەن
میهمان عەزیزەن ، ئەر صەد کافرەن
* * *

---

(١٢٦) بەندەی (ب) ذەڕڕەی .
(١٢٧) زیاتەر (ب) زیادتەر .
(١٢٨) نیهایەت (ب) بەی وێنە .

جواب دادن شیرین خسرورا[1]

نەرگس بۆی پڕ ناز نەزاکەت فرۆش
سەمەن سیمای ساف[2] ، سیمین بنا گۆش
پەی جەواب شای فەڕ بەخش قابڵ
بەی طەور شکاوا غونچەی لەب چون گوڵ :
تا زەمین نە پشت گاو و ماهی بۆ
شا هەر شاد بە تەخت شەهەنشاهی[3] بۆ
بەرز بۆ[4] چون پەروین بڵەندی[5] پایەش
کەم نەبۆ جە فەرق بەندەگان سایەش

---

(١) وەلام دانەوەی شیرین بە خوسرەو . ئەم سەرباسە بەپێی نوسخەی (ب)یە ، بەلام لەو نوسخەیەدا لەپاش شیعری یەکەمی ئەم باسەوە دانراوە . سەرباسی نوسخەی (أ) کە لەم شوێنەدایە کە ئێمەش کردوومانە بە شوێنی سەرباس ، بەم جۆرەیە : رفتن خسرو بقصر شیرین بخدمت او و مقالەء ایشان و جواب دادن خسرو . واتە : ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ قەسری شیرین بۆ خزمەتی ئەو و گفتوگۆی ئەوان و وەلام دانەوەی خوسرەو . بەلام ئەمە بێجێیە ، چونکە باسی پێشوو باسی ڕۆیشتنی خوسرەو بۆ قەسری شیرین و گفتوگۆ کردنی بوو لەگەڵ شیرین . لەم باسەشدا شیرین وەلامی ئەداتەوە و لە باسی داهاتوودا سەرەی قسە دێتەوە سەر خوسرەو .

(٢) سیمای ساف (ب) سیما سام .

(٣) شەهەنشاهی (ب) پادشاهی .

(٤) بەرز بۆ (أ) بەرز . (٥) بڵەندی (أ) بڵەند .

هەر سەرێ جە طەوق بەندەگێش[٦] دوَر بوَ
جە[٧] بەند سەر طەوق[٨] ظاڵم ڕەنجوَر بوَ

بوڕڕا بوَ دایم وێنەی تەهەمتەن
شمشێرت نە فەرق بەدخوای دین دوشمەن

بەڵێ فیدات بام شای کەیخوسرەو خوَ
دارای دەماخ بەرز ، مەعریفەت بێ شوَ

ئەر ماڵەن ، ئەر گەنج ، ئەگەر شاهیەن
دەخڵش بە سەرکار قیبلەگاهیەن

بەڵێ هەی خاقان کەیخوسرەو نەژاد
نەوەی نەوشیروان صاحێب عەدڵ و داد

نەشیم وە باڵای ئەی قەصر بێ دەر
بە خەیاڵ ئێد جە شام زیادتەر

ئەرێ[٩] جەمشێد جام کەیانی ئاڵام
صەد جار بە سەرگەرد باڵات بوَ باڵام

من قاپی جەو بوَن جە توَ نەبەستم
یانی بزورگم ، یا باڵا دەستم

---

(٦) بەندەگێش (أ) بەندەگێت .

(٧) جە (ب) بە .

(٨) سەر طەوق (ب) زنجیر .

(٩) ئەرێ : وادیارە ڕاستەکەی لێرەدا (ئارێ) بێ

بە وێت مزانی شەمەنشای لاڵ پۆش
بگێرۆ عەورەت ئەر صەد شێر نە گۆش

جە لای جەوانمەرد چون شای صاحێب ذات(١٠)
عەورەتەن عەورەت هەم(١١) بێ دەستەڵات

شەمەنشا سەرمەست بادەی تەمام ڕەس
من بێ دەستەڵات عەورەت و بێ کەس

تەرسام شێتم وە بام(١٢) قەصر وێم بە دمو
گاڵ دام ڕەندشان قوفڵ قاپێی ئەو

فیدات بام جێش بی من پەی تۆ وێڵم
پەی تۆ چون عەبداڵ کەڵپۆس وە پێڵم

ئاخر نە منیچ ڕەوشەن تەبارم
جە نەسل شاهان شەوکەت شیمارم ؟!

جە شاهان نیەن کەم ڕوتبەی شاهیم
شایەن نە مام عیصمەت پەناهیم

هەرگا شای جەم بەخت موخالیف شکەن
ڕەضاش بۆ چون من شازادەی ئەرمەن

---

(١٠) ئەم نیوە شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
جە لای شەمەنشای صاحێب زۆر و ذات .
(١١) هەم (ب) هەر .
(١٢) بام (أ) بان .

وێنەی بەخت سەعد بپۆش هەم ئاغۆش
جە مەی گۆن لەعل بکەرۆ مەی نۆش

تەخت خوسرەوی‌ی موکەللەل جە[13] عاج
ئامۆدەی گەوهەر ئەو تەخت چەنیو[14] تاج

مورەصصەع صەد تێغ پۆلای زەڕ ئەندۆد
بەڵ پێچ[15] جە یاقوت تێە نیشان[16] زمرۆد

صەد طەبەقچەی سیم[17] پڕ دانەی گەوهەر
بە خەروار هەبیر ، بە صندوق عەنبەر

صەد پەڕەلد مەنقوش جە یاقوت زەڕ
تۆ تۆ شان جە موشك نافەی[18] ئاهو پەڕ

مەهدی[19] مورەصصەع جە یاقوت ئاڵ
پەیکەر فرۆزان جە فەیرۆزەی لاڵ

یەك صەد عەماری ، صەد ئەسپ و ئێستەر
عەماری‌ی کەش گەشت سادەی لاڵ کەمەر

---

(١٣) جە (ب) بە .
(١٤) تەخت چەنیو (ب) تەخت و ئەو .
(١٥) پێچ (ب) زج .
(١٦) نیشان (ب) کیلان .
(١٧) صەد طەبەقچەی سیم (ب) سێصەد طەبەقچەی .
(١٨) موشك نافەی (ب) ناف موشك .
(١٩) مەهدی (ب) مەهد .

صەد ڕۆمێ غوڵام زەبەرجەد نـگین
موطەللا نە دەور طاقیەی زەڕڕین[20]

جە میصرێ و چینێ و سوقلابێ پەڕەند
جە مەنسوج هیند دێبای دڵ پەسەند[21]

باوەرۆ بە ڕەسم شاهان ڕوَسێ
بکەرۆم بە عەقد نیکاح عوروَسێ

وەر نە شەهەنشا بەی تەمەنناى خام
سیمرغ کۆی قاف ماوەرۆ بە دام

من ئەو سیمرغم بێ درۆ و گەزاف
ئاشیانشەن نە کۆی قوللەی قاف[22]

شا دەرکارشەن بە نەیرەنگ سازێ
بە دەستەی زوڵفم بکەرۆ بازێ

بۆ بنیۆ بێ عەقد نە بۆی عەنبەر بۆم
دەست ئەفشار کەرۆ شەمامەی وەشبۆم[23]

هەر شەو چون طوڕڕەی بۆ موشك لۆلم
پەشتان بۆ وە[24] بەژن باڵای نەوتۆڵم

(٢٠) زەڕڕین (ب) ڕەنـگین .
(٢١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٢) ئەم شیعرەش لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٣) وەشبۆم (ب) لێبۆم .
(٢٤) وە (ب) بە .

بکەرۆ بە زۆر خاطر شکستەم
بشکەنۆ طەلیسم گەنج دەر بەستەم
نەوەللا پەی ویم خاستەرەن[۲۵] بێ دەنگ
منیشۆن[۲٦] نەی قەصر خرابەی دڵ تەنگ[۲۷]
هەر شەکەر خاسەن پەی شای بێ ئەندیش
شیرین تاڵ بیەن ، چێش مکەرۆ[۲۸] پێش
ئیسە با نەبۆ[۲۹] شیرین دڵبەر
وەسەن پەرێ شا شیرینیی شەکەر
من خۆ جە داخت کۆی خەم لێم بارەن
هەنی جە گیانم چێشت دەرکارەن
حەق هۆرنەگێرۆ لێت نە[۳۰] بالای سەر
ویەردی جە وەصڵ شیرین پەی شەکەر
مەر خاسەن بزورگ یەند تا دروست بۆ
یەند لۆتی مەذهەب ، قەحبە پەرست بۆ
شەکەر هەرچەند شۆخ زولف عەبیرینەن[۳۱]
بە عەرض و سیرەت کەی چون شیرینەن ؟

---

(۲۵) خاستەرەن (ب) خاستەر وە .
(۲٦) منیشۆن (ب) بنیشۆن
(۲۷) دڵ تەنگ (ب) بەد ژەنگە .
(۲۸) مکەرۆ (ب) بکەرۆ .
(۲۹) با نەبۆ (أ) بوینۆ .
(۳۰) نە (ب) جە . (۳۱) عەبیرینەن (أ) عەنبەرینەن .

بەڵێ شا جە لاش نیەن تەفاوت
ئەر عیصمەت‌دارەن ، ئەگەر بێ عیصمەت
ئاخر کەی کێشات تۆ پەی من خوارێ ؟
کەی(٣٢) جە سەودای من تۆ کەردت(٣٣) زارێ ؟
کەی بی وە بێ من بادەت نەنۆشا ؟
کەی بی جە داخم قەترانت پۆشا ؟
سا واچە پەی من کام(٣٤) جەفات کێشان ؟
کەی تیشتی پەی من خاطر پەرێشان ؟
تۆ هەر مەی نۆشای ، تەپڵ(٣٥) شادیت ژەند
شاپۆر کێشا نەخش(٣٦) ، فەرهاد تیشەش(٣٧) شەند

* * * *

---

(٣٢) کەی (ب) کەی بی .
(٣٣) تۆ کەردت (ب) کەردی .
(٣٤) کام (ب) کەی .
(٣٥) تەپڵ (ب) صـەل . ژێی تێ ئەچێ (صـەوڵ) بێ و بە هەڵەی نوسـبار
وا نوسرابێ .
(٣٦) نەخش (ب) نەقش .
(٣٧) تیشەش (ب) تیشە .

جواب دادن خسرو شیرین‌را بمهربانی(۱)

خوسرەو دیش شیرین تاڵەن گفتوگۆش
پێچ مدۆ(۲) چون مار زوڵف عەنبەر بۆش(۳)

بە لەفظ شیرین شەکەر بار ڕەند
جەواب دا شیرین(٤) شیرین‌تەر جە قەند

واتش(٥) : شەکەر ڕاز شۆخ شیرین دەنگ
باڵا طەرز تۆڵ گوڵ باغچەی فەرەنگ

دایم تای طورڕەت بۆ عەبیرین بۆ
شێوەی شیرینت خاستەر(٦) شیرین بۆ

عیتابت هەرچەند چون ژار مارەن
جە لام چون شەربەت نەبات شارەن

---

(۱) وەلاَم دانەوەی خوسرەو بـۆ شیرین بە خوشەویستیەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب) دا بەسەر شیعری سێیەمی ئەم باسەوەیە و بەمجۆرەیە : پاسخ دادن خسرو شیرین‌را . واتە : وەلاَم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین .

(۲) مدۆ (ب) مدا .

(۳) زوڵف عەنبەر بۆش (ب) عەنبەر بۆی هیندۆش .

(٤) شیرین (ب) خوسرەو .

(٥) واتش (ب) فەرماش .

(٦) خاستەر (ب) دایم .

ڕاستەن شیرین گشت من[7] ڕۆزەرد تۆم
بێ خەبەر جە حاڵ داخ و دەرد تۆم
ئەر باوەڕ دارێ شازادەی ئەرمەن
سەوگەند بە گێسوت شۆخ پڕ شکەن
هۆش و خەیاڵم دایم جە لای تۆن
(کحل الجواهر) من خاکپای تۆن[8]
مورغ دڵ بە دام گێسوت[9] گیر وەردەن
زیندەی نێمە گیان[10] بەتەر جە مەردەن
من خوان ئیخلاس تۆ بدۆ گێرم
غەیر جە وەفا و شەرط نیەن تەقصیرم
سا هەر گونام بۆ[11] وێنەی گومڕاهان
مەویەر تۆ[12] جە ڕەسم ڕای پادشاهان
ڕەویەی عەدڵ و داد بە[13] چەم مداران
مبەخشان ڕۆێ چەند گوناکاران

---

(٧) شیرین گشت من (ب) من شیرین هەر .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
هۆشـم ، خەیاڵم دایم جە لاتـەن
گەنج و جەواهـیر من خاکپاتەن
(٩) بە دام گێسـوت (أ) جە داغ زوڵفت .
(١٠) زیندەی نێمە گیان (أ) زیندە نیم گیان .
(١١) سا هەر گونام بۆ (ب) من گونابارم .
(١٢) مەویەر تۆ (ب) تۆ مەویەر .
(١٣) بە (ب) وە .

ئەر شازادەنی سەوڵ ناز پەروەر
تۆیچ ڕەویەی شاهان هەم وە ڕاگە بەر[١٤]
ئاخر نە من شام ؟ ڕەحمێ بکەر لێم
مەنمانە[١٥] بەی طەور ئەوەند خوارێ پێم
مەر هەر کەس ، شیرین ، زوڵف عەنبەربارەن
نە پەرواش جە شا ، نە جە خۆندکارەن ؟!
ئەر من خوار بە تیر[١٦] شەصت تۆ نەبۆن
مەدهۆش دیدەی مەست تۆ نەبۆن
پەی چێش ئەوەند لێت[١٧] ملاڵۆنەوە
مگێرۆت داماں ، مپاڵۆنەوە ؟
چون تۆ واتەنی[١٨] چەند کەس یارمەن
چەند مەحبوب شۆخ پەرستارمەن[١٩]
ئەر زامم بە عەشق تۆ نەبیا ناسۆر
پەی چێش مکێشام[٢٠] ئەوەند تار و تۆر[٢١] ؟

---

(١٤) هەم وە ڕاگە بەر (ب) هەر بە ڕا بەر .
(١٥) مەنمانە (ب) منمانێ .
(١٦) خوار بە تیر (ب) خار تیر .
(١٧) ئەوەند لێت (ب) لێت ئەوەند .
(١٨) واتەنی (ب) واتەنت .
(١٩) پەرستارمەن (ب) نە سەر کارمەن .
(٢٠) مکێشام (ب) مچەشتم .
(٢١) تۆر (ب) سۆر .

ئەر صاحێب شەرطی ، گورفتار تۆم
بێ خاو و بێ خۆر ، بێ قەرار تۆم[22]

بەی طەور پێم ئامان ، قیبڵەم ، چە داخت
جە کیبر و جە ناز بەرزیی دەماخت

ئەر نەبیا[23] بەعید جە ڕەسم[24] شاهێ
مبیَم[25] پەشتانت خواهێ و نەخواهێ[26]

بەڵێ سا جە ڕەسم شاهانە دوورەن
ڕەویەی نەوشیروان بابام[27] مەنظوورەن

وەرنە بێ ئەمرێت هالاّ مکەردم
جە مەیگوون لەعلت جامێ موەردم

سا شیرین بە عەشق زوڵف گرنجت
بە سێف طەریف ڕەنگین[28] زنجت[29]

مەواچە یە شان ، ئومێدمەن پێت
بکەریم قوبووڵ بە غولاّم وێت

---

(٢٢) بێ خاو و .. تاد (ب) بێ خورد و بێ خاو دەروون خار تۆم .
(٢٣) نەبیا (أ) نەویا .
(٢٤) ڕەسم (أ) عەدڵ .
(٢٥) مبیم (أ) موریم .
(٢٦) نەخواهێ (أ) ناخواهێ .
(٢٧) بابام (أ) باوام .
(٢٨) سێف طەریف ڕەنگین (ب) سێب ڕەنگین طەریف .
(٢٩) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب) دا لەجێی یەکتردان .

خواجەیێ چون تۆ[٣٠] شۆخەکەی سەرمەست
غولامێ چون من نەکنۆت بە دەست

طەبع هومایون من مایل بە تۆن
شەکەر چ کارەن ، وجوودش جە کۆن

جە تۆم نەکەردەن بە دانای[٣١] داوەر
من ویم زۆگەردان پەی[٣٢] وەصڵ شەکەر

ئەر شۆخیم کەردەن بە کامەرانی
جەوانم ، پۆسەن ڕەسم جەوانی

بەڵێ بە خەڵوەت جە صوب تا بە شام
جە شەرم شاهان ئومەرای عیظام

جە دوریی باڵات زوخاوم وەردەن
چون زۆ مەردەگان هەر زاریم کەردەن[٣٣]

پەی چێش ؟ تا جەی سۆنک زوڵفان بۆ عەنبەر
هۆرنەگێڵان لێم ئەی سوپا و[٣٤] لەشکەر

هیچ کەس نەزانۆ هەم بە گومڕاهیم
خەلەل نەیاوۆ بە پادشاهیم

---

(٣٠) تۆ (أ) من .

(٣١) بە دانای (ب) شیرین بە .

(٣٢) پەی (ب) جە .

(٣٣) هەر زاریم کەردەن (ب) ڕاضیم بە مەردەن

(٣٤) ئەی سوپا و (ب) سوپاە و .

بەڵێ تا بۆی زوڵف لوولت باوا پێم
بێزار بیم جە تەخت پادشاهیی وێم
بەی طەور موبتەلی پەی تۆ گاشفتەم
چون شەم جە شەوقت سەر تا پا سفتەم
ئیستیدعام ئێدەن سەوڵ سەر سایەم
نەمەندەن طاقەت[٣٥] ، سا بدەر وایەم

● ● ● ●

(٣٥) طاقەت (ب) صەبرم .

جواب دادن شیرین خسرورا بغمزه[١]

دیسان شەربەتدار ڕێزەی قەند بێزان
قیامەت قامەت قیامەت خێزان

بەیطەور دا جواب شای پورجێس ئەفسەر
جە دورج یاقوت ڕێزنا گەوهەر

وات تا کە خەرگەی زەیبەقێی کەردۆن
بێ مێخ[٢] و تەناف ، بێ ڕشتە[٣] و ستۆن

جیلوەگەر نە ڕوی عەرصەی زەمین بۆ
شەهەنشا نە دەور دارا نگین[٤] بۆ

ئێد کە شا فەرماش مەحض خیلافەن
ڕاستش هەر نیەن ، درۆ و[٥] گەزافەن

غەیر جە من فێشتەر جە ڕای گومڕاهی
پەی تۆ کەردم تەرك ئەورەنگ شاهی

---

(١) وەلاّم دانەوەی شیرین بە خوسرەو بە نازەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاسخ دادن شیرین خسرورا . واتــە : وەلاّم دانەوەی شیرین بە خوسرەو .

(٢) مێخ (ب) ڕشتە .

(٣) ڕشتە (ب) مێخ .

(٤) نگین (ب) نشین .

(٥) درۆ و (ب) درۆن .

ڕاضی بێم بەی[٦] قەصر چۆڵ وێرانە
وێم کەرد جە سەودات ڕیسوای زەمانە
تۆ جە کۆ کێشات پەی من دەرد سەر ؟
جە کۆ وێنەی من زامت بێ خەطەر ؟
ئەی هۆ من جە تۆ فرێن غوبارم
پەی چێش یەند وە[٧] پۆچ مدەی ئازارم ؟
مەر تۆ عاشقی بە وێت منازی
عاشقی دوورەن جە سەرفەرازی
عاشق وێنەی من سەودا سەخت مبۆ
نە عاشق صاحێب تاج و تەخت مبۆ
شا بە شاهیی وێش شوکر مەغروورەن
شاهی جە دەستوور عاشقی دوورەن
غەیر جە تۆ فێشتەر هەناسەم سەردەن
ڕەویەی عاشقیم[٨] هەر بە ڕا بەردەن
وەرنە تۆ جە ڕای عاشقی دووری
بە ئەسباب و گەنج شاهی مەغروری
من جە مەی عەشقت تا جامێ وەردم
تەرك تاج و تەخت شاهیی وێم کەردم

(٦) بەی (أ) وە .
(٧) وە (ب) بە .
(٨) عاشقیم (أ) عاشقی .

یا جەی قەصرەدا چەنی بار خەم

بەستەنم چون چێن تای زولْف وێم چەم

جە گەرمێ سەبۆن سۆچیان جەرگم

بێزارم جە عومر ، ڕاضێم وە[9] مەرگم

بە جای جام[10] یەخ ئاو[11] گەرم نۆشم

چون دیگ بوریان دەروون پڕ[12] جۆشم

دایم نە گوڵزار موغان گەرمەن

مکەردم گوڵ گەشت چون ئاهوی خوتەن

ئیسە ها جەی قەصر[13] شۆرە زەمینْدا

جە گەرمێ مدەون هەڕ[14] بە جەمینْدا

جەی قەصر دەربەست[15] من بەی ڕەنجوریێ

بە ئومێد تۆ کەردم صەبوریێ

خۆ واتێ[16] خەیلێ شەرط و وەفاتەن

نەزانام بەی طەور جەور و جەفاتەن

---

(٩) ڕاضێم وە (ب) ڕاضێ بە .

(١٠) جام (ب) ئاو .

(١١) ئاو (ب) جام .

(١٢) دەروون پڕ (ب) دایم بە .

(١٣) قەصر (أ) دەشت .

(١٤) هەڕ (أ) دەست .

(١٥) دەربەست (أ) سەنگ بەست .

(١٦) واتێ (أ) وانم .

سا چون بەی طەورەن جەور و جەفای تۆ
جە حەد ویەردەن ظولّم و سزای تۆ[17]
جەی زیندەگانی وەشتەرەن مەردەن
سەرم[18] بە شمشێر تۆ تەسلیم کەردەن
بزان فەڕّەی عەشق تۆ کەردەن خوارم
جەی سڵانک و سەبەب[19] جە گیان بێزارم
ومرنە من هێمای[20] چون سەوڵەن باڵام
بازارم گەرمەن ، ڕەنگینەن کاڵام
هێمای[21] گوڵ غونچەی[22] باغم نەشکفتەن
ئەڵماس دانەی دوڕ نەجم[23] نەسفتەن
هێمای[24] ناف جۆش نەوجوانیمەن
دەعوای[25] تاج و تەخت جیهانبانیمەن
دیدەم چون هیندوی ئاتەش پەرستەن
بەڵا[26] پەی کەسێ بە[27] دیتن دروستەن

---

(١٧) جە حەد .. تاد (أ) ویەردەن جە حەد سزا و جەزای تۆ .
(١٨) سەرم (أ) گیانم .
(١٩) جەی سڵانک و سەبەب (ب) جە سڵانکە تۆوەن .
(٢٠) و (٢١) هێمای (ب) هێما .
(٢٢) غونچەی (ب) باغچەی .
(٢٣) دانەی دوڕ نەجم (ب) دوڕ دانەی دورجم .
(٢٤) هێمای (ب) هیما .   (٢٥) دەعوای (ب) داوای .
(٢٦) بەڵا (ب) بەلام .   (٢٧) بە (ب) بەی .

ڕوخسارم شۆڵەی[28] شەمع خۆر[29] بێزەن
سوپام کیبر و ناز ، غەمزەم خوێن ڕێزەن

خورشێد حەیرانەن شوعلەی جەمێنم
قەمەر بێ نورەن چون نە کەمێنم

نە شەوق دیدەم ئەنجوم پەرێشان
جە عەکس سوهام نور بیەن بێ شان[30]

هەم وەڵق نیعمەت عەطر و عەنبەرم
وەڵق عەهد شەهد شێرەی شەکەرم

شەو شەم جە چرای حوسنم پەروانەن
شاهان ماڵم پەرێم دێوانەن[31]

زنجم جە نارنج بەغدا بەردەن ڕەنگ
لاڵ جە لەبانم سەر مدۆ بە سەنگ

دورج دەهانم پڕەن جە گەوهەر
بەهاشەن خەراج ئولکەی[32] هەفت کیشوەر[33]

---

(28) شۆڵەی (ب) شوعلەی .

(29) خۆر (ب) هۆن .

(30) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

(31) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .

(32) ئولکەی (أ) هولکەی .

(33) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا لەجێی یەکتردان .

ئەر بشنەوان عەطر خاڵان لێمۆم
یا بلاێی جە زوڵف سیای عەنبەر بۆم[٣٤]

ماوەران پەرێم تا بە[٣٥] ڕۆی مەردەن
ئاهوی خەطا و چێن خەراج بە گەردەن

گوڵشەن[٣٦] چون حوسنم[٣٧] ڕەنگ و بۆش نیەن
چەمەن چون باڵام سەوڵ نۆش نیەن

غونچەی دەهانم چون گوڵ ڕەنگینەن
بەهای هەر ماچم موڵك ماچینەن[٣٨]

بە سیلسیلەی زوڵف سیای بۆ عەبیر
سەرکەشان چون تۆ مکەرۆن زنجیر

شیرینەن وێنەی نام وێم ڕازم
کوشندەن چون تیر نیگای وێم[٣٩] نازم

پرشێکەن گێسوم ، بۆ عەبیرینەن
چون حەڵوای شەکر لەفظم شیرینەن[٤٠]

---

(٣٤) عەنبەر بۆم (ب) ئەشەد بۆم .

(٣٥) بە (ب) وە .

(٣٦) گوڵشەن (ب) وەهارم .

(٣٧) حوسنم (ب) حوسن .

(٣٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣٩) وێم (ب) تیم .

(٤٠) چون .. تاد (ب) بەهای هەر ماچم موڵك ماچینەن .

بە غەمزەی خوێن ڕێز چەند کەسم[٤١] کوشتەن
بە خوێن[٤٢] چەند کەس پای طەوقم[٤٣] ڕەشتەن

ئیسە وە بێ زام ، وە بێ جەفایێ
بەرشۆ پەرێی ویت تۆ بە صەفایێ[٤٤]

وێت بەرکەر وە بەر ، خۆف کەر جە لەنجەم
ئەر نەشناسی کێم (شیرین گەنجە)م

مەبادا بە تێغ گەبرۆی زام خەطەر
بیاوۆ بە ذات پادشا ضەرەر

• • • •

---

(٤١) چەند کەسم (ب) صەد کەسم .

(٤٢) خوێن (ب) هوێن .

(٤٣) طەوقم (ب) تەختم .

(٤٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا دوا شیعری ئەم باسەیە ، واتە لەپاش دوو شیعرەکەی پاشەوەیەتی .

جواب دادن خسرو شیرین‌را به لابه[١]

خوسرەو وات جە تۆ : ئەرێ دلارام
حەرف سەرد[٢] وەسەن پێم نەمەند ئارام

مەگەر تۆ حیساب شۆخ و شەنگی وێت
بزورگی و تەمکین سام و[٣] سەنگی وێت

شێوەت شیرینەن ، شاهان پەسەندەن
خورشێد جە حوسنت[٤] سەرمەشقی سەندەن

ئەر ڕۆی وێت نە جام بوینی وە چەم
شێت موی و سەرسام ، عومرت مبۆ کەم[٥]

ئەر ڕۆێ نە جام بوینی ڕۆی وێت
شێت مبی[٦] دەرسات ، چون من مەیۆ[٧] پێت

---

(١) وەڵاٚم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین بە پاڕانەوە و سەرکزییەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاسخ دادن خسرو شیرین‌را . وانە : وەڵاٚم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین .

(٢) حەرف سەرد (ب) حەرف و صەوت .

(٣) سام و (ب) سام .

(٤) خورشێد جە حوسنت (أ) جە حوسنت خورشێد .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٦) مبی (ب) موی .

(٧) چون من مەیۆ (ب) سام میاوۆ .

ئیحتیاج نیەن وێت کەری تەعریف
ظەریفی ، نیەن وێنەی تۆ ظەریف[٨]

لاڵ جە بەدەخشان سەر مدۆ بە سەنگ
نیەن وێنەی لاڵ لەبانت خۆش ڕەنگ

قەند گەر دەهانت بوینۆ نە[٩] خاو
دەرسات دەهانش پڕ مبۆ جە ئاو

شۆخیی شێوەی تۆ حەق شەریف کەردەن
شیرینیت ، شیرین[١٠] ، جە شەکەر بەردەن

گەر بوورەشی[١١] تۆ بە چون من[١٢] شایێ
جە دەستەی بۆ موشك زوڵفانت تایێ

بیللا مستاحوش بە هەر هەفت کیشوەر
بە هەزار خەروار عەبیر و[١٣] عەنبەر

دیدەی بەد دوڕ بۆ جە شۆخیی شێوەت
جە لوول زوڵفان لوولیای لێوەت[١٤]

---

(٨) ظەریف (ب) حەریف .
(٩) نە (ب) بە .
(١٠) شیرینیت شیرین (ب) شیرین شیرینیت .
(١١) بوورەشی (أ) ببەخشی .
(١٢) چون من (أ) من چون .
(١٣) عەبیر و (ب) هەم موشك و .
(١٤) جە لوول .. تاد (ب) جە شیرینیی لوول زوڵفان لێوەت .

دڵ سەرشار جە جام جورعەی بادەی تۆن
قەند قەندەهار[15] غوڵامزادەی تۆن
طوبا جە بەهەشت سەرئەفکەندەی تۆن
سونبول بەندەی[16] زوڵف شەماڵ شەندەی تۆن
چون بەی طەور نە دەور نەخش بەند نەخشان[17]
شێوەی[18] شیرینی گشت بە تۆ بەخشان
سا وەس بە عەبەث شۆخ لەب شەکەر
چون سرکەی ناڕەس لێم ترش و تاڵ بەر
ئەر ڕاسەن پەی من بەی طەور[19] وێڵەنی
پەی من سەرگەردان ئەرا گێڵەنی
دەروَنم وەی طەور بە زوخاڵ مەکەر
شیرینیی دنیام ، شیرین ، تاڵ مەکەر
سەوگەندم بە عەطر موشکین خامەی تۆ
بە خاڵ لێمۆی بۆ شەمامەی تۆ[20]
یا مبۆ بدەی جە وەصڵت وایەم
بکەری ساى چەتر زوڵفت بە سایەم

---

(١٥) قەند قەندەهار (ب) قەند و سەمەرقەند .
(١٦) بەندەی (أ) بەند .
(١٧) نەخش بەند نەخشان (ب) نەخش بەدەخشان .
(١٨) شێوەی (ب) شۆخی و .
(١٩) پەی من بەی طەور (أ) بەی طەور پەی من .
(٢٠) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

یا مبۆ چێگە هەر وە دەست[٢١] وێت
بڕێزی هوّنم ، ئێنەن[٢٢] واتم پێت

ئەر نەبیام[٢٣] مەردەی زوڵف گرنجت
داخدار نوختەی خاڵ پای زنجت

پەی چێش یەند جە تۆ منالآمەوە[٢٤]
یەند بە شاهێی وێم ملالآمەوە[٢٥]

تۆ بکەر دەرمان زام سەخت من
تالوخش[٢٦] بە تۆن تاج و تەخت من

پەی تۆ نیشتەن بار سیا جە لێوم
ڕحمێ کەر بە حاڵ جەستەی پەشێوم

ئیمشەو ڕوخصەت دەر شیرێن چەنێ هەم
بویارمێ بە شاد[٢٧] تا وە[٢٨] صوبح دەم

ئاخر شەرمێ کەر جەی حاڵ نەزانێ
جەفا خاس نیەن ئەوەند بنمانی[٢٩]

* * * *

---

(٢١) وە دەست (ب) بە دەس .
(٢٢) ئێنەن (ب) ئێنا .
(٢٣) نەبیام (أ) نەویام .
(٢٤) منالآمەوە (ب) ملالۆنەوە
(٢٥) ملالآمەوە (ب) مپالۆنەوە .
(٢٦) تالوخش (ب) تەعەللوق .
(٢٧) بویارمێ بە شاد (أ) بویارێم صوحبەت .
(٢٨) وە (أ) بە .
(٢٩) بنمانی (ب) منمانێ .

جواب دادن شیرین خسرورا بناز[١]

جه لاڵ پاسوخ[٢] ئەو مای قەصەب پۆش
بەی طەور شەهەنشا حەڵقە کەرد نە گۆش

وات : ئەرێ هەی دوڕ دەریای گیرامێ
نادرەی نایاب نا پەیدای[٣] نامێ[٤]

من ئەو پاڵودەم[٥] بۆ عەبیرێنم
بە بێ شیرێنێ چەرب و شیرێنم

ئەوەند هەن مەشهوور[٦] من بە شیرێنیم
موانێ بەعضێ[٧] زوڵف عەبیرێنیم

---

(١) وەلاٌم دانەوەی شیرێن بۆ خوسرەو بە نازەوە. ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە : پاسـخ دادن شیرێن خسرورا . واتە : وەلاٌم دانەوەی شیرێن بـۆ خوسرەو .

(٢) لاڵ پاسوخ (ب) پاسوخ لاڵ .

(٣) نا پەیدای (ب) نادرەی .

(٤) لە نوسخەی (ب)دا لەپاش ئەم شیعرە ئەم شیعرەی خوارەوە هەیە :

طوبا جـە بەهەشت سەر ئەفگەندەی تۆن
شاهان هەرچێ هەن گشتێن بەندەی تۆن

بەلاٌم بوونی ئەم شیعرە لەم شوێنەدا ناگونجێ ، چونکە یەکەم پەیوەندی بە شوێنەکەوە نیە . دووەم ئەم شیعرە ، بە کەمێك جیاوازییەوە ، لە باسی پێشوودا ڕابوورد .

(٥) پاڵودەم (ب) پاڵودەی .

(٦) هەن مەشهوور (ب) مەشهوورەن .

(٧) موانێ بەعضێ (ب) مەردم مواچان .

به ڕاس ئەر شیرین هەییرین مبیم[8]
چون شەکر جە لات هەر شیرین مبیم[9]

بەڵێ ئێمام یە چەندێ وەختەن
جە سەودای باڵات[10] زامەتم سەختەن

بە وەخت و بێ وەخت طەڵەبکار تۆم
بە دیدەو بە گیان خرێدار تۆم

مەعلوم بۆ جە لات شای ڕەوشەن ضەمیر
سەوگەند بەو خودا سەمیمەن بەصیر

غەیر جە تۆ کەسم بە دۆس نەکەردەن
غەیر جە تۆ سوجدەی کەسم نەبەردەن

لەت لەت بکەران ئەر بە ئەڵماسم
هیچ کەس شناس نیم ، هەر تۆ شناسم

ئەمما ئەی شا[11] من فرە دڵگیرم
کەم لوطفی ، نەز چێشەن تەقصیرم

سا چون بەی طەوری[12] بێ دەردێ مەکەر
بۆ دەس جە یەخەم ، پێنایێم ، وەردەر

---

(8) و (9) مبیم (أ) مویم .
(10) جە سەودای باڵات (أ) من جە سەودای تۆ .
(11) ئەی شا (أ) شا پەی .
(12) بەی طەوری (ب) بەی طەور پێ .

شیرین تاڵ بیەن هەرچەند ئیخلاصەن
شەکەر شیرینەن ئەو پەی شا خاسەن[١٣]

پەی چێش ؟ کە شیرین بە شەرط[١٤] دروستەن
شیرین چون شەکەر کەی شا پەرستەن ؟

ساڵێ شیرین یێم زوڵف بۆ عەبیرین[١٥]
ئیسە شەکەر هەن ، تاڵ بیەن شیرین[١٦]

فیدات بام بەی طەور دڵ جە سەنگ مەبەر
دوَ ڕەنگیێ تا کەی ؟ بۆ دوَ ڕەنگ مەبەر

یا یار شیرین دۆس کیانێ بەر
یا دۆس شەکەر ئەصفەهانێ بەر

ئارێ کە شیرین قەدر وێ نەشناس[١٧]
هەردوَلاش بڕان بە تێغ ئەڵماس

چەنێ ئێد کە دەست ئەو دێ بە وەیدا
تا غەرق بێ نە کێج بەحر بێ پەیدا[١٨]

---

(١٣) شەکەر .. ناد (ب) پەی دەم ناڵێی شا هەر شەکەر خاسەن .

(١٤) شیرین بە شەرط (ب) شەکەر بە بەین .

(١٥) بۆ عەبیرین (أ) بۆ عەنبەرین .

(١٦) ئیسە .. ناد (أ) ئیسە کە تاڵ بیم تاڵ مبۆ شیرین .

(١٧) نەشناس (ب) شناس .

(١٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئێد وات ، به توندێ نه جا ئاخێز کەرد
نەرگس جه لۆلەی خۆشاب[19] لەب ڕێز کەرد

دەست بەرد به خەشمێ ئەو شۆخ مەدهۆش[20]
وست ماشطەی موشکێ بۆ موشك وه لای وێش[21]

پەنجەی ڕەنگین بەرد زولف پڕ گرنج
گرێ دا نه زولف[22] نه پای سێف زنج

جه قین ڕەنگش بێ قرمزێی گوڵ ڕەنگ
پەخش کەرد وه پێڵدا چون لاولاو به چەنگ[23]

گێسۆی سەر به لۆل چون مار ئەژدەر
حەڵقە دا نه دەور دائیرەی کەمەر[24]

پشت کەرد نه خوسرەو جیهان جۆی جەم خۆ
نمانا قامەت چون[25] نەمام نۆ

---

(١٩) خۆشاب (ب) خۆشاو .

(٢٠) مەدهۆش (ب) مەهوەش .

(٢١) وست .. تاد (ب) وست ماشیطەی موشك موشکێ وه لای دۆش .

(٢٢) نه زولف (ب) به لەنج .

(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

جه قین بێ ڕەنگش قرمزێ چون گوڵ
ئاستش وه پێڵدا دەستەی بۆ سونبوڵ

(٢٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٢٥) چون (ب) نەو .

ئاخر كه مه‌ست مه‌ست شۆخ بێ ئه‌ندێش
خه‌رامان[٢٦] گێسۆی موشكین[٢٧] كه‌رد به كێش

وه‌ختێ خوسره‌و دیش ئه‌و[٢٨] زولف عه‌بیرین
خه‌راما به خیشم جه ئێش[٢٩] شیرین

به كیانت قه‌سه‌م[٣٠] له‌ت له‌ت بێ جه‌رگم
ئه‌ر نه‌كێلێوه بوینی مه‌رگم

نه‌مام نه‌وخێز گوڵ باغچه‌ی نه‌ورۆس
مودیره‌ی موشكین[٣١] مێخه‌ك بۆی نه‌فه‌س

په‌رلێ خاطران خوسره‌و كێلاوه
شێ ، ئاما[٣٢] ، نه‌نیشت ، مدرا وه پاوه

خوسره‌و وات : شیرین به‌ركوزیده‌ی من
بۆ بنیش وه بان هه‌ر دك[٣٣] دیده‌ی من

شیرین بۆشا پای سه‌ریر خوسره‌و
نیشت خه‌یلێ لێش دوَر وێنه‌ی شه‌مع شه‌و

---

(٢٦) خه‌رامان (ب) خه‌راما .

(٢٧) موشكین (ب) كه‌مه‌ند .

(٢٨) خوسره‌و دیش ئه‌و (ب) كه خوسره‌و دیش .

(٢٩) جه ئێش (ب) چێش ئا .

(٣٠) قه‌سه‌م (ب) سه‌وگه‌ند .

(٣١) موشكین (ب) بۆ موشك .

(٣٢) ئاما (ب) ئاما و .

(٣٣) هه‌ر دك (ب) هه‌ر دۆ .

سەرش وست نە[٣٤] وەر ، چۆ دا نە زەمێن
نە چەمان مشت مشت ڕێزنا ئەسرێن

* * * *

(٣٤) نە (ب) جە .

پاسخ دادن خسرو شیرین را[١]

شا دیش جه شیرین ئەو بێ نیازی
سوپەر وست نه دۆش پەی شمشێر بازی

وات : ئەرێ شیرین[٢] چەشم و چراغم
هومای گوڵشەنم ، طاوس باغم

ذەوق و زینەت بەخش[٣] تاج و سەریرم
هەم جه پا ئەفگەن ، هەم دەست گیرم

بیللا غەیر جه تۆ نیەن غەمخوارم
دڵبەرم تۆنی ، تۆنی دڵدارم

جه یومنت ، قیبڵەم ، سەعیدەن بەختم
پەی وەصڵت[٤] بێزار جه تاج و تەختم

به دین باڵات دایم موحتاجم
جه فەڕزت صاحێب ئەی تەخت و تاجم[٥]

---

(١) وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەسەر شیعری سێیەمی ئەم باسەوەیە و بەمجۆرەیە : جواب دادن خسرو شیرینرا به لابــه . واته : وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین به پاڕانەوە و ملکەچیەوە .

(٢) ئەرێ شیرین (أ) به شیرین هەی .

(٣) ذەوق و زینەت بەخش (ب) ذەوق و زینەتم .

(٤) پەی وەصڵت .. تاد (أ) جه فەڕزت صاحێب تاج و هەم تەختم .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ئیحتیاج نیەن وێت کەری تەعریف
ظەریفی ، نیەن وێنەی تۆ ظەریف[8]

لاڵ جە بەدەخشان سەر مدۆ بە سەنگ
نیەن وێنەی لاڵ لەبانت خۆش ڕەنگ

قەند ئەر دەهانت بوینۆ نە[9] خاو
دەرسات دەهانش پڕ مبۆ جە ئاو

شۆخێی شێوەی تۆ حەق شەریف کەردەن
شیرینێت ، شیرین[10] ، جە شەکەر بەردەن

ئەر بۆرەشی[11] تۆ بە چون من[12] شایێ
جە دەستەی بۆ موشك زوڵفانت تایێ

بیللا مستاتوش بە هەر هەفت کیشوەر
بە هەزار خەروار عەبیر و[13] عەنبەر

دیدەی بەد دوور بۆ جە شۆخێی شێوەت
جە لوول زوڵفان لوولیای لێوەت[14]

---

(8) ظەریف (ب) حەریف .

(9) نە (ب) بە .

(10) شیرینێت شیرین (ب) شیرین شیرینێت .

(11) بۆرەشی (أ) ببەخشی .

(12) چون من (أ) من چون .

(13) عەبیر و (ب) هەم موشك و .

(14) جە لوول .. تاد (ب) جە شیرینێی لوول زوڵفان لێوەت .

دڵ سەرشار جە جام جورعەی بادەی تۆن
قەند قەندەهار[15] غوڵامزادەی تۆن
طوبا جە بەهەشت سەرئەفکەندەی تۆن
سونبول بەندەی[16] زوڵف شەماڵ شەندەی تۆن
چون بەی طەور نە دەور نەخش بەند نەخشان[17]
شێوەی[18] شیرینی گشت بە تۆ بەخشان
سا وەس بە عەبەث شۆخ لەب شەکەر
چون سرکەی ناڕەس لێم ترش و تاڵ بەر
ئەر ڕاسەن پەی من بەی طەور[19] وێڵەنی
پەی من سەرگەردان ئەرا گێڵەنی
دەروَنم وەی طەور بە زوخاڵ مەکەر
شیرینی دنیام ، شیرین ، تاڵ مەکەر
سەوگەندم بە عەطر موشکین خامەی تۆ
بە خاڵ لێمۆی بۆ شەمامەی تۆ[20]
یا مبۆ بدەی جە وەصڵت وایەم
بکەری سای چەتر زوڵفت بە سایەم

---

(١٥) قەند قەندەهار (ب) قەند و سەمەرقەند .
(١٦) بەندەی (أ) بەند .
(١٧) نەخش بەند نەخشان (ب) نەخش بەدەخشان .
(١٨) شێوەی (ب) شۆخی و .
(١٩) پەی من بەی طەور (أ) بەی طەور پەی من .
(٢٠) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا نین .

یا مبۆ چێگه هەر وە دەست[21] وێت
بڕێزی هۆنم ، ئێمەن[22] واتم پێت
ئەر نەبیام[23] مەردەی زوڵف گرنجت
داخدار نوختەی خاڵ پای زنجت
پەی چێش یەند جە تۆ منالآمەوە[24]
یەند بە شاهۆی وێم مڵالآمەوە[25]
تۆ بکەر دەرمان زام سەخت من
تالوخش[26] بە تۆن تاج و تەخت من
پەی تۆ ئێشتەن بار سیا جە لێوم
ڕەحمێ کەر بە حاڵ جەستەی پەشێوم
ئیمشەو ڕوخصەت دەر شیرین چەنی هەم
بویارمێ بە شاد[27] تا وە[28] صوبح دەم
ئاخر شەرمێ کەر جەی حاڵ نەزانی
جەفا خاس نیەن ئەوەند بنمانی[29]

* * * *

---

(٢١) وە دەست (ب) بە دەس .
(٢٢) ئێمەن (ب) ئێتا .
(٢٣) نەبیام (أ) نەویام .
(٢٤) منالآمەوە (ب) مڵاڵۆنەوە
(٢٥) مڵالآمەوە (ب) میاڵۆنەوە .
(٢٦) تالوخش (ب) نەعەللوق .
(٢٧) بویارمێ بە شاد (أ) بویارتیم صوحبەت .
(٢٨) وە (أ) بە . (٢٩) بنمانی (ب) منمانی .

جواب دادن شیرین خسرورا بناز[(۱)]

جه لالْ پاسوخ[(۲)] ئەو مای قەصەب پۆش
بەی طەور شەهەنشا حەڵقە کەرد نە گۆش

وات : ئەرێ هەی دوڕ دەریای گیرامێ
نادیرەی نایاب نا پەیدای[(۳)] نامێ[(٤)]

من ئەو پاڵوودەم[(٥)] بۆ عەبیرێنم
بە بۆ شیرێنێ چەرب و شیرێنم

ئەوەند هەن مەشهوور[(٦)] من بە شیرێنیم
مواتن بەعضێ[(٧)] زوڵف عەبیرێنیم

(۱) وەلاٚم دانەوەی شیرین بۆ خوسرەو بە نازەوە. ئەم سەربابە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە : پاســخ دادن شیرین خسرورا . واتە : وەلاٚم دانەوەی شیرین بــۆ خوسرەو .

(۲) لالْ پاسوخ (ب) پاسوخ لالْ .

(۳) نا پەیدای (ب) نادیرەی .

(٤) لە نوسخەی (ب)دا لەپاش ئەم شیعرە ئەم شیعرەی خوارەوە هەیە :

طوبا جــە بەهەشت سەر ئەفگەندەی تۆن
شاهان هەرچێ هەن گشتێن بەندەی تۆن

بەلاٚم بۆنی ئەم شیعرە لەم شوێنەدا ناگونجێ ، چونکە یەکەم پەیوەندی بە شوێنەکەوە نیە . دووەم ئەم شیعرە ، بە کەمێك جیاوازییەوە ، لە باسی پێشوودا ڕابوورد .

(٥) پاڵوودەم (ب) پاڵوودەی .

(٦) هەن مەشهوور (ب) مەشهوورەن .

(٧) مواتن بەعضێ (ب) مەردم مواچان .

به ڕاس ئەر شیرین هەییرین مبیم[8]
چون شەکەر جە لات هەر شیرین مبیم[9]

بەڵێ لێهام بە چەندێ وەختەن
جە سەودای باڵات[10] زامەتم سەختەن

بە وەخت و بێ وەخت طەڵەبکار تۆم
بە دیدەو بە گیان خرێدار تۆم

مەعلومم بۆ جە لات شای ڕەوشەن ضەمیر
سەوگەند بەو خودا سەمیمەن بەصیر

غەیر جە تۆ کەسم بە دۆس نەکەردەن
غەیر جە تۆ سوجدەی کەسم نەبەردەن

لەت لەت بکەران ئەر بە ئەڵماسم
هیچ کەس شناس نیم ، هەر تۆ شناسم

ئەمما ئەی شا[11] من فرە دڵگیرم
کەم لوطفی ، ئەز چێشەن تەقصیرم

سا چون بەی طەوری[12] بێ دەردێ مەکەر
بۆ دەس جە یەخەم ، ێمنایێم ، وەردەر

---

(٨) و (٩) مبیم (أ) مویم .
(١٠) جە سەودای باڵات (أ) من جە سەودای تۆ .
(١١) ئەی شا (أ) شا پەی .
(١٢) بەی طەوری (ب) بەی طەور بی .

شیرین تاڵ بیەن هەرچەند ئیخلاصەن
شەکەر شیرینەن ئەو پەی شا خاسەن(۱۳)

پەی چێش ؟ کە شیرین بە شەرط(۱٤) دروستەن
شیرین چون شەکەر کەی شا پەرستەن ؟

ساڵێ شیرین یەم زوڵف بۆ عەبیرین(۱٥)
ئیسە شەکەر هەن ، تاڵ بیەن شیرین(۱٦)

فیدات بام بەی طەور دڵ جە سەنگ مەبەر
دوَ ڕەنگی تا کەی ؟ بۆ دوَ ڕەنگ مەبەر

یا یار شیرین دۆس کیاتی بەر
یا دۆس شەکەر ئەصفەهانی بەر

کارێ کە شیرین قەدر وێ نەشناس(۱۷)
هەردوَلاش بڕان بە تێغ ئەلماس

چەنی ئید کە دەست ئەو دێ بە وەیدا
تا غەرق بێ نە گێج بەحر بێ پەیدا(۱۸)

---

(۱۳) شەکەر .. تاد (ب) پەی دەم تاڵێی شا هەر شەکەر خاسەن .

(۱٤) شیرین بە شەرط (ب) شەکەر بە بەین .

(۱٥) بۆ عەبیرین (أ) بۆ عەنبەرین .

(۱٦) ئیسە .. تاد (أ) ئیسە کە تاڵ بیەم تاڵ مبۆ شیرین .

(۱۷) نەشناس (ب) شناس .

(۱۸) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئێد وات ، بە توندێ نە جا ئاخێز کەرد
نەرگس جە لوولەی خۆشاب[19] لەب ڕێز کەرد

دەست بەرد بە خەشمێ ئەو شۆخ مەدهۆش[20]
وست ماشطەی موشکێ بۆ موشك وە لای وێش[21]

پەنجەی ڕەنگین بەرد زوڵف پڕ گرنج
گرێی دا نە زوڵف[22] نە پای سێف زنج

جە قین ڕەنگش بێ قرمزێی گوڵ ڕەنگ
پەخش کەرد وە پێڵدا چون لاولاو بە چەنگ[23]

گێسوێی سەر بە لوول چون مار ئەژدەر
حەڵقە دا نە دەور دائیرەی کەمەر[24]

پشت کەرد نە خوسرەو جیهان جلۆی جەم خوێ
نمانا قامەت چون[25] نەمام نۆ

---

(١٩) خۆشاب (ب) خۆشاو .

(٢٠) مەدهۆش (ب) مەهوەش .

(٢١) وست .. تاد (ب) وست ماشیطەی موشك موشکێ وە لای دۆش .

(٢٢) نە زوڵف (ب) بە لەنج .

(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
جە قین بێ ڕەنگش قرمزێ چون گوڵ
ئاستش وە پێڵدا دەستەی بۆ سونبوڵ

(٢٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٢٥) چون (ب) نەو .

ئاخر كە مەست مەست شۆخ بێ ئەندێش
خەرامان[٢٦] گێسۆی موشكین[٢٧] كەرد بە كێش

وەختێ خوسرەو دیێش ئەو[٢٨] زوڵف عەبیرین
خەراما بە خیشم جە ئێش[٢٩] شیرین

بە گیانت قەسەم[٣٠] لەت لەت بێ جەرگم
ئەر نەگێڵێوە بوینی مەرگم

نەمام نەوخێز گوڵ باغچەی نەوڕەس
مودیرەی موشكین[٣١] مێخەك بۆی نەفەس

پەرێی خاطران خوسرەو گێڵاوە
شێ ، ئاما[٣٢] ، نەنیشت ، مدرا وە پاوە

خوسرەو وات : شیرین بەرگوزیدەی من
بۆ بنیش وە بان هەر دك[٣٣] دیدەی من

شیرین بلاشا پای سەریر خوسرەو
نیشت خەیاڵێ لێش دوڕ وێنەی شەمع شەو

---

(٢٦) خەرامان (ب) خەراما .
(٢٧) موشكین (ب) كەمەند .
(٢٨) خوسرەو دیێش ئەو (ب) كە خوسرەو دیێش .
(٢٩) جە ئێش (ب) چڕێش ئا .
(٣٠) قەسەم (ب) سەوگەند .
(٣١) موشكین (ب) بۆ موشك .
(٣٢) ئاما (ب) ئاما و .
(٣٣) هەر دك (ب) هەر دوو .

سەرش وست نە[٣٤] وەر ، چۆ دا نە زەمێن
نە چەمان مشت مشت ڕێزنا گەسرێن

* * * *

(٣٤) نە (ب) جە .

پاسخ دادن خسرو شیرین را[١]

شا دیش جە شیرین ئەو بێ نیازی
سوپەر وست نە دۆش پەی شمشێر بازی

وات : ئەرێ شیرین[٢] چەشم و چراغم
هومای گوڵشەنم ، طاوس باغم

ذەوق و زینەت بەخش[٣] تاج و سەریرم
هەم جە پا ئەفگەن ، هەم دەست گیرم

بیللا غەیر جە تۆ نیەن غەمخوارم
دڵبەرم تۆنی ، تۆنی دڵدارم

جە یومنت ، قیبلەم ، سەعیدەن بەختم
پەی وەصڵت[٤] بێزار جە تاج و تەختم

بە دین باڵات دایم موحتاجم
جە فەڕزت صاحێب ئەی تەخت و تاجم[٥]

---

(١) وەلاٚم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەسەر شیعری سێهەمی ئەم باسەوەیە و بەمجۆرەیە : جواب دادن خسرو شیرینرا بە لابـە . واتە : وەلاٚم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین بە پاڕانەوە و ملکەچیەوە .

(٢) ئەرێ شیرین (أ) بە شیرین هەی .

(٣) ذەوق و زینەت بەخش (ب) ذەوق و زینەتم .

(٤) پەی وەصڵت .. تاد (أ) جە فەڕزت صاحێب تاج و هەم تەختم .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

من کە هەر جە دەور دنیا تۆ دارۆن[٦]
پەی چێش ڕەضاتەن[٧] گیان مسپارۆن

مرووەتەن شیرین شای شەربەت[٨] ڕازان
تەوار شەش دانگ دەستەی شابازان

بۆ ذەوق و شادیم[٩] تۆ بەتاڵ مەکەر
سەرتاپای باڵام[١٠] بە زوخاڵ مەکەر

چونکە شیرینی هەیشم تاڵ مەکەر
پەردەی دەروونم بە زوخاڵ مەکەر[١١]

داخدارم جە تۆ ، بۆ داخم مەکەر
گوناکار خۆ نیم ، وستاخم مەکەر[١٢]

دەسم دامانت[١٣] شیرین گەنجە
وەسەن ئەی شۆخی[١٤] ، ئەی لار[١٥] و لەنجە

---

(٦) من .. تاد (ب) جەی دەور دنیا من هەر تۆ دارۆن .
(٧) ڕەضاتەن (ب) بێ ڕەضات من .
(٨) شەربەت (ب) شەکەر .
(٩) ذەوق و شادیم (أ) ذەوق شاهیم .
(١٠) سەرتاپای باڵام (أ) پەردەی دەروونم .
(١١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٣) دەسم دامانت (ب) مرووەتەن ئامان .
(١٤) شۆخی (ب) شۆخی و .
(١٥) لار (ب) لارە .

ئەرێ سۆسەن گوڵ ، گوڵ بۆی گوڵ ئەندام
گەردەن مینای صاف ، چەمێن وێنەی جام(16)
بۆ نازێ(17) مەگەر زام پێ(18) تازە بۆ
نازیچ ئەو خاسەن بە ئەندازە بۆ
تۆ بەی غەمزە و ناز یا ئەروام(19) بەردی
غەمزە و ناز(20) وەسەن ، چە گیانم کەردی
تۆ خۆ کێشانت ئەی ئاه سەردە
خەستەنی چە بار سەنگیی ئەی دەردە
مبیا(21) بە حاڵم تۆ خاس بزانی
ئەوەند مصیبەت پەنەم مەمانی
پەی چێش ؟ نە منیچ خەستەی دەرد تۆم ؟!
دڵ پڕ چە مەینەت ئاه سەرد تۆم ؟!
ئێد کە مواچۆن ، باڵا زەمۆ ستۆن
خیلافش نیەن بە ذات بێ چۆن
ئەر شیرێن چە داخ شەکەر لێم تاڵەن
شەکەر چە لای من وێنەی قرژاڵەن

---

(١٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(١٧) نازێ (أ) زامێ .
(١٨) پێ (أ) پێش .
(١٩) یا ئەروام (أ) ئەرواحم .
(٢٠) غەمزە و ناز (أ) سا غەمزە .
(٢١) مبیا (أ) موبا .

ڕاستەن شلۆخ و شەنگ زوڵف[22] هەیریتنەن
کەی شەکەر جە لام چون تۆ شیرینەن ؟

وەس کەر بە شەکەر شیرینی[23] لێم تاڵ
شیرینیی شەکەر[24] بەرکەر جە خەیاڵ

نەمەندەن تابم ، طاقەتم[25] بڕیان
زەنگ بەد نامیم نە ماڵەم زڕیان

گەر بزورگەنی وەسەن بەهانە
بکەر جە بارەم لوطف[26] شاهانە

وەخت عەیش و نۆش بادەی گوڵ ڕەنگەن
نە وەخت دەعوا و گلەیی و جەنگەن

وەسەن ، وەس دەرەم دەرد سەر ئیمشەو
مبۆن بە زوخاڵ تا سەحەر ئیمشەو[27]

ئەگەر نەئێرۆن بلۆ نە بلات ئیمشەو
حاضر کەر پەرێم یەک تابوت ئیمشەو[28]

---

(٢٢) زوڵف (ب) بۆ .

(٢٣) شیرینی (ب) زیندەلی .

(٢٤) شیرینیی شەکەر (ب) شیرینی و شەکەر .

(٢٥) تابم طاقەتم (ب) طاقەت ئارامم .

(٢٦) لوطف (ب) لوطفی .

(٢٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢٨) حاضر .. تاد (أ) با پەشتانت بۆ تا سەحەر ئیمشەو .

ئیمشەو ڕوخصەت دەر هەی شای گەرمەتێ
سەوڵ سیم ئەندام کلاف سۆسەتێ

بکەرۆن بە شاد گوڵ گەشت جە[٢٩] باخت
تا کە ساکن بۆ دەرۆن جە داخت

وەر نە بیسمیللا مشۆن بە ڕاوە
مەحبوب ثات نیەن بە ڕۆی دنیاوە

مکەرۆن سەودای عەشقت فەرامۆش
نە جامێ هەنیچ مەی مکەرۆن[٣٠] نۆش

شەرط بۆ بکەرۆن ئەو زوڵف عەبیرین
بە حەڵوای شەکەر کام ویم شیرین[٣١]

جە قیمت دیسان شۆخەکەی سەرمەست
هەم شەکەر نامێ باوەرۆن[٣٢] بە دەست

جە شیرینێی شەهد شیرەی ئەو شەکەر
جە دڵ تاڵیی تۆ بەرکەرۆن وە بەر[٣٣]

---

(٢٩) جە : لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣٠) هەنیچ مەی مکەرۆن (ب) هەنێ مکەرۆن مەی .

(٣١) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٣٢) باوەرۆن (ب) ماوەرۆن .

(٣٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

تۆ خودا خێرت دۆ[٣٤] ، قسەت درازەن
پێشەت هیچ نیەن ، هەر غەمزە و نازەن
کۆتا کەر سوخەن ، وادەی دەستوورەن
مشۆن بە ڕاوە ، مەنزڵم دوورەن

* * * *

---

(٣٤) خودا خێرت دۆ (أ) خودات خێر ڕۆ .

جواب دادن شیرین خسرورا بناز(1)

قەمەر ڕوخ ڕوخسار خاڵ دانەی بەدەخش
بۆسا پای سەریر خوسرەو(2) لاڵ بەخش

واتش : شەهریار بەراوندەی تەخت
شای فەرقەد مەقام دارای بەرجێس بەخت

هەفت ئیقلیم جە شەمع حوسنت پڕ نور بۆ
دیدەی بەد جە دەور(3) دیدارت دوور بۆ

تا پای گاو بەندەن نە پشت ماهی
شاد بی بە ئەورەنگ فەڕ بەخش شاهی

پەی چێش ئەرلی هەی شای دارا ڕەنگم(4)
من(5) بەنگم کێشان ، شێتم(6) ، دەبەنگم ؟

---

(1) وەڵام دانەوەی شیرین بۆ خوسرەو بە نازەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاسخ دادن شیرین خسرورا . واتە : وەڵام دانەوەی شیرین بۆ خوسرەو .

(2) خوسرەو (ب) پەروێز .

(3) دەور (ب) دین .

(4) دارا ڕەنگم (ب) هەفت ئەورەنگم .

(5) من (ب) مەر .

(6) شێتم (ب) شێت و .

شا دەرکارشەن بە فیعل نەیرەنـک
بێ[٧] موفتێ و بێ عەقد باوەڕۆم بە چەنـک

پەرێ وێت ئامای بە نەچیر کەردەن[٨]
بە عەیش و بە نۆش[٩] ، بە شەراب وەردەن

وێنەی حەریفان پڕ جە مەکر و فەند
بەی طەور مکەرێ[١٠] بە شیرین زێش خەند[١١]

وەنەت مەعلوم بۆ نادیرەی نەدیم
من باب زێش خەند شا تا خوندکار نیم[١٢]

من ئەو گەنجە نیم هەر شۆخێ سەرمەست
ئەو بە سەردەستێ باوەڕۆم وە دەست[١٣]

من ئەو صاحێب قەدر[١٤] ، ئەو قەیدافە[١٥] خێم
بە شکۆ چون بەحر ، بە شەوکەت[١٦] چون کلام

---

(٧) بێ (ب) بە .
(٨) پەرێ .. تاد (ب) شا پەی وێش ئامان بە نەخچیر کەردەن .
(٩) بە نۆش (ب) نیشاط .
(١٠) مکەرێ (أ) مکەرۆ .
(١١) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .
(١٢) من .. تاد (ب) تۆ وێت مزانێ باب زێش خەند نیم .
(١٣) ئەو .. تاد (ب) بە نەیرەنـک سازێ باوەڕۆم وە چەنـک . بەپێـی ئەم نوسخەیە ئەبێ (سەرمەست)ی ئیوە شیعری پێشوێ (سەرسەنـک) بێ ، یا (چەنـک)ەکە خۆی (دەست) بێ .
(١٤) قەدر (أ) شەرط .
(١٥) قەیدافە (أ) قیافە .
(١٦) شەوکەت (أ) تەمکـین .

پۆسه قامانت[17] من بەو[18] طەرزه نێیم
کم[19] عەرض و سێرەت ، هەڵه[20] و هەرزه نێیم

ڕاسەن تۆ هەم شا ، هەم شەهریاری
مکەرێ سفتەم بە خۆش[21] گوفتاری

شێرەی گوفتارت سا چۆن بنۆشم
من خۆ شێرەی شەهد شەکەر فرۆشم

ئەر نەژنەوی[22] حەرف حەقت بە دەستەن
پەی چێش ؟ شا جە شەهد شەکر سەرمەستەن[23]

ئیسه یا شیەن من هۆشم جە دەست
تۆ وێت مەستەنی هەم گفتوگۆت[24] مەست

جەو سەبەب حەرفم جە لای شەهریار
نەبۆ مەفهوم ئەر واچۆم[25] صەد جار

وەرنه عوروسێ چون من دیارێ
بێ گونات کردەن پەی طەور حەصارێ

---

(١٧) پۆسه قامانت (ب) تۆ پاسەت زانان .
(١٨) بەو (ب) بەی .
(١٩) کم (ب) بێ .
(٢٠) هەڵه (ب) ئەبله .
(٢١) بە خۆش (ب) شیرین .
(٢٢) نەژنەوی (أ) نەشنەوی .
(٢٣) شەهد شەکر سەرمەستەن (أ) مەی مەدهۆشێ مەستەن .
(٢٤) گفتوگۆت (ب) گوفتارت .
(٢٥) واچۆم (ب) واچۆن .

ئەرێ بێ ئینصاف ، بێ خۆف و ئەندێش
نامش چێش منتی ، بە چێش ماچان[٢٦] پێش
بدیە بەی نەرگس مەوارێ ڕێزم
بەی کـڕەی[٢٧] دمرۆن شۆڵەی شەم بێزم
بەی مەیکۆن لەبان بار گرتەی دەردم
بەی دۆدێ بۆی نەفت هەناسەی سەردم
خۆفێ کەر جە تێغ ئەبرۆی پەیوەستم
جە سەر نەی موژان دۆ دیدەی[٢٨] مەستم
هەر متۆیێ جە زوڵف سیام مارێوەن
هەر مارێ حەڵقەش حەفتێ تارێوەن
نێم نیـگای دیدەم ناوك ئەندازەن
بەتەر جە تورکان مەست[٢٩] تێغ بازەن
حوسنم چون خورشێد هەرچەند بێ پەردەن[٣٠]
نە پەردەی عیصمەت دایم پەروەردەن
تۆ دەرکارتەن بە شیرین ڕازێ
بەریم[٣١] عیصمەت ، بدەریم بازێ

---

(٢٦) بە چێش ماچان (أ) هەم چێش ماچێ .
(٢٧) کـڕەی (ب) کـوڕەی .
(٢٨) دۆ دیدەی (أ) چەمان .
(٢٩) مەست (أ) تورك .
(٣٠) بێ پەردەن (أ) نەی پەردەن .
(٣١) بەریم (أ) بدڕیم .

نە نە بەو خودا نەزا و نەمەردەن
ئەی خەیاڵانە پوچەن[٣٢] تۆ کەردەن
ئەر قەندیل جە بێخ[٣٣] بکێرۆ ئاتەش
ئەوسا[٣٤] نە جامم مکەرێ[٣٥] لەب چەش
جڵەو هۆرکێشە تۆ ڕۆت نە هەردەن
ڕای ڕاست ئێد نیەن[٣٦] ، ڕات غەڵەط کەردەن

خوسرەو بۆ بە عیشق شیرینێی شەکەر
جە قەضای شیرین بێچارە لادەر
جە نوقڵ و شەکەر تۆ پڕەن بارت
کەی حەڵوای شیرین مەیلۆ بە کارت

من خۆ جە داخت[٣٧] ، پڕ زوخەن زامم[٣٨]
ڕەنگ[٣٩] خەم گرتەن جەمێن جامم[٤٠]

---

(٣٢) پوچەن (ب) خامەن .
(٣٣) جە بێخ (ب) یەخ .
(٣٤) ئەوسا (أ) ئەر تۆ .
(٣٥) مکەرێ (أ) بکەری . بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ وشـەی (ئەر) لە
نێوە شیعری یەکەمدا (مەر) بێ .
(٣٦) ئێد نیەن (ب) هەر ئێدەن .
(٣٧) من خۆ جە داخت (أ) سا لێش بیەرە .
(٣٨) زامم (أ) زامش .
(٣٩) ڕەنگ (أ) زەنگە .
(٤٠) جامم (أ) جامش ،

یه دوَرەن جە ڕەسم ڕای دۆستداری
بنمانی پەنەم[41] تۆ ئەوەند خواری
وێم[42] کرد بە سەرژان شاهان گشت تەمام
ئاخر جە لای تۆ نەیاوام بە کام[43]
سا بازەم جەی قەصر تەنگ بێ دەردا
پەی ناکامیی وێم بدەم وە[44] سەردا
پەی چێش ؟ جەی دنیا چۆن بێم بەی تارە[45]
جە تەخت فەڕ بەخش شاهی ئاوارە
بەو طەور مزانان نە پشت شەبدێز[46]
کەفتان ، دەست و پام گشت بی ڕێزە ڕێز
جەوانمەردی کەر دەست هۆرگێرە لێم
وەسەن ، وەس بەی طەور ڕێش خەند کەرە[47] پێم
مەعلوم بۆ جە لات ئەی کارە خامەن
ئەجزای ئەی حەڵوا گشت ناتەمامەن[48]

---

(٤١) پەنەم (أ) پەنەش .
(٤٢) وێم (ب) وێش .
(٤٣) نەیاوام بە کام (أ) نەیاوا وە کام .
(٤٤) وە (ب) بە .
(٤٥) چۆن بێم بەی تارە (ب) سیام ستارە .
(٤٦) بەو طەور .. تاد (ب) بەی طەور مزانی نە پشت شەودێز .
(٤٧) کەرە (ب) بکەر .
(٤٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئیمشەو وادەی وەخت کارسازی[٤٩] نیەن
فەصڵ ماچ و مۆچ دەسبازی[٥٠] نیەن
وەختێ وەختشەن بوختە مبۆ کار
ئەنچی ڕەضاشەن شای فەڕڕوخ تەبار
چون باخچەی بەهەشت لێم مبۆ حاصڵ
خاطرش جەم بۆ نەگێرۆش[٥١] نە دڵ

* * * *

(٤٩) کارسازی (ب) دەسبازی .
(٥٠) دەسبازی (ب) کارسازی .
(٥١) نەگێرۆش (ا) نەگێرۆ .

جواب دادن خسرو شیرین‌را بحیله[١]

خوسرەو دیش شیرین شۆخ شەکەر ڕاز
جە سەر بەر نەکەرد لارە و لەنجە و[٢] ناز
دیسان شوروع کەرد بە ئەفسوون[٣] سازی
شایەد کە[٤] شیرین بدەرۆ[٥] بازی
لالاّ ، وات : ئەرلی بێنایی عەینم
صەیقەل بەخش زەنگ ئاینەی زەینم
ذەوق و زینەت بەخش[٦] شادمانیی من
هەم مایەی بەهجەت[٧] زیندەگانیی من
تا کەی جە بەختم بەی طەور کەج گەردی ؟
بێ خەبەر جە داخ[٨] ، نەزان جە دەردی ؟

---

(١) وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین بە فێڵبازی. ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاسخ دادن خسرو شیرین‌را . واتە : وەلاّم دانەوەی خوسرەو بۆ شیرین .

(٢) لارە و لەنجە و (أ) هەم غەمزە و هەم .

(٣) ئەفسوون (أ) فسوون .

(٤) کە (أ) مەر .

(٥) بدەرۆ (أ) بدەرۆش .

(٦) ذەوق و زینەت بەخش (ب) هەم ذەوق و زینەت .

(٧) هەم مایەی بەهجەت (ب) مایەی بەهجەت بەخش .

(٨) داخ (ب) حاڵ .

چێش مبۆ ئەرێ شای بڵند پایە
سەوڵ سەمەن بۆی صنەوبەر سایە
بکێشی نازم بە نیم نیگاهێ
نەگەری خەفیف وێنەی من شاهێ

دوَر جە تۆ شیرین شۆخ بێ ئەندێش
چون گۆرێ گۆر بۆ ئەو جە[9] عەیب وێش
مواچێ گشت عەیب ئێمە جە سەردا
نەوینی عەیب وێت هێچ نە وەردا

ئەر مژنەوێ[10] حەرف ، ئێمانم ، دینم
سەوڵ سۆسەن خاڵ ، گلاف موشکینم
عەیبەن عەیب چەنێ شاهان زۆری دەور
دەم بدۆ کەسێ بێ ئەدەب وەی طەور[11]

هیلاکت گەردان وەش[12] جەوابم دەر
سۆچیان یەکسان وەس کەبابم کەر
یەك ئیمشەو حاصڵ بکەر[13] مرادم
چون شای صاحێب عەدڵ بپەرسە دادم

---

(۹) جە (ب) بە .
(۱۰) مژنەوێ (أ) مشنەوێ .
(۱۱) وەی طەور (ب) بەی طەور.
(۱۲) وەش (ب) وەس .
(۱۳) بکەر (أ) بدەر .

بدەرەم روخصەت بنیشۆن جە لات
عالۆن نە[14] چەم گەرد[15] خاکپات

شەرط بۆ غەیر جە ئێد چەنی تۆ بە شاد
بنۆشۆن بادە و[16] خەم دەرۆن وە باد

هیچ نەکەرۆن من وە[17] بێ دەماخت
نەچێنۆن[18] غونچەی گوڵێ[19] جە باخت

غەمزە و ناز وەسەن خاتون گیران
غەمزەی تۆ کەردەن من یانە[20] وێران

چێش مبۆ ئیمشەو بە بێ دڵگیری
بکەری ، قیبلەم ، میهان پەزێری ؟

وەس ترش و تاڵ[21] بەر هەی شای مودبیران
با زوت گوشاد بۆ نامەردت کەران

تۆ خودا خێرت دۆ سیێ سەول نۆ
موشك مێخەك عەطر ، زوڵفان عەبەر بۆ

---

(١٤) نە (ب) وە .
(١٥) گەرد (ب) ئیمشەو .
(١٦) بادە و (ب) بادە .
(١٧) من وە (ب) هیچ .
(١٨) نەچێنۆن (أ) بچێنۆن .
(١٩) گوڵێ (أ) گوڵ .
(٢٠) کەردەن من یانە (ب) شیرین یانەم کەرد .
(٢١) ترش و تاڵ (ب) ترش زۆ .

دا جارێ دروست بدیه بە لاوە
با بە نائومێد نەشۆن بە ڕاوە[٢٢]

بنوازەم طەریف چون دڵ نەوازان
بازێ مەکەر پێم چون حوقەقە بازان

نازەوان شیرین جە لای حەق شناس
کشت عاشق چون یەك بکەری قیصاص[٢٣]

چون فەرهاد خوسرەو سەنگەسار مەکر
عەیبەن پادشا بەی طەور خوار مەکر

کامێ عەلەم[٢٤] صوڵح ، کامێ[٢٥] نە جەنگی
خودایا تۆبە[٢٦] ، عەجەب دۆ ڕەنگی

مەعلومەن جە لات[٢٧] من وێنەی تۆ تیم
وێنەی تۆ پڕ خیشم توند و[٢٨] بەدخۆ تیم

دا تەماشا کەر زوڵفان عەنبەربار
هەرچەند تۆ فێشتەر مدەریم[٢٩] ئازار

---

(٢٢) ڕاوە (أ) لاوە .
(٢٣) قیصاص (ب) قیاس .
(٢٤) عەلەم (أ) چەنێ .
(٢٥) کامێ (أ) کاکا .
(٢٦) خودایا تۆبە (أ) ئەتۆ پەرێ من .
(٢٧) مەعلومەن جە لات (ب) بەڵێ مەعلومەن .
(٢٨) توند و (ب) توند .
(٢٩) تۆ فێشتەر مدەریم (ب) مدەریم تۆ فێشتەر .

مجۆشۆن فێشتەر[٣٠] چون بەحر پڕ جۆش
جۆش دەروۆنم نەبۆ خامۆش

گەر من بشانۆن لێت قەطرەی گولاو
لێڵ مبۆ دەرسات چون چەشمەی کەم ئاو

تا کەی مکەرێ زامدارم[٣١] بەی زەنگ
دڵەن دل ، شێرین[٣٢] ، دل نیەن جە سەنگ

بە شۆر ئەنگێزێ بەی طەور مەکەر زۆر
شیرێن تاڵ مبۆ وەختێ مبۆ شۆر[٣٣]

بە چەربێ خوێ کەر شێرین وە بێ خەم
چەربێ و شیرێنێ مسازان وە[٣٤] هەم

بەو طەور زانام[٣٥] شەمع شەب ئەفرۆزەنی
نەزانام بەی طەور دەروێن سۆزەنی[٣٦]

تۆم چون گولێ[٣٧] دێ سۆسەن بۆی چاو مەست
بێت بە گاهیر[٣٨] لێم چون ئامای وە دەست

---

(٣٠) فێشتەر (ب) تەمام .
(٣١) مکەرێ زامدارم (أ) زامدارم مکەرێ .
(٣٢) شێرین (أ) جە شێر .
(٣٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٤) وە (ب) بە
(٣٥) بەو طەور زانام (ب) بەی طەورم زانا .
(٣٦) نەزانام .. تاد (ب) نەزانام کە شەمع جگەر سۆزەنی .
(٣٧) گولێ (أ) گوڵ .
(٣٨) بە ئاهیر (أ) وە ئایر .

ناز وەختێ بەرشێ جە حەد خۆ جەنگەن[٣٩]
زەمین کە سەخت بۆ[٤٠] قەرارش[٤١] سەنگەن
مەعلوم بۆ جە لات[٤٢] شای سۆسەن خاڵان
سالار سەرکێش نازك نەوهاڵان
تا چێگە بەرشێم[٤٣] جە کەوکەبەی تۆ[٤٤]
ماوەرۆن وە دەست[٤٥] خاستەرێ جە تۆ
بەڵێ ڕەنج تۆ ، بۆم چون شۆڵەی شەم
زیادتەر جە حەد[٤٦] مداروَن بە[٤٧] چەم

* * * *

(٣٩) ناز .. تاد (أ) شۆخێت تا کەی بۆ مەیلت وە جەنگەن .
له پەراوێزی نوسخەی (ب)دا تیوەی یەکەی ئەم شیعرە بەمجۆرەش
نوسراوە : ناز وەختێ جە حەد بەربشۆ جەنگەن .
(٤٠) بۆ (أ) بێ .
(٤١) قەرارش (أ) قارداش .
(٤٢) لات (ب) لای .
(٤٣) بەرشێم (ب) بەرشۆ .
(٤٤) کەوکەبەی تۆ (ب) هەر کۆگە بۆ .
(٤٥) وە دەست (ب) بە دەس .
(٤٦) زیادتەر جە حەد (ب) هەرتا زیندەنان .
(٤٧) بە (ب) وە .

جواب دادن شیرین خسرورا بغضب[١]

باز بەی طەور شیرێن زوڵف بۆ عەبیرێن
چەنێ خوسرەو کەرد گفتوگۆی شیرێن

تا[٢] عەقیق جە ڕۆی[٣] لۆلۆ هۆردارا
خوسرەو جە دانەی گەوهەر کەرد دارا

ئەووەڵ[٤] وات : ئەرێ هەی شای جەوان بەخت
جە[٥] تۆن زینەت بەخش هەم تاج و هەم تەخت

خاین دەرگات خار بە خەدەنگ بۆ
خەصمت ئاوێزان مەودای چل چەنگ[٦] بۆ

باقی بۆ تا حەشر حیشمەت پەناهێت
بەرزتەر بۆ جە چەرخ ئیقباڵ شاهێت

---

(١) وەڵاْم دانەوەی شیرێن بۆ خوسرەو بە تۆڕەییەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : پاسخ دادن شیرین خسرورا . واتە : وەڵاْم دانەوەی شیرێن بۆ خوسرەو .

(٢) تا (ب) چون .

(٣) جە ڕۆی (ب) نە تۆی .

(٤) ئەووەڵ (أ) ڕۆی .

(٥) جە (أ) بە .

(٦) مەودای چل چەنگ (أ) حەڵقەی کەمەند .

ئاخر بە توندیٚ ئەو شۆخ مەهوەش[٧]
واتش : ئەرێ هەی سالار سەرکەش[٨]
عەجایب موحیلل نەیرەنگ سازەنی
تۆ پادشای ، یام[٩] عەشق بازەنی ؟
مەکرۆهەن جە[١٠] طەبع حیشمەت پەناهان
عەشقبازیٚ و ڕەندیٚ[١١] پەی پادشاهان
عاشقیٚ و ڕەندیٚ لایقەن بەو کەس
یەک مەعشوقش بۆ نە ڕوٚی دنیا و بەس
تانە مدەی لێم جە عەشق فەرهاد
شەهیدەن غەریب ، ئەرواحش بۆ شاد
جە عەرصەی دەوران ئەو[١٢] خاطر مەلوٚل
من بە ڕای وێم[١٣] کەردەبێم قەبوٚل
تاڵش کەرد شیریٚن با وجوٚد ڕۆژش
هەر چون عوٚد تاڵ شیریٚن بیٚ سۆزش[١٤]

---

(٧) مەهوەش (ب) سەرمەست .

(٨) واتش .. تاد (ب) واتش بە خوسرەو هەی شای جەوان بەخت .

(٩) پادشای یام (ب) پادشاهی یا .

(١٠) جە (أ) پەی .

(١١) عەشقبازیٚ و ڕەندیٚ (أ) عەیبەن عەشقبازیٚ .

(١٢) ئەو (ب) بە .

(١٣) ڕای وێم (ب) ڕایێ .

(١٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

به طەورێ[١٥] جەو دیتم ئابرۆ نە دەور[١٦]
نەدیتم من جە تۆ شای تەهەمتەن طەور

مەعلوم بۆ جە لای شەهەنشای نامێ
دانەی دڵ ئەفرۆز دەریای گیرامێ[١٧]

خارێ پەیم گوڵ[١٨] بۆ خاستەرەن ئەو خار
پەی من جە سەوڵێ پێم دەرۆ ئازار[١٩]

چرایێ[٢٠] ڕەوشەن پێش[٢١] بیۆ تەختم[٢٢]
خاستەرەن جەو[٢٣] شەم بسۆچنۆ[٢٤] ڕەختم

سا[٢٥]، جە تۆ کە[٢٦] شا هەم شەهریاری
ئەز چێشم دێ[٢٧] بە غەیر جە خوارێ ؟

---

(١٥) بە طەورێ (ب) بەو جۆرە .
(١٦) نە دەور (ب) بەی طەور .
(١٧) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٨) پەیم گوڵ (أ) گوڵم .
(١٩) دەرۆ ئازار (أ) نەدەرۆ بار .
(٢٠) چرایێ (ب) چراغێ .
(٢١) پێش (ب) پێ .
(٢٢) تەختم (ب) بەختم .
(٢٣) جەو (أ) جە .
(٢٤) بسۆچنۆ (أ) بسۆزۆ .
(٢٥) سا (أ) شا .
(٢٦) کە (ب) هەم .
(٢٧) ئەز چێشم دێ (ب) چێشم دێ قبلەم .

کەس نەبۆ شەڵڵا[٢٨] بە تەنگدەستیی من
بە دێوانەگیی و بە سەرمەستیی من

نیشتەنم نەی کونج[٢٩] خرابەی بەد ڕەنگ
مەحبوسم چون نەخش[٣٠] تەصویر ڕۆی سەنگ

خوسرەو بەو[٣١] خودا هۆشم نەمەندەن
جەرگم چون گۆگرد فەرەنگ[٣٢] گڕ سەندن

سا بوگرێزە لێم[٣٣] بە دەوان دەو
نەبا بە گڕەم بسۆچی ئێمشەو[٣٤]

چونکە ، شەهەنشا ، بێ پەروا و بێ دەرد[٣٥]
چون فەڵەك نە بەخت من کەج شانا نەرد

شەرط بۆ نەوێنی[٣٦] لێم دڵ نەوازیی
بە لێمۆی وەشبۆم نەکەری بازیی

---

(٢٨) کەس نەبۆ شەڵلا (أ) موێنیی بەندم • بەپێی ئەم نوسخەیە لەدوای وشەی
(تەنگدەستیی) و (سەرمەستیی)یەوە (ی)ی دانەباڵ دانانرێ •

(٢٩) نیشتەنم نەی کونج (ب) نەی قەصر دەربەست •

(٣٠) نەخش (ب) نەقش •

(٣١) خوسرەو بەو (أ) سەوگەند بە .

(٣٢) گۆگرد فەرەنگ (أ) کیبریت گۆگرد •

(٣٣) سا بوگرێزە لێم (أ) نەی جا هۆرێزە .

(٣٤) نەبا ... تاد (أ) نەوا بە گردەم بسۆزی ئێمشەو •

(٣٥) چونکە ... تاد (أ) ئاخر شەهەنشای بێ پەروای بێ دەرد .

(٣٦) شەرط بۆ نەوێنی (أ) ئەر شا بوێنۆ •

هۆرێزە جە لام ، فرە پڕ پێچی
هیچ دۆسێت نیەن ، فراوان هێچی[٣٧]

مەعلومەن جە لای گشت مۆشکاوان
کەس بە حیلە و مەکر بە کام نەیاوان

جە عەرصەی دەوران تا نەکێشی[٣٨] ڕەنج
ئەو شان ئەر گەدا نەیاوان بە گەنج

ئەر ماچی چۆنی زولف عەبیرینی
گوفتارت تاڵەن ، تۆ وێت شیرینی ؟

من کە شیرینم شەربەتەن بارم
عەیب نیەن ئەگەر تاڵ بۆ گوفتارم

مەعلوم بۆ جە لای دارا طەرز و طەور
جە لای هەرکەسێ جە ڕۆی عەرصەی دەور

صاحێب سەلیقەن هەم جیهان دیدەن
گولاویچ تاڵەن ، دڵ پەسەندیدەن

سا من ئەو گولاو تام تاڵ و وەش بۆم
پەسەند شاهان دارای جەم شکۆم

---

(٣٧) لەم شیعرەوە تا ئەگاتە شیعری (ناگا لیگا کرد فەرخوندە شاپۆر .. تاد) لە باسی (زاری کردن شیرین و بی طاقت شدن بجهت خسرو و رفتن بعقب او) دا ، لە نوسخەی (أ) دا نیە .

(٣٨) نەکێشی : ڕاستەکەی (نەکێشۆ) یە .

هیچ باکم نیەن من جە تاڵی ویم
ئەگەر سەد تاڵ بم شیرین ماچان پێم

قورص شەکەر ڕاز، تاش قەوس زەڕ بەخش
تا تا زوڵف وە بان شەمامەدا پەخش

چون بەی طەور گەوهەر ڕێزا جە یاقوت
هۆرێزا بە خەشم چون گرەی باروت

وات: هەی نەظەر باز شۆخ مەست ڕەند
بە شێوەی شیرین شۆخ ویم سەوگەند

بە نەخش فەڕ بەخش فیردەوس بەرین
بە شەمس ئەیوان عەرش بەرتەرین

بەو کەس ئەوەن حەی فەرد (لا ینام)
تەقدیرش بەی طەور من وستەن نە دام

بە ئەرواح عەممەی کلاف سۆسەنی
شای صاحێب تەمکین موڵک ئەرمەنی

هەرتا بە دەستور شاهان جەم خۆ
کڵای گەنج گەوهەر نەکەری بە کۆ

صیغەی نیکاحم نەوانی نە دەور
ئەر سەد تۆ شانی، شای سکەندەر طەور

وەصڵم بە هیچ وەجە پەی شای دەریا دڵ
نە عەرصەی دەوران نمەبۆ حاصڵ

سا بە بۆ قەضا تۆ بگێرە ڕێت
هەرچەند منێشق تۆ دێر مەیلا پێت

* * * *

قهر کردن خسرو از شیرین و آمدن به لشکرگاه خود[1]

خوسرەو جەی توندیٚ ، جەی لەنجە و لارە
ڕۆی وێش کێڵنا جە ئەو مەهبارە

ئەو شەو کە ئاهوٚی ئاتەشێن پەیکەر
جە سەبزەی دەرۆن کەردەبێ گوزەر

چەند ئاهوٚ بەڕەی لەبان پڕ جە شێر
حەیران جە سەوزەی چەرخ دڵ پەزێر

پەیاپەی جە هەور تەم ئەنگێز سەرد
گێج دۆی ئاهش جە گەردوٚن وێەرد

کول کول کول کول وەفر جە سەر مڕێزا
هەواش تڵۆف سەرد دۆزەخ مبێزا

سەراوان جە یەخ چون نوقرەی فوتات
مدرەوشا چون دوڕ نە عەرصەی وڵات

ئەو شەو جە شەم شەوق نەزاکەت فرۆش
هەرچەند لاڵاوە شەهەنشای لاڵ پۆش

---

(١) زوێر بوٚنی خوسرەو لە شیرێن و هانێ بۆ ئۆردوٚگاکەی خۆی .

ئەوەند لالاێ لێش ، ئاخر نەکرد سوود
نەدیا جە لاوە ، نەزاناش وجوود
فرێ سەعیش کرد مەر ئەو بێ ئەندێش
جە ڕای عاطیفەت ڕەحمێ کرۆ پێش
هەرچەند کە ماما مدا عەذابش
فێشتەر بە تاڵێ مدا جەوابش
سا خوسرەو زانا زوڵف بۆ عەبیرێن
گفتوگۆش تاڵەن ئەبۆ شیرێن
خێزا هەر ئەو شەو چون سەوڵ نەوخێز
سوار بێ بە خیشم نە پشت شەودێز
ها بە (حسب الأمر) شیرێن دڵبەر
قەدەم بەرد وە پای کۆشک بۆ عەنبەر
تاو تاو جە هیجران شیرێن ئەرمەن
سێلاب ڕێزنا[2] جە ڕوی یاسەمەن
ئاهش چون کوورەی (ماریج) دۆزەخ
چەنێ ڕێزەی وەفر لوولەی تۆف یەخ
چەسپانتەر جە بەرق ڕەخشندەی ڕوی دەور
مەفرەعەش مشەند نە ڕوی عەرصەی دەور
گا بە دانەی دوڕ جە حەسرەت مگەست
بێهۆشانە وار پشت پەنجە و دەست

(٢) ڕێزنا : ڕاستەکەی (مڕێزنا) یە و بە هەڵە وا نوسراوە .

گا نەرگس بە گاو سەمەن مکەرد ڕەنگ
گا چون نەی نالەش مشق بە فرسەنگ

بە هەر حاڵێ بێ ئەو بە خاطر ڕێش
یاوا تیمە شەو بە لەشکرگای وێش

پیا بێ جە ئەسپ دەروَن پڕ جە دەرد
بە خەرگای موشکین ڕەنگین قەدەم بەرد

جە داخ شیرین شلاخ بەرز دەماخ
تیشت بە خاطر تەنگ نە دڵ کێشا ئاخ

نەدیم و غولام حاجیب دا دەستور
هەر مەند بە تەنیا ئەو چەنی شاپور

بە نەیرەنگ سازێ ئوستاد نەققاش
چۆگە چون سایە کەفت نە خاکپاش

شاپور دیش خوسرەو سەخت بێ دەماخەن
جە تاڵیی شیرین دەروَنش داخەن

واتش : ئێمانم وێت مەدەر بە خەم
جەناب شیرین جەمین جام جەم

ئەر جە سەودای تۆ نەبێ دڵ تەنگ
چون زوڵفش جەنیت نەبێ یەک ڕەنگ

جە توندیی شیرین بێ دەماخ مەبەر
بە دەغمای عەشقش دەروَن داخ مەکەر

لەفظش شیرینەن شەکەر مڕێزۆ
جە شیرینیش جۆش سەفرا مخێزۆ
مەزەنج ئەر حەرفش تاڵەن ئەو دڵبەر
وێش هەر شیرینەن چون شیرەی شەکەر
شا وات : ئەی شاپوور دانای قەڵەم زەن
دیت چێش کەرد بە من شیرین ئەرمەن[۳]
چون بێ مروەتان ئەو شۆخ نامەرد
ئیمشەو چەنی من چەند کەس شانا نەرد
هیچ شەرمش نەکەرد جە شەهریاریم
پەرواش هیچ نەبی جە بێ قەراریم
بەڵێ جە لای زەن کەم شەرط و بێ شۆن
ئابڕۆ و سیرەت ، حەیا و شەرم جە کۆن ؟
هەرچەندە ئیمشەو ، شاپوور نەققاش ،
لێش لالاًمەوە بۆسام دەست و پاش
نە جە لالاًنم ئەو دڵش بی نەرم
نە جە لاڵ پڕشی ذەڕڕە کەردش شەرم
زوان چون شمشێر ئەڵماس کێشا لێم
بێ حەدد و حیساب خەفەتش دا پێم

(۳) لە نوسخەکەی بەردەستمانا کە نوسخەی (ب)ە لەجیاتی (دیت) نوسراوە (دیش) ، بەلاًم مەعنای شیعرەکە بە (دیت) ڕاست ئەبێتەوە ، بۆیە گۆڕیمان .

ڕاسەن کە مەحبوب گا حەرفش سەردەن
نە تا گەی حەددە ئەو بە من کەردەن

چەند چەنیش بە نەرم سەر کەردم ئیمشەو
چون صەنەم سوجدەی پاش بەردم ئیمشەو

غەیر جە زۆر سەختی لێش نەدیم ئیمشەو
هۆردارا جە ڕوش پەردەی شەرم ئیمشەو

هەرچەند چون شیرین زولفان عەبیرین
جە هەر هەفت ئیقلیم نیەن چون شیرین

جە شیرینیی ئەو ، شاپور ، بێزارم
پەی چێش ؟ بێ حەد دا ئیمشەو ئازارم

یانێ ئەو بێ شەرط کارێ پێم کەردەن
صەد جار واستەنم ئاوات وە مەردەن

چون جە شاهیی من ئەو نەکەرد ئەندێش
بە شاهیدیی تۆ دەس هۆرگرتم لێش

ئەر زەرد بۆ جە دەرد چون وەڵگ خەزان
خاستەرەن جە دین شەخص حاڵ نەزان

بکێشان نە چەم صەد جار میل گەرم
وەشتەرەن جە دین شیرین بێ شەرم

ئێد وات بە شاپور بە زگارەوە
بەو تاج شاهی ، بەو تۆمارەوە

بە دیدەی نمناك كێشا ئاه سەرد
بە ستوون شاهێ بێخود تەکیە کەرد

* * * *

دلالت کردن شاپور خسرورا(١)

شاپوٚر دیەش شیریٖن شا کەرد بێ دەماخ
بڵوسا پای سەریٖر خوسرەو بە کوستاخ

واتەش : فیدات بام گیانم ، دیٖنم
قیبڵەی حەقیقی ڕوٚی سەرزەمیٖنم

بێ دەماخ مەبەر شیریٖن پڕ جەورەن
شێوەی مەحبوٚبان بەی طەرز و طەورەن

وێت مەدەر بە خەم شیریٖن کەچبازەن
شیریٖن دەستوٚرش هەر غەمزە و نازەن

مەواچە شیریٖن ئەرمەنی بەدخوٚن
ظاڵمەن ، بێ ڕام ، کڵوی مەینەت بە کڵوٚن

عەیب نیەن عاشق ، شای والا تەبار ،
ناز مەعشوٚقەش بکێشوٚ صەد جار

مەحبوٚبان نیەن هیٖچ ڕەحمێ پێشان
هەر ظوڵم و جەورەن دایم خدێشان

دۆست جە غەمزەی دۆست بێزار نەبۆ
کوڵ جە کوڵشەندا بێ خار نەبۆ

---

(١) دڵ دانەوەی خوسرەو لەلایەن شاپوٚرەوە .

شیرین صاحێب شەرط ، بە بەین دروستەن
بت پەرست نیەن ، خوسرەو پەرستەن
بەو خەیاڵ مەبەر شیرین بەدکارەن
کام شەرط و کام شۆن ، جە شا بێزارەن
بە بێ شەهەنشا جە مەه تا ماهێ
گەر بدەن پەنەش بە پادشاهێ
بە تاجت سەوگەند دەرکارش نیەن
درەنگێ بێ شا قەرارش نیەن
یەک ئیمشەو بێ صەبر بێ طاقەت مەبەر
مەی بنۆش ئیمشەو بە شاد تا سەحەر
تا کە بوینمێ جە دەور گەردۆن
چێش مبۆ حاصڵ ، چ طەور مبۆ ، چۆن ؟
فیدات بام تا سەر ، شەهەنشای عادڵ ،
شادێ و ذەوق پەی کەس نەبۆ حاصڵ
صەبر خەیرێ کەر ئیمشەو تا سەحەر
جە تاڵێی شیرین ترش و تاڵ مەبەر
ئەڵبەتە جە صەبر شای بەرجێس مەقام
ئیمشەو تا صەبا میاوێ بە کام
دەلالەت مدا فەرخوندە شاپۆر
خوسرەو لاڵ پۆش ئەو شەو بەی دەستۆر
* * * *

زاری کردن شیرین و بی‌طاقت شدن بجهت خسرو و رفتن بعقب او[1]

به خامەی موشکین نەققاش دێرین
بەی طەور کێشا نەقش حاڵات شیرین
چون شیرین جە شا دوور کەفت بە دڵ تەنگ
جە سەنگ دڵەی وێش داش بە سەردا سەنگ
نەرگس جە ئەسرین لالە ڕەنگ کەرد کەیل
گوڵ کەرد بە خەزان گوڵنارەی سوەیل
شەنگەرفەی خاک کەرد بە دیدەی گریان
قرچەش کەفت نە جەرگ چون قرچەی بوریان
کەندش بە ناخوون پەنجەی خەڵاوی[2]
نە صەفحەی تەڵا فەیرۆزەی ماوی
پارە کەرد چون گوڵ یەخەی عەنبەر بۆش
کەفتەوبەر تەمام شەمامەی لیمۆش
ئاهش وێنەی دوود سیای بڵێ نەفتین
دەم دەم مکێشا بەرمشی چین چین

---

(١) گریانی شیرین و بێ تاقەت بوونی بۆ خوسرەو و ڕۆیشتنی بە دوایدا .
(٢) خەڵاوی : لام‌وایە (خەناوی) بێ و بە هەڵەی نووسیار وا نووسرابێ .

سا بێ‌طاقەت بێ ئەو پەرێی خوسرەو
فەرماش تا گوڵ گوَن ئاوەردن بە دەو
گوڵ گوَن چەنێ سەیل ئەسرێن گوڵ ڕەنگ
هۆرکێشا بە جەخت تەنگە و زێر تەنگ
چەنێ دوَد ئاه چون ئاتەش پارە
نیشت نە کۆڵ زێن دڵ پڕ پەژارە
شەو تاریك چون تار طوڵات گێسوَش
ڕا باریك وێنەی پەڕگار ئەبروَش
هەوا خەم ئەنگێز چون مایەی دەردش
سارا پڕ جە تەم جە ئاه سەردش
جە ڕاه و بێ ڕاه گوڵ گوَن میا دەو
تا یاوا بە قورب لەشکرگای خوسرەو
جە شوعلەی قوبەی پڕ شەوقش ئەو شەو
ئەشناساش جە کۆن سەیوان خوسرەو
بە نەرمە نەرمێ گوڵ بڵای گوڵ ئەندار
یاوا بە نەزد ئەو سەیوان زەڕ تار
نیگا کەرد مەس مەس ئەو شۆخ دڵبەر
کەس بێدار نەبی نە شا نە شەکەر
ناگا نیگا کەرد فەرخوندە شاپوَر
دیش کە سوارێ پەیدا بێ[٣] جە دوَر

(٣) پەیدا بێ (أ) دیارمن .

ئاما دیا[٤] دیش زوڵف[٥] عەبیرینەن
پەرساش : تۆ کێنی ؟ واتش : شیرینەن
تا[٦] شاپوور شنەفت وەی طەور[٧] جەوابش
هەڵمەت دا دەرسات بۆسا ڕیکابش
شیرین دیش شاپوور[٨] ، خاطرش بێ شاد
جە پشت گوڵ گوون پیا بێ دەرلاد
شاپوور جە شادی سوجدەی زەمین بەرد
زیاتەر جە حەمد مەدح[٩] و ثەناش کەرد
واتش : شەکەر لەب ، شەربەت ڕێزەی[١٠] ڕاز
موژان چون خەدەنگ تورك تیر ئەنداز
بە چۆن بەی شەوە تەشریف ئاوەردی
ئێمە و شا و قۆشەن[١١] موشەڕڕەف کەردی ؟
هەی[١٢] بە وەش ئامای شەهزادەی ئەرمەن
بۆم پەڕەی نەرگس ، خاڵ نەخش سۆسەن

(٤) ئاما دیا (أ) شاپوور ئاما .
(٥) زوڵف (أ) بۆ .
(٦) تا (ب) سا .
(٧) شنەفت وەی طەور (ب) بەی طەور شنەفت .
(٨) شیرین دیش شاپوور (ب) شاپوور جە شادی .
(٩) مەدح (ب) حەمد
(١٠) شەربەت ڕێزەی (أ) شیرین شەکەر .
(١١) قۆشەن (ب) لەشکر .
(١٢) هەی (ب) ئەی .

پەیکەر پەریزاد ، ڕازان ڕێزەی قەند
تەحسین کەرد شاپوور ئوستای[۱۳] نەقش‌بەند
جەو[۱٤] دما شیرین پەی شاپوور ئەو شەو
ئیظهار کەرد دەم جەنگ ئەو پەرێی[۱٥] خوسرەو
وات : جە باب شاه فرە شۆخیم کەرد
نە خیدمەتشەدا واتم حەرف سەرد
من جە حەرف[۱٦] وێم خراب ئێشام دڵ
پەشێمانیم بەرد ، بێ حەد[۱۷] بیم خەجڵ
وەختێ ڕەنجیا سوار بی جە لام
طاقەتم بڕیا پێم نەمەند ئارام
منیچ شیم بە دڵ کوڵ کۆن بە دڵ تەنگ
چەنێ ئاه سەرد ئەسر لاله ڕەنگ
طەی کەردم مەنزڵ دڵ بە خۆفەوە[۱۸]
زوڵف بە زەنگۆڵەی وەفر[۱۹] تۆفەوە

(۱۳) ئوستای (أ) نەققاش .
(۱٤) جەو (ب) جەی .
(۱٥) دەم جەنگ ئەو پەرێ (ب) ڕەنجش وێش چەنێ .
(۱٦) حەرف (ب) گفتەی .
(۱۷) بێ حەد (ب) فرە .
(۱۸) خۆفەوە : لە نوسخەکانی بەردەستمانا نوسراوە (طۆفەوە) . بەڵام ئەمە مەعنای نیە ، لەبەرئەوە لامان وایە ڕاستەکەی (خۆفەوەیە) و گۆڕیمانە سەری .
(۱۹) وەفر (أ) بەفر و .

تا یاوام وە تۆ شوکر خوداوەند

نەگفتم بە دەس بەد خوای[20] نا پەسەند

جە لای تۆ شاپوور دانای سوخەنوەر[21]

دوو حاجەتم هەن بەرارەش وە بەر

یەکێ وەختێ شای جەم جای جەمشێد فەڕ

چەتێ خوسرەوان تاج و کەمەر زەڕ

منۆشۆ بادەی گوڵ ڕەنگ بێ ئەندێش

گۆش مدۆ[22] بە ساز نۆشێن بادەی وێش

من بەری وە سەیر هەر چۆن[23] مزانێ

قسەم نەکەری پەی شا نیهانێ

تا سەیر کەروەم[24] بەزم بۆ عەنبەر[25] بارش

ڕۆشن بۆ دیدەم هەم جە ڕوخسارش

دووەم[26] حاجەتم هەر ئێدەن شاپوور

ئەر شا جە ڕای لوطف منش هەن مەنظوور[27]

---

(٢٠) بەد خوای (أ) بەد خوێ .

(٢١) سوخەنوەر (ب) هونەروەر .

(٢٢) مدۆ (ب) بدۆ .

(٢٣) وە سەیر هەر چۆن (ب) بە سەیر هەر طەور .

(٢٤) سەیر کەروەم (ب) سەر کەرۆن

(٢٥) بۆ عەنبەر (ب) عەنبەرێن .

(٢٦) دووەم (أ) دوێم .

(٢٧) مەنظوور (أ) ضەرور .

به شێر بەهای خاص عەقد هورۆستی
بکەرۆم مومتاز بە چاپلۆستی
وەرنە ڕام دیەن ، خۆ هیچ ناماں پێم
باز مشۆنەوە پەی[28] کلیسای وێم
شاپۆر سەوگەند وەرد بە شلاخی شێوەش
بە لۆل لاولاو زولفان[29] لێوەش
واتش : شەکەر لەب شای شیرین[30] ڕازان
نازدار عەزیز نازەنین نازان[31]
ئیمجار چون زانام چۆنەن[32] دەرمانت
ماوەرۆن بە جا ئەمر و فەرمانت
شاپۆر بەستەوە گوڵ گۆن چون شەبدێز
بەردش نە چەترێ شیرین چون[33] پەروێز
بەستش پەردەی چەتر زمڕ تان زمڕ پۆ
نیشت تێشدا شیرین شۆخ سۆسەن بۆ[34]
چون ستارەی سەعد نە چەرخ ئەخضەر
ئاما بە بالین شای بەرجیس ئەفسەر

(٢٨) پەی (ب) بە .
(٢٩) لۆل لاولاو زولفان (ب) مەفتۆل زولف لۆلیای .
(٣٠) شیرین (ب) شەکەر .
(٣١) نازدار .. تاد (ب) مەحبوب بێ عەیب شای نەظەربازان .
(٣٢) زانام چۆنەن (ب) قامام چێشەن .
(٣٣) چون : لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٣٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

خاستەر جە چراغ گولاڵەی گوڵشەن
شەمع بەزم شا یەك یەك کەرد ڕۆوشەن
ناگا شەهەنشا جە خەو بی بێدار
دیش هەر نە چەرخەن شاپور چون پەرگار
فەرماش : هەی شاپور ساکنی داخم
ئیمشەو خاوێ دیم پێش وەش دەماخم[35]
بەو طەور دیم بە[36] خاو جە[37] صەحن باغێ
ئاوردن پەرێم ڕۆوشەن چراغێ
من پێش دڵ شادم[38] دانای مو شکاو
واچە پێم چۆنەن تەعبیر ئەی خاو ؟
شاپور وات : جە نۆ[39] ئەعلای عەبیرین
شاد مبی وە دین دیدار شیرین
سا بۆ بەی مژدە چون کەیان کەی
بنۆشیم بادە چەنی ساز نەی[40]
چون خۆر جە مەشریق بگێرۆ جە نور[41]
دنیای موشکی شەو بە بەعضێ کافور[42]

---

(٣٥) پێش وەش دەماخم (ب) پێ خۆش دەماخم .
(٣٦) بە (ب) نە .
(٣٧) جە (ب) نە .
(٣٨) دڵ شادم (ب) دڵ شاد بیم .
(٣٩) جە نۆ (ب) جەی خاو .
(٤٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٤١) بگێرۆ جە نور (ب) بەر ئاما پڕ نور .
(٤٢) دنیای ... تاد (ب) جە دنیای موشکی بەدەڵ بی کافور .

بادەی کافوریی گوڵ ڕەنگ گوڵ فام
چەنی بەگڵەران بڕێزیتم نە جام
بە یاد ئەی خاو[43] بنۆشیتم پەی پەی
گاهێ گۆش بە چەنگ ، گا بە ساز و نەی
شا جە ذەوق حەرف[44] ئوستای مێ شکاو
بە[45] نیشاط نەرگس شەهلاش شێ نە خاو

* * * *

(٤٣) ئەی خاو (ب) ئەو خەو .
(٤٤) ذەوق حەرف (أ) حەرف ذەوق .
(٤٥) بە (أ) پڕ .

شادی کردن خسرو
از خواب دیدن خودش[١]

سەحەر[٢] بەرئاما جە مەشریق خورشێد
جیهان پۆشا ڕەخت زەڕ وێنەی جەمشێد

خۆر چون مەششاطەی دلارای تەڕ دەست
صوب وێنەی هورۆس ڕەنگـێن زێوەر[٣] بەست

خوسرەو بێدار بی جە خاو نۆشێن[٤]
دڵ تەمام پڕ شەوق[٥] جە خاو دۆشێن[٦]

فەرماش تا هۆردان جە نەو خەرگایێ[٧]
خەرگاهێ گوڵ نەخش ، گوڵشەن نومایێ[٨]

---

(١) شایێ کردنی خوسرەو بەبۆنەی خەو بینینی خۆیەوە . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە

(٢) سەحەر (ب) صوب چون .

(٣) زێوەر (ب) جە نۆر .

(٤) نۆشێن (ب) دۆشێن .

(٥) شەوق (ب) ذەوق .

(٦) دۆشێن (ب) نۆشێن .

(٧) خەرگایێ (ب) خەرگاهێ .

(٨) نومایێ (ب) قەبایێ .

کێشاشان فەڕڕاش هیندیی و حیجازیی
نە دەورش تەجێر سەد گەز درازیی[٩]

سەراپەردەی خاص دێبای فەرەنگیی
موزەییەن بە نەخش هەر نەخشێ ڕەنگی

گەردشان بە[١٠] پا چون[١١] چەرخ ئەخضەر
قوبەش درەخشان چون قورص قەمەر[١٢]

نە دیهلێز سەرا[١٣] صەف بەستن بە فەڕ
حەبەش غوڵامان هیندیی کەمەر زەڕ

بە غەیر جە[١٤] خەرگەی خوسرەویی خوسرەو
هۆرداشان ئەو ڕۆ بە دەوان دەو

نە دەور خەرگەی سالار سەرکەش
چەند هەزار خەرگەی خەیمەی مونەققەش

خوسرەو نە خەرگەی[١٥] وێش سکەندەر طەرز
چەنێ بەگلەران نیشت[١٦] بە دەماخ بەرز

---

(٩) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوە لە نوسخەی (أ) دا نین .
(١٠) بە (أ) وە .
(١١) چون (أ) وێنەی .
(١٢) قەمەر (أ) خۆر .
(١٣) دیهلێز سەرا (ب) دیهلێزشدا .
(١٤) بە غەیر جە (ب) نە دەور .
(١٥) خەرگەی (أ) خەیمەی .
(١٦) چەنێ بەگلەران نیشت (أ) نیشت چەنێ چەند کەس .

نە خەرگای هەنی صاف بۆ عەبیرێن
شیرێن وەشتەبێ صەد شۆر شیرێن[17]

ئاخر شا فەرماش مونادێ کەردن
جەمعێ جە نەدیم مەحرەم ئاوەردن

(حسب الامر) شای گەردوَن ئیقتیدار[18]
نەقیبان بەزم خەرگەی زەڕ نیگار

ناستێ نا مەحرەم نە خەرگەی شابێ
غەیر جە غولامان خاصەی سەرابێ

دانا و[19] نەدیمان ئەدەب پەروەردە
گرەو[20] جە دانش ئەفلاطوَن بەردە

نە پای تەخت شای سکەندەر[21] شیعار
نیشتێ نە باڵای کورسێی زەڕ نیگار

جەو دەمدا پەروێز شای عەنبەر سروشت
شەمامەی تەڵای ئەفشار نە[22] مشت

نەدیمان چۆگە هەریەك نە کونجێ
موکەللەل بە عەطر عەنبەر تورونجێ

---

(۱۷) شیرێن .. ناد (ب) نیشتەبێ بە صەد شۆرەوە شیرێن .
(۱۸) ئیقتیدار (ب) ئیشتیهار .
(۱۹) دانا و (ب) دانا .
(۲۰) گرەو (ب) گردێن .
(۲۱) سکەندەر (ب) ئەسکەندەر .
(۲۲) نە (ب) جە .

گرتەبێن بە دەست چون ڕەند مەیکەش
چەنێ چەند دەستەی وەنەوشەی بۆ وەش
ساقێ سیم ئەندام قەد چون سەرو نەی
دەور مدا و مدیا پێشان پەیاپەی[۲۳]
نەغمەی شادڕەوان ساز نیکێسا
مبێزا ڕوتبەی موعجیزەی عێسا
باربود جە نەقش بادەی[۲٤] چەنگ و عوود
مبەخشا نەغمەی دلارای داوود
وەختێ کە بەربەط ماوەرد بە ئاواز
جە تەن مکەردش مورغ ڕۆح پەرواز
کەس[۲٥] چون نیکێسا چەنگێی نامەوەر
نەبێ خۆش گۆتەر جە هەر هەفت[۲٦] کیشوەر
صەدای سازندەی سازان پڕ جۆش
وست نە دلێ بەزم شەهەنشا خورۆش[۲۷]
تا مژەندن[۲۸] ساز خۆش دەنگ[۲۹] مەوزۆن
زوهرە چەرخ مدا نە دەور گەردوون

---

(۲۳) دەور مدا و .. تاد (ب) دەور مدا پێشان پەیاپەی پەی پەی .
(۲٤) نەقش بادەی (ب) نەخش ساز .
(۲٥) کەس (أ) لەحن .
(۲٦) جە هەر هەفت (أ) نە عەرصەی .
(۲۷) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .
(۲۸) مژەندن (ب) مژەندش .   (۲۹) خۆش دەنگ (أ) ئەلحان .

ئاخر نیکیسا و[٣٠] باربود بێ خەم
کۆکردن بەربەط[٣١] چەنێ چەنگ بە هەم

وەختێ سەرگەرم بێ شا جە جام مەی
ویەرد نە ڕۆی چەرخ ناڵەی نەوای[٣٢] نەی

غولامان تەمام جە دەست[٣٣] شاپوور
نە بەزم[٣٤] بۆ موشك خوسرەو کەردن دوور

خاڵێ جە ئەغیار ئەو خەرگەی گوڵ بێز
هەر مەند بە شاپوور سازندە و[٣٥] پەروێز

جەودەمدا شیرین جەمێن شەمع[٣٦] نوور
طەڵەب کەرد شاپوور دانا بە ضەروور[٣٧]

فەرماش : نەقشبەند[٣٨] دانای دڵنەواز
ئەو دوو سازندەی شۆخ خۆش ئاواز

---

(٣٠) نیکیسا و (ب) نیکیسا .
(٣١) کۆکەردن بەربەط (ب) کۆك کەرنن ڕوباب .
(٣٢) ناڵەی نەوای (ب) ساز ناڵەی .
(٣٣) جە دەست (ب) بە دەستێ .
(٣٤) بەزم (ب) خەرگەی .
(٣٥) سازندە و (أ) سازندەی .
(٣٦) شەمع (ب) شوعلەی .
(٣٧) دانا بە ضەروور (ب) دانای پڕ شعوور .
(٣٨) نەقش بەند (ب) هەی شاپوور .

طەڵەب کەر وە لای ئێمەی خاطر تەنگ
چەنێ ساز و عوود ئەرغەنوون و چەنگ
تا بە (وصف الحالْ) ئەی خەستەی[39] بەد حاڵ
بواچان غەزەل پەی شای کەمەر لاڵ
شاپوور (حسب الامر) ئەو شای لەب شەکەر[40]
ئەو شۆخ شەش دانگ گێسوو بۆ عەنبەر[41]
نیکیسا چەنێ باربود بە دەو
حاضر کەرد چۆگە[42] ، نەزاناش خوسرەو
شیرین فەصیح شوعەرای دووز سەنج
دا تەعلیمشان بە صەد لارە و لەنج[43]

* * * *

---

(٣٩) خەستەی (ب) بەندەی .
(٤٠) لەب شەکەر (ب) شەکەر لەب .
(٤١) گێسوو بۆ عەنبەر (ب) کوڵ توٚپ خەبەب .
(٤٢) چۆگە (ب) جە لاش .
(٤٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

غزل گفتن نکیسا از زبان شیرین[١]

ئەووەڵ نیکیسا هۆرگرت ساز و چەنگ
بە[٢] پەردەی (نەورۆز) خارا کەرد ئاهەنگ

بە ڕەنگێ[٣] ئەو شۆخ شیرین فەرما پێش
ناڵاّ مەستانە چەنێ چەنگ وێش

واتش : (الغیاث)[٤] ئەسر مەینەت ڕێز[٥]
حەڵق ئاوێز زوڵف حەڵقەی سەراوێز

ئیمشەو نازارت خۆ نە زاوتەن
نامەردت ئەران سا[٦] چۆن خاوتەن ؟

ئەز جە کۆنێ[٧] سەمەن بۆی ئومێد
وەختەن جە مەشریق ڕەوشەن بۆ خورشێد

---

(١) گۆرانی وتنی نیکیسا بە زوبانی شیرینەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا لەسەر شیعری سێهەمە .

(٢) بە (ب) نە .

(٣) بە ڕەنگێ (ب) چونکە .

(٤) الغیاث (ب) ئەی عاشق .

(٥) مەینەت ڕێز (ب) مەینەت‌کێش .

(٦) سا (ب) یە .

(٧) جە کۆنی (ب) جە کۆن صوبح .

جه شەوق شوعلەش[8] چون تەجەللای طوور
پەردەی دەروونت[9] پڕ بیۆ[10] جه نوور

جه کڵۆی ئەی سالار سەرکەش وێنەی جەم
شکست دەر سوپای سەرهەنگان خەم

ئەر تۆ بپرسی حاڵ من چوونەن
جەرگم لەت لەتەن ، دڵ مەوج هوونەن

نەدیێنت پەی من ڕۆی ڕەستاخێزەن
دەروونم جه زووخ زامت لەب ڕێزەن

شەو قرچەی جەرگم سێ فرسەخ مشۆ
ڕاستەن سا قرچەش نەیاوان بە تۆ

سەوگەند بە باڵات نادیرەی ئەییام
جەوساوە باڵات دوور کەفتەن جه لام

جه ذائیقەم مەی ژار هەفت تاسەن
سورمە نە دیدەم ڕێزەی ئەڵماسەن

پەی تۆ سەیر باغ باغچەی عەنبەربار
مکەزۆم[11] غونچەش وێنەی نێش مار

---

(٨) شوعلەش (ب) شۆڵەی .

(٩) دەروونت (ب) شەو و ڕۆ .

(١٠) بیۆ (ب) مبۆ .

(١١) مکەزۆم .. تاد (ب) مکەزۆم دەرسات غونچەش وێنەی مار .

شەوان جە داخت دڵ بێ قەرارەن
خاو ڕاحەتم[١٢] چون مەودای خارەن
سەودای تۆ ئەی دۆست کەردەن پا بەستم
ئیفتادەم ، جارێ بگێرە دەستم
ئەڵلا چ[١٣] تەمای خاس بە تۆ[١٤] داشتم
غەڵەط بێ هەرچی جە[١٥] تۆ پونداشتم
ئەرێ دەوا بەخش زامت هەر[١٦] بە سۆ
گەر نیەم سزاوار پەرستاری تۆ
منیشتۆن پەی ویم نە ئاستانەی تۆ[١٧]
دەستێ مشۆرۆن نە پێشخانەی تۆ[١٨]
گەر ماچێ نا خاس هەم نا ئیخلاصم
خۆ پەی گاوکێشێی مەطبەخت خاسم
سا یا کەفتەنان جە شەهریارێ
کەنیزم هەرچێ پەنەم مسپارێ

---

(١٢) ڕاحەتم (ب) ڕاحەت لێم .
(١٣) ئەڵلا چ (ب) بیلا .
(١٤) بە تۆ (ب) من بە تۆ .
(١٥) جە (ب) بە .
(١٦) زامت هەر (أ) زامەتت . بەپێی نوسخەی (ب) ئەشتوانرێ بخوێنرێتەوە (زامەت) .
(١٧) نە ئاستانەی تۆ (ب) جە ئاستانەندا .
(١٨) نە پێشخانەی تۆ (ب) جە پێشخانەندا .

گەر خاڵکماڵیەن ، گەر جاڕۆکەشێ
ماوەرۆن بە جا ، نیەن جە خۆشێ[19]

غەرێبم ، بێ ناز ، زامەن خەطەر
هەر تۆ مشناسۆن حەق نە[20] باڵای سەر

نیکێسا بەی طەور چون کرد ڕەستخێز
هۆر هیزێن وست نە گیان پەرویز

• • • •

(١٩) ماوەرۆن .. ناد (ب) ئەسك نیەن بەی من مرۆن جە وەشێ . بە پێی ئەم نوسخەیە وا ئەزانم لەجیاتیی وشەی (ئەسك) (ئەتك) بێ و بە هەڵەی نۆسیار وا نۆسرابێ .

(٢٠) نە (ب) جە .

غزل گفتن باربد از زبان خسرو[1]

باربود چۆگە نەوبەش کەفت وە دەست
جە (پەردەی عوششاق) نەوای خارا بەست
خاستەر جە نەغمەی ئەنـگوشت شاناز[2]
بەربەط بە میضراب ئاوەرد نە پەرواز[3]
واتش : سەحەر زوَ[4] نە گلۆشەی باغێ
ویەردم سەرشار بە خۆش دەماغێ
دیم نەو باغەدا موشکین عوزارێ
شۆخێ ، سەرمەستێ ، زوڵف عەنبەربارێ
موانت بە حوسن حۆرێی بەهەشتەن
بە قامەت چون سەوڵ[5] عەنبەر سروشتەن
ئەز ئەو شاباز پڕ لارە و پڕ لەنج[6]
چۆن پێچیابێ نەو باغدا چون گەنج

---

(١) گۆرانی وتنی باربود بە زوبانی خوسرەوەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا لەسەر شیعری سێهەمە و نوسراوێشە (خسرو شاه) .
(٢) ئەنگـوشت شاناز (أ) کۆ شەصت ساناز .
(٣) نە پەرواز (أ) بە ئاواز .
(٤) زوَ (أ) زۆ .
(٥) سەوڵ (ب) سەرو .
(٦) ئەز .. تاد . ئـەم تێوە شیعرە لە نوسـخەی (أ)دا بەم جۆرەیە :
ئەز ئەو شەهباز پڕ جە لار و لەنج .

ئەر لاڵێ جەو گەنج بگنۆ نە سارا[٧]
منیەوش نە فەرق چون تاج دارا[٨]

سەوگەند بە دیدەش بێ سورمەی سێوەنگ
دوَ تەرکەش بەستەن چون تەرسای فەرەنگ

بە قەوس قەتران ئەبرۆی قەضا جۆش
بە خاڵ موشکێن مابەین لێمۆش[٩]

بە دەستەی زوڵفش صاف بۆ گوڵاوەن
چێن چێنش لۆلەن ، چێن چێنش خاوەن[١٠]

بە شۆڵەی حوسنش[١١] چون شۆڵەی[١٢] تورەن
نایب شەوقش تەجەللێی طورەن

بە دورج یاقوت پڕ جە مروارێش
بە خەندەی پڕ ناز تەبەسسوم کارێش[١٣]

بە ڕێزەی ڕازش شەکەر بارشەن
قورص شێرەی قەند شەربەتدارشەن[١٤]

---

(٧) بگنۆ نە سارا (ب) بەیۆ وە .
(٨) منیەوش . . تاد (ب) لایقەن پەی تاج خوسرەو و دارا .
(٩) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .
(١٠) چێن . . تاد (ب) چێنێ لێش لوولەن ، چێنێ لێش خاوەن .
(١١) حوسنش (أ) نورش .
(١٢) شۆڵەی (أ) شەمع .
(١٣) بە خەندەی .. تاد (أ) بە نەغمەی ڕەنگین وێنەی زەڕ کارێش .
(١٤) شەربەت دارشەن (ب) شەکەر وارشەن .

به ساقی زنجی چون سێف زەردەن
به فەیرۆزەی خاڵ حەق شەریف[١٥] کەردەن

به موشکین کەمەند کلاف گێسۆش
به دوگمەی یاقوت یەخەی عەنبەربۆش

به چین حەی تار پەخشەن نە دۆشی[١٦]
به چەنبەر بازی گۆشوارەی گۆشی

به گۆی غەبغەبی ماچی قەطرەی ئاو
موعەللەق مدران نە پای ئافتاو

به دۆ مەمانی به هەم پەیوەستەن
چون شاخ[١٧] مەرجان به ڕەنگین ڕەستەن

به سینەی سیمی ها نە تۆی[١٨] جامەش
شەوق[١٩] مدۆ چەنی زەردی شەمامەش

به شۆخی شیرین صانیع ئەییام[٢٠]
کێشانش[٢١] وێنەی شۆش[٢٢] نوقرەی خام

---

(١٥) شەریف (ب) نەخشش .

(١٦) به چین .. تاد (ب) به چین طوڕڕەی حەی حەڵقەی دۆشش .

(١٧) شاخ (ب) شۆش .

(١٨) سیمش ها نە تۆی (ب) سیمین نە تۆی دۆ .

(١٩) شەوق (ب) سۆ .

(٢٠) ئەییام (أ) نە ئەییام .

(٢١) کێشانش (أ) کەشیدەن .

(٢٢) شۆش (أ) شەوق .

به سیمین ساقش بلۆر سافەن
بە عەطر نافش پڕ موشك[٢٣] نافەن
ئەر بگنۆم بە دەس مبۆم وە فیداش[٢٤]
ممالۆن نە چەم صەد جار خاك پاش
ئەر صەد پادشام هەر تا کە زیندەم
پەی ئەو بە ئیخلاص کەمتەر جە بەندەم
باربود بەی[٢٥] نەظم نامەی عەبیرێن[٢٦]
شۆر خوسرەو وست نە گیان شیرێن

* * * *

---

(٢٣) نافش پڕ موشك (ب) بافش بۆ موشك .
(٢٤) مبۆم وە فیداش (ب) مبۆن بە فیداش .
(٢٥) بەی (أ) وەی .
(٢٦) عەبیرێن (ب) عەنبەرێن .

غزل گفتن نکیسا از زبان شیرین[1]

ئیمجار نیکیسا ظەریف بە ئەنداز
چنگ دا نە زۆی چەنگ شۆخ[2] خۆش ئاواز
نە پەردەی (ماهوور) مەرکەب هومایوون
بەی طەور ئینشا کەرد ئەی شیعر مەوزوون :
دڵ جە نەدیێنت بیێ بە واتەی خام
بنیانە باڵات ، وە[3] سەرگەردت بام
جەی موشکین کەمەند کلاف[4] سۆسەنی
جەی شیرین زەند شۆخ ئەرمەنی
تا کەی ، بێ مروەت ، بەی طەور بێزاری ؟
تا کەی منیانی تۆ پەنەش خواری ؟
شیرین ئەرمەن جە بێ کەماڵی
ئەر دانی چەنیێت دەمێ بە تاڵی
جەرێمەش ئێدەن شای دارا دەماخ
بستانۆ جەو دەم ماچێ بە گوستاخ

---

(١) گۆرانی وتنی نیکیسا بە زوبانی شیرینەوە .

(٢) شۆخ (ب) ساز .

(٣) وە (ب) بە .

(٤) کەمەند کلاف (ب) کلاف کەمەند .

زوڵفم(٥) ئەر دانش بە شا خەجاڵەت
سیلسیلەش بەدەن ، ئەصڵش بە نالەت

ئەر زامت جە تیژ نیگام خەطەرەن
نیگام تورکەن تورك ، تورك هەر کافرەن

ئەر جە ئەگریجەم جەرگت پڕ نێشەن
عەقرەبەن عەقرەب ، گوناى من چێشەن

من بە وێم غەمزە بە تۆدا کەردەن
تۆ یاسەت زانان من مەیلم سەردەن

ناز و غەمزەی من دەروێت کەرد ژێش
بە میرات گنۆ پەی صاحێب وێش

چون ئاوگەردانی بەی طەور ئامان پێم
بویەر جە تەقصیر ، تەریقم جە(٦) وێم

تەوبە بۆ ئەر لێم بدەی صەد خەنجەر
ئەمجار جە ئەمرت بەرنەشۆن وە بەر

مەعلومم بۆ بە غەیر لەبانت فێشتەر
ئەر عالەم پڕ بۆ(٧) جە شیر و(٨) شەکەر

---

(٥) زوڵفم (ب) زوڵفش .
(٦) جە (ب) بە .
(٧) عالەم پڕ بۆ (ب) پڕ بۆ عالەم .
(٨) شیر و (ب) شیرەی .

سەوگەند بە ذاتێ دوَر جە زەواڵەن
بە ذائیقەی من کشت ترش و تاڵەن

سا بۆ چون حۆرێ حەق شەرێف کەردەم[٩]
جە باغچەی ڕەنگین عیصمەت پەروەردەم[١٠]

هیچ کەس نەچنیەن[١١] گوڵ جە باغ من
نەیاوان بۆی کەس بە دەماغ من

پەی تۆ چون پستە[١٢] من شەکەر خەندم
بۆ دەم شیرین کەر جە شێرەی[١٣] قەندم

نیکێسا بەی نەظم نازەنین ئەو شەو
خورۆش وست نە بەزم ڕەنگین[١٤] خوسرەو

* * * *

---

(٩) کەردەم (أ) کەردە .
(١٠) پەروەردەم (أ) پەروەردە .
(١١) نەچنیەن (أ) نەچەشتەن .
(١٢) پستە (أ) پستەم .
(١٣) شێرەی (ب) شەهد .
(١٤) ڕەنگین (ب) بۆ موشك .

غزل خواندن باربد از زبان خسرو [1]

باربود سەرمەست جە بادەی سەرخوم
پەنجەش[2] دا نە ڕۆی سەرتای هەورێشم
بە پەنجەی نەهوفت پەنجەی کاو خارا
ئەی غەزەل بەی طەور کەرد ئاشکارا
وات : ئیمشەو نەسیم وەنەوشەی باخم[3]
مدۆ چون شەوبۆ بۆ نە دەماخم
بۆیێ بەی طەورە بۆ عەبیرین[4] بۆ
مەر بلای چین زولف شلۆخ شیرین بۆ
مەگەر مانگ یاوان بە ڕەوضەی گوڵ گەشت[5]
سارا بۆ مدۆ چون ڕەوضەی[6] بەهەشت ؟

---

(١) گۆرانی وتنی باربود بە زوبانی خوسرەوەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بە سەر شیعری سێهەمی ئەم باسەوەیە و بەمجۆرەشە : غزل گفتن از زبان خسرو شاه . واتە : گۆرانی وتن بە زوبانی خوسرەو شاوە .

(٢) پەنجەش (ب) پێچش .

(٣) باخم (أ) باغم .

(٤) عەبیرین (أ) عەنبەرین .

(٥) ڕەوضەی گوڵ گەشت (ب) ئوردیبەهیشت .

(٦) چون ڕەوضەی (أ) بە وێنەی .

مەگەر شەو بەندەن بە[7] ئۆڵگەی لاهۆر ؟
بە جای وەفر سەرد موارۆ کافۆر ؟
مەر خوسرەو نە باغ شیرین نەگەشتەن
ماچێ سەرزەمین عەنبەر سروشتەن ؟
مەر ئاهوی شۆخێ جە ڕەم ڕەم کردەن
بۆی بەزم پەرویز خوتەن پەروەردەن ؟
مەر بیەن عەنناب شەکەر خوردە[8] ڕێز
ماچێ توتیەن شاهێ چون پەرویز ؟
مەر مانگ ڕەخشانەن نە چەرخ ئەخضەر
ئیمشەو شەو بیەن جە ڕۆ ڕۆشن‌تەر ؟
مەر شیرین جە لەعل مەیگون[9] مەی نۆشەن
گۆشەی هەر بەزمێ پڕ نە[10] خورۆشەن
مەر جەمین وێش ئەو نە جام دیەن
قەدر من زانان بەی طەور ڕام بیەن
ئەرێ هەی شیرین ڕاز نەبات من
چەندان خۆ نەبێ تەقصیرات من

---

(٧) بەندەن بە (ب) مەندەن نە .

(٨) شەکەر خوردە (ب) شیرین شەکەر .

(٩) مەیگون (ب) شەکەر .

(١٠) نە (ب) جە .

زۆت ئاوەرد نە یەك ، عەرضەم[١١] نەوانای
بە حاڵ جەستەی خەستەم نەزانای

خۆ شیرین ئەر صەد[١٢] من شای جەم شکۆم
ئەمرت موطاعەن ، من هەر بەندەی تۆم

ئەر صەد فراوان شاهێ ڕەنگینم
من هەر جانفیدای شێوەی شیرینم[١٣]

دڵ حەیران بە تەرز[١٤] باڵای تۆڵ تۆم
بەستەی[١٥] سیلسیلەی زوڵف لوول تۆم[١٦]

سا بڵ با نەمرۆن بە داخ تۆوە
بکەرۆن لێملای وەشبڵات وە بڵاوە

چون مێو مەفتوڵ پشتان بێن وە هەم
لێو وە بان لێو ، دەم جە[١٧] ناو دەم

---

(١١) نە یەك ، عەرضەم (أ) بە هەم ، هوذرم .

(١٢) خۆ شیرین ئەر صەد (أ) بێتنایتم شیرین .

(١٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(١٤) تەرز (ب) بەژن .

(١٥) بەستەی (ب) بەندێ .

(١٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا کەوتووەتە پاش شیعری (چون مێو مەفتوڵ .. ناد) ەوە .

(١٧) جە (ب) وە .

به[١٨] خەڵوەت خەیلێ بنیشیم وە شاد
کۆی خەرمان خەم بدەریێن وە باد[١٩]

باربود جەی شیعر شۆخ عەبەریێن[٢٠]
شێوەن وست نە گیان شیرین شیرین

* * * *

(١٨) بە (ب) جە .

(١٩) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا کەوتۆتە پێش شیعری (سا بۆ با نەمرۆن .. تاد) ەوە .

(٢٠) باربود . تاد (ب) باربود چەنێ شیعر عەبیرێن .

غزل خواندن نـكيسا از زبان شيرين[1]

نيكيسای لالّ سەنج ، دانای مۆ شـكاو
نە پەردەی (ماهۆر) نەوای كونج كاو

دانەی چیهرەی چەنـگ شۆخ پەنجەو[2] دەست
واناش ئەی غەزەل مەستانە مەست مەست

واتش : ئەرێ هەی یێنایێ هەیێم
جەلا[3] بەخش زەنـگ ئاینەی زەیێم

هەرتا زیندەنان گیانم نە ڕاتەن
تۆتیای دیدەم غوبار پاتەن[4]

جە ذەوق باڵات بەرزەن دەماغم[5]
ڕەوشەنەن جە شەوق حوسنت چراغم

---

(١) گـۆرانی وتنی نیكیسا بە زوبانی شیرینەوە .

(٢) پەنجەو (أ) پەنجەی .

(٣) جەلا (ب) صەیقەل .

(٤) پاتەن : لە هەردوو نوسخەكەدا نوسرابوو (ڕاتەن) . ئێمە خۆمان گۆڕیمان چونـكە لامانوابوو هەڵەیە .

(٥) دەماغم (ب) دەماخم .

ئیمانم[٦] ، ئیمشەو ئەر پێت ضەروَرەن
بنۆشێ بە شاد[٧] ، عەیشت مەنظوورەن[٨]

مەنۆشە ئەو مەی ناسازگارەن
بادەی مەیگوون لەعل من[٩] خۆش گوارەن

بۆ بنۆش بە شاد جە لەعل ئەی مەی
کەسێ جە[١٠] شاهان شەراب نۆش[١١] کەی

بەی طەور جە[١٢] بادەی گوار گوڵ نام
نەنۆشان هەرگیز ، نەکەردەن نە جام[١٣]

ئەی بادە وەشەن تا بنۆشێ تۆ
شیرین بواچۆ نۆش گیانت بۆ

خوسرەو ، بەو دانا[١٤] ئاگای گشت حاڵەن
شیرینێی عومرم وە بێ تۆ تاڵەن[١٥]

---

(٦) ئیمانم (ب) بێنایێم .

(٧) بە شاد (ب) بادەی .

(٨) مەنظوورەن (ب) ضەروورەن .

(٩) من (أ) مەی .

(١٠) کەسێ جە (ب) بە وێنەی .

(١١) شەراب نۆش (ب) کەیانان .

(١٢) بەی طەور جە (ب) بەی طەورە .

(١٣) نەکەردەن نە جام (ب) شاهان ئەییام .

(١٤) دانا (ب) خودا .

(١٥) شیرینێ تاڵ (ب) عومر شیرینم بە تۆ بەتاڵەن .

بە گیانت سەوگەند هامڕاز دەردم
من ئەی گومانە جە[16] تۆ نەبەردم

وەختەن بار دەرد[17] بکەرۆ پەستم
جە ڕای مەرحەمەت بگێرە دەستم

خوب ئیسە تا کەی مکەریم مەهجور
با جارێ[18] بالأت بوینون جە دوور

کەی بۆ من نە جام لەبانت چون مەست
خاو بگنۆ وەنەم تا مەحشەر یەك دەست[19]

کەی بۆ ئەو بالأت بنمانۆ[20] چون تۆل
شەوڵێ پشنان بۆن چون مێو مەفتول

کەی بۆ من چەنێ[21] چون تۆ خوسرەوڵێ
بنۆشۆن[22] بادەی یاقوتێ شەوڵێ

---

(١٦) جە (ب) بە .

(١٧) دەرد (ب) خەم .

(١٨) جارێ (ب) جا ئەو .

(١٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا لەپاش شیعری (چون جە ئاستانەت .. تاد)ەوەیە و نیوەی دوەمەی بەمجۆرەیە :
مەدهۆش مەی بۆن نـا (یوم الأاست) .

(٢٠) بنمانۆ (أ) بنمانا .

(٢١) من چەنێ (ب) چەنێ من .

(٢٢) بنۆشۆن (ب) بنۆشۆن .

چون جە ئاستانەت بێخود کێشام ڕەخت[٢٣]
جە سەختیی سەودا وێم کەردم زۆ سەخت[٢٤]

مروەتەن چەنیم جەوانمەردیی کەر
دەردەدار تۆم ، دەوای دەردم دەر

با جە بۆی مەیلێت شای دارا شکۆ
نەگنۆ وە[٢٥] مەحشەر داوای ئێمە[٢٦] و تۆ

ئەر سەد تەقصیرم جە حەد ویەردەن
چون بە ڕاپەیی تۆ من ڕۆم ئاوردەن

ببەخشەم تەقصیر بە سەرگەرد ڕێت
پاگەی ئومێدی ، ئومێدم هەن پێت

فیدات بام وەس دەر پەنەم[٢٧] خەجاڵەت
ئەر پادشانی صاحێب عەداڵەت

دەمێ تۆش[٢٨] کەردەن بەی طەور خاطر ڕێش
بگێرە ئەو دەم ، خاس دەم بنیە تێش[٢٩]

---

(٢٣) ڕەخت (ب) دەست .

(٢٤) جە سەختیی .. تاد (ب) خاو بگنۆم وەنە نا مەحشەر یەك دەست .

(٢٥) وە (ب) بە .

(٢٦) ئێمە (ب) من .

(٢٧) پەنەم (ب) تۆ پێم .

(٢٨) تۆش (ب) تۆ .

(٢٩) بنیە تێش (ب) بنیەر لێش .

شۆخێ وێنەی من تۆش دڵگیر کەردەن
سزاش هەر ئێدەن تا بە ڕۆی مەردەن[30]

هەر شەو تا بە ڕۆ بۆ بنیە[31] نە بۆش
قایم بوشارە شەمامەی لیمۆش[32]

سا وەسەن ، تا کەی چەتیم ناسازی ؟
چێش مبۆ جارێ شیرین بنوازی ؟

بنچینەی[33] عومرم جە بێخ هۆرکنیا
ساز بەدنامیم نە[34] دنیا ژنیا

ئەڵڵا من پەی تۆ چەند جەفام کێشان
چەند پەی تۆ نیشتم[35] خاطر پەرێشان

تۆ خۆ جە ژێر سای گەردوَن گەردان
بێ مروەتیت کرد وێنەی نامەردان

کارێ نەکەردی بە نیاز من
نەکێشای دەرزێ غەمزە و ناز من

---

(٣٠) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
شۆخێوە چون تۆ من کەردم دڵگیر
سزاش هەر ئێدەن شۆخ بۆ عەیێر

(٣١) بنیە (أ) بنیۆش

(٣٢) قایم .. تاد (أ) تەمام موشاریق شەمامە و لیمۆش .

(٣٣) بنچینەی (ب) بنبچەی .

(٣٤) نە (ب) جە .

(٣٥) پەی تۆ نیشتم (ب) نیشتم پەی تۆ .

جه گشت بابەتی وەنەم کەردی زۆر[٣٦]
تەقصیر جه تۆ بی[٣٧] ، هەم تۆ کەردت تۆر[٣٨]
ئیسه جەی دما تا[٣٩] گیان مسپارۆن
نه ئاستانەی تۆ[٤٠] دنیا مویارۆن
هەر بەی ئومێده به دڵواز دڵ
زوڵی مرادت جه لام بۆ حاصڵ
نیکێسا وەی[٤١] نەظم نەزاکەت بۆ شۆ
خورۆش وست نه گیان شای دارا[٤٢] شکۆ

* * * *

---

(٣٦) کەردی زۆر (ب) زۆر کەردی .
(٣٧) جه تۆ بی (ب) هەم جه تۆن .
(٣٨) کەردت تۆر (ب) تۆر کەردی .
(٣٩) جەی دما تا (ب) چێگەولا من .
(٤٠) نه ئاستانەی تۆ (ب) جه ئاستانەت دا .
(٤١) وەی (ب) بەی .
(٤٢) شای دارا (ب) دارای جەم .

غزل خواندن باربد از زبان خسرو[١]

باربود هۆڵرگرت بەربەط بەئاواز[٢]
بەی طەور بە ئاهەنگ (عێراقی)[٣] و (حیجاز)

وات : ئەرێ هەی شەمع شەب ئەفرۆز من
شاباز هەش دانگ نەچیر دۆز من

ئەر تێغ[٤] غەمزەت لێم مستانۆ سەر
ئەمجار جە ئەمرت نمەشۆن وە بەر

سەرێ بە ئیخلاص پاك نە ڕات نەبۆ
چەمێ تۆتیاش خاك پات نەبۆ

ئەو سەر سەرنیگۆن ، جە تەن کنیابۆ
ئەو چەم نابێنای هەردوَ دنیا بۆ

بە ڕاس من هەی شۆخ جەرعەی شەربەت نۆش
ضەححاك پڕ زۆر ، موشکێن مار بە دۆش[٥]

---

(١) گـۆرانی وتنی باربود بە زوبانی خوسرەوەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەسەر شیعری دۆهەمەوەیە و لەو نوسخەیەدا وشەی (شـاه) لەگـەڵ (خوسرەو) ەکەیدایە .

(٢) ئاواز (ب) ئەنداز .

(٣) عیراقی (ب) حوسەینی .

(٤) تیغ (ب) تیر .

(٥) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

هەرچەند کە کۆشام مەر بەرشی نە دڵ
بەرنەشیێت ئاخر فێشتەر بیم خجڵ
ئیسە پەشێمان کۆگای خەم بە کۆم
پەشێوتەر جە زوڵف پڕ پەشێو تۆم

گەر مشۆن بە شام ، گەر بە خوراسان
ئەبۆ جە تۆ دڵم[٦] هەراسان

جەوساوە کەفتم من جە باڵات دوَر
پێنایێ دیدەم تێش[٧] نەمەندەن نور

سەوگەند بە زوڵفت زامم خەطەرەن
جە دێر دینێی تۆ مەردەن وەشتەرەن[٨]

گەر بکنیم وە دەس شەکەر رێزەی راز
شۆخ[٩] شیرین رەنگ نازك غەمزە و ناز

تەخت خوسرەویم پاگەی نازتەن
تاج و تۆمارم پایەندازتەن

سا چون جە رای لوطف بزورگێ کەردی
دەرد سەر کێشای قەدەم ئاوەردی

---

(٦) جە تۆ دڵم (أ) دڵم جە لات .
(٧) تێش (ب) پێش .
(٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(٩) شۆخ (ب) دۆس .

تۆ چون شا ، من چون بەندەی بێ نیاز[١٠]
با بە پا بۆست بیۆن سەرفراز
تا کەی بوینێ ئەی بار لێوم[١١]
ئەی حاڵ خەستەی تەمام بەشێوم
گێد وات و کێشا بە وێنەی قەقنەس
ئاهێ گاهیرێن[١٢] جە پەردەی نەفەس
جەو گاهە[١٣] دەروَن شیرێن دڵبەر
گڕ سەند چون شۆڵەی نالیرەی سەقەر

• • • •

---

(١٠) تۆ .. تاد (ب) تۆ بە وێنەی شا ، من بەندەی بێ نیاز . بە (ب) جە . سەرفراز (ب) سەرئەفراز .

(١١) لێوم (ب) بە لێوم .

(١٢) ئاهیرێن (ب) ئاهیر بار .

(١٣) ئاهە (ب) ئاهیر .

غزل خواندن نكيسا از زبان شيرين[1]

نیکیسا چەنگەی ساز بۆ عەبیرین
جە قوفڵ ڕۆمی[2] ، جە باخ شیرین[3]

جە لەفظ شیرین شۆخ دڵ پەسەند
هۆرگرت چەنگ و عود ، بەی طەور شیرین ژەند

واتش : ئەزلی هەی شای یۆسف[4] لەقا
ئەی دنیا پەی کەس نەدارۆ بەقا[5]

ئەجەل نەزادەن ، مروەت نەدارۆ
پەی ئینسان عومر ڕیچ فراوان مارۆ[6]

ئەگەر عاشقی ، ئەر شەهریاری
ئەر شێر غوڕڕان ، ئەر شەهسەواری

---

(١) گۆرانی وتنی نیکیسا بە زوبانی شیرینەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا لەسەر شیعری چوارەمە .

(٢) ڕۆمی (ب) شیرین .

(٣) شیرین (ب) دێرین .

(٤) یۆسف (ب) حۆری .

(٥) بەقا (ب) وەفا .

(٦) مارۆ (أ) یارۆ .

ئاخر بـه باغچەی[٧] دنیای بەد ئاهەنـگ
مپێکـۆ چون خار نە دامـانت[٨] چەنـگ

سا چون بەی دەستوور[٩] دنیا بێ وەفان
عەجووز[١٠] ڕا چەفت، شووم پڕ جەفان

بۆ با[١١] چەنیێ هەم جامێ بنۆشیم
بە یەکدا چون شیر شەکەر بجۆشیم

ئارەزووم ئیدەن ئەر مبۆ حاصڵ
شەوێ یا ڕۆژێ[١٢] بە دڵواز دڵ

چون شەوبۆی بەهار بە شاهۆ کۆوە[١٣]
بکەرۆن سەوزەی خەطت وە بۆوە

دەستەی کاکۆڵت بگێرۆن بە دەست
تا بە[١٤] ڕۆژی مەحشەر جە بۆش[١٥] بوون مەست

(٧) بە باغچەی (أ) ئەی باخچەی .
(٨) دامانت (أ) دامەنت .
(٩) بەی دەستوور (ب) بەی طەورە.
(١٠) عەجووز (ب) عەجوزەی .
(١١) بۆ با (أ) تۆ تا .
(١٢) یا ڕۆژێ (أ) باوەری .
(١٣) بە شاهۆ کۆوە (ب) شاهۆ کۆهەوە .
(١٤) بە (ب) وە.
(١٥) بۆش (ب) بۆت

پشتاں بتۆن وە بەژن باڵای تۆڵ[١٦] نەی
شەو وێنەی لاولاو پای[١٧] نەمام نەی

پەیاپەی پەیوەست چون ساقیی سادە
بنۆشۆن جە لەعل مەیگۆنت بادە

وەختێ بەی دەستوور باڵات کەردم سەیر
ئەر بەیۆ ئەجەل وەش ئاما بە خەیر[١٨]

خاس وەشەن وەختێ وەرتەر جە مەردەن
جارێ دەس تۆم بشۆ نە گەردەن

چون لەولاو دەمێ پەشتانش مەست مەست
بگێرۆن مەمان مێخەك بۆش نە دەست

جە ڕای دۆستداریی ظەریف نەوازیش
دڵ شاد مکەری بە پەنجەبازیش

منۆشی چەنیش هەر شەو تا بە ڕۆ
بادەی نازەنین عەطر نەرگس بۆ

متەرسۆن بمرۆن بەی ئارەزۆوە
نەکەرۆن سەوزەی خەطت وە بۆوە

---

(١٦) باڵای تۆڵ (ب) باڵات مەست .

(١٧) پای (ب) وە پای .

(١٨) لەم شیعرەوە تا ئەگاتە شیعری (مکەردش خەیاڵ سەراسیمە طەور) لە باسی (شنیدن ئاواز شیرین خسرورا)دا لە نوسخەی (أ)دا نیە .

ئەر بـكنیم بە دەس سەوکەند بە گێسوٚم
مەواچە ، خوسرەو ، من کەیخوسرەو خوٚم

بە حەڵقەی زوڵفان بۆ هەبێرەوە
مکەروٚت پەی وێم بە زنجێرەوە

مەر پەیم هۆرنەگنی ڕۆڵەکەی خۆش طۆر
شەو بشتان وێم بکەروٚت بە زۆر

بەڵێ کۆن ئەو بەخت خودا بدۆ پێم
ڕولێ بیاوۆن بە مراد وێم

خوسرەو تا شنەفت گەی شیعر دێرێن
کەفت نە دەروٚنش ئاهیر شیرێن

ناڵا وێنەی نەی ، چەفت بێ وێنەی چەنگ
ڕێزا جە نەرگس ئەسر لالە ڕەنگ

نە باغچەی دەروٚن ذەوق ئاوارە کەرد
یەخەی وێش چون گوڵ پارە پارە کەرد

نیکێسێ بەی نەظم نادیرەی نایاب
کزەش دا نە جەرگ چون کزەی کەباب

• • • •

غزل خواندن باربد از زبان خسرو[1]

باربود سا دێش خوسرەو بۆ سۆزان
میضراب دا نە تار مەفتوڵ بلۆزان

نە پەردەی (مەغلوب) نەوای ڕێز ئەفگەن
بەی طەور دا جەواب شیرین ئەرمەن

واتش : بە چەشم ، شای نەونەمامان
ئەجار صەد گونا و یەك تۆبە ئامان

ڕوژێ جە ئەسرت ئەر من شێم وە بەر
سەرم دا بە سەنگ سەوڵ ناز پەروەر

سەخت پەشێمانم من جە کار وێم
شەرمندەگێی تۆ ، شیرین ، ئاما پێم

بەی ئەی نا ئەسرێ لێم صادر بیەن
جە پای تەخت تۆ عوذر خوام نیەن

عوذر خوام هەر ئەسر دیدەی گریانەن
شەفا خوام قرچەی دڵەی بوریانەن

شەرط بۆ ئەر شیرین لێم بستانی سەر
ذەڕڕە جە ئەسرت بەرنەشۆن وە بەر

---

(١) گۆرانێ وتنی باربود بە زوبانی خوسرەوەوە .

شەرط بۆ چێـگەولا ڕاز ڕێزەی نەبات
بە چەم بکێشۆن جاڕۆی خاکپات

خاس بی ، جەی وەرتەر مدای پەیامێ
گاهێ مکیاستی دەعوا و سەلامێ

ئیسە تۆ ئەو ڕایچ خۆ وەنەم بەستی
مێنای شەرط و بەین بە سەنـگ شکەستی

بەڵێ تۆ هەی شۆخ دڵ جە خارە سەنـگ
وێت فەرهادت کوشت هێچ ئامای وە تەنـگ

منێچ ئەڵبەتە چون ئەو بێچارە
مکەرێ منێچ[٢] بە مەرگ ئاوارە

وەختێ باربود دانای دڵ ئەفرۆز
واناش ئەی ئاهەنـگ ئەی نەظم دڵسۆز

شیرین وێش جە دەر دا بە زەمیندا
سەیل بەست ئەسرینش بە ڕۆی جەمیندا

بەو طەور کەرد فەریاد ئەو سەرو ئازاد
جەو فەریاد خوسرەو ئاما بە فەریاد

* * * *

---

(٢) لاموایە ئەم دۆبارە بۆنەوەی وشەی (منێچ)ە هەڵـەی نۆسیارە و ئەبێ وشەیەکیتر لە جێـگەی یەکێکیانا بوایە .

شنیدن آواز شیرین خسرورا[1]

سا کە شەهەنشای بەزم بۆ عەبیرێن
شنەفتش بەی طەور فەریاد شیرێن

هەرچەند کە نەدی ئەو شێوە و ڕەنگش
بەڵێ دەرساعەت شناسا دەنگش

فەرماش تا جە بەزم خەرگەی بۆ عەنبەر
نا مەحرەمان گشت بەرکەران وە بەر

شا وات بە شاپوور : نەمەندەن هۆشم
چمان ئاما دەنگ شیرێن نە گۆشم

عەرض کەرد وات : بەڵێ دەنگ شیرینەن
مەرهەم نومای زام دڵەی خەمینەن

شا فەرماش شیرێن ڕشتەی ئیلاهی
گاومردەن تەشریف بە خەرگەی شاهی

وێنەی عەییاران ئەو پەروێن پایە
کەفت نە خاکپای خوسرەو چون سایە

سا وەختێ شا دیش ئەو نادیرەی دەور
کەفت نە خاکپاش چون شیرێن بەی طەور

(١) گوێی بوونی خوسرەو لە دەنگی شیرێن .

جه شادیِ‌ی ئه‌و شۆخ شیرەی شه‌کەربار
یاواش به فه‌رقه‌د فه‌رق ئیفتیخار

جه سوبوك ڕۆحی و بورده‌باریِ‌ی ئه‌و
زیاته‌ر جه حه‌د مه‌منوون بی خوسره‌و

چون شیرین به‌ی طه‌ور بی به هامرازش
کێشا به صه‌د دڵ فراوان نازش

شا کەرد جه دمای ئه‌و دڵ نه‌وازی
ته‌قاضای بازی ، ماچ و ده‌سبازی

جه‌ناب عولیای کلاّف سۆسه‌نی
شاباز شه‌ش دانگ شۆخ ئه‌رمه‌نی

پێ نه‌بی ڕاضی ، ڕوَ ئاوەرد به هه‌م
پڕ کەرد جه ئه‌سرین جوی به‌حرەین چه‌م

عه‌جه‌ب مه‌ند خوسره‌و جه‌و دیده سێوه‌نگ
ئه‌ووه‌ڵ جار شاد بی ، ئاخر خاطر ته‌نگ

عه‌رض کەرد به خوسره‌و نیهانی شاپوور
واتش : چون شه‌مع شۆخ شا ده‌ستوور

هیچ کەس نه باخش نۆبه‌ر نه‌کەرده‌ن
چون گوڵ نه گوڵزار عیصمه‌ت په‌روه‌رده‌ن

مه‌حره‌می چون باد بۆ موشك سه‌حه‌ر
نه حه‌ڵقه‌ی زوڵفش نه‌کەرده‌ن گوزه‌ر

ئیسه ئەو دڵ پاك چون حۆریی بەهەشت
جە دراز دەستیی شا مەرسۆ ئەسەخت

بەی چێش ؟ تا ئیسته چون شا سواران
بە عەرض و سیرەت دنیاش ویاران

شا چون پێ زاناش شیرین بێ نیکاح
صاحێب[۲] عیصمەتەن ، ئەبۆ صەلاح

خوسرەو بە سەوگەند عەهد و وەفا بەست :
بە میوەی باخش نەکێشۆن دەست

تا جەم نەکەرۆن شاهان بە ئیعزاز
ناوەرۆش بە عەقد وێم بە عیزز و ناز

بەڵێ چەنی هەم ئیمشەو تا بە ڕۆ
بنۆشیم شەراب شیشەی عەنبەر بۆ

بەی چێش ؟ ئەی دنیا هەرچەند ڕەنگینەن
فائیدەش نیەن ، مەرگ نە کەمینەن

یەك ئیمشەو دنیا بویارمێ بە شاد
نە کەی ئمانۆ صوب ، نە کەی‌قوباد

ئەی عەهدە شنەفت جە شا چۆن شیرین
پێ تەبەسسوم کەرد غونچەی عەبیرین

---

(۲) صاحێب : لە ئەسڵەکەدا نوسراوە (صەحن) ، بەڵام دیارە هەڵەیە .

دەس بەرد پەی چارشەو هۆردادا جە سەر
دەرخشان چون قورص دۆ هەفتەی قەمەر
نە فەرق قوللەی[3] موشکین جە سەردا
وەردا چون ئەژدەر وە ڕۆی کەمەردا
نە پای ئەو قوللەی موشکین بێز ئەو
مدرەوشا حوسنش وێنەی شەمع شەو
نەخش وەنەوشەش نە ڕۆی یاسەمەن
مبەخشا بۆی موشك مودبیرەی خوتەن
شەهەنشا سا دیش شیرین بەو ڕەندی
بەو شێوەی شیرین ، بەو دڵ پەسەندی
جە نەشئەی مەیگون لەبانش چون مەست
بەسەر غەڵطیا ، جامش کەفت نە دەست
خێزنا شۆخێش بەو طەور ڕەستخێز
کەفت جە ئیختیلاط خوسرەو پەروێز
وەختێ مکەردش بە خۆش ئەندازێ
موعەنبەر زوڵفش وە پێدا[4] بازێ
هەرکەسێ مدێ مکەرد تەماشا
عەقڵ و سەبر و هۆش لێش مکەرد حاشا

---

(٣) لە نوسخەکانی بەردەستمانا تەنها نۆسرابۆ (قوللە) .

(٤) پێدا : لە نوسخەکەی بەردەستمانا وا نۆسراوە ، بەلاّم لاموایە هەڵە بێ و ڕاستەکەی (پێڵدا) بێ .

ئاخر چون خوسرەو بێ جەنگ و داوا
چون زوهرە وە بورج موشتەریی یاوا

خێزا جەتی ئەو ڕشتەی سوبحانی
شورۆع کەرد ئەو شەو بە میهرەبانی

هۆشش پێ نەمەند ، جە شەوقش بی مەست
گا مبۆساش پا ، گا مبۆساش دەست

گا عەنبەر جە چین زولفش ماڵا
گا لێمۆش مکەست ، گا لێش مڵاڵا

گا دەستەی نەرگس مدا بە دەستش
گا سورمە منیا جە دیدەی مەستش

گا ماوەرد وە بەر جە دەس بازوانەش
گا مبۆسا خاڵ پای لوتەوانەش

گا منیاش کڵاو زمڕ نە کەللەی سەر
گا خڕخاڵ نە پاش بەر ماوەرد وە بەر

گا مگرت وە دەس شەمامەی لێمۆش
گا گا مکەرد واز یەخەی عەنبەربۆش

گا زولفش جە لول خاو مکەردەوە
گا تافتەی قرمز لێش مدڕدەوە

گا ماوەرد نە ومر شەم پەی تەماشاش
گا مکەرد طەریف سەیر جە سەر تا پاش

ئەو شەو ئەو خوسرەو ئەو شای دەریاکێش
بەی طەور گەفتەبێ گـلاراوێ پێش

مکەردش خەیاڵ سەراسێمە طەور
هەردەم مواتش ئەو نادیرەی دەور :

یانێ یە شیرین جەمێن گوڵ بێز[٥] بۆ !
یە ئەو دلارام ساوای نەوخێز[٦] بۆ !

ئێد موات موست نە گەردەن گێسۆش
دەم منیا نە دەم ، بۆ منیا نە[٧] بۆش

مواتش : شێرین شۆخ شەکەر رێز
یە تۆنی فیدای باڵات بۆ پەروێز ؟!

ئاخر ئەو دوَ شۆخ ئاڵای شۆخ و شەنگ
شەقەی ماچشان مشێ بە فرسەنـگ

ئەمما کە شیرین ڕاگەی حەق شناس
پاس دوێ مکەرد جە مەودای ئەڵماس

هەرچەند کە خوسرەو لێش لاڵە مکەرد
شیرین جە لاڵەی ئەو بازێ نەوەرد[٨]

---

(٥) گوڵ بێز (ب) چون گوڵ .
(٦) نەوخێز (ب) ئارام دڵ .
(٧) نە (ب) وە .
(٨) بازێ نەوەرد (أ) بازێش موەرد

ئەو شەو تا بە صوب هەر مژەندن[9] ساز
خوسرەو ملاڵا[10] ، شیرین مکەرد ناز

سا بەی طەور هەفت ڕۆ شیرین و خوسرەو
کەردن بە هەم عەیش هەر ڕۆژ و هەر[11] شەو

بێ پەروا جە دەرد ئەی دنیای بادێ
ویاردشان عومر شیرین بە شادێ[12]

جە دمای هەفت ڕۆ[13] شای دارا نەبەرد
ئاما ئیرادەی [14] موراجەعەت کەرد

فەرماش کۆاوە جە چۆی صەندەل[15] صاف
ئامۆدەی[16] گەوهەر ، ناو پەردەی زەرباف

کەردشان وەش بۆ بە موشك و عەنبەر
پەی ئەو گوڵ[17] ڕوخسار شۆخ لەب شەکەر

---

(٩) مژەندن (ب) مژنیا
(١٠) ملاڵا (ب) ملاڵا و .
(١١) هەر (أ) هەم .
(١٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .
(١٣) ڕۆ (ب) شەو .
(١٤) ئاما ئیرادەی (أ) ئامادەی تەمام .
(١٥) صەندەل (أ) عوود .
(١٦) ئامۆدەی (أ) نامادەی .
(١٧) گوڵ (ب) مەه .

خەراما[١٨] شیرین چون مای دوٚ هەفتە[١٩]
شێ نە کەژاوە چون گوڵ شکوفتە[٢٠]
چون ماه مکەردن چۆرگە حیسابش
سوپا چون کەوکەب کەفت نە ڕکابش
جەودما خوسرەو دارای[٢١] لاڵ کەمەر
وێنەی جلەودار[٢٢] کەفتەبێش نە وەر
خاصەی غولامان سەمەن بۆی[٢٣] سادە
هەمراهش[٢٤] چەنێ چەند کەس شەهزادە[٢٥]
چون ڕکاب شاطر چەنێ کەژاوە
پیادە بێ ئەسپ مشێن بە ڕاوە
تا چەندێ بەی طەور شەهەنشای جەم کێش
یاوا بە مشکۆی موشکێن عەطر وێش
دڵ شاد بە شیرین[٢٦] نیشت وە بان تەخت
مونەججیم باشێ طەڵەب کەرد بە جەخت

(١٨) خەراما (أ) خەرامان .
(١٩) مای دوٚ هەفتە (ب) گوڵ شکوفتە .
(٢٠) گوڵ شکوفتە (ب) مای دوٚ هەفتە .
(٢١) دارای (ب) دانای .
(٢٢) جلەودار (ب) هەلەمدار .
(٢٣) سەمەن بۆی (ب) سەمەن بۆ .
(٢٤) هەمراهش (ب) ئامڕاش .
(٢٥) شەهزادە (ب) شازادە .
(٢٦) بە شیرین (ب) بێ خوسرەو .

تا کەرۆ[٢٧] حیساب پەرگی تەدارەك
کامێن ڕۆ نەحسەن ، کامێن موبارەك

شایەد کە ئەو شۆخ شیرێن غەمزە و ناز
باوەرۆش وە ضەبط وەصڵش بە ئیمزاز[٢٨]

مونەججیم[٢٩] بە حوکم زیج و ئوستورلاب
پەی سەعد و نەحسش ساعەت کەرد حیساب

وات : چون[٣٠] شەهەنشا فرە[٣١] بە سۆزەن
ڕۆی فەردا صوبحش تەمام فەیرۆزەن

* * * *

---

(٢٧) کەرۆ (أ) کەردن .
(٢٨) باوەرۆش .. تاد (د) باوەرۆ بە عەقد شیرێن بە ئیمزاز .
(٢٩) مونەججیم (ب) ڕەصەد بەند .
(٣٠) چون (أ) بە .
(٣١) فرە (أ) فرێ .

تدارك نمودن عروسی شیرین جهت خسرو[1]

وەختێ شای شیرێن مەشریقێ بە جەخت
وێنەی خوسرەو نیشت نە فەیرۆزەی تەخت[2]

بە دێبای زەڕڕێن شۆڵەی[3] سەبز و زەرد
وێنەی نەو عورۆس صوب[4] ئارایش کەرد

شا پەی عورۆسیێ شیرێن گەرمەن
کۆ کەرد موشك و عوود عەنبەر بە خەرمەن

فەرماش هەزار ئەسپ ڕەخش پۆلا سم
پەڕڕانەر جە[5] تیر شەهاب ئەنجوم

---

(۱) تەدارەك كردنی بە بوك بردنی شیرێن بۆ خوسرەو . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (أ)دا بەم جۆرەیە : ترتیب دادن خسرو عروسی شیرین بە ضرور . واتە : ڕێكخستنی خوسرەو بۆ بە بوك بردنی شیرێن بە ناچاری . لەم نوسخەیەدا سەرباسەكە خراوەتە نێوان تیرەی یەكەم و دووەمی دوا شیعری باسی پێشووەوە .

(۲) وێنەی . . تاد (ب) وێنەی فەیرۆزە خوسرەو نیشت نە تەخت .

(۳) زەڕڕێن شۆڵەی (ب) شیرێن شۆخ .

(٤) صوب (ب) وێش .

(٥) جە (ب) نە .

گشت بە دوکدوکتی[٦]ی سورمە بافەوە
بە ڕەخت و ڕەشحەی تەڵای سافەوە

هەزار هەم ئوشتور بۆر و بۆر باهۆ
طاوسیی پا زەرد[٧] ، چەم وێنەی ئاهۆ

گشت بار جە صندوق شاخ نەبات و قەند
جە نوقڵ و[٨] بادام قورص دڵ پەسەند

هەزار پەرستار نەوڕەسیدەی نۆ
گشت بۆ عەنبەر زوڵف ، موعەططەر لێمۆ

هەزار هەم غوڵام خارا و ئەطڵەس پۆش
تەنگ بەند ، دانە بەند ، دانەی دوڕ نە گۆش

چەنی چەند تەپڵەك موجری زەڕ نیگار[٩]
ئاگەندە[١٠] جە موشك لۆلۆی شاهوار

صندوق[١١] و مەفرەش خەیمەی بۆ عەنبەر
نۆصەد تا هەزار بەڵکم زیاتەر[١٢]

---

(٦) دوکدوکتی : لە نوسخەی (أ)دا بە نوسخە (پەدەکتی)یش نوسراوە .

(٧) پا زەرد (أ) پا زەر . (پا زەرد)یش بە نوسخە نوسراوە .

(٨) نوقڵ و (أ) نوقڵ .

(٩) زەڕ نیگار (ب) زەرف کار .

(١٠) ئاگەندە (ب) کەندەبێ .

(١١) صندوق (ب) تەڵێت .

(١٢) نۆصەد .. تاد (ب) پانصەد جە نۆصەد بەڵکە زیادتەر .

گشت پڕ جه دێبای خارا و خەتایی
جه پارچەی گوڵ خار زەمین تەلایی[13]
تەخت[14] موکەللەل جه یاقووت زەرد
پەیکەر زەڕفشان[15] لاڵ و لاجیوەرد
به موشك و عەنبەر ئامادەش[16] کەردن
خاصه پەی شیرین ئەرمەن ئاوەردن
وەختێ بە[17] مەطڵەب ئەو جەمین چون جام
ئەسباب هەرچی بێ یاوا به ئەنجام[18]
شا فەرماش تا ساز[19] عورووسی ژەندن
دانه و جەواهێر به گەوهەر شەندن
پۆل پۆل پەرێ ڕوخ بەرقەی ناز نه فەرق
جه سەر تا وه پا جه[20] گەوهەردا غەرق
تا شنەفتن دەنگ پڕ خوروۆش ساز
وێنەی[21] چەرخ طەور کەردشان پەرواز

---

(13) زەمین تەلایی (ب) خیطمی و خەطایی .
(14) تەخت (ب) تەختێ .
(15) زەڕفشان (أ) تەناشان .
(16) ئامادەش (ب) ئابادش .
(17) وەختێ بە (ب) بەی وەخت .
(18) به ئەنجام (ب) با تەمام .
(19) فەرماش تا ساز (أ) فەرما ساغیر .
(20) جه (ب) به .
(21) وێنەی (ب) گشت چون .

هەر یەك یەك طەبەق جە ئەشرەفق و[22] زەڕ
جە شەمامەی موشك ، جە عەبیر تەڕ

هۆرگرتن پەی بەذل[23] شیرین بێ ئەندێش
جە گێسوو کەردن موشکین مار بە کێش

شێین وە پای تەختش کەردن نیثارش
حەیران بین بە[24] شەوق شەمع[25] ڕوخسارش

تێشتەبێ پڕ ذەوق[26] ئەو زولف بۆ گولاب[27]
چون تەخت زەڕزین[28] قورص ئافتاب[29]

دەولەت سەرای شا جە بۆی زولف چین
کەردەبێ پڕ عەطر چون نافەی موشکین

ئاخر ئەو[30] خوسرەو لال بەخش لال پۆش
وات بە بزورگان صاحێب عەقل و هۆش

---

(٢٢) ئەشرەفق و (أ) ئەشرەفق .
(٢٣) هۆرگرتن پەی بەذل (أ) لوان پەی مەنزڵ .
(٢٤) بین بە (ب) بێ جە .
(٢٥) شەمع (ب) شۆلەی .
(٢٦) ذەوق (ب) شەوق .
(٢٧) گولاب (ب) گولاو .
(٢٨) تەخت زەڕزین (ب) نە تەخت چەرخ .
(٢٩) ئافتاب (ب) ئافتاو .
(٣٠) ئەو (أ) کە .

شیرین شەخصیوەن پۆ تەمکین و سام[٣١]
جە نەسل شاهان جەم جای جەم مەقام[٣٢]

وێش هەم جە ئەرمەن کەردەنش شاهێ
خەتمەن بە نامش عیصمەت پەناهێ

من دەرکارمەن بکەروش نیکاح
ئەگەر بزورگان بوینان صەلاح

واتن : ئەی حەرفە خەیلێ سەنجیدەن
پەسەندیدەی شا هەر پەسەندیدەن

بکەروش نیکاح بە فەرز و ئیقباڵ
موبارەکش بۆ تا بە هەزار ساڵ

چونکە بەی دەستور شا بێ صەلاحش
بە ڕەسم وێشان بەستن نیکاحش[٣٣]

* * * *

---

(٣١) تەمکین و سام (ب) سام سەنگینەن .
(٣٢) جەم مەقام (ب) نگینەن .
(٣٣) بە ڕەسم .. تاد (ب) بە ئایین وێش کەردن نیکاحش .

نكاح بستن خسرو شيرين را[١]

خوسرەو خامەی خاص شلۆخ عەبیرین
بەی طەور کەرد ئینشای ئەی نامەی شیرین[٢]
وەختێ کە[٣] دەوڵەت ئامیارتەن
صەد خوسرەو وێنەی شیرین یارتەن
چون ئیقباڵت هەن بە دڵواز دڵ
هەرچی ڕەضاتەن[٤] بەیت مبۆ حاصڵ
ئەر بێ دەوڵەتی نیەن ئیقباڵت
ئەگەر بیاوۆ[٥] بە سێصەد ساڵت
دایم هەر تەنگ دەست تێکەچن مبێ
هەر جە دمای ڕزق وێت چەپ چن مبێ[٦]
(القصة) چون کەرد شا[٧] شیرین صەڵاح
ئاوەردش بەی طەور بە عەقد نیکاح

---

(١) مارە کردنی شیرین لەلایەن خوسرەوەوە . ئەم سەرباسە تەنها لە نوسخەی (ب)دا هەیە .
(٢) نامەی شیرین (أ) شیعر مەوزوّن .
(٣) کە (ب) سا .
(٤) ڕەضاتەن (ب) بوازی .
(٥) بیاوۆ (ب) میاوا .
(٦) هەر .. تاد (ب) جە دمای ڕۆزی هەر چەنچوّن مبێ .
(٧) چون کەرد شا (أ) ئاوەرد شای .

نیشت نه مشکۆی وێش چون کەیان کەی
شورۆع کەرد بە صەرف جورعەی جام مەی

شیرین ئێد شنەفت طەبعش بێ ناخۆش
وات کەسێ واچۆ بەو لۆتیی مەیکەش[8] :

ئیمشەو نەنۆشۆ ئەو بادەی گوڵ ڕەنگ
گۆش نەدۆ بە ساز ئەرغەنۆن و[9] چەنگ

گەردش دیدەم چون ساقیی سادە
جە مەیگون لەعل پێش مدۆن[10] بادە

غولامێ[11] مەحرەم بە گوستاخ ئەو شەو
یاونا پەیام شیرین بە خوسرەو

خوسرەو گۆش نەکەرد بە حەرف شیرین
جە دەست ساقیی زوڵف بۆ عەبیرین

ئەوەند ئەو بادەی یاقوتی کەرد نۆش
ذەڕڕە پێش نەمەند عەقڵ و قام[12] و هۆش

خاصەی غولامان بارگەی جەننەت جاش
ئاوەردن بە دۆش تا حەرەم سەراش

---

(٨) مەیکەش (ب) سەرکش .
(٩) ئەرغەنۆن و (ب) ئەرغەنۆن .
(١٠) پێش مدۆن (ب) مدۆ پێش .
(١١) غولامێ (أ) غولام .
(١٢) عەقڵ و قام و (أ) مایەی عەقڵ و .

شەخصێ پەرستار یاونا ئەو شەو
بە عەرض شیرێن بێهۆشێی خوسرەو

شیرێن پەی یارێ و مەخسەرەو مەزاق
کەیوانوێ[۱۳] قۆخێ کلاو دەم فەراق

پشت دەمر قوپیای[۱٤] چون پشت کیسەڵ
ساڵ جە[۱٥] صەد و شەصت ، هەشت گوان چون دەڵ

چەم تەنگ و زۆ چرچ ، لوت چەفت و چلمن
لەب[۱٦] کەوە و لێکن ، دەنگ وە دەنگ[۱۷] جن

پا و سم شەق شەق ، ساق ساق سێخەر
سەر چون قژاکە ، جە مەیمون بەدتەر[۱۸]

بن بەخەڵ بۆگەن ، پڕ جە سپێ و ڕشك
لانەی قۆلانچە و مار و مۆر و مشك

چێش واچون تەعریف پای تەخت نافش
بەردە بێ جە سم گامێش شکافش

---

(۱۳) کەیوانوێ (ب) کەیوانو .

(۱٤) پشت دەمر قوپیای (ب) پشت ڕەق و کەسیف .

(۱٥) جە (ب) یەك .

(۱٦) لەب (ب) لێو .

(۱۷) دەنگ وە دەنگ (ب) دەم چون صەوت .

(۱۸) سەر . . تاد (ب) سەر چون قژاکە و کەلك فرێ وە پەڕ .

بەی طەرز و تەرتیب ئاوەردن وە لاش
پۆشاش وە زەڕباف جە سەر تا وە پاش

عوروسانە طەور ئەو کەیوانوی بلۆر
کیاست بە خدمەت پادشا بە زۆر

پەی ئازمایش مەستی و هوشیاری
خۆش طەبعی و خەندە و مەخسەرە و یاری

خوسرەو (لا یعقل) مەست بادەی نۆش
پێش نەمەندە بێ جەو دەم ذەڕڕێ هۆش[19]

کەفتەبێ بێخود سەرمەست و بەدحاڵ
نە ترش مزانا ، نە شیرین ، نە تاڵ

گرتش نە ئاغۆش ، بەدەن[20] وناراش
جە مەستی‌ی چون شێر قایم وشاراش

چون کەم طاقەت بی عەجوزەی دێرین
هانا کەرد ، هاناش یاوا بە شیرین

خوسرەو جە هانای ئەو پیرە کەمتار
(أصلاً و قطعاً) نەبی خەبەردار

---

(١٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
شەهەنشای مەی نۆش لاڵ بەخش لاڵ پۆش
پێش نەمەندەبێ ذەڕڕێ فام و هۆش

(٢٠) بەدەن (ب) بە توند .

شیرین کە زاناش(٢١) پیر بیەن خەجڵ
خەراما(٢٢) چون سەوڵ ، خەندان بۆ چون گوڵ
جە دەست خوسرەو شای نیکۆ ئەختەر
بە هەر حاڵێ بێ بەرشکەرد وە بەر
بەهەشتیی(٢٣) ڕوخسار ، زوڵف عەنبەر سروشت
کەمەرەی یاقوت(٢٤) زەبەرجەد نە پشت(٢٥)
وێش نیشت نە باڵین شای سکەندەر ڕەنگ
فەرق بەندێ نە فەرق پڕ دانەی خۆش ڕەنگ
گێج مومرد زوڵفش نە دەور ڕوخسار
نە پێڵدا گێسوس پێچ مومرد(٢٦) چون مار
گەبرۆش چون کەمان کارخانەی فەرەنگ
نە(٢٧) گۆش تا بە گۆش کێشابێ پەی جەنگ
عەقیقیی(٢٨) میم شکڵ دەهانش بە ناز
چون ڕێزەی شەکر جێش(٢٩) مزێزا ڕاز

---

(٢١) زاناش (ب) قاما .
(٢٢) خەراما (أ) خەرامان .
(٢٣) بەهەشتیی (أ) بەهەشت .
(٢٤) یاقوت (أ) ئەڵماس .
(٢٥) ئەم شیعرە و شیعری پێشوی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .
(٢٦) مومرد (ب) مدا .
(٢٧) نە (ب) جە .
(٢٨) عەقیقیی (ب) عەقیق
(٢٩) جێش (ب) لێش .

نە دەور ڕوخسار زەڕبەخش حەڵقە پڕۆپ
چەنی گۆی تەڵاو[٣٠] یاقوت زەڕ تۆپ

منهانا نە[٣١] عەین شەهەنشای لاڵ سەنج
چون کلافەی مار موشکین نە ڕۆی گەنج

تۆمارش چون زوڵف[٣٢] پڕ غەمزە و[٣٣] خۆش طەور
مشنیا نە دەور کلاوچەی مەهەور

قورص قۆزاخەی دوڕ قەوسش[٣٤] ئەو شەو
چون شەم شەبستان[٣٥] جام ڕێز خوسرەو

کردەبێ جە شەوق شۆڵەی[٣٦] وێش ڕەوشەن
خاستەر جە ڕەوضەی شۆخ هەشت گوڵشەن

شا جە زۆر مەی[٣٧] کەفتەبێ یەک دەست
نەزانا[٣٨] جە کۆن شیرین سەرمەست

---

(٣٠) تەلاو (أ) تەلای .
(٣١) نە (أ) بە .
(٣٢) چون زولف (أ) نە دەور .
(٣٣) غەمزە و (أ) غەمزەی .
(٣٤) دوڕ قەوسش (أ) دەور قۆشەن .
(٣٥) شەم شەبستان (ب) شەمع مەجلیس .
(٣٦) شۆڵەی (أ) شوعلەی .
(٣٧) شا جە زۆر مەی (ب) جە زۆر مەی شا .
(٣٨) نەزانا (ب) نەزاناش .

ئاخر کە[٣٩] شیرین زوڵف بۆ ھەبیرین
شا[٤٠] گرت نە ئاغۆش[٤١] چون گیان شیرین
ئەو شەو ئەو زوڵف لوول لوولیای لێوە
چون تەرز لەولاو پێچیاش پێوە
نۆشا[٤٢] پەیاپەی تا بە صوب سەحەر
جە پوستەی خەندان شا شیرەی شەکەر
ھەرچەند کەرد شیرین شەھد[٤٣] شەکەر رێز
جە بۆشەی شیرین لەبانش لەب رێز
تا نەبۆشا شەوق مەشریقی پڕ[٤٤] نوور
بە عوروس صوبح تافتەی زەرد و سوور
شا جە شەکەر خواب ھیچ نەبی بێدار
ساتێ جە مەستی وێش نەبی ھوشیار
وەختێ درەخشا گۆی زەڕزین[٤٥] خۆر
نە ڕۆی میتنای[٤٦] سەوز ئەی چەرخ ئەخضەر[٤٧]

---

(٣٩) کە (ب) ئەو .

(٤٠) شا (ب) خوسرەو .

(٤١) نە ئاغۆش (ب) ئاغۆش .

(٤٢) نۆشا (ب) نۆشاش .

(٤٣) شەھد (ب) شیرەی .

(٤٤) پڕ (ب) جە .

(٤٥) زەڕزین (أ) نارنج .

(٤٦) میتنای (أ) بەرگە .

(٤٧) ئەی چەرخ ئەخضەر (أ) نۆ طاق ئەنجوم . دیارە بەپێی ئەم نوسخەیە ئەم شیعرە ھەڵەیەکی تیا ئەبێ چونکە (خۆر) و (ئەنجوم) ھاوسەنگ نین .

خوسرەو لاڵ پۆش بێدار بێ جە خاو[٤٨]
وێش وێنەی مانگ دێ ، شیرین چون ئافتاو

تا[٤٩] کە نیگاش کەرد ئەو فەڕۆخ تەبار
ئەو مەست بادەی جام زەڕ نیگار

دیش[٥٠] چون ڕەوضەی باغ وەشبۆی بۆ سونبول
شکوفتەن جە لاش خەرمانێ جە[٥١] گوڵ

سیلسیلەی زولفش لوول[٥٢] بەستەی نازەن
بە ڕوی سینەشدا چون چلاپێ وازەن[٥٣]

وەش بیەن دەماغ وەشبۆی عەنبەر بۆش[٥٤]
جە شەمیم خاڵ شەمامەی لیمۆش

چەند موشکین کەمەند شۆخ عەنبەربار
نە سای گەردەنش[٥٥] پێچ مدۆ[٥٦] چون مار

---

(٤٨) خوسرەو .. تاد (ب) شەهەنشا بێدار بێ جە شیرین خاو .
(٤٩) تا (أ) سا .
(٥٠) دیش : لە نوسخەکانی بەردەستمانا نوسراوە (وێش) بەلام دیارە هەڵەیە .
(٥١) جە (ب) چون .
(٥٢) لوول (ب) پوول .
(٥٣) وازەن (ب) بازەن .
(٥٤) عەنبەر بۆش (ب) عەبیر بۆش .
(٥٥) نە سای گەردەنش (ب) جە گەردەنشدا .
(٥٦) مدۆ (ب) مدا .

هەرچەند کە ئەو شۆخ شەش دانگ بێگەرد
چون نەی شەکر بێ ، موفەڕڕەح ، بێ دەرد[٥٧]
بەڵێ هەی یاران ، چۆن گوڵ ، کام شەکر
منمانا بە ئەو ؟ (الله اکبر) !

* * * *

(٥٧) بێ دەرد (ب) جە دەرد . بەپێی ئەم نوسخەیە ئەبێ (موفەڕڕەح)یش (موفەڕڕیج) بێ و بە هەڵەی نوسبار نوختەی جیمەکە فەوتابێ ، چونکە بە شێوە نوسینی کۆن هەردوکیان وەك یەك ئەنوسرێن .

زفاف کردن خسرو شیرین را[1]

خوسرەو دیش شیرین بەو نازەنینی
ئەووەڵ شوروَع کرد ئەو بە گوڵ چینی

جە شادیی شێوەش بەرکەرد نە دڵ خەم
دەم نیان نە دەم هەردك چەنی هەم[2]

ئاخر هۆرێزا خوسرەو بە ئیعزاز
هۆرگرت چەنی وێش شیرینش[3] بە ناز

ئاما نیشت چون شەمع ئەو چەنی شیرین
بۆ نیا نە بۆش چون دەستەی نەسرین[4]

شیرین هۆردارا بە دڵواز دڵ
ئاوەرد بە ئاغۆش چون[5] خەرمان گوڵ

---

(١) گواستنەوەی شیرین لەلایەن خوسرەوەوە . ئەم سەرباسە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە : شب زفاف و عیش خسرو با شیرین . واتە : شەوی گواستنەوە و ڕابواردنی خوسرەو لەگەڵ شیرین . سەرباسەکە لەو نوسخەیەدا بەسەر شیعری دوەمی باسەکەوەیە .

(٢) دەم .. تاد (ب) جیا کەرد دۆ شاخ نەسرینش جە هەم .

(٣) چەنی وێش شیرینش (ب) بەند نە ڕۆی زیڕ جامەش .

(٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :

ئاما نیشت نە شاخ نەی سەرو ڕەنگین
نە مابەین هەین دۆ شاخەی نەسرین

(٥) چون (ب) کۆی .

تا بە گوڵ باغچەی دەربەستەش[٦] یاوا
چون نەسیم غونچەی مەخفیش شکاوا
جە غونچەش شەونم شەلـکەرفێ ڕێزا
ڕەنگ قرمزێش شەقایق بێزا[٧]
وەختێ بەی دەستوور شای سکەندەر طەور
باش باڵا دەس عاشقان دەور
پەی ئەو بێ بە خضر، ئەو شەو سیاهێ
وستش نە چەشمەی حەیاتش ماهێ
بێ بە تەخت[٨] مێل شا تەختەی عاجش
پاوانەی زمڕێن پاش بێ بە تاجش
یاونا ئەو گوڵ نە سیمێن جامەش
شەکەر ئامێز بێ عەنبەر شەمامەش[٩]
خوسرەو فاریغ بێ جەو ئیختیلاطە
جەو سەیر و صەفای پڕ جە نیشاطە
ئیمجار چەنێ هەم شیرین و خوسرەو
نیشتن بە دڵشاد بە ڕۆ تا[١٠] بە شەو

(٦) دەربەستەش (أ) دروستش .
(٧) ئەم شیعرە و دوو شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نیین .
(٨) بە تەخت (ب) تەختە پـەی .
(٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەم جۆرەیە :
تا یاوا وە گوڵ بە سیمێن جامش
شەکەر ئامـێز بێ مەغز بادامش
(١٠) تا (ب) هەم .

سوجدەی شوکر ذات خوداوەند بەردن
مەی گوڵ ڕەنگ نە جام فەغفوری کەردن[11]

ئۆشاشان بە شاد خاستەر جە دارا
زیندەگی وێشان بە پوچ نەویارا

ڕوێ شەهەنشای تەخت بۆ عەبیرین
نیشت نە خەڵوەتی شەو چەنی شیرین

هومێلای زوڵف لوول چەنی هومایون
سەمەن تورك شۆخ باڵا زەڕ ستون

طەڵەب کەرد نە پای تەخت دوڕ پەیکەر
بەخشا پێشان گەنج نە حەد زیادتەر

هومایون چەنی گشت وڵگەی[12] ئەرمەن
بەخشا بە شاپور دانای قەڵەمزەن

هومیلای پڕ لەنج[13] زوڵف و خاڵ سیوەنگ
داش بە نیکیسای شیرین نەغمە و دەنگ[14]

---

(۱۱) کەردن (ب) وەردن .

(۱۲) وڵگەی (ب) ئۆڵگەی .

(۱۳) لەنج (أ) گەنج .

(۱٤) نەغمە و دەنگ (أ) نەغمەوەند . بەپێی ئەم نوسخەیە (د)ی (وەند) و (گە)ی (سیوەنگ) ناخوێنرێتەوە .

داش بە باربود سەمەن تورك بە ناز[١٥]
بە خەروار گەنج کەردش سەر ئەفراز[١٦]

* * *

چون خامەی (خانای قوبادی) بەی طەور
چون (شێخ نیظامی)ی مەرحوم نە زۆی دەور
جە[١٧] شەهد و شەکر شیرین‌تەر ، بە دەو
ئینشا کەرد نامەی شیرین و خوسرەو
بە گوفتەی ئەو شێخ مەرحوم دێرین
خوسرەو جە دمای عورۆسی‌ی شیرین[١٨]
بە شەو تا بە رۆ وێنەی کەی‌قوباد
مویارا دەوران ئەی دنیا بە شاد
دایم چون جەمشید مەی نە جامش بی
خاستەر جە شاهان دەور بە کامش بی

---

(١٥) بە ناز (ب) ئەنداز .

(١٦) ئەم شیعرە و شیعری پێشەوەی لە نوسخەی (ب)دا لەجێی یەکتردان .

(١٧) جە (ب) چون .

(١٨) لە نوسخەی (ب)دا لەسەر ئەم شیعرە ئەم سەرباسە دانراوە : (نصیحت نمودن شیرین خسرورا) واتە : ئامۆژگاری کردنی شیرین بۆ خوسرەو . بەلام دیارە ئەمە هەڵەیە ، چونکە یەکەم لە چەند شیعری داهاتوودا باسی ئامۆژگاری کردن نیە ، بەڵکو باسی بیتر کردنەوە و گەڕانەوەی خوسرەوە . دووەم باسی داهاتو باسی ئامۆژگاری کردنەکەیە و سەرباسەکەشی لە هەردو نوسخەکەدا باسی ئەوە ئەکا .

مودام غەیر جە[١٩] جام بادەی عەبیرێن[٢٠]
منۆشا شەربەت جە پوستەی شیرێن

شەهەنشا هەرچەند بەرز بی ئیقباڵش
چون قەدرێ ویەرد جە سینن وساڵش

جە کردەی وەرێن پەشێمانێ بەرد
تەرك لەهو و لەعەب نەظەربازێ کەرد

وەختێ جە پیریێ زۆرت بێ پێ شکەن
وەنەوشەت کێڵێیا بە بەرگ سەمەن

موحتاج بێ یەکسان چەشمت بە چەشمەك[٢١]
سست بێ بەند دەست ئەعضای تۆ یەك یەك

تاڵ مبۆ تەمام لێت زیندەگانێ
مشۆت شیرێنێ و[٢٢] ذەوق جوانێ

هەرکەس کۆی[٢٣] پیرێ وەنەش مبۆ بار[٢٤]
زوێ بە سەد دەرد مبۆ گورفتار[٢٥]

---

(١٩) جە (أ) نە .

(٢٠) عەبیرێن (أ) عەنبەرێن .

(٢١) چەشمت بە چەشمەك (ب) عەینت بە عەینەك .

(٢٢) مشۆت شیرێنێ و (أ) ئەر مشۆت شیرین .

(٢٣) هەرکەس کۆی (ب) هەرکەسێ .

(٢٤) مبۆ بار (ب) بار مبۆ .

(٢٥) مبۆ گورفتار (ب) گورفتار مبۆ .

هەر تازێ سەگێ ئاهوێ گیر مبۆ
مگێرۆش ئاهوێ[٢٦] وەختێ پیر مبۆ

سا کە شەهەنشای کەیخوسرەو دەستوور
موشکێ مۆی زێنش گێلیا بە کافوور[٢٧]

دەرد بێ دەرمان پیریش بنا گۆش
جە مۆی سفێد کرد یەکسان کەفەن پۆش[٢٨]

جە بەد عەهدیی چەرخ ، جە شەرمەساری
تەرسا ، دەست هۆرگرت جە بەد کرداری

گا بە گەنجەفە ، گا بە بازیی نەرد
مویارا دەوران ئەی دنیای کەج گەرد

گا مکەردش لەحن باربود نە گۆش
گا چەنێ شیرین مبێن[٢٩] هەم ئاغۆش

(القصة) ئەو شای جەم جاە جەمبێز
جە شادیی[٣٠] شیرین ، نیکیسا و شەودێز[٣١]

---

(٢٦) مگێرۆش ئاهوێ (ب) ئاهوێ مگێرۆش .
(٢٧) موشکێ .. تاد . ئەم لێوە شیعرە لە نوسخەی (ب)دا بەمجۆرەیە :
موشك مۆی زەمش گێلا بە کافوور
(٢٨) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٩) مبێن (ب) مبێ .
(٣٠) جە شادیی (أ) بە شاە و .
(٣١) شەودێز (أ) پەروێز .

هەرتا زیندە بی مویارا بە شـاد
تماماش وە چەم دارا و[32] کەیقوباد

* * * *

(٣٢) دارا و (ب) شاهی ٠

نصیحت کردن شیرین خسرورا[1]

نەققاش ئەی نەظم شیرین بەی دەستور
کێشا نەقش[2] موشك جە صەفحەی کافور

موشك بۆی مێخەك مودیرەی خوتەن
پەروەردەی موغان یاتاخ ئەرمەن[3]

گوڵ بۆی شەکەر لەب شەکەر ڕێزەی ڕاز
شیرین شەش دانگ نازك[4] غەمزە و ناز

شەوێ جە خەڵوەت وێنەی شەمع شەو
نیشتەبێ شۆخ شۆخ ئەو چەنی خوسرەو[5]

بەی طەور پەی پەروێز تاج و کەمەر زەڕ
ڕێزنا جە دورج یاقوت لۆلۆی تەڕ

واتش : ئەی خوسرەو دانای خیرەدمەند
وینەی بابای وێت چێش مبۆ یەك چەند

---

(١) ئامۆژگاری کردنی شیرین بۆ خوسرەو . لە نوسخەی (ب)دا لەجیاتی (کردن) نوسراوە (نمودن) کە مەعنای هەردوکیان یەکە .

(٢) نەقش (ب) ڕەنگ .

(٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

(٤) نازك (ب) شیرین .

(٥) لەم شیعرەوە لە نوسخەی (أ)دا نیە تا ئەگاتە شیعری : هۆرگرتن دەرگای ئەو گشت خەزێنە .

چەنی سوپاهێ و نۆکەر بسازی ؟
بتەرسی جە مەرگ ، مەظڵوم بنوازی ؟
دەمێ هەم بە عەدڵ مسکێنان کەر شاد
مەملەکەت بە عەدڵ دادت کەر ئاباد
حەذەر کەر جە چەنێک سەرهەنێک گەجەل
قەڵای زیندەگیت بکەرۆ قەبەل
خۆف کەرە خوسرەو صوبحێ یا ئێوار
دوعای مەظڵومێ لێت بگنۆ بە کار

* * * *

در خواب دیدن خسرو حضرت رسول و نقل کردن خواب خود جهت شیرین[۱]

قافڵە[۲] سالار گەوهەر فرۆشان
غەوواص لوجەی بەحر خورۆشان

بە ڕەشحەی موشکین موعەنبەر قەڵەم
ئەی نامەی نامێ بەی طەور کەرد ڕەقەم :

خوسرەو جەم قەدر هومایوون ئەختەر
ئاما نە خاوش سالار مەحشەر

دیش نیشتەن نە پشت بوراقێ چون بەرق
سەر تا پاش جە شەوق شوعلەی نووردا غەرق

لەب پڕ تەبەسسوم چون غونچەی نەوخێز
جە ڕای مەرحەمەت فەرماش بە پەروێز :

بۆ هەی جەوانمەرد جەی نادروستێ
جە ڕای ناپەسەند ئاتەش پەرستێ

---

(۱) لە خەوا دیتنی حەزرەتی پێغەمبەر لەلایەن خوسرەوەوە و گێڕانەوەی خەوەکەی بۆ شیرین .

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسرابوو (قافڵەی) ، بەڵام ئەوە هەڵەیە چونکە مەعناکەی ناگونجێ .

بەرس جە ئاهیر سۆزندەی سەقەر
ئانەش پەرستی خاس نیەن ، مەکەر

جەی فیعل شەنیع شەرطەن شەهریار
بکەرۆ بە صیدق تەوبە و ئیستیغفار

خوسرەو دا جەواب سەیید موختار
عوذر خوای مەخلوق جە (یوم القرار)

وات : ئەر مکەرام پارە بە خەنجەر
جە ئایین وێم نمەشۆم وە بەر

ئێد وات خوسرەو ، دیش یەك نێزەدارێ
وست نە ئەبرۆ چین ، چابوك سوارێ

تاو دا بە توندی چون باد پێش یاوا
بە حەربەی خوێن رێز جەرگش شکاوا

بێدار بی دەرلاد شای فەرزوخ سیەر
زایف بی جە ضەرب سالار مەحشەر

ئەو شەو بە خەڵوەت طەڵەب کەرد شیرین
بە مشکۆی بۆ موشك پەیکەر عەبیرین

وات : شیرین ئیمشەو یەك خاوم دیەن
جە خۆف ئەو خاو عومرم کەم بیەن

بۆ هەردو بشمی بە کونج خانەی گەنج
پەی دەفع ئەی خاو مەینەتی دڵ رەنج

چەند دانە یاقوت ، چەند لاڵ و گەوهەر
چەند دورج عەبیر ، چەند تەبڵەی عەنبەر
کاڵا هەرچی هەن جە خاس تا بە کەست
ببەخشیم بە ئەهل فوقەرا و تەهی دەست
شیرین ئێد شنەفت هۆرێزا بە دەو
شق بە گەنج خانە ئەو چەنی خوسرەو
نیگا کەردن دین چەند هەزار دەستە
خەریطەی زەڕباف بە زنجیر بەستە
دیشان نە چەند جا چەند گەنج نایاب
مەر هەر خوداوەند بزانۆش حیساب
چەند جا هەم جە گەنج ، جە دوڕڕ شەهوار
مەحکەم کشت بە قوفڵ پۆڵای زەڕنیگار
ئاوەردش کلێد نەخشان گەنجوور
سپەرد بە شیرین شای والا دەستوور
هۆرگرتن دەرگای ئەو کشت خەزێنە
ئەو خەزێنەی[٣] گەنج صەد هەزار وێنە
چۆگە شەهەنشای تاج و کەمەر زەڕ
دیش یەك صندوقی جە سەنگ مەڕمەڕ
گەنجوور (حسب الامر) پەرویز خوسرەو
کەردەوە قوفڵش بە دەوان دەو

(٣) خەزێنەی (ب) خەزێنە و .

دیشان طەلیسمێ جە سیم سادە
گاو بەفر نە تۆی[٤] قرمزێ دادە
خاستەر جە سەرمەشق مانێی گوهەربار
مونەققەش بە خەط ڕەیحانێ غوبار
گاوەردن پیرێ فراوان دانا
نام[٥] ئەو طەلیسم پەرێشان[٦] وانا
دیێش کە ئەردەشێر بابەکان دەور
نویسان[٧] نە ڕوی ئەو طەلیسم بەی طەور
بە ئیرادەی ذات بەخشندەی بێچوون
یە چەندێ قەڵەن[٨] نە دەور گەردوون
شەخصێ طالێ قەدر[٩] عەزیز سەروەر
شەفا خوای خەڵقەن[١٠] نە عەرصەی[١١] مەحشەر
نامەی ڕیسالەت خەتەن بە نامش
میعراجەن پایەی کەمتەر مەقامش[١٢]

---

(٤) بەفر نە تۆی (ب) بە قرمزێ .
(٥) نام (ب) نامەی .
(٦) پەرێشان (أ) پەرێ شاه .
(٧) نویسان (أ) نوبشتەن .
(٨) چەندێ قەڵەن (ب) چەندین ئەییام .
(٩) طالێ قەدر (ب) هومایۆن .
(١٠) خەڵقەن (ب) ئومەت .
(١١) عەرصەی (ب) ڕۆژ .
(١٢) ئەم شیعرە لە نوسخەی (ب)دا نیە .

ئیسمش ئەحمەدەن[١٣] ئەو عالی نەسەب
ئەصلش هەن جە نەسل[١٤] قەبیلەی عەرەب
صەڵاح هەر گێدەن نە دەور ئەییام
چ شا ، چ دەروێش ، کافەی خاص و عام
بە ڕیسالەتش باوەران ئیمان
وەرنە جە دارەین مبان[١٥] پەشێمان
خوسرەو چون بە شکڵ ئەو خەط نیگا کەرد[١٦]
نە پەردەی دەرون کێشا ئاه سەرد[١٧]
وات : شکڵ ئەی خەط[١٨] شۆخ بۆ کوڵاو
چون ئەو سوارەن من دیەن نە خاو
پەرسا جە شەخسێ نادیرەی ڕۆی دەور :
کەس دیەن شەخسێ بەی شکڵ و بەی طەور ؟
واتن : شەخسێ هەن صاحێب تەدارەك
مەنبەر بۆ کەردەن مەککەی موبارەك
خودا کیاستەن بە پەیغەمبەرێ
نیان نە فەرقش تاج سەروەرێ

---

(١٣) ئیسمش ئەحمەدەن (ب) نامش مەحموودەن .
(١٤) هەن جە نەسل (ب) نە ئەصڵ .
(١٥) مبان (أ) مبێن
(١٦) نیگا کەرد (أ) کەرد نەظەر .
(١٧) کێشا ئاه سەرد (أ) سیاش کەرد ئەنەر .
(١٨) شکڵ ئەی خەط (ب) ئەی شکڵ خەط .

موحەممەدەن نام ، عەزیزەن نامش
حەق بە فەضڵ وێش کردەن ئیکرامش
شا کە ئێد شنەفت تەمام بێ دڵ تەنگ
جیهان نە فەرقش دریا پارەی سەنگ
وەختێ دیش شیرین شڵاخ بێ ئەندێش
شا پەریشانتەر جە تای[19] زوڵف وێش
واتش بە خوسرەو : هەی شای جەم نیهاد
بەرارندەی تاج تەخت کەیقوباد
ئەی هێ چەند ساڵەن جە ئێمە وەرتەر
وێنەی ئەردەشێر شێر هونەروەر
ئەر نەبیا بە ڕاس نە ڕۆی عەرصەی دەور
پەی چی طەلیسمێ منوێسا[20] بەی طەور ؟
ئەڵبەت ئەو شەخصە صاحێب حیشمەتەن[21]
ڕەهنومای کافەی موڵك و میللەتەن[22]
بیللا ئەر مشێ نە[23] ڕای دین ئەو
خوسرەوی تا سەر وێنەی کەیخوسرەو

---

(١٩) پەریشانتەر جە تای (أ) پەرێشان وی وێنەی .
(٢٠) طەلیسمێ منوێسا (أ) نەی طەلیسم متەرسا .
(٢١) حیشمەتەن (ب) عیصمەتەن .
(٢٢) موڵك و میللەتەن (ب) تەمام ئومەتەن
(٢٣) نە (ب) جە .

نە ڕۆژی سەرزەمین کامگار مبی
بەرگوزیدەی ذات کردگار مبی

خوسرەو وات : شیرین حەرف تۆ ڕاستەن
ئەو شەخصە ئێزەد بە حەق کیاستەن

چلۆن بکەرۆ تەرك ، بەڵێ واچە پێم
ڕەویەی خوسرەوی[٢٤]ی ئابا و ئەجدای وێم؟

جە ڕەسم شاهان دەستور دێرین
شەرمم مانیەن هۆرگێڵۆن[٢٥] شیرین

ڕاضی نیم جە[٢٦] تەرك دین ئابای وێم
هەرچی پێم بەیۆ[٢٧] بڵا بەیۆ پێم

* * * *

(٢٤) خوسرەوی (ب) قەدیمی .
(٢٥) هۆرگێڵۆن (ب) هۆرگێڵۆ .
(٢٦) جە (ب) بە .
(٢٧) پێم بەیۆ (ب) مەیۆ پێم .

نامه نوشتن حضرت صلی الله علیه و آله و صحبه وسلم بخسرو و أورا نصیحت و توبیخ فرمودن که شاید دین مبین اسلامرا قبول کند[1]

خوسرەو نامەی شۆخ[2] مونشیی گەی نامە
ئەی نامەی شیرین عەنبەر شەمامە
جەناب جەمشید موڵك شەریعەت
مەطلەع دیوان غەزرای نوبووەت
وەختێ[3] مەبعوث بێ بە یێك گەختەرێ
ژەندن[4] بە نامێ نای پەیغەمەرێ

---

(١) نامـــە نوسیتی حەزرەت ـ درۆدی خـــوا لە خۆی و کەس و کار و هاوڕێیانی بێ ـ بۆ خوسرەو و ئامۆژگاری و لۆمە کردنی ، بەڵـکو ئاینی پاکی ئیســلام قوبوڵ بـکا . لە نوسخەی (أ)دا ئەم سەربـاســە بەمجۆرەیە : نامه نوشتن حضرت صلی الله علیه و سلم بخسرو . واتە : نامە نوسینی حەزرەت ـ درۆدی خوای لێ بێ ـ بۆ خوسرەو .

(٢) خوسرەو نامەی شۆخ (ب) بە خوسرەو نامەی ئەی .

(٣) وەختێ (ب) ئەو کە

(٤) زەندن (ب) زنیا .

ڕەقەم کەرد نامەی[٥] فەصاحەت فەرجام
بە پادشاهان کافەی[٦] خاص و عام
فەرماش بە خوسرەو ، ئەو فریشتە فەڕ[٧]
بنویسان[٨] شەرحێ شیرین چون شەکەر
کاتب (حسب الامر) سەیید موختار
بەی طەور کەرد تەحریر[٩] نامەی گەوهەر بار[١٠]
ئەووەڵ چون تۆتۆی سوخەن شەربەت بێز[١١]
بە (بسم الله) کەرد قەڵەم شەکەر ڕێز
ئاخر[١٢] وات بە نام ئەو کەس کە ذاتش
نەیۆ نە ضەبط قەڵەم[١٣] صیفاتش
یەکتای بێ شەریك[١٤] حەیی لا مەوتەن
فەنێ جە وەصفەن ، بەرێ جە فەوتەن[١٥]

---

(٥) نامەی (أ) بە نام .
(٦) کافەی (أ) فیرقەی .
(٧) فریشتە فەڕ (أ) خورشید مەنظەر .
(٨) بنویسان (أ) بنویسۆن .
(٩) کەرد تەحریر (ب) تەحریر کەرد .
(١٠) گەوهەر بار (ب) عەنبەر بار .
(١١) شەربەت بێز (ب) شەربەت ڕێز .
(١٢) ئاخر (ب) ئەووەڵ .
(١٣) قەڵەم (ب) وەصف و .
(١٤) بێ شەریك (ب) بێ شیرکەن .
(١٥) فەوتەن (ب) مەوتەن .

سەمتەن بێ‌گۆش ، گۆیان بە بێ دەم

مەوجوودەن بێ جیسم ، بەصیرەن بێ چەم[16]

ئەو دان بە شاهان جەم جای جەمشێد تەخت

تاج زەڕ نیگار فەرووەی تاج و تەخت

تا کە ڕەضاشەن ئەو بێ مونا و مەین

نە عەرصەی دەور بە (طرفة العین)

شاهان قەدیم دارای هەفت کیشوەر

مدەرۆ بە ئاو[17] سەر چەنێ ئەفسەر

جە لای شاهێی ئەو[18] ، گشت شەهریاران

بەندە گەدایێ وجوود نەداران

سا تۆ هەی عاجز خوسرەو نامتەن

ئەر[19] چون کەیخوسرەو مەی نە جامتەن

وەر[20] چون سکەندەر سوپا و سانتەن

ئەر شان و شەوکەت سولەیمانتەن

ئەر مشێ نە چەرخ چون زوهرەی ڕەققاص

نەخواهی جە دەس مەرگ بێێ خەلاص

---

(١٦) ئەم شیعرە و دوو شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .

(١٧) ئاو (ب) باد .

(١٨) جە لای شاهێی ئەو (أ) جە بالای گشت شاه

(١٩) ئەر : لە نوسخەکانی بەردەستمانا نووسراوە (ئەی) بەلام مەعناکەی ناگونجێ وەك بە شیعرەکانی پاشەوەشدا دەرئەکەوێ .

(٢٠) وەر (ب) ئەر .

ڕۆ مەکەر بەی نەحو بە نادروستی
بویەر جە مەذهەب[٢١] ئاتەش پەرستی
وەس سوجدەی ئاهیر ئاتەش خانە بەر
خۆف بکەر جە ڕۆی[٢٢] واوەیلای مەحشەر

سوجدە و ستایش سزای ئەو کەسەن
فەردەن ، قەدیمەن ، هەم فەریاد ڕەسەن[٢٣]
پەرستش سیوای ذاتش پێ سوودەن
ئاتەش پەرستی شێوەی نەمرودەن

بدەر گەر گەدا ، ئەر پادشاهی
بە وەحدانییەت ذاتش گەواهی
وەرنە جەی دنیا بەد کردار مبی
جە ڕۆی مەحشەر هەم شەرمەسار مبی

وەختێ ئەی نامەی عەزیز جەو ماوا
بەی طەور جە مەطلەع تا مەقطەع[٢٤] یاوا
موزەییەن بە موهر نوبووەت کەردش
بە شەخصێ ئەمین عەرەب[٢٥] سپەردش

---

(٢١) مەذهەب (أ) قانون .
(٢٢) ڕۆی (أ) وەی ·
(٢٣) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٢٤) مەطلەع تا مەقطەع (أ) مەقطەع تا مەطلەع .
(٢٥) عەرەب (ب) عابید .

ئەو شەخص ئەمێن زۆ نەکرد بە شەو
یاونا نامەی ڕەسوڵ بە خوسرەو[٢٦]

خوسرەو چون عینوان وەثیقەی ڕەسوڵ
یاوا پێ[٢٧] ، وەندش بە خاطر مەلوڵ

غوروور شاهی داش نە کاڵەی سەر
جە زوڵف شیرین بی ئاشفتەتەر

وات : کەسێ چێشەن نە ڕوی سەرزەمین
چەنی وێنەی من شاهێ[٢٨] جەم نگین

ئەر صەد ئەسکەندەر (ذو القرنین) وێش بۆ
ببۆ بە هامسەر ، جێم بێ ئەندێش بۆ ؟[٢٩]

هەرچەند بێ خۆف بۆ جە شکۆ و سامم
نامش بنویسۆ جە باڵای نامم

ئید وات بە غەضەب ئەو شوم ستارە
مەکتوب ڕەسوڵ[٣٠] کەرد پارە پارە

چون فروستادەی (فخر العالمین)
دیش ئەو فیعل زوشت[٣١] جەو شوم بێ دین

---

(٢٦) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

(٢٧) پێ (ب) پێش .

(٢٨) وێنەی من شاهێ (أ) من شاهێ دارای .

(٢٩) ئەم شیعرە و شیعری پاشەوەی لە نوسخەی (أ)دا نین .

(٣٠) ڕەسوڵ (ب) حەضرەت .

(٣١) زوشت (أ) شوم .

هۆرێزا دڵگیر چون باد ئەی خەبەر
یاونا بە سەمع سەیید سەروەر
دومای بەد کەرد لێش[٣٢] شای دارا[٣٣] ڕێکاب
دوماش بێ دەرلاد دەردەم موستەجاب
جەودما بە حوکم ذات ئیلاهێ
جە فەرق کیسرا کەفت تاج شاهێ
موعجیزەی ڕەسوڵ سەیید سەروەر
سالار ڕەشێد مەعرەکەی مەحشەر
ئاشفتەتەر کەرد ڕوتبەی شاهێ لێش
جە زوڵف شیرێن شیرێن شێوەی وێش[٣٤]

* * * *

ئەصحاب تەئریخ گوزەشتەی ساڵان
دانایان دەور[٣٥] صاحێب کەماڵان[٣٦]

---

(٣٢) کەرد لێش (ب) لێش کەرد .
(٣٣) دارا (ب) بلند .
(٣٤) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .
(٣٥) دەور (أ) دهر .
(٣٦) لە نوسخەی (ب)دا بەسەر ئەم شیعرەوە سەرباسێك هەیە بەمجۆرە : دوبارە خواب دیدن خسرو حضرت رسول صلی الله علیــه و آله و صحبه و سلمرا ، و در خواب بخسرو فرمودند کە چون تو نامهء مرا پاره کردی من هم عمــر ترا برباد دهم و دین ترا پامال کردم . واتە : دیسانەوە خەو بینینی خوسرەو بە حەزرەتی پێغەمبەرەوە ـ دروودی خوا لە خۆی و کەس و کار و هاوڕێیانی بێ ـ و فەرموونی ئەو لە خەوا=

بەی دەستوور[٣٧] بە ڕەشح خامەی خۆش تەقریر
نەخش کەرد صەفحەی سێم ئەی زێبا تەحریر

وەختێ کە خوسرەو جە ڕای نادانێ
مەکتووب ڕەسووڵ حەیی ڕەببانێ

پارە کەرد بە خیشم بێ خۆف و گەندێش
جەو سەبەب چەند دەرد[٣٨] مەینەت یاوا پێش

ئەووەڵ بە سەمووم[٣٩] گڕەی دۆزەخ بێز
بیێن بە کۆی زوخاڵ کوڵ کەوتن و شەبدێز

دووەم لەشکرش نە حەوبەی ئێلغار[٤٠]
بە تەقدیر حەق کشت بیێن نیکوون سار

سێیەم یەک شەخصێ پڕ سام سەنگێ
پەیدا بێ وەنەش چون شێر جەنگێ

چۆیێ[٤١] گرت بە دەس[٤٢] بە چەند جا مەڕدش
ڕێزە ڕێزەش کەرد ، بە یەکدا هەڕدش

= بە خوسرەو کەوا چونکە تۆ نامەکەی منت دڕێ ، منیش عومری تۆ ئەدەم بە با و ئاییتنم تەفر و توونا کرد . ئێمە ئەم سەرباسەمان دانەنا چونکە لە شیعرەکانا باسی خەو بینین نیە . ئەمە سەرەڕای ئەو هەڵانەش کە لە داڕشتنی سەرباسەکەدا هەن .

(٣٧) بەی دەستوور (ب) بەی طەورە .

(٣٨) دەرد (ب) جار .

(٣٩) سەمووم (ب) سەبەب .

(٤٠) حەوبەی ئێلغار (أ) حەربەی بۆغار . ئەبێ ڕاستەکەی (حەرب ذی‌قار) بێ .

(٤١) چۆیێ (أ) چۆبێ . (٤٢) دەس (أ) دەست .

واتش : من ئەو شەخص صاحێب عەمامەم
جە ڕای نادانێ پارەت کەرد نامەم
منیچ چون ئەی چڵ[43] شکەستم دیێنت
بەر ئەفگەندەم کەرد دیێن و ئاێینت
پولێ کە هەم داشت جە ئاهێن خوسرەو
سەختەر بی جە سەد سکەندەرێ ئەو
ئەو پول بە چەند مانگ[44] ، چەند جەفا بەستش
سەیل عەظیمێ ئاوەرد[45] شکەستش
ئەو ڕۆ جە ئیعجاز ئەو شای دەریا[46] دڵ
بەی طەور بەڵایێ پەرێش[47] بێ نازڵ
بنازۆن بە فەخر (رب العالمین)
یەعنێ موحەممەد شەمع شەرع و دیێن[48]
جە عەرصەی دەوران بە ڕۆ تا بە شەو
بەی طەور عاجز کەرد بە ئیعجاز خوسرەو[49]

---

(٤٣) چون ئەی چڵ (أ) ها ئەو چۆب .
(٤٤) مانگ (ب) ڕۆ .
(٤٥) ئاوەرد (ب) ئاما .
(٤٦) دەریا (ب) ڕەوشەن .
(٤٧) پەرێش (ب) وەنەش .
(٤٨) ئەم شیعرە و شیعری (بنازۆن بە قەدر .. ئاد) لە نوسخەی (أ) دا لەجێی یەکتردان .
(٤٩) ئەم شیعرە لە نوسخەی (أ)دا نیە .

بنازۆن بە قەدر سەیید سەروەر
شاهان جەم جای عەرصەی هەفت کیشوەر
گشت بە بەندەگیش منەت مبەردن
هەر صوبح و هەر شام سوجدەش مکەردن(٥٠)
جیهان تا جیهان طوفەیل ڕاشەن
عەرش ئەعظەم فەرش نەعلەین پاشەن
سەرخێڵ و سەرهەنگ فەوج ئەبرارەن
ڕەشید مەیدان (یوم القرار)ەن
(خانا) بە سەرگەرد بەرزێی پایەش بۆ
بە فیدای قامەت طوبا سایەش بۆ
هەرچەند عاصیەن شوم شەرمەسار
پەناش هەر ئەوەن جە (یوم القرار)

* * * *

(٥٠) لێرەوە تا دوایی کتێبەکە لە نوسخەی (آ)دا نیە .

برگشتی بخت خسرو
وآغاز فتنه برپا نمودن شیرو جهت شیرین[1]

ئوستاد ئەی نەخش شۆخ دڵ پەزیر
سوورەت ئەی بەحث بەی طەور کەرد تەحریر :

خوسرەو چون نە دەور خاستەر نە دارا
بەو طەورە ویەرد وەنەش ویارا

جە مەریەم ئەو داشت (شێرۆیە) نامێ
خەڕڵێ ، خەر مەغزڵێ ، نا پوختە و خامێ

شووم ئەزرەق چەم ، مایەی هەر شەڕڵێ
دێو ناپەسەند ، شووم ئەشقەڕڵێ

زوشت نابەکار ، بەدبەش بڕوَز دا
چراغ چارەی نەحسەش فرۆز دا

غەضەب خورۆش کەرد نە چێن چارەش
تاین بێ نە تەخت سیا ستارەش

بڕوت بەد ڕەنگ بەدبەش بڕوَز کەرد
قەصد قەتڵ قێن قەتڵش فروَز[2] بەرد

---

(١) وەرگەڕانی بەختی خوسرەو و سەرەتای ئاژاوە نانەوەی شێرۆ بۆ شیرین .

(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا لەسەر وشەی (فرۆز) بە نوسخە نوسراوە (فرۆ) .

شێرۆی شەڕ ئەنگێز بلۆغش ناسا
خیشمش خورۆش کرد ، تاڵەش نواسا

ئاوەردش بەرات ڕەمڵ ڕەماڵان
زیج و ئوستورلاب نوجوم سالان

بەدبەش بەی دەستور زوشت زیناکار
مگێلا بە توند وێنەی ژار مار

گا نە سان صەف ، گا مبی سوار
گا نە شۆر و شەڕ ، گاهێ نە شکار

ڕوێ جە تەقدیر چەرخ چەپی باز
ئەفسون کەردۆن مەکر و حیلە ساز

سەرکێشا بە سەیر نە حوجرەی حەرەم
پەی سەیر و صەفای خەزانە و ئیرەم

کەردش تێدا سەیر بانوان تەمام
نەوچە کەنیزان باڵا نەونەمام

تا بە دڵبەران دڵدار دیرێن
تا یاوا بە سەیر(۳) بە شەوق شیرین

دیا بە دیدەی شیرین دڵبەر
عەشق ماشقیش نە دڵ کرد ئەثەر

---

(۳) لە نوسخەکەی بەردەستمانا لەسەر وشەی (بە سەیر) بە نوسخە نوسراوە (شێرۆ) .

تیرێ نه موژگان موژەی مەنزڵ متۆ
بڕا تا پەڕ نیشت نه جەرگ شیرۆ

پێکیا بە تیر پەیکان دڵبەر
خاطر خەطەرناك جەو لاش کەرد گوزەر

شیرۆ شەهید بێ بە تیر کاریێ
بەرشێ جە حەرەم جە بێ قەراریێ

گا سەیر صەحرا ، گا مشێ نه کۆ
گا وێڵ و وەیلان شەو مکەرد بە ڕۆ

گا خامۆش نه خاو مبێ بێ قەرار
بە هیچ ڕەنگ نەبی دڵش بەرقەرار

جەمێنش جە دوێ دەرد دڵ گران
زەرد و ضەعیف بی وێنەی زافەران

بێ خورد و بێ خاو ، ڕەنگ جە هیجران زەرد
مکێشا پەی پەی هەناسان سەرد

مەردومان شیرۆ مدیێن بە ماتەم
بێ وە پەند عالەم وات وات مەردوم

مدیان بە شیرۆ زایف و زەردەن
دەرێ دڵ ئازار ، دەردێن دەردەن

مدیان کە شیرۆ خاطرش ڕێشەن
کەس نەزاناش دەردش جە چێشەن

شێرۆ شێت عەشق خاطر خەطەرناك
بێ خورد و بێ خاو واتت بێ هیلاك

خوسرەو ملاوناش مپەرسا خەبەر
موات جە دەردم مەداروَن خەبەر

شێرۆی شەڕ ئەنگێز دەروَنش ڕێش بی
پەی وێش مزانا کە دەردش چێش بی

ئاخر دوَد دڵ مەجاڵش بڕێ
زوخاو زامەت پەردەی دڵ دڕێ

بڕیاش طاقەت و تاب و توانا
حوسن و جەماڵش جە ڕەنگ نمانا

دڕێ دەرد دڵ نە پەردەی پێوار
مدرا نە دەورش عالەم ئاشکار

ئەمجار جە ناچار زامدار دێرێن
نەبی عیلاجش جە عەشق شیرێن

چون قەیس لێوە بە ڕۆژ و بە شەو
وێڵ بی نە پای قەصر تەلار خوسرەو

شەوان بە شێوەن یا دۆس مواناش
بێ خاوێ(٤) جە تاف ئاوان ستاناش

---

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (بێ خاو بێ) ، بەڵام مەعنـای نایەت و وادیارە ڕاستەکەی بەمجۆرەیەکە ئێمە نوسیومانە

بایەقوش بەرشێ جە شیێن و زاریش
بلبلێ بێزار بێ جە بێ قەراریش

پەروانان جە بۆی پەرداخش سۆزان
قەقنەس جە فرچەی جەرگش گوریزان

هودهود هەوا بەست جە شەو نالێنش
جوغدان تواسان شەو جە بالێنش

عەندەلیب جە دەنگ دادش هۆراسا
قومریێ جە قوقوی نالەش تواسا

ئینس و جینن و دێو ، مەل و مۆر و مار
بێزار بیێن وەنەش تاویان بە تار

مورغ حەیاتش جە قوڵنەی قەفەس
کەفت نە هیلاکەت نەزع نیم نەفەس

هەرچەند کەرد نەبی عیلاج دەردش
تواسا جە تۆف هەناسەی سەردش

شێوەی شەرمەسار شۆم خاطر زێش
سەفیل مەند جە کار سەودای سەخت وێش

شێرۆ شێ نە بەحر خانای خەیاڵان
چێش کەردەن چەنێ سەرنەخش خاڵان

سەر بەرد نە دەروون فکرش کەردەوە
تابێی خەیاڵان پەی وێش کەردەوە

شەیطان شێت نە جەرگێ دڵەی پڕ تەلاش
بێ بە هام کلام نە پاکەی سەلاش
مەشق مەشوەرەت شیرۆ دا بە بەد
شێونا عەقڵش ، جە ڕا کەردش ڕەد
طەرز فواران بەردش نە کەردۆن
نە ڕۆی سام سەنگ کەردش سەرنیگۆن
نەبی عیلاجش شۆم شەڕ ئەنگێز
خەیاڵ قەرار دا بە قەتڵ پەرویز

* * * *

عاشق شدن شیرو بشیرین
و آغاز بنا نهادن قتل پدرش (۱)

شێرۆ پەی شیرین دنیا کەرد بە شەو
ساو خەنجەر دا پەی قەتڵ خوسرەو

گاومرد بە خاطر پەی قەتڵ بابۆش
ضەبط کەرۆ شاهیش هەم شیرین بانۆش

هیچ خاستەر نیەن جەی کارە کەردەن
بابۆم خاستەرەن ، یا وێم بە مەردەن

خوسرەو غەڵتان کەم بە ضەرب خەنجەر
بیاوۆن بە وەصڵ شیرین دڵبەر

هەمق تا بە کەی خەم خۆراکم بۆ
چون جوغدان دایم تاکا تاکم بۆ

خێزا و کەمەر بەست پەی قەتڵ خوسرەو
کەمین کەرد پەرێش بە ڕۆژ و بە شەو

ڕۆژان سان صەف نە دیوانش بی
شەوان کزمەچق و پاسەبانش بی

---

(۱) دڵچونی شێرۆ لە شیرین و سەرەتای خۆ ڕێکخستنی بۆ کوشتنی باوکی .

چەند شەو کەمێن کەرد نە قەصر و حەصار
ئێشکچێ وەنەش مبێ خەبەردار
هەرچەند بە پارێز مشێ بە ئەندێش
نۆبەدار شەو فرصەت نەدا پێش
نە قەصد بابۆش شەوان تا سەحەر
نە شیرین خەیاڵ ، نە خوسرەو خەبەر
نەزاناش کەشتێ شکستشانەن
ئەژدەهای بەی طەور نە قەصدشانەن
یەک رۆ فکرش کەرد ئەبلەی خەیاڵ خام
کزمە و کێشکچێ طەڵەب کەرد تەمام
ئامان سەرهەنگان نۆبەدار شەو
کزمە و کێشکچێ نۆبەدار خەو
سەر نە سای سەیوان خەڵوەت بەردشان
یەک یەک بە شێرۆ سوجدە بەردشان
صەف دان نە حوضوور شێرۆی ستەمگەر
دەست بەستە و ئەدەب مدران وەرانوەر
مدران بە خدمەت خاصە غوڵامان
وستن بە وەردا سەرشان بە دامان
جە سام شێرۆ مەرزان بە تاو
چون وەڵگ درەخت نە تاڤان ئاو

شێرۆ وات یاران مزاندڵی چێشەن
واچون واتەی وێم : خاطرم ڕێشەن
شەرح حاڵ وێم مواچو پێتان
ئێوە مزاندڵی بە بەخت وێتان
گرتن مەصڵەحەت بە کار وێمان
بەڵام بەر نەشۆ با نە دڵێمان
هەرکەس گوفتارڵی لێش حاصڵ بۆ
(اصلاً) جە دەستم خەلاص نەبۆ
ئیلتیجام ئێدەن ڕۆحم شێ وە بەر
دەخیلم پێتان دەردم دەوا کەر
بوینڵی ڕەنگم ظاهیرەن لێتان
تا عیلاجەن مواچون پێتان
وەرنە دەرد دڵ ئەر کارێ نەبۆ
کارڵی بەی وێنە کەی جارێ مبۆ
ئەگەر دەرد جە دڵ نەبۆ کارگەر
کێ کەرد قەصد باب ، زینا بە مادەر
بەڵێ من زامان جەرگم مدۆ چڵ
پێکیای پەیکان شیرینم بە دڵ
دڵ بەندەن بە دام شیرین دڵبەر
زەدەی تیش و نێش بە مەودای خەنجەر

خەدەنگ موژان دیدەی سێوەنگیش
پێکان نە جەرگم خار خەطەر ڕێش
خەدەنگ ئەبرۆش نە دل کاریگەر
تێشش نێش مدۆ چون نێش ئەژدەر
هەرچەند نە دەروۆن خەیاڵم کەردەن
نەداروۆن عیلاج بە غەیر جە مەردەن
پڕسە پێم کەردەن بە مەردەن شادم
مەر مەردەن بەرۆ فکرش جە یادم
ئەوەند سزا کێش سیاسەت بارم
کۆتەرەی زوخاڵ گاوەسۆی نارم
یەقین بە هیچ ڕەنگ نەبۆم دەوا
عیلاجم نیەن جە ئانە سیوا
گەر ئانە نەبۆ دەردم نیەن چار
لابوددم بدەم حەلق وێم بە دار
واچوۆن ڕاست وێم سەودای ڕۆژ و شەو
کەردەنم بونیاد پەی قەتڵ خوسرەو
بشوۆن پارە کەم جەرگش بە خەنجەر
بیاوۆن بە کام شیرین دڵبەر
تا ئیسە بە شەو ئامانم صەد جار
کەزنەچێ وەنەم بیەن خەبەردار

نۆبەی نۆبەدار حاضر باش شەو
ناستەن بیاوۆن بە گیان خوسرەو

بیاوۆن بە یۆرت یاتاخ پەروێز
جەرگش هۆردڕۆن بە ئەڵماس تێز

تاجش نیکۆن کەم ، تەختش بدەو باد
بە وەصڵ شیرین خاطر کەرۆن شاد

خەیاڵێ بەی طەور نە دڵ بەردەنم
جەو بۆنە ئێوە طەڵەب کەردەنم

ئیلتیجام لێدەن فەرصەت بدەن پێم
بیاوۆن بە کام دلارام وێم

خوسرەو بە خەنجەر جەرگش پارە کەم
جە تەخت شاهێی وێش ئاوارە کەم

تاج و تۆمارش کەرۆ سەرنیگۆن
غەڵتان کەرۆن بەرگ سەر تا پاش بە هۆن

ئەوسا جەودما سەوگەند بەو صەنەم
بتخانەی فەرەنگ بنمانۆ پەنەم

شەرط شێرۆ بۆ بەو فکرو خەیاڵ
نەبۆ لازمم زەڕ و گەنج و ماڵ

نە تەخت و نە تاج ، نە دێبا و درەم
نە دانە و گەوهەر ، نە گەنج حەرەم

تەمام بە لامالّ بدەروَن پێتان
مبەخشوّن هەریەك بە قەدەر وێتان
کەروّتان جە گەنج صاحێب نان و خوان
سەردار و سولّطان صاحێب سوپا و سان
خەزێنەی خوسرەو لێتان بەش کەروَن
وێچم دلّ بە وەصلّ شیرین وەش کەروَن
دیتن دلّبەرم بە توّ کافیەن
زوخاو زامان دلّ پێی شـافیەن
ڕاضیم من بە کەسب گەدا و دەروێشی
شەرطەن جە شیرین ببوّم دلّوەشی
واتش بە یاران کزنەچی تەمام
ها واتم پێتان باقی (والسلام)

● ● ● ●

آشکار نمودن شیرو راز خودرا بکیشك‌چیان در باب قتل خسرو و رضا دادن برضای او[1]

یاران شنه‌فتن واته‌ی غه‌ضه‌بناك
یه‌کسان به یه‌کبار که‌فتن نه رۆی خاك

واتن فیداتیم ، قوچ قوربانتیم
به فه‌رمان تۆ به‌نده فه‌رمانتیم

ئیختیار به تۆن هه‌رچی هه‌ن صه‌لاْت
جه فه‌رمان تۆ نیه‌ن ده‌سه‌لاْت

فه‌رمان به‌رداریم هه‌رچی ره‌ضات بۆ
که‌س سه‌رپێچ نیه‌ن جه فه‌رمان تۆ

به‌لْێ سه‌فیلیم جه‌ی سه‌ودای سته‌م
ئه‌ز چۆن که‌ریم نه گه‌رداب غه‌م

خوسره‌و ئیعتیبار به ئێمه که‌رده‌ن
سه‌ر و سیره‌تش پێمان سپه‌رده‌ن

---

(۱) ده‌ربڕینی شیرۆ رازی دڵی خۆی لای ئێشك چیه‌كان له‌باره‌ی کوشتنی خوسره‌وه‌وه‌ و ره‌زامه‌ندیی ئه‌وان به ره‌زامه‌ندیی ئه‌و .

دارات دەوڵەت وێش بە ئەمانەت
چۆن مبۆن کەرێن خەطا و خەیانەت

نۆکەرێم ، نیعمەت نانش منۆشێم
بە صەفای سالأن بەرگش مپۆشێم

یەک سەگێ سفڵە نە ئاستانێ
پاسەبانێشەن زۆرێ بە نانێ

ئێمە مەر سفڵە و جە سەگ کەمتەرێم
دەست حەرامێ بە حەرەم بەرێم

چۆن بنێم بینای کار بەدنامێ
بنۆشێم نمەک شا بە حەرامێ

نانش بوەرێم ، سفرەش پارە کەیم
نمەک دان و خوان ئەو ئاوارە کەیم

نۆبەچێ واتن ئێمە چێش کەرێم
چۆن فتوا بە قەتڵ خوسرەو بدەرێم

واتن فیداتێم فکر و خەیاڵ کەر
بوغض شەیطانێ جە دڵ بەطاڵ کەر

دڵ باوەر بە هۆش ، مەر شێرۆ شێتەن
بێگانە نیەن ، یە باب وێتەن

فورزەند ئادەم کێ دێ جەی وەرتەر
قەصد بودەر کەرد ، زینا بە مادەر

یە خەیاڵ نیەن ، فکری هەنی کەر
وەسوەسەی شەیطان جە دڵ بەری کەر
عەقڵ و فامت بۆ ، مەکەر خەیاڵان
سیلسیلەی بابۆت مەبەر بە تاڵان
دمای کەیخوسرەو شای کەمەرلاڵان
تۆ مبی وە پەند پەی واتەی ساڵان
مبۆ ئیمە گشت قەتڵ و عام کەری
ئەوسا دەس نە پەی ئەی سەودا بەری
ها کەردیم یەك یەك عەرضمان تەمام
ئیختیار بە تۆن باقی (والسلام)

* * * *

شێرۆ ئید ئەژنی ، سیا بی چون قیر
تۆفیا چون تۆف وەخت زەمهەریر
زەهر ئاوەرد وە نێش چون مار و گەژدوم
قەوس زمستان بە وێنەی زقوم
توند و تەڵخ و ترش ، کێڵیا جە ڕەنگ
نێشش دا نە جەرگ چون ژار فەرەنگ
واتش : ئەی یاران بێ ڕای بێ مروەت
زار و زەبوون گیر نەی ڕای بێ نەصرەت
سەبەب جە ئیدەن نەداران تاوان
نەشەی نێش دەرد پێتان نەیاوان

یە قەدیم بیەن نە ڕۆژ ئارۆ
کەس جە دەرد کەس خەبەر نەدارۆ
کێ حاڵزان کێ ، کێ فکر کێشەن ؟
هەرکەس خەبەردار جە دەرد وێشەن
یاران بێهۆش سەنگ بارۆ لێتان
یا من دەرد وێم واتم پەرێتان
ناعیلاجەنان ، یە ڕۆ ڕەشیمەن
دەسەڵات نیەن ، نەك جە وەشیمەن
دەردم کاریەن جە پەردەی دەروَن
تۆك سەرنێشم ها نە ئەندەروَن
نیەن دەوای ڕەنگ ضەعیف زەردم
مەر مەردەن کەرۆ عیلاج دەردم
من واتم بەڵکم دەردم دەوا کەن
یا چەنیم تەدبیر حاجەت ڕەوا کەن
ڕاستش هەر ئێدەن مواچۆن پێتان
ڕاگەی ڕاستی نیام نە ڕێتان
ئەووەڵ بە ڕەضا مواچۆ بە لاڵ
دووەم مدەون گەنج زەڕ و زیب و ماڵ
ئەر دان فرصەتم دەردم بەردەن چار
هەرتا زیندە بۆن نە ڕۆی ڕۆزگار

ئەگەر نەکەردن دەوا بە دەردم
خوسرەو غەرق هوّن شێر پەنجەم کەردم
سەوگەند بەو صەنەم بتخانان پاك
گشتتان بە تێغ مزێزوَن نە خاك
ئانە ڕاستشەن واتم پەرێتان
وێتان بزانان وە بەخت وێتان
شەرط شێرۆ بۆ کارێ بسازوَن
یەکێ جە ئێوە بە زیندە نازوَن
(والحاصل) واتم من ئێدەن ڕەضام
فکر وێتان کەن باقی (والسلام)
* * *
یاران جە هەیبەت شێرۆی تاڵە طەرز
چون بێ نە ڕوَی ئاو لەرزیان بە لەرز
جە واتەی شێرۆ سەرئەفگەندە بێن
جە سەودای گەردوَن ئەرامەندە بێن
سەودای سیاسەت کەفت نە دلێشان
کەردن مەشورەت بە ڕوتبەی وێشان
تەرسان جە شێرۆ ، تەن بە قەضا دان
پەی قەتڵ خوسرەو ناچار ڕەضا دان
یاران جە هەیبەت شێرۆی شەرمەسار
نەك دان وە باد ، دین دان وە دینار

واتن به شێرۆ قەصد قەضایێم
به فەرمان تۆ ئێمه ڕەضایێم

ئێمه کزمەچێ ، پاسەبانەتێم
بەندەی پارەی بەرگ ، لوقمه نانەتێم

ئێمه هەر نۆکەر کەمەر لاڵاتێم
هەرکەسێ خەر بۆ ئێمه پاڵاتێم

ئێمه هەر دوعا بە خاسمانەن
چەنێ داوەران چ باسمانەن ؟!

هەرتا خوسرەو بۆ ئێمه نۆکەرتێم
ئەر تۆ بێ به شا باز هەم چاکێرتێم

چ لازم لێمان سیاسەت بەرێن
به بابۆت بکەر هەرچێ مکەرێن

هەرچی بۆ به وێت کەردەنت ستەم
خوسرەو بابۆی تۆن ، به ئێمه چ غەم !

یاران جێفەی ماڵ کەردن به خەیاڵ
ڕەضا بێن به قەتڵ خوسرەو کەمەر لاڵ

واتن به شێرۆ فاریغ بەر جه غەم
بشنەو جه ئێمه خاطر بکەر جەم

وەخت فرصەتەن کار دەر سەرئەنجام
بیاوێن به کام ، باقێ (والسلام)

بەڵێ بە شەرطێ جە جولوس جلاش
ئێمە جە ئیقرار نەکەی فەرامۆش

* * *

شێرۆ جە شادیی ئەو بەرگوزیدەش
هەردوَ دەس نیا وە بان دیدەش

کەفت نە تەدارەك بە ڕۆژ و بە شەو
تا ئاوەرد فرصەت بە قەتڵ خوسرەو

شەوێ شام شۆم ئاما بە دیار
خورشید شێ نە پشت بەرداخ پێوار

مونەووەر مەعنوَر ڕێزا باڵ و پەڕ
هۆرپێچا پەردەی بادبان زەڕ

بەیضای بەیضەوار سیمش بێ زەبوَن
نیهان بێ بە نوقم قەعر تیل‌گوَن

تابێن بێ نە تار خورشید خۆش ڕەنگ
خێزا و خورۆج کرد سوپای سیا ڕەنگ
سوپای سەوادێ سەر دا نە باڵا
ڕەنگ ڕۆشنیی ڕۆژش ڕەواڵا
قەڵاخێش نە ڕوَی کافوریی کاڵا
شەفاف مەندەی نور خۆر ماڵا

تیپ تەنتەنەی تاریی بێ تەیار
هۆردا بادبان ڕەنگێ جە دموار

پڕشا سەر بیساط پەردەی ڕەنگ ڕەش
سامان دا بیساط زەنگی جە حەبەش
داش نە تەپڵ ڕەزم پڕشا بەرگ جەنگ
زێباش فرۆ بەرد زەنگی چون نەهەنگ
دا نە دەبدەبەی دەهۆڵ دەیجوور
خورۆشا زەنگی ، بڕیا نەفەس نور
خێزا و خورۆش کەرد تارێی تەم ئەنگێز
قەندیل قودرەت کریا سەراوێز
سوپای سیاهیش قەرار دا بە فەڕ
کەردەوە قاپێی یانەی خەیر و شەڕ
طەڵەب کەردش فەرد نە فریشتان فەرش
مەشق موقبیلان فەضای قەعر عەرش
جەم بێن جەم ئارای مونشیان عەرش
کاتبان کەیل دەفتەر کەردن پەخش
تەفصیل دان فەرمان فتوای مەرگ و فەوت
سیوا کەردن سیبط زایندە جە مەوت
جیا کەردن جەمع جایزەی مەمات
زیاد کەردن ڕەمز زایندەی حەیات
دانان فەرد فەوت شومارندەی شەو
گەردش سەرەنجام یاوا بە خوسرەو

دیان بە فەردش دیێن مۆڵەق مەندەن
حەیاتش نە فەرد حەیات نەمەندەن

زاد زیندەگیش نیەن بە لاوە
پایەدار نیەن پایەش بە پاوە

مونشیان مەوت مەندن بە خەجڵ
کێشان پەی پەروێز ئاە سەرد نە دڵ

دیێن فەرد فەوتش تەیارەن تاقی
کەیل حیسابش نەمەندەن باقی

بەڵگش نە درەخت زایف و زەردەن
ڕۆحش ئەلوەدای ئاداب دەردەن

قەطرەی قەترانی ئاب ئەجەل نۆش
نە ڕۆی بەڵگ بەخت خوسرەو مدا جۆش

زاناشان ئیمشەو خار و خەریتکەن
نیشانەی نیظام نەزعش زیتکەن

دەردەم ئاصەفان موستەوفیی مەمات
مونشیان مەوت وەیشۆمەی وەفات

فریشتان فەرش جە فەوتش فامان
کێشان جایزەی نامش جە ئامان

نویسشان نامەی نەزعش بە قاریض
سیبطش ئەبت کەردن بە قەبض قابیض

عومر و زیندەگێی ڕازش کەردن کەم
ڕزق ڕەززاقش قەت بێ نە قەڵەم

کۆتا بێ جە کەیل شومارەی نەفەس
مورغش مەلوول بێ جە قەریەی قەفەس

قابیض کەردش قەبض قەطع حیسابش
ساو دان بە چنگاڵ چەنگ قولابش

(ملك للموت) مەرگ مەوتش بە تایێن
مدرا بە قەصدش چون باز و شایێن

ئەجەل جام مەرگ بادەش گرت بە چەنگ
ساقی دەور دۆن مەجلیس دا بە ڕەنگ

مدرا نە کەمێن جامش دۆ نە دەم
بنۆشۆ نەشئەی مەزەی نێش خەم

خاك ئادەم خوار چون ئەژدەر نە چەم
خورۆشا خوسرەو بگێرۆ نە دەم

سوپای سەنگ و گڵ بە جەخت نە ظوڵمات
بەردش نە ڕاگەی ڕەفت و کەس نەهات

دەشنەی تازە ساو قیصاص فەرهاد
هەردەم مکێشا زوبانەی زیاد

مدرا مونتەظیر مەودای کێنەوار
غەنیم خوێن ڕێژ ژار ئالودەی ژار

چون قەضای هوّنین غەنیمش بە شەو
بستانوّ قیصاص فەرهاد جە خوسرەو

شەیطان شق نە پوّست شیّروّی شەرمەسار
جە خاو غەفلەت کەردش خەبەردار

جە هەر جەڵد خیّزا گاوەردش بە جوّش
پەی هوّن خوسرەو خیشمش دا خوروّش

مەشوەرتش کەرد بە بونیاد بەد
شیّروّش شیّونا ، جە ڕا کەردش ڕەد

هوّشش بەرد نە سەر ، عەقڵ و نامش سەند
نامش بەدنام کەرد تا هەزار و ئەند

شیّونا شەیطان شیّروّی بەد ئەدەو
سا کەرد سیلسیلەی سامان خوسرەو

نابیض بە قەصدش کەمین دا بە قەست
ئەجەل دا جەولان جام مەرگ بە دەست

یەک شەو موکەمەل موتەظیر بە کین
پەی قەصد خوسرەو خیّزا نە کەمین

شەیطان شیّوناش نە خانەی خەیاڵ
بیناش کەرد بە قەصد قەتڵ کەمەر لاڵ

ڕەضا داش بە ویّش ڕاگەش گرت نە وەر
بیّزار بی جە ویّش ، جە باب و پودەر

شێرۆ شێت مبێ جە شەوق شیرین
قەصد خوسرەو کەرد ، بە ئەشك و ئەسرین

وێش بە وێش موات : ئەی شۆم بەدبەخت
گێرۆدەی گەرداب سەودای سەنگ سەخت

هەنێ جە ێشتەن چێشت خەیاڵەن
دنیا دڵ ئازار ، شادیت بەتاڵەن

هۆرێزە هەی شۆم فکر کارت کەر
دەردت دەوا کەر بە مەودای خەنجەر

شێرۆ شێونا سامانش جە سەر
بێ بەرێت کەران جە باب و پودەر

مبۆ بۆم وە پەند واتەی خاص و عام
زەنگ بەدنامیم بژنیۆ جە عام

هەی داد ، هەی بێ داد ، سیا بەختمەن
بەرگەشتەی سەفێل ڕۆژ سەختمەن

تاس تاڵەی شۆم شەرمەسارمەن
ڕۆسیای ڕەنگ زەرد ڕۆزگارمەن

دەروێش دڵ ڕێش دوَد دەردمەن
ناصەفای نەڕاد نەقش نەردمەن

ها ستارەی شۆم شێرۆ کەرد وە بەند
ڕیسوا بێ جە یام تا هەزارو گەند

شێرۆ بەی دەستور چەند شێن و زاری
کەردش ڕەستاخێز ڕاگەی دیاری
پەی بەخت بەرگەشت سیای ڕەنجەڕۆش
جە ڕۆسیاهی قیصاص بابۆش
دمای شۆر و شێن شەیطان شێوناش
پەی قەضا و قەدەر فەند فرێوناش
خێزا خەطاکار خورۆشا بە قەصت
پەی قەتڵ خوسرەو کارد نە کەمەر بەست
پۆشا ئەسڵەحەی ئەسباب ئاهێن
کەردش تەدارەك بە تاو و تایێن
بە خۆد و خەفتان جەوشەن کەرد نە وەر
پۆشا وە باڵاش جە پا تا وە سەر
قەرار دا نە قەد دەشنەی تێغ تێز
سا و سۆکش دا پەی قەتڵ پەروێز
ڕەوان بی ڕاهی ، جۆشا بەور بەد
چار چاك جەوشەن زەڕێش دا نە قەد
پێکا نە کەمەر دامانش بە دەو
ڕوالا بە ڕەم پەی قەتڵ خوسرەو
خاطر جەم جە خۆف نۆبەدار شەو
کزمەچی خامۆش ، کێشکچی نە خەو

سەدای حاضر باش نەوبەی نە وەردا
لیحاف خامۆش کێشا بە سەردا

یاران نە قەصدش سەرمەست و مەدهۆش
خوسرەو بێ خەبەر ، نە خاو خامۆش

شێ بە شیتابان شێرۆی شەرمەسار
یاوا وە پای قەصر دیوار تالار

بە تاو و تەعجیل بڕۆت بەردەوە
حەڵقەی تەنافش جە قەد کەردەوە

شاناش بە شیتاب کەمەند پڕ کێن
چەنـگ فولاپش دا نە ڕۆی زەمین

تەناف دا نە دار ، بەند کەرد نە دیوار
داخڵ بێ بە سەر چون مورغ باڵدار

دەست پێچا بە تای خەیاطەی خامان
جە سەقف دیوار لوا بە دامان

خێزا و خۆڕۆشا ، ڕوالا بە دەو
پا نیا بە قەصر تەلار خوسرەو

داخڵ بێ بە قەصر تەلار پەرویز
ئەیوان و سەیوان هەم کۆشك جام ڕێز

کێشا نە جەدوەل ئاینەی بێ گەرد
جە طورزەی تەلار شیشەی لاجیوەرد

نە تەخت تەکیەی نەقش مونەققەش
عوروس زەڕکار زەڕتار تەرکەش

سەر دا نە سەیوان سەرا پەردەی شا
گێڵا نە یاتاخ یاگەش جا بە جا

لاش نەکەردەوە جە دێبا و درەم
خوسرەو پەیدا کەرد جە حوجرەی حەرەم

دیا بانوان هەر یەك نە جایێ
بێهۆش بادەن هەر یەك جە لایێ

خواجە سەرایان نە خاو خامۆش
یەك یەك کەنیزان سەرمەست و مەدهۆش

نە خاو خامۆش بێ خەبەر جە کار
جە دام دۆڵاب فیتنەی ڕوزگار

دیش خوسرەو چەنێ شیرین بە دڵواز
خەفتەن نە خەفتان پەڕ قوی تۆك قاز

پشتانێ بە هەم بە لەنجە و لارە
مدرەوشان نە طەرز ماە و ستارە

نە تۆی بەرگ بەژن جامەی عەبیرین
بێ شك مواتت زوهرە و موشتەرین

دەست نە ژێر سەر ، دەم جە ناو دەم
شەوق شۆڵەشان چون شەعاف شەم

زوڵفان چێن چێن پەخش و پەرێشان
چون کۆگای کلاف تا نە دلێشان

ئالودەی عەرەق جە عەطر و عەبیر
غەڵتان خارا جە والاّ و حەریر

مونتەکا و مەسنەد مەخمەڵ کار جام
لیحاف لێف نەرم خەیاتان خام

دێبای ڕەنگ زەرد ، زڕەی گۆشواران
مدرەوشان نە طەرح سۆمای ستاران

طەریفەی زوڵفان پەخش ماوی خاڵ
فەضای فەیرۆزش جە نگین لاڵ

کەمەند گێسوان زوڵف ئەشەد بۆ
چون کۆگای کوتون کۆ بیەن وە کۆ

بەرقەی لیموان شەوق شەمامەش
مدرەوشا چون شەمع جە یەخە و جامەش

چون قوبەی قەندیل قەند قەنداتی
مدا نەشەی شەم نوقرەی فەتاتی

جەمین جەم ئارای جام جەم ئاوەر
چون ماە مەهتاب خورشید خاوەر

بەدەن چون بلور بەدەن نمای جەم
ساق سوراحیش مینای مەی بە دەم

چەند شەمع و فانۆز مەشعەل بە ئایین
چەند سۆزا جە سەر ، چەنێ جە پایین

دیا دێ شیرین ئەو چەنێ خوسرەو
بێ خەیاڵ و خەم خامۆش بێ نە خەو

شێرۆ شەڕ دیا نە ڕوی کەمەر لاڵ
ئاداب ئەدەب ئاوەرد نە خەیاڵ

دیا بە دیدەی دین بابۆشدا
عەرەق خەجاڵەت ئاما بە ڕوشدا

جە شەرم بابۆش بەتاڵ بێ جە کین
ئاب و عەرەقش سەرکەرد نە جەمین

ساتێ جە سەودا فکر و خەیاڵ کەرد
کین و کونیەتش جە دڵ بەتاڵ کەرد

سەر بەرد نە دەرۆن هەم بە حوجرەی عەقڵ
بوغض و بۆنش بەر لوا جە دڵ

دیدەش دێویا ، ئەسرش دا خورۆش
بەزەییش ئاما بە حاڵ بابۆش

واتش : هەی عاقڵ مەر شێرۆ شێتەن
بێگانە نیەن ، یە باب وێتەن

بڕێزۆ دەست هەرزەی بێ کەماڵ
خەنجەر مشانێ نە ڕوی کەمەر لاڵ

بابۆ تۆش بە ناز نیعمەت لاونان
تۆش بە بلۆغەت شاهێ یاونان

خوسرەو بابەتەن ، شیرێن بە مادەر
پەروەرشت دان بە شێر و شەکەر

چەند سزای ستەم چەنێ تۆ بەردەن
تا تۆ بە هام‌شان کەی کەیان کەردەن

ئەبلەی بێ خەبەر دڵ باوەر بە هۆش
بویەر جەی خەطا جە هۆن لاڵ پۆش

بەر کەر جە خاطر خامێ‌ی خەیاڵان
تەخت و بەخت وێت مەدەر بە تاڵان

دمای کەیخوسرەو شای کەمەر لاڵان
تۆ مبێ وە پەند پەی واتەی ساڵان

ئێنە ڕا نیەن ، جە ڕا مەبەر ڕەد
بەطاڵ کەر نیات جە بونیاد بەد

دمای کەیخوسرەو بە هەوای خەیاڵ
سیلسیلەی شاهێ‌ی تۆ مبۆ بەطاڵ

خوسرەو مەکەر قەصد ، وێت مەکەر وە پەند
سەرزانەن پەرێت تا هەزار و ئەند

شێرۆ بەطاڵ بێ جە قەصد خوسرەو
دیا بە شیرێن شەو چراغ شەو

نیگا کەرد بە شەوق شەفاف شیرین
پەی شەوق شیرین بەرلوا جە دین
دوَبارە بە تیر موژگان دڵبەر
پێکاش نە دڵ هەم دەردش بێ خەطەر
دڵویا گڕەی دەروَنش جە دەرد
کێشا جە دەروَن هەناسان سەرد
بەطاڵ کەرد بیناش جە پەشێمانێ
هەم شێ نە جامەی ناموسوڵمانێ
واتش : هەی نامەرد وەخت فرصەتەن
چ حاجەت بە ڕەنگ ڕەضا و ڕەغبەتەن
ماوەر بەخاطر جە پەشێمانێ
مویەرۆ فرصەت جە پەشێمانێ
فکر دەردت کەر ، جەرگت بە تیرەن
ئەجارە ئەجار فرصەت بگیرەن
نیگا کەر چەنێ ستارەم چەفتەن
جە دەمای چەند ساڵ فرصەتم کەفتەن
چەند وەختەن دەروَن بە چڵ مساوێ
بە چەند سیاسەت بە فرصەت یاوێ
بەر کەر جە خاطر خەیاڵان خام
زوَ کەر فرمانت باوەر بە ئەنجام

چ حاصڵ بە وەخت وادە ویەردن
سەحەر هەم شێرۆ دەردش ئەو دەردەن

مشۆ مویەرۆ فرصەت جە دەستت
شیرین ماوەرۆ شۆمێی شکەستت

بیاوی بە کام شێرین دڵبەر
نمەیۆ بە کار پەژارەی پودەر

باب و برادەر بە کار وێشەن
کێ حاڵ زان حاڵ ، کێ فکر کێشەن ؟

پەی شەوق شیرین شۆر و شێنمەن
شیرین نە یاگەی دنیاو دینمەن

هەنێ نیم بە تەنگ پەژارەی پودەر
دەلێلم خارەن ، جە خاران خەطەر

• • • •

رفتن شیرو بر بالین خسرو
و اورا در رختخواب
بزخم خنجر هلاك نمودن[1]

یە واتەی شێرۆ بێ ڕای بێ ئەندێش
خورۆشا بە قین ، پا نیا وە پێش

جۆشیا بە خیشم سیا ستارە
جۆشیا جە قین ، قین دا نە چارە

کێلا بە صەد ڕەنگ ، توندیا بە تار
خونێی غەضەبناك وێنەی ژار مار

لەب گرت بە دندان ، پا نیا نە وەر
دەست بەرد دەشنەی تێژ کێشا نە کەمەر

جە قین قاتڵ غەتیم خون ڕێز
ئاما بێ‌ئامان پەی قەتڵ پەروێز

یاوا بە خوسرەو مدرا بێ ئەندێش
پای چەپ ونارا ، ڕاست ئاوەرد وە پێش

(١) ڕۆیشتنی شیرۆ بۆ سەر جێگەی خوسرەو و کوشتنی بە زامی خەنجەر لەناو جێگەدا .

پەنجەش دا وە تێغ تازە ساو تێژ
بە قووەت پێکا نە جەرگ پەروێز

تێغ تازە ساو خوێن ئالوێ غەزا
کێشا نە مەوداش زوانەی قەضا

مەودای مێ شکاو بەرق بێ ئامان
قەبضەی قەضای قەصد ئاوەرد وە دامان

جە بەرقەی بڕێت بەرق بەد نە دەم
بڕوسکەی بوڕڕان چون شەقاف چەم

جە سەهم ستیای سەر نوک خوێن ڕێز
سەما لەرزیا ، زەمین دا ستێز

قووەت دا بە قەصد بێ ڕای بێ ئەدەو
بە زۆر بازوێ پێکا بە خوسرەو

پێکا نە جەرگش سەر ساو تازەش
مەوداش بەرلوا جە موهرەی مازەش

پێکا نە ڕوێ جەرگ ، بەند دڵ بڕێ
لیحاف شکاوا ، دۆشەک هوردڕێ

تەکان دا بە تاو نە جەرگش بەرشێ
نمانا بەرقەی بەرق ئاتەشێ

چەند ضەرب کاری ئێد جە ئەو بەتەر
یەک یەک نە جەرگش کریا کاریگەر

حەربەی ضەرب زۆر سەر مەودای خەنجەر
پێکاش بە خوسرەو سەر مەودای خەطەر

خوسرەو جە هەیبەت دەشنەی تازە ساو
هار و هەراسان هەراسا جە خاو

یەك ضەربێ هەنێ بە نەبەرد قەصت
شانا جە جەرگش بەر لوا جە دەست

بەرشێ جە خوسرەو بەدەن کەردش چاك
مەودای مێ شکاو جەولاش نیشت نە خاك

خوسرەو خەستەی زام زێڕنا بە زار
گورێزا و بەرشێ شێرۆی شەرمەسار

پەروێز شەو بە شاد بادە وەردەبێ
بازوش نە بالێن شیرێن کەردەبێ

نەلەخشا نە جاش خوسرەو بە ئاسان
نەك شیرێن جە خاو ببۆ هەراسان

وێش کێشا وە پەس ، جیا بێ جەو بڵان
نەك بەرگێ شیرێن بدریۆ بە هێن

بە نەرم و نازك بە جەستەی خەطەر
منالاً بە زار چون گاو کەبێتەر

لاو دا نە جاگەی جەمێن جامەوە
سەرنیکێن هێن ، دەس بە زامەوە

زەدەی زام خەطەر ، جەرگ جگەر چاك
خەستەی خەطەرناك غەڵطیا نە خاك

* * * *

دیدن شیرین خسرورا در رختخواب بزخم مهلك و زاری کردن جهت خسرو [1]

شیرین دیش نە خاو خوسرەو سەربیکۆن
کەستێش بیکونەن نە گەرداب هۆن

گێڕ کاز شێر ، چنگ پلەنگەن
گێڕ و گورفتار ئێش نەهەنگەن

بەو حاڵات سەخت زار زەبۆن دا
هەر گێجش مومرد نە بەحر هۆندا

جە تەرس عەظیم تواسا جە خاو
جە خۆف خاێن هەراسا بە تاو

ساتێ جەی سەودا سەر بەرد نە هۆشش
کۆش دا ناڵەی زار مەیۆ نە گۆشش

دیش یاکەش مدۆ مەوج فەوج هۆن
دەستەی زوڵفانش ماسیان جە هۆن

دیا دیش خوسرەو دەرکەفتەن جە لاش
نا پەیدان خوسرەو ، نەمەندەن جە لاش

---

(١) چاوکەوتنی شیرین بە خوسرەو لەناو جێگەدا بە زامی کوشندەوە و شیین کردن بۆ خوسرەو .

جە خاك غەڵطانەن ، كەفتەن سەرنیگۊن
مناڵۆ بە زار جە دۊدێ دەرۊن

دیێش فوارەی هۊن مەوجش جە لاوە
مشانۆ مەیلۆ نە سەمت شاوە

جۆشای جۆش هۊن مخێزۆ بە جۆش
متكیۆ مەیلۆ جە لاشەی لاڵ پۆش

چون تاف لاڤاو قەڵبەزان بە دەو
مشانۆ مەیلۆ جە سەمت خوسرەو

دیێش خوسرەو خەستەن خار خەطەرناك
غەڵطانەن جە هۊن جەرگێ جگەر چاك

خورۆشان هۊن مجۆشۆ بە جۆش
سەركەردەن جەدەم وە فەنای لاڵ پۆش

چون گوڵ گوڵاو ڕەوانەن جە لاش
مەیلۆ مدۆ مەوج نە دەوران جاش

ڕەنگین كەردەن ڕەخت خوسرەو چون خەزان
متافۆ جە تەرس تاف قەڵوەزان

فوارەی فڕان هۊنش نە خورۆش
جۆشان نە جامە و جەرگش مدا جۆش

شیرین دیێش زامان خەستەی كەمەر لاڵ
قرچا چون قەقنەس، بێ وێنەی زوخاڵ

هەرچەند بە لاڵان لاوناشەوە
ئەوەند بە زارێ تاوناشەوە

دەمادەم مدیا بە پەروێزەوە
دەم مدا نە زام دەشنەی تێزەوە

هەردەم مبۆسا دەم و دامانش
ملێسا بە لەب زوَخ زامانش

دەم دەم منیەرا بۆ وە بۆشەوە
مدیا بە زامان ڕەنجەڕۆشەوە

هەرچەند لاوناش بە زارێ و خورۆش
دەنگ فەریادش نەشنەفتش بە گۆش

شیرین دیش خوسرەو خارەن جە زامان
کەفتەن جە واتەی شیرین کەلامان

مەدهۆشەن جە هۆش ، نەدارۆ زمان
نە مەرگ مەوتەن نەدارۆ دوان

نە یاگەی زامان دەشنەی تێغ تێز
تك تك متکیۆ نە جەرگ پەروێز

قەطرە قەطرەی هوَن زەرد خەطەر خار
متکیۆ نە جای ژار ئالوَدەی ژار

گا گا جە دەردش مناڵۆ جە دەرد
جە تاف تاقان ژار زوَخ زەرد

جه ضەرب زامان ۆار ئالۆدەی ۆار
منالۆ بە سۆز ، بە زاریی و زگار
ئەو حاڵ حاڵات دڵ ڕێش دێرین
ڕێزۆ ڕوَخ زەرد قەتران قیرین
بە مەوج موژگان بە ئەندۆی ئەسرین
بە ناڵان ناز دیا بە شیرین
کەردش ئیشارەت زیڕا بێ زوان
بێ گفت و گوفتار ، بێ دەنگ و دوان
یانێ مسۆزۆ دەروَنم بە تاو
دەس نیاش نە دڵ یانێ جامێ ئاو
شیرین بە شێوەن خێزیا بە تاو
ئاوەرد پەی خوسرەو جامێ پڕ جە ئاو
تەکیەش دا نە پشت ، زانۆ کەردش خەم
جامش گرت بە دەست ، ئاوش دا نە دەم
خوسرەو خەستەی خار نۆشا نەشئەی نۆش
کارێ بێ جە گیان شێ نە حاڵ هۆش
شێ نە هیلاکەت مەوت مەردەنش
ئاما وە گوفتار وەصیەت کەردەنش
جام جەم ئارای جەمێن بێ گـەرد
زایف بێ جە گیان ، زەعفەران زەرد

قەتران بێ چون قیر ، سیا بێ جە ژەنگ
پۆشا نە دیدەش پەردەی تار و تەنگ

قابیض بە فوڵلاب کاوشت کێنەش
قەرار گرت بە قەصد نە صەدر سێنەش

پەرێشان پەروێز بە دیدەی ئەسرین
باڵ چەم هۆرداش دیا بە شیرین

موژان دا بە هەم ، کێشا ئاه سەرد
ئەسر هوونینش جە دیدە سەر کەرد

لەب دا بە لەبدا بە دیدەی نمناك
گیانش تەسلیم کەرد بە یەزدان پاك

خوسرەو فەنا بێ بە مەوت مەدهۆش
فەوت و فاریغ بێ جە خاو خامۆش

شیرین دیش خوسرەو بێ دەنگ و دوان
بە ناڵە و ناڵشت ناما بە زوان

هەرچەند شا شاش کەرد شیرین دڵدار
ناما بە زوان خوسرەو سالار

هەرچەند شا شاش کەرد ، شا ناما بە دەنگ
شیرین تواسا ، بێ بە نەخش سەنگ

دیش خوسرەو بێ دەنگ نە خاو خامۆش
جە بێقەراری شیرین شێ نە هۆش

خێزا کەفت نە ڕۆی نەعش خوسرەودا
ڕێزنا ئەسرێن هۆتێن نەو شەودا
دەست مالاٚ وە بەژن خەستەی خار دەرد
دێ دیا لاشەش بێ وە سەنگ سەرد

شیرێن بە زارێ زێڕناش بە زار
بانۆ بەگلەران جە خاو بێن بێدار

خواجە سەرایان بێدار بێن جە خاو
جڵشان کەنێزان سێم و زەڕ کلاٚو
کلاٚو زەڕ ڕێزان تاقێ تەلاٚ ڕێز
چڵێ چەمەران نە دەور پەروێز
خواجە غولاٚمان کارد کەمەر زەڕ
بانۆ کەنێزان تاج طاوس پەڕ

نیشتێ وە شێوەن خوسرەو نەو شەودا
واوەیلاشان بێ نە ڕۆی خوسرەودا

جە سەر تا دامان یەخەشان دڕێن
گێسوان بە کارد جە بێخدا بڕێن

تەڕلان تەتاران تورك توحفە پێل
موشکێن غەزالاٚن پەرێ بەردە گێل

شاهێن شابازان کلاٚوە کەندە
کەتۆن کلاٚشان بەخش پەڕکەندە

خواجه سەرایان تاج و تەل نیگۆن
کەمەر کلاو گێڵ غەرق خاك و خوێن
خارا خەیاڵان والا و حەریر پۆش
تورمه تەدارەك صوف[٢] مەڕار پۆش
سەر تا پا نه گڵ ئەسرین فواره
شەهید شیوەن ، یەخه صەد پاره
تافتەی تەلا پۆش زەڕڕین کلاوان
سینه و صورەت چاك ، وێڵ ولاوان
ئۆبەر نەمامان نازك نەوهالان
چڵپی دان نه دەور شای کەمەر لالان
زایەڵەی زاری شەیدای شین شەو
بانگ واوەیلا نه دەور خوسرەو
شیرین به زاری سەروین کەرد نیگۆن
بەیان کەرد ئەحمەر به نوك ناخون
زوڵفان به ناخون تا تا شەندەوه
خالان به ناخون یەك یەك کەندەوه
گێسوی کەمەندان دەستەی زوڵف دێز
قەد قەد قەد کەردش به ئەڵماس تێز
سەر تەخت سینەش به صەد پاره کەرد
خالان نه جەمین وێش ئاواره کەرد

---

(٢) له نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوه (صرف) .

زەڕڕێن زەنگۆڵان لەرزانە و لاكێر
غەڵتان كەرد نە خاك ذەڕڕەی قەهر قێر
زەڕتان زەڕ باف تافتەی[۳] تەڵا ڕێز
واڵای گوڵ گەزێش نە هۆندا كەرد دێز
دەست خوسرەو گرت سۆز ناڵێنێش
سەرگرت نە ئاغۆش نهشت نە سەرێنێش

ملاوناش بە سۆز زارێ بە نازان
مەر خوسرەو چەنێش بەیۆ بە ڕازان

خوسرەو خەطەرناك نە مەوت مەدهۆش
بێ دەنگ و دوان نە خاو خامۆش
نەبێش حاڵ و هۆش دڵدار دێرێن
ڕێزان كەرد بە ڕاز شیرێن بە شیرێن
واتش فیدات بام کەمەر لاڵ کەی
بەور شێر شكۆ ، هوژەبر هەی هەی
یە چێشەن خەیاڵ غەفت خاوتەن
خاو خاك و خۆن جە كۆ باوتەن ؟!

سەر هۆردەر جە خاو ، فیدای خاوت بام
نەوەی نەوشیروان فیدای ناوت بام
با دەرگای دارات دارای کەمەر لاڵ
قوفڵ و بەند نەبۆ تا بە هەزار ساڵ

(۳) لە نوسخەكەی بەردەستمانا نۆسراوە (تافتە) .

سەحەر سەرداران سەرگەردان مەکەر
خانان جە خزمەت پەشێمان مەکەر
جارچیو چاوشان ئینتیظار مەکەر
خواجە و غولامان تار و مار مەکەر
سامانم سەرکوتن ، بازارم بەرباد !
پەی فەرهادم رۆ ، پەی پەرویزم داد !
تەختم بە تالان ، تاجم نیکوتن بۆ !
شێر شەجاعەت ، هەی فەرهادم رۆ !
شێرۆ شەهید بۆ نەتیشۆ بە شاد
سوڵطان و سەرهەنگ سەرومرانم داد !
شیرین بە شادی نەتیشۆ جە نۆ
خان خوسرەوی بەکلەرانم رۆ !
نەتیشان بە شاد پۆل پەریزاد
پەی شابورم رۆ ! پەی پەرویزم داد !
ناسۆر کەفتەی زوخ زامانم بە سۆ
غەریبی‌ی فەرهاد بیستونم رۆ !
پەی هانا جە دەس شێرۆی غەضەب خو
دمردین دڵ رێش کەنیزانم رۆ !
فوغانم جە دەس ستارەی چەفتم
هەردەم بە طەورێ مشێویۆ بەختم

جه چەفتێی چارەم ، جه شێوەی بەختم
جه بەختێ داشتم ، جه ڕۆژی کەفتم
دایم دەردەدار ، دڵ بە جۆش من !
هەر ئازیەتبار ، سیا پۆش من !
شێوم بەد ئەختەر ، چارە چەفت من !
تەن ئاهیرین بار ، سیا ڕەخت من !
چەند کەردش فەریاد فوغان و بێداد
ئەووەڵ پەی خوسرەو ، ئاخر پەی فەرهاد
بێدادم جه دەس چەرخ دۆنا دۆن
زەمانەی سفڵەی بێ شەرط و بێ شۆن
دۆڵاب دەوران قەضای نەخش تیر
ظوڵم و ستەمکەر ، زار و زەبوون گیر
قەزاڵەی قاتڵ ، قەضای قین قەست
نەخش تیر ئەنداز شێوم شلارە شەست
کەس تا سەر نە سای چەرخ چەپێ واز
جه دام دەوران نەبێ سەر فراز
دەور دۆنادۆن مایەی مەکر و فەند
چەرخت چەمەر بۆ تا هەزار و ئەند
خاك ئادەم خوار ، نە غەم نیهاتێ
سەرای سەرنیگوون ، فەند باز فانێ

بەرگ قەڵاخێ بە کێ نەپۆشان ؟!
جام بادەی مەرگ بە کێ نەنۆشان ؟!
ڕاز ڕەمزوزات ڕاگەی کەس نەهات
موات(٤) کێت نەبەرد نە ماوای مەمات ؟!
ئەجەل نە قاپێی کێت نەکرد کەمێن ؟!
کێت بە سەر گەندەر ناوەرد بە زەمێن ؟!
قابیض قەبض کێت نەدا نە دەفتەر ؟!
فتوای فەوت(٥) کێت نەوانا جە سەر ؟!
دەوران کێ جە تۆ بەرشێ سەر ئازاد ؟!
فەرمان شادێی کێت نەدا بە باد ؟!
ئاخر سەر نوێشت سەرئەنجام ساڵ
فتوا دای بە فەوت کار کەمەر لاڵ
شیرین بەی دەستوور خوسرەو لاوناش
بە سۆز زارێ تەوەن تاوناش
کەردن شۆر و شێن خان خەم خەڵات
ئایدەش نەکرد ، نەیێش دەستەڵات
بە ڕێزەی ئەسرین ، ئاب ئەشك شۆر
تەعریف و تەحسین ئاوەردش بە مۆر
* * * *

---

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (موت) .
(٥) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (فرد) .

غسل و شست و شو دادن شیرین بدن خسرورا از خون[١]

دمای شۆر و شێن شەیدای شۆر شەو
ئاما بە سەرکار سامان خوسرەو

خێزا خەرامان شەو شۆم دێرتن
بە سۆز دەرۆن ، بە سەیل ئەسرتن

جامەی بەرگ بەژن هۆنتێن خوسرەو
سەد پارەی ئەڵماس تێغ دەشنەی شەو
غەڵطان هۆنتێن حەرێر واڵاش
کەندش سەراپا جە بەژن باڵاش

هۆنالۆی ژەنگ بەست زۆخ زەیت ئامێز
جامەش جیا کەرد جە بەژن پەروێز

بە شێن و شێوەن داخ دمردەوە
پەروێزش جە بەرگ عوریان کەردەوە

دەم دەم منگەرا بە پەروێزەوە
دەم منیا نە زام دەشنەی تێزەوە

---

(١) شۆرتن و پاککردنەوەی لەشی خوسرەو لە خوێن لەلایەن شیرینەوە .

مبۆسا غەبغەب جەمێن جامش
بە لەب ملێسا زوَخ نە زامانش
بە ئاو گوڵاو عەطر و عەبێرات
بە موشك و مێخەك دەوای ضەروَرات
کەردش شوست و شۆ سەر تا بە دامان
جە هوَن خەنجەر ، جە زوَخ زامان
پاکش کەرد جە هوَن بە زاریێ ضەروَر
غوسڵ و عەطرش دا بە سیدر و کافوَر
شانا پێشەدا عارەق گوڵاب
دەرمان داروَی عەطر موشك ناب

پێچاش بە کەمەند خاصەی هیندیێ باف
طەرح تەبەرزوك ، بافتەی صوَف صاف

بە عەطر عارەق کەردش موشك ئامێز
پێچا سەرتاپاش بە تای زوڵف دێز

دانە بەند داو غەوواصان خاص
یاقوَت و زومڕوَد جە سەنگ ئەڵماس

زیب و زەبەرجەد دانەی لاڵ دێز
زەڕکار زەڕکەش تەخت تەڵا ڕێز

دوڕڕ و جەواهیر ، دانەی دیاریێ
مەرجان و لوَلوَی لالای مرواریێ

لاشه و نه‌عش ناز خوسره‌و به‌و قه‌رار
نیا نه ڕۆی ته‌خت کورسی زه‌ڕ نیگار
شیرین به شێوه‌ن نیشت نه بالینش
یاوا به گه‌ردوَن ناڵه‌ی نالینش
که‌ردش ڕه‌ستاخێز نه‌سل که‌ی کیان
تا سه‌واد صوبح سه‌حه‌ر بی عه‌یان
شکاوا شه‌فه‌ق به‌یان بێ گه‌رد
هۆردا خیابان خه‌یمه‌ی زیب و زه‌رد
سه‌حه‌ر سوپای نه‌و عه‌له‌م که‌رد وه پا
جه حاڵ خوسره‌و خه‌به‌ر بی سوپا
تاو که‌فت نه قۆشه‌ن ، سوپا خوروۆشا
زیلله و زه‌لاله‌ت جیهانش پۆشا
سان صه‌فداران گاماش به ده‌ودا
واران به لاشه‌ی نه‌عش خوسره‌ودا
دڕین یه‌خه‌شان ، به‌رگ به‌ده‌ن چاك
سه‌ر تا پای وێشان نیان(۲) نه ڕۆی خاك
خێزا ڕه‌ستاخێز غه‌وغا به هه‌ی هه‌ی
گێسو که‌ردن قه‌د ، گه‌رده‌ن که‌ردن په‌ی
زیله‌ی زه‌لاله‌ت ، زایه‌ڵه‌ی زاری
واوه‌یلا که‌ردن په‌ی شای دیاری

---

(۲) نیان : له نوسخه‌که‌ی به‌رده‌ستمانا نوسراوه (نیا) .

دمای شلۆر و شێن ڕۆژ ڕەستاخێز
ئامان بە سەرکار ئاداب پەروێز
کەندن قەبر تەنگ خانان غەمناک
کەیانی خوسرەو سپەردن بە خاک
چەنی سەراچەی سەنگی بە گڵکۆ
پۆشاشان پەروێز بە خاک سەرکۆ
شیرین وێش بێ شەرم بە ئاواز بەرز
نۆحە موانا هومێلانە طەرز
تێشت نە سەرێنش بە دیدەی نمێن
ئەمانەت شا مدا بە زەمێن :
زەمێن ئەمانەت بادا ، هۆشت بۆ
یە کەیخوسرەوەن سپەردم بە تۆ
با لێت نەڕەنجۆ شاە کەمەر لاڵ
منەت بار تۆم تا بە هەزار ساڵ
شیرین کەردش شێن هەرتا کە تاوا
کێلش کەند جە سەنگ ، گڵکۆش ولاوا
ئاوەردش بینای جە بونیاد بەرد
بە گەچ و ئاجوڕ تاقش بینا کەرد
سازاش گومەزێ غەیر جە خشت خام
زمۆئەفشان جە سێم لاجیوەرد تەمام

تاقی تەڵا کەش ، دەرگاش دانە ڕێز
پەی یادگاری نیشانەی پەروێز

خوسرەو خامۆش بێ بە مەوت مەدهۆش
بێ دەنگ و دوان نە خاو خامۆش

گرتش مەنزڵگەی ماڵ و ماوای نۆ
سەرای سەنگ سەرد ، سەیوان گڵکۆ

جە ذەوق و زینەت دنیا مەند تەهی
بێ یار و یاوەر ، بێ کەس هەمڕەهی

خەیمەی عەمارەت نەوبەدار شەو
صەف ئارای سەیران نەمەند جە خوسرەو

دیدەی دنیاو دین زەبن عەیشش کۆر
کاسنیش کاوان جە مار و جە مۆر

کالای گۆشت و پۆست بەرگ بەدەن چاك
ملۆرەی ئێسخوانش ڕێزا نە ڕوی خاك

دارات دیوان دانای کەمەر لاڵ
فەرمان فەرمای فەرد شاهیش بێ بەتاڵ

دەرگاش بێ دەربەست ، تاپێ بێ خاپوور
هۆرپێچا سەیوان صەف ئارای ستوور

سەردار سەر وە گڵ ، خانان غەرق خاك
کڵاو زەڕ نیان[٣] ، بەرگ بەدەن چاك

---

(٣) نیان : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (منیان) .

چاوشان چەوگان نە ژۆی چەنگەوە
جاڕچیان جقـە دان بە سەنگەوە

خواجە سەرایان کارد و کەمەر زەڕ
تاج و تەل نە خاك غوڕزەی شێن شەڕ

تیپ کەنیزان لالای لالە گون
کلاو زەڕ نیان ، تاج و تەل نیگون

خواجە و غولامان مورەصصەع کەمەر
یەخە و جامە چاك ، خاك و خون نە سەر

یەدە و بەحرییان کەمەند پەروەردە
یال و دم قەلەم ، تەمام پەی کەردە

سویا سەرگەردان بە زاری کەردەن
دەرد دل بە جۆش دەوار[4] نە گەردەن

جیهان تا جیهان جۆشیا بە جۆش
پەی خان خوسرەو بی وە سیا پۆش

شیرین بە شێوەن بە زاری دا ڕەو
هیممەت خواهی کەرد جە خان خوسرەو

لوا بە مەنزل خاطر خەطەر ڕێش
حوجرە نشین بی جە یاتاخ وێش

نالا بە نالین سفتەی سیا پۆش
جە دوێد ئەندۆە بە زاری و خورۆش

---

(٤) دەوار : لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (دەوا) .

بەرگ ئازیەت دەرۆن کەردەوە
سەر نیا نە پشت نە پای پەردەوە
دەردێن دڵ ڕێش بە دڵ گرانێ
نێشت بە زارێ و شێن دەستە زرانێ
دڵ جە شادێ و ذەوق دنیا بەستەوە
دەس نیا نە ڕۆش خاس کەستەوە

* * * *

نشستن شیرو بر تخت شاهی
بعد از فوت خسرو[1]

بشنەو جە شێرۆی شوم سیا بەخت
خێزا و خورۆش کەرد ، تاین بێ بە جەخت

ڕۆز کەرد ڕۆت سیا ستارەش
غەضەب خورۆشا نە چێن چارەش

دمای کەیخوسرەو جڵۆشا بەو جولوس
دا نە تەپڵ کوس نەقارەی ناقوس

کڵۆیا تەپڵ کوس دەبدەبەی دەهۆڵ
سڵاز صەنج ساز کەڵەناش بە چڵۆڵ

ژەندش گەبرەکێی شادی‌لێ بە شەڕ
سکەش دا نە سیم ، ضەربش دا نە زەڕ

سکەی سەڵطەنەت بە نام شێرۆ
ڕایج بێ ڕەواج چون خورشید جە کۆ

تەخت خوسرەوی مەغلوب بێ جە نام
فەرمان شێرۆ ڕەواج بێ نە عام

---

(١) دانیشتنی شێرۆ لەسەر تەختی پادشایی پاش لەناوچوونی خوسرەو .

شێرۆ بەتاڵ کەرد بازاڕ بابۆش
تاج تەل پێکا جقەش بە کاوۆش

چاوشان بە چۆب چەوگان زەڕڕین
جاڕچیان شەش پەڕ طاوسی بڕین

بەسا دڵ جە سام سوجدە ونارا
سەرداران جە صەف کەردن صەف ئارا

شێرۆی شەڕ ئەنگێز توندیا بە جەخت
طەڵەب کەرد سوپا و سەرداران سەخت

واتش : ها نوجوم دانای داوەران
سوپا و سەرداران پەرێم باوەران

بزانون هەرکەس چێشش بۆ خەیاڵ ؟
چۆنەن جە خدمەت چون من کەمەر لاڵ ؟

هەرکەس ناڕەضان بە یەك ئیشارە
مپێکون سەرش بە سەر قەنارە

چاوشان بە چاپ هوجوم بەردشان
سوپا و سەرداران طەڵەب کەردشان

ئامان بێ ئامان بە صەد هەولناك
بە سوجدەی سوجود سەر نیان نە خاك

مدران بە ئەدەب جگەر شکاوان
لەرزان جە هەیبەت چون بید نە ئاوان

شێرۆی سیا بەخت صەدر سەنگین دڵ
جۆشیا بە جۆش چون زار قاتڵ
توند تەڵخ و ترش دیا بە یاران
لەرزە نیشت نە جەرگ سوپا و سەرداران

فەرماش بە جەللاد غەنیم خوونڕێز
کێشا شاو سەیف ئەڵماسان تێز

چەند جە سەرداران کەردش سەرنیگوون
سەرهەنگان چەند کەس غەڵطان کەرد جە هوون

چەند خان خاین سەرکەشان صاف
ئاسناشان جەڵد بە حەڵقەی تەناف

چەند خواجە و غولام جگەر پارە کەرد
چەند سەر بە سەر دار سەر قەنارە کەرد

خان و سەرداران جۆق دان بێ خیلاف
ملەرزان جە طەرز تەوکەی تۆڵ تاف

غوڕڕا بە خورۆش بە ئاواز بەرز
سەما سێڕزا ، سەرداران نە لەرز

واتش : سوپا و سان چێشەن ڕەضاتان ؟
چێشەن کەیخوسرەو ڕۆمەڵ غەزاتان ؟

چۆنەن پەی خوسرەو شلار و شێتتان ؟
زایەڵە و زاریی کەس نەدیتتان ؟

تا گیسە خورۆج خان خوسرەو بی
ستارەش سەردار ، چەرخش نە دەو بی
فەرمانش بە فەڕ ، فەڵەك یارش بی
فریشتەی فرسەت سەبەبکارش بی
ئەڕژاد ئەردش ئەخشش بە خاس بی
موهرەش بە مراد ، تاڵەش نە تاس بی
سکەی سەڵطەنەت نامش ڕەواج بی
فەرمانش خورۆج خەرج و خەراج بی
گیسە ستارەش زار و زەبونەن
تاڵەش نە تاری ، تاسش نیگونەن
خوسرەو من کەردم فەڵطان چەنی هۆن
تەختش چەنی تاج کەردم سەرنیگۆن
هەنی چێشەن شێن زاری ڕۆژ و شەو
فرفانتانەن پەی خان خوسرەو
بە زەڕ مکێشۆ ناز نۆکەرم
مەر من جە خوسرەو خەیلێ کەمتەرم ؟
شەرط بۆ بنەرۆن تاجتان بە سەر
کەرۆن مراعەت جە گەو زیادتەر
جە دیێن دڵبەر بیاوۆن بە کام
بەش کەرۆن لێتان باد گاوەر تەمام

به شەوق شیرین دڵم وەش کەرۆن
گەنج باد ئاوەر من بە باد بەرۆن

خەیمەی خوسرەوی بەش کەرۆ لێتان
مونعیم بان بە ماڵ بە قەدەر وێتان

کۆ کۆ جە گەوهەر دوڕ دەریایی
زێب و زەڕ و سیم دانە و مرواری

ئەشرەفی بە سەنگ بەش کەن بە لاماڵ
تەڵای دەست ئەفشار کەرۆن وە پاماڵ

یەدە و بەحرییان شاباز شاهی
بەخشۆن پێتان بە خاطر خواهی

لیباس لایق خەڵات و ئینعام
فەڕ فەرمایش سەر تا پا تەمام

ڕەنگین کەرۆن صاف جە بەرگ و بە دەو
نیگا بدارۆن خاستەر جە خوسرەو

ئەر هەن ڕەضاتان خەیاڵ کەن بە خاص
کەمەر بوێنان خدمەت بە ئیخلاص

وەر نە بە جەللاد تێغ بێ درێغ
سا کەرۆن سامان گەردەنتان بە تێغ

یەنەم دەن جواب چێشەن صەڵاتان
ئەی ڕاز و نیاز کەردم بە لاتان

سەرداران جە صەف هوجوم بەردشان
بە شەرط ئەدەب سوجوود بەردشان
واتن : فیداتیم قۆچ قوربانیم
نە فەرمان تۆ بەندە فەرمانیم
شمشێر مشانیم بە ئیقباڵ تۆ
ئێمە چاکیرێن ، خوسرەو نەبۆ ، تۆ
یەکسەر گیان ئەفشان ژۆژ مەرگەنیم
غولام و نۆکەر نان و بەرگەنیم
هەرکەس خاستەرەن بە ئەو شاکیریم
هەرکەس سەختی بۆ بە ئەو چاکیریم
ئێمە دوعاگۆ بە خامانەن
چەنی تۆ داوا چ بامانەن ؟ !
سوپا و سەرداران جە عەرصەی حیساب
بەی طەور بە شێرۆ واتشان جواب
سەرداران بە داو دادلی وستشان
خانان پەی خدمەت کەمەر بەستشان
خواجە و غولامان ئامان بە فەرمان
جارچی و چاوەشان سەردان بە ئەمان
شێرۆ ئێد ئەژنی جە یاران هەواڵ
جە شەوق و شادی شانا پەڕ و باڵ

داش بە سوپا و سان ئینعام و بەرات
خانان ، سوڵطانان سەر تا پا خەڵات

سەرداران کەردش جەواهیر باران
خواجە و غوڵامان هەم شەهریاران

بەخشا بە قۆشەن زەڕ و گەنج و ماڵ
زەڕ دا بە ئیسپەر ، ئەشرەفی لاماڵ

دانە و جەواهیر قاطر و قەطار
یاقوت و زمڕوت مەتای بێ شومار

دمای بەخشایش جە شادی دڵشاد
بیناش کەرد بە بەزم بە (حسب للراد)

خانان ، سوڵطانان ، سەرداران پێش
نیان نە مەجلیس هەرکەس نە جای وێش

مەجلیس بە شادی جەم ئارا بە جەم
نیشتن پەی شادی بەرابەر بە هەم

تاج و تەل تەڵا ، کڵاو کەمەر زەڕ
مینا و مورەصصەع ، تاج طاوس پەڕ

دیبا پەروەران ، تیپ تورمە پۆش
زنجیرەی زونار زێبای زەڕ نە دۆش

خان خانا بەرگ زەڕزین سەرانسەر
سوڵطان و سەردار جقە جەواهیر

نیشتن نه ژوی بەزم سان و سولطانان
بەگ و بەگلەران ، کەی کەی کەیانان

خەرمان غارەت خەمان دان وە باد
خەیاڵ خوسرەو بەر کەردن جە یاد

خاسەی خۆش خوانان صەفای سۆز ساز
لەنجەی کەنیزان پۆل بازی باز

جەم بێن جەم ئارا جەرگەی سەرداران
سادە ساقیان ، سنجق وناران

چێن چێنیان فنجان فەغفوور
شیشەی سوراحی ، پیاڵەی بلوور

شەمع و چراخان بوریان و کەباب
بیساط و بادە و قەڕابەی شەراب

دا نە سۆز ساز صەدای خۆش ئاهەنگ
موغەننی و موترکەش ناڵەی دەف و چەنگ

جنگ دا نە چل چەنگ ساز سەمتوران
چار تار چاغیر طەرز تەموران

بازی باز بە باڵ نەغمەی سۆز ساز
دەبدەبەی دمەك ، صەدای تەپڵی باز

سۆز نەغمەی نای ناقوس چل چەنگ
بوق باڵەبان ئاواز ئاهەنگ

قۆڵەی قواقوٚ خێزا نە جام ڕێز
بۆ خۆف جە خورۆش پڕ سان پەروێز

سادە ساقیان جام بادەی مەی
هەیا هەی دەم دەم کەیانان کەی

جە شادیٚی شەراب خێزا هەی خورۆش
سەرداران سەرخۆش ، خانان شیٚن جە هۆش

جە عەطر عارەق شەراب گوڵنار
سەرمەستان جە سەر نەیٚن خەبەردار

شێرۆ ئۆشا نۆش مەزەی شەهد شوٚر
پیاڵەی بلوٚر بادەی کەفت نە دوٚر

ئۆشا پەیاپەی پیاڵەی شەراب
نەشئەی ئۆشش بەرد بە مەزەی کەباب

جە مەستیٚی شەراب موٚش بیٚ بە زەنگۆڵ
مەغزش خورۆشا جە کەللەی کاکۆڵ

دێویا جە دەرد ، دنیاش بێزیا
دوٚریٚ جە کاکۆڵ کەللەش خێزیا

خورۆشا بە خیشم ، جۆشیا جە شەر
ئاومرد نە خەیاڵ دیدار دڵبەر

ناڵاو نرکناش بە دیدەی ئەسرین
ئۆشا دوٚد دڵ پەی دیدەی شیرین

چون کۆرەی ئاهیر دەروونش گڕیا
تاو جە تەوان سەند ، طاقەتش بڕیا
جە ناڵەش دەروون خار دەرد دڵ
کێڵیا جە ڕەنگ چون زار قاتڵ
ڕۆز کەرد ڕۆت بەدیش نە خەیاڵ
ڕەنگش بێ سیا بەدتەر جە زوخاڵ
پێکیا پەردەی دەروونش بە تیر
قەطران بێ جە قین ، قەطرانتەر جە قیر
شێ نە خەڵوەتێ ، قەرار دا نە تەخت
خواجە سەرایان طەڵەب کەرد بە جەخت
ئامان خواجەگان خەڵوەت ویاران
صەف صەف بە سوجوود سەنجەق وناران
بە تاو و توندێ واتش بە یاران :
شەهیدم ، شیرین پەرێم باوەران
هەتێ نەمەندەن تاب و تەوانم
باوەران پەرێم ڕاح ڕەوانم
ها مەکان درەنگ باوەردێش پەرێم
وەر نە سەوگەندم بە ئایین وێم
بە ئەڵماس تیز جەرگ جگەر چاك
پارە پارەتان مڕیزوون نە خاك

لاشەتان جە زام بەدەن صەد پارە
سەرتان مپێکوَن بە سەر قەنارە

یاران جە شێرۆ شنەفتن خەبەر
لەرزان جە هەیبەت جە پا تا بە سەر

چەند جە خواجەگان جیا کەردشان
نە شۆن شیرین هوجوَم بەردشان

ڕوالان بە ڕەم ، قەطرە دان بە دەو
ڕۆیان نە حەرەم حیجاب خوسرەو

پەردە پەروەران بەلەد بەردشان
شیرین نە حوجرە پەیدا کەردشان

دیشان کە نیشتەن نە پشت پەردە
سفتەی سیا پۆش گازیەت کەردە

جەمین زەخم و زوَخ دەروَن داخێ
سەر تا پا بە بەرگ سیا قەلاخێ

جە گوَنا و غەبغەب جەمین جامان
تک تک متکیا زوَخش وە دامان

گێل گاو و ئەشک دیدەش مدا دۆر
هەر نام خوسرەو ماوەرۆ بە نۆر

مزێزۆ دیدەش هوَناو ئەسرین
کافر مکرەوا بە حال شیرین

یاران سوجدە دان بە دیێن دڵ ڕێش
حاڵات شێرۆ واتشان پەرێش

واتن بە شیرین یاران بە ڕازی
بە شەهد و شیرین زوبان درازی

ئەر صەد دەروَنت دەردین دمردەن
شێرۆ بە شیتاب تۆش طەڵەب کەردەن

مبۆ تۆ بەریتم ، سەر ها نە قەضا
ئەگەر ڕەضانی ، وەگەر ناڕەضا

ئەمر و فەرمانت پێیان خەڵاتەن
ئیدەن حەرفان هەرچی صەڵاتەن

شیرین چون ئەژنی جە یاران ئەحواڵ
قرچیا چون قەقنەس ، ڕێزا پەڕ و باڵ

خورۆشا خەمین خەمێدەی خەمان
چەم دا چون چەوگان ، چون حەڵقەی کەمان

بەندیی بار بە لێو ڕەنج ڕۆژ و شەو
بە داد دەروَن هانا کەرد : خوسرەو !

جە ئەندۆی دەروَن ، دیدەی ئەشك ئامێز
داد و هانا کەرد : جە کۆنی پەروێز ؟!

بوینە حاڵم ، شاە جیهان گیر
شێرۆ شیرینت بەردەن بە ئەسیر

تۆش بەستەی زامان زوَخ گلۆناگلۆ
نێش ناسۆرش هەم ئاوەرد بە سۆ

کولیاوە زامان زوَخ تۆ بەستەش
دێویا کتورەی گربەی کۆ بەستەش

خێزا و خورۆشا بە نێش ناخوَن
وێش ئەڵوەڵا کەرد ، جەمێن جۆش هوَن

سەیل ئەسرینش بە فوارە کەرد
بەرگ سەوادێش جە تەن پارە کەرد

بە دوَد دڵسۆز دیدەی ئەشك ئامێز
داد و هانا کەرد : جە کۆی پەروێز !!

بشکافە ئەڵحەد ، کەفەن نە وەردا
جقەت لەرزان کەر جارێ نە سەردا

بوینە حاڵم دلێر شێر گیر
شێرۆ شیرینت مکێشۆ ئەسیر

سەر هۆردەر جە خاو ، جە کێ قینتەن ؟
ناشنەخت نە جات ، جانشینتەن

چێش مبۆ خیشمت بنمانیەوە
ئەسیرت جە جەور بستانیەوە

هەرچەند کەردش داد نەبێ ئەحواڵ پەرس
نەیاوا بە داد نە خوسرەو نە کەس

خوسرەو بە خەیاڵ خامۆشێی وێش بی
خەبەر جە فوغان فەریاد کێش بی ؟
ڕۆش کەرد بە یاران شیرین بە زگار
بە ئەشك و ئەسرین دیدەی ئەنوەبار
واتش : بێ مروەت ، ئەمن چ حاڵم
سفتەی سیا بەخت ، سیا زوخاڵم
سیا سەوادێ بەرگێ دۆڵمەن
جە کۆ مەیل ساز عەیش و نۆڵمەن ؟!

بە دیێن شێرۆ سەد پارەم کەران
ڕەضا نەبێن مەر سەرم بڕان
یاران چەند بە سۆز سەماجەت مەدلۆل
واتن بە شیرین ، نەکەردش قوبوڵ
جە تەرس شێرۆ توندیان بە تاو
خورۆشان بە خیشم ، بە واتەی خراو
یاوان بە شیرین قار و قین و قەس
کەمەند گێسوێش پێچاشان بە دەس
بە توندێ و تەکان ، بە زۆر و بە جەنگ
کەردشان بە کێش ڕۆی فەرش گوڵ ڕەنگ
تاو و تەکان دا خار خەطەر ڕێش
گیانش عاجز بێ جە کێشان کێش

* * * *

احضار کردن شیرو شیرین را بمجلس خویش و نیامدن شیرین و اورا بزور کشیدن[1]

نەکەردن حیجاب جە شەرم شیرین
بێ خۆف جە خوسرەو ، جە گیان شیرین

کێشان بە کەشان مێر غەضەب خۆ
بەردشان شیرین پەی شێرۆی بەدخۆ

بەوطەورە بە زۆر کێشاشان درێخ
چەند تا جە گێسۆش هۆرکنیا جە بێخ

زایەڵەی زارێ ، خورۆش هەیجا
خێزا جە حەرەم سەرابەردەی شا

باتۆ کەنیزان تاقێ تەڵا ڕێز
تەڕلان تەتاران ، توحفەی تورك بێز

کڵاو زەڕینان سەیل گەسرین دا
واریان بە ڕۆی باڵای شیرین‌دا

---

(١) داوا کردنی شێرۆ بۆ هێنانی شیرین بۆ لای خۆی و نەهاتنی شیرین و بەکێش کردنی بە زۆر .

ئەو جام جەمێنان بە داد بێ حەد
زوڵفان کەردن پەی ، گێسو کەردن قەد

جقەی تاج و تەل هەوا دان نە خاك
حەریر و والا کەردن بە صەد چاك

کێشان بانگ بەرز بە ئەشك خوێنڕێز
بە داد و فەریاد چڕین بە پەروێز

واتن : جە کۆی شاه شێر زەرد
بوێنە شێرۆی شوم چێشش کەرد

کەنیزان بە زار ، بە شۆرشت شەو
واوەیلا و وەی ڕۆ نە دەور سەروەر

شیرین بە کێشان ، کەنیزان بە زار
تا یاوان وە لای شێرۆی ستەمکار

یاوان بە پابۆس شوم بەد بونیاد
یەکسان کەنیزان خورۆشان بە داد

مدرا بە ئەدەب شیرین خەرامان
جە شەرم شێرۆ سەر وست نە دامان

سەر هۆرداش نە خاو شێرۆی سیا بەخت
تەکلیف کەرد شیرین بنیشۆ نە تەخت

شیرین دا جواب بە زاری و مەلول
بە هام نشینی نەکەردش قوبول

واتش : من سەفێل سفتەی سیاپۆش
بەعێدەن جە من شادێ وعەیش و نۆش
من وەردەی ئەسیر ، سەر بێ سەرەنجام
سەردار سەرنیگوێن، زەدەی زوَخ زام
هەنێ شەوق و ذەوق ، وەشێی من کامەن !
شادێی ڕۆزگار پەی من حەرامەن
سەر نێش خاران ئێش و نێشمەن
هەنێ تەخت و تاج بەرلی چێشمەن
خار خەم نە جای خورد و خاومەن
عەیش و هەم نیشاط جە کلۆ باومەن
بەی طەور دا جواب شێرۆی بەد فەرجام
دەست بەستەی خدمەت مدرا بە مەقام

* * *

گفتگو کردن شیرو در مجلس با شیرین(۱)

شێرۆ وات : شێرین دڵدار دڵبەر
مەر تۆ جە دەردم نمداری خەبەر ؟
حەققا حەققتەن تەوەن لێت وارۆ
کەس جە دەرد کەس خەبەر نمدارۆ
من عەشق شێوەت کارێ پێم کەردەن
هەردەم موازۆن ئاوات بە مەردەن
کوورەی کووزەکەر جۆش و تاومەن
زوخ دڵ نە جای خورد و خاومەن
شەوان شومارەی ستارە زانام
بێخاوی جە تاف ئاوان ستانام
نوجوم ئەختەر ئەفلاك شمەردم
کوکەب بە کاتب کەیوان سپەردم
دەفتەر خانەی فەرد شەوگارم وانان
حیساب ئەنجوم ئەفلاکم زانان
دوودیم دەماوەند بوینە وە طور
ئاهیر دام نە بەند کاو کۆی بلور

(۱) گفتوگۆ کردنی شێرۆ لە مەجلیسدا لەگەڵ شیرین .

ڕیدای ڕوهبانی ، زوننارم بە مل
ڕشتەی ڕەنگمەن نە چاه بابل
وەحشی و غەزاڵان هام زوانمەن
تار عەنکەبوت سایەبانمەن

قەقنەس جە فرچەم بی بە کڵۆی زوخاڵ
جە دوَد دەردم ڕێزاش پەڕ و باڵ
پەروانان پەرداخ سەر باڵش ڕێزا
بە نار نەفتم سۆزا و بڕێزا
بایەقۆش بێزار شەو ناڵینمەن
شەوان سەیل ئەشک نە بالینمەن
بوڵبوڵ بێ قەرار شەو فوغانمەن
شەو شۆم شیوەن پەی نمانمەن

قومری فرچیا ، بەرشی جە یانان
هودهود بێزارەن جە شەو وێرانان

کناسە نە چەم ، توتی نە شاران
بوڵبوڵ نە چەمەن ، کەو جە نساران

یە گشت نەوەللان جە تاو ناڵەم
ڕیسوایی ڕازم بەرزەن نە عاڵەم

خوسرەو من کوشتم ، دنیام بۆ بەتاڵ
یا بیم بە هونی قەتڵ کەمەر لاڵ

مەعلوم بۆ جە لای بوٚم لاڵ(٢) تۆ
خوسرەو من کوشتم پەرێ خاڵ تۆ
کێ کەردەن جە یام ، ئاهیر بشۆ لێم
کەردم قەصد تەخت قەتڵ بابۆی وێم
شێرین هەرچێم کرد پەرێ تۆم کەردەن
شەیدای عەشق تۆم ، ئیمانم هەردەن
هەنێ نەمەندەن تەوانا و تاوم
شەوان نمەشۆ خاوێ نە چاوم
هەنێ نەمەندەن تاب و تەوانام
مبۆ بیاوی بە داد و هانام
مبۆ جە وەصڵت بیاوۆن بە کام
مەطلەبم ئێدەن ، باقی (والسلام)

• • • •

(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (بوٚم خاڵ) .

جواب دادن شیرین شیرورا
و مهلت خواستن از شیرو[1]

شیرین شنەفتش جە شێرۆ خیطاب[2]
بە زاری و زکار پەنەش دا جواب

واتش : ئەی شێرۆ مەر شەرمت نیەن
ظولمێ بەی دەستور هەرگیز کێ دیەن ؟

بزورکێ وێنەی خوسرەو مەردەبۆ
من بەرگ سیام سێوەنگ کەردەبۆ

جەمێن جام زوَخ دەروَن داخێ
سەر تا پا سەواد سیا قەڵاخێ

مەردە مۆی مەلول سەردار سەرنیگوَن
غەڵطان خاشاك زێر خاك و خوَن

بێوەی سیا بەخت سفتەی سیا پۆش
بەرگ گازیەتێ قەڵاخێ نە دۆش

خوسرەو مەردەبۆ من بەی حاڵەوە
بە شێن و شێوەن کەمەر لاڵەوە

---

(١) وەلاّم دانەوەی شیرین بە شێرۆ و مۆڵەت خواستنی لێی .
(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (جواب) .

شێرۆ مەر تۆ گەور یا فەرەنگەنی
تەرسای نەصارا دڵ چە سەنگەنی

ئەر صەد کە هەزار ، ئەسیر تۆنیم ،
دیل دەس بەستە ، دەسگیر تۆنیم ،

بێ نەوا و بێ کەس ، زوخ پێ وەردەنیم ،
هەر جارێ خزمەت بابۆت کردەنیم

بزانە بە حەق خدمەت گوزاری
مبۆ زەلیلان مەنظور بداری

نە ڕای جەور یام جەفای ڕۆزگار
مبۆن بە سەرژان وانەی ڕۆزگار

ئیسە من کەرۆن[3] شادی بە دڵدار
تۆ بە ئەسیران مەبەر[4] ستەمکار

پەرێ تۆ بێ جا ، پەی من بەعیدەن
هەم تیر تانە نە جەرگ ویمەن

حەرفێ مواچۆن مەکەرە ستێز
بینا بە خاطر مەزار پەروێز

موهڵەت بدە پێم تا بە چهل شەو
بگێرۆن تەعظیم تەعزیەی خوسرەو

(٣) کەرۆن : لەنوسخەکەی بەردەستمانا (کەردمن) .
(٤) مەبەر : لە نوسخەکەی بەردەستمانا (مبر) .

شەو شام و خەیرات جە وەر جەنازەش
تەمام کەروَن طەوق تەعظیم تازەش

فکر و خەیاڵ کەر مەر شێرۆ شێتەن
نامەردت کەران یە بابڵای وێتەن

تا بە چهل ڕۆ موهڵەت بدەر پێم
سامان دەروَن کار سەرەنجام وێم

ئەوسا جەودما هەرچێ ڕەضاتەن
شیرێن نە فەرمان فەصڵ قەضاتەن[٥]

ومر نەشنەوێ حەرف صەرێح واچێن پێت
پەشێمان مبێ جە کردار وێت

سەوگەند بەو صەنەم خاج بێ درێغ
مشکاوَن پەردەی جەرگ وێم بە تێغ

واتش بە شێرۆ من ئێدەن ڕەضام
ئیختیار بە تۆن ، باقی (والسلام)

● ● ● ●

(٥) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (خەزانەن) .

رخصت و مهلت دادن شیرو شیرین‌را تا چهل روز و خود بشکار رفتن[1]

شێرۆ جه واته‌ی سه‌رو خه‌رامان
جه شه‌رمنده‌گی سه‌ر وست نه دامان

نه‌داشتش جواب ، سه‌رش وست نه پێش
شیرین ڕوخسه‌ت دا شی نه یاگه‌ی وێش

شێرۆ شه‌رمه‌سار مه‌ند نه خه‌یاڵه‌ت
ده‌رمانش نه‌بی ، ذاتش به ناله‌ت !

شی نه فکر خام : چ ڕه‌نگ بکاروَن
چل ڕۆژه‌ی وه‌عده‌ش چه‌نی بویاروَن ؟

ئاوه‌رد نه خاطر ده‌ردین دارا
هیچ خاسته‌ر نیه‌ن جه سه‌یر سارا

وه‌رنه مه‌حاڵه‌ن بگێروَن طاقه‌ت
بێ شك منۆقڵۆ دڵم جه حه‌سره‌ت

شێرۆ په‌ی سه‌یران سه‌نجه‌ق ونارا
داش نه سۆز ساز ، کێشاش نه سارا

---

(١) مۆڵه‌ت دانی شێرۆ به شیرین بۆ چل ڕۆژ و ڕۆیشتنی خۆی بۆ ڕاو .

تیپێ غوڵامان چەنێ ساز و سۆز
خەیمە و خیابان ئۆشەی چهل ڕۆز

لادێ جڵەوڕێز جریت و چەوگان
نەشم نەی بازێ نە مەوج مەیدان

گا سەیر سەگان نە سەر دیاران
شکار شاهێن تیپ تەیاران

گا صەدای خۆش خوان نەغمەی دەف و چەنگ
سازان دڵگیر شۆخ خۆش ئاهەنگ

شێرۆ بەی دەستور نە سەیر سارا
چل ڕۆژەی وەعدەی شیرین ویارا

هۆرگێرا شێرۆ جڵەو بە شیتاب
یاوا بە مەنزڵ ، هەوا دا ڕیکاب

بە تاو و تەعجیل پیا بێ جە زین
دوَبارە جە نەو طەڵەب کەرد شیرین

خواجە سەرایان جەهد و جەخت کەردن
بە تاو و تەعجیل شیرین ئاوەردن

یاوا بە خدمەت شێرۆی بەد نەسەب
سەر بەرد بە سوجوود ، مدرا بە ئەدەب

شێرۆ وات : شیرین وەعدە تەمامەن
وادەی وەختمەن ، دنیا بە کامەن

هەنێ ئەمرێ هەن باوەرۆن بە جا
جە ئێنە فێشتەر چێشتەن ڕەضا

شیرین جە دەرۆن فکرش بەردەوە.
قاپێی خەیاڵان دەرۆن کەردەوە

واتش جە دنیا نەمانۆن درێغ
خۆ دمای خوسرەو وێم بدەون بە تێغ

با دا[۲] دمای وێم شێرۆی بەد ئەندێش
میرات خوسرەو نەمانۆ پەرێش

بە فریبەو فەن کارێ پێش کەرۆن
ئەساسەی خوسرەو جە دەستش بەرۆن

وەختێ ئەساسش بەرکەردم جە مشت
ئەوسا جەودما وێم بدەون بە کوشت

وەرنە چ حاصڵ وێم بدەون وە باد
شێرۆ دەمای من بنیشۆ بە شاد ؟

شەوق و شادیش بۆ بە ڕۆژ و بە شەو
بە ماڵ مەندەی میرات خوسرەو

بەس من جە دنیا چێشم مەقامەن
ئێنە من کەردم ، کردارم کامەن

* * * *

---

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (وا) .

خواهش نمودن شيرين از شيرو و اورا سفارش كردن و شيرورا فريب دادن[1]

شيرين وات شێرۆ وەعدەت بی تەمام
ئەر مبۆن جە من بياوی بە كام
هەرچی من ماچوون بگێرەش نە گۆش
پەند و گوفتارم مەكەر فەرامۆش

من جە تۆ فێشتەر مەيل تۆ پێمەن
ئيسە عەيب تۆ هەم عەيب وێمەن
جە قەتڵ خوسرەو منيچ خۆش حاڵم
خاس كاری كەردی ، قەضات لەماڵم

من هەر جە ئەزەڵ تۆم نە خەياڵەن
شەيدای عەشق تۆم يە چەندێ ساڵەن
بە جوست و جۆ بيەم فرصەتم نەبی
ڕۆ بە ڕۆ دەردم زياتەر مبی

بەڵێ ئەر مبۆت پايەت بۆ بە پا
هەرچی مواچوون باوەرەش نە جا

(١) داوا كردنی شيرين لە شێرۆ و ڕاسپێری كردنی و هەڵخەڵەتاندنی ئەو .

بەتاڵ کەر بونیاد بە سامان وێت
تا مەردوم بە تیر تانە نەدان لێت

مەگێرە بە وێت جە مەردە ئەساس
نان نامەردیی جە ماڵ و میراث

پەرێی چێشتەن صەدای سۆز و ساز
چەنیی عالمان بەر بە هامڕاز

مەکێشە میننەت میراث خوسرەو
مەر تۆ جە شاهیی کەمتەری جە ئەو

باد ئاوەر بشکەن ، شەودێز بکەر پەی
دەست ئەفشار بوزە نە بەحر بۆ پەی

چل ستۆن سەرکوم ، کیسرا کەر خراو
نە جاگەی جام زێز بەراوەرە ئاو

نیکیسا بە تیغ جگەر پارە کەر
باربود دەس‌بڕ ، ئەو ئاوارە کەر

با دەنگ سازان نەیۆ نە گۆشم
جە ماڵ خوسرەو دیدە بپۆشم

دیتنش نە دیدەم نیەن گەواهیی
دیدارش بە دڵ نیەن بە ڕاهیی

ئەر مبۆت چەنیم بیی بە هامسەر
حەرف واتەی من بە جاگە باوەر

وەختێ حەرف من بە جا ئاوەردی
هەرچی من واتم تۆ پۆسە كردی

ئەوسا جەودما تاین كەر بە دەو
طەڵەبکەر تەمام موڵك قەڵەمڕەو

موڵكو مەمالیك شاران كرد تەمام
بە ماڵ و مەملوك جە خاص و جە عام

بەیان بێ مدار صەف صەف صەف ئارا
بكێشە شتلان شادێ نە سارا

ئەوسا من ڕەضا و ڕەغبەت مدەو پێت
بشنەو نە سەركار سۆز ساز وێت

ها واتم پەرێت نەصیحەت تەمام
بگێرە نە گۆش ، باقی (والسلام)

* * * *

فریب خوردن شیرو
و بجا آوردن شیرو وصیت
و سفارش شیرین را[1]

شێرۆ شنەفتش جە شیرین خەبەر
شکۆفەی شادیش جە دڵ کرد ئەثەر
واتش بێنایم مینەت بە گیانم
هەرچی فەرمابی قوربانم
خێزا و خورۆشا شێرۆی بێ کەماڵ
نەزاناش شیرین مدۆش بە لاماڵ
فەرماش بە مەردوم بە تەعجیل و تاو
جام ڕێز و کیسراش جە بن کرد خراو
شەودێز کەردش پەی ، باداوەر شکەست
تەڵای دەس ئەفشار قەهار کرد بە قەست
نیکیسا بە تێغ جگەر هۆردڕی
باربود زوان ، هەردۆ دەس بڕی
زریکەی شەودێز ، زیڕەی نیکیسا
بێداد باربود دنیاش تواسا

(١) هەڵخەڵەتانی شێرۆ و هێنانە دیی سپاردە و ڕاسپێرییەکەی شیرین .

خەزانەی خوسرەو ڕێزا بە سارا
دینار و درەم نەمەند جە دارا
چەپەر تاین کەرد نە موڵك و مەملوك
ئامان خەلایق جە چوار بلوك
کێشا هەی صەڵات تەمامی بە کۆ
جەم بێن جەم ئارا نە دەور شێرۆ
مدران بە دۆ صەف خەلایق بە دەو
نە تاپێی شێرۆ تا قەبر خوسرەو
قاضی طەڵەب کەرد عەقد شیرین بەست
نیاش بینای بەزم شادی بە دڵ وەست[۲]
جە شەوق و شادی خورۆشا جە سەر
نەزاناش مەیلۆ بە چڵپێی چەمەر
مواتش شیرین صەفای سالشەن
نەزاناش بە قەست سەر و مالشەن
گەردون بە قەصدش هەر ها نە ڕەنگدا
شیشەی شکۆفەش بدۆ بە سەنگدا
شێرۆ بێ خەبەر جە ڕومۆز ڕەنگ
جە سۆز سازان ، صەدای دەف و چەنگ
سازان سەمتور طەرز تەمۆران
چار تار و چل تار چاغیر ضەروران

(۲) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (دەست) .

بۆرێ و باڵەبان نەغمەی نەی‌نەواز
کەنیزان ڕەند ڕەقص بازێ باز
خورۆش خرۆش خوان چل تار و چل چەنگ
دەنگ تەپلێ باز صەنج خرۆش ئاهەنگ
سەرداران سەرمەست جە جام بادە
خانان ، سوڵتانان ، مەدهۆش فتادە
خواجە سەرایان بادەی مەی فرۆش
بازێ کەنیزان سەرمەست و مەدهۆش

* * * *

رفتن شيرين بحمام
و خودرا در ظاهر آرايش نمودن
بجهت شيروى بد ذات
و در باطن خودرا بقتل رسانيدن
و شيرو بى خبر از كار[1]

بشنەو جە شیرین خاطر خەطەر رێش
ئاما نە سەرکار قەصد قەتڵ وێش

شیرین بە شێوەن خێزا بەو خەرام
چەنی کەنیزان لوا بە حەمام

بەرگ سەوادی سیاش کەرد نە وەر
سڵسڵە و سەروێن هەوا دا جە سەر

عوریان کەردش تەن زەختین داخی
بەرگ ئازیەت سیا قەڵاخی

بلوری بەدەن ، کافوری وێنە
سەر بەرد نە حوجرەی حەوض خەزێنە

---

(١) ڕۆیشتنی شیرین بۆ گەرماو و ڕازاندنەوەی خۆی بەدیمەن بۆ شێرۆی نامەرد و لە پەنامەکیدا خۆ کوشتنی ، بێئەوەی شێرۆ ئاگای لەم کارە بێ .

گێسوێ کەمەندان ، زوڵفان چێن چێن
بەخش کەرد نە ڕوێ ئاو زوڵفان موشکێن

چون بەط و بۆرچێن ، تەڕلان ئاوێ
سەر سەوز و بۆرچێن سلۆنەی مراوێ

چون بورج بەیضای بەند ئێلاخان
حوجرەی حەمامش کەرد بە چراخان

تاو ناش تەوەن طەرز تاو طوێر
شەوقش دا نە تاف چون بەیضای بلوێر

کەردش شوست و شۆی کەمەند و کلاف
بە چەنگ چڵ چەنگ شانەی سێم صاف

ئاومردن بە جا فەرمان وێشان
چەند زمڕ و گەوهەر بەخشا دا پێشان

بە ئاب عەرەق گوڵان عەنبەر
جە موشك و مێخەك جە پا تا وە سەر

غەسلەو غەسلش دان بە کێسە ماڵێ
موهرەی مشت و ماڵ ئاو زوڵاڵێ

پاکێزش کەردن سەر تا پا تەمام
ماڵان بە ماڵشت وێنەی نوقرەی خام

حەمامچێی حوجرەی جێق جامەدار
خدمەت گوزاریش کەردن بەو قەرار

ئاوەردن بە جا خدمەت وێشان
شیرین خەیلێ ماڵ بەخشا دا پێشان
بە سەنگ سیا پاژنە و دەست و پاش
بە ماڵشت ماڵان خاس خاطر خواش
عەطر و عەبیرات شەندن پێشەدا
بە زوڵف و گێسوی خاطر ژێشەدا
خێزا خەرامان نە تۆی ئەندەرۆن
ئاما نیشت نە تەخت نە حوجرەی بیرۆن
ئیشت بە دڵ ئازار خاطر خەطەر ژێش
بیناش کەرد بونیاد ئارایش وێش
ئاوەردن پەرێش ئەساسەی بەرگش
طەرح تەدارەك قیصاص مەرگش
بوخچەی قوماشان یەك یەك کەردەوە
بە سۆز زاریی ئاه سەردەوە
هۆرداشت لیباسان ڕەنگین ڕەنگ ڕەنگ
هەم پارچەی زەربان خۆلاصەی فەرەنگ
پۆشاش بە ئەندام حەریر و والاش
قوطنی و قەناویز ، قوماش ئالاش
مۆد موطەببەق ، تورمەی تەلا باف
فوتانی خوتەن(٢) ، سۆسەنی شەفاف

---

(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (فوتەن) .

گوڵ گەزێ و گوڵ بەند کەسارێ کەتان[٣]
کێش کیشمیرێ ، خاصەی سەرخەطان
تافتەی تەڵا باف ، دارایێ دارا
تاقەی تەبەدار ، خارایێ خارا

زەڕباف زەڕکەش ، زێبای زەڕ وەرەق
شاڵ باف شاهێ ، مەڕد موطەبەق
بادڵەی بەندەر ، دێبای ئەشەد بۆ
زێبای زەڕ گەندۆد ، زمڕتان زەڕ پۆ
قەصەب قەڵەمکار ، حەریر زمڕ کەش
تەرتیف تەڵا نەقش مونەققەش
پا بەند زمڕڕێن ، سەرتیپ تەڵا طەرز
کەفش گوڵ نە دەم ، سەفەرێی پاشنە بەرز
پۆشا بە ئەندام ڕەنگ عەجاوێ
دێبای زەرد و سوور بەنەفش و گاوێ
مێخەکێ موشکێن جە سەبز تەلێ
دێز و دارچینێ ، فێلێ و مەندێلێ
پیستەیێ[٤] و جەوزێ و ماشی و نارنجێ
کاشێ و خاشخاشێ ، بۆر و برنجێ
لا کێرە و لەرزان کەردش سەراوێز
لۆلەی ڕیشەدار ، دانەی لاڵ دێز

(٣) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (کەتمان) .
(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (پستە) .

عەنبەرچە و عەنبەر کەڵان گوڵکەش
موهرەی مرواری یاقوت لاڵ بەخش
زەنـگ گۆشواران دانەی دیاری
پاچەش جە زمڕەد ، ڕێشەی مرواری
تاقچەی تەلا ڕێز ، تاج زەڕ وەرەق
کڵاوچەی زەڕڕێن ، تاج گوڵ طەبەق
طەوق گەردەن بەند ، تەلا جە چەند قەد
پایەش ئەشرەفی زەرد زەبەرجەد
کەردش سەراوێز بە ڕۆی سێنەدا
بەو خەط و خاڵان هەزار وێنەدا
دانەی ئەنگوشتەر نە پەنجەی قمشاڵ
بازۆ بەندش بەست ، بازۆ پڕ خڕخاڵ
جەو دما سامان سەروێن کەرد تەمام
ئاما نە سەرکار جەڵقەی جەمێن جام
ماڵاش نە گۆنا سفێد و سورخاو
خەططاط دا نە خەط موژەی دڵ شکاو
موژان کەرد بە تێر خەدەنگ خارا
نێش نوک نەخش جە کێن دارا
ئەبرۆش بە صەندەڵ سیای صەندەڵ ساو
کەرد بە قەوس کێش کەی کەیان داو

دیدەی مێوەنگێ کەیل سورمە کەرد
زوڵفانش پەشتان مەفتوون مە کەرد

فوتات خاڵات بە ئەندازە کەرد
جەلا دا بە خاڵ یەك یەك تازە کەرد

زنجیرەی زوڵفان کەیل کەیان دا
گەردش سەراوێز بە ڕۆی بەیازدا

ساچاخ سەروێن سۆنەی دیاریێ
بەست بە ڕەنگا ڕەنگ کێش کەساریێ

طەوق گەردەن بەند ڕیشەی ڕیاحیێ
سەردا نە سینەی صاف سوراحیێ

واڵا نە بەدەن بەژن بلوریێ
نمانش کاڵای کان کافوریێ

سێب غەبغەب چون خوانساریێ باخان
پەی طاق ئەبرۆش بیێ وە چراخان

دەهەن کەرد بە دورج دانەی دیاریێ
مولحەق بە مەرجان مێخ مرواریێ

لەب کەرد بە لالای عەقیق سەر زمێ
زنج و زەنەخدان چون تەڵای ئەحمەر

گۆناش بەطاڵ کەرد شەمع شەو چراخ
خۆشتەر جە سێبان خوانساریێ جە باخ

پەخش لالە ڕێز دانەی دڵ پەسەند
نمانا قوببەش چون قەندیل قەند

دیدەش بێزنا دیدەی غەزاڵان
شێخان کەرد بە شێخ صەنعانێی ساڵان

جەمێنش بەیضای بلوور بێزنا
شەعشەعەی شوعاع خورشید ڕێزنا

صەفای سەراپای قەمەر دا قەرار
شیرینێی شیرین ئەو ڕۆ دا دیار

پەنجە و پا و دەس خیضابێی سێوەنگ
بە ڕەنگ حەنای جەوهەر کەردش ڕەنگ

جە موشك و مێخەك داروێی موشك ناب
شاناش بە وێشدا عەبیر و گوڵاب

حوور و مەلائیك ئاماش بە سەیران
فریشتان فەرش مەندن بە حەیران

جینان و جەننەت ڕەونەق ڕێزنان
خاصان جاوید وێشان بێزنان

شیرین بەو دەستوور کەردش گوڵ باران
بێ بە نەوعورووس ئاراستەی شاران

هەردەم مدیا وێش بە وێشەدا
سفتەی گاه جەرگ سۆزەی ڕێشەدا

جه داخ خوسرەو نەوەی کەیانی
جه دەور دنیا و وادەی جوانی

دمای ئارایش سۆز و ساز وێش
پۆڵ کەتیزان طەڵەب کرد وە پێش

* * *

آمدن کنیزها بنزد شیرین
و شیرین اظهار دل‌تنگی خود نمودن[1]

نازك نه‌مامان ، نه‌وچه نه‌وهالاَن
ڕه‌ند ڕه‌وێلاَن ، به‌زم ڕوالاَن

ده‌ور دان نه ده‌ورش ناز نزاره
سه‌نجه‌ق دان نه ده‌ور مه‌ه چون ستاره

مدران به ئه‌ده‌ب نه دیدار دیێن
سوجده‌ی سوجود دان نه ده‌ور شیرین

شیرین به شێوه‌ن دیاش به یاران
ئه‌سرین ڕێزنا چون سه‌یل باران

به ده‌نگ دڵگیر جه‌رگه‌ی قه‌ڵه‌م‌کێش
چرێش یاوه‌ران یه‌کا یه‌ك به پێش

ئامان به پابۆس به‌رگوزیده‌شان
یه‌کا یه‌ك بۆسا ده‌س و دیده‌شان

یه‌کا یه‌ك یاران به زاری ته‌مام
ده‌م نیان نه ده‌م گوڵنای جه‌مین جام

---

(۱) هاتنی که‌نیزه‌که‌کان بۆ لای شیرین و ده‌ربڕینی شیرین دڵته‌نگی خۆی .

واتش یاوەران مزاندلی چێشەن
شۆر شێن من دەستوورلی پێشەن
یاران یاوەران ، تاج کاکۆڵم
هامڕاز ڕاگەو[٢] ڕەفیق چۆڵم
نازار و نازکێش یاگەی نازمەن
مەحرەم سۆز و هەم گودازمەن
دۆست دڵ بەزێر یار و غەمخوارم
سەبوورێی صەفای سەبا[٣] و ئێوارم
طەبیب دەرمان ، ئەنیس دەردم
ئاینەی دەروون جەمین زەردم
سەرحیساب سەر خەفت و خاوانم
قەدیمی سالان بانووی باوانم
نەوا بواچان شیرین وەششەن
دمای کەیخوسرەو عەیش و نۆششەن
بەرگ قەڵاخێ کەندەنش نە وەر
پۆشانش بە تەن کاڵای بۆ عەنبەر
شەفاف شەوهەر نەو ضەرۆرشەن
شادێی سۆز و ساز دەرد شۆرشەن[٤]

---

(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (ڕاگەی) .

(٣) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (سارە) .

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (سۆزشەن) .

بە سۆز سالاّن سیاسەتــکەرەن
ئاخر پەرێ من چۆبێ چەمەرەن

دمای کەیخوسرەو نەمانێن بە شاد
بکــێلێن نە دەور ، سەر نەدەون وە باد

شەرط بۆ من جە داخ شێرۆی زیناکار
بدەون جەرگ وێم بە تێغ ئابدار

شادەن خاطرش بنیشێن وە هەم
شەرطەن شکۆفەم نەوینۆ وە چەم

واتش یاوەران خارەن خەیاڵم
پەی کەردەن ئازاد(٥) بکەن حەلاّڵم

خەیلێ چەنێ من بەردەنتان جەفا
کێشاتان پەی من چەند ڕەنج و عەنا

هەنێ مەحاڵەن بنیشێن وە هەم
دیدار شیرین بوینین وە چەم

ها دیدارمان کەردێن بەرد وە سەر
مەر ڕۆی قیامەت نە دەشت مەحشەر

داخۆ دمای من ئەسیر کێ بن ؟
وەردەی دەربەدەر ، دەسگیر کێ بن ؟

---

(٥) نوسخەکەی بەردەستمان ئەم وشەیەی ناتەواو بێ .

دڵ ڕێش کێ بن بە زاریٚ و زگار ؟
کێ جە دەردتان ببۆ خەبەردار ؟
کێ بۆ بە ئومێد یاگەی ڕازتان ؟
کێ بۆ بکێشۆ چون من نازتان ؟

یاران ، یاوەران ڕۆژ ئێمانەن
ڕۆژ ڕەستاخێز جیاییمانەن

بەیدێ بوزمێ دۆ دەس نە گەردەن
حەڵاڵم کەران ، مشۆن وە مەردەن

نیەن زیندەگیم دمای کەمەر لاڵ
بمانۆن جە یام دنیام بۆ بەتاڵ

مبۆ بنیەرۆن بۆ وە بۆشەدا
وێم سەرنیکۆن کەم وە گڵکۆشەدا

یە زیب و زینەت خەط و خاڵمەن
عەزم عورووسیێ کەمەر لاڵمەن

ذەوق و شادیمەن ، خۆش خەیاڵەنان
ئیمشەو میهمانیێ کەمەر لاڵەنان

پشتان بۆ چەنیش بڵ وە بۆشەوە
بۆ بنیەو وە خاك گڵکوی نۆشەوە

با دمای خوسرەو نەبۆن پایەدار
بۆن بە هام نشین شێرۆی زیناکار

بەرشۆن جە دولاب دنیای بێ بەرێن
چەنێ کەس نەیەون سەر وە یەك سەبرێن
دمای کەیخوسرەو جە سۆز نالێن
شیرێن چەنێ کەس نەبۆ هام بالێن
جە لەفظ شیرێن شنەفتن یاران
ئواسان جە تاو تێپ تەتاران
کەنێزان تەمام خورۆشان جە لاش
بە یەکبار کەفتن نە زۆی خاکپاش
یاران یاوەر جەمێن جامانی
یەکا یەك بۆسان دەس و دامانی
جە هیجر خوسرەو داخان دۆشان(٦)
داخ دۆد دەرد دێن باتۆشان
بە شێن و شێوەن بالیانەوە
بە شەوق شیرێن لالیانەوە
واتن : ئەی بانۆ دەخیلەن ئامان
ڕەنج و ڕیاضەت ماوەر نە ڕامان
دەور دۆن مەکەر بە ناکامان
مەشیۆنە مەقام سەرئەنجامان
شادیهان مەکەر بە زاری و زویر
ئیمە بە ناحەق مەدەر بە ئەسیر

---

(٦) لە نوسخەکەی بەردەستانا (دۆدشان) .

سیلسیلە و سامان خوسرەو مەشێون
دوشمنان دۆن دەوران مەدێون

تەرك تەدارەك تاج و تەخت مەدەر
ئێمە بە ذەلیل ناشنەخت مەکەر

نەمانێم ذەلیل ئێمە بێ‌کەسان
ببێن بە دەسگیر دەست ناکەسان

تۆ ئێمە جە موڵك ئەرمەن ئاوەردی
جە زێد ضامن ئاوارە کەردی

دەرد دۆد داخ جە خوسرەو بەتەر
تازە مەکەر زام تۆز بەستەی خەطەر

ئێمە زەدەی زام دۆدێی دەرد داخ
بەرگێ سیاپۆش قەڵاخێ قەڵاخ

بازەمان بە ئێش نێش جەرگەوە
بەی سۆز سفتەی سیا بەرگەوە

بە زارێ و زگار واتێ چێش کەریم[۷]
دمای تۆ دەخیل وە لای کێ بەریم

کێ بۆ بە ئومێد یاگەی ڕازمان
کێ بۆ بکێشۆ چون تۆ نازمان

بە سۆز ئەسرین ، بە دیدەی غمناك
بەرگێ ئازیەتێی بەدەن کەردن چاك

---

(۷) لە نۆسخەکەی بەردەستمانا نۆسراوە (کەری) .

سیا سەوادێ ئاوارە کەردن
بە نێەش ناخوون صەد پارە کەردن

بە ئاو ئەسرین ئەشك شێن و شۆر
ئاوەردن بە سۆز زامان ناسۆر

کلاوچەی زەرڕێن نافێی تەلا ڕێز
نیان نە پاکەی خاك و خوون ئامێز

کەردن ڕەستاخێز چون ڕۆژ مەحشەر
بە شێن و شێوەن جە خوسرەو بەتەر

هەرچەند لالیان بە سۆز ئەسرین
فائیدەش نەکەرد پەی حاڵ شیرین

دەس دان نە گەردەن ، ئامان بە هەمدا
کەردن زایەڵە و زارێ بە چەمدا

فوغان و فەریاد بێ داد بێ حەد
زارێ و شۆر و شێن جە حەد کەردن ڕەد

شێن و ڕەستاخێز کەردشان بەتاڵ
شیرین جە خدمەت کەردشان حەلاڵ

شیرین وات یاران فائیدەش نیەن
تەقدیر تەدبیر موقەددەر بیەن

جە دەس دەوران ڕەنگ ڕۆزگار
مبۆ بنۆشێم نۆشانۆش خار

کەسێ نە سایەی چەرخ چەپێوواز
جە دام و دۆنەش نیەن سەرفراز
خوسرەو خەمێنەن جە تەنگێی مەزار
پەی دیێن شیرێن ها نە ئینتیظار
بشۆن بیاوۆن بە خاك گڵكۆش
بۆ بنیەوەن بە خاك یانەی قەبر نۆش
بیاوۆن وە لاش بوینۆن ڕەنگەش
سەر بدەون نە سای سەراچەی سەنگەش
پشتان بۆن وە بەژن زۆخ زامانەش
بۆسە دەم گڵۆنای جەمێن جامانەش

هەتێ جە شادێ نیەن قەرارم
پەی ڕاگەی لوان نیەن مەدارم

ئێشەو میهانێی خەم خەیاڵمەن
جە نەو عورۆسێی کەمەر لاڵمەن

نەدارۆن مەدار ، دێرەن درەنگەن
خوسرەو خەمێنەن ، خاطرش تەنگەن

یە دیێن ئاخر دنیاو دیێنمەن
یە شۆر شێوەن ئاخرێنمەن

فایدەش نیەن یاران ، یاوەران
لوانم فەرضەن ، مەرکەب باوەران

هەتی دنیای دوَن نیەن مەنظوورم
بە دیێن دیدار خوسرەو ضەروَرم

موکەمەل بە زیێن باوەران بە دەو
سەرلێ بکێشوَن بە خاك خوسرەو

بوێنوَن دیدار دبێن دۆس وێم
تەن بدەون بە تێغ هەرچێ مەیلۆ پێم

زوالآن بە زەم یاوەران بە شێن
بە تاو و تەعجیل مەرکەب کەردن زێن

بە زێن زەرزێن تەکەلتوی تەلاَ
مێنا و مورەصصەع خاس پڕ جەلا

زیکاب زەڕ نیشان دانەی دیاریَ
زێن پۆش زەرکەش زێشە مرواریَ

پێسکان نە کەللەش مورەصصەع لوجام
مێنا و مرواریَ تەمام سێم خام

کێشان کەنیزان بە شێن و ئەسرێن
گاوەردن وە بەر شەهباز شیرێن

شیرێن بە شێوەن خێزا خەرامان
سەیل ئەسرێنش زێزا نە دامان

واتش بە یاران هیممەت ببۆ یار
حەلاَل کەن وەنەم زەنج ڕۆزگار

جە نەو هەم بڵسا دیدەی مەستشان
بڵسان دەست و پای ئاوات وەستشان
شیرین نە پێوار پەردەی بەرگ ویش
کەردش تەدارەك قەصد قەتڵ ویش
دەشنەی تێغ تێز نیهانی نیهان
هۆرگرت جەنی ویش پەرێ قەصد گیان
جە لای کەنیزان بەردش بێ‌گومان
نەزانان پەنەش ئەختەر ئەنجومان
جەللاد گیانش نیا نە پێوار
پا دا بە ڕکاب ، شیرین بی سوار

* * *

کشتن شیرین خودرا در سر قبر خسرو[1]

فۆتەی حیجابش هەوا دا نە سەر
هیممەت خواهێ کەرد نە قەصر و مەنظەر
واتش : دەهر دوَن خودا نیگەهدار
تۆ بمان چەنێ چەرخ ڕۆزگار
نەفرین دا بە دوَن دەوران فانێ
جە داخ خوسرەو جام جیهانێ
کەس بەسەر نەبەرد جان و جوانێ
تا سەر نەکێلاَ بە کامەرانێ
گەر صەد پادشای جیهانگیرەنی
ئەگەر پەهلەوان تەخش تیرەنی
عاقیبەت بارت چون بار بێدەن
دەورانت فانێ ، ئاخرت گێدەن
خاك ئادەم خوار خونێ خیشم خۆن
خوسرەو کەردی خوار ، شیرین سەرنیگۆن
یە واتش شیرین هۆرێزا نە جا
پا دا نە ڕیکاب ڕاهێ بێ نە ڕا

---

(۱) خۆ کوشتنی شیرین لەسەر گۆڕی خوسرەو .

تیپ کەنیزان دا نە پشت سەر
ڕاگەی کەس نەهات مەرگەی گرت نە وەر

پۆل بازیێ باز سازان دڵکێش
چەنێ دەف و چەنگ ئاوەرد وست[٢] نە پێش

ساز مۆکەشان موغنەنێ بە سۆز
دەنگ تەپڵێ باز نەغمەی جگەر سۆز

نە پەی شیرین ساز سەرسەرێ
نەوازان نەغمەی چۆپێ و چەمەرێ

شیرین فۆتەی شەرم هەوا دا نە سەر
بێ پەردەی حیجاب ڕاگەش گرت نە وەر

بە سۆز سازان نالەی چەنگ و دەف
کێشاش نە مابەین صەف ئارا صەف صەف

جە بەرق بەیضاش ڕەوشەن بێزنا
نور پەڕ و باڵ خورشید ڕێزنا
گەوڕۆ قاپ[٣] قەضای گەردوَن کریا واز
پەی دین دیدار دیدەی سپێ باز
فەوج مەلایك ئاماش بە سەیران
فریشتان فەرش مەندن بە حەیران

---

(٢) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (دەس) . ئەم گۆڕانە بەمجۆرە ڕوویداوە : لەئەنجامی هەڵەی نوسـبارەوە (وسـت) بوە بە (دست = دەست) و پاشانیش بوە بە (دس = دەس) .

(٣) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (قاپێ) .

ئینسان بۆ ڕەنجوور ، مەلان مەندن ڕەق
مەلایك بۆ مات ، مەلەك وات (صدق)
هەرکەس دیش دیدار شیرین بەو خاڵان
لوا نە جامەی مەجنوونساڵان

بۆ بە جانشین قەیس کۆی دوجەیل
دەیرۆ بۆ دەهرۆ جە هیجران لەیل
کەسێ مەند بە پا ، کەسێ سەرنیگوون
کەسێ جە هیجران توونا بۆ وە توون

یەکێ شۆ جە حاڵ ، یەکێ شۆ جە هۆش
یەکێ مەرد جە داخ ، یەکێ بۆ مەدهۆش

مەردوم جە دینەش بەرلوان جە دین
شێت و شەیدا بین جە شەوق شیرین
شیرین بە سازان سۆز چەنگ و دەف
گوزەر کەرد ، ویەرد نە مابەین صەف

نە مابەین صەف ویارا بە دەو
یاوا بە گومەز مەزار خوسرەو

مواتن شیرین دمای کەمەر لاڵ
شەوق و شادیشەن ها نە خەط و خاڵ

فۆتەی حیجابش هەوا دان جە سەر
سۆز و سازشەن مشۆ بە شەوهەر

ئەزانان شیرین خار دەرد نە ڕێش
سازش چەمەرەن ها نە قەصد وێش

یاوا بە گومەز ، مەرکەب دا قەرار
پیا بێ جە زین ، شیرین بێ مدار

ئەسپش دا بە دەست کەنیزان ڕەند
واتش : بگێران مەرکەبم وە بەند

وێش بە واوەیلا ڕوالاّ بە دەو
یاوا بە گڵکۆی مەزار خوسرەو

وێش سەرنیگون کەرد نە خاك گڵکۆش
پشتان بە پەرویز بۆ نیا وە بۆش

یەك یەك جە خالاّن مەندەی پەس و پێش
جە نەو بە ناخون کەندش نە جای وێش

تا تایێ جە زولف مەندەی تیغ تیژ
بە چەنگ ناخون هۆرش کەند جە پێز

تۆز بەستەی زامان گۆنای غەرق خون
هۆرکەندش جە نەو بە نیش ناخون

ئالاّت ئەڵوان بەرگ ڕەنگا ڕەنگ
پارە پارە کەرد بە ئەڵماس چەنگ

سەرش دا بە سەنگ نە سای گڵکۆشدا
زارێ بانگ بەرز بەردش بە ڕۆشدا

خێزا بە شێوەن نێشت نە سەرێنش
یاوا بە گەردوَن ناڵەی گرێنش

ئەسر هۆنێنش بە تاف و دەو دا
ڕێزاش بە گڵگۆی خاك خوسرەودا

واتش : کەمەر لاڵ فیدای ناوت[٤] بام
بێدار بەر جە خاو فیدای خاوت بام

کەمەر لاڵ کەی سەر هوردەر جە خاو
خاو سەرای سەنگ بە تۆ نیەن باو

بێدار بەر خوسرەو چ وەخت خاوەن
دەوران دنیا بۆ تۆ خراوەن

هۆرێزە جە خاو ، مەر لێلاوەنی
یە چێشەن نە فیکر خەفت و خاوەنی

سەر هۆردەر جە خاو دڵ ئازار دەرد
بوێنە شێرۆی شۆمت چێشش کەرد

دەنگ[٥] خۆش خوانان بڕێش نە ئەیوان
نیکێسا دەستش ، باربود زوان

جام ڕێز شێونا ، کیسرا کەرد خراو
باد ئاوەر شکست ، دەست ئەفشار نە ئاو

---

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (نامت) .

(٥) لە نوسخەکەی بەردەستمانا (ڕەنگ) .

شەودێز کەردش پەی ، گوڵ گوَن دا ستێز
سوپا و سەرداران ئاوەردن گورێز

خواجە سەرایان کەنیزان ژەند
خاصە غولاًمان بەندیَ کەرد نە بەند

تاجش دان نە سەر نیشتەن نە تەختت
داش بە ئاوەدا سیلسیلە و ژەختت

جەهد و جەختشەن ، شەیدای شەو و ڕۆ
ها نە قەصد قیَن پەی نامۆس تۆ

مبۆش بکێشۆ یەکجا پا نە پێش
دراز کەردەن دەس جە ئەندازەی وێش

ئەو تۆش بە خەنجەر غەڵطان هوَن کەرد
تاجت بە تالاًن ، تەختت نیگوَن کەرد

تازیَ تەواران ، گێلانیَ کەمەند
یەدە و بەحرییان کەمەند پێت نەمەند

قوشخانان دەربەست ، قوشچیَ بیَن فیرار
میهتەران موفلیس قەطار و نەهار

چاوەشان نە بەند ، جاڕچییان نە گیر
خانان بەند دام ، سەرداران ئەسیر

سوپات سەرگەردان ، سوڵطانان خەمیَن
شاهان نە شیوەن ، شەهریار نە شیَن

کورسی نشێنان سەندەلی جە زەڕ
خاڵی جە خانان تاج طاوس پەڕ

مەجلیس مەقامات مەست جام مەی
خاڵی جە شادی کەی کەیان کەی

ساقیان سەر کۆم جە جام بادە
پیاڵان پەشێو ، نیگوون فوتادە

سوراحی سەرمەست ، قەڕابە خەستە
شیشە سەرایان شاهی شکەستە

بازی باز بێ دەنگ ، سازان سەرنیگوون
خۆش خوانان خامۆش غەڵطان چەنی هوون

خراوەن خاپوور دەروازەی پەرویز
دەنگ بایەقوش مەیۆ نە جام ڕێز

قاپیت قوفڵ قەصد قاتڵ نە گیرەن
ناکەسان شیرین پەنەش ئەسیرەن

سەر هۆردەر جە خاو چێشت خەیاڵەن
پەی تۆ شادی و ذەوق شیرین بەتاڵەن

مەگەر چێش مبۆ جارێ جە جاران
نیگا کەی جە دوور بوینی یاران ؟

خورۆش خیشمت بنمانیەوە ؟
شیرین جە ظاڵم بستانیەوە ؟

فیدات بام خوسرەو بە گیر کێنی ؟
گیرۆدەی پا بەند زنجیر کێنی ؟

بە چ خاوێوەن تۆش کەردەن خەطەر
بێزار جە دیدار نازار و دڵبەر ؟

بە چ خاوێوەن تۆ پێش خەمۆشی
جە داد شیرین مات و مەدهۆشی ؟

بێدار بەر خوسرەو فەصڵ بەهارەن
فەصڵ فەضای سەیر ، شەوق گوڵزارەن

شەونم بە نم نم نە میر غوزاران
بە وێنەی لالە جە لالەزاران

سەرزەمین صەفای قەیس قەهارەن
خەلاص جە سەرمای لەیل و نەهارەن

گوڵان گوڵاوان ، گوڵ و گوڵزاران
چەمەندان نە شاخ چەتر چناران

مات و مەلولەن ، هەر زۆ ـ زۆ شانەن
ئارەزوی دیدار دین تۆشانەن

خوسرەو دمای تۆ دنیا بۆ بەرباد !
نە شێرۆ مانۆ نە شیرین بە شاد !

دیدەم فیدای زام جگەر چاکت بام !
خاو خامۆشی ، یانەی خاکت بام !

خوسرەو ، وێم بە نەذر خاك كۆڵكوت بام !
فەرهاد ، وێم فیدای زام بۆ شۆت بام !
فەرهادم ، فیدای سەرای سەنگت بام !
مەكان و ماوای تار و تەنگت بام !
فیدای تیپ و طەوق شاه و خانت بام !
سەردارم، بە نەذر سوپا و سانت بام !
نەذر تاج و تەخت كەمەر لاڵت بام !
فیدای بەیداخان زەڕڕێن باڵت بام !
فیدای طەنطەنەی فەوج فەڕت بام !
وێم نەذر سەرتەڵ سێم و زەڕت بام !
نەذر شەجاعەت دلاوەرێت بام !
فیدای لاڵ بەخشێی باد ئاوەرێت بام !

فیدای سان صەف صەد هەزارت بام !
فیدای تەلاّی دەس دەس فشارت بام !

سەرگەرد شاپوور هەم شەودێزت بام !
بە نەذر شیرین شەكەر ڕێزت بام !

نەذر سیلسیلەی تاج و تەختت بام !
فیدای ذەلیلێی زام سەختت بام !

فیدای بەزم و ڕەزم سۆز سازت بام !
نیكیسا و باربود خۆش ئاوازت بام !

نەذر کەنیزان ئەرامەندەت بام !
تیپ غولامان پەڕاگەندەت بام !
فیدای صەف ئارای شەهریارت بام !
سان سیلسیلەی تار و مارت بام !
نەذر غەڵطانیی خاك و خوێنت بام !
سەرطەوق زەڕڕین سەرنیگوێنت بام !
فیدای بانوان ئەسیر بەردەت بام !
دیوان شاهان بەطاڵ کردەت بام !

خوسرەو خورڕشان خیشم جۆش و کۆ
سەردار سەرکەش سەرکەشانم ڕۆ !
لاڵ پۆش و لاڵ بەخش خاس خەیاڵم ڕۆ !
نەوەی کەیکاوس ، کەمەر لاڵم ڕۆ !
شاه شێر شکار غازیانم ڕۆ !
سالار سەرهەنگ کەی کەیانم ڕۆ !
دڵدار و دڵبەر دلاوەرم ڕۆ !
گەنجوێر کۆی گەنج باداوەرم ڕۆ !
شەهەنشای شاهان شەهریارم ڕۆ !
دەسباز دەسگیر دەس ئەفشارم ڕۆ !
سوڵطان سالار بەحر و بەزم ڕۆ !
صەبر سەرداران کڵاو زەڕم ڕۆ !

خواجه غولاٚمان دوڕ نه گوٚشم ڕوٚ !
کەیانی مەجلیس باده نۆشم ڕوٚ !
باش باشقەی عەزیزانم ڕوٚ !
سەردار صاحێب کەتیزانم ڕوٚ !
بێدادم گەردوَن ، کەیقوبادم ڕوٚ !
شێر زەبەردەست هەی فەرهادم ڕوٚ !

شیرین بەی دەستور خوسرەو ملاونا
فوغان و زاریش تەوەن متاونا

دەس بەرد هوٚرکێشا دەشنەی تێغ تیژ
دەستەش مەحکەم کەرد نه قەبر پەروێز

نۆکش کەرد وه بان ، نێشش ونارا
سەرکەرد نه باڵا سەر نـێش خارا

واتش : دەهر دوَن خودا نیکەهدار
ها مشتوَن جه ڕەنگ ڕاکەی ڕوٚزگار

با ڕوٚژ ڕەوشەن کەروَن بە ظولمات
سەر بەروَن نه سای سیاهیی مەمات

سەربنیەون نه سای سیای سەنگەوه
تەك دەم بە تەکیەی تار و تەنگەوه

بەڵێ دمای من گەردت بەرو باد
چەرخ نتیل گێڕوَن نەنیشی بە شاد !

دمای کەیخوسرەو نەوەی کەیانی
نەمانی بە شاد دەوران فانی !

بە واتەی شیرین شەیدای بێ درێغ
ئاما جەرگ وێش بدەرۆ بە تێغ

پڕ تاف بەست وە پا ، خێزا بە هەوا
قەدرێ جە سینەی زەمین بی سیوا

بلند بی بەوطەرز خێزا بە ئاخێز
ئاما سەرەندەر پەرێ تێغ تیژ

سینە و جەرگ وێش بە ئاخێزەدا
داش بە نوک تێغ دەشنەی تیژەدا

کزەش دا نە جەرگ مەودای مێ شکاو
دڕیش جەرگ و دڵ تێغ تازە ساو

نوک سەرمەودای سەر ساو تازەش
مەوداش بەر لوا جە موهرەی مازەش

نوک نێش تیژ جە سینەش بەرشی
منمانا بەرقەی بەرق ئانەشی

گوم بی نە جەرگش دەشنە تا بە مشت
کێشا زوانەی زیادیش وە پشت

جە قرچەی خەنجەر ، لاو مەوج هون
شیرین شی جە حاڵ ، کریا سەرنیگون

جه تاو دەشنەی ژار ئالوودەی ژار
جه زەبر و زۆرەی ئێش و نێش خار

زیزناش بە زار ، شیرین بە وەر بەرد
سەرکەرد نە جەرگش قەطرەی زوخ زەرد

تك تك زوخ زام قەطران قیرین
جۆشاو سەرواز کەرد نە جەرگ شیرین

خوناو خوسرەو زوخاو ساڵان
کنیاش نە دەروون چون لاو واران

خێزا و خوورۆشا[6] هوونش بێ مدار
جه زام دەشنەی ژار ئالوودەی ژار

هوونش خوورۆشا نە جەرگ پارە
شاناش وێنەی مەوج فرەی فوارە

گەڵوان بێ بەژنش سەر تا وە دامان
گەڵوەدای گەڵوان جه زوخ زامان

فوارەی هوونش سەرکێشا نە ئەوج
نە دەور شیرین مەوجیا بە مەوج

چون تاف قەڵومز هاڵان نە دموودا
ئاما بە کڵکۆی خاك خوسرەودا

---

(٦) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (خوورۆشا و) .

شیرین شەیدا کریا سەرنیگوٙن
زنجیرەی زولفش ماسیا جە هوٙن

ڕۆیا هوٙن وە بەرگ شمشاد باڵاش
ڕەنگین بیٙ ڕەخت و[7] ئاڵات واڵاش

بەشتان بیٙ شیرین وە بەژن ئەودا
بە خاك سیای گڵکوی خوسرەودا

زیڕنا شیرین ، ناڵا وە بێ کەس
کفت نە هیلاکەت نەزد تیم نەفەس

مورغش جە صندوٙق قەفەس پەروازا
جە صەدر سینەش نەغمەش نەوازا

جواناو جەم بیٙ نە چارتینیش
ئاما سەر نیا نە نوٙك بینیش

ڕۆح ڕەوانش ڕواڵا بە ڕەم
ئەرواش سەر نیا نە سەودای ستەم

کاسەی پیاڵان دیدەش پڕ جە هوٙن
باڵای موژگانش سەرکەرد سەرنیگوٙن

بێ دەنگ بیٙ جە دەنگ ، جە ناڵشت ناز
مەدهۆش بیٙ جە هۆش ، جە ڕێزان ڕاز

---

(٧) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوٙسراوە (رخوت) .

قابیض بە قەصدش بە تەعجیل و تار
نە صەدر سینەش چنگش دا قەرار
بە چنگاڵ چەنگ قولاپەی عەذاب
چنگ دا نە جەرگش چون قەطرەی گوڵاب
بە قەصد قاتیل قەبض ڕۆحش کرد
ئەبت دەفتەرش بە کاتب سپەرد
بەڵگش جە دەرخت ڕێزا جە ڕازان
بەندش بی جیا ، کنیا چون خەزان
فاریغ بی جە تێش دوریی داخ دەرد
لاشەی لەطیفش بی وە سەنگ سەرد
سەرگوم بی شیرین جە زوخ زامان
کێشان جائیزەی نامش جە نامان
ئەجەل داش نە دەم بادەی بێ هۆشی
سەر بەرد نە خانەی خاو خامۆشی
بۆ نیا نە بۆی گیانش جە نەو
پشتان بی شیرین بە خاک خوسرەو
نەرد زەبونیش تاین بی نە تاس
جە دین دیدار شێرۆ بی خەلاس
بی بە داستان بەرگی پیر و بەند
نەظم نێکنامیش تا هەزار و ئەند

شەرط شیرین مەند تا بە قەرن یام
شیرین مەند بە شەرط ، شێرۆ بۆ بەد بەدنام

* * * *

خبر دادن فوت شیرین به شیرو و شیرو هم خود را از غصه هلاك نمودن[1]

بشنەو جە یاران کەنیزان ژەند
مەندەو مونتەظیر چەنی ئەسپ و بەند
هەرچەند کەردن صەبر بە شێن و شەیدا
دێن شەوق شیرین هێچ نیەن پەیدا
دیشان بڕیا دەنگ زایەڵە و زاریش
ناماشان نە گۆش زیڕەی زکاریش
یاران بە یەکجا ڕوالان بە دەو
ڕۆیان نە گومەز مەزار خوسرەو
دێن شیرین کەفتەن مات و سەرنیگۆن
ئەڵوەڵای هۆنەن جە سەر تا[2] ناخۆن
مناڵڵا ، مەیۆ هۆنش بە دەودا
پشتانەن وە بەژن خاك خوسرەودا
خاڵانش جە هۆن کەردەن بە زوخاڵ
مواجێ ڕۆحش سپەردەن صەد ساڵ

(١) دانی هەواڵی مەرگی شیرین بە شێرۆ و خۆکوشتنی شێرۆیش لە داخا .

(٢) نوسخەکەی بەردەستمان ئەم وشەیەی نانەواوە .

هەرچەند چڕێن لێش کەمەند درازان
نەبێش حاڵ و هۆش ، ناما بە ڕازان

دیشان مەوج هوّن نە چاڵ تێنێش
مدران مویەران نە بەند بێنێش

دەشنەی تازە ساو غەرقەن نە جەرگش
خورڕۆشان مەیۆ نە باڵای بەرگش

ڕۆحش پەروازەن ، وەفاتش کەردەن
موانت شیرێن سەد ساڵەن مەردەن

یاران بە یەکبار بە داد و بێ داد
کێشان بانگ بەرز فوغان و فەریاد

زیڕنان بە زار زایەڵەی زاری
خورڕۆش و غەوغای بەرز دیاری

یەکسان خەلایق ڕواڵان بە دەو
ڕۆیان نە گومەز مەزار خوسرەو

ئامان دین شیرین کەفتەن سەرنیگوّن
سەر تا پا ئەڵوان غەڵطانەن نە هوّن

یەکێ سەر بە گڵ ، یەکێ خاك بە سەر
ڕەستاخێز خێزا چون ڕۆژ مەحشەر

خێزا زەلالەت زاریی شۆر شین
یاوا بە شێرۆ ئەحواڵ شیرین

ڕوالان بە ڕەم یاران دڵ ڕێش
حالات شیرین وانشان پەرێش

شێرۆ شنەفتش چون بەی طەور ئەحوال
تاویا جە دەرد ، بێ بە کڵای زوخال

ڕوالا بە ڕەم بە ئەشك و ئەسرین
بە شێن و زارێ یاوا بە شیرین

دیش شیرین نە خاك خوم سەرنیگۆنەن
سەر تا پا تەمام غەڵطان هۆنەن

بە چنگ ناخۆن وێش صەد پارە کەرد
نرکناو نالا ، کێشا ئاه سەرد

ئاوەرد بە دامان یەخەش تا کەمەر
وێش نیا نە گڵ جە پا تا بە سەر

بە زارێ و زگار ، بە سۆز ئەسرین
فوغان و فەریاد ئاماش بە بالین(٣)

بە ئەشك هۆنین دیدەی دڵ بە جۆش
فەرق شیرینش نیا نە ئاغۆش

دەشنەی تێغ تێز کێشا نە جەرگش
دیا بە ئەڵوان هۆنین بەرگش

---

(٣) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە (نالین) .

زوڵفش مڵەمان ، ماسیان نە هۆن
کاسەی چەمانش پڕ بیەن جە هۆن
موژگان و ئەبرۆش ساچاخ چێن چێن
بیەن بە پەیکان خەدەنگ هۆنین
لەبان لاڵش مەوج مرواری
بیەن بە غەبغەب پەڕەی گوڵناری
زنج و زەنەخدان جە هۆن خوشکێن
ڕەق بیەن نە ڕۆش زوڵفان موشکێن
ساق و سوراحیی سینەی سپی لاڵ
بیەن غەرق خۆن چەنی زوڵف و خاڵ
قوبەی قەندیلان وەشبۆی شەمامەش
مدرەوشا جە هۆن نە بەین جامەش
شێرۆ بە شێوەن هەرچەند لاوناش
زاری کەرد بەو طەور تەوەن تاوناش
چێنش بە شیرین بە زاریی ڕەوان
شیرین بە شێرۆ ناما بە زوان
هەرچەند مبۆسا جەمین جامانش
دەم منیا نە جای کلۆنە زامانش
بۆ منیا وە بۆی زام نۆشەوە
هەردەم منیەرا بۆ وە بۆشەوە

بڵاسا بە زارێ دەس و دامانش
بە لەب ملێسا زۆخ زامانش

هەرچەند کەرد شیرین ناما بە ڕازان
خەفتەبێ جە خەو سەر نێش گازان

زاناش بە تاقێ مەوتش نە مەرگەن
سەر نێش مەودای دەشنەش نە جەرگەن

نەظم نەمەندەن نە جۆش دێرین
شێرۆ قەرارش بڕیا پەی شیرین

دەس شیرین گرت بە شین و زاری
بە بانگ بێ شەرم ، فەریاد و زاری

واتش : ئەی شیرین شای نەونیهاڵان
کەردیتم بە هونێی شای کەمەر لاڵان

ڕیسوا بیم جە یام پەرێی ڕۆزگار
کەردم قەتڵ باب ، بیم بە زیناکار

تەخت خوسرەوم چۆن دا بە تاڵان
کەردیتم بە سەرۆان وات وات ساڵان

سیلسیلە و سامان کەردم سەرنیگون
خوسرەو بە خەنجەر غەڵتان بێ جە هون

میرات خوسرەو هەرچی مەند پەرێم
دام بە ئاوەدا من بە دەست وێم

بابۆی وێم بە تێغ کەردم سەریگوٚن
سوپا و سەرداران کەردم توٚن بە توٚن

شیرین هەرچیم کەرد تۆ پەنەم کەردی
کوناى عەشقت بیٚ جە ڕاگەم بەردی

هەرچی تۆ واتی ئاوەردم بە کۆ
ئێنە شەرط من ، ئانە بەقای تۆ

میرات بابۆم جە دەسم بەرشیٚ
ئاخر عاقیبەت ئێنە پێم کەردی

هەم کەیخوسرەوم غەڵطان هوٚن بیٚ
هەم شیرین شۆخ جە دەستم بەردی

هەم سوپا و هەم سان ، هەم سەر و هەم ماڵ
هەم باتوٚ شیرین ، هەم شای کەمەر لاڵ

نامەردت کەران بەسەر نەبەردی
یە پەی چێش بەی طەور تۆ پەنەم کەردی

من بەی دەردەوە ئیسە چێش کەروٚن ؟!
داد دڵەی وێم وە لای کێ بەروٚن ؟!

سەودای سیاسەت بە وێم نمانام
کێ مەیۆ بە داد هاوار و هانام

عیلاجم ئێدەن وێم بدەم بە کوشت
فاریغ بوٚن جە دەور دنیای زیب و زوشت

جەودما بە سۆز زاریی و زگاریی
کێشا بانگ بەرز ناڵەی دیاریی
واتش : هەی بێ داد سەرا و ستۆم من !
ئاخر ئاشفتە ، بێ نوجۆم من !
سیاسەت وە سەر ، سیا بەخت من !
جەللاد هۆنی تاج و تەخت من !
هاوار بێ هۆ سەرو ماڵ من !
غەنیم خۆن ڕێز کەمەر لاڵ من !
خەطای هۆنی بار خەیاڵ خام من !
بێبەریی جە وەصڵ جەمێن جام من !
مەحرۆم مەهجۆر دەور دۆن من !
شێویای شەیطان شەرط بێ شۆن من !
شۆم شەرمندەی شەرمەسار من !
ئاخر ڕۆسیای صەد هەزار من !
ئالۆدەی عەذاب مەینەت بار من !
بەند جگەر ڕێش ، نێش خار من !
پابەست بەندیی بەند دام من !
ڕەنجەڕۆ جە دین دلارام من !
هەی دەوران دۆن ، داد جە دەست تۆ !
کیانیی شەش دانگ شێر مەستم ڕۆ !

بێدادم جە دەست ماجەرای بێشۆ

پەی شیرینم داد ، پەی خوسرەوم ڕۆ !

فەریادم جە دەست دەوران بێ پۆ

پەی لاڵ پۆشم داد ! پەی لاڵ بەخشم ڕۆ !

فوغانم جە دەست دنیای ڕەنجەڕۆ

پەی کیسرام بێداد ! پەی جام ڕێزم ڕۆ !

سا کەردم سامان سەرگەنجام نۆ

شەهریار شای کەی کەیانم ڕۆ !

دەستم بڕێزۆ ، قەتڵ گیانم بۆ !

سەردار سەرکەش سەرحەدانم ڕۆ !

شەیطان ، هەی شکۆم شەرطت نیگۆن بۆ

وەسواس وەیشۆم تاڵەت زەبۆن بۆ !

شێرۆ ، هەی بە زار بڕێزۆ دەستت !

بە تێغ ئەڵماس بکەران قەصدت !

گەردوَن ، هەی چەرخت نەگێڵۆ بە شاد !

بادەبان گەشت کەشتیت بۆ بەرباد !

دەوران ، هەی دیدار دیێنت نەمانۆ !

شاخ دەرختان شەماڵ نەشانۆ !

دنیا ، هەی دەماخ دوَنت دیار بۆ !

بەر و بونیادت بە تۆن و تار بۆ !

جیهان ، هەی جولوس جۆشت بەتاڵ بۆ !
کاو کاوانت بە کڵای زوخاڵ بۆ !

سەما ، هەی مەقام سایەت خراو بۆ !
ستارەت سەرگوم گێج گەرداو بۆ !

زەمین ، هەی مەقام زێبات زەبون بۆ !
بازارت بە تۆف طۆفان نیگون بۆ !

خورشید ، هەی گەردش دنیات بە کەج بۆ !
بوروج بەیضات وێنەی تارەج بۆ !

قەمەر ، هەی مەهتاب ماهیت بە تون بۆ !
بروت بورجت غەرقاب هون بۆ !

نەرزاد ، هەی تەختەی نەردت بە گەر[٤] بۆ !
نیشانەی نەقشت زێر و زەبەر بۆ !

چارە ، هەی ئیقباڵ عەقڵت زەبون بۆ !
تەدبیر تاڵەی تاست نیگون بۆ !

دیدە ، هەی دیدار دینت ظوڵمات بۆ !
بینایت نە مەوت مەرگ مەمات بۆ !

گوڵان ، هەی غونچەی بەرگتان بە قیر بۆ !
باد بوردەی باهیر بای زەمهەریر بۆ !

چەمەن ، هەی چنار چەترت چەمەر بۆ !
دەوران ، هەی باخچە و باخت بێبەر بۆ !

---

(٤) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە : (گەرد) .

قەطار ، هەی شکۆڵف شادیت بەرباد بۆ !
سەرگوم جە یاران تیر صەییاد بۆ !

سەحەر ، هەی سەواد صوبحت خەستە بۆ !
شەماڵ ، هەی شنۆی باست بەستە بۆ !

شەفەق ، هەی شەفاف شەوقت بە تار بۆ !
شەوق شەفافت هەر نا دیار بۆ !

جە دمای خوسرەو دنیا بۆ قەهار
دنیا بۆ بە گێج گۆل (زرێوار) !
شێرۆ جە دمای شیرین دڵبەر
دنیاش بۆ ظوڵمات ، زێرش بۆ زەبەر !

هەم تۆف طۆفان جە نەو دیار بۆ !
زەلزەلەی عەظیم چون ئەووەڵ جار بۆ !

دمای کەمەر لاڵ دنیا بۆ بەرباد !
دەوران شێرۆ نەنیچڕۆ بە شاد !

ئیسە چێش کەرۆن من بەی زامەوە ؟!
وەی نام بەدنام ڕیسوای عامەوە ؟!

هەرچەندێ کەردش بە ئەشک هوریێن
دەنگ دەلاڵەت نەشنەفت نە شیرین

شێرۆ دی شیرین خارش نە جەرگەن
زاناش بە تاقێ نە مەوت مەرگن

شێت و شەیدا بۆ دەردێن دارا
ڕوالّ بە ڕەم ڕۆ کەرد نە هارا

بانگ و واوەیلا بە داد و ڕۆ ـ ڕۆ
دێوانە و مەدهۆش ڕۆ نیا نە کۆ

نە شۆن شێرۆ خورۆشا سوپا
تاو دان تەکاوەر قەطرە دان بە ڕا

کەردن جەهد و جەخت هەرتا کە تاوان
ها دێن بۆ نەدێن ، پەنەش نەیاوان

یاوا بە جایۆ خار خەطەر ڕێش
لیسە قولّونگ گای شێرۆ ماچان پێش

ڕۆش نیا نە کاو یاس کۆی کەمەر
ڕوالّ وە ڕەم تا یاوا وە سەر

هیممەت خواهۆ دۆن دنیای زەبۆن کەرد
نە تاش تۆشدا وێش سەرنیگۆن کەرد

ئەی تاش بە ئەو تاش ، ئەی سەنگ بە ئەو سەنگ
پڕاش بۆ نە تاش تۆش ئەبلەق ڕەنگ

سەر دا بە تاوێن ، تەن دا بە تالّان
هۆنش چون قەلّومز ڕژیا بە هالّان

پارە پارە بۆ نە ڕۆی تۆش تاش
ڕێزان ڕێزەش بۆ بە صەد پڕاش

هەر ڕێزەی ڕێزش بە نێش خارێ
هەر تێکەش بەند بێ بە سەر دیارێ
سوپا و سەرداران یاوان بە کارش(٥)
دیشان نەمەندەن ئەصڵێ ئاثارش
هەر یەك نە جایێ هوجوم بەردشان(٦)
چەند پۆس و پێشەش پەیدا کەردشان
نیان نە کێسە ، بەستن بە خوارێ
هۆرگرتن ، بەردن بە شێن و زارێ
بە داد و بێداد بە ئەشك و ئەسرین
ئاوەردن وە لای تابوت شیرین
سوپا و سوڵطانان ، خانان ، غولامان
شاه و شەهریار یەك و کەیانان
زارێ و شلۆر و شێن ، فوغان و فەریاد
یەکێ پەی خوسرەو ، کەسێ پەی فەرهاد
کەردن شێنشان بە ئەشك و ئەسرین
یەکێ پەی شێرۆ ، یەکێ پەی شیرین
دمای شلۆر و شێن بە زارێ و ضەرۆر
داشان غەسڵەو غەسل(٧) بە موشك و کافور

---

(٥) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە : کاران .

(٦) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە : کەردشان .

(٧) لە نوسخەکەی بەردەستمانا نوسراوە : غەل و غەسل .

به گاو زەمزەم شوست و شۆ بە تەن
تۆپ سفێد کەتان کەردن پەی کەفەن

هەردو هام ڤیران جە مەکان نەو
نیان نە پاڵتۆی مەزار خوسرەو

فورزەند و بابۆ و حەرەم چەنێ هەم
تەکیە دان بە سەنگ سیای تار و تەم

یاران بە زارێ ، بە دیدەی نمناك
سەرداران بە هەم سپەردن بە خاك

دەوران بێ بۆ کارش دۆ ڕەنگەن
ئاخر جای گشتمان ئەو ماوای تەنگەن[٨]

---

(٨) وەك پێشان وتمان نوسخەی (أ) ناتەواو بۆ ، نوسەرەوەکەشی بەو ناتەواویەی زانیوە . لە دوایی کتێبەکەوە بەم چەند شیعرەی خۆی باسی ناتەواوێی ئەو نوسخەیە ئەکا کە لە بەری نوسیوەتەوە :

تەمام بکەردیم بە فەضل بێچوون
ئەشعار کوردێ فەرەح ماوەرۆن
هەرچەند خامەش نا تەمام بیەن
جە ئێد زیادتەر نوسخەیێ نیەن
وەرنە بەی طەورە شیرین فسانە
نەدیەنم نە چەرخ دەور زەمانە
ئومێدم ئێدەن جە لوطف ئەللاە
عەفومان کەرۆ نە جوملەی گوناە
بە زەبەردەستێی ئەحمەد حەبیب
قەطرێ جە ڕەحمەت بکەریم نەصیب ==

تا کە بەو قەطرە نەعیتم بستانیتم
هەردەم وە ئیخلاس ئیسمت بوانیتم
وەرنە جە کردەی گوناهان ویم
(دخل فی النار) ، جەحیتم مبۆ جێم

=

ئەنجا نوسیویە :

« تمت شد کتاب شیرین و خسرو کردی از کلام خانای قبادی ، در یوم دوشنبه بیستم شهر ربیع الاول از قریەء کیمنه بعـد از ضحی از دست حقیر محمد صادق ابن مرحوم جنت مکان شیخ عبدالقادر غفراللە عنه . مبارك باد . امید که ناظران چشم از ایرادش بپوشند ، چون نسخهء ازین بهتر و صحیحتر نیافتم حقیر هم جهت نسخه یادداشت نمودم فی سنه ١٢٣٥ (یا ١٢٤٥)». واتە : ئەواو بۆ کتێبی شیرین و خوسرەوی کوردی لە وانەی خانای قوبادی ، لە ڕۆژی دوشـەممەی بیستی مانـگی مەولوددا لە دێی کەیمنە ، پاش چێشتەنـگا ، بە دەستی ناچیز موحەممەد صادقی کوڕی خوا لێخۆشبوی بەهەشتی شێخ عەبدولقادر خوا بیبەخشێ . پیرۆز بێ . هیوا وایە ئەوانەی سەیری ئەکەن چاو لە ڕەخنەی بپۆشن چونـکە نوسخەی لەمە باشتر و ڕاستترم نەدی ، . من ناچیزیش نوسیمەوە تا نوسخەیەکم ببێ . لە سالی ١٢٣٥ (یا ١٢٤٥)دا .

شایانی باسە نوسخەکەی بەردەستیشمان کە نوسخەی (ب)یە پەڕەی دوایی نەمابو و لەبەر نوسخەیەکیتر ، بە قەلەمی فەرەنـگی ، بۆی نوسرابوەوە .

* * * *

فەرھەنگۆک

(ئـ)

ئابنۆس : درەختێکە دارەکەی زۆر قورس و ڕەقە .
ئابوستەن : ئاوس .
ئاتەش ئەفشان : ئاگر پرژێن . جار و باریش مەبەست لە تۆڕەیە .
ئاتەش باری : ئاگر باران .
ئاتەش پارە : پارچە ئاگر .
ئاتەش خانە : ئاتەشگا ، پەرستشگای ئاگر پەرستان .
ئاخێز : ڕاپەڕین .
ئاداب دانی : ئوسوڵ و ڕەوشت زانین .
ئادەمی خوار : بنیادەم خۆر .
ئاراست : ڕازاندەوە .
ئاراستن : ڕازاندیانەوە .
ئاراستە : ڕازاوە .
ئارایش خورشێد : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
ئارۆ : ئەمڕۆ .
ئاری : بەڵێ .
ئازمایش : تاقی کردنەوە .
ئازۆخە : ڕۆزی .
ئازێز : خۆشەویست . دەسکاری کراوی وشەی (عزیز)ی عەرەبییە .
ئازیەتی : تەعزیە داری .
ئاستانە : بەر دەرگا .
ئاستش : هێشتیەوە . خستی .
ئاستێن : قۆڵ .
ئاشفتە : پەشێو . تێکچو .
ئاشکار : ئاشکرا .
ئاشیان : هێلانە .
ئاغاز : دەس پێ کردن .
ئاغۆش : باوەش .
ئافتاب : خۆر .
ئافتاب پەڕ : خۆراوا .
ئافتاو : خۆر .
ئافتاوە : مەسینە .
ئافتاوە دار : مەسینە هەڵگر .
ئافەرێنش : دروست کردن .
ئافەرێننده : دروستکەر .
ئاك : خراپە . زیان .
ئاگەنده : ئاخنراو ، پڕ .
ئالا : بەرز . لە (اعلی)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
ئالود : تێکەڵ .
ئالودە : تێکەڵ .
ئالەم : عالەم .
ئاما : هات .
ئامان : هاتن . هاتوە . دەخێل .
ئامبار : هاوبار (عدیل) .
ئامودە : پڕکراو . ڕازاوە . تێکەڵ کراو .

ئامەدەنێتەن : هاتە .
ئامیار : هاوڕێ .
ئامێتە : تێکەڵ .
ئامێزێ : تێکەڵی .
ئانا : ئەوەتا .
ئانچی : هەرچی .
ئانـە : ئەوە .
ئاو پاش : ئاوڕشێن کەر .
ئاوپاشێ : ئاو ڕشێن .
ئاور جا : جێگەی ئاگر کردنەوە ، شوێنی دانیشتن .
ئاوەرد : هێنای .
ئاوەردن : هێنایان .
ئاوەرد نە پەرواز : هێنایە فڕین .
ئاوەرد وە دامان : هێنا خوارەوە .
ئاوەسێ : داری بسوتێ و ئاو لەو سەرەکەی بتکێ .
ئاوەسێ : لەناو ئاوا سواو .
ئاوێزان : هەڵواسراو .
ئاهێ : ئاسك .
ئاهێی بەڕ بێز : کەسێ ئەوەنـدە جوان بێ ئاسکی دەشـت لە بەرچاو بێزرێنێ .
ئاهەنـگ : ئـاواز ، لەحــن . صیفەت .
ئاهێ : هەناسەیەك .
ئاهێر بشێ لێم : ئاگرم تێبچێ .
ئایر : ئاگر .
ئایێن : عادەت .
اعـلی علیـین (ع) : بەرزتـرێنی بـەرزەکان . شـوێنێکە لە ئاسمان .
افضل الشـعراء (ع) چاتـرێنی شاعیران .
الغیاث (ع) : فریام کەون .
(ام‌هانی) : ئەو ژنەیە کە پێغەمبەر لە شەوی میعراجا لە مـاڵی ئەوا نوستبو .
ئۆرتاغ (ت) : هاوبەش .
ئوردێ بەهیشت : دووەمێن مانگی بەهار بە حیسابی ئێرانێ .
ئۆسا : وەستا .
ئوستورلاب : ئامرازێکە زیاتر لـە برنجـە دروسـت ئەکـرا ، زانایانی کۆن ڕادەی بەرزێی خـۆر و ئەسـتێرەکانیان پێ ئەزانێ . وشـەیەکی لە بنەڕەتا یۆنانییە واتە ترازوێی ڕۆژ .
ئوقلیدیس : ناوی ماتماتیك زانێکی یۆنانێو ناوی کتێبەکەشیەتی
ئۆلکە : ناوچە .
ئەبرۆ : برۆ .
ئەبلەهـ (ع) : بێ عەقڵ .
ئەبلەهـ ڕەنج : کەسێ ڕەنجی بـە خەسار چوبێ وەك نەفامان .
ئەبیەض (ع) : سپێ .
ئەحمەر (ع) : سور .
ئەختەر : ئەستێرە .
ئەختەر شناسان : ئەوانـــــەی شارەزای ئەستێرەن .
ئەختەر شومارێ : ئەسـتێـــرە ژماردن ، ئەستێرە گرتنەوە.
ئەخضەر (ع) : سەوز .
ئەخگەر : پشکۆ .
ئەدەو : ئەدەب .
ئەذفەر (ع) : بۆن توند و تێژ .

ئـەر : ئەگەر .

ئەراگێل : ئاوارە . لـە دوو وشـەی (ئەرا) واتە (بۆ) و (گێل) واتـە (گەشت) دروست کراوە ، بـە مەعنا کەسێ بە دوای شتێ یـا کەسێکی‌کەدا بکەڕێ .

ئەرامەندە : داماو .

ئەرباب (ع) : خاوەنەکان .

ئەرجۆم : تکام . لە کاری (ارجو)ی عەرەبییەوە هێنراوە کە واتە : تکا ئەکەم .

ئەرجۆمـەن : تـکامە . بـڕوانە (ئەرجۆم) .

ئەردەشێر بابـەکان : یەکێکە لـە پادشـاکانی بنەماڵـەی ساسانێ .

ئەرغەنـوون : جـۆرە ئالەتێـکی مۆسیقایە وەك پیانۆ گوایـە ئەڵێن ئەفلاتوون دایهێناوە .

ئەرغەوانێ : سوور .

ئەرقەم (ع) ئەو ڕەشمارانەی خاڵی سپێ بە پشتیانەوەیە .

ئەر مبۆت : ئەگەر ئەتەوێ .

ئەرمـەن : ئەرمەنستان یـا گەلی ئەرمەن .

ئەروا : گیان . لـە (ارواح)ی عەرەبییەوە هاتووە .

ئەرەستۆ خیطـاب : ئـەوەی وەك ئەرەستۆی فەیلەسوفی یۆنانێ قسـە ئەکات .

ئەز بەسك : لەبەرئەوە کە زۆر ..

ئەژدەر : لە ئەفسانەی کۆنا ئەڵێن مارێکی زۆر گەورە بوە ئاگر لە دەمیەوە دەرچوە .

ئەژدەر شکار : ئەوەی ڕاوی ماری ئەژدەر ئەکا .

ئەژنێش : بێستی .

ئەسپێوەن : ئەسپێکە .

ئەسر : فرمێسك .

ئەسرێن : فرمێسك .

ئەسکەندەر : ئەسکەندەری مەکدۆنێ کە لای هەولێـری ئێسـتادا لەشـکری داریـۆشی دوا پادشـای بنەمـاڵەی هەخامەنشـێی شـکاند و ئێرانی داگیر کرد .

ئەشرەفێ : جۆرە پارەیەکی جارانی ئێرانییە لە زێڕ لێ ئەدرا .

ئەشقەر (ع) : ئەرژەنگ .

ئەصحاب (ع) : خـاوەنەکـان . هاوڕێکان .

ئەطلـەس : جـۆرە قوماشـێکی ئاورێشمە .

ئەغیار (ع) : بێگانە .

ئەفزوون : زۆر . زۆرتر . زۆرکەر . زۆر بۆ .

ئەفسەر : تاج .

ئەفشان : بڵاو و پرژ .

ئەفگەن : بڕمێن ، بە زەویدا دەر .

ئەفلاك (ع) : ئاسمانەکان .

ئەقصا (ع) : ئەوپەڕ .

ئەکثەر (ع) : زۆرتر .

ئەڵلا : خوایە .

ئەلوەدا : ماڵاوایێ . لە (الوداع)ی عەرەبییەوە هاتوە .

ئەلوەلا : هاوار و فوغان . لە (لا حول ولا ..)ی عەرەبییەوە هاتوە .
ئەنجوم (ع) : ئەستێرەکان .
ئەنجەرەك : ناوی دەشتێکە .
ئەنداز : ئەندازە . فڕێدەر .
ئەندۆە : خەفەت .
ئەندێش : بیر کردنەوە .
ئەنفاس (ع) : هەناسە ، مەبەست فەرموودەیە .
ئەنفاس عیسا : هەناسەی عیسا . مەشهوورە کە عیسا بە فوو کردن بە مردوودا زیندووی کردوەتەوە .
ئەنگور : ترێ .
ئەنگوشت : پەنجە .
ئەنگەبین : هەنگوین .
ئەنگێز : هەڵخڕێن ، بەرپاکەر .
ئەنگێزا : بەرپا کرد .
ئەوتاد : ڕشتەی کێوی (وتد)ی عەرەبییە بە مەعنا : مێخ .
ئەو چون : لە چەشنی .
ئەو ڕۆ : ئەو ڕۆژە .
ئەورەنگ : تەختی پادشایی .
ئەوەن : ئەو کەسەیە . ئەوەندە .
ئەوەند : ئەوەندە .
ئەوێچ : ئەوێش .
ئـەی : ئـەم .
ئەیمەن (ع) : بێترس .
ئەیوان : هەیوان .
ئەییام (ع) : ڕۆژگار .
ئێ : ئەم .
ئیحصا (ع) : ژمارە .
ئیختیلاط (ع) : تێکەڵی .
ئیخوانی : برایەتی .
ئیخوەتی : برایەتی .
ئێد : ئەم . (دالەکەی وەك دالی ئەحمەد ئەخوێنرێتەوە لە زاراوەی خەڵکی سلێمانیدا) .
ئیدراك (ع) : تێگەیشتن .
ئیرەم : باخێك یا شارێك بوە ئەڵێن شەدداد دروستی کردوە گوایە بۆ ئەوەی بەهەشتی سەرزەوی بێ .
ئێزەد : خوا .
ئیسا : ئیستە .
ئیسپەر : بەروانکەیەك بوە لە ئاسن یا لە چەرم دروست کراوە جەنگاوەر بە بەری خۆیەوەی گرتوە بۆ پارێزگاری لە تیری دوژمن .
ئیستیدعا (ع) : داوا .
ئیستیسقا (ع) : نەخۆشیی ئاوبەند .
ئیستیغنا (ع) : بێئیحتیاجی .
ئیستیفسار (ع) : پرس .
ئیستیوار : قایم و مەحکەم .
ئیسرافیل : فریشتەی مراندن و ژیاندنەوەی خەڵك لە ڕۆژی قیامەتدا .
ئیسقا : نەخۆشیی ئاوبەند . لە (اسقاء)ی عەرەبییەوە هاتوە .
ئیسلیمی : جۆرە نەخش و نیگارێکە لە خەتی پێچ و پلۆچ پێكدێ .

ئێشام دڵ : دڵم ئێشا .
ئیعجاز (ع) :موعجیزه ، ئەو کارەی
کەس شتی وای پێ ناکرێ .
ئیعزاز (ع) : قەدرزانین .
ئێفا : جێبەجێ کردن .
ئیفتاده : لێکەوتو لـەبەر پیری و
نەخۆشی .
ئیفتیخار (ع) : شانازی .
ئیقامەت : نیشتەجێ بون .
ئیقرار : ئەوەی دانی پیا نراوه .
ئیقلیم خۆبی : ولاتی جوانی .
ئێلاخ : کوێستان . له تورکییەوه
هاتوه .
ئیلتیماس : داوا و تکا .
ئێلغار : جەنگ .
ئیمتیزاج (ع) : تێکەڵ بون .
ئینشا کەرد : داینا ،نوسی .
ئینعام (ع) : خەلات .
ئینقیراض (ع) : برانەوه .
ئێنەن : ئەمەیه .
ئێوار : ئێواره .

(ب)

باب : شایان . جۆر . ڕەوشت .
باوك .
بابۆ : باوك .
با جه لاتان بۆ : با لاتان بێ .
باخ شیرین : یەکێکه له ئاوازەکانی
باربود .
بادبـان : بایـەوان ، پـەردەیەکه
بەسـەر کەشتیی بابییەوه
هـەڵیئـەدەن بـۆ کەلك
وەرگرتن لـه هێزی بـا لـه
بەڕێوەبردنی کەشتییەکەدا .
باد بێز : ئەوەنده تیژ ڕەوه وەك با
وایه .
باد پا : ئەوەنده تیژ ئەڕوا پێی وەك
با بێ وایه .
بادوریش : بـەهـادورییـەکەی ،
گەورەییەکەی .
بادەی ناب : مـەیی خـاوێن و
بێ گەرد .
بادێ : ئـەوەی بـا هێنابێتی یا با
بیبا . سـەرخۆش .
باربود : مۆسیقازانێکی بەناوبانگی
ئێرانی بـوه لـه سـەردەمی
خوسرەوی پەروێزدا .
بارشـەن : باریـەتی ، بـه
کولیەوەیه .
بارۆ : بیاری .
بارۆش : بیهێنم .
بار یافتەگان : ئەوانـەی ڕێگایـان
دراوه بچنه دەربـاری گەوره
گەوران .
باز : دیسان .
بازۆ : قۆڵ .
بازو : لێگەڕێم ، ڕێگا بدەم .
بازوانه : بازیبەند . بازن .
بازو جه دەست : له دەست بدەم.
بازەم : لێم گەڕێ .
بازەمان : لێمان گەڕێ .
بازێ : یاری .
بازیچه : ئەوەی یاریی پێ بکرێ .
بازێ کەنیزان : کچه یاری کەرەکان.
بازێ وەردم : هەڵخەڵەتام .

باش بالاّ دەس : سەرکردەی بالاّ دەستەکان (لە جوانییا)
باش خاتونان : سەرکردەی خانمان .
باشقە (ت) : سەردەستە .
بالاّ : سەر
بالاّدەس : ئەوەی لە هەموان بەدەسەلاّتترە .
بالەبان : ئامرازێکی مۆسیقایە .
بالێن : پشتێ .
باما : بهاتایە .
بان : بن . بانی خانوّ .
بانوّ : خانم .
باو : باوك .
باوەر : بێنە .
باوەران : بێنن .
باوەرمێ : بێنێن .
باوەرمێش : بێهێنێن .
باوەر نە پەرواز : بێنەرە فڕێن .
باوەرۆ : بێنێ .
باوەرۆ بە چەنگ : دەستبخا .
باوەرۆن : بێنم .
باوەرۆن بە نەظم : بهۆنمەوە .
باوەرە پەرێم : بۆم بێنە .
باوەری : بێنی ، بێنێتە .
باوەرێش : بێهێنی .
باهوّ : شان و قوّل .
باهیر (ع) : جوان .
بای : بێت .
بای دەست جن : بادارێ کە بەهۆی جنۆکەوە پەیدا ئەبێ . مەشهورە گوایە بادارێ لەئەنجامی دەس وەشاندنی جنۆکەوەیە .
ببۆ : ببێ .
ببۆش وە هەمسەر : ببم بە هاوسەری .
ببۆن : ببم .
ببەخشۆ : ببەخشێ .
ببەرێم عیصمەت : پارێزراوێم لەناوبەری ، ئابڕۆم ببەی .
بپۆشۆ : لەبەرکا . داپۆشێ .
بپەرسۆ : بپرسێ .
بپێکۆن : بپێکم ، بەستمەوە .
بتەرس : بترسە .
بخرۆشۆ : هاوار بکا .
بدارۆ مەنظور : لە بەرچاو ڕاگرێ .
بدان : بدەن .
بدر الدجی (ع) : مانگی چواردەی تاریکە شەو .
بدۆ : بدا .
بدۆشان : بدۆشن .
بدەرۆ : بدەم .
بدەرۆت بازێ : هەلّتخەلەتێنێ .
بدەرۆم مۆلەت : مۆلەتم بدا .
بدەرێم : بدەین .
بدەرێن : بدەین .
بدەن پەنەم : پێم بدەن .
بدەو : بدەم .
بدیایەش : بێدیایە .
بدیە : بڕوانە .
بڕان : بڕاوە .
بڕۆت : ئەو گەنە موەی لە سەرەتای سمێڵ دەرهاتنا دەردێ . ڕق .
بڕیا : بڕا .

بڕیا به ‌‌‌‌‌‌‌.. : بۆ به هێ ..
بڕیـان قـه‌رارش ئـارامی لـێ هه‌ڵگیراوه .
بڕێزا : برژا .
بڕێژی : بڕێژی .
بڕێژێش نه ده‌م : بڕژێنێته ده‌می .
بڕێژێم : بڕژێنێن .
بزانان : بزانن .
بزانمێ : بزانێن .
بزورگ : ناوی یه‌کێکه له ئاوازه‌کانی مۆسیقا . گه‌وره .
بـزورگ ئومێـد : وه‌زیـری ئه‌نه‌وشیره‌وان .
بژنه‌وۆ : ببیسێ .
بسازدێ : دروست‌که‌ن .
بسازۆ : بساچێنێ .
بسازۆن : بکه‌م . دروست بکه‌م . بکونجێم .
بسازێم : دروست‌که‌ین .
بستانۆ : بسێنێ .
بستانۆم نه‌فه‌س : گیانم ده‌ربێنێ ، هه‌ناسه‌م ببڕێ .
بستانه : بستێنه ، وه‌ربگره .
بستانۆت جه ده‌س : لـه ده‌ستت بسێنێ .
بشانۆ : بپرژێنێ . بوه‌شێنێ .
بشکه‌ن : بشکێنه .
بشکه‌نۆ : بشکێنێ .
بشماری : بژمێری .
بشمێ : بچێن .
بشناسۆ : بناسێ .
بشنه‌فتا : ببیستایه .
بشنه‌و : ببیسه .
بشنه‌وان : ببیسن .
بشۆ : بڕۆ . بڕوا .
بشۆم : بڕۆم .
بشۆن : بڕۆم .
بشی : بڕۆی .
بشێم : بڕۆین .
بکارۆن : بکێڵم .
بکه‌راش لۆمه : سه‌رزه‌نشتی بکه‌ن.
بکه‌رانم مه‌نع : مه‌نعم بکه‌ن ، لۆمه‌م بکه‌ن .
بکه‌ردا : بکردایه .
بکه‌ردێ : بکه‌ن .
بکه‌ر گوڵ چێنم : بمـکه به گـوڵ چنه‌وه .
بکه‌رمێ : بکه‌ین .
بکه‌رۆش لۆمه : سه‌رزه‌نشتی بکا .
بکه‌رۆ قه‌بـه‌ڵ : بقه‌بڵێنـێ ، لـه ده‌ست بدا .
بکه‌رۆن : بکه‌م .
بکه‌رێش : بێکه‌ی .
بکیانۆ : بنێرێ .
بکیانۆن : بنێرم .
بکیانه : بنێره .
بکیشۆن : بکێشێ (بۆ وێنه ، یا بۆ هه‌ڵگرتن) .
بگنۆ : بکه‌وێ . ڕۆ بدا .
بگنۆشـا نه ده‌سـت : بکه‌وێـته ده‌ستیان .
بگنۆش نه ده‌م : بکه‌وێته ده‌می .
بگنۆش نه وه‌ند : بکه‌وێته داوی .
بگنۆما : بمانکه‌وێ .
بگنێم وه ده‌س : بکه‌وێته ده‌ستم .
بگێران : بگرن .

بگێڵ : بگەڕێ .
بگێڵمێ : بگەڕێین .
بلا : بڵێین . چش .
بلا تعلل (ع) : بێ بڕ و بیانو .
بلوغەت (ع) : گەیشتن .
بلوك : ناوچە .
بلێزە : پشکۆ .
بماڵۆن : بماڵم .
بمانۆ : بمێنێتەوە .
بنات النعش (ع) : حەوتەوانە .
بنازۆم : بنازم .
بنازۆن : شانازێ بکەم .
بنماڵە : بنەماڵە .
بنمانۆ پەنەم : پێم بنوێنێ .
بنوازەم : بملاوێنەوە .
بنوازی : دلی بدەیتەوە .
بنیێش : دانیشە .
بنیێشتاش نە چەم : بنێشتایە بە چاویەوە .
بنیێشمێ : دانیشتین .
بنیەر : دابنێ .
بـۆ : بۆن . وەرە . بێت .
بواچان : بڵێین .
بواچۆ : بڵێ .
بواچۆن : بڵێم .
بواچە پەنەش : پێی بڵێ .
بواچێ : بڵێی .
بوارۆ : بیارێ .
بوازن : بخوازن .
بوازۆ : بخوازێ ، داوا بکا .
بوازۆت دڵ : دلت بخوازێ .
بوازۆش : بێخوازێ ، مارەیبکا .
بوازی : بتەوێ ، پەسەندکەی .

بوان : ببن .
بوانۆ : بخوێنێ .
بوراق : ئەو ئەسپە تایبەتییەیە کە پێغەمبەر پێیچوەتە میعراج .
بورج فوتووەت (ع) : ئاسمانی لاوێنێ .
بۆرچێن : کۆتری ڕەنگ سەوز کە خاڵی ڕەشی تیا بێ .
بوردەبـاری : بـاری مەینـەت هەڵگرتن .
بوڕڕا : بڕندە .
بوڕڕان : بڕندە .
بۆرەشان : بفرۆشن .
بۆرەشو : بفرۆشم .
بۆرەشی : بفرۆشی .
بوڕیات : بۆت ببڕرێ .
بوریان : گۆشتی برژاو .
بۆز : پیاوی چابوك .
بۆزان : کزێوە ، بەفرێك کە بە باوە بباری .
بوزمێ : دانێین ، بخەین .
بۆزە : بخـە
بۆس : ماچ .
بۆسا : ماچی کرد .
بۆسە : ماچ .
بوشارە : بوشێرە .
بوغرا : ناوی دەشتێکە .
بوغض (ع) : کینە .
بۆق : ئامرازێکی مۆسیقایە .
بوگرێزە : ڕاکە .
بۆڵ : خۆڵەکەوە .
بۆڵ بانان : خـۆڵی سـەربانان . ئەڵێـن فـڵانکەس خـۆڵی

سـەربانی بەسەرا کـراوە ، واتە کش‌و ماتە .

بۆم : خـاك . وڵات . تـەخت . سروشت .

بۆم زەڕ : ئەوەی تەخـتەکەی لـە زێڕ یا وەك زێڕ زەرد بێ .

بۆ مەردەگان : ئەوانەی کەسـیان مردوە .

بۆ ناف : ئـەوەی ئـەوەندە بـۆنی خۆشە بۆنی وەك بۆنی ناوکی ئاسکی موشکین وایە .

بۆ ناك : بۆندار .

بونیاد : پایە . بنچینە .

بۆ نیان : بۆنیان نا .

بۆ نیا وە بۆش : بۆنی نا بە بۆنیەوە.

بوەرێم : بخوێن .

بویارمێ : ڕابوێرین .

بویاری : ڕابوێری .

بۆیابا : بوایە .

بوێنان : ببەستن .

بوێنمێ : ببەستین . ببینین .

بوێنۆ : ببەستێ . ببینێ .

بوێنۆش : بیبەستێ . بیبینێ .

بویەر : خۆش‌بە ، چاوپۆشێ بکە .

بویەرۆ : خۆش ببێ .

بە تۆ دەخلشەن : دەخـلی بـە تۆوەیە .

بەتەر : بەدتر .

بەتەرتەر : خراپتر ــ تر .

بە جا ئاست : بەجێی هێشت .

بەخشا : بەخشی .

بەخشان : بەخشیوە .

بەد فەرجام : ئاخر شەڕ .

بەدکێش : بەدڕەفتار .

بەدگەر : بەدکار .

بەد گەوهەر : نا ڕەسەن .

بەد نیهاد : نیاز خراپ .

بەدەخشـان : وڵاتێـکە لەنـێوان هیندسـتان و خوراسـاندا لەعلی بەدەخشان لەوێ لـە کان دەرئەهێنرێ .

بە دەو : بە پەلە .

بەدێ : خراپێ .

بەد یومنەن : شوم و نەگبەتە .

بەذل (ع) : بەخشین .

بەر : ببە . دەرەوە . بەرە . پێش. بەردەم . مێوە .

بەرارندە : ئەوەی شتێکی هەبێ . دەستخستو .

بەرارەش وە بەر : جێ‌بەجێی بکە . دەری‌بێنە .

بەراما : دەرهات . هەڵهات .

بەراوەرد : دەرهێنا .

بەراوەرە : دەربێنە .

بەرئەفگەندە : هەڵگەڕاوە .

بەر بشۆ : دەربچێ .

بەربەط : ئالەتێکی مۆسیقایە .

بەرتکەرد : دەرتکرد .

بەر حەق : لەسەر هەق .

بەرد : برد .

بەردش : بردی ، کێشای .

بەردەع : یا بەرذەعـە شارێـکە ، وەك یاقـوتی حەمەوێ لـە (معجـم البلـدان)دا ئەڵێ لەوبەڕی ئازەربایـجانەوەیە ، ناوەکەی لە وشـەی (بەردە

دار)ی فارسی وەرگیراوە واتە شوێنی بە دڵ گرتن . نۆ فرسەق لە (گەنجە)ی شاری (نیظامی)یەوە دوورە ، قاپییەکی هەیە پێی ئەڵێن قاپی کوردەکان ، بازاڕێکی لەپاڵدایە . شارێکی زۆر خۆش و بەپیت و ئاوەدان بووە .

بەردەن : بردوەتەوە .

بەردی : بردت .

بەرز ئاواز : ئەوەی ناوبانگی بە جۆرێ دەرچوبێ هەمو کەس پێی بزانێ .

بەرشۆ : دەرچێ .

بەرشێ : دەرچوو .

بەرشێش نە دڵ خار : دڕك لە دڵی دەرچو . خەمی نەما .

بەرق ئەنگێز : ئەوەی بروسکەی لێ بەرز ئەبێتەوە .

بەرقە : سەرپۆش . لە (برقع)ی عەرەبییەوە هاتوە .

بەرکەردش : دەریکرد .

بەرکەرمێ : دەرکەین .

بەرکەش : ڕاکێشان ، ئامادە کردنی کەوان بۆ تیر تەقاندن .

بەرکێشان : دەرکێشن .

بەرکێشان وە بەر : بێننە بەرەوە .

بەرگ : گەڵا .

بەرگوزیدە : هەڵبژاردە .

بەرگەشتە : سەرنیگون . وەرگەڕاو .

بەرگەشتەگی : وەرگەڕاوەیی .

بەرلوا : دەرچوو .

بەرلوان : دەرچوون . دەرچوە .

بەر ماوەرد : دەرئەهێنا .

بەر مشۆ : دەرئەچێ .

بەرنەشی : دەرنەچو . دەرنەچی .

بەر نەگنۆ : بەرنەکەوێ .

بەرۆ : ببا .

بە ڕەسم : بەگوێرەی .

بەرێن : بەرزتر .

بەزم : بە عەزم ، بە نیاز .

بەزم بەهەشت بێز : ئەوەی کۆڕی ڕابواردنی ئەوەندە خۆش بێ بەهەشت لەبەرچاو بخا .

بەست : بەستی .

بەستشان : بەستیان ، دایانخست .

بەستەبێش کەمەر : پشتێنی بەستبو . واتە ئامادەی خزمەت کردن بۆبو .

بەسط ئەحوال (ع) : باس کردنی هەواڵ .

بەش خودا : بەشی خوا . بەشقی خوا ، بە عەشقی خودا ، بۆ خاتری خوا .

بەط (ع) : قاز .

بەعد (ع) : پاش .

بەکارەت (ع) : کچێنی .

بەڵ : بەڵکو .

بەڵا : بەڵام .

بەڵان : بەڵام .

بەڵقیس قەدر : شان و شکۆی وەك هی بەڵقیسی شاژنی سەبەئە لە یەمەن .

بەلقیس مەکانی : ئەوەی پایەی وەك پایەی بەلقیسە .
بەلگ : گەلا .
بە من وەردی : دەرخواردت دام .
بەند دەست : جمگەکانی دەست .
بەندە خانە : خانوی بەندە .
بەندە فەرمان : بەندەی گوێ ڕایەڵ .
بەندەن : بەسراوە .
بەوجا : بە ئەو جێگەیە .
بەور : دڕندەیەکی لە چەشنی پڵنگە بەڵام لەو بچوکترە ، کلکیشی نیە .
بە ویش : خۆی .
بەها : نرخ .
بەهرام : ئەستێرەی میترڕێخ .
بەهمەن : کوڕی ئەسفەندیار ، یەکێکە لە پادشا کەیانییەکان .
بەهەشت بێز : ئەوەندە خۆش بێ بەهەشت لە بەرچاو بێزرێنێ .
بە هەم : پێکەوە .
بەی : بە ئەم .
بەیان : بێن .
بەی تارە : بەم جوڕە .
بەیدێ : وەرن .
بەیضە (ع) **:** هێلکە .
بەیضەوار : هێلکە ئاسایێ .
بەینەت : بەین و پەیوەندێ .
بەیۆ : بێت .
بەیۆش : بێتە لای .
بەیۆن : بێم .

بێ : بۆ .
بیا : بوایە .
بیان : بێن .
بیاونۆ : بگەیەنێ .
بیاوۆن : بگەم .
بێ ئەدەو : بێ ئەدەب .
بێئەندێش : بێ بیر و خەیاڵ .
بێ پۆ : ئەوەی بنەچەی ناتەواو بێ . لە (پۆ)ی (تان و پۆ) وەرگیراوە .
بێپیر : کەسێ کە ڕێنموێنێکەری نەبێ .
بێتابێ : بێتاقەتێ .
بێ تاق : تاك و تەنیا کەوت .
بیت المال (ع) **:** گەنجینەی موسولمانان . بە کەسێکیش یا بە شتێکیش ئەوترێ کە هەر کەس بتوانێ دەستی بۆ بەرێ ..
بێچوَن : بێ هاوتا . مەبەست خوایە .
بێ دەماخ : بێ عەقڵ .بێ تاقەت .
بێ دەوڵەت : لات . نەگبەت .
بێ ڕام : ئەوەی ڕام ناکرێ و دەستی بەسەرا ناگیرێ .
بێڕایێ : هێچ و پوچیەتێ .
بیرجیس : یەکێکە لە ناوەکانی ئەستێرەی موشتەرێ .
بیرۆن : دەرەوە .
بێز : ئیسمی فاعیلی (بێزران)ە .
بێزابێ : بێزراندبوی .
بێزۆ : ئەبێزێ .
بیساط (ع) **:** ڕایەخ .

بێستوون : ئەو شاخەیە کە فەرهاد بە فەرمانی شێرین هەڵی‌کەند.
بیسمێل : سەربڕراو . لە (بسم الله)وە هاتووە ، چونکە پەلەوەر یا گیاندار کە سەر ئەبڕرێ (بسم الله)ی بەسەرا ئەخوێنرێ .
بێشتەر : زیاتر .
بێشکێ : بێشکەیەك .
بێ شۆ : بێ عەیبو ناتەواوێ . بێ ئەندازە . بێ پەیمان .
بێشوێنێ : بێ جێگەیێ . بێ پەیمانێ .
بێ شۆنی : تۆ بێ‌عەیبی .
بێم : ترس .
بێم خجل : خەرێك بووم .
بێم خەستە : نەخۆش کەوتم .
بێ مدار : بێ ڕاوەستان .
بێ مەجاز : بێ بار .
بێن : بۆن .
بینا کەر : دەست پێ بکە .
بێنش : بێنێن .
بێ‌نەوا : هەژار .
بێنێ : لوت .
بیهتەرێن : چاتر .
بیەن : بوە .
بیەن خەجل : داماوە .
بێ‌هو : بێهوده .

(پ)

پابۆس : قاچ ماچ کردن .
پا بەست : گرەوێدە ، پێ پێوە بەستراو . پێ بەستراو .
پابەند : ئەو زنجیرەی پێی بەندێی پێ توند ئەکرێ بۆ ئەوەی ڕا نەکا . بە کابرا خۆیشی ئەوترێ .
پاچە : پارچە .
پارسەگەر : ئەوەی خەرێکی لاتێ بێ .
پارە : پارچە .
پارە کەرد : دادڕێ .
پارەن : پارچە پارچەیە .
پاس : پاس کردن .
پاسە : وا .
پاسەن : وایە .
پاشنە : پاژنە .
پاكباز : ئەوەی خەرێکی کاری خاوێنە .
پاك دامەنێ : داوێن پاکێ .
پاڵان : کۆپان .
پاڵشت : پشتێ .
پاڵو : لا تەنیشت .
پاڵودە : جۆرە خۆشاوێکە لە نەشاستە و شەکراو دروستی ئەکەن .
پاڵە : ڕەنجبەر ، ئازا .
پامال : کوتاندنەوە بە پێ . بەتەواوێ لەناوبردن .
پا نەنیو وە بەر : پێ نەنێتە دەرەوە.
پای : داوێنی . پێی .
پایەنداز : ئەوەی ئەخرێتە بەر پێی کەسێك بەنیازی ڕێز لێ‌گرتنی
پڕا : پەڕێ .
پراش : پرزۆڵ پرزۆڵ .

پڕ پوچ : پڕ له هیچ . پڕ و پوچ .
پڕ پێچ : خاوەن ئەلقـەی زۆر . ئـەوەی فـڕ و فێـڵی زۆر بزانێ .
پڕتاف : پڕتاو .
پڕ داڵ : پڕ له دڕك و خار .
پڕ زۆر : بەهێز .
پڕ چێن : پڕ لۆچ .
پڕ سام : سامدار .
پڕۆشه : ورده .
پرێشه : ورده پڕۆش .
پسته : فستق .
پسۆزگ : ئـەو پرێشکی ئاگرەی لـەکاتی لەیەکدانی بـەرد و ئاسندا پەیدا ئەبێ .
پف : فو .
پو : پۆی تان و پۆ .
پوچگو : ئەوەی قسـەی هیچ و پوچ ئەکا .
پودەر : باوك .
پۆس : پێست .
پۆسه : وا .
پۆسەشا زانا : وایانزانی .
پۆسەمه شنەفت : وامبیست .
پۆسەن : وایه .
پۆشا : لەبەری‌کـرد . کردیەبەری (یەکێکی‌تر) .
پۆشابێن : دایانپۆشیبو .
پۆشاشان : کردیانه بەری . کردیانه بەریان .
پۆشیا : کرایەبەری .
پۆك : دەم .
پۆل : تاقم .

پول : پرد .
پۆلاسم : ئەوەی ئەوەنده تیژه پۆلا ئەسمێ .
پونداشتم : بـه خەیالمـا هات ، تەصەوورم کرد .
پەخش : بلاو .
پەڕ : پڕ .
پەڕاگەنده : پرژ و بلاو .
پەڕانتەر : بازدەرانەتر .
پەڕان کەرد : خستیه فڕین .
پەڕاو : شاخێکی گەوره و سەخته ئەکەوێتـه پشـت شـاخی بێستونەوه . ئاوێ که شەپۆل ئەدا بۆ کەناری ڕۆبار .
پەرداخ : ڕازاوه و ئاماده .
پەرداز : ڕاپەڕین . لابەر .
پەرده : مەقام (له مۆسیقـادا)
پەرساش : لێی پرسێ .
پەرستار : کارەکەر و خزمەتکار .
پەرستارێ : کەنیزەکێ،کارەکەرێ.
پەرستش : عیبادەت کردن .
پەڕگار : ئامرازێکی ئەندازیاریه .
پەڕنده : بالدار .
پەروا : ترس ، سڵ کردنەوه .
پەرواز : فڕین .
پەروازا : فڕێ .
پەروین : کۆمەڵه ئەستێرەی کۆ .
پەرەند : ئاورێشم .
پەرێ : بۆ .
پەرێش : بۆی .
پەس : کەواته . دوا .
پەسەندیده : پەسـەند کراو .

پەشتان : ئەوەی لەگەڵ کەسێکدا ڕابکشێ .
پەششە : مێشوولە .
پەل زێز : گەڵاوەرێو .
پەند پەزێر : پەند وەرگر .
پەنهان بداری : بشارێتەوە .
پەنەت میاوۆن : پێت ئەگەم .
پەی : بۆ . بەدوای .
پەیاپەی : پەی دەرپەی .
پەیت : بۆت .
پەیچێش : بۆچی .
پەیدا نمەبێ : دەست نەئەکەوت .
پەیش : بۆی .
پەیـك : فروسـتادە ، شاتـر ، نامەبەر .
پەیکار : کێشە .
پەیکان : پارچە ئاسنێکی نوك تێژە بەسەر تیرەوە یـا بەسـەر نێزەوە .
پەیکەر : نیشانە . لەش .
پەی‌کەردن : تاچیان برێ .
پەیمان شکەن : بێ گفت .
پەیمۆدە : گەڕاو .
پەیوەست : هەمێشە .
پیا : پیادە .
پیـاش کـەرد : پیـادەی کـرد ، دای‌بەزاند .
پێت وەردن : پێیان خواردی .
پێچاش : پێچای .
پێچیابێ : لوولی خواردبو .
پێرایە : جوانێ .
پێرموغان : گەورە پیاوی ئایینێ ئاگرپەرستان .

پێش : پێی ، بەو .
پێش ئامان : پێی هاتوە ، هاتـوە بەسەریا ، ڕۆی داوە لێی .
پێشان : پێیان . بەوان .
پێشانێ : ناوچاوان .
پێش بوان : پێی ببن ..
پێشخانە : بەردەمی ماڵ ، بە دەس شۆرگەو شـتیوا ئەوترێ .
پێش دەرۆن : پێی بدەم .
پێشگاه : بەردەم . خزمەت .
پێش منۆشۆ : دەرخواردی ئەدا .
پێشوا : پێشـەوا . پێش‌نوێژ .
پێشە : ئێسقان .
پێشەن : پێیەتی .
پێکا : گیری کرد ، پێیەوە کرد .
پێکابێ : گیری کردبو .
پێکا چەنگ : دەستی گیر کرد .
پێکان : گیری کردوە .
پێکیا : پێکراو . پێکرا .
پێل : سەرشان .
پێل ئەفگەن : فێل زمێن .
پێم بنۆشۆ : پێم بخواتەوە .
پێم مشۆ : پێم ئەچێ .
پێوار : نادیارێ . شەو .

(ت)

تابم نەمەندەن : توانام نەماوە .
تابوستان : هاوێن .
تا تا : تاڵ تاڵ .
تاجێل : پەلـە . لە (تعجیـل)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تار : تـاڵ . تارێـك . شـەو .

ئالەتێکی مۆسیقایە . جۆر .
تاراج بەردە : تالان بردن .
تاریان : هەلاتن .
تازە ساو : تازە لە هەسان دراو .
تازێ : تانجی .
تاس : تاسە . کلاو .
تاش : ئەوەی شتێ ئەتاشێ .
تاشا : تاشێ .
تاشای : تاشێت .
تاف : ئاوێ لە بەرزایییەکەوە بە گوژم دابەرێتە خوار .
تافتە : جۆرە قوماشێکە .
تاقەت نەداروٚن : تاقەتم نیە .
تاقێ : ڕاستێ . لە (تحقیق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تالوخ : پەیوەندێ . لە (تعلق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تالە : بەخت . لە (طالع)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تان : تانی تان و پۆ .
تاوا : توانێ .
تاوناش : تواندیەوە .
تاوناشەوە : تواندیەوە .
تاویا : توایەوە .
تاین : لە (تعیین)ی عەرەبییەوە هاتوە ، واتە (ئەو خۆی) . پەیدا .
تایێ : تالێ .
تریشقەی هەور : هەورە برۆسکە .
تعالی (ع) : چەند بەرزە (بۆ خوا بەکار ئەهێنرێ) .
تکلیف ما لایطاق (ع) : داوای شتێ لە توانادا نەبێ .

تۆ : ناو .
تواسا : بێزار بوو .
تۆپال : مشتو .
تۆتی : پەلەوەرێکە دەنوکێکی چەماوەی هەیە ، ئەوەندەی کوترێك ئەبێ ، ئەتوانێ هەندێ وشە فێر بێ و بێلێتەوە .
تۆتیا : کلە .
تۆ دیەن : تۆی دیوە .
تۆر : تۆران .
توراب (ع) : خۆل .
تورك و تازێ : تورك وعەرەب . مەبەست لە هەرا و ئاژاوەیە.
تۆش : تۆیش .
تۆش بەستە : تۆژ بەستە ، توێژ بەستو .
تۆفیا : تۆفانی کرد .
تۆق : تاقم ، کۆمەل .
تۆمار : قاقەزی لولە کراو . سەرپێچە
تۆن : تۆیە .
تۆنا بێ وە تۆن : تۆنا و تۆن کەوت.
توندیا : ڕقی هەستا .
تۆنی : تۆی .
تۆنێم : تۆین .
تۆیچ : تۆیش .
تەئیید (ع) : پشت گرتن .
تەب : تا .
تەبار : بن و بنەچە .
تەبلە : سندوقی بچوك .
تەبەرزەد : شەکر یا نەبات .
تەبەرزەد شکەن : ئەوەی قەی

ئەوەنــدە خــۆش بــێ وەك
شەکر بشکێنێ وا بێ .
تەبەرزین : تــەورزین ، جــۆرە تەورێکی بچوکە .
تــەبەســـــوم زێــز : ئــەوەی زەردەخەنەی لێ بوەرێ .
تەپڵی بـــاز : ئەو تەپڵەی لە کاتی ســوار بــونی ســوارەدا لێ ئــەدرێ .
تەتــار : گەڕۆك .
تەجەللا (ع) تیشــك دانــەوە و ڕۆشن بونەوە .
تەحسین (ع) : پیا هەڵدان . بە جوان زانین .
تەخت طــاقدیسی : یەکێکــە لە ســێ ئــاوازەکەی باربود .
تەخش تیر : جۆرە تیرێکە .
تەدارەك : ڕازاندنەوە و کەل و پەل بۆ کردن .
تەرتیف : ڕێکخستن ، دەسکاریێ کراوی وشــەی (ترتیب)ی عەرەبییــە .
تــەرح : جــۆر .
تەڕدەسێ : دەس و برد کردن .
تەرســا : ترسا . ئاگر پەرست .
تەرســان : ترس لێ نیشتو .
تەرکەش : تیر کێش ، تیردان .
تەڕ لان : ئەوەی ئۆقرە بە خــۆی ناگرێ لە جێیەکدا . شاباز .
تەزەرو : مەلێکی جوانــە ئــەلێن ئاشقی داری سەروە .
تەسبیح (ع) : سبحان الله کردن.
تەسەل : تیــر .

تەشنە : تینو .
تەصنیف (ع) : گاڵتە جاڕێ .
تەصنیفات (ع) : دانراو .
تەغافول (ع) : خۆ گێل کردن .
تەفاوت (ع) : فەرق و جیایێ .
تەفریح طەبع : (ع) : دڵ خۆش کردن .
تەکاوەر : ئــەوەی تــەك دێنێتــە پێشەوە .
تەکبیر گۆیان : (الله اکبر) وتن .
تەکفین (ع) : کفن کردن .
تەکەڵتو : نمەدزین .
تەکیە کەرد : پاڵی دایەوە .
تەل : ئەو خشڵەی ئافرەت ئەیدا لە سەری .
تەلا : زێڕ .
تــەلای دەست ئــەفشـــــــار : گەنجینەیـــەکی خوســرەوی پەروێز بوە .
تەلخ : تاڵ .
تەلخی دیدە : تاڵی چەشتو .
تەلمیت : بار و بارگەی کۆچەران.
تەماکۆ : توتن .
تــەمۆر : تــەمۆرە ، تــەنبــور ، (طنبـــور) ، ئامرازێــکی مۆسیقــایە .
تەمۆرە : تــەمــۆر .
تــەن : لەش . کەس .
تەنتەنە : فیز و کەش و فش .
تەنگنا : جێگەی تەنگ .
تەنە : بەرۆك . بەروانکە . تەنگە ، بەشــی ژێر ســکی وڵاخ لە زینەکەی .

تەوار : بازی مێنکە .
تەوان : هێز . توانا .
تەوئەمان (ع) : تۆم ، دوانە .
تەوحید (ع) : خوا بە یەك زانین .
تەوق : ئەوەی بە دەوری شتێکدا بێتەوە . لە (طوق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
تەوەللا (ع) : بێزار ، پشت پێ هەڵکردوو .
تەوەن : بەرد .
تەهەمتەن : لەقەبی ڕۆستەمی زاڵە . بە هەر قارەمانێکیش ئەوترێ .
تەهی دەست : دەست خاڵی ، لات .
تەیار : ئامادە .
تەیهوو : پەلەوەرێکە وەك كەو بەلام لەکەو بچوکترە و گۆشتیشی لە گۆشتی کەو خۆشترە .
تیجتیر : پەردەیەکی گەورەیە دایئەدەنەوە بۆ ئەوەی هۆڵێکی گەورە یا دەوارێکی پێ بکەن بە دوو بەشەوە .
تیغ : تێغ . چەقۆ . خەنجەر .
تیرە : تارێك .
تیز : تێژ .
تیز بازاری : کەل و پەل ڕاگرتن و نەخستنە بازاڕ و نەفرۆشتنی .
تیز پەرواز : تێژ فڕ .
تیشدان : تیایەتی .
تیش مەگرت : تێی ئەگرت .
تیشە : تەشوێ .
تیشە تاش : ئەوەی بە تەشوێ تاشراوە .
تیکە : پارچە .
تیکەچن : سواڵکەر .
تیمثال (ع) : پەیکەر ، وێنە .
تینی : چاڵی چەناکە .

(ث)

ثانی (ع) : دووهەم .
ثورەییا (ع) : ئەستێرەی کەیهان .
ثەواب (ع) : خێر .
ثەوابیت : (ع) : ئەو ئەستێرانەی ناجوڵێن . ئەمە بەپێی زانستی ئاسمان شناسیی کۆنە .
ثەور (ع) : گا . بورجی ثەور کە ڕێکەوتی دووەم مانگی بەهار ئەکات .

(ج)

جا : جێگە .
جائیزە (ع) : خەڵات .
جادوو : سیحرباز .
جاڕ دان : جاڕیان دا ، بە دەنگی بەرز بەناو خەڵکا هاواریان کرد .
جاڕوو : گسك .
جاڕوکەشی : گسكدان .
جاڕوکیش : گسكدەر .
جاعل الظلمات (ع) : ئەوەی تاریکایی دروستکردوە کە خوایە . لە ئایەتی (جاعل

الظلمات والنور) وەرگیراوە.
جاگە : جێگە .
جـام : ئاوێنە . شارێکە لە ئێران.
کاسەی مـەی خواردنەوە .
جێگەی من .
جام زێز : کۆشکێکی خوسـرەوی پەروێز بوە . ئاوێنە بەند .
جامە : کراس . بە مەعنا شێوەش بەکار دێ .
جانێ : گیانێ ، دلسۆز .
جانیب (ع) : لا .
جبرائیل : فریشتەی پەیام هێنان لە خواوە بۆ پێغەمبەران .
جرێت : یاریێ گۆ و چەوگان .
جـقە : نیشانەیەکی گەورەییە لە زێڕ و زێو و شتیوا دروست ئەکرێ و ئـەدرێ لە سـەر یا لە پشتێن .
جلەودار : ئەوەی جلـەوی ولاخ ڕائەکێشێ .
جن : جنۆکە .
جۆراب (ع) : گۆرەوێ .
جورعە (ع) : قوم .
جوزوێ : بەشێك . لە (جزء)ی عەرەبییەوە هاتوە .
جوست و جۆ : گەڕان ، پشکنێن.
جۆشان : هاتوەتە جۆش . ئەوەی هاتبێتە جۆش .
جوغد : تاق تاق کەرە .
جۆق : دەستە ، تاقم .
جوللاب قەند : شـەکـری لەگـەڵ گوڵاو تێکەڵکراو . جوللاب بە عـەرەبێ کراوی وشـەی (گول ئاب)ە و هاتوەتەوە ناو کوردێو فارسێ .
جولۆس (ع) : دانیشتن لەسـەر تەخت .
جونۆن (ع) : شێتێ .
جوهۆد : جۆلەکە .
جۆیا : ئەوەی بەدوای کەسێك یا شتێکدا بگەڕێ .
جۆیێ : جۆگەلەیەك .
جە : لە .
جە بالای سەر : بە ئاسمانەوە .
جە پا ئەفگەن : لە پێ خەر .
جە پا کەفتە : لە پێ کەوتۆ .
جەخت : توندێ . پەلە .
جەرێمە (ع) : سزای تاوان .
جەستە : چەشن . لەش .
جە سۆنگ : لەتاو . بەهۆی .
جەفا بوردە پێش : مەینـەت پـێ بردۆ .
جەفر : زانستێکە گـوایە ئەوەی بێـزانێ هـەوالی پاشـەڕۆژ ئەزانێ .
جە قەزا : بە قەزا و قەدەر .
جەکۆ : لەکوێ .
جەکۆن : لەکوێیە .
جەلا (ع) : ڕۆشنێ .
جەلد (ع) : پێـست ، مەبەست گەلێ جـار جل و بـەرگە . چوست و چالاك .
جەلدێ : پەلە .
جەم : کۆ . کۆمەڵ . لە (جمع)ی عەرەبییـــەوە هاتـــوە .

جەمشێدی شـــای بەناوبانگی ئێران .

جەم بێن : کۆبۆنەوە .

جەم جام : ئەو پادشایەی ئەوەندە خاوەن شـکۆ بێ ئاوێنەیەکی وەك ئاوێنەکەی جەمشێدی هەبێ کە ئەڵێن هەمۆ دنیای تیـا دیـوە .

جەم طەرز : ئـەو شاهانەی وەك جەمشێد خاوەن شکۆن .

جەمێن : تەوێڵ . لە (جبـین)ی عەرەبییەوە هاتوە .

جەمێن جامان : ئـەو کچانـەی ناوچاویـان وەك ئاوێـنە ڕۆشنە .

جنة الماوی (ع) : شـوێنێکە لـە بەهەشتدا .

جەنگێ : شەڕکەر ، سەرباز .

جەنیبە کێشان : ئەوانـەی ئەسپی بێ سوار ڕائەکێشن .

جەو : دەنکە جۆ . لەوەوە .

جەوان : لەوانەوە . جوان .

جەوانمـەردێ : جوامێـرێ ، پیاوەتێ .

جەواهیربار : ئـەوەی گەوهـەری هەڵگرتوە . مەبەست لـە پیاوی بەقیمەتە .

جەواهیر نیـگار : بە گەوهـەر ڕازاوە ، یـان وێنـە چـون گەوهەر .

جەو بۆن : بەوبۆنەوە .

جەودما : لەوەوپاش .

جەوشەن (ع) : زرێ .

جەولان (ع) : تاو .

جەولان دا : خـستیە غار .

جەوهەرێ : گەوهەر فرۆش ، یا ئەوەی گەوهەر کارێ ئەکا .

جەی : لەم .

جەیش (ع) : سوپا .

جێ دەوات : شێشەی مەرەکەب .

جێش : لێی .

جێشان : لێیان .

جێفە (ع) : مردارەوە بۆ .

جیوار (ع) : دراوسێیەتێ .

جێوەرتەر : لەمەوپێش‌تر .

جیهانبانێ : دنیاداری .

جیهان پەیمۆدە : دنیا گەڕاو .

جیهان‌تاب : ئەوەی تیشکی دنیـا بگرێتەوە .

(چ)

چ : چەند .

چا : چاڵ .

چابوك : گورج و گۆڵ .

چاپلۆسێ : زمان چەورێ .

چار تار : ئەو ئامرازانەی مۆسیقا کە هەریـەکی چوار تـاریان پێوەیە .

چارخ : کاڵە و پێتاوی زسـتانەی لادێییەکانی کوێستان .

چارشەو : چارشێو .

چارە : ناوچاو ، بەخت .

چارەپێ : چوار پێ .

چاشنێ : قەپـاغی فیشـەك کـە بارۆتی تیابێ .

چاشنیگیر : ئەو قاپەی کە شەراب و سرکەو شتیوای تێئەکەن .
چاغیر : ئامرازێکی مۆسیقایە .
چاك : دڕاو ، لەت لەت بۆ .
چاکیر : خزمەتکار .
چاوەش : ڕێنمونیکەری کۆمەڵێك کە خەرێکی کارێ بن .
چاە : چاڵ .
چاە بابل : ئەو چاڵاوەی کە دەڵێن هاروت و ماروتی تێدا هەڵاوەسراون .
چراغ : چرا .
چراغ چی گەری : کاروباری چرا جێبەجێ کردن .
چ رەمزیون : چ سیڕڕێکە .
چڕیش : بانگی کرد .
چڕین : بانگیان کرد .
چل تار : ئامرازێکی مۆسیقایە .
چل چەنگ : ئامرازێکی مۆسیقایە .
چل ستون : کۆشکێکی خوسرەوی پەرویز بوە .
چمان : وەك بلێی . وەك .
چنور : گیایەکی بۆنخۆشی کێویە .
چۆ : دار . ئەو دارەی سەرە ڕمی پێوە پێوەند ئەکەن .
چۆب تاش : دارتاش .
چۆبەك زەنی : بە دارێکی بچوك لە تەپڵ دان .
چۆبین : دارین .
چۆپان ئاسا : وەك شوان .
چۆپیواز : شایی کراوە ، هەڵپەڕکیکەر کە دەستیان بەردابێ .
چۆ دا : چۆکی دادا .
چۆگە : لەوێ .
چۆماغ : گورز .
چون : چونکە . وەك . کە .
چەپ چن : ئەوەی هەر خەرێکی مۆشە مۆش بێ بەدوای شتدا .
چەپەر : فروستادە .
چەپی واز : ناڕاستی خواز .
چەتر چێن : وەك چەتر .
چەتر چیهرە : شتێکی دێمەن وەك چەتر .
چەرب : چەور .
چەربێ : چەورێ .
چەرخ : سوڕانەوە . ئاسمان .
چەرخ ئەخضەر : گەردونی سەوز ، مەبەست لە ئاسمانە .
چەرخ بێ ستون : گەردونی بێ کۆڵەکە ، مەبەست لە ئاسمانە .
چەرخ تەور : ئەوەی ڕەوشتی وەك گەردونە یا وەك گەردون بەدەسەڵاتە .
چەرخ وەردن : خولیان خوارد .
چەرێدە : لەوەڕێو .
چەسپان : توند و جێگر . پەلە .
چەشمە : کانی .
چەشمە زەخم : چاوەزار ، بەلایەك کە بەهۆی چاوی پێیەوە تۆشی مرۆڤ بێ .

چەشمەسار : زەوییەك هەمـــوو لایەکی کانیاو بێ .
چەشمەك : چاویلکە .
چەفت : لار .
چەم : چاو . چەماوە .
چەم بەستە : چەمێـوە . چـاو بەسراو .
چەم تەنگ : بەرچاو تەنگ و ڕژد .
چەمە : چەمیوە .
چەمەر : شێن و زاریی . کـۆس کەوتن .
چەمەری : شێن و ڕۆ ڕۆ .
چەمیابێ : چەمێبوەوە .
چەمێ بکەر : چاوێ بکەرەوە .
چەنبەربازی : بە دەوری خـــۆدا گەڕان و سوڕ خواردنەوە .
چەنچوون : ئەوەی هەر خەرێـکی چەند و چۆن کردن بێ .
چەندێ : ماوەیەك .
چەندین : گەلێك .
چەندێ هەنبێچ : ماوەیەکی تریش .
چەنگ : چنگ. ئالەتێکی مۆسیقایە.
چەنگی : ئەوەی چەنگ ئەژەنێ .
چەنەت : لێت .
چەنەش : لێیەوە . لێی .
چەنەش نەوەردی : لێت نەخوارد .
چەنێ : چۆن . چۆن وا . لەگەڵ .
چەنێتەن : لەگەڵتە .
چەنێش کەرد لێوە : چۆنی شێت کرد .
چەنێشەن : لەگەڵیەتی .
چەواشە : سەر لێشێواو .
چەوگان : گۆچان . دارێکە لـــە یـــاریی گۆ و چـــەوگانا پێـی ئـەدرێ لـە گۆکە . مشتوەکەی ڕاست و بارێك و سـەرەکەی تـۆزێ پـان و چەماوەیە .
چەوگانبازی : جۆرە وەرزشێکە بە سواریی یا بە پیادە بە گۆ و چەوگان ئەکرێ .
چەهچەهە : ئاوازی بولبول و ئەو چەشنە پەلەوەرانە .
چێش : چی .
چێگە : لێرە .
چێگەولا : لەمەوپاش .
چێن : لۆچ .
چیهرە : ڕوو . سەر و سیما .

(ح)

حاتەم : حاتم بن عبدالله الطائی ، ناودارێـکی عـەرەب بـوە ، لـە دوا ساڵـــەکانی پێش ئیسلامدا ژیاوە ، ناوبانـــگی بە دەهەندەیی دەرکردوە .
حاجیبان (ع) : پەردەوانەکان .
حاذیق (ع) : زۆرزان .
حاشیە (ع) : پەراوێز . دەس و پێوەند .
حاضر باش : ئامـادە بە . ئـــەو وشـەیەیە پاسەوانان بە شەو لەناو خۆیانا ئەیلێن بۆئەوەی پـیاو خراپ نەتـوانێ نزیك بێتەوە .
حامیل وەحی ڕەببانی : هەڵگـری پەیامی خوا کە جوبرەئیلە .

حسب التدبیر (ع) : بەپێی ڕاوێژ .

حسب الحکم (ع) : بەپێی بڕیار .

حسب الرقم (ع) : بەپێی نوسێن .

حوت : بورجی دوانزەهەمی دوانزە بورجەکەی ئاسمانە . بەرابەر بە دوا مانگی زستانە .

حوّر : حۆرێی بەهەشت .

حوسەینی : ئاوازێکی مۆسیقایە .

حوقەباز : ئەوەی کاری وەك جادوگەرێی لە دەست بوەشێتەوە .

حوقەی کاوس : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .

حەجەر سم : بەرد کونکەر .

حەدیث (ع) : قسە .

حەذەر (ع) : پارێز .

حەربە (ع) : ڕم .

حەرف (ع) : قسە .

حەرەم سەرایان : حەرەم سەراییەکان ، کەنیزەکەکانی مالەوە .

حەریر (ع) : ئاورێشم .

حەریف (ع) : هاوپێشە .

حەصاری : دەورەدراو ، بەندی .

حەفی : مار .

حەق پێ دادە : خوا پێداو .

حەك (ع) : کوژاندنەوە .

حەلق ئاوێز : بە گەرو هەلواسراو ، لە سێدارە دراو .

حەمایل : کێسەیەکی قایشە دوعا و شتیوای تێ ئەخرێ و ئەکرێتە مل . مەبەست لە دەست بە حەمایل کردن ئەوەتە بە ملی یارا شۆڕێ بکەیتەوە وەك حەمایل . لە عەرەبییەوە هاتوە .

حەنظەل (ع) : کالەکە مارانە .

حەوال : هەوال ، دەسکاری کراوی وشەی (احوال)ی عەرەبییە .

حەوبە : مەیدان . وادیارە دەسکاری کراوی وشەی (حومە)ی عەرەبییە .

حەی حەلقە : ئەلقە وەك ئەلقەی مار .

حەیران مەند : سەرسام بو .

حیجاز : ئاوازێکی مۆسیقایە .

حی لاینام (ع) : ئەو زیندوەی هەرگیز نانوێ . مەبەست خوایە .

(خ)

خاتون : کەیبانو .

خاتەم (ع) : ئەمۆستیلە .

خاچ : صەلیب .

خار : دڕك . نوکی تیژی بەرد .

خارا : جۆرە پارچەیەکی ئاورێشمە . ڕەق .

خارا شکاف : بەرد سم .

خارایی : ئەوەی لە بەردی گرانیت دروست کرابێ .

خارەت : تالان . لە (غارة)ی عەرەبییەوە هاتوە .

خازِن (ع) : گەنجینەدار .
خاس ڕەنگی : خاسە ڕەنگی .
خاسەڕەنگ : دەرمانێك بۆ ئەکرایە ئاو کاغەزیان پێ ڕەنگ ئەکرد .
خاشخاش : خەشخاش . گیایەکە تریاکی لێ دێتە بەرهەم .
خاصان : نۆکەرە تایبەتییەکان .
خاطر خواهی : ئارەزوی خۆم .
خاطر ڕیش : دڵ برینددار .
خاطر شکستە : دڵ شکاو .
خاطر نیشان : خستنەوە یاد .
خاطی (ع) : خەتاکار .
خاکستەر : ژێڵ .
خاك مالی : خاك و خۆڵ ماشینەوە.
خاکی : سادە و بێ گرێ .
خام : خاو .
خامۆش : بێدەنك .
خامۆش کەردەوە : کوژاندیەوە .
خامە : قەڵەم .
خامەی مۆ : قەڵەمی وەك مۆ بارێك .
خانە : خانۆ .
خانەدان شێو : خانەدان شێوێن .
خاو : خەون . خەو . نەهۆنراوە .
خاو ئالۆ : خەوالۆ .
خاوش بەردەوە : خەو بردیەوە .
خاو نۆشێن : خەوی خۆش .
خاوەرێن : ڕۆژەلاتی .
ختم الانبیاء (ع) : دوایی پێغەمبەران . مەبەست پێغەمبەری ئیسلامە .
خجل : خەرێك .

خدی : خۆ . سەرگەرمی و خەرێکی .
خدی دەر : سەر گەرم کە .
خرابە : کاول .
خرخال : بازنی پێ .
خرس : ورچ .
خرێدار : کڕیار .
خزمت گوزاری : خزمەت کردن .
خلتان مبی : ئەتلایەوە .
خلتیان : ئەمدێو و ئەودێویان کرد. گەوزان .
خواب : خەو .
خواجە : خاوەن . ئاغا . گەورە . خاوەن ماڵ .
خوار : ذەلیل .
خواری : سوکی .
خواهی و نەخواهی : بتەوێ و نەتەوێ .
خۆب : باش . باشە .
خۆبی : جوانی .
خوتەن : ناوچەیەکە لە تورکستانی سەرو .
خوتەن خێز : لە خوتەنەوە هاتو .
خۆد : خۆدە .
خودا پی دادە : خوا پێ داو .
خود داری : سەرپێچی .
خۆر : خواردن .
خورد : دەرخوارد . خۆراك .
خورداد : ئەوەی درابێ بە خواردن.
خوردی : وردی ، زەلیلی .
خوردی : خواردت .
خورسەند : دڵشاد .
خۆرش : خۆراك .

خورشێد : خۆر .
خورۆس : کەڵەشێر .
خۆش ئەندازی : چاك هەڵدان .
خۆش خوان : گۆرانیبێژی دەنگ خۆش .
خۆش خیرامی : ڕەفتاری خۆش لە ڕۆی ناز و جوانییەوە .
خۆش ڕەفت : خۆش ڕەوت .
خوشك : وشك .
خوشکین : وشك بوەوە .
خۆشگۆ : دەنگ خۆش .
خۆشگەوار : ئەو خوراوەیەی بەئاسانی قوت بچی .
خۆش لەفظ : قسە خۆش .
خوشنودی : دلشادی .
خۆش نوێس : خۆش نوس .
خۆشە : هێشو .
خوصومەت (ع) : دوژمنایەتی .
خومار : سەرئێشەی پاش خواردنەوە .
خوندکار : پادشا . لە (خاوەندکار) یا لە (خوێنکار) وەرگیراوە ، چونکە پادشا هەم خاوەن کاریشە و هەم خوێن کاریشە واتە جەنگ ئەکا و خوێن ئەڕێژی .
خۆنڕێز : خوێنڕێژ .
خۆنی : سور وەك خوێن .
خەتا : یەکێکە لە شارەکانی چین ، بە موشکی بۆنخۆش بەناوبانگ .
خەجستە : پیرۆز .
خەجل : خەجالەت ، شەرمەزار .

لە عەرەبییەوە هاتوە .
خەدەمە (ع) : کارەکەر و نۆکەر .
خەدەنگ : تیر .
خەر : کەر .
خەراما : بەناز بەڕێوەچو .
خەرامان : بەڕێوە ڕۆیشتن بە ناز و لەنجە و لارەوە .
خەرچەنگ : قرژانگ ، بورجی سەرەطان .
خەرقەی تەجرید (ع) : بەرگی کۆنەی نیشانەی دەست لە دنیا شتن .
خەرکاو : خەرتێك .
خەرگا : دێوەخان .
خەر مەغز : کەللە کەر .
خەرمەن : خەرمان .
خەریطە (ع) : تورەکەیەکە لە پێست یا لە چەرم دروست ئەکری .
خەس : گیایەکی بۆن خۆشە .
خەستە : ماندو .
خەسیس (ع) : پیاوی سوك و دونی .
خەشمگین : ڕقاوی .
خەصم (ع) : ناحەز ، بەربەرەکانیکەر .
خەط : ناوچە . (لە عەرەبییەوە هاتوە) .
خەفتان : کراسێکە لە ئاورێشم دروست ئەکرا و بۆ جەنگ لە بەریان ئەکرد .
خەفیف (ع) : سوك .

خەلعەت خوسرەوی : خـــەلاتی خوسرەوانە .
خەلوەت : ژووری تایبەتی .
خەلوەتی : تەنهایی . لە عەرەبییەوە هاتوە .
خەلەل : (ع) : کەم و کورتی .
خەم : چەماوە .
خەم بی : چەمییەوە .
خەمسە : ئـەو پێنـج داستانەی نیظامی بە شـیعر دایناون : مخزن الاسرار ، خوسرەو و شیرین ، لەیلا و مەجنوون ، هەفت پەیکەر ، ئەسـکەندەر نامە .
خەمین : خەمگین .
خەندان : ئەوەی پێبکەنی .
خەندان بی : کەوتە زەردەخەنە .
خەیلی : زۆر .
خەیمە (ع) : خێوەت ، دەوار .
خیاتە : خەیاتە ، تالی ئاوریشم .
خیر البشر : چاترینی ئادەمیزاد ، مەبـــەسـت پێغەمبـــەری ئیسلامە .
خیر المرسلین : چاترینی پێغەمبەرە نێـــرراوەکان . مەبـــەست پێغەمبەری ئیسلامە .
خیرام : ناز و جوانی .
خیرەدمەند : عاقل .
خێزا : هەستا .
خێزناشان : هەلیانبری ، بەرزیان کردەوە .
خیشم : ڕق .
خیشم ئالود : بە ڕقەوە ، ڕقاوی .

خیطمی : گیایەکی لاسك ئەستوور و بەرز و گەلا پانە ، گولەکەی یا سپی یا سوورە .

(د)

دا : ئادەی . لیدا .
دابێش : دابوی .
داد : دان .
دادە : دراو .
دادەن : داویە .
دا دیار : دەرکەوت .
دارا : داریـوشی دوا پادشـــای بنەمالـــەی هەخامەنشی لـــە ئێران . خاوەن دارایی .
دارات : شان و شکۆ .
دارا ڕیکاب : ئەوەی دارا لە ڕکێفیا ئـــەڕوا ، واتــە ئـــەوەندە گەورەیە .
دار الملك (ع) : پایتەخت .
داران : هەیانە .
دار پاچ : ئەوەی دار دائەپاچی وەك تەور و تەشوێ .
دارچە : دەسك . دەسرازە .
دارو : دەرمان . هەمە . خۆراك .
دارۆ : هەیەتی .
داروغە بازاڕ : کاربـــەدەســتێکی میـــری بـوە بـــە بـــازاڕا ســـوڕاوەتەوە هـــــــەر سەرخۆشێکی دیبی گرتـویە دارکاری کردوە .
دار و گیـــر : مەبەســـت لـــە فەرمانڕەواییە . لە دو کاری

(دار) واتــه : بتبێ و (گیر)
واته : بگره وەرگیراوه .
دارێ : هەته .
داستان : ڕازی درێژ .
داش : دای پێی .
داشان : دایان .
داشان قەتره و دەو : غاریان کرد .
داشت : بوی .
داشتم : بوم .
دا گیرم : گیری دام .
داڵ پەڕ خەدەنگ : داڵێ پەڕەکانی
وەك تیر بن .
دام : داو .
دامیار : ئەوەی که داو ئەنێتەوه .
دان : زان ، ئەوەی شتێ بـزانێ .
داویه .
داناپەسەند : ئەوەی پیاوی فامیده
پەسەندی بکا .
دانش : زانـست . دانی ، ئەو دانەی
ئەکرێته بەری .
دانش ئەفزۆن : عەقڵ زۆر .
دانشمەندێ : عاقڵێ .
دانشوەر : خاوەن فام .
دانشوەرێ : عاقڵێ .
دانه : ئالیك .
دانه بەند : بـەرگێ کـه بـەردی
گرانبەهای پیا کرابێ .
داوا : هــەرا . لــه (دعــوی)ی
عەرەبییەوه هاتوه .
داواکەرۆ : داوا بکا .
داوان : پەله .
داوەر : خاوەن داد . حوکمڕان .
زۆر جــاریش مەبــەست
خوایه .
داوەرێ : مەحکەمه کردن .
دایان : دایەن ، ئــەو ئافرەتــەی
منالی بێ ئەسپێرن بۆ بەخێو
کردن و شێر پێ دانی .
دایم الاوقات (ع) : هەمێشـه .
دایم المدام (ع) : هەمێشه .
دراز دەستێ : دەس‌درێژێ .
دڕدەوه : دڕیەوه ، کردەوه .
دروست : ڕاست .
دروشت : زل .
درەخشا : درەوشایەوه .
درەنگێ : ماوەیەکی زۆر . تاوێ .
دریا : درا .
دریغ : مەخابن .
دڵ ئازار : دڵ ئێشاو .
دلارا : کەســێ یا شــتێ مایــەی
خۆشێی دڵ بێ .
دلارای شەودیز : یەکێکه له سێ
ئاوازەکەی باربود .
دلاوەرێ : قارەمانەتێ .
دلبەن : دڵبەنـد ، ئــەوەی دڵی
پێوه بەستراوه .
دڵ خواه : ئارەزوی دڵ .
دڵ ڕوبا : دڵ فڕێن .
دلگیــر : خەفــەتبار . ئــەوەی
ئەوەنده جوان و باش بێ دڵ
بێگرێ .
دڵ واز : دڵ خواز .
دڵ وەش : دڵخۆش .
دلێ : نــاو .
دما : پاش .
دمای : دوای .

دمك : دملەك .
دۆ : دۆكەل .
دۆ : بدا .
دوان : گفتوگۆ كردن .
دۆ بالا : دۆ قات .
دوچار : تۆش .
دۆ چەندان : دۆ قات .
دۆدێ : دۆكەلاوێ .
دۆدێ هەناسە : هەناسەی وەك دۆكەل .
دۆر : دەور ، خول .
دوڕاج (ع) : پۆڕ .
دۆر باش : دۆر كەوەرەوە . دۆر بێ لێی .
دورج (ع) : سندوق .
دورد : خەستی بنی شێشەی شەراب .
دوڕڕیوەن : دوڕڕیكە .
دوڕ سەنج : دوڕ پێو ، یا دوڕ كێش . بە ئادەمزادی قسە جوان ئەوترێ گوایە قسەكانی خۆی ئەكێشێ و ئەپێوێ و ئەیاندا بە گوێی گوێگرا .
دۆر موست : دۆری ئەختەوە .
دوڕ مەكنون (ع) : دوڕی شاراوە لەناو سەدەفدا .
دۆ ڕەنگ : دۆ ڕۆ .
دوزدێ : دزێ . نهێنێ .
دۆش : سەرشان . كۆل .
دوشمەن كامێ : بە ئارەزۆ گەیشتنی دوشمن .
دۆشێن : هێ دوێ شەو .
دوعاگۆ : ئەوەی دوعای خێر بۆ خەلك ئەكات .
دوم : كلك .
دۆن : سۆك .
دۆن هیممەتێ : هێچ لێ نەهاتن .
دەبیر : میرزا ، نامەنۆس .
دەخل : بەر و بۆم .
دەد : دڕوندەی كێوێ .
دەربەستە : دەرگا داخراو .
دەر پێش : بدە پێی .
دەر حال : دەس‌بەجێ .
دەرخوا : داوا .
دەرخواست : داوا .
دەردمەند : دەردەدار .
دەردەم : دەس‌بەجێ .
دەردێن : دەرداوێ .
دەرسات : دەس‌بەجێ .
دەرقوپیا : قوپاوە یەك .
دەركار : پێویست .
دەر گیلێ : ئەم دەرگا و ئەو دەرگا كردن .
دەرلاد : دەس‌بەجێ .
دەرمێ : بدەین .
دەرۆ : ئەدا . بدا .
دەرویش : دەس بەتال . هەژار . گۆشە نشێن . گوێ بە دنیا نەدەر .
دەرەم : بمدە .
دەریا دل : ئەوەی دلی وەك دەریایە واتە گەورەیە .
دەریافت كەرد : وەری‌گرت ، تێ‌گەیشت .
دەریا كەف : ئەوەی بەری لەپی

ئەوەندەی دەریا پانە ، واتە دەهندەیە .
دەریا کێش : ئەوەی ڕەوشتی وەك دەریایە . مەبەست لە دڵ و دەروون فراوانییە .
دەریم : بدەین .
دەزراچە : دەسـرازە ، ئـەو قەیتانەی منالی پێ دائەپێچن لەناو بێشکەدا .
دەستارچە : دەسمالی بچوك .
دەسـتان : کـۆی (دەست) . داستان .
دەست ئەفشار : ئەوەی بە دەست گوشرابێ یا بگوشرێ .
دەسـتماڵ : دەسـتە سـڕ . سەرپۆش .
دەست موزد : کرێ دەس .
دەستوور : شێوە .
دەسـتوورێ نەواسـت : ئـیـزنی نەخواست .
دەستە زڕانێ : دەستە و ئەژنۆ .
دەستە زەڕ : مشتۆ زێڕین .
دەستێ : دەستەیەك ، چەپکێك .
دەسکار : کاری دەس .
دەس‌کێش : بـە دەس بـە کێش کراو .
دەغدەغە (ع) : مەترسێ .
دەلالات : دڵخۆشی دانەوە .
دەم : کات .
دەم بنیە تێش : دەمی تێ بنێ .
دەم جەنگ : شەڕە دەم ، مەبەست لە گلەیێ و بناشتە .
دەم فەراق : دەم گەورە و وڕاق .

دەمێ : تاوێ .
دەو : غار . پەلە .
دەوات : شێشـەی مـەرەکەب . جاران مەرەکەبیان ئەکردە ناو شێشەیـەك و پەڕۆیەکیشیان ئەخسـتە نـاو مەرەکەبـەکە پێیان‌ئـەوت (لێقە) . ئـەو پەڕۆیە بۆ ئەوەبو کە قەڵەمی قامێش یا ئۆچیان بکردایە بە شێشەکەدا مـەرەکەبی زۆری لەگەڵ خۆی هەڵنەگرتایە .
دەوان دەو : غـار کـردن بـە هەڵەداوان .
دەو دۆ : بە پەلە بڕوا .
دەور : زەمانە .
دەوران : دەور و بەر . زەمانە .
دەور مدا : : خولی ئەخوارد .
دەوڵەت زیاد : مالآوا .
دەوڵەت سەرا : خانوی دەوڵەتێ ، مەبەست لە مالە گەورەیە .
دەهان : دەم .
دەهندە : بەخشندە .
دەیجوور : تاریکێ .
دەیجووربێز : ئەوەندە ڕەش کـە شـەوی تارێك لـە بەرچاو بێزرێنێ .
دەیر : پەرستشگای گاوران .
دەیرێ : کەسـێ وەك ڕەبەن لـە دەیردا بژی . مەبەست لـە کەسـێکە وەك شـێتی لـێ هاتبێ و پەیوەندی بە دنیاوە نەمابێ .
دەیهێم : تاج .

دەییار (ع) : کەسێ بە ئاوەدانیدا بگەڕێ .
دیـا : ڕوانێ .
دیار البشر (ع) : مرۆی گەڕۆك .
دیبا : جۆرە قوماشێکی ئاوریشمی ڕەنگا و ڕەنگە .
دیباچە : سەرەتای کتێب .
دیدە : چاو .
دێر : درەنگ .
دێر دێنێ : درەنگ دێتن .
دێرین : کۆن .
دێش : دێ ی .
دیشوار : زەحمەت .
دیگ : مەنجەڵ .
دین : دێتن ، چاو .
دیوانە : شێت .
دیوانەگی : شێتی .
دیویا : تێکچو .
دیهقان : جوتیار ، لادێیی .
دیهکەدە : دێیەکی بچوك .
دیهلێز : دالان .

(ذ)

ذائقة (ع) : ئەوەی ئەچەژێ .
ذا المنن (ع) : خاوەن نیعمـەت و دەهندە .
ذوالجلال (ع) : خاوەن شکۆ .
ذەبحش مکەردن : سەریان ئەبڕێ.
ذەڕڕە : وردە تۆز .
ذەڕڕێ : ذەڕڕەیەك ، تۆسقالێك .
ذەروە (ع) : چڵە پۆپە .

(ژ)

ژار : زەهر .
ژنیا : لێدرا . داخرا .
ژەرف : قوڵ .
ژەقنەمۆت : ژار . لە (ذقنا الموت)ی عەرەبییەوە وەرگێراوە .
ژەند : لێیدا ـ بۆ مۆسیقا . دایخست ـ بۆ دەرگا .
ژەندەن : لێیاندا . دایانخست .

(ڕ)

ڕا چەفت : ڕێ چەوت .
ڕاز : قسە . سەرگوزەشتە .
ڕازان : قسە .
ڕازنا : ڕازاندیەوە .
ڕازەن : ڕێگر .
ڕاســــیخ (ع) : دامـــەزراو و جێگرتو .
ڕاش : پێناوی . ڕێگای .
ڕاقیم (ع) : نوسەر .
ڕاگە : ڕێگا .
ڕام : ئارام .
ڕامتەن : ملکەچ بوە بۆت .
ڕا نەبەری : ڕێگا نەبەیت .
ڕاویار : ڕێبوار .
ڕاهان : ڕێگەکان .
ڕاهێ : ڕایێ ، کەسێ کەوتبێتـە ڕێ .
ڕاهیب (ع) : قەشە .
ڕای : ڕێگای .
ڕایات (ع) : ئالاییەکان .
ڕایەت : ڕەعیەت . لە عەرەبییەوە هاتوە .

ڕایەگانی : خۆڕایی .
رب العالمین (ع) : خوای هەمــو جیهانێ .
ڕژیا : ڕژا .
ڕستەن : ڕواوە .
ڕشتە : داڕێژراو . هۆنراوە .
ڕشتەن : ڕشتوە (بە کلە) . ڕەنگ کردوە .
ڕشتەی ئیلاهی : ئەوانەی خوا خۆی هۆنێونیەتەوە . واتــە لــە زێدە جوانییا .
ڕشتی : ڕژاندت .
ڕشتێ : ڕوشدێ ، فامێ .
رفیع القدر (ع) : پایە بڵند .
ڕکێف : ئاوزەنگێ . ئەڵێن فــلان کەس لە ڕکێفی فلان کەسایە واتە لە دەســت و پێوەندی سەفەریەتی . یا فــلانە ژن لەژێر ڕکێفی فلانە پیاودایــە واتە ژنیەتی . لە (رکاب)ی عەرەبییەوە هاتوە .
ڕۆ : ڕۆژ .
ڕۆ : مێتالێکە تێکەلە لــە مس و قەلایێ .
ڕۆ ئاوەرد بە هەم : ڕۆی هێنایــە یەك ، ڕۆی گرژ کرد .
ڕواس : ڕێوێ .
ڕوالا : ڕەواند . لەناوی برد .
ڕوالان : ڕۆ ئالان ، ئەوانەی دەم و چاویان سوور و جــوانە .
ڕوبع مەسکون (ع) : چــواریەکی تۆپی زەوێ کــە وشکانە و ئادەمێزادی تیا ئەژێ .

ڕۆح ئەفزا : گیان زۆر کەر .
ڕۆ دۆ : ڕۆ بدا .
ڕۆ سەخت : ئەوەی شەرم نەکا .
ڕۆ گەردان : ڕۆ وەرچەرخێن .
ڕۆ گێلنا : ڕۆی وەرچەرخاند .
ڕۆ مالا : ڕۆی هەلمالێ .
ڕۆ مەردەگان : ئەوانەی ئەمــڕۆ ، واتە تازە ، مردۆیان مردوە . یا ڕۆژیان مردوە واتە بەختیان کوێر بوەتەوە .
ڕۆ نەکەردیوە : لات نەکردەوە .
ڕوهبانێ : ڕەبەنێ .
ڕۆی : ڕۆژی .
ڕۆێ : ڕۆژێ .
ڕۆێ جە ڕوان : ڕۆژێ لە ڕۆژان .
ڕۆیێ : ڕۆژێ .
ڕۆیین کوس : تەپلی گەورەی کەللە تێکەل لە مس و قەلایێ .
ڕەحیق (ع) : شەرابی بێگەرد .
ڕەخت : جل و بەرگ . بار و بنە .
ڕەخش : ئەسپەکەی ڕۆستەمە . بە هــەر ئەسپــێکی باشیش ئەوترێ .
ڕەخشان : ئەوەی بدرەوشێتەوە . ڕازاوە و جوان .
ڕەخشندە : تێشك دەرەوە . بــە خۆریش ئەوترێ .
ڕەد : دانا . ئازا .
ڕەزاشەن : ڕازیبەتی .
ڕەزم : جەنگ . هەرا .
ڕەست : ڕزگار بۆ .
ڕەستاخێز : ڕاپەڕین .
ڕەسم : ڕەوشت . نەرێت .

ڕەستیدە : گەیشتو . پێگەیشتو .
ڕەشح (ع) : تەڕایی .
ڕەشحە (ع) : نم .
ڕەشك : غیرەت بزوتن و بەخیلی بردن . ڕەشۆ .
ڕەشید (ع) : لێهاتو .
ڕەضامەن : ئارەزۆم وایە ، حەز ئەکەم .
ڕەعشە (ع) : موچوڕکە .
ڕەعنا سوار : سوارێکی شۆخ وەك گولی ڕەعنا کە گولێکی شۆخ و بەرزە . هەروەها ڕەعنا بە شۆخ و باڵا بەرزیش ئەوترێ.
ڕەفرەف (ع) : شتێکە گوایە پێغەمبەر لە شەوی میعراجا سواری بوە پاش ئەوەی لە بوراق دابەزێ .
ڕەفع (ع) : لادان .
ڕەقصانبێن : کەوتنە سەما کردن .
ڕەقصیان : سەمایان کرد .
ڕەقەم گەرد : نوسی .
ڕەم : ڕەوگ . ڕا (کردن) .
ڕەم ڕەم : ڕەوگ ڕەوگ .
ڕەمز : نیشانە .
ڕەم گەرد : هەڵات ، ڕای کرد .
ڕەم گەردەن : ڕای کردوە .
ڕەم کێش : ڕەوگ بەدوای خۆدا هێنەر .
ڕەممال (ع) : ئەوەی ڕمل ئەگرێتەوە واتە بەخت ئەخوێنێتەوە .
ڕەنج : ماندویەتی .
ڕەنجابی : ڕەنجابوی .
ڕەنج بەردە : ئەو ڕەنجەی کە دراوە .
ڕەنجۆر : ڕەنجکێش ، بێمار .
ڕەنجیا : ڕەنجا .
ڕەند : زیرەك و بێباك و کەمتەرخەم . شۆخ و جوان.
ڕەنگ ئامێزی : ڕەنگ تێکەڵی .
ڕەنگ بەست : ڕەنگ گرتو .
ڕەنگ ڕێژی : ڕەنگ ڕشتن .
ڕەنگ مبەست : ڕەنگی وەرئەگرت . جارجاریش بە مەبەستی خوێن ڕێژان بەکار ئەهێنرێ.
ڕەوان : ئەوەی بڕوا .
ڕەوان بێ : ڕۆیشت ، جاری بۆ .
ڕەوشەن بیابا : ڕۆشن بوایەتەوە .
ڕەوضە (ع) : باخچە .
ڕەوەند : کۆچ و دوری . کۆچەر .
ڕەویل : کۆمەل .
ڕەویە : بیر . شێوە . لە (رویة)ی عەرەبییەوە هاتوە .
ڕەهزەوان : ئەوانەی ڕێ ئەگرنە بەر .
ڕەهنمون : ڕێ بەدێیی . ڕێبەدێیی‌کەر .
ڕەهـ نەوەرد : ڕێگا تەی‌کەر .
ڕەهوار : ئەسپ یا هێستری خۆش ڕەو .
ریاض : ڕشتەی کۆی (روضة)ی عەرەبییە ، واتە باخچە .
ڕێختەن : ڕژاندوە .
ڕیدا (ع) : کراس .
ڕێزا : وەراندی . وەری .

ڕێزان : ڕژاندیان . وەراندن .
ڕێزنا : وەراندی .
ڕێزە : پارچە پارچە بۆ . وردە .
ڕێزەی ڕاز : وردە قسە .
ڕسالەت (ع) : پێغەمبەرێتی .
ڕێش : بریندار .
ڕێشخەند : پێکەنین بە ڕێش ، گاڵتە پێ کردن .
ڕێشە : ڕیشۆ . بێخ .
ڕێکاب : ئاوزەنگی . هاو ڕکێف ، لە عەرەبییەوە هاتوە .

(ز)

زاغ : قەلە ڕەش . ئەڵێن قەلەڕەش چاوی تیژە .
زامەت : زەحمەت .
زانا : زۆر زان . زانی .
زایچە : کۆنەکان باوەڕیان وا بوە هەرکەس دەفتەرێکی بچکۆلەی لە غەیبا هەیە چێی بێتەڕێ لەو دەفتەرەدا نوسراوە . (زایچە) بەو دەفتەرە ئەڵێن .
زایف : لاواز ، دەسکاری کراوی (ضعیف)ی عەرەبییە .
زایلە : هاوار . گریان و شیوەن .
زایندە : ئەوەی بزێ .
زایە : فەوتاو . لە (ضایع)ی عەرەبییەوە هاتوە .
زڕانی : ئەژنۆ .
زگار : خەفەت .
زنج : چەناکە .

زوان : زمان .
زوبان بەستە : زمان بەسراو .
زۆخ : کێم .
زوخاڵ : خەڵوز .
زوشت : ناشیرین .
زوڵاڵ : ساف . لە (زلال)ی عەرەبییەوە هاتوە .
زومرە (ع) : کۆمەڵ .
زومرەی ناجیە (ع) : ئەوانەی ڕزگاریان ئەبێ . مەبەست لە موسوڵمانانە .
زومەڕڕەد : زمڕوت ، بەردێکی گرانبەهای سەوزە .
زونار : پەتێکی هۆنراوەیە بت پەرست و ئاگر پەرست لەگەڵ خۆیانی هەڵئەگرن .
زوهرەی ڕەققاص : ئەستێرەی زوهرە کە پێیشی ئەڵێن (گۆرانی بێژی ئاسمان) .
زەبوونگیر : ئەوەی پەلاماری زەبون و بێ دەسەڵاتان بدا .
زەبەر دەست : بەهێز .
زەدە : لێدراو ، توش بو .
زەڕ ئەندود : شتێ کە بە زێڕ ماڵە درابێ .
زەڕبەفت پۆش : ئەوەی قوماشی بە زێڕ چنراو یا تاڵی زێڕ تێ هەڵکێشراو لەبەر ئەکا .
زەڕ تار : لە شێوەی زێڕ . قوماشێ تانەکەی یا پۆکەی لە زێڕ بێ . زەرد .
زەڕڕین کەمەر : پشتێنی زێڕین .
زەڕ ستون : کۆڵەکەی زێڕ .

زەڕ شناس : زێڕ ناس . زێڕەك و شارەزا .
زەڕکار : ئەوەی لە زێـڕ دروست کرابێ .
زەڕگەر : زەڕنگەر .
زەڕنیگار : ڕازاوە بە زێڕ . ئەوەی بە ئاوی زێڕ نوسرابێ یا لێی نوسـرابێ . بـەو کەسـەش ئەڵێن کە خەریکی ئەم کارە ئەبێ .
زەڕ وەشان : زێـڕ بـە سـەردا هەڵپرژاندن .
زەریـف : چـاك . لە (ظریف)ی عەرەبییەوە هاتوە .
زەلزەلە (ع) : بومە لەرزە .
زەمزەمە (ع) : هەرا و زەنا .
زەمهەریر : سەرمای ئێجگار توند.
زەمین : زەوێ . تەخت .
زەن : ژن .
زەنبیـل : سـەبەتە ، زەمیلـەی دەست .
زەنگ کەردەن : داوای کردوە .
زەنگۆلە : زەنگڵە ، چلۆرە .
زەنگێ : ڕەش .
زەنندە : لێدەر .
زەیبەقێ : ڕەنگ وەك ڕەنگی جێوە .
زەین : تێگەیشـتن و بیـر . لـە (ذهن)ی عەرەبییەوە هاتوە .
زێب : جوانێ .
زێبا : جوان .
زێبندە : ڕازێنەرەوە .
زێج : کتێبێکە ئەستێرە گرەوەکان هـەواڵی جـمو جـوڵی ئاسـمانەکان و ئەستێرەکانی پێ ئەزانن لە (زێگ)ەوە کراوە بە عەرەبێ .
زێد : ئەو شوێنەی کەسێکی تیـا لەدایكبوە . وڵات .
زێد زامن : ئەو شـوێنەی مرۆی تیا لەدایكبـوە و مـۆگەرکەری بەڕێوەچونی ژیانیەتی .
زێر تەنگ : ژێر تەنگە .
زێر جامە : ژێرکراس ، دەرپێ .
زێڕنا : زێڕاندی .
زیندەگێ : ژیان .
زینهار : ئاگات لە خۆت بێ .
زێوەر : جوانێ . ئـەوەی شتێکی پێ بڕازێننەوە .

(س)

سا : تەخت . سێبەر . ساف .
سا بێ سامانش : سامانی هەمـوو تەخت بوو . هێچی نەمایەوە .
ساتێ : سەعاتێ .
سـاچاخ : ڕێشـوی مشـکێ و شەدە .
ساختە : کردوو .
سارا : دەشت . دەسکارێ کراوی (صحراء)ی عەرەبییە .
سـاز : هـەرکام لە ئامـرازەکانی مۆسیقا . ئالەتێکی تایبەتیی مۆسیقایە .
سازکار : ئەوەی لەگەڵ هەموو کەس بسازێ .
سازندە : زۆر بڵێ . گۆرانیبێژ . مۆسیقاژەن .

ساز نــەورۆز : یەکێــکە لە ســێ ئاوازەکەی باربود .
ساغەر : پیاڵەی مەی خواردنەوە .
ساق : قاچ .
ساقی (ع) : مەیگێڕ .
ساکن نمەبۆ : دانامرێتەوە .
ساڵ کوهەن : کۆنە ساڵ ، پیر .
سام ســەنگی : کەسێ کە ســامی قورس بێ لە دڵی خەڵکدا .
سامیری : ئــەو جادوگەرەیــە لــە ســەردەمی مۆســا پێغەمبەردا گوێرەکەیەکی دروست کردبو قسەی ئەکرد .
سان : باج و خــەراج . ئــەوەی پادشای دەســەڵاتدار و بــێ دەسەڵاتی لە یەك پێ جــوێ بکرێتەوە . سامان و کەل و پەل .
ساو خەنجەر دا : تێژی کرد .
ساودان : تێژیان کرد .
سا و سۆك : هێنانی چەقۆ بە لەپی دەستا بۆ دڵنیایی لە تێژیی .
ساو کێشان : ڕێژیان بەست .
سایەبان : ئــەوەی ســێبــەر بــۆ کەسێك ئەکا .
سپەردش : سپاردی .
سپی تەتاران : تاتارە سپییەکان . مەبەست لە کچی جوانە .
ستارە : ئەستێرە .
ستاناش : سەندی ، وەریگرت .
ستانام : سەندم .
ستون : کۆڵەکە ، پایە .
ستەمگەر : زاڵم .

ستێز : تۆڕەیی .
ستێزا : ئازاری دا .
ستێزە : دەمەدەم .
سرۆش : ئەو فریشتەیەی هــەواڵ لە غەیبەوە ئەهێنێ .
سروشتەن : دروست کراوە .
سزا : شایان . ئازار .
سزاوار : شایان .
سفارش : ڕاسپێری .
سفتە : سوتاو .
سفتــەنێ : ئــەوەی لەوانــە بــێ بســمرێ . داتاشراو .
سکەندەری : تێسرەواندنێکی وەك ئــەوەی ئەســکەندەر لــە دوژمنانی . ئەسکەندەریانە .
سمۆرپۆش : سمۆر گیان لەبەرێکە لە چەشنی پشیلە ، پێستێکی سوری مەیلەو ڕەشی هەیە . مەبەست لە ســمــۆر پۆشیش شەوە .
سمۆر پۆشان : ئەوانــەی پێســتی سمۆرە لەبەرئەکەن .
سنجق وناران : ئەوانــەی ئــاڵایی قنج ئەکەنەوە .
سێ : سوێ . شەوق .
ســوب : بەیانێ ، لە (صــبح)ی عەرەبییەوە هاتوە .
سوبوك : ســوك .
سوبوك خێز : ئاسان ڕاپەڕێو .
سوپەر : ئامرازێ بوە جاران لــە کاتی شەڕا داویانە بە ڕوودا یا بــە بەری سنگیانــەوە گرتوە

بۆئەوەی شیر و تیری دوژمن
برینداریان نەکا .
سوپەند : گیایەکە لە خۆیەوە
ئەڕوێ تۆوێکی وردی ڕەشی
هەیە بۆ چاوەزار ئەیوەرێننە
ناو ئاگر .
سۆچیا : سوتا .
سۆچیان : سوتاوە .
سوخەن پەرداز : قسە ئامادەکەر .
سوخەن چین : ئەوەی قسە دێنێ و
دەبا .
سوخەن خوانێ : قسە خوێندنەوە.
مەبەست وتە دانە .
سوخەندان : قسەزان .
سوخەن سەرایێ : قسە هۆنینەوە.
سوخەن سەنج : قسە زان و
قسەکەر .
سوخەن سەنجیدە : قسە گونجاو .
سوخەن شکاوان : ئەوانەی قسە
لەت لەت ئەکەن ، واتە وردی
ئەکەنەوە و باشی تێئەگەن .
سوخەنوەر : خاوەن قسە .
سوخەنوەرێ : قسە لێهاتن .
سوَر : شایێ .
سوراحێ : ئەو شیشەیە شەرابی
لێوە ئەکرێتە پیالە .
سۆراخ : کون . پەیجۆر .
سورادیقات : خێوەتگا . چەرداخ .
پەردە .
سورخ عەییار : سوَرەی عەیار ،
فێلبازێکی زۆرزانی
بەناوبانگە لە فۆلکلۆری
کورددا .

سورمە : کلە .
سۆزا : سوتا .
سۆزان : ئەوەی بسوتێ .
سۆزانی : سوتاوی .
سۆزندە : ئەوەی بسوتێنێ .
تیژ .
سۆسەن : گیایەکە گەڵایەکی
بارێك و درێژ و گوڵێکی
جوانی بۆنخۆشی زەرد و
شین و سپی هەیە .
سۆما : ڕۆناکێ .
سوم : سم .
سونبول : گیایەکی بۆنخۆشە بۆ
دەرمان و بۆ دروستکردنی
بۆنخۆشێ بەکاری ئەهێنن .
سۆنگ : پەیوەند . هۆ .
سوها : ئەستێرەیەکە .
سوەیل : سوهەیل ، ئەستێرەی
گەلاوێژ .
سەبعەی سەییار : حەوت ئەستێرە
گەڕۆکەکە . ئەمە بەپێی
زانستی ئاسمان شناسێی
کۆنە .
سەبۆ : کوپە .
سەبۆن : بای گڕە . لە (سموم)ی
عەرەبییەوە هاتوە .
سەحەرخێز : سبەینێ زۆ لە خەو
ڕاپەڕیو .
سەر ئاغـۆج : سەر و ڕۆ پۆشی
ژنان .
سەرا پەردە : بارەگای پادشایان .
سەراچە : ماڵۆچکە .

سەراسیمە : سەرسام و سەر لێتێکچو .
سەراوان : سەرچاوەکانی ئاو .
سەراویز : سەرەوخوار .
سەر ئەفراز : ڕزگار .
سەر ئەفگەندە : سەر دانەواندو . سەرشۆڕ .
سەرئەندەر : سەر دانەواندو .
سەربەش : دابەش کردن بەسەر ئەم و ئەودا .
سەر بە موهر : سەرمۆر ، داخراو، بە کچی بە ژن نەبویش ئەوترێ .
سەر بیساط : سەرفەرش ، مەبەست زەوییە .
سەرتا : سەر تاڵ .
سەرجۆش : سەر قاپ توند کراو .
سەرچەشمەی زیندەگێ : سەرچاوەی ژیان ، ئەو کانیاوەی لە ئەفسانەکانا ئەڵێ وا لە تاریکاییەکدا هەرکەس بیگاتێ و لێی بخواتەوە هەرگیز نامرێ .
سەرڕشتە : سەرە تاڵ .
سەرژان : مایەی ژانە سەر و مەینەت .
سەر سایە : ئەو شتەی سێبەر ئەکا بەسەر شتێك یا کەسێکەوە .
سەرشار : پڕ بە جۆرێ لێی بڕژێ . بە مەستی تەواو سەرخۆش بۆیش ئەوترێ .

سەرش وست نە وەر : سەری شۆڕ کردەوە بۆ بەردەمی خۆی . سەری داخست .
سەر قەدەم ساختە : سەر ئەکەم بە قاچ . واتە لەسەر سەر دێم .
سەرکار : کەسێ کە کاروباری کەسێکی کە جێبەجێ بکا . بە مەبەستی ڕێز لێ گرتنیش وەك وشەی (جەناب) بەکاردێ .
سەرکوان : لوتکەی شاخەکان .
سەرکونە تانە : لۆمە کراو و تانوت لێدراو .
سەرکەش : سەرکێش ، یاخێ .
سەرکەلەی دەوار : پارچە دەوارێکە ئەخرێتە سەر تەختە دەوارێکی کورت لەسەر باری درێژێ .
سەرگوزەشت : ئەوەی بەسەردا تێپەڕیوە .
سەرگوشێ : سەر بە گوێچکەوە نان ، چپە چپ کردن .
سەرگەرد : قوربان .
سەرگەشتە : سەرگەردان ، ئاوارە .
سەرلولە : دارێکی درێژکاری خڕە کەللەکانی ئەمسەر و ئەوسەری بێشکە پەیوەند ئەکا بەیەکەوە. لولە سەر ، کە خشڵێکە ئافرەت بۆ جوانێ ئەیکا بە سەریا .

سەرمەشق : جاران منالآن لە ژێر دەستی خەت خۆشێکدا فێری نوسێن ئەبون . خەتخۆشەکە لەلای سەرۆی لاپەڕەکەوە دێڕێکی بۆ ئەنوسێن و ئەوانیش لەبەر خەتەکەی ئەو ئەیاننوسییەوە بەو نوسراوەی خەتخۆشەکە ئەوترا (سەرمەشق) .
سەرنگون : سەرەو بن .
سەرنوێس : سەرنوس ، ئەوەی پاشەڕۆژی کەسێ دیاری ئەکا .
سەرنویشت : چارەنوس .
سەر نەبەردش : نەبردە سەر .
سەر نەکێشۆ : سەرکێشی نەکا .
سەروستان : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
سەرو سەهێ : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
سەروێن : سەرپێچ .
سەرەندەر : سەر دانەواندۆ .
سەر هۆر دەردن : سەریان هەڵدا .
سەرێر (ع) : کورسێی لەسەر دانیشتن . تەختی شایێ .
سەعد ئەکبەر : ئەوەی بەپێی ئەستێرە شوناسێ بەختی زۆر یار بێ ، پێی‌ئەڵێن ئەستێرەی لە (سەعدی ئەکبەر) دایە .
سەعێر (ع) دۆزەخ .
سەفێل (ع) : بێ‌حورمەت و سوك .

سەقا (ع) : ئاوکێش .
سەقام : ئۆقرە . لە (استقامة)ی عەرەبییەوە هاتووە .
سەقف (ع) : بن مێچ .
سەقف زەبەقێ : بانی جێوەیێ ڕەنگ ، مەبەست لە ئاسمانە .
سەقلاب : سەگلاوێ ، سەگی ئاوێ کە فەروێکی گرانبەها لە پێستەکەی دروست ئەکرێ .
سەقەر : دۆزەخ .
سەقەط بێ : کەوت .
سەگوەند : ئەوانەی سەگ ئەبەستنەوە ، واتە مەیتەری تانجێی ڕاو . بەو لەشکرییانە ئەوترا کە بەردەستێ و شتیوایان پێ ئەکرا .
سەما : ئاسمان .
سەماجەت (ع) : بێ‌شەرمێ .
سەمت (ع) : لایەن .
سەموم (ع) : گڕە بای گەرم .
سەمەن : یاسەمێن .
سەمەن بۆ : بۆن خۆش وەك سەمەن .
سەمەن تورك : کەنیزەکێکی دەرباری خوسرەوی پەروێز بوە .
سەمەند : ئەسپی زەرد ڕەنگ .
سەمەنزار : باخچەی گەلآ سێ پەڕە .
سەنان (ع) نوکی تیر .
سەنج : کێشانە و پێوانە . لەوانەیە لە (سەنگ)ەوە هاتبێ . ئامرازێکی مۆسیقایە .

سەنجاب : گیانلەبەرێکە لە پشیلە بچوکترە ، کلك و موی درێژ و پێستی زۆر نەرمە ، زیاتر بەسەر دارەوە ئەژێ ، لەبەر خاتری پێستەکەی ڕاوی ئەکەن .
سەندەن : سەندوە .
سەنگ بەست : بەرد ڕێژ .
سەنگ تراش : ئەوەی بەرد ئەتاشێ .
سەنگ خار : بەردی سەخت .
سەنگ سار : بەردە باران .
سەنگ سیا : پێشۆر ، بەردێکی ڕەشی گرنج گرنجە ژێر پێ و پاژنەی پێ ئەشۆن .
سەنگ شکاو : بەرد بڕ .
سەنگ وەیەکدا هەڕ : ئەوەی بەرد ئەهاڕێتە یەك .
سەنگی : قورس .
سەواد (ع) : ڕەشایی ، جارجاریش مەبەست لە ئاسمانە .
سەوادی (ع) : ڕەشی ، تاریکی.
سەودا : سۆز و ئارەزو .
سەوداگەر : مامەڵەچی .
سەوقات : دیاری .
سەوگەند : سوێن .
سەوڵ: گیایەکی گەڵاپانی سەوزە، گوڵێکی پانی سور ئەگرێ .
بێ .
سەهمناك : سامناك .
سەهی : ڕاست و ڕەوان .
سەیران : گەڕان و هات و چۆ .
سەیف : سیف بن ذی الیزن ، یەکێ بوە لە پادشاهانی یەمەن لە دوا سالەکانی پێش ئیسلامدا .
سەیوان : چەتر .
سیاسەت (ع) : دەرد و مەینەت (مەعنا عەرەبییەکەی وا نیە) .
سیاکەمەندان : کچە زوڵف ڕەشەکان کە زوڵفیان وەك کەمەند وایە بۆ دڵی عاشقان.
سیام ستارە : ئەستێرەم ڕەشە .
سیبط (ع) : کوڕەزا یا کچەزا .
سیخناخ (ت) : ئەوەی ئەوەندەی تێ ئاخنرابێ جێی هێچیتری تیا نەبێتەوە .
سێخەر : ژێژك .
سیدر (ع) : مۆرد .
سیدرەی مونتەها : سدرة المنتهی ، شوێنێکە لەو شوێنانەی ئاسمان کە پێغەمبەر لە شەوی میعراجا تێیانچوە و جوبرەئیل کە لەگەڵ پێغەمبەرا بو لەوە بەولاوە نەیتوانی بڕوا .
سیڕ (ع) : نهێنی .
سێف : سێو .
سێڵاو : لافاو .
سیلسیلە (ع) : زنجیرە .
سێماب : جیوە .
سێم ئەندام : لەش سپی وەك زیو .
سێمرغ : پەلەوەرێکی زۆر گەورەی خەیالییە ئەڵێن شوێنی لە کێوی قافە .
سێمین عوزار : ڕوخسار سپی وەك

زێو .
سینج : پڵپڵەی دەوری کەللەی دەف . بە هەڵە لە هەندێ شوێنی کتێبەکەدا نوسراوە (سەنج) .
سینن (ع) : عومر .
سیوای ئەو : بێجگە لەو .
سێوەنگ : ڕەش . پەیوەست .

(ش)

شائیبە (ع) : شتێ شتێ لەکەدار بکا .
شاپ : شەقازلە .
شاپور : وێنەگرەکەی ڕابەری نێوان شیرین و خوسرەو . ناوی یەکێکیشە لە شاکانی ئێران .
شاخ : لق .
شاخ ڕێحان : لقی ڕێحانە . جارجاریش مەبەست لەو لولە باریکەی دوکەڵی عودە سوتاوەیە کە سەرئەکەوێ .
شاخ سوزانمەن : لق و پوپم ئەسوتێ .
شاخە : لق .
شادروان مروارید : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
شادەکامی : شادبونی ناحەز بە مەینەتێك بەسەر ناحەزیابێت.
شادێلغ : شایێ و زەماوەند .
شاطر: تەتەر، ئەوەی نامەی ئەهێنا و ئەبرد لەنێوان ناوچە دورەکانا .
شاق (ع) : زەحمەت .
شام : ئێوارە .
شامێ : شوتێ .
شانا : هەڵیدا ، وەشاندی .
شاناز : ئاوازێکی موسیقایە .
شانامە : شاهنامە ، کتێبە ناودارەکەی فیردەوسێ لە مێژوی شاهانی ئێراندا بە شیعر . بە هەر بابەتێکی درێژیش ئەوترێ .
شانشین : شێوەیەکی خومالێی (بالکون)ە لە کوردستانا .
شاهو : شاخێکە لە هەورامانی بەشی کوردستانی ئێران .
شاهوار : ئەوەی ئەوەندە چاك بێ شایانی شا بێ .
شایستە : شایان .
شایەد : بەڵکو .
شایێلوغ : شایێ و زەماوەند .
شایێن : شاهێن .
شراباً طهور (ع) : ئاوی بەهەشت.
شرەنگ : ژار ، هەرچی تاڵ بێ .
شکار : ڕاو .
شکار ئەفگەن : ئەو ڕاوچییەی نێچیر ئەدا بە زەویدا .
شکار ئەفگەنان : لە حاڵی نێچیر بە زەویدا ـ داندا .
شکاف : درز . کونکەر .
شکاو : درز . درزکەرە شتێك .
شکاوا : پشکوت .
شکاواش : بوی پشکوت . پشکواندی . لەتی کرد .
شکست وەرد : شکستی خوارد .

شکۆشەن : شکۆیەتی .
شکۆفە : چرۆ .
شکەنج : ئازار . چرچ و لۆچ .
شمشاد : شمشاڵ .
شناسا : ناسی .
شنۆ : شنە .
شنەخت : ناسیاوی .
شنەفتش : بیستی .
شۆ : بڕۆ . بڕوا .
شوتور : وشتر .
شۆخی : گاڵتە .
شۆر : تام و لەزەت . هەرا و ئاژاوە . سوێر .
شۆر ئەنگێز : ئەو شتەی حەز و ئارەزوو لە دڵا ئەبزوێنێ .
شۆرشت : شۆرش ، ڕاست بونەوە .
شورۆر (ع) : خراپی . بە بنیادەمی خراپیش ئەوترێ .
شۆرەزار : زەویی شۆرە کە بۆ کشتوکاڵ دەست نەدا .
شۆریدە بەخت : بەخت وەرگەڕاو .
شوعلە (ع) : تیشک .
شوعلەدار : تیشکدار .
شۆلە : تیشک . لە (شعلة)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
شومارندە : ئەوەی ئەژمێرێ .
شۆن : شوێن . دوا . گفت و پەیمان . نیشانە و پاشماوە .
شەباوێز : پەلەوەرێکە بە شەو خۆی بە درەختەوە شۆڕ ئەکاتەوە و دەست ئەکا بە خوێندن .
شەب ئەفرۆز : ئەوەی بە شەو ئەگڕێ .
شەبدێز : شەودێز . ناوی ئەسپەکەی خوسرەوی پەروێزە . بۆیە وا ناو نراوە چونکە وەک شەوی تاریک ڕەش بوە .
شەبستان : تاریکستانی .
شەب فەڕۆخ : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
شەبگیر : دەمەوبەیان . سبەینێ .
شەرابی : ئەوەی شەرابی خواردبێتەوە .
شەڕ ئەنگێز : شەڕ هەڵگیرسێن .
شەڕجۆ : بەدوای شەڕا گەڕاو .
شەرەفنامە : نامەی پیرۆز ، نامەی گەورە پیاوان .
شەرێر (ع) : خراپ و بەد .
شەست : شتێکە وەک ئەمۆستیلە لە ئێسقان و شاخ و شتیوا دروستی ئەکەن و لە پەنجەی ئەکەن و لەکاتی تیر تەقاندندا ژێی کەوانەکەی پێ ئەگرن . لە شیعرەکاندا بە هەڵە نوسراوە (شەصت) .
شەش دانگ : موڵکی تەواو . بە کەسێک یا شتێکیش ئەوترێ لە هیچی ناتەواو نەبێ .
شەعشەعە (ع) پرشە و ورشە .
شەفاخوا : شەفاعەت خواە ، تکاکار .
شەفاش : شەفای ، تکای . لە

(شـــفاعة)ی عەرەبییـەوە وەرگیّراوە .

شەفاف (ع) : ئەوەی وەك شیّشە شتی لەودیوەوە ببینریّ .

شـەفیعا : مـیرزا شـەفیعی جانـەوەرەیی . شاعـیریّکی کوردە ، ئەویش (شیّرین و خوسرەو)یّکی جـوانی ئەلیّن هەیە . دیارە بەر لە (خانا) ژیاوە .

شەق : کەرت .

شەقایق گوّن : سوور وەك گـولە میلاقە .

شەق شەق : کەرت کەرت .

شەکەر : شـەکر . بـە پیّـکەنینی بەتـام و قسـەی خوّشیش ئەوتریّ .

شەکەر ئامیّز : تیّکەلّ بە شـەکر .

شەکەربار : زوّر شیّرین .

شەکەر خا : شـەکر خوّر . قسـە خوّش وەك شـەکر .

شەکەر خەند : پیّکەنینی بەتام وەك شـەکر .

شەکەر سوخەن : قسە شیّرین وەك شـەکر .

شەللا : خوّزگە . لە (شاءالله)ی عەرەبییەوە هاتوە .

شەم : مـوّم . لـە (شـمع)ی عەرەبییەوە هاتوە .

شەمالّ شەندە : شـەمالّ تیّکداو و بە ئاسمانا بردوّ .

شەمالە : ئەو گڕەی ئاگر کە هەوا ئەیلەرزیّنیّتەوە .

شەمایل (ع) : خوّ و ڕەوشت .

شەممەیی : هەندیّ .

شەمیم (ع) : بوّن . لە ئەسلّە عەرەبییـەکەیدا بـە مەعنا بـوّن کراوە .

شەندش : وەشاندی . هەلّی‌دا .

شـەندەبیّ : وەشـاندبوّی ، برژاندبوّی .

شەندەن : وەشاندوە .داوە .

شەنگەرف : جوّریّکە لە بەردی کانی جیوە ، توّزیّکی سـوور یـا قاوەیی هەیە بـوّ نەخشکاریّ بەکاری دیّنن .

شەوبەند : پشتیّنی شەو .

شەو خاو : ئەو بـەرگەی شـەو لەکاتی نوستنا لەبەرئەکریّ .

شەوخیّز : ئەوەی بەشەو بیّدارە .

شەو شەویّ : لـە هـەر چەنـد شـەویّکا جاریّك .

شەهاب ئەنجـوم (ع) : ئـەو ئەستیّـرەیەی بـە شـەو ئەکشیّ و ئەلیّن گوایە ڕەجمی شـەیتان ئەکا .

شەهد : شیّلەی هەنـگوین ، یـا هیّ هەرچیّتر .

شەهریاریّ : پادشایەتیّ بەجوّریّ لە هەموّ پادشایان گەورەتـر بیّ .

شـەهناز : نـاوی یەکیّـکە لـە ئـاوازەکانی موّسیـقای ئیّرانیّ .

شەیپۆڕ : کەڕەنای جەنگی ، فوی پیا ئەکەن بۆ ئاگادار کردنی سەربازەکان .

شەیطەنەتوار : ئـەوەی کرداری وەك کرداری شەیتانییە .

شێ : دەرچۆ .

شێ بە خیشم : چۆ بە ڕقا .

شێتاب : پەلەپەل .

شێتابان : بە هەڵەداوان .

شێخ صەنعان : دلدارێـــکە لـــە فۆلکلۆری کـوردا ئەڵێـــن موسوڵمانێکی خواناس بـوە ، لەپێناوی خۆشەویستێدا لـە موسوڵمانـــەتی پاشــگەز بوەتەوە .

شێخە : دەنگێـکی لـە چـەشنی زیڕەیە لە هەندێ ئالـــەتی مۆسیقاوە دەرئەچێ. لەوانەیە سوك کـراوەی (شـریخە) بێ .

شێربەها : شێربایی .

شێرین خیطاب : قسەخۆش .

شێشەباز : ئەوەی یاری بە شیشـە ئەکا .

شێشـــەگەر : ئـەوەی شیشـــە دروست ئەکا .

شیکایەت : شکات .

شێکەردن : خاویان کردەوە .

شێن : چۆن . گریان و زاری .

شێونا : شێواند .

شیەن : دەرچوە ، ڕۆیشتوە .

(ص)

صادق الوعد : (ع) : گفت ڕاست.

صاعیقە (ع) : هەورە برۆسکە .

صوبح دەم : دەمی بەیان .

صوبخێز : ئـەوەی بەیـانی زۆ لە خەو هەڵدەستێ .

صۆرەتبەند : وێنەکێش .

صۆرەتگەشێ : وێنەگرتن .

صـەبوحی (ع) : تاقمێکـن لـە فرێشتە .

صەحرا نەوەرد : بیابان تەیکەر .

صـەحن (ع) : حەوشە .

صـەدر : (ع) : لای سەرەوە .

صـەڕاف (ع) : ئـەوەی پـارە ئەگۆڕێتەوە .

صەرصەر (ع) : بـای تونـد و سارد .

صەرعێ (ع) : فێدار .

صەرف (ع) : خواردن . تـەواو کردن . خواردنەوە .

صـەرفە : جێبـەجێ کـردن ، بەجێهێنان . قازانج .

صـەفح : (ع) : صەفحە ، ڕۆ .

صەڵا : بانگ و هاوار . لە (صلاة)ی عەرەبییەوە هاتوە .

صەڵات : صـەڵاحت ، ئەوەی بـە مەسلەحەتی ئەزانێ .

صەومـەعەی ئەفـلاك (ع) : ئاسمانەکان کە پەرستشگان . مەبەسـت لەوەیـە ئاسـمان پەرستشگای فریشتەکانە .

صەهبا (ع) : مەی .

صەید ئەفگەن : نێچیر ڕمێن .
صەیقەل (ع) : قەڵایێ کـە مسی پێ سپێ ئەکرێتەوە .

(ض)

ضەبط (ع) : وەرگرتن . نوسێن .
ضەرب (ع) : لێدان .
ضەڕاب (ع) : سکە لێدەر .
ضەرغام (ع) : شێر .
ضەروور (ع) : ناچار .
ضەمیر (ع) : دڵ .
ضەیغەم (ع) : شێر .

(ط)

طاقئەخضەر : تـــاقی ســەوز ، مەبەست ئاسمانی شێنە .
طالیع (ع) : بەخت .
طاوس پەڕ : پەڕی تاوس .
طایر (ع) باڵدار .
طرفة العین (ع) : چـاو تروکاندن
طلوع (ع) : هەڵهاتن .
طوبا (ع) : درەختێکە لە بەهەشتدا.
طوبا سایە : ئەوەی درەختی طوبا سێبەری بۆ ئەکا .
طوڕە (ع) : دەستە موی ئەملاو ئەولای تەوێڵ . زوڵف .
طوس نـەوزەر : یەکـێکە لـــە پاڵەوانــــانی داستانەکانی ئێـران ، لــە ســەردەمی کەیـکاوس و کەیخوسـرەودا بوە .

طوغرا : نوسراوێکی وەك ئیمـزای ئیستا پێچا و پێچ بوە لەسەر فەرمانی پادشاهان نوسراوە .
طوفەیل (ع) : چەورە . ئەوەی بە زۆر خـۆی بــە شــتدا هەڵەواسێ .
طومطوراق : فەڕ و شکۆ .
طەبعش : تەبیعەتی ، ڕەوشــتی . (لە عەرەبییەوە هاتوە) .
طەبەقچە : سێنیی بچکۆلە .
طەرز (ع) : شێوە .
طەرەبناك : بە خۆشییەوە .
طەڵەبکار : داواکار .
طەلیسم : پارچە کاغەزێکە یا پارچە میتاڵێکە جادوگەران شـتێکی لێ ئـەنوسـن یا نەخشێکی لێئەکـەن و ئـەڵێن بـۆ چاوەزار و شتیوا باشــە . بــە هــەر نوســـراوێکیش ئەوترێ کە بە هـەمو کەسێ نەخوێنرێتەوە .
طەنطەنە (ع) : ئـاوازی ئامرازی موسیقا .
طەور (ع) : ڕەوشت . جۆر .
طەوق (ع) : گەردنبەند .
طەیش (ع) : سـەرکێشی .
طیفلێوەن : منالێکە .

(ظ)

ظل آلهی (ع) : سێبەری خوا .
ظەریف (ع) : جوان .

(ع)

عاج : ددانی فیل .
عاطیفەت (ع) : بەزەیی .
عاق والدین (ع) : منالێ لەگەل باوکو دایکی خۆی چاك نەبێ .
عالەم فرێو : خەلك هەلخەلەتێن .
عام (ع) : گشتێ ، خەلك .
عزیز القدر (ع) : پایە بەرز .
عوّد : ئالەتێکی مۆسیقایە . دارێکی بۆن خوشە بۆ بۆنی خۆش دانەوە ئەیسوتێنن .
عورۆسێ : بوك بۆ هێنان .
عوریان (ع) : ڕووت .
عوششاق : ئاوازێکی مۆسیقایە .
عەبدال : عەودال ، کەسێ شوێن شتێ کەوتبێ .
عەجاوێ : لە (عجائب)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
عەجوزەی بێ شوو : پیرەژنی بێ مێرد ، زۆر جاریش مەبەست لە فێلباز و دەسبڕە .
عەجەب ئاهیرێ : ئاگرێکی سەیر .
عەجەب مەندەبێ : سەرسام مابو .
عەرصەی ڕەستاخێز : مەیدانی جەنگ .
عەرصەی قیام (ع) : مەیدانی ڕۆژی قیامەت .
عەرض (ع) : ناموس . ماوە . پانایێ .
عەرضە : عەرزوحال .
عەزم (ع) : نیاز .

عەسەس (ع) : پاسەوان .
عەصای مۆسەوێ : دار عاساکەی دەستی مۆسا پێغەمبەر کە ڕۆبـاری نێلی پێ دوو کەرت کـرد و لـە ڕۆی فیرعـەونا هەلیئەدا ئەبو بە مار .
عەطارید : بچوکترین ئەستێرەیەکەو نزیکترینیانە لە خۆرەوە . بە ٨٨ ڕۆژ جارێ بـە دەوری ڕۆژا خول ئەخوا .
عەقرەب (ع) : دوپشك .
عەقەب (ع) : دوا .
عەلەمـدار : ئـەوەی ئـالایێ هەلئەگـرێ و لـەپێش لەشکرەوە ئەڕوا .
عەمارێ : کەژاوە کە ئەیخەنە سەر ئەسپ و حوشتر و تیا دائەنیشن .
عەمامە (ع) : مێزەر .
عەممە (ع) : پور .
عەمێم (ع) : بلاو .
عەنبەربار : ئەوەی بۆنی عەنبەری لێ بێ .
عەنبەر بێز : ئەوەندە بۆن خـۆش کە عەنبەر لە بەرچاو بخا .
عەنبەرچە : جۆرە خشلێکە پـڕی ئەکەن لە عەنبەر و ئافرەتان ئەیکەنە مل بۆ بۆن خۆشێ .
عەنبەرێن : عەنبەراوێ .
عەنناب (ع) : درەختێکی دڕکاوییە دارەکـەی سـور و ڕەقـە ، مێوەیەکی ورد و خـۆش و خڕ و شیرێنی هەیە ، پایزان

بێ ئەگا .
عەورەت : جاروبار بــە ئافرەتیش ئەوترێ .
عەیار : فرەگەڕ . تەڕدەست .
عەیان (ع) : ئاشکرا .
عەین (ع) : چاو .
عەییاش (ع) : ئەوەی هەر خەریکی ڕابواردن بێ .
عیبرەت : پەند .
عیتاب (ع) : سەرزەنشت .
عێراقی : ئاوازێکی مۆسیقایە .
عیسا دەم : ئەوەی هەناسەی وەك هی عیســـا مــردوو زیــندوو بکاتەوە . مەبەست مــرۆی بەتوانایە .
عیفریت : دێو .
عیقد (ع) : ملوانکە .
عیقد پەروێن : کۆمەڵە ئەســتێرەی بچکۆلەی پەروێن کــە ئەڵێی ملوانکەن .

(غ)

غار : (ع) : ئەشکەوت .
غارەت بوردە : بە تاڵان براو .
غاشیــە (ع) : ئــەوەی شــتێ داپۆشێ .
غلتیا : ئەم دێو و ئەو دێوی کرد .
غوبار (ع) : تۆز و گەرد .
غۆر : وڵاتێکە لەنێوان هــەرات و غەزنەدا لە ئەفغانستان .
غوڕندە : ئەوەی بنەڕێنێ .
غولام : نۆکەر .
غونچەی کەبك دوری : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
غەبغــەب (ع) : گۆشــتی ژێـــر چەناکە .
غەرەز : مەبەست . لە عەرەبییەوە هاتوە .
غەڵتیا : تلایەوە .
غەمزە زەن : بە لاچــاو ئیشارەت کەر .
غەنیم : ناحەز . دەسکاری کراوی وشەی (غریم)ی عەرەبییە .
غەوواص (ع) : ئەوەی خۆی ئەکا بە نوقمدا دوڕ لە بنی دەریا دەربێنێ .

(ف)

فاقە : لق . داو .
فام : تێگەیشتن ، دەسکاری کراوی (فهم)ی عەرەبییە .
فامانت : تێگەیشتوی .
فتح الباب (ع) : دەرگا کردنەوە .
فخرالعالمین (ع) : شانازیی هەموو جیهان . مەبەست پێغەمبەری ئیسلامە .
فدێت : فیدات ، قوربانت .
فرزەند : کوڕ .
فرسەخ : پێوانەیەکی ڕێ ڕۆیشتنە، ئــەکاتە ٣ میــل . میلیش ئەکاتە ٤ هەزار هەنگاو .
فرصــەت مدێــن : هەلیـــــان دەس‌ئەکەوت .
فرۆ بەرد : برد بە ناوا .

فرۆز : گڕ .
فرۆزان : ئەوەی بگڕێ .
فرۆزنده : هەلگڕاو .
فرەش پێ نەشی : زۆری پێ نەچو .
فرێ : فره ، زۆر .
فرێن : زۆره .
فریو : هەلخەلەتێن .
فریونا : هەلخەلەتاند .
فریوناش : هەلیفریواند .
فسانه : ئەفسانه .
فسۆن ساز : سیحرباز .
فوتات (ع) : ورده .
فوتووەت (ع) : لاوێتی .
فۆته : خاولی ، پەشتەماڵ .
فورزەند : مناڵ .
فورط (ع) : زۆری .
فۆلاد : پۆڵا .
فولفول : ئالەت .
فەتار فەتار : داڕزاو .
فەخفور : لەقەبی شاهانی چینه .
فەرجام : ئەنجام .
فەرخونده : پیرۆز .
فەرد (ع) : تاقانه و بێ هاوتا . جار و باریش بە مەعنا لاپەڕه و بە مەعنا تاقه شیعر بەکار دێ .
فەردا : سبەینێ .
فەڕ : پیت .
فەڕڕاش (ع) : ڕایەخ ، ڕاخەر .
فەڕڕوخ ئەختەر : ئەستێره پیرۆز.
فەڕڕوخ تەبار : بنەچه پیرۆز .
فەڕڕوخ پەی : ئاخر خێر .
فەڕڕوخ ڕۆز : یەکێکه لە سێ ئاوازەکەی باربود .
فەڕڕوهی : شان و شکۆ .
فەرزانه : زانا و تێگەیشتو .
فەرق : تەوقه سەر .
فەرقەد : ناوی ئەستێرەیەکه .
فەرما : فەرموێ . ئەوەی کە ئەفەرموێت .
فەرماش : فەرموێ .
فەرمان بەردار : بەجێهێنەری فەرمان .
فەرمان پەزیر : بەگوێکەر .
فەرەس دەوانێ : ئەسپ تاودان ، جار جاریش مەبەست لە قسه زۆر کردنه .
فەرهەنگ : زانست .
فەریاد : هاوار . بە فریا گەیشتن.
فەریادێ : هاوارکەر .
فەسخ کەر : هەلوەشێنەوه .
فەضا (ع) : دەشت .
فەلەك سایە : ئەوەی ئاسمان سێبەری بەسەرا کردوه . مەبەست لە گەورەییه .
فەند : فەن ، فێڵ .
فەیرۆزه : پیرۆزه .
فەیض (ع) : لێشاو .
فێشتەر : زیاتر .
فیعل : کار .
فیعل شەنیع (ع) : داوێن پیسی .
فیعل قەبیح (ع) : کاری ناشیرین، مەبەست زینایه .

(ق)

قابل : شایان . لە (قابل)ی عەرەبییەوه هاتوه .

قابیض (ع) : وەرگر ، مەلائیکەی گیان کێشان .
قاپ : قاپێ ، دەرگا .
قار : قین . لە (قهر)ی عەرەبییەوە هاتوە .
قارۆن : دەوڵەمەندێکی بەناوبانگ بوە ، لە فۆلکلۆری کوردیدا (گەنجی قارۆن) بەناوبانگە .
قاریعە (ع) : سەرکوتکەر .
قاش (ت) : برۆ .
قاشۆق : کەوچك .
قاصید (ع) : نامەبەر .
قاضی الحاجات (ع) : ئەوەی مرازی خەڵك بەجێدێنێ ، واتە خوا .
قاف : کێوی بەناوبانگی قاف بەپێی ئەفسانەی کۆن کێوێکە دەوری هەمو جیهانی داوە و یەئجوج و مەئجوج لەوێ بەند کراون .
قاقوم : پێستێکی سپی و ئێجگار گەرمە . بە ڕۆژی ڕۆشنیش ئەگوترێ .
قامەت : باڵا .
قاو : هەواڵێ بڵاو بۆبێتەوە .
قرتاڵ : پێری گۆشت بە لەشەوە نەماوی ڕەق و تەق .
قرة العین (ع) : فێنکایی چاو .
قرچیا : هەڵقرچا .
قرژاڵ : قرژانگ .
قرژاکە : پەلەوەرێکی ناشیرینە لە چەشنی قەلە ڕەش و شتیوا.
قنیات : ئەوەی مرۆڤ پێی ئەژێ .

قۆ : باڵدارێکی ملبەرزی مەلەوانە، پەڕێکی نەرم و ناسك و ڕەش و سپیی هەیە .
قوة الظهر (ع) : هێزی پشت .
قۆچاخ : چالاك و تێژڕەو .
قۆخ : پشت کۆم .
قودسی : (ع) : پیرۆز .
قورتومە : خورطوم .
قورتە : دەنگ .
قورص (ع) : تۆپ ، شتی خڕ .
قوڕنە : سوچ .
قۆرە : کاڵ .
قۆزاخە : گوڵەنگ . پەموانە . گوێ زێو .
قوش : پەلەوەرێکە ڕاوی پێ ئەکەن .
قۆشەن : لەشکر .
قوفڵ ڕۆمێ : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
قولزوم : سور .
قەبا : کەوا .
قەبضە (ع) : مشتو .
قەت : قەطع ، بڕاو .
قەتاران : پۆل پۆلەکان .
قەترە دا : بە پەلە ڕۆیی .
قەدارە : ئەوەی وەك دار بە لاقەدی مرۆوە بێ . مەبەست شمشێرە .
قەدرێ : ئەندازەیەك ، هەندێك .
قەدەح (ع) : پیالە .
قەدەم (ع) : پێ .
قەڕابە : کوپەی مەی .
قەرداش (ت) : برا .

قەرن (ع) : صەد ساڵ .
قەریە (ع) : دێ . .
قەصەب : جۆرە قوماشێکی گرانبەها بوە لە کەتان دروست کراوە .
قەضا : ((**قەزا**)) (ع) : خوا کرد .
قەضا تەوئەمان : جۆتەیە لەگەڵ (قەدەر) لە تواناو هێزدا .
قەضا جۆ : بەدوای بەڵا و مەینەتا گەڕاو .
قەضیە : ڕۆداو . لە (قضية)ی عەرەبییەوە هاتوە .
قەطران : ڕۆنێکی ڕەشە لە هەندێ درەخت دائەچۆڕێ .
قەطع ئولفەت کەر : پەیوەنـدی بڕە .
قەعر (ع) : بن .
قەقنەس : پەلەوەرێکی زۆر جوان و دەنگ خۆشە ، ئەڵێن دەنۆکی ٣٦٠ کونی تیایە ، لەسەر کێوێکی بەرز بەرەوڕۆی بـا ئەنیشێتەوە ، دەس ئەکا بە خوێندن ، ئاوازی سەیر لە دەنۆکیەوە دەرئەچێ ، بۆیە پەلەوەرێکی زۆری لـە دەور خـڕ ئەبێتەوە ، ئـەویش هەندێکیان لێ ئەگرێ و ئەیانخوا . هـەروا ئەڵێن هەزار ساڵ ئەژێ . کە مەرگی نزیك ئەبێتەوە دارێکی زۆر کـۆ ئەکاتەوە ، خـۆی بەسەریەوە ئەنیشێتەوە دەس ئەکا بە خوێندن و سەرخۆش ئەبێ . باڵ ئەدا بە یەکدا ، گڕێ لە بن باڵی هەڵئەستێ دارەکە ئەگرێتەوە خۆیشی پێیەوە ئەسوتێ . قەقنەس نێرەی نیە و هێلکەیەك لـە خۆڵە مێشەکەی پەیدا ئەبێ بێچۆی تری لێ ئەبێ .
قـەلاخێ : بـەرگی ڕەشی ئازیەتباری .
قەڵتاخ : چەرمە کۆن .
قەڵخان : ڕۆ پۆش و سنگ پۆشێکی ئاسنە لە شەڕا بەرگرێی پێ ئەکەن لە تیر و شیر .
قەڵوەز : قەڵبەز ، تاڤگە .
قەڵوەزە : قەڵبەزە ، تاڤگە .
قەڵەمزەن : قەڵـەم وەشێـن ، مەبەست زیرەك و زۆرزانە .
قەڵەمکار : خەت خەت کراو .
قەناوێـز : جـۆرە قوماشێکی گرانبەهایە ئیستا پێی ئەڵێن قەنەوز ، ڕەنگە لە (قەنـد ئاوێز)ەوە وەرگیرابێ .
قەند : شەکر .
قەنداتێ : ئەوەی خەریکی شـەکر بێ .
قەندبێز : ئەوەی ئەوەندە شیرین بێ شەکر ببێزرێنێ .
قەندەهار : شارێکە لە ئەفغانستان.
قەندیل (ع) : چرا . قوتوله .
قەوس (ع) : تیر .
قەووال (ع) : شایەر ، بوێژ .
قـەیس : مەجنوونی بەناوبانگی لەیلای عامیری .

قەییوم (ع) : ئەوەی سەرپەرشتیی
کار ئەکا . مەبەست خوایە .
قیامەت خێز : ڕۆژی قیامەت بەرپا
ئەکا ، واتە ئەوەندە جوانە .
قیبلەگاهێ : جێگەی قیبلە .
قیران بێن : هاوجوت بون .
قیرطاس سەوز : کاغەزی سەوز ،
مەبەست ئاسمانە .
قیصـــاص (ع) : تۆلـــە لـــێ
سەندنەوە .
قیمەتێ : بەقیمەت .
قین : ڕق .

(ك)

کابێن : مارەیێ .
کار نازمودە : فێرە کار .
کارد : کێرد ، چەقۆیەکی گەورەیە .
کارێ پێش ئاما : کارێکی بەســەر
هات .
کارێوەن : کارێکە .
کافقە (ع) : هەمو .
کافور : مایەیەکی بـون خۆشـی
سپییە لە جـۆرە درەختێك
وەرئەگیــرێ . بە هەمـــو
شـــتێکی زۆر ســـپێیش
ئەوترێ .
کاکۆل : مـوی ســەر ، یا مـوی
ناوەڕاستی سەر کە بــەرزی
ئەکەنەوە .
کـــالا : کەلوپــەل (قومـــاش) .
کێلا .
کام : ئارەزو .

کام ڕەوانێ : بە ئارەزو ڕابواردن .
کامگار : بە ئاوات گەیشتو .
کامێن ڕۆ : چ ڕۆژێك .
کاو : شاخ و کێو .
کاوش : گەڕان و پەیجۆر .
کاهێ : وەك کا .
کثـیر اللطف (ع) : ئـەوەی زۆر
قسەی خۆش لەگەڵ خەڵـك
بکا کە دڵیانی پێ شاد ببێ .
کحل الجواهر (ع) : ئەو کلەیەی
وەك گەوهەر وایە .
کرباس : قوماشێ بە دەست لـە
لۆکە ڕێسرابێ .
کریا : کرا .
کریابۆ : کرابێ .
کریـاس : بـارەگا و دەربـــاری
پادشایان و گەورە گەوران .
کریان : کراوە .
کریشمە : ناز .
کزمەچێ : خزمەتچێ .
کشت : کشت و کاڵ . بەرهەمی
ساڵ .
کشتزار : کێڵگە .
کلاف : کلافـــە ، ئـــەو تالانـــەی
قوماشیان لێ ئەڕێسرێ . بە
مەبەستی بنەچە و ڕەگەزیش
بەکاردێ . هـــەروەها بـــە
مەبەســـتی زولـــفی لـــول
خواردوش .
کلاوچە : ئـەو کلاوە بچکولەیـــەی
ئەکرێتە سەری مردو .
کلید : کلیل .
کن فیکون : ئیشـارەتە بــە ئایـــەتی

(انما امره اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون) واتـه کاری خوا وایه ئەگەر شتێکی ویست پێیئەڵێ ببەو ئەبێ .

کناچە : کچ .

کنیا : کەنرا ، هەڵکەنرا .

کنیابۆ : هەڵکەنرابێ .

کنیاش نە دەرۆن : لـــه دەرۆنی هەڵکەنرا .

کۆ : کێو . کۆمەڵ . لەکوێ ؟ .

کوا : کوتا .

کۆتاکەر : کورتی کەرەوە ، بێبڕەوە.

کۆتا کەردن دەست : دەستیـــان هەڵگرت .

کوجا : لەکوێ . کەی .

کودۆرەت (ع) : عاجزێ .

کۆزەگەر : ئەوەی گۆزە دروسـت ئەکا .

کۆس : ئامرازێکی مۆسیقایە وەك تەپڵ و شتیوا .

کۆس کەفتە : کەسێ زیانێکی زلی لێکەوتبێ وەك ئـەوە کـە ئازیزێکی مردبێ .

کوشتەنێ : ئەوەی پێویست بـێ بکوژرێ ، یا شایانی کوشتن بێ .

کۆ کۆ : کۆمەڵ کۆمەڵ .

کۆ کەن : کێو هەڵکەن .

کول کول : کولۆ کولۆ .

کولۆخ ئەنداز : ئەوەی پارچە خشت یا بـەرد فـڕێ ئـەدا بـۆ کەسێك .

کومەیت (ع) : ئەسپی کوێت واتە ئەسـپێ ڕەنــگی لەبەیـنی ڕەشێ و سۆرێدا بێ .

کۆن : لەکوێیە .

کۆناکۆ : لە ڕادە بەدەر کۆن .

کونجکاو : ئـەوەی لە شـتێ ورد بیێتەوە .

کۆنە قڕتاڵ : مرۆی پێری وشك و ڕەق هەڵاتو .

کووان : کێوان .

کۆ وە پۆش : ئەوەی کێوی بووە بە پۆش . مەبەست لـە ڕەنجی بێبەرە .

کوهەن ساڵ : پیر ، کۆنە ساڵ .

کۆیا : کوتای ، لێی دا .

کۆی طور : کێوی طوری سـینا ، ئەو کێوەی کە گوایە نـوری خـوای بۆ مۆسـا پێغەمبەر پێوە دیـارێ دا و بەو نـورە گڕی تێچو .

کەتیبە : شتێ لەسەر دەرگا یـا دیوار لـە بەردێـك یا لـە کاشییەك هەڵکەنرابێ .

کەچ : لار .

کەچباز : ئەوەی کردەوەی خـراپ بێ .

کـەچ گـەرد : ئـەوەی خـــراپ هەڵئەسوڕێ .

کەچێ : لارێ .

کەدخودایێ : کوێخایێ .

کەدۆ : کۆلەکە .

کەر : بکە .

کەران : بکەن .

کەرد ڕەقەم : نوسێ .

کەردشان وە پا : ڕاستیان کردەوە.
کەردش ڕەد : لای‌دا .
کەردن مەیــل : خـواردیانەوە ، ئارەزۆیان کرد .
کەرد نە وەرش : کردیە بەری .
کەردەبێ : کردبو .
کەردەن : کردۆیە ، کردن .
کەردەنش قەبەڵ : قەبڵاندۆیەتی ، زایەی کردوە .
کەردیم : کردمان .
کەرگەدەنــگ : گیــان لەبەرێــکی بەهێزە لە چەشنی بەراز ، لە گا گەورەترە .
کەرۆ : ئەکەم .
کەرو : بکەم .
کەری : بکەی .
کەزنەچێ : کزمەچێ ، پاسەوان .
کەس : کەست ، خراپ .
کەست : بێ‌بایەخ .
کەس نەبێش : کەسی نەبو .
کەسێف (ع) : خراپ و پیس .
کەسێوەن : کەسێکە .
کەفت : کەوت .
کەفت نە خەیاڵش : کەوتە خەیاڵی.
کەفتە : کەوتۆ : یەك‌کەوتۆ .
کەفتمن : کەوتوە .
کەفتەنان : کەوتۆم .
کەفتەوبەر : دەرکەوت .
کەڵ : کەڵك .
کەڵپۆس : بەرگێکــە لە پێستــی حەیوان . مەعنای وشەکــە (پێستی کەڵ)ە .
کەمتار : کەمتیار .

کەمان : کەوان . غاوارە یا کەمەی بێشکە .
کەم شنەخت : نــەفام ، شــت نەناس ، بێ تاقێ کردنەوە .
کەمەر : پشتێنە .
کەمەر بەست : پشتێنی بەست ، مەبەست لــە خــۆ ئامــادە کردنە .
کەمەر بەستە : پشتێن بەستۆ بـۆ خزمەت کردن .
کەمێن : کەمترێن .
کەن : کەند ، کەندەڵان .
کەندە : هەڵکەندن . هەڵکەنراو .
کەنێز : کەنیزەك .
کەوثەر (ع) : حەوزی ئاوی کەوثەر لە بەهەشتدا .
کەوکەب (ع) : ئەستێرە .
کەوکەبە (ع) : شان و شکۆ .
کەونەین (ع) : هەردۆ جیهانەکە ، ئاسمان و زەوێ .
کەهکەشان : کاکێشان .
کەیان : پادشا گەورەکان ، یاخود ئەو پادشایانەی ئێران کــە وشــەی یەکــەمی ناویــان (کــەی)ە وەك کەیقوبــاد و کەیخوسرەو و کەیــکاوس و ئەوانی‌کە .
کەیخوسرەو : یەکێــکە لــە شــا بەناوبانگەکانی ئێران .
کەیل (ع) : پڕ .
کەیوان : ئەستێرەی زوحەل .
کەیوانۆ : کەیبانۆ .
کیاستەن : ناردوە .

کیبر (ع) : فێز .
کیذب (ع) : درۆ .
کیسرا : کۆشکێکی خوسرەوی پەروێز بوە .
کیسرا نەژاد : نەوەی کیسرا .
کیسەماڵ : لفکەیەکە لە چەشنی تۆرەکەی دەسکێش گیانی پێ ئەشۆن .
کیش : ئایین و ڕەوشت .
کیشاشان : هەڵیانبڕێ ، بەرزیان کردەوە .
کیشان : بکێشن .
کیشانم : کێشاومە .
کیشك : پاسەوان .
کیشوەر خودایان : خاوەنانی وڵات ، چونکە (خودا) بەمەعنا خاوەنیش هاتوە .
کیشوەر گوشا : وڵات داگیرکەر .
کیلانی کەمەند : جوان و شۆخ .
کیمخواه ئەتلەس : جۆرە قوماشێکە .
کین : کێیە .
کین : قین .
کین ئیرەج : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
کین سیاوش : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
کینەوار : ڕقاوێ .

(گ)

گا : جار . کات .
گال : فەرمان بە دەنگێکی بەرز بۆ هەڵخڕاندنی خەڵك لە یەکێك .
گا گا : جار جار .
گاو : گا ، ئەو گایەی بەپێی ئەفسانەی کۆن زەوێ بەسەر پشتیەوەیە و قاچی خۆیشی بەسەر پشتی ماسییەکەوەیە .
گاو کەبۆتەر : جۆرە کۆترێکی گەورەیە مڕەیەکی دیاری هەیە .
گاو گەنج : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
گاهێ : جارێکیان .
گرتە : گرتن .
گرتەبێن قەرار : قەراریان گرتبو ، دامرکابوون .
گرتەن : گرتویەتی .
گرد : گشت . کۆ .
گرد ئاوەرێ : کۆبونەوە .
گردێن : هەموو .
گرنج : شکانەوە و لوول خواردن .
گڕ وست : گڕی خستە .
گرەوا : گریا .
گڕیا : سوتا . گڕی گرت .
گریان : ئەوەی بگری .
گریشمە : ناز .
گفتە : وتە .
گفتەنێ : شایانی وتن .
گنج العرش : دوعایەکە بۆ چاوەزاری ئەنوسن .
گنۆ : بکەوێ .
گوارا : قوت چوو .
گوپاڵ : گورز .
گوداز : توانەوە .
گۆر : کەری کێوی .

گۆران : گۆڕەکان . بڕوانە : گۆر .
گوربە : پشیلە .
گورد ئەفگەن : پالەوان ڕمێن .
گورۆە : کۆمەڵ .
گوریز : هەڵاتن .
گوریزا : هەڵات .
گوزین کەرد : هەڵبژارد .
گوستاخی : بێشەرمی ، ڕۆ هەڵماڵراوی .
گوشایندەی عەقد : ئەوەی گرێ ئەکاتەوە .
گۆشدەرۆ : گوێ بدا .
گۆشمال : بنا مل سوور کردنەوە ، شەقازللە .
گۆش مدا : گوێی شل ئەکرد .
گۆشوارە : گوارە .
گوفتا : بوێژ .
گوفتە : واتە .
گوفتەنی : ئەوەی شایانی وتن بێ .
گوڵ بوّم : قوماشێ کە تەختەکەی گوڵ بێ .
گوڵ بەند : ئەوەی گوڵی پیا کرابێ .
گوڵچین : ئەوەی گوڵ کۆئەکاتەوە ، ئەیچنێتەوە .
گوڵ دۆز : بە گوڵ دادۆراو .
گوڵ زریوار : ئەستێلێکی گەورەی سروشت کردە لە مەریوان لە کوردستانی ئێران .
گوڵشەن : باخچە .
گوڵ فام : گوڵ ڕەنگ .
گوڵ گرێ : قوماشێکە .
گوڵ گۆن : ناوی ئەسپەکەی شیرینە . ئەفسانەیەك هەیە ئەڵێ ماینێ بوە لە دەشتی ئەبکەلە ئەسپی نەبوە . لەو دەشتەدا ئەسپێکی بەردینش هەبوە ، هەروەختێ ماینەکە بە فاڵ بوبێ چوە خوّی لەو ئەسپە بەردینەیە چاك کردوە و (گوڵ گۆن) و (شەودیز) جوانوی ئەو ماینەن . جار جار لەم کتێبەدا (گوڵ گۆن) بە مەعنا (سور ڕەنگ)یش بەکار هاتوە ، بۆیەش ئەسپەکەی شیرین ناونراوە (گوڵ گۆن) .
گوڵناری : سوور وەك گوڵە هەنار.
گونبەد : گومەز .
گونیا : تەختەیەکی بارێکی سێ سوچە بۆ کاروباری ئەندازیاری بەکاردێت .
گوهەر : گەوهەر .
گۆیان : لە حاڵی وتندا . ئەوانەی ئەڵێن .
گەر : ئەگەر . گەرد ، تۆز .
گەرداب : گەرداو .
گەردش : خول ، سەرە . سوڕانەوە .
گەردوون : ئاسمان .
گەردوون ئیقتیدار : ئەوەی توانای ئەوەندەی گەردوون زۆرە .
گەردوون گەردان : ئەو گەردوونەی هەر ڕۆژێ بەجۆرێك ئەگەڕێ .
گەردیدە : گەڕاو .
گەزاف : ساختە .

گەزەند : زیان .
گەژدوم : دوپشك .
گەللە : ڕانە مەڕ .
گەنج باد ئاوەرد : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
گەنج سۆختە : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
گەنجوور : گەنجینەدار .
گەنجەفە : گاڵتە .
گەواهی : شایەتی .
گەوزەن : گاکێوی .
گەوهەر فشان : گەوهەر بەخشێنەوە ، یا ئەوەی ئەیبەخشێتەوە . مەبەس لە ڕمەعنایی قسەیەتی .
گەهوارە : بێشکە .
گیانش سەندن : گیانیان دەرکێشا.
گێج وەرد : گێژی خوارد .
گێجیا : گێژ بو .
گیر : گرفتار .
گیرامی : خۆشەویست و بەڕێز .
گیسو : موی بەرزی سەر .
گێل : گەڕ ، لە کاری (گەڕان)ەوە . گەڕان .
گێلا : وەرگەڕا ، بو .
گێلا بە کامش : بە ئارەزوی ئەو وەرچەرخا .
گێلام : گەڕام .
گێلان : ئەوەی گەڕابێ .
گێلانەوە : گەڕانەوە .
گێلنا : وەرچەرخاند .
گێلنا لێش : لێی کرد .. لێی وەرگەڕاند .
گێلیا جە ڕەنگ : ڕەنگی لە ڕو بڕا . ڕەنگی گۆڕا .

(ل)

لا احصی صیفات : (ع) : ئەوەی ناتوانم صیفەتەکانی بژمێرم . مەبەست لە خوایە کە کەس ناتوانێ صیفەتەکانی بژمێرێ.
لاتخف (ع) : مەترسە .
لاجیوەرد : بەردێکی گرانبەهای شینە مۆرخانەی ئەموستیلەی لێ دروست ئەکرێ .
لادێ : کەمێ . تاوێ .
لاعیلاج (ع) : ناچار .
لاف : زیادە گوێی .
لافا : لافاو .
لاگیر : خشڵێکی زێوە ژنان ئەیدەن لە کڵاو زەڕ یا لە سەر و پێچیان .
لاڵ : لەعل ، بەردێکی گرانبەهای سورە .
لالا : لالایەوە .
لاڵبەخش : ئەوەی لەعل ئەبەخشێتەوە . مەبەست لە جوانی و خۆشیی قسەیەتی.
لاڵ پۆشەن : لاڵ لەبەر ئەکا . بڕوانە : لاڵ . لاڵ ناکرێتەبەر، بە سەر و سنگ و بەرۆکدا ئەکرێ . بۆیە مەبەست لە لاڵ پۆش ئەو کەسەیە بەدوای بابەتی بەنرخدا ئەگەڕێ .
لاڵ سەنج : ئەوەی خەرێکی لەعل ئەبێ .

لامالّ : پڕ بە پڕ . تالآن .
لا مەحصوّر (ع) : ئەوەی هەر بۆ یەکێك یا کۆمەلّێك نیە .
لامەکان ماوا : ئەوەی بێ شوێنی شوێنیەتی . مەبەست خوایە .
لاموت : بێ مردن ، مەبەست خوایە .
لاو دا : لافاوی کرد .
لاونان : لاواندوەتەوە .
لاویز : بە لادا کراو .
لایعقل (ع) : بێ عەقلّ .
لاینام (ع) : ئەوەی نانوێ . مەبەست خوایە .
لعمرك : مەبەست لە ئایەتی (لعمرك انهم في غمرتهم یعمهون)ە کە خوا سوێندی تیا ئەخوا بە گیانی پێغەمبەر و ئەلّێ بە گیانی تۆ قەسەم ئەوان لە گومڕایی خۆیانا سەریان لێ شێواوە .
لوا : ڕۆیشت .
لوان : ڕۆیشتن .
لواشان : ڕۆیشتنیان .
لوجام (ع) : لەغاو .
لوجه (ع) : گێژاو .
لولاك : مەبەست لەوەیە کە خوا بە پێغەمبەری وتوە (لولاك ، لولاك ، لما خلقت الافلاك) واتە: ئەگەر تۆ نەبوایتایە ئاسمانەکانم دروست نەئەکرد .
لۆلۆ : لۆلۆ ، بەردێکی گرانبەهای سپییە لە دەریا دەردەهێنرێ، بە مەعنای ددانیش بەکاری دێنن .
لەب چەش : بە لێو چەشتن .
لەبڕێز : ئەو شێشەیەی ئەوەندە پڕ بێ لە لێوارەکەیەوە بڕژێ .
لەحن (ع) : ئاواز .
لەخش : هەلّخلیسکاو .
لەخشا : هەلّخلیسکا .
لەرزان : ئەوەی ئەلەرزێتەوە .
لەرزیان : لەرزین .
لەعل : بەردێکی گرانبەهای سورە . جار جار لەبەر سوریەکەی بە دەمیش ئەوترێ .
لەوح : تەختە . (لوح المحفوظ) کە ئەو تەختەیەیە خوا هەرچی لە جیهانا ڕوو بدا ، تیا نوسیوە .
لەوچە : ڕێکە ڕێككەر و زور بلێ.
لەوچەر : لەوچە دەر ، زور بلێ .
لەیلاخ : کوێستان .
لیحاف (ع) : لێفە .
لێش : لێی ، لێیەوە .
لێلاوێم لێل بۆ : کوێرایێم دایەت .
لیلة المعراج (ع) : شەوی سەرکەوتن ، ئەو شەوەی پێغەمبەر تیا لە مەککەوە چوو بۆ (بیت المقدس) و لەوێوە چوو بۆ ئاسمان ..
لێ نەوەردە : لێ نەخواردوو .
لێوە : شێت .
لێوەشان : شێتیان .

لێویا : شێت بوو .

(م)

ما : ماه ، مانگ .
ماچان : ئەڵێن .
ماچێ : ئەڵێی .
ماچێش : ماچێکی .
ماچیم : ئەڵێین .
ماچین : ســوك كراوەی (مەها چین)ه ، واتە چینی مەزن . پێشان بە وڵاتانی تورکستان وتراوە چین و بەوەی ئیستا پێــیدەڵێــن چیــن وتــراوە ماچین .
مادە : مێنگە .
مادەر : دایك .
مارۆ : دێنێ .
ماریج (ع) : بێ دوو کــەڵ . ناوێکە لە ناوەکانی دۆزەخ .
ما زاغ : مــەبەست لە ئایــەتی (ما زاغ البصر و ما طغی)یە کە هــەندێ لــە تەفســـیر کــەرەوەکانی قورئــان ئەڵێن باسی پێغەمبەر ئەکا لە شەوی میعراجدا .
مازۆ : ئەهێڵێتەوە . ئەهێڵێ .
ماسیان : هەڵاوساون .
ماشط (ع) : شانە .
ماضی (ع) : ڕابوردوو .
مــا في الضمیر (ع) : ئــەوەی لــە دڵدایە .
مالا : ماشیبیەوە ، مالیــەوە . پیا هێنا .
ماڵ ماڵ : ماڵاماڵ ، پڕ .
مالاوە : هەڵماڵێ .
ماڵێش : سڕیەوە .
ماما : ئەهات .
ماماش وە چەمدا : ئــەهــات بــە چاویا .
مامان : ئەهاتن .
مانێ : نیگارکێشــێ بوە لە سەردەمی ئەردەشێر یا بارامی گوردا ، ئیــددیعای پێغەمبــەرێتیێ کردوە و بــە فەرمانی بەهرام شای کوڕی هورمز کوژراوە.
ماوا : جێگــە . لــە (مــأوی)ی عەرەبییەوە هاتوە .
ماوروٚم کەردەن : هێناومە .
ماوەر : مەهێنە .
ماوەران : دێنن .
ماوەردش : ئەیهێنا .
ماوەردن : ئەیانهێنا .
ماوەرد نە پەرواز : ئەیخستە فڕین.
ماوەرمێ : ئەهێنێن .
ماوەرۆ : دێنێ .
ماوەرۆ بە وار : دێنێتە خوار .
مــاوەروٚش وە بــەر : ئەیهێنمــە پێشەوە .
ماوەرۆ وە بەر : دەردێنم .
ماوەر وە چەم : مەهێنە بەرچاو .
مــاە : مــانــگ .
مــاهوور : ئاوازێکی مۆسیقایە .
مــاهێ : ماسێ . ئەو ماســییەی گوایە تۆپی زەوێ بە ســەر پشتی گایەکەوەیە و گاکەش بە کوڵی ئەوەوەیە. جارجاریش مەبەست بنی عەرزە .

مـای : مـاهی ، مانگی .
مـای زولاڵ : ئاوی ڕۆشن .
مبـان : ئەبـن .
مبلغ الوحی (ع) : گـەیێنـەری پەیامی خوا ، مەبەست لـە جوبرەئیله .
مبـۆ : ئەبێ ، پێویسته .
مبۆسـا : ماچی ئەکرد .
مبۆش : ئەبێ .
مبەخشـا : ئەیبەخشی .
مبەخشان : ئەبەخشن .
مبـەرد : ئەبرد .
مبەست : ڕێکی ئەخست .
مبەندۆ : ئەبەستێ .
مبـێ : ئـەبێ .
مبیـا : ئەبـێ .
مبێنرا : ئەیبێزراند .
مبێم : ئەبـێم .
مبێن : ئەبێن .
مپۆشێم : لەبەر ئەکەین .
متاشێ : ئەتاشێ .
متافۆ : تاف ئەکا ، توند ئـەڕژێ وەك ئاوی تاف کە لەسـەرەوە دائـەپەڕێ .
متـاوا : ئەتوایەوە .
متاونـا : ئەیتواندەوە .
متاونـاوە : ئەیتوانـــدەوە .
متـاوێ : ئەتوانێ .
متکیۆ : ئـەتکێ .
متەرسـام : ئەترسـام .
مجرێ : سندوقی بچوکی دار یـا فلز . لەنگـەرێ .
مجۆشۆن : ئەکولێم .

مخێزا : هەڵئەسـتا .
مخێزنـا : هەڵئەسـتـاند .
مـدا : ئەدایەوە . ئەیدا .
مدا جۆش : هەڵئەقولێ .
مـدار : وەسـتان .
مـدام : ئـەمدا .
مـدای : ئـەتدا .
مدة العمر (ع) : بەدرێژایی ژیان .
مدرا : وەسـتا .
مدرابێ : وەستابو .
مدران : وەستاوە .
مدرەوشـا : ئەدرەوشایەوە
مـدۆ : ئـەدا .
مدۆ تەلافێت : بۆت ئەبڕێرێتەوە . (تەلافێ) له عەرەبییـەوە هـاتـوە .
مدۆش : ئەیداتێ .
مدۆم دەرد سەر : سەرم دێشێنێ .
مدەران : ئـەدەن .
مدەرۆ بە ئاو : ئەدا بە ئاوا .
مدەرۆت بازێ : هەڵتئەخەڵەتێنێ .
مدەرۆت سـەوگەند : سـوێندت ئەدەم .
مدەون : ئەدەم .
مدەی : ئەدەی .
مدەی ڕوخسەت : ڕێگا ئەدەی .
مدیان : ئەیانداێ . ئەیانڕوانێ .
مدیـان وە هەمـدا : تـەماشـای یەکتریان ئەکرد .
مدێش : ئەیدێ .
مدێن : ئەیاندێ .
مدیەی : ئەڕوانێ .
مروەت : پیاوێتی ، دەسکاری کراوی

(مروءة)ی عەرەبییە .
مڕەقصان : سەمایان ئەکرد .
مڕێزۆن : ئەڕێژم . ئەوەڕێنم .
مزاناش : ئەیزانێ .
مزاندێ : ئەزانن .
مزانۆم : ئەزانم .
مزگانێ : مزگێنێ ، مژدە .
مژنەوێ : ئەبیسێ .
مژەندن : ئـەیانژەند (بـۆ ژەندنی مۆسیقا) .
مسازان : ئەگونجێن . ئەگونجان
مسازێم : دروست ئەکەین .
مساوا : ئەسوییەوە . ئەسوێ .
مساوۆ : ئەسوێ .
مساوێ : ئەسوی .
مسپارۆن : ئەسپێرم . دائەنێم .
مستانان : ئەستێنن .
مستانا هۆش : هۆشی لێ ئەسەند.
مستانۆش : ئەیکرم .
مستانۆوە چێت: لێت ئەسێنێتەوە.
مسجد الاقصـی (ع) : مزگەوتێکی بـەناوبانگی شـاری (بیت المقدس)ە .
مسۆچناشان : ئەیان سوتاند .
مسۆچۆن : ئەسوتێم .
مسۆزا : ئەگرا .
مسۆزان : ئەسوتێنن .
مشانا : ئەیوەشاند .
مشانێ : ئەوەشێنی .
مشکاوا : لەتی ئەکرد .
مشکاوۆ : ئەپشکوێ .
مشکۆ : کۆشك .
مشکۆیان : کارەکەر و خزمەتکارانی کۆشك .
مشنەفت : ئەیبیست .
مشنیا : ئەشنێ ، ئەلەرییەوە .
مشۆ : ئەڕوا .
مشۆ پێم : ڕۆ ئەدا لێم .
مشۆرۆن : ئەشۆم .
مشۆن : ئەڕۆم .
مشۆ نە مەذهەب .. : ئەڕواتە سەر ئایێنی ..
مشۆنەوە : ئەگەڕێمەوە .
مشەند : ئەوەشاند .
مشتێ : مشتەکۆلەیەك .
مشێ : ئەڕۆیێ .
مشێ وە فامدا : بیری ئەکردەوە .
مشێوێ : ئەشێوێ .
مفت : خۆڕایێ .
مفتێ : خۆڕایێ .
مکشۆ : ئەکوژێ .
مکەران : ئەکەن .
مکەرد : ئەکرد .
مکەرد صەرف : خەرجی ئەکرد . ئەیخوارد .
مکـەرمێش مەوقـوف : ڕای ئەوەستێنێن . ڕای ئەگرتێن .
مکەرۆ : ئەکا .
مکەرۆ تاقش : تەنهای ئەخا .
مکەرۆم : ئەکەم .
مکەنان پۆسم : پێستم بگرۆن .
مکەنۆ : هەڵئەکەنێ .
مکیانا : ئەنارد .
مکیانۆم : ئەنێرم .
مکێشـا ئـاخ : هەناسـەی هەڵئەکێشا .

مکیشۆ : ئەکێشێ ، ئەکێشێتەوە .
مکیشۆن : ئەکێشم .
مگرت : ئەگرت .
مگرەوا : ئەگریا .
مگریا : ئەگرا .
مگنۆ بە دەستت : ئەکەوێتە دەستت .
مگنۆت نە دام : ئەکەوێتە داوت .
مگنۆش نە دەست : ئەکەوێتە دەستی .
مگوریزا : ڕای ئەکرد .
مگەزۆم : ئەمگەزێ .
مگەست : ئەیگەست ، گازی ئەگرت .
مگیران : ئەگرن .
مگێڕان : ئەگێڕن .
مگیرۆ : ئەگرێ .
مگێلا : ئەگەڕا .
ملاڵ : ئەلالایەوە .
ملالۆنەوە : ئەلالێمەوە .
ملاوناش : ئەیلاواندەوە ، دڵی ئەدایەوە .
ملك الموت (ع) : فریشتەی گیان کێشان .
ملەرزا : ئەلەرزێ .
ملێسا : ئەیلستەوە .
ممالآ : ئەیمالێ ، پیا ئەهێنا .
ممالۆن نە چەم : ئەهێنم بە چاوما .
ممانێ : ئەمێنێ .
ممرۆن : ئەمرم .
منالآ : ئەی نالآند .
منگەرا : ئەیڕوانی .

منمانا : پێشان دا ، نواند .
منمانۆ : ئەنوێنێ .
منوازا : لێی ئەدا (بۆ مۆسیقا) .
منۆشا : ئەیخواردەوە .
منۆشان پێشان : پێیان ئەخواردنەوە .
منۆشێم : نۆش ئەکەین .
منوێسا : ئەنوسێ .
منێ : ئەنێی .
منیا : دائەنا . ئەنا .
منیان : دائەنێن . ئەنێن .
منێشت : دائەنیشت .
منێو : دائەنێ .
منیۆت نە فەرق : ئەنێتە سەرت .
منیەرا : ئەی نا .
منیەوش : دای ئەنێم .
موات : ئەوت .
مواتت : ئەتوت .
مواتن : ئەیانوت .
مواچان : ئەلێن .
موارا : ئەبارێ .
موارۆ : ئەبارێ .
موازۆن : ئەخوازم .
مواست : ئەخواست ، ئەوێت .
موان : ئەبن .
موئەذذین (ع) : بانگدەر .
مۆبەت : خۆشەویستی . لە (محبت)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .
موتەووەج (ع) : تاج لە سەر نراو .
موجەڕڕەد (ع) : ڕووت .
موحەللات (ع) : ڕازاوە ، جوان و شیرین کراو .

موحەننەك (ع) : مەشق پێکراو .
موحیلل (ع) : حەرام حەلاڵکەر .
موختەل (ع) : تێکچو .
موخەللەع (ع) : ڕازاوە .
مودام (ع) : هەمیشە .
مودیره (ع) : ئەو ئاسکەی ماڵی ناکرێ و هەر هەڵدێ و خۆی بە دەستەوە نادا .
موددەعا (ع) : داواکراو .
مورغ : مەل .
مۆرە : بەردی هەڵدراو .
مورەصصەع (ع) : ڕازاوە .
موزەعفەر (ع) : زەعفەراناوی کراو.
موزەییەن (ع) : جوان . جوان کراو .
موژە : برژانگ .
موست : ئەخست .
موستەجاب (ع) : دوعای قوبوڵ کراو .
موستەمەند : لات ، بێچارە .
موستەوفی (ع) : دەفتەردار . ئیشارەتیشە بە (میرزا موستەوفی) ناو کە یەکێك بوە لە نوسەر و خەتخۆشە هەرە بەناوبانگەکانی ئێران .
موسەلسەل (ع) : زنجیرەدار .
موشتاقی ئامێز : تێکەڵ بە سۆز و شەوق .
موشتەری : کڕیار . ناوی ئەستێرەیەکە .
موشتەلخ : مژدەلغ ، مژدە .
مۆ شکاو : ئەوەی ئەوەندە زیرەك بێ مۆ لەت کا .

موشك ئەفشانی : موشك بەشێنەوە .
موشك بێز : ئەوەی ئەوەندە بۆن خۆش بێ موشك لە بەرچاوی بنیادەم بێزرێنێ .
موشك دانە : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
موشك ماڵی : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
موشەووەش (ع) : تێکچو .
موضاریع (ع) : ئیستا یا لەمەولا .
موطەڕڕەز (ع) : نەخشکاری کراو .
موطەللا (ع) : زەڕکەفت کراو .
موعەللەق (ع) : شتێ بەحەواوە وەستابێ دانەکەوێ .
موغان : جەمعی (مغ)ە کە قەشەی ئاگر پەرستانە .
موغبەچە : بەچکە موغ . مەبەست لە شۆخی تازە هەڵچوە .
موغەننی (ع) : گۆرانی بێژ .
موفلیسی (ع) : لاتی .
موفەڕڕیح (ع) : دڵشادکەر .
موقەڕڕەبان (ع) : نزیکان .
موقەصصیر (ع) : کەمتەرخەم .
موکابەرە (ع) : ملەملانێ .
مۆکەش : لە ڕێزی کارگێڕانی مۆسیقایە .
موکەللەل (ع) : تاج لەسەر نراو .
مۆلەق : بە بارێکا نەکەوتو . لە (معلق)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مومتاز بیم : هەڵاوێردارم .

مومسیك (ع) : ئەوەی دەستی خۆی ئەگرێتەوە لە پارە خەرج کردن .

موناجات (ع) : پاڕانەوە بە دەنگێکی نزم و کز لە خوا .

مونتەکا : پشتی . لە (متکا)ی عەرەبییەوە وەرگیراوە .

مونجەڕ (ع) : کێشراوە .

مونحەریف بێ : دڵی لێ گۆڕا .

مونشێ (ع) : دانەر ، نوسەر .

مونفەرید بە ذات : ئەوەی تەنها خۆیەتی ، مەبەست خوایە .

مونقاد (ع) : جڵەوکێش‌کراو . مل‌کەچ .

مونەججیم باشێ : سەرۆکی ئەوانەی ئەستێرە ئەگرنەوە .

موهر : مۆر .

موەرد : ئەخوارد . ئەبرد .

موەردم : ئەمخوارد .

موهرەی مازە : بڕبڕەی پشت .

موەستم : ئەمخواست .

موەندن : ئەیانخوێند . ئەیانخوێندەوە .

موێ : ئەبێ .

مویارا : ڕای‌ئەبوارد .

مویارێ : بەسەر ئەبەی .

موینۆ : ئەبەستێ . ئەبێنێ .

موێ نەققاشێ : ئەو مووەی هونەرمەند بۆ وێنەکێشانی ورد بەکاری ئەهێنێ .

موینێ : ئەبێنێ .

مویەرد : تێئەپەڕێ .

مویەرۆن : دەس‌بەردار ئەبم . تێئەپەڕم .

مویەسسەر (ع) : ئاسان .

مەبادا : نەوەکو .

مەبعوث (ع) : نێرراو .

مەبۆ : نابێ .

مەبەر : مەبە .

مەبێن : مەبێنە . مەبەستە .

مەتـا : کەل‌وپەل . لە (متاع)ی عەرەبییەوە هاتوە .

مەجمەر (ع) : ئاگردان .

مەحض (ع) : تەنها .

مەحظوظ (ع) : بەختیار .

مەحفوف (ع) : دەورەدراو .

مەحفەرە : جێگای مەرەکەبی نوسین لە (محبرة)ی عەرەبییەوە هاتوە .

مەحلول کەردەوە : خاوی کردەوە.

مەخسەرە : گاڵتە پێ کردن . لە (مسخرة)ی عەرەبییەوە هاتوە .

مەخفێ (ع) نهێنێ .

مەدائین : تەیسەفون ، ئیستا شاری (سەلمان پاك)ی لەجێدایە .

مەدبەخ : لە (مطبخ)ی عەرەبییەوە هاتوە .

مەدداحێ (ع) : تەعریف کردن .

مەدیح (ع) : پیا هەڵگوتن .

مەدیون : مەئالۆزێنە .

مەر : مەگەر . بەڵکو . بۆچی . تومەز .

مەربوط (ع) : ڕێك و پێك .

مەرجان : گەوهەرێکی سورە لە

دەریـا دەریئەهێنن .

مـەڕد : شـکاند .

مـەردان : پیاوان .

مـەردم : مردم . خەڵـك .

مەڕدن : شکاندیان .

مـەردە : مردو .

مەڕدەوە : شکاندەوە .

مـەرز : سـنور .

مەرغـوب (ع) : حەز لێکراو .

مەرکەب (ع) : وڵاخی سواری .

مەڕەنجان : مەڕەنجێنە .

مەریەم ئاستێن : قۆڵ وەك قۆڵی مریـەم . مـەبەسـت لـە داوێـن پـاکییـە .

مەریەم قەدر : ئـەوەی قـەدر و پایەی وەك حەزرەتی مەریەم وایە.

مەزار (ع) : گۆڕ . زیارەتگا .

مەزاق : خۆشی و ڕابواردن . لە (مذاق)ی عەرەبییەوە هاتوە .

مـەزان : وا مـەزانە .

مەسنەد (ع) : کورسی . پشتی.

مەشحون (ع) : پڕ .

مەششـاطـە (ع) : ئـەوەی ڕو ئەڕازێنێتـەوە .

مەشق : ڕەوشت ، چاو لێکەری بۆ فێر بون .

مەشـوەرەت (ع) : ڕاوێژ .

مەصروع (ع) : فێدار .

مەضمون (ع) : مەعنـا .

مەطبەخ (ع) : چێشتخانە .

مەطلەع (ع) : یەکـەم شـیعری هـەر پـارچە شـیعرێك . سـەرەتای هەرچی .

مەعکوسی (ع) : بەپێچەوانەوە .

مەعمور (ع) : ئاوەدان .

مەعن : معن بن زائدة ، یـەکێ بوە لە هەرە ئازا و دەهەندەکانی عـەرەب لـە دوایی چەرخی ئەمەوییـەکان و سـەرەتای چەرخی عەبباسییەکاندا .

مەغـز : مێشك . ناوك .

مەغلوب : ئاوازێکی مۆسیقایـە .

مەفتول : پێچ دراو .

مەفرەش (ع) : ئەوەی ڕابخرێ .

مەقـام (ع) : شوێن .

مەقرەعە (ع) : میقرەعە ، گورز .

مەقطەع (ع) : دوایی .

مەکتوب (ع) : نوسراو . نامە .

مـەکنوس (ع) : خـەوێنـراو . سەرەو خوار کراو .

مەکوش : مەکوژە .

مەکوشی : هەوڵنەدەی .

مەکەر : مەکە .

مەکەر مدارا : مەوەستە .

مەگەس : مێش .

مەلامەت (ع) : لۆمە و سەرزەنشت.

مەلول (ع) : بێ تاقەت .

مـەلـەء ئـەعلا (ع) : تـاقمـە فریشتەیەکن .

مەمان : مەمکەکان .

مەند : مایەوە . ما .

مەندن : مان . مانەوە .

مەندە : ماوە .

مەندەنان : ماوم .

مەندەوە : مایەوە .

مەنسوب (ع) : دەست و پێوەند.

مەنسوج (ع) : چنراو .
مەنشور (ع) : بڵاوکراوە ، یا دەسکاریَ کراوی (مشهور)ە .
مەنصەب (ع) : پایە .
مەنطوقە (ع) : ئەوەی وتراوە .
مەنظور (ع) : مەبەست .
مەنگەڵ : مەقەڵێ کە خەڵوزی تیا گەش ئەکرێتەوە. لە (منقل)ی عەرەبییەوە هاتوە .
مەنگەڵوس : گەورە و زل . ناوی شارێکیشە لە هیندستان فیلی گەورە گەورەی تیایە .
مەنو : بمێنێ .
مەنیەر : مەنێ .
مەوانەش بزورگ : بە گەورەی مەخوێنەوە ، بە گەورەی ناو مەبە .
مەوج مینا کەف : ئەوەی بەری دەستی ئەوەندەی تەختی ئاسمان پانە . مەبەست لە دەسەڵاتدارییە .
مەودا : نوکی تیغ . تیژێ .
مەورەشان : ئەفروشن .
مەوزون (ع) : رێك و هاوسەنگ.
مەوکیب (ع) :کەژاوە .
مەولا (ع) : بەندەی ئازاد کراو . گەورە و خاوەن .
مەوەر : مەبە .
مەویا : بوایە . ئەبو .
مەهـ : مانگ . جار جار مەبەست ئاسمانی بەرزە .
مەهـ بەرە : بەچکەی مێنگە .
مەهپارە : پارچە مانگ ، مەبەست لە جوانە .
مەهجور (ع) : کەسێ کەسێکی لێ دورکەوتبێتەوە .
مەهد (ع) : بێشکە .
مەهوەش : ئەوەی وەك مانگ جوان بێ .
مەهێن بانو : پوری شیرین .
مەیکەش : ئەوەی مەی ئەگێرێ بەسەر دانیشتوانا .
مەیکەشان : مەیخورەوەکان .
مەیگون : ئەوەی وەك مەی وایە .
مەیل کەرو : ئارەزو بکا ، بخواتەوە.
مەیمەنەت قەرێن : هاوجوتی بەرەکەت .
مەینوش : مەیخورەوە .
مەینەت زەدە : مەینەت لێداو .
مەیو : دێت .
مەیوت بە کار : بوت بە کەڵك دێم.
مەیوت وەسەر : بەسەرتا دێ .
میا دەو : ئەهاتە غار .
میاوا : ئەگەیشت .
میاوو : ئەگات .
میثقەبە (ع) : مەتە ، ئەوەی شتی پێ کون ئەکرێ .
میجەسطی : ناوی کتێبێکی پیروزی ئاگر پەرستانە لەبارەی ئایینی خویانەوە موبیدێکی ئێرانی کە ناوی میجەسط بوە دایناوە .
مێخ : بزمار .
مێخرێز : بزمار کوت .
میخلات (ع) : تورەکە . شوشەی مەرەکەب .

میداد (ع) : قەڵەم .
میرغوزار : شـــوێنی مێـــرگ و شێنایی .
میر غەضەب : کـاربـەدەسـتی تایبـــەتی کوشـــتن و سەربـــڕینی بەردەســتی پادشاهانی کۆن .
میروەحە (ع) : باوەشێن .
مێش : مەڕ .
میشعەل (ع) : دەسەچێلە .
میشك : (لە بنچینەدا میشگ ، لە هـەندێ شوێنێش بە موشك ئەخوێنرێتـەوە) . پارچـە خوێنێکی وشـك هەڵگەڕاوە لەژێر پێـستی سـکی ئاسکی (خەتا)دا گەلێ جـۆرە بۆن خۆشی لێ دروست ئەکەن.
میشکات : (ع) : دەلاقە .
میشکین : ئەوشـتەی بـۆنی وەك بۆنی میشـك خۆش بێ (لە هـەنـدێ شـوێنیش ئەخوێنرێتەوە موشکین) .
میضراب (ع) : ئامرازی لێدان . بـۆ مۆسـیقا لێدان بە کار ئەهێنرێ .
میعمـار (ع) : وەسـتای خـانو کردنەوە .
میغفـەر (ع) : زرێیـەکە لـە ژێر کڵاوی جـەنگییەوە ئـەیکەنە سەر .
میکائیل : فریشتەی ڕۆزی .
میمان : میهمان ، میوان .
مینا : ئـاوێنە ، شوشـە . بـە ئاسمانیش ئەوترێ .
مینقار : دەنوك .
میوت بەسەر : بەسەرتا دێ .
میهتەران : مەیتـەر .

(ن)

نائیرە (ع) : ئاگر .
ناب : خـاوێن و بێگەرد . بۆ مەی بەکار دێ .
ناپەیدا : نادیار : نەدۆزراوە .
نادانی : نەزانی .
نادروست : دانەمەزراو .
نادیرە (ع) : نایاب .
نار (ع) : ئاگر .
نارەس : پێنەگەیشتو .
نارەوا : بێڕەواج . نا شایان .
نازاش : ڕێی نەدەن ، نەهێڵن .
ناز باڵشت : پشتی .
نازك صەنەم : ئەوەی لـە جوانیدا وەك پەیـکەری بت وایـە و ناسکە .
نازۆن : نەهێڵم . نەهێڵمەوە .
ناسا : ناسی .
ناستنش : ڕێی نەدا ، نەیهێشت .
ناستن : نەیانهێشت .
ناستەن : نەیهێشتووە .
ناسۆر : زامی کۆن کە هەڵبداتەوە یا توێکی لابچێ و تازە ببێتەوە یا بکولێتەوە .
ناطیق : (ع) : گۆیا .
ناف : ناوك . ئەو مایەیەی کە لای نـاوکی ئاسـکی موشـکدا کۆئەبێتەوە .

نافه : ناف .
نافه گوشایێ : ناوك كردنـــەوە بـــۆ موشك فڕێدان . مەبەست لە بـــۆن خـــۆش كـــردنی شوێنەكەیە .
نافەی تاتاری : ئـەو موشكە بـۆن خۆشەی لە بن ناوكی ئاسكی تاتارییەوە دەرئەهێنرێ .
ناڤ : بینەقاقە .
ناقۆس : ڕاستەكەی (ناقوسێ)یە ، یەكێكــە لە ســێ ئاوازەكەی باربود . زەنگی كلێسە .
ناگا : لە پڕ .
نال : نەعل .
نالا : نالاندی .
نالاوە : نالاندیەوە .
نالشت : نالە .
نالەت : نەعلەت ، لەعنەت .
ناما : نەهات .
نامشەن : ناوبەتی ، ناوی ئەوە .
نامەدەنێی کار : کار بە دەستەوە نەهاتن .
نامەردش کەران : نامەردی کەن . بـــۆ لۆمـــە و ســـەرزەنشـــت بەکاردێ .
نامەوەر : ناودار .
نامێ : ناودار .
ناوك : تیر .
ناوەردش وە چەم : نەیهێـــنایەوە بەرچاوی ، نەیـــدایەوە بـــە ڕۆیا .
ناوەرۆش : نەیهێنم .
ناهید : ئەستێرەی زوهرە .

نای : شمشاڵ .
نایافت : ئەوەی دەس نەکەوێ .
نرکنا : نرکاندی .
نرکناش : نرکاندی .
نرقە : دەنگی نەقفارە .
نزاو : نزێك .
نزۆل (ع) : داپەڕین .
نظارە (ع) : تەماشا .
نعوذ باللە (ع) : پەنا بە خوا .
نقارە : تەپڵ و کەڕەنا و شتیوا . لە (نقـــارە)ی عـــەرەبییەوە وەرگیراوە .
نگین : بەخت .
نما : نوێژ .
نمازۆ : ناهێڵێ . بەجێناهێڵێ .
نماماش وە چـــەم : نەهاتـــە پێش چاوی .
نمانا : نواند .
نمایان بە هەم : ناکەونە یەك .
نمداشان : تەڕیان کرد .
نمناك : تەڕ .
نمەبان : نابن .
نمەداش : نەیئەدا .
نمەدران : ناوەستن .
نمەد زێن : ئـــەو پارچـــە لبـــادەی لەژێر زێنەوە ئەیدەن بـــە کۆڵی وڵاخدا .
نمەدۆ : نادا .
نمەدۆن : نادەم .
نمەدیم بازێ : نامخەڵەتێنی .
نمەز : نازانم .
نمەزاناش : نەیئەزانی .
نمەشۆن : وە بەر : دەرناچم .

نەمەشە : نم و شێ ، تەڕێ .
نەمەفاما : تێ‌نەئەگەیشت .
نەمەك : خوێ .
نەمەك شناس : بـه وەفا و چـاکە لەبەرچاو بۆ .
نەمەکەرد : نەئەکرد .
نەمەکیشـۆن دەسـت : دەسـت ناکێشم .
نەمەگنۆت وە دەسـت : نـاکەوێتە دەستت .
نەمەگێلنا رۆ: ڕۆیوەرنەئەچەرخاند.
نەمەنێشت : دانەئەنێشت .
نەمەوێن : نەئەبۆن .
نەمەیاوا : نەئەگەیشت .
نەمەیۆ : نایەت .
نەمەیۆش بە دەست : لـە دەسـتی نایـەت .
نەمەیۆش عیلاج : چاری ناکرێ .
نەمەیۆم نە چەم : نایەتە بەرچاوم .
نەمەیۆ نـە دام : نایەتـە داوەوە ، تێی ناکەوێ .
نوبووەت (ع) : پێغەمبەرێتی .
نۆبەر : مێوەی تازە پێ‌گەیشتو .
نۆر : نۆرە .
نۆشا : خواردنەوە . خواردیەوە .
نۆشابە : ناوی شـاژنێـك بوە لـە شـاری (بەردەع) .
نۆشۆ : بخواتەوە .
نۆشین بادە : ئـاهەنگێکی کۆنـی مۆسیقایە لەکاتی خواردنەوەدا لێ‌ئەدرێ . یەکێکە لە سـێ ئاوازەکەی باربود .
نوقرە : زیو .
نۆگە : نۆبە .
نومایان : ئاشکرا .
نویسشان : نوسیبیان .
نویسندە : نوسەر .
نوشت : نوسی .
نـە : لە ، لەسەر .
نەبا : نەوەك .
نەبض (ع) : لێدانی دڵ .
نەبۆ : نەبێ .
نەبەرد : کێشـە و زۆرانبازێ .
نەبی : نەبو .
نەبیا : نەبوایە .
نەبیام : نەبومایە .
نەبیر : منالەزا . ئاواز .
نەبیر ئاهەنگ : ئـەوەی لە منالەزا ئەچێ .
نەجار (ع) : دارتاش .
نەجم (ع) : ئەستێرە .
نەپۆشۆ : لەبەرنەکا .
نەچیـر دۆز : ئـەوەی نێچـیر ئەدۆزێتەوە .
نەچینۆن : نەچنمەوە .
نەحو : جۆر .
نەخچیر : ڕاو .
نـەخچیر دۆز : ئـەوەی نێچیـر ئەدۆزێتەوە .
نەخچیرەگان : یەکێکە لـە سـێ ئاوازەکەی باربود .
نەخل (ع) : دار خورما .
نەخشە : نەخش .
نەخواهی : نەتەوێ .
نەدارۆ : نییەتی .

نەداشتش : نەیبو .
نەدامەت (ع) : پەشیمانی .
نە دلێشان : لە ناویانا .
نەدۆ : نەدات .
نەدەران : نەدەن .
نەدەی ستێزەش : دەمە دەمی لەگەڵ نەکەی و زۆری لەگەڵ نەڵێی .
نەدیا : نەیڕوانی .
نەدیش : نەیدی .
نەدیشان : نەیاندی .
نەدیم (ع) : هاوڕێی خواردنەوە .
نەدیەن : نەدیتن . نەدیوە .
نەڕزاد (ع) : ئەوەی نەرد هەڵئەدا .
نەرمێ : بە چپە .
نەڕەستەن : ڕزگار نەبوە .
نەڕێزۆ : دانەرزێ . دانەوەرێ .
نەز : لای .
نەزا : لەدایك نەبو ، مەبەست خوایە .
نەزاد : ئەوەی لە کەس لە دایك نەبوە .
نەزانان : نەیزانیوە . نەزانن .
نەزانای : نەتزانی .
نەزد : لا .
نەزدا : نزیك .
نەزع (ع) : گیان کێشان .
نەزهەتگاە : جێگای ڕابواردن .
نەژاد : ڕەگەز .
نەستانۆ : نەیسێنێ . نەیکڕێ .
نەسر (ع) : داڵ .
نەسر طائیر (ع) : دو ئەستێرە هەن یەکێکیان ناوی نەسری طائیر و ئەویان ناوی نەسری واقیعە ، واتە داڵی فڕیو و داڵی کەوتو .
نەسفتەن : نەسمێوە .
نەسەقچێ : ڕێکخەر . سزادەر .
نەسیمێ : عیمادوددینی نەسیمێ ئازادبیرێکی ئازەربایجانێ بوە لە سەدەکانی ناوەڕاستا زۆرداران بە زیندویی پێستیان گوروە .
نەشاناش : نەیوەشاند .
نەشکستەن : نەشکاندوە .
نەشکفتەن : نەپشکوتوە .
نەشمارا : نەیژمارد .
نەشنەفت : نەیبیست .
نەشۆ : نەڕوا .
نەصر (ع) : سەرکەوتن .
نەظەرباز : چاوە چاو کەر . تەماشاکەر .
نەظیر (ع) : هاوتا . وێنە .
نەعرەتە : هاواری بڵند .
نەعش (ع) : تەرم .
نەعلەین (ع) : جوتە پێڵاو .
نەغمەی داوود : مەشهورە داوود پێغەمبەر دەنگی زۆر خۆش بوە .
نەفاماش : نەیفامی .
نەفحە (ع) : بۆنی خۆش .
نەفیس (ع) : گرانبەها .
نەقش بەند : نیگار کێش .
نەقش کەندە : نەخشی هەڵکەنراو.
نەقفارە (ع) : تەپڵ و زوڕنا .

نەققاش (ع) : نەخش کێش .
نەقیب (ع) : سەرپەرشتیکەر .
نەکوشتات : نەتکوشتایە .
نەکەردات : نەتکردمایە .
نەکەردە : نەکردو .
نەکەردەبیم : نەمکردبو .
نەکەرمێ : نەکەین .
نەکەرۆ : نەکا .
نەکەرۆش قـایم : قـایمی نەکـا ؛ نەیشارێتەوە ، ڕای نەگرێ .
نەکەرۆم وە پەند : نەمکا بـە پەند ؛ ئابڕوم نەبا .
نەکەرێن : نەکەین .
نەکەفت : نەکەوت .
نەکیانۆ : نەنێرێ .
نەگێرۆم : نەگرم .
نەگێلێوە : نەگەڕێیتەوە .
نەلەخشا : لای نەدا . نەجولا .
نەمەرد : ئەوەی نامرێ ، مەبەست خوایە .
نەمەند : نەما .
نەنگ : شورەیی ، شەرمەزاری .
نەنێرۆن : نەنێم .
نەنێشۆ : دانەنیشی .
نەنیشۆش تێدا : تیا دانەنیشم .
نەنیۆ : نەنێ .
نەو : نە ئەو ، لە ئەو . نوێ .
نەوا : نەوەك . ئاوازە .
نەواچان : نەڵێن .
نەوازا : ئاوازی لێ دا .
نەواست : نەخواست .
نەوانی : نەخوێنیتەوە .
نەوبەر : تازە مێوە .
نەوتوڵ : توڵی تازە ، مەبەست لە تازە پێگەیشتوە .
نەو جا : لەو جێگەدا .
نەوچە کەنیزان : کەنیزەکە بچوکە تازە پێگەیشتوەکان .
نەوخەطەن : تازە خەتی داوە .
نەوخیز : تازە هەڵچو .
نەوروز : یەکـەم ڕۆژی بەهـار . ئاوازێکی مۆسیقایە .
نەوڕەس : ئەوەی تازە پێ بگا .
نەوڕەسیدە : تازە پێگەیشتو .
نەوڕی : نەبڕی .
نەوزەر : یەکێ بوە لـە پادشاکانی بنەماڵەی پێشدادیان .
نەوستت : نەتخستە .
نەوستش : نەیخست .
نەو سـوەیل : گەلاوێـژی تـازە هەڵهاتو .
نەوشیروان : بنچینەکەی (نۆشین ڕەوان)ە واتە گیانی شیرین . شایـەکی بەناوبانـگی ئێـران بو لە دوا شـاکانی بنەماڵەی ساسانی .
نەونیهال : تازە هەڵچو . نەونەمام .
نەوهاڵ : سـوك کراوی وشـەی (نەو نیهال)ە .
نەوەردت : نەتخوارد .
نەوی : نەبی .
نەویەرۆ : گوزەر نەکا .
نەویەرۆش پێدا : پیا تێنەپەڕم .
نەهات : بۆ نەهاتن ، نەگبەتی .
نەهوفت : نهێنی .
نەهێبدا : خستیە غار و ڕاو .

نەی : قامیش . شمشاڵ . زم .
نەیاراش : نەیوێرا .
نەیاوام : نەگەیشتم .
نەیاوی : نەگەیت .
نەی ئەژدەر : داری ئالآیی .
نەی چۆ : دار قامیش .
نەیرۆ : هێز .
نەیرەنگ : فێڵ .
نەیرەنگ ساز : فێلباز .
نیا : دانا . نا .
نیاش : داینا .
نیاشا : دایانا . نایان .
نیاشان : دایانا .
نیام : دامنا .
نیشـار (ع) : بـلآو کردنـەوە ، شاباش .
نیدا (ع) : بانگ .
نێش : ئازار .
نیشان : جۆر .
نیشانا : دایءنیشاند .
نێشت : دانیشت .
نێشتەبێ : نیشتبو . دانیشتبو .
نێشتی : دانیشتی .
نێشۆن : دانیشم .
نێك ئەختەرێ : ئەستێرە باشێ ، بەختەوەرێ .
نێك بەخت : **بەخت چاك**.
نێکزاد : لە چاك لە دایك بۆ .
نیکۆ : چاك .
نیکیسا : چەنـگ ژەنی دەربـاری خوسرەوی پەروێز بوە . لە هەندێ فەرهەنگدا نۆسراوە : نیکیسا .

نیگا : تەماشا .
نیگا بدارۆن : ڕاگیری کەم .
نیگارنـــــــدە : وێنـــــەکێش . نەخش‌کێش . نۆسەر .
نیگا کەرد : لای کردەوە ، ڕوانی .
نیگۆن : سەرەو بن .
نیگەهداری : ئاگاداری .
نێل گۆن : ئەوەی وەك نێل وایە . مەبەست لە ئاسمانە .
نێم تەنە : جـۆرە جلێکـە نیوەی سەرۆی لەش دائەپۆشێ وەك کراس .
نێم نەفەس : نیوە گیان .
نێم نیگاهێ : تەماشا کردنێك بـە لاچاو .
نێمە ڕۆز : یەکێکە لە سێ ئاوازەکەی باربود .
نیهانی : نهێنی .
نیهایەت (ع) : دوایی . بەلآم .
نیەن : نیە .
نیءیەرجـوم : نی ئەرجـوم . تـکا ناکەم .

(و)

وات : وتی .
واتت : وتت .
واتش : وتی .
واتن : وتیان .
وات وات : کەسێ کـە قـسـەی لەبارەوە بگێڕنەوە . قسـە و باسێ لەبارەی کەسـێکەوە یا شتێکەوە داکەوتبێ .

واته : وتراو ، قسه لێکراو .
واتەن : وتوه . وتویه .
واچان : بڵێن .
واچۆ : بڵێ .
واچۆن : بڵێم .
واچه پێش : پێی بڵێ .
واچی : بڵێی .
وادێ (ع) : شێتو .
وار : وشەیەکه ئەنوسێ بە دوای وشەیەکی‌کەوه ، مەعنای (وەك) ئەگەیەنێ . خوار .
واراشان نه چەم : لە چاویان بارێ .
واران : بارێن .
واردەبێ : خواردبو .
واریان : بارێن .
واریث (ع) : میراتگر .
واز : کراوه .
واستەن : خواستوه .
واصیف (ع) : ئەوەی وەصفی کەسێ یا شتێ بکا .
واصیل (ع) : گەیشتو .
واقیع بێ : ڕوی دا .
والا : بەرز و پایه بڵند .
والا شیەم : ڕەوشت بەرز . وشەی دوەم لە عەرەبییەوه هاتوه .
والیده (ع) : دایك .
واناش : خوێندیەوه .
وایه : ئامانج .
وجود (ع) : بایەخ ، قیمەت .
وراست : درۆی .
وست : خستی . ڕای‌خست . خستیه خوار . لای‌برد .
وستاخ : گوستاخ ، بێ حەیا .
وستن تێشدا : تێیان‌خست .
وستەبێ وه بێز : خستبویه بێزران، بێزراندبوی .
وستەن : خستوه .
وستی : خستت .
وشاق (ت) : منال .
ولاو : بلاو .
وناراش : گرتی ، وەستاندی .
وناران : گرتیان . وەستاندیان .
وه : بە .
وه پا بۆ : بە پێوه بێ .
وه پەس : بۆ دواوه .
وەحدانییەت (ع) : یەکیتی .
وەر : بەر ، مێوه . پێش . وه ئەگەر .
وه ڕا بوەردا : بەڕێ ببردایه ، جێبەجێ بکردایه .
وەرتەر : پێشتر .
وەر جه : بەر له .
وەرد : خوارد .
وەردا : بەری‌دایەوه .
وەردش : خواردی .
وەرده : خواردو .
وەردەبێ : خواردبو .
وەردەر : بەرده .
وەردەرۆ بەر بدا .
وەردەن : خواردوه .
وەردی : خواردت .
وەرنه : ئەگینا .
وەرێن : پێشو .
وەزان : گوێزەکان .
وەس : بەس .

وەسەن : بەسە .
وەسیع (ع) : گوشاد .
وشاراش : وشاردی .
وەش : خۆش .
وەش بۆ : بۆن خۆش .
وەشتەبێ : باراندبۆی .
وەشەن : خۆشە .
وەشی مویەرا : خۆشی ڕائەبوارد .
وەطەن کردەبێ : نیشتمانی بۆ خۆی دروست کردبو .
وەعظ (ع) : پەند و ئامۆژگاریێ .
وەفر : بەفر .
وەگەر : وە ئەگەر .
وە لادا کەردش : کردی بە لادا .
وەلگ : گەڵا .
وەلگە : ناوچە .
وەڵەدە : بەچکە .
وەند : بەند . خوێندی .
وەندش : خوێندی . خوێندیەوە.
وەندن : خوێندیان .
وەندەن : خوێندوە .
وەنەت : لێت .
وەنەش : لێی .
وەنەوش : وەنەوشە .
وەهار : بەهار .
وەهاب (ع) : بەخشندە .
وەهەم : بەیەکەوە .
وەی : بەڵا و ناڕەحەتێ . بەم .
وەیلان : هاوار هاوار کەر .
وە یەکدا هەڕ : ئەوەی شتێ بهاڕێ بەسەر یەکدا .
وێ : خۆ .
ویارا : ڕابوارد .
ویاراش : ڕای‌بوارد .
ویاردشان : بەسەریان‌برد .
وێت : خۆت .
ویثاق (ع) : ئەوەی شتێکی پێ ئەبەسترێتەوە .
وێچم : خۆیشم .
وێر : بیر .
ویرد (ع) : ئەو دوعایانەی پاش و پێش نوێژ ئەخوێنرێن .
وێردەنێ : ئەوەی بەسەرچوە .
وێش : خۆی .
وێشان : خۆیان .
وێشەن : خۆیەتی .
ویفق (ع) : گوێرە .
ویلایەت : وڵات .
وێم میاونو : خۆم ئەگەیەنم .
وێمەن : خۆمە .
ویەرد : تێپەڕێ .
ویەردم : خۆش بوم . دەس بەردار بوم .
ویەردە : بەسەرچۆ .
ویەردەن : تێپەڕیوە .

(هـ)

ها : وا .
هاڵ : داوێنی شوێنێکی بەرزی هەزار بە هەزار . حاڵ .
هالا : ئیستا . لە (حالا)ی عەرەبیەوە وەرگیراوە .
هالە نەبەستەن : خەرمانەی نەداوە .
هالێ : حالێ .

هامزاد : دۆ کەس کە پێکەوە ، یا لە یەك کاتا لە دایك بۆبن .
هانا : هاوار .
هودهود (ع) : پەپوە سلێمانە .
هۆراسا : هەراسان بۆ .
هۆرداشتن : هەلیانمالیّ .
هۆردان : هەلیان داوە ، هەلیاندا .
هۆردزۆن : هەڵبدزم .
هۆردەردن : هەلیان دایەوە .
هۆردەرۆن : هەلدەمەوە .
هۆرش‌گرت : هەلیگرت .
هۆرکریا : هەلکرا ، داگیرسێنرا .
هۆرکنیا : هەلکەنرا .
هۆرکەند : هەلکەند .
هۆرکێشا : هەلکێشا .
هۆرگرت : هەلکرت .
هۆرگیرە : هەلگرە .
هۆرگێلۆن : وەرگەڕێمەوە .
هورمز : کوڕی نەوشیروانی شای ئێران بوە .
هۆرمشانا : هەلیئەپرژاند .
هۆرمکەند : هەڵئەکەند .
هۆرنەکەفتا : هەڵنەکەوتایە .
هۆرنێزۆ : هەلنەستێتەوە .
هۆرێز : هەستە .
هۆرێزا : ڕاست بوەوە .
هۆرێزاش نە وەر : لە بەری هەستا .
هۆرێزان : هەلسان .
هوژەبر : شێری دڕەندە .
هوما : باڵدارێکی ئێسقان خۆرە ئەلێن بەسەر هەرکەسەوە بنیشێتەوە بەختی یار ئەبێ .

هومایۆن : کەنیزەکێکی دەرباری خوسرەوی پەروێز بوە .
پێرۆز .
هومێلا : کەنیزەکێکی دەرباری خوسرەوی پەروێز بوە .
هۆن : خوێن .
هۆنالۆ : خوێناویّ .
هۆناو : خوێناو .
هۆنێ : خوێن ڕێژ ، پیاو کوژ .
هەڕ : قوڕ .
هەراسا : ترسا .
هەرچێوە : هەرچی .
هەڕدش : هاڕیّ .
هەردك : هەردو .
هەردە : شێت و داوە کێو .
هەردە جاران : جارانی پێشو .
هەردەم : هەمیشە .
هەر شەو : هەمو شەویّ .
هەر کۆ : هەر کویّ .
هەر کۆگە : هەر کویّ .
هەزار و ئەند : ڕۆژی قیامەت . قسەیەك مەشهورە گوایە لە سالی هەزار و ئەندا دنیا دوایی دیّ . لەوەوە هەزار و ئەند بۆ ڕۆژی قیامەت بەکاردێنن .
هەزرەتی گولان : گوڵی نیشانەی داخ و حەسرەت .
هەستێ : بۆن .
هەفت : حەوت .
هەفت کیشوەر : جیۆگرافیا زانانی زۆ جیهانیان بە حەوت

کیشوەر دابەش کردوە و هەر
کیشوەرێکیان سەر بە یەکێ
لە حەوت ئەستێرە گەڕۆکەکە
داناوە . کیشوەرەکان ئەمانە
بوٗن: (١) هیندستان کە سەر بە
زوحەلە . (٢) چێن کە سەر
بە موشتەرییە. (٣) تورکستان
کە سەر بە مێڕێخە .
(٤) عێراق و خوراسان کە
سەر بە خوٚرن .
(٥) ماوەرائەننەهر کە سەر
بە زوهرەیە . (٦) رۆم کە
سەر بە عەطاریدە .
(٧) باکوٗری دوٗر کە سەر بە
مانگە .

هەم ئاغۆش : ئەوەی لە باوەشدایە.

هەمتا : هاوتا .

هەموار : تەخت . گونجاو .

هەمی : ئیتر .

هەن : هەیە .

هەنت : هەتە .

هەنی : ئیتر .

هەوا : ئارەزوٗ .

هەوا بەست : ڕۆی ئاسمانی گرت ، هەلاتن .

هەوا دا : فڕێ دا .

هەورێشم : ئاورێشم .

هەیئەت (ع) : زانستی ئاسمان شناسێ .

هەیجا (ع) : جەنگ .

هەی کەرد : لێیخوڕێ .

هێمان : هێشتا .

هێمای : هێشتا .

هێمە : دار ، چل و پۆپ و پەل و پوٗش .

هیندوٗ : هیندوٗك .

(ی)

یا : من . ئەوەتا .

یاتاخ (ت) : جێگای نوستن .

یاس : یاسەمێن ، گوڵێکە . تەختە بەرد .

یاگە : جێکە .

یام : ڕۆژگار . لە (ایام)ی عەرەبییەوە هاتوە . یا .

یانە : ماڵ .

یانێ : بلێی ، بشێ .

یانێ چێش : یانێ چێ ؟

یاوا : گەیشت .

یاوا پێ : پێیگەیشت .

یاوام : گەیشتم .

یاوان : گەیشتن .

یاونا : گەیاندی .

یاونات : گەیاندت .

یاوناش : گەیاندی .

یاونان : گەیاندوە .

یاوەر : یارمەتیدەر . هاوڕێ .

یاوی : بگەی .

ینفخ فی الصور : ئایەتێکی قورئانە
واتە فوٗ ئەکرێ بە صوٗردا .
صوٗر : شاخێکە لە قیامەتا
دوٗ جار فوٗی پیا ئەکرێ ،
جارێکیان بوٗ مراندنی
زیندوان و جارێکیان بوٗ
ژیاندنەوەی مردوان .

یۆرت (ت) : ماڵ .
یۆسف لەقا : کەسێك ئەوەندە جوان بێ پێ‌گەیشتنی وەك گەیشتن بە یۆسف وا بێ .
یۆسفی کەنعان : یۆسفی کوڕی یەعقوب ، پێغەمبەری بەنێ ئیسرائیل کە بۆ جوانێ بە نمۆنە ئەهێنرێتەوە و براکانی خستیانە بیری کەنعانەوە .
یوم الألست (ع) : ئەو ڕۆژەی کە خوا گیانی هەمو ئادەمیزادی تیا دروست کرد . لە قورئانا هەیە کەوا خوا لەو ڕۆژەدا لە هەمو گیانێکی پرسیوە (الست بربکم ؟) واتە : ئاخۆ من خوای ئێوە نیم ؟ موسوڵمانان وەڵامیان داوەتە (بلی) واتە : با ، نەك تۆ خوای ئێمە نیت ، خوای ئێمەیت . کافرانیش وەڵامیان داوەتەوە . بەڵێ ، تۆ خوای ئێمە نیت ...

ئێستا (یوم الالست) بەپێچەوانەوە بە مەعنا ڕۆژی قیامەت بەکارئەهێنرێ .
یوم القرار (ع) : ڕۆژی بڕیار ، مەبەست ڕۆژی قیامەتە .
یوم الممات (ع) : ڕۆژی مەرگ .
یومن (ع) : بەرەکەت .
یە : ئەمە .
یەخ : سەهۆڵ .
یەخ بەند : سەهۆڵ بەندان .
یەشم : بەردێکی گرانبەهایە ئەڵێن بە هەرکەس بێ برۆسکە لێی‌نادا .
یەك چەند : جارێك ، ماوەیەك .
یەکسان : تەواو . هاو جۆت .
یەگانە : تاقانە .
یەلغار (ت) : هێرش .
یەن : ئەوەندە .
یەند : ئەوەندە .
یەندە : ئەوەندە .
یەنگی چەرێ : لەشکرێکی موچە خۆری عوسمانێ بوە لە سەدەی بروەیدا ، پاشان تێکیان‌دا و سوپای نوێیان دامەزراند .

ڕاست کردنەوە

چەوت	ڕاست	لاپەڕە	دێڕ
جەورن	جەورەن	٢	٨
خۆش‌گەواریی	خۆش‌گەوار	٢	١٤
میشکین	موشکین	٣	١ هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .
میشك	موشك	٣	٦ هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .
هەروەها شیعری	هەروەها لە شیعری	٤	٢٢
ئەوڕەنگ	ئەورەنگ	١١	١٦ هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .
خورامێ	خیرامێ	١٣	١٢ هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا ئەم وشەیە یا وشەی (خورام) یا (خەرام) هەبێ .
گوهەر	گەوهەر	١٩	٨
غولامێ	غولامێ	٢٩	٩
تەمامێ	تەمامێ	٢٩	١٠
ڕۆ	ڕۆ	٣٧	١
بەی	پەی	٣٧	٣
ئەسلەمێ	ئیسلیمێ	٤٠	١٧ هەروەها لە هەر لایەکی‌تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .

یەی	پەی	٥٦	١٦
مەیۆت	میۆت	٨١	١٤
منەتزەدەی	مەینەت زەدەی	٨٢	١٠
ئاوەرۆش	باوەرۆش	١٣٨	٢٣
شۆح	شۆخ	١٤٣	١٧
بێطەورەن	بەیطەورەن	١٥١	٧
وەلکە	ولکە	١٦٣	١٠
تێهۆ	تەیهۆ	١٨٦	٢١
نەکەردەبێم	نەکەردەبێم	٢٠٦	٦
چاشنەی	چاشنیی	٢١٥	٨ ، ١٩
پادشاهێت	پادشاهێت	٢٣٩	٦
مەکۆشێ	مکۆشێ	٢٣٩	٦
بەجێهێشتنی	بەجێهێشتنی	٢٤١	١٥
مەگریا	مگریا	٢٦١	٩
جەللاب	جوللاب	٢٧٦	٤
ماوەرۆش	ماوەرۆش	٣٢٨	١٠
ڕەشتی	ڕشتی	٣٢٩	١٢
مەجسیطی	میجەسطی	٣٣٧	١٦
		هەروەها لە هەر لایەکی تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .	
ئیقلیدس	ئوقلیدیس	٣٣٧	١٦
		هەروەها لە هەر لایەکی تری ئەم کتێبەدا وا نوسرابێ .	
تەدبێر	تەدبێر	٣٥٩	١٥
مەورەشان	مورەشان	٣٦٧	١١،١٩
مەورەشانی	مورەشانی	٣٦٧	١٩
بارام	بادام	٣٧٢	٦
بـا	یـا	٣٨٤	١
شیرنش	شیرتنش	٣٩٩	١٢
تۆڕ	تەور	٤٠٣	١
نمەند	نەمەند	٤٠٣	١٢
بنالەت	بەنالەت	٤٠٥	١٩

مەرك	مەرگ	٤٢٣	٩
گوڕەی	(کوڕەی) یا (گڕەی)	٤٣٩	١١
نەڕڕەی	نەڕەی	٤٤٠	٢
غۆر	غۆر	٤٥٠	٩
ببۆش	ببۆش	٥١٠	١
تەجێر	تیجێر	٥٨٠	٢
نە زاوتەن	نزاوتەن	٥٨٥	٨
گوڵ نام	گوڵفام	٦٠١	٧
دەنك	دەنگ	٦١٥	١٠
ڕەشحە	ڕەشمە	٦٢٥	٢
پۆش	پۆش	٦٢٥	٩
موجرێی	میجرێی	٦٢٥	١١
تێکەچن	تێکەچن	٦٢٩	١٠
منیج	منیچ	٦٦١	٣
بەرات	بە ڕات	٦٦٤	٣
ئیرەم	درەم	٦٦٤	١٢
نارم	دارم	٦٧٢	١٠
فەیرۆزش	فەیرۆزەش	٦٩٠	١٠
ویەردن	ویەردەن	٦٩٤	١
کەشێش	کەشتێش	٦٩٩	٤
موغنەنێ	موغەننێ	٧٦٨	٥
چارتێنێش	چاڵ تێنێش	٧٨٠	١١

★ ★ ★

تێبینی

وەك لە سـەرەتای ئەم کتێبـەدا نوسیومە لـە کەم شـوێندا هەڵەی دەستنوسەکانم ڕاسـت کردوەتەوە و لە هـەر کوێیشدا ڕاسـتم کردبێتەوە ئیشارەتم بۆ کردوە .

ئەمەی خـوارەوەش هەندێکە لـەوەی من لاموایە هەڵـەی نوسیارە و دەسکارێم نەکردوە و لە یادیشم چوە ئیشارەتیان بۆ بکەم . ڕاستەکەشی ، بەپێی بۆ چونی خـۆم ، ئەخـەمە بەرچـاو بە ئومێدی ئـەوەی یارمەتی لێکۆڵەرەوەی دوارۆژ بدا .

تێکستی نوسراوەکە	لاپـەڕە	دێـڕ	ڕاستکردنەوەی بە بۆچونی من
تە نیشان	٢١	٤	نە نیشان
شەمەنزار	٣٧	١	سەمەنزار
داوان	٨٧	٣	دەوان
ناقێ	١٣٥	١١	تاقێ
واتاش	١٣٧	٤	واتش
ڕاك	١٨٩	١٣	ڕاگ (چونـکە ڕاگ بەمەعنا ئاواز و سرودە و هیچ کام لە مەعناکانی ڕاك لێرەدا دەست نادا)
وەسەن	٢٠٥	٦	وەشەن
تێە نیشان دوڕ	٣٤١	١٤	تێ نیشـان دوڕ ، واتـە : نیشانەی دوڕی تیایە . ئەم ڕستـەیە لـە چەنـد شـوێنیتریشدا دوبـارە بوەتەوە

A PUBLICATION OF THE KURDISH ACADEMY

SHEEREEN AND KHUSRAW

THE MASTERPIECE OF THE EMINENT KURDISH POET

KHANA I QUBADI

COLLATION, GLOSSARY AND INTRODUCTION

BY

MUHAMMAD I MALA KAREEM
ASSOCIATE MEMBER OF THE KURDISH ACADEMY

KURDISH ACADEMY PRESS
BAGHDAD
1975

له کتێبخانەی نیشتمانیدا ژمارە ٨٧٨ی ساڵی ١٩٧٥ی دراوەتێ

نرخی (٨٠٠) فلسە